

dnica dies · 2da feria

Pria dies solis e: altera dicta lunequ

3a feria · 4ta feria

Tercius Martis erit: tibi qrta Mercurii sit

5ta · 6 feria

Esse Jovis quintus: veneris qz dicere sextum

Sabato

Septima saturni: sit vocitata tibi

De Cometa

Albertus in spe[culo] li[bro] Astrono[mie]: ca[pitulo] loquitur de fulgore comete dicens: Tunc turbabit natura mo[n]do iuventus, Cum isti reperiunt in celo cometas apparentes

Albumasar li[ber] 8 de ymaginibus planetarum et ymitoribus c[apitulum] 1

Mors tempestas est spe[cies] li[bro] comete

Ptolomeus in suo Quadripartito dicit

Quod Mercurius ideo sequitur Cometam, et dum contingit sequitur mala stellas splendente cometa

Armenus vero in Metheororum

Infinita mala et regionis et [illegible] contingit. Dum cometa ante sive fulserit [illegible] illud contingit mala stella splendente cometa, Et illud semper [illegible] bona significare cometa: Sed veniunt iste stella splendente cometa, Mors fieret, rebus rapitur, fit mare gentes operatur, regnum mutatur, gens, peste, fame [illegible] [illegible] etc

Rubens de Natura Martis [illegible]

Albertus de domo [illegible] [illegible]

Nomina Hungarica

Iaurinum teutonice Raben: Raba vero fluvius est
Comaromi teutonice Comar, arx munitissima in insula danubii sita
Vattius castrum est Ungarie
Strigonium teutonice Gran Stadt und Schloss [illegible] Vratgna
Wissegradium teutonice Plindenburg, et Corone repositorium
Buda teutonice Stadt und Schloss Offen
Alba regalis teutonice Stulweyssenburgk
Posoniumz Pressburg

jest różnica z edycyą z r. 1519. ta że: od str. CCCXLVII. i dalej [illegible] [illegible] karty o edycya z r. 1879 [illegible] 372 stron

CHRONICA·POLONORV
Sola sub occiduo virtus manet orbe perēnis
Omnia mortali cetera sorte cadunt.

ANDREAS CRICIVS POZNANIEñ ET SANCTI FLORIANI APVD GRACCOVIAM PREPOSITVS. SECRETARIVS REGIVS LECTORI.

Historiam regni, medium quod Vistula lambit
Germanum scindens, Sarmaticumq; solum.
Et quod utrumq; latus tenet ingens Marte Polonus
Vandalus aut Slauus seu fuit ante Gethes.
Vtrumq;, incerta est omnis sic gentis origo,
Auctor hic explicuit noster habunde tamen.
Verum non Crispus scripsit, non Liuius illud
Lector opus, medicus scripsit & Astrologus.
Quare age Graiorum ualeat sententia, ueri
Quod sermo est simplex, sic puto gratus erit.

INCLITISSIMO SIGISMVNDO PRINCIPE REGNANTE APVD GRACCOVIAM CVM GRATIA AC PRIVILEGIO.

AD ILLVSTRISSIMVM INVICTISSIMVMQVE PRINCIPEM ET DOMINVM DOMINVM SIGISMVNDVM DEI NVTV POLONIAE REGEM MAGNVM LITHVANIAE DVCEM, RVSSIAE, PRVSSIAE, POMERANIAEQVE DOMINVM ET HEREDEM &c. IODOCI LVDOVICI DECII WISSENBVRGEñ SACRI LATERANEñ ET IMPERIALIS PALACII COMITIS IN QVATVOR LIBROS HISTORIARVM REGNI POLONIAE EXCELLENTISSIMI DOMINI MATHIAE DE MECHOVIA ARTIVM ET MEDICINAE DOCTORIS ET CANONICI CRACCOVIEñ NVNCVPATORIA EPISTOLA.

SVpra multas iam hominum ætátes, Rex illustrissime, a ueteribus historiæ laudes atq; cōmoda litteris mandata, ad posteros transmissa, historiāq; memoriæ rerum gestarū solam fidelem esse testem constat. Quod quom adeo clarū est, ut iam omniū mortalium assēsu, unicum ferme domi forisq;, pace uel bello, historia hominum uitæ sit documentū, non apparet quare hoc loco ingēns onus assumendum, & singulæ historiæ dignæ laudes percēsendæ forent. Quom uel ex paucissimis summa omnium, facili etiā negocio existimari queat. Taceo enim quod ueterum maiorumq; gesta absq; litterarum monumentis perpetua obliuione delitescendo interirent, animusq; simul cum corpore omnibus sæculis efficeretur mortalis, sileo item quod ad plerasq; uirtutes mortalium animi ueterū exemplo (quod sola historia accipitur) ingenti desyderio euehuntur. At satis in uniuersum uidetur enarratum, si mortalibus persuadetur, omnem uiuendi normam a rerum inicio in hanc hominum ætatem ex longo temporū interuallo susceptam esse, & ita illam humanis rebus semper fuisse necessariam, ut si unicum illius beneficium demeretur, omnium mox mortalium ordines, leges, atq; uiuendi usus interirēt. Virtutes nullius exemplo traditæ, nec imitandæ, deperderētur. Contra, uicia uti libido & ad mala cupidus animus monerent, supremo humanæ uitæ malo inualescerent. Quid si historiam rerum gestarum solam memoriam & indicem ab omnibus mortalibus extinxerit aliquis, num protinus hominum uita ab ipsis brutis etiā (quibus nihil nisi præsens rerum natura commune est) uix secerni possit, & prorsus animi immortalitas auferetur, si neq; præterita recogitet, neq; futura consilio ac a maioribus accepto exemplo præueniat? Nam quis Aegyptioꝝ sapientiam, Hebreorum cultum & relligionem, Græcorum doctrinam, Romani imperii summam maiestatem, maximorum deniq; regnoꝝ gloriam & (ut uno cō cludam uerbo) res omnium gentium perhenni dignas laude, nisi historia fidelis ātiquitatis testis ad posteros sūmisit. Neq; operæpreciū erit Philosophorum omnium sapientiam, ea dempta extinctam adnumerare, quom & hoc facili apparet negocio neq; cœlitum uirtutes, neq; astrorum cognitionem, neq; etiā ea quæ ad ullum humanæ uitæ usum pertinēt, nisi ex historia & lit

terarum uetustis dependere monumentis. Historia priscorum hominū usus uitamq; docet, omnium rerum exempla præbet, & quicquid in secundis, aduersisq; rebus agendum sit, ostendit. Nullius unq̄ imperii aut urbis respublica tot animorū concordiam, nisi sumptis ex historia exemplis permota, euocare potuisset, hinc mortaliū sapientiā, quantulacūq; existit, ortam cōstat, qua semper, post dei optimi maximi nutū, res omnium gētium consilio ac labore diriguntur. Cæterum scio non deesse qui fortunæ casibus omnia subiecta putent, nihilq; fieri nec hominibus accidere, nisi quod fortuna mundi domina attulerit, perhibent. Totus ferme mūdus in eam sentenciam apud Ethnicos accessit. Respondet huic sentenciæ scitum Dionisii posterioris Tyranni ad Macedonem Philippū responsum. Philippus etenim quom ex Dionisio quæreret, qua esset ratione factum, quod ingens simul ac præclarum a patre acceptum imperium, tot opibus ipse pollens, tantaq; sapientia præditus, contra hostes nequisset asseruare. Scitum conueniensq; Dionisii accepit responsum. Cætera ferme omnia sibi patrē, fortunā uero, qua hæc sibi quæsierat custodieratq;, nō utiq; reliquisse. Scitum quidem Dionisii dictum hoc est, post tantam acceptam cladem. Verum an magis ipse fortuna, quam malo consilio tanto imperio exutus est nō habeo dicere. Mihi quidē sublectum aliunde constat, deum sapientemq; astris dominari. Præterea non magis fortuna q̄ cōsilio & ultronea uoluntate res mortalium gubernari. Verumenimuero multis hominum ætatibus constat in omni rep. quantumuis paruis iniciis, concordia res creuisse, contra quom principum & patrum populiq; animi in diuersum abiere, mox odiis, dissensionibus res omnium gentium maxime collapsæ corruerūt. Hoc malum in multas respublicas primum silenter irrepsit, paulopostq̄ seminatū, in immēsum creuit, & omnem decorem & regnorū speciē euertit. Neq; hac hominum ætate ab eo tutum apparet, quom nunq̄ in rep. malarum rerum desint artifices, qui fraude, dolo, atq; astu quicquid uel saluum uel integrum est, tranquillitatis impacientissimi perturbare summis conatibus studeant. His autem malis nullo unq̄ consilio occurrendum erit, quā eo quod ex ueterum rerum gestarum historiis traditum accipitur, simulq; auctum ad posteros transmittitur. Iam non tam ex harum rerū breuissima assertione, quā ueterum modernorumq; traditione satis superq; historiæ fructus ac laudes apparent, quæ quom tantæ semper fuerint existimatæ, quod totius uitæ humanæ ordinem legesq; asseruarent, factum cōstat nullum imperium, nullum regnum, nullam deniq; remp. unq̄ fuisse, quibus non maiorū suorū res gestæ domi, foris, pace, ac bello litteris mādata essent quibus monumentis uel uetustatis suæ rationem redderent, uel rerum abs se gestarum gloriam & famā ad posteros transmitterent. Eaq; lege multarum gētium res bellicæ inaltum euectæ, quæ interceptis litteris obliuione sepultæ perissēt. Ita igitur q̄cquid Asia, Aphrica, Europaq; clarum memoriaq; dignum habet, historiæ & litterarum beneficio habet. Id paulo ante paucis mortalibus cōmune, nimirum quom litteræ adeo essent præciosæ, ut non nisi maximis sumptibus a principibus, uel supremo labore ab his qui obscurioris sortis essent adipiscerentur, item Barbarorū feritate & sæuicia multo maxima bonarum litterarū pars extincta perhibetur, litteræ in hominum usu

raræ esse

raræ esse cœpere, & multis ætatibus propemodũ extinctæ periclitabantur, non modo apud eos quos Barbaros uetustas appellauit, uerum etiã apud hos quibus litterarũ dogmata ex ipsis fontibus sumpta fuere, indeq; parum interfuit, quin & apud Italos latini sermonis cultus fuisset extinctus. Verũ deus omnium rerum conditor, qui humanis rebus nunq̃ deest, & quæ ad uniuersam opulentiam pertinẽt abunde præbet, paulo postq̃ historiæ litteræq; pene interire cœpissent, miram, necessariamq; mortalibus breui spacio characterum beneficio apud Mogũciam Germaniæ repertam tradidit artem, hac mox litteræ auctæ, & omnium ferme gentium res renatæ, in publicum prodiere, restituta est iam priscæ uetustatis memoria, & Philozophorũ, diuinaq; sapientia, & quicquid apud paucissimos multis iam ætatibus delituit, multiplicatum. Factum est paulopost huius artis beneficio commune omnibus, iamq; eo uentum est, ut nihil unq̃ apud ueteres gestũ, quod nõ iam paulo ãte quã hæc scriberem in apertum exierit, hinc imperatorum, regum, populorũ, nationum, rerũpub. urbiũ ciuitatũq; res gestæ memoriæ cõmendatæ sunt. Verum uniuscuiusq; gentis & populi res tãto clariores, quanto magis forte eruditum nacti sunt scriptorem, ita igitur omnium gẽtium ferme chronismi passim circũferuntur. Poloniæ uero in Europa am plissimi regni res gestæ in hanc ætatem in occulto fuere, haud ideo quod egregiis carerent factis, sed quod sero litterarum cognitio rebus bellicis iuncta atq; inuecta est. Traduntur quidem apud externarum rerũ scriptores de Sarmatis & introclusis his finibus populis quædam. Sed multo maxima pars rerũ gestarum aut illis incognita prorsus, aut ingrata ut ad posteros mitterẽtur, fuere. Itaq; Sarmatarum atq; Polonorum res, eousq; scriptorum penuria in occulto delituere, quousq; excellens ille uir præstantis ingenii dominus Mathias Mechouieñ, artium & medicinæ Doctor, Canonicus Craccouieñ &c. patriæ uices suscepit, maiorũ res gestas, ex mutilis quidẽ fragmentis, a rerum initio ad tua Rex indytissime tempora quattuor libris exposuit, opus sane necessarium atq; utile, quo mox uidere licebit, qua arte, quaue uirtute tantum regnum ab initio creuit. Contra uiciis inualescentibus, qua iterũ molestia affectum sæpius inclinatum fuerit. Postremo quam crebro (ut in cæteris humanæ uitæ rebus fieri assolet) fortunæ motibus actum, nũc secundis rebus euectum, nunc aduersa sorte depressum corruerit, in hoc opere quidẽ uidebitur a plerisq; dissentire, quod aliter originem gentis ponat, q̃ a multis probatũ uidetur, præterea alia nõ omnibus accepta inducat, sed ea ex parte uenia debetur, quod sua sponte neminẽ leserit, quod a maioribus tradita fideliter adscripsit, & quod sua quoq; tempora diligenter exequitur. Cæterum nihil in hoc opere tam affectate q̃ ueritatem narrationis sequutus est, uerborum fucum, sermonis cultum, & eloquentiæ florem non admodum requisiuit, tum quod sine quæstu patriæ scriberet, cum etiã quod res per se uel claræ, uel ueræ, his suffragiis minus egẽt. Ea lege apud Germanos nuper Nauclerus tãto maiorem laudem adsequutus perhibetur, quanto maiori studio ipsam ueritatẽ nudis qdẽ uerbis (ueris tñ sentenciis quantũ ex humana habetur imbecillitate) descripsit, tanto plus etiã Marcus Anthonius Sabellicus in opere suo laudis ademit, quanto sæpius a ueritate in aliorũ gratiã deuiasse cõprobatur.

Characterum inventio

Nauclerus

Sabellicus

batur. Sed quom plerumq; in opinionibus tempus absumitur, datur scriptoribus de rebus antiquis scribentibus uenia, & ut ubiq; culpa ferme uacātes, impune eorū quos sequuntur opiniones referant, admittitur. Mihi certo cōstat dominum Mechouieñ non paruum suscepisse laborem, & tanto maiorem, quo minus quos tute sequeretur copia daretur, perfecit tamen opus sine affectato tumore, maiorum res gestas domi, foris, pace, ac bello tradidit, idq; sedulo studio effecit, ut si non omnibus assumptus labor probaretur, argumentum saltem posteris pro patria laborandum præberet, & supra multas hominum ætates res gestas non omnino in occulto permitteret. Quūq; opus hoc multo labore absoluisset, mihi, quem ex affectu huic regno addictum iam antea cognouit, librum tradidit, eum ego prius censoribus oblatū lubens suscepi, tuæq; Maiestatis authoritate meo ære in hanc formam excudere iussi. Quicquid uero laboris aut impensæ absumptum est, cum ipso opere, tuæ Maiestati per me offertur, erit forte & hoc inter laudes tuas non ultimo loco cōnumerandum, ut qui inclinatā iam remp. ex integro restitueris, te quoq; regnante, Sarmatarum Polonorumq; uetustates, maiorum tuorum gesta egregiaq; facinora in lucem prodeant, utq; respublica per te restituta opibus, a litteris atq; rebus gestis te imperante quoq; clara fiat. Nemini etem plus merito, quā tibi Rex inuictiss: hoc opus uel ex labore uel sumptu dedicatur, uel ideo quod uti Sarmatarū Polonorūq; rex & princeps es, omniūq; ex te salus dependeat, cunctas item uirtutes supra principes huius ætatis assequutus sis, ita omnium illorum laudes siue a consilio, siue a rebus gestis, sub tuo patrocinio conscriptæ exeant. Mos est scriptoribus, ut res etiam infimas summis uiris, summis orationibus dedicent, moxq; illos magna laudum copia in altum euehāt, ita sæpe ad flagiciosissimos tyrannos eruditissimi adulatores scripsere, tantoq; ornatu ac uirtutum cumulo extulere, ut uix restat quibus uirtutibus, quibusue studiis ac uerbis optimus quisq; ultra pessimum quemq; euehatur. Tua quidem Maiestas facere semper q̄ dici uoluit, & re ipsa scriptorū omniū calamos superare, ego a cunabulis nihil minus q̄ adulari didici. Quare fit, ut breuius mihi negocium absoluendum est, cum quod uanitatibus his aures nunq̄ præstare soles, tum etiam quod periculosa plurimum in republica sit adulatio. Nam si Q. Curcio creditur. Adulatio perpetuum regum malum est, quorū opes sæpius assentatio, q̄ hostis euerterit. Cinicū item Diogenē uere sciteq; dicere solitum perhibent, præstare ad coruos redigi, q̄ adulatoribus exponi, quoniam illi morticinia modo consectentur, hii etiānum uiuos laniatu pestifero excarnificare non desināt. Senecam item monuisse accepimus, adulatoribus latus non esse præbēdum qui artifices sint ad captandos superiores, habere enim hoc in se blandicias naturale, ut quom reiciantur etiam placeant, sæpeq; exclusas nouissime recipi, idemq; alibi asseuerat. Pro sua quemq; portione adulatio infatuat. Ego si adulatorum mala adferre cogerer, uix epistolæ modum seruarem, sed hæc missa faciens, receptui canam. Tibi inuictissimo regi, clarissimo principi, iustissimo (quod tibi cum paucis commune est) domino, domini Mechouieñ laborem, meamq; factam operam & impensam offero, dedico, atq; nomino, quicquid boni reipublicæ ex eo opere accedet, id tuæ Maiestati merito debetur.

Adulatio qmd

betur. Cuius uere maiores sunt uirtutes, quã quod exigua hac cartula a me describi queant. Accedit quod in hac parte cõsulte calamũ retraxi, quod tpa tua Rex inclytissime tercio libro editionis propriæ fusius adscrip turus sum, eo quantis naturæ dotibus refertus es, legenti mox apparebit, interea hoc absolutũ opus sub tuæ Maiestatis patrocinio excusum emit to. Tu Rex inuictissime hanc sedulam meam operam cle menti animo suscipere dignare, & me sub tua Maie/ statis tutela contra omnium morsus absconde, protege, auctisq; regni finibus fœliciter diuq; impera, & herede multo re/ licto perpetuũ accipe. VALE.

Excellentissimi domini Mathiæ de Mechow artium & medicinæ Doctoris Canonici Graccouiensis ad Andream Cricium epistola.

NAtale solum dulcedine cunctos allicit, & immemores non sinit esse sui. Proinde nemo sane mentis lacerat & deturpat patriam suam. Nec uelut immunda auis upupa, defedat nidum suũ, pro bris, calumniis, & ueritati inconsonis scriptis, sed pugnat pro ea & quod honestatis ac iustitiæ est, de ipsa exteris enodat & dilucidat, quod manifestũ tibi est mi Andrea Crici in quæstione super ortu & primeua origi/ ne Polonorum, quibus nouus aduentus & post Iustinianũ imperatorem ca/ lumniose, potius q̃ uere per quosdam inexpertos astruitur, qui errore suo nõ contenti, prædicant Lechitas & Vandalos, alios genere & lingua populos fuisse, antiquitate quoq; & tẽpore Polonos præcessisse, quod quom absurdũ sit & intollerabile, ex icotibus & signis psuaderi poterit plurimis. Imprimis itaq; Lechitas & Czechitas in terras incultas a nullis colonis unq̃ habitatas quæ nunc Polonia & Bohemia nũcupantur, intrasse, apparet ex ueteribus nostris scriptoribus & nouis, qui uno ore cõstanter affirmãt, Lech & Czech principes de castro & uilla Psari, in Slauonia sita, exisse, in prima propaga/ tione hominũ, ãte ortum imperiorum occidentalium, & intrauisse in terras Morauiæ, Bohemiæ, Slesiæ, Poloniæ, Cassubiæ, & Pomeranas. Et sicut in topicis & probabilibus autenticũ autentico contrauenire cõtingit. Ita cuiq; experto de terra auita, plus credendum est, maxime quũ plurimi immo om nes hoc astruãt, q̃ exteris, & his qui talem patriã nunq̃ uiderunt, nisi ex audi tu incerto, fabulose & non probate aliquid protulerunt. Iterũ Iosephus He/ breorum ueteranus historiographus refert, ex Iaphet filio Noe processisse Ionios, quos Græcos uocat, a quibus & Ionium mare, quod & Aegeum dici tur, & post Græcos asserit Eolicos uersus occidentẽ sequi. Hi autẽ sunt Sla/ ui, gens ppetua, in Macedonia, Dalmacia, Albania, Histria, Croacia, & cæ/ teris Slauorum terris. In urbibus siqdẽ Macedoniæ, Philippopoli, Scopia, So phia, Ragusio, in uicis & uillis usq; uersus Tessaliam, lingua Slauorũ semp uiguit & uiget. Gloriãturq; Philippopoleñ, Philippũ regẽ fundatorẽ eorum, & Alexãdrum Macedonẽ ipsius filium, origine Slauos fuisse, q̃uis propter imperiũ in Græcos, Græcum expedite sonabant. Monstrãtq; in hodiernam diẽ, structuras, columnas, effigies præfati sui fundatoris, quas posuit Philip pus, qui uoluerit cũ eisdem contendere cõtendat. Ad propositũ, si ante Iose/

 phi scriptoris

Omnibus de ponto li. 1 Elegia iiij

phi scriptoris tēpora & Vespasiani imperatoris, Eolici. i. Slaui fuerūt, cūr nouiter post Iustinianū imperatorem (parce & modeste loquendo) Procopius medicus & insectatores eius Blondus & recens Antonius Sabellicus, in Dalmaciā, Macedoniam, & Histriam &c. aduenisse Slauos astruant, & posterius ab eis Lech & Czech principes in terras eis connatas descendisse scribāt, quom uerum uero consonet, & falsum uero dissonet. Itē non dicat aduersarius Bohemos & Polonos ex Lech & Czech procedentes uenisse a Tanai & Roxolania. i. Russia, queadmodū præfati scriptores sonāt, quoniā omne deriuatum sui deriuantis naturā sectatur, causatum etenī est similitudo suæ causæ. Sed prædictæ gentes Bohemorū & Polonorum, plurimū in sermōe & moribus a Ruthenis dissonāt, quom sint regione & situ proximi, utiq; loqueretur Polonus & Bohemus Ruthenicū ac Dalmaticum cum ex eis processissent, uelut proxime intelligit & loquitur Slauonicū, quod iuxta Psari in Slauonia locum ipsis originarium incolæ dicunt, q̄q̄ ab eis aliquot millenariis annorum excesserunt. Etiam non ingerat aduersarius ex Procopio, q; Sarmatæ & Rutheni, sæpenumero Bulgariā, Dalmaciā, Histriā & Pannoniam inuaserint, & olim naues per montes in Histriā traxerint. Quom hoc spoliatū euntes fecerint, & pauci in Histria, & Dalmacia inter alios Slauos sederint, patriam suam Russiam ut semper repedantes. Lingua quoq; & sermo Dalmatarū, Seruiorum & iuxta eos commorantium, non est familiaris, nec idē cum Ruthenis, nisi Wladicis & Baytkonibus. i. episcopis & præsbiteris. Quia Rutheni, Bessarabes, Bulgari, & Moskouitæ, omnia officia eorū in ecclesia lingua Seruia legūt, quā uulgus nō intelligit, quimo nec sacerdotes eorum ad unguem intelligunt quæ legūt. Amplius q; fuerūt Slaui ante Iustinianū imperatorem & Procopiū scriptorem, & non in diebus eorum aduenerunt, ueracissime in sancto Hieronymo & Martino cōprobatur, qui genere & lingua Slaui fuerūt. Sic namq; beatus Hieronymus de seipso in fine libri de uiris illustribus scribit. Hieronymus præsbiter patre Eusebio natus, oppido Stridonis, quod a Gothis euersum est, Dalmaciæ quondā Panoniæq; confiniū fuit, usq; in præsētem diē. i. annū Theodosii principis quartumdecimū, hæc Hieronymus. Postea autē Stridonis oppidum in eodem loco reedificatum, in nostra tempora pmanet, ad confinia Aquilegiæ euntibus propinquū. Fuit beatus Hieronymus tēporibus Honorii & Archadii imperatorum usq; ad 14 ānum Theodosii iunioris, ut ipsemet refert, sed hi principes longe ante Iustinianum & Procopiū fuerunt. Hieronymū autē Slauum fore constat, ex litteratura in Slauonico Bukwicza nuncupata, quā ipse ædidit, & officia ecclesiastica sub illa litteratura Slauis ordinauit. A Damaso papa indultum in lingua Slauorū missandi expediendo, quod aliter astruere in Histria, Dalmacia, & Croacia sacrilegum est. Beatus uero Martinus Turonensiū Archiepiscopus idētidem ex Pannonia ortus, de oppido Sabariæ, de Slauis, Slauus ex legenda ipsius manifestissime declaratur, nec aliter sentire phas est in Pannonia. Constat autē ex legēda hunc sanctum Martinum, sub Iuliano apostata imperatore Romanorū militasse, qui longe ante Iustinianum imperatorē, & medicum Procopium regnauit. Itaq; Slaui præfuerunt Iustiniano imperatori, cuius oppositū aduersarius recalcitrans inepte dicit.

Ruthenica Missa

Hieronymus Sclauus

Slauonica Missa

dicit. Præterea Vandali & Poloni idẽ fuere & sunt, quos eñi Vendas appel lant, in suis prouinciis circa Misznam, Slesiã, & Lubek degentes, a Vanda/ lis originem & nominationẽ traxerunt, unde & Almani uicini eorum, Vinde licos quasi Vandelicos a in i commutata uocant. Si ergo Vanda regina ãte Christũ fuit, quõ & Vandali non fuerunt ãte Christũ. Et si locuti sunt sermo nem Polonorum, quod ex Vandis & Sarbis accipitur, quõ non idem fuerũt & sunt Vãdali & Poloni. Et adhuc Graccus pater Vandæ reginæ, secundũ omnes nostros historicos fuit ante Christũ tricentis annis. Locauitq; castrum in monte Vanuel, & ciuitatẽ sub eo construxit, & de suo nomine Graccouiã appellauit. Filii autẽ eius sarcofagum in altum tumefactũ in monte Lassoti no extruxerũt. Sic & Vandæ sponte in Visla submersæ, tumulum in altum posuerunt, & Mogilam alio quoq; nomine Nogawkã nuncupauerunt, sicut illum in monte Lassotino Rakawka appellarũt. Itẽ Lech primus princeps & parens, primam sedem Gneznã construxit, & hoc nomine Gnezna quasi Gnyasdo quod nidum sonat, uocauit. Hæc autẽ nomina eadẽ in nostram æta tem permanẽt, & sunt nomina Polonica, eũdem populum Vandalos & Po lonos fuisse & esse attestãtia. Quod si Vãdali deserta Vandalia omnes trãs/ migrarunt, omnesq; eradicati perierunt, prout aduersarius tenet, quomodo præfata nomina non sunt abolita, Graccouia, Gnezna, Mogyla, Rakawka Nogawka & cætera talia monumẽta antiqtatis. His accedit quod ecclesia de sancto Adalberto cantat. Benedic regem cunctorũ, conuersa gens Vanda lorum &c. innuens Polonos, quos sanctus Adalbertus baptisauit & docuit, Vandalos olim appellatos fuisse. Nec aliter licet dicere. Legi & in chroni cis Hispanorũ Vandalos fuisse Polonos, qui de Vandalia quæ nũc Polonia dicitur, exeũtes, Gallias, Hispanias, & Affricam perturbarũt, hæc ibi. Quũ ergo multis testimoniis huiuscemodi sentẽcia uallata sit, Polonos & Vanda los affirmans eosdem fore, & ex antiquissimis qui ante Christum propagi/ nem duxerũt. Erubescat insulsus oppugnator, temerarie & nõ uere, suas car tas non probatas ostentans. Tu autẽ mi Andrea Crici antiquitatum diligẽs perscrutator, tales aggredere & confuta, atq; secũdum prophetam euellas & dissipes. Vera autẽ prout consueuisti, tua solertia edifices & plantes. Va le & ad tutandum patriam assurge.

Vanda Regina

IDEM AD LECTOREM.

SIcut unius hominis, nisi apicibus scripturarũ & priuilegiorũ fa/ cta roborentur, non possunt perhennari. Sic nec alicuius regni prouinciæ aut gẽtis tanq̃ uniuersalis patriæ ac policiæ, gesta & facta ac ꝓpagines, ultimiq; decursus atq; fines, nõ possunt sciri, nec imperpetuum rememorari, nisi origo gentis, propago, ac multiplicatio eius, gestaq; ipsius in pace & bello, uariis quoq; omnibus euentibus, litteris scripturis, & chronicorum annotationibus posteriorũ memoriæ demanden/ tur. Itaq; operepræciũ est, ad habendum & ad posteros demittendum gesta prædecessorum regni Poloniæ, uere aut uerisimiliter colligere, cõportare & unum uolumen chronicorũ cõstituere & redigere. Et quia pauci usq; in hãc diem aliquicpiã de gestis Polonicæ nationis in cõmune dederũt ad legendũ, sæpenumero dolui, & talem negligentiã accusaui. Verum grande onus scri/

ptori

ptori incumbit & ad plurima respectus intendendus est. Siquidē inquit Strabo in principio primi libri, debet scire in quo orisonte, cui parti cœli, orientali, meridionali, septemtrionali, aut occidentali supponitur. In quo climate & paralello climatis situatur, non secundum uisum solis ortū cōprehendentem sed secūdum uniuersalem mundi situationem. Sæpe etenim aliquibus locis sol ex meridionali plaga ascendit & oritur, sic aliis ex septemtrione, & tamē in situ uniuersali nec meridionales sūt nec septētrionales. Ad quod negociū discernendum, Geometriam & Astronomiā idē Strabo necessariam asserit. Quod si Corrographiā, hoc est, in regno & tali ꝓuincia particularē situationē urbis aut uillæ cognouerit, puta circa quē mōtem, fluuiūue constiterit, excellentior & peritior scriptor diceretur. In quo casu exteri & ignari locorum alicuius patriæ, non possunt sufficientem noticiam regni exarare & scribere Amplius intendendum est, ut sermone lepido & ornato scribat ad iocunditatem legentium, persuasionesq; & confutationes aliquas ingerat, ad eruditionem, sequelam, aut fugam & uituperationem auditoribus inducendam Tametsi ego præfata effingere & scribere nesciui, aut ad amussim nolui. Ad habendum tamē qualecumq; rude fundamētum, hoc opus posteris exegi, ut ipsi quāto iuniores tanto perspicatiores, omni adhibita disciplina, diligentia, uirtute, mora, & assiduitate scribendi accuratius cōpleant, ac pro honore patriæ & utilitate Chronicam aut chronicas ex habitis incitamentis conscribant.

Vale mi lector.

INDEX OPERIS.

A

B.

C

G

H

L

M

Q

R

V

W

TELOS

IN CHRONICAM REG. POL. PRAEFATIO.

IN omni republica summopere intendendū est, uirtutes incitare & præuia rudimenta locare, per quæ animus subditorum assurgat, & tanq̃ confricatus incalescat, ex notis ad incognita herorū insignia facinora progrediendo. Quale incitamētum est, ueterū gesta & historias relegere & audire, præcipue suæ patriæ. Quoniā natale solum magis allicit & incitat sui dulcedine, nec immemores cūctos esse sinit, ut iuuentus quasi cera mollis, dum tener est animus, dum mobilis ætas, flectatur & formetur, ac impressionē figuræ bonorū morum, & illustriū factorum suscipiat, Obliquitates & tortuositates deprauatorū ex eorum uituperio abigendo ac procul repellendo. Quod in hac patria & republica, usq; in hæc tempora heu minus custoditum est. Nam historia gestorū uera aut uerisimilis in publico pro suscitādis exercitandisq; animis fortissimorum adolescentum (quorum ꝑmaxima copia est in hoc regno) apparet nulla. Quæ in diebus nostris floreat & resplendeat, sub cōpendio, prolixitatē perinde ac nimiam accurtationem uitando, ꝓponitur, ut sub numine & protectione sancti Stanislai patroni nostri gloriosi in publicum prodeat. Quæ etsi in se tenuis est, ac sterilis auenæ calamo scripta, sequētibus tamen scriptoribus altū scribendi non præripit stilum, sed materiam ornandam porrigit & præbet. Vt quispiā totū genus ac prouincias Slauorū scribat, continuet, cōplectaturq; & posteris tradat, ne relliquiæ Slauorum per errores execrandos deprauentur. Quis eñ non nouit Pannoniā terram Slauorum connatā, per Hugnos Scithici generis homines euersam, occupatam, & in hanc diem possessam? Quis non uidet Rascios, Seruios, Bulgaros, Philippenses & Bosnenses græco ritui deditos, Thurcis Mahumeticis substratos? Quis non cernit Dalmatas, Croatas, & Carnos per Thurcos & exteras nationes deprædatos, & fere ad desertationē deductos? Quis insuper nō cognoscit Bohemos uariis heresibus contaminatos & cōmaculatos, hos Viclephistica & Hussitana labe pollutos, sub utraq; specie Iacobelli doctrina cōmunicantes. Alios Adamitas & lasciuiam sectātes, luxu tabefactos. Nonnullos Valdenses & fratres nūcupatos, de corpore Christi, de beata uirgine, & de sanctis dei, nihil secūdum ecclesiam orthodoxam credentes, reliquos eorū æque redarguendos, qui sanctam ecclesiam Catholicā non recognoscentes, obedientiam sedi apostolicæ subtrahunt. Quis Ruthenos & Moscos in latissimis terris Septemtrionis habitantes, ritu græco ab ecclesia sancta scissos, scismaticos non iudicat, & a Thartaris Thurcisue quottannis afflictos, captiuatos, atq; misere uenundatos non experitur? Et si alius rem ordiri placet. Quis nō legit principes Slauorū Lechitas & Vindos nuncupatos, iuxta mare Balteūm, quod est germanicū, commoratos, per imperatores Romanorū præcipue per Hēricos primum & tercium imperatores expugnatos, pro eisq; Theutonicos substituendo atq; introducendo, de Slauis non superremāsisse, nisi admodū paucos in pagis & uillis, in sede eorum primæua inter Almanos, præsertim circa Lubek & Rostok cis marinas ciuitates degentes, una & sola Polonia diuina propiciatione, & sācti Stanislai meritis ac protectione, alienigenis et erroribus non substrata, sæpenumero tamen ab eis afflicta & uastata. Legi

diuinæ, ac obediētiæ ecclesiæ Romanæ ab exordio susceptæ christianæ rel
ligionis, in hanc diem deuote subiecta permanet gloriosa, utqꝫ æuiterne per/
maneat, a Barbaris & uicinis nunq̄ superata, præcepta domini relligiose ac
diligenter colat & conseruet. Si namqꝫ (inquit psalmus cxxxi) custodierint
filii tui testamentum meū, & testimonia mea quæ docebo eos, & filii eorum
usqꝫ in seculum sedebūt super sedem tuam. Et ex aduerso. Si dereliquerint
filii eius legem meam, & in iudiciis meis non ambulauerint. Si iusticias pro/
phanauerint, & mandata mea nō custodierint. Visitabo in uirga iniqui/
tates eorum, & in uerberibus peccata eorum, psalmo 88. Quæ om/
nia Polonos impleturos & regnum eorum cū fide recta & ope/
ribus prosequuturos & custodituros credo, dum opera &
solers prouidentia regentiū eis affuerit. Gloriosissimæ
dei genitricis Mariæ conseruatione, & beatissimi
Stanislai patroni nostri protectione, quib9 me
& mea supplex commendo.

LECH

CZECH

CAPVT PRIMVM

RIGO POLONORVM EST EX SLAuis, Slauorũ ex Iauan filio Iaphet per Helisam Noe siquidem genuit Sem. Cham. & Iaphet. Iaphet uero Iauan quarto genitum & fratres eius. Iauan iuxta mare Ionium & Aegeum, græcos ædidit & multiplicauit, simul & Heladicos, seu Aeolios, Slauosq; per filium suũ Helisam propagauit. a Iauan siquidem Ionium mare dictũ est. Hebræi quoq; Ionios & Græcos lingua eorũ Iauan uocitant. Slauis mox post Græcos ad occidentem terras ocupantibus ac possidentibus, Seruiam, Dalmaciam, Messiã, Bulgariã, Bosnam, Croaciã, Slauoniã, & Panoniã. Fuere autem principes Lech & Czech, nepotes Iauan de fœmore Helisæ descẽdẽtes. Croaciã ac Slauoniã per Crupam fluuiũ rapidum & uelocẽ disterminatas, forte cum cognatione & familiis eorũ inhabitantes. Regiã locumq; principalẽ suæ residentiæ in Psari castro ac uillagio eius nominis tenentes, uilla usq; in

Noe. Sem.
Cham.
Iaphet.
Iauan.
Helisa
Heladis.

Lech.
Czech.
Crupa fluuius
Psari.

hodiernũ diẽ cũ suo nomine Psari permanet ad fluẽta Crupæ, plures iubaio nes & colonos, nostro æuo linguagii slauonici habens, castrũ uero demolitũ, solas ruinas & fundaměta arcis demonstrat. Tũ aũt ex multiplicatione hominũ & geneologiarũ Dalmacia, Croacia, & Slauonia eas non comprehendentiũ, sæpenumero iurgia & cedes inter fratres principes & cognatos pullulabãt. Quapropter præfati duces Lech & Czech uitando pessima facinora, parricidia, & mortes hominum, animo concordi & consilio salubri, collectis rebus & gẽtibus eorũ, per familias & colonias cũ tota suppellectili quãtulacũq; tunc habebatur, relictis sedibus natiuis, ad occidẽtales diuerterũt regiones, exploratũ ire & percontari nouas sedes. Sciebãt nãq; orientales meridionalesq; regiones, colonis & habitatoribus occupatas atq; refertas, & idcirco frustra eas aggrediendas & querendas. Profecti itaq; peruenere in Morauiã & Bohemiã, & lustrata uniuersa illa regiõe, uasta quidẽ & nõdũ culta perspecta & aura eius salubri & gleba fertili, fixerunt tentoria in monte qui Rzip dicitur. Cœpitq; Czech frater iunior loci amenitate delectatus, a maiori natu germano suo Lech plurimis instãtiis petere terras Morauiæ & Bohemiæ in hereditatem suã, posterũq; suorũ perpetuãdas & populãdas. Lech aũt ad obeũdã & nutriendã beneuolentiã fraternã, condescẽdit uotis peticioonibusq; Czech, & ualedicẽs, processit cũ suis uersus orientẽ & septẽtrionẽ, deueniẽsq; in terras incultas, a nemine unq̃ habitatas, Slesiæ & maioris Poloniæ. Oberrabat cũ suis principibus, speculando sitũ & qualitatẽ locorum donec in eũ applicuit locũ, q̃ Gnezna dicitur, ubi suos suaq; omnia exposuit & firmauit, quoniã is locus iuxta lacũ uisus est ei ad cõmanendũ aptior, ibiq; firmata & extructa arce, appellauit eã Gneznã, quod sonat nidũ, quoniã circa illã in altis arboribus plures nidos repererat aquilarũ, omine ex his feliciore auspicato, nedũ tutam sempiternãq; habitationẽ ratus, uerũ & spem regni nactus ex aquilis. Quapropter aquilam pro armis & insigniis assumpsit Aiũt mathematici & experimẽtatores ascẽdisse signũ Thauri hora ingressionis Lech in maiorem Poloniam, & posteri practici exinde terram maioris Poloniæ subesse thauro affirmant.

Psari. Dalmacia. Croacia. Slauonia. Morauia. Bohemia. Rzip. Rzip in lutino re... Boemia Czech cessit. Lech in Poloniam uenit. Gnezna prima Poloniæ ciuitas. Aquila pro armis regni Poloniæ. Polonia sub Thauro.

CAPVT SECVNDVM.

Stabilita sede dominii ipsius Lech. Principes eius per tribus & cognationes partiti, mãsiones & domicilia per circuitũ edificarũt, rude tamẽ & grosse ex lignis, argilla, & tegmine culminũ struxerũt. Coaluerũtq; & deo fauẽte creuerũt in maximo numero. Implentes ac hereditate possidẽtes Poloniã, Slesiã, Pomeraniã, & totã regionẽ iuxta mare germanicum Marchiã, Lubek, & Rostok. Russ aũt nepos uel ut nonnulli aiũt germanus Lech, terras Russiæ latissimas populauit, & de suo nomine appellationẽ toti russiæ reliquit. Quẽadmodũ a Lech toti poloniæ titulatio obuenit & dicebatur regnũ lechitarũ. Quod usq; in hãc diẽ orientales seruãt. Græci enim, Tartari, Besserabes, & Rutheni polonos uocãt lechitas. Hũgari quoq; a Lech polonos uocãt lengel. Tãdem processu temporis qui uersus occasum solis terras possederũt, ut circa Lubek, quæ in polonico

Russ nepos Lech. ab eo Russia. A Lech regnũ Lechitarum. Hungari

Bukowiecz

Bukouiecz dicitur, & circa Rostok, nominauerũt se Drzeuyanie, q̃si lignosi ab abũdãtia lignorũ. Alii trauianie, hoc est graminosi a copia fœnũ & abũdãtia graminis. Alii kassubianie a plicis uestiũ, kasz enim ualet plica uerbaliter hub, ruga. Alii pomorzanyep inde ac si dicerẽt sese pomeranos & penes mare, qa iuxta mare habitarũt. Cæteri uero slesite, & qui in plana terra mãsione sortiti sunt, a iugis montiũ remoti, polonorũ nũcupationẽ acceperũt a pole, quod est planura seu cãpus, & nõ a polo arctico quoniã non subsunt ei. Verũenimuero quoniã prima arx & sedes lech quæ est gnezna, fuit in terra plana, eorũ qbus nomẽ polonorũ inditũ erat, ideo oẽs præfate ꝓuinciæ Polonia dicte sũt, tanq̃ mẽbra a capite & sui principis primeua arce. Lõgissima itaq; latissimaq; polonorũ fuit patria. Ab occasu secundũ cœli lõgitudinem incipiẽs a gradu 32. protẽsa in tanaim habẽtẽ in lõgitudine gradus 60. quod perrarũ est ut tantã longitudinẽ regni inuenires, nostris aũt temporibus longitudinẽ habet a 43 gra. in eã quã prius 60 graduũ lõgitudinẽ, latitudinẽ uero habuit, nũc quoq; deo ꝓpicio habet, A mõtibus sarmaticis eleuatiõis poli 49 graduũ usq; ad mare balhteũ, quod est sinus maris germanici 55 gra. & ubi mare nõ alluit, eleuatur polus 57 gra. & plus. Habet insuper polonia ab oriẽte russiã, russia aũt sarmaciã asiæ seu tartariã. A meridie pannoniam ab hũgaris inuasã atq; occupatã, & daciã nũc ualachiã & multauiã uocatã Ab occasu Morauiam, Bohemiã, & Theutoniam. Ante nostra siquidẽ tẽpora (puta in diebus regis Vladislai loketek) Slesia culpa sua, & absq; causa defecit a polonis. Marchia uero & ꝓuinciæ littorales, occidẽtales, Lubek Rostok expugnate, cesserunt in ius & ditionem Theutonum. Itaq; polonia ab occasu nostris diebus habet Slesiam, & Marchiam. A septẽtriõe uero habet mare balteũ, Liuoniã & Moskouiam, Lithuania etenim in sorte polonorũ cessit. Flumina famosiora polonia habet septẽ. Primum dniepr, quod græci boristenẽ, tartari erzesze dicũt, decurrit per terras russiæ septimo climati, nõ sexto denominationẽ tribuẽs positiõe Ptolomei, ab hoc nempe Boristene septimũ clima diaboristenes nũcupatur, fons eius ex siluis & paludibus moskouiæ Viasznia, longitudinis 52 gra. latitudi. 56. Ostia primũ in lacu prope Dassow, lacus aũt mari ponti sese immiscet, longitudine 57 gra. latitudine 48. Aliud flumen Bug, græce hipanis etiã in terris russiæ, origo eius ex palude prope oleskо. Ostia in lacu prope Dassow, tandẽ in mari pontico longitudine 58 gra. latitudine 48 gra. Terciũ est Dniester, grece tyras, tartari ce turlo appellatum. Caput ipsius ex mõte sarmatico Bieszked in terra premislieñ. Ex quo mõte fluunt alia bina flumina. Szan in poloniã, Czissa olim tibiscus uel Ticia per pannoniã in danubiũ, diuidit tiras, & sequestrat daciã quã uocamus besserabiã & ualachiã, a terris russiæ lon. eius 46 gra. latitu. 48 Ostia in mari põtico prope albũ castrũ, lon. 53 gra. lati. 48. Quartũ flumen est Vissa, a scriptoribus usitate istula, a ueteribus nostris Vandalus dictum, a quo poloni olim Vandali nũcupati, ex mõtibus sarmaticis in ducatu teschnẽsi iniciũ sumens, lon. 44 gra. lati. 49. de alto in bassum, cũ fragore & sonitu labẽs, per mediũ poloniæ, decurrit, & in mare balteum tribus ostiis ingreditur

Dzeuyani a lignorum copia
Trauiani a gramine.
Cassubitę a plicis.
Pomorzani a vicinitate maris.
Polonia a planicia dicta.
Poloniæ longitudo & latitudo.
Poloniæ situs.
Slesia defecit a polonis tempore regis Vladislai loketek
Septem flumina Polonię.
1 Boristenis. Dniepr.
2 Hipanis. bug.
3 Tyras. Dniester.
4 Istula. Visla. i. Vandalus.

Vnū ostiū iuxta Gedanū, aliud iuxta Helbieng, terciū apud uillam Thefft, omniū lon. 45 gra. latitu. 55. Quintū flumen Varta, oritur circa oppidū Cromolow, in lon. 44. gra. la. 50 gra. ostia eius in flumine Odra circa oppidū Costzin, ex quo nō ingreditur mare est deminus principalibus, tamen propter eius famositatem apud polonos, ipsum inter septem flumina principalia annumeraui. Sextū flumē Odra a cosmographis & Ptolomeo Viadus, a Martino in sua chronica Guttalus nūcupatū, oritur prope oppidū Odri, & ingreditur quattuor ostiis quēdā lacū prope mare, tandē e lacu sese euoluēs in mare balteū, labitur stricto alueo circa oppidū Stralsunt, lō. 42 gra. la. 56. Septimū flumē Niemien, græce Chronō nominatū, ex palude oppidi Kopiolow sinuose & recurue fluēs, diuiditur in binos alueos & ingreditur in lacū maris baltei seu prutenici, in lō. 50 gra. lati. 56. Metropoles in hac regiōe, sunt Gracouia famatissima urbs in polonia, lon. habēs 44 gra. lati. 50. in russia metropolis & caput est Leopolis, lon. 47 gra. latitu. 49. In Lithuania metropolis est Vilna, lon. ut estimo (nō enim uidi Lithuaniā) 50 gra, lati. uero secundū experimētatores & qui instrumētis astronomicis uiderunt 57 gra.

5 Varta.

6 Viadus. Guttalus. Odra.

7 Chronon. i. Nymien.

Graccouia famosior Poloniæ metropolis Leopolis in Russia. Vilna in Lithuania.

CAPVT IIII.

POlonia secundū partem superiorē ad mōtes sarmaticos est in septimo climate. Distinctione climatū ex doctrina Claudii Ptolomei melioris zonarū & climatū mundi scriptoris sumpta. A medio uero regni, hoc est post eleuationē poli 51 gra. & medii in septemtrionē est extra & ultra septimū clima, itaq; frigida & glacialis, indiga uini & olei. Tametsi sit frigida, frumēto tamē locuples est & leguminibus, abundat gente feroci, pecoribus & gregibus, carnibus, melle, butiro, lacte, cera, auibus, piscibus & fructibus, habet alleca ex portu Gedanēsi, & res uenales quæ illac inuehuntur, habet uros, bisontes, thauros, & equos siluaticos, onagros quoq; & pelles præciosas sabellionū, & mardurū, ex solitudinibus septētrionalibus delatas, habet grana tinctorū copiose in maiori polonia, copiosius aūt in russia, quæ administrat & porrigit regionibus & emporiis meridionalibus, mittit & uendit occidentalibus, præcipue germaniæ, almaniæ basse, & angliæ, boues, frumēta, cutes, maiores & minores, cerā, ligna quercina, & taxina picē uarii generis, cineres & pelles deliciosas, habet plumbum in suo genere optimum, & salis maximā copiā, est nāq; in ea sal minerale, sal panis, & sal gēmæ, quorum unūquodq; ex terra eruitur & exciditur grādis molis & ponderis, sal quoq; per decoctionē collectū & factū, tā in Polonia, q̄ in russia habet, lazuriū ex montanis Chaczini, supra alias regiōes præcio se bonitatis, habet ferrū in plerisq; locis, & cuprum in peciis iuxta territoria Premisliæ & Szanok quod negligitur. Sub excelsissimorū uero mōtiū sarmaticorū iugis Tatri ab incolis usuali nominatiōe uocatis exciditur cuprum ex lapidibus in magna quātitate, habētis plurimū argenti, quod secernitur per separationē, aurū in certis montibus & fluuiis reperitur, sed per incuriā non colligitur, habet succinū, seu karabe de genere electri ex ripis maris sarmatici, dū atteritur & calesit trahētis paleas & festucas. Ex eisdem ripariis maris

Polonia frigida uino oleoq; caret. Abūdat cereris frumento, carnib⁹, melle, butiro, cera, pisci bus, uris, bisontibus thauris, equis siluaticis onagris. pellibus præciosis, granis tinctorū, plūbo, sale, lazurio.

Cuprum, argētum aurum habet.

habet lapidē gagatē nigri coloris sed in pauca quātitate, habet ollas natura nō arte formatas, dū e terra extrahūtur & desiccantur, similes sunt ollis arte figuli factis, & sunt in maiori polonia circa opidū Srem in campis uillæ Nochow & in Paluky prope opidum Leknoin uilla Kosielsko, habet in terris Russiæ tantā exuberātiā examinū āpū spōte prouenietiū, nō solū in aluearis, sed etiā in terra passim mellificātiū, ut incole pre multitudine, certa agmina earū obruāt & submergāt, habet terra Podoliæ mirā fertilitatē, ut frumēta semel sata, & post bonā maturationē a messoribus cū aliq̄ granorū excidētia collecta, in sequēti ānō absq; cultura agri & absq; granorū seminatiōe, libere e tellure fertilissima, ceres & frumēta prodeāt, & manu larga metuntur atq; colliguntur, habet siluas & nemora plurima, inter cætera, arbores pini, & piceæ in districtu Belzēsi & Chelmensi, hæ succise & super terrā dimisse, post aliquot ānos cōmutantur & uertūtur in silicem, ita ut ex eis ignis uelu ti ex silice excutiatur, habet calamum aromaticū Tatarsk e zele abūdanter circa flumē Tanais, quē russite uocāt Don, tartari uero Edil, habet Agaricū & Castorea satis, fodinas autem sulfuris in aliquibus locis, balnea tamē naturalia nusquam habentur in Polonia.

Gagates
Ollæ natura formatæ.
Apum multitudo.
Podolia fertilis.
Polonia siluosa.
Calamus aromaticus.
Sulfur.
Agaricon.
Balnea naturalia nusq̄ in polonia.

Duodecim Palatini.

CAPVT QVARTVM.

SVb regimine Lech primi parētis & principis lechitarum, tellus uomere olim nō uiolata & aratro intacta, cœpit p colonos eradicatis arbustis & uepribus, assiduis rastris & diligenti cultura excoli. Cœperūt insuper propagari greges, & possessiones lōge lateq; distente, de quibus respondebāt Lech tributa ei soluendo, & principatū eius donatiōibus recognoscēdo, singula quæq; in pace, parsimonia & modestia, ut omnibus in rebus primū fieri solet, agentes. Ex humanis aūt Lech absumpto, filii eius & nepotes (quorum quilibet nomine auito Lech nominabatur

na batur) secundū seniū principabātur. Sic enim pares eorū cū suis satrapis & dignitariis constituerat, ut maior natu dominaretur, prout dominati sunt per plures geneologias & successiones, quorū tamē gesta, & egregia facinora scriptorū penuria uel temporū iniuria perierunt: nec quot sæculis dominati sunt, certo habetur. His aūt & tota stirpe Lech radicitus sublata, proceres ac nobiles apud Gneznā de substituēdo futuro principe alterius generis deliberātes, in eā sentenciā pari uoto conuenerunt, ut reiecto iugo subiectiōis, absq; principe dulcē libertatē sectarētur, & pro administrāda unicuiq; iusticia ac obeūdis reip. officiis prout illa tēpestate sat uidebatur, elegerūt duodecim dignitarios quos Woyewodas. i. palatinos uocauerunt, ut essent totius reip. specimē & tutamentum. Is modus deligēdi, hi quoq; dignitarii usq; in nostram ætatem permanent, & semel electi, toto æuo sine quauis innouatiōe perseuerāt. Quod satis absurdū est & apud exteras nationes alienū. Solent nāq; huiusmodi officiales, nunq̄ permutati, cōmuni bono postposito, priuatis comodis inhiare, suos maiores spernere, subiectos uero loco administrandę iusticiæ opprimere, utinam Poloni non ad mortem, sed ad annū, ueluti est in aliis nationibus, officia Palatinorū, Castellanorū, Capitaneorꝝ, Iudicū, & reliquarū dignitatū designarēt, & his qui reip. utilitatiq; eius sufficerēt, pro ipsa toto conatu laborādo cōmitterēt. profecto cresceret regnū eorū inimmēsum, sed hæc expeditiori oratiōe, & prolixiori tēpore īdigerēt, ideo nūc hæc missafaciens sequentia tango, Quo tēpore & quotto āno post diluuiū princeps Lech ingressus sit poloniam, & quot lustris immo sæculis ipse, prolesq; eius Polonis præsidebat, sic & Palatini quanto tempore iura populis reddebant, incertum est nec ullis traditum litteris, quoniam gentes septemtrionis proniores sunt (cœlo frigido inclinante) iurgia excitare, mores siluestres tenere, cererē & bachum supra mensuram colere, leues capillos et prolixos intorquere, q̄ castam mineruam amare, & litteris operam dare, iccirco gesta eorū dēsa caligine præssa, inæternam clauduntur obliuionis nōctem, Non solum autem lechitarū uerum & russorum priscæ uetustatis res sepultæ iacent, inopia scriptorū usq; ad tēpora Kyg, Szczek, & korew ducū, ab his nāq; primū facinora eorum litteris mandata sunt, fuerunt autem uterini kig, Szczek, korew & quarta soror Libed, hi principando russitis, loca munitiora construxerunt, kig castꝝ supra boristenē seu dniepr, quod usq; in hāc diē kyow dicitur, olim famosa & lata metropolis russoꝝ, alii duo nō lōge a kiow etiam sua erexerunt castra Szczek szczekwicza, & korew korewicza, erāt & alii duces eorum Radzim a quo radzimczanie supra fluuium Szaszu, Viatko a quo uiathczanie supra fluuium Olka, Dulieba a quo doliebienie ad fluenta Bug, hi postea Volhanie, & nūc luczanie appellātur, familie ex dulieba, radzim, & uiathko, more ferarum in siluis habitabāt, & consanguineas passim prout uoluptas ferebat, sine discretiōe cognoscebāt: demum extinctis & ab hac luce sublatis tribus germanis kig, szczek & korew, filii eorum & nepotes longo æuo dominabātur, quilibet in sorte sua donec successerūt Oszkalt & Dir, duo germani apud kyouiam principantes.

Palatini duodecim electi
Woyewoda

Duces primi Russię. kyg. Sczyek. korew.

Graccus.

POst annos plurimos gens Lechitarum perosam habens gubernationem palatinorum (mala enim uisa est pluralitas principum, tū quia lacessentes inimicos, & rem eorum turbātes, auertere minime potuerunt, tum etiam quia singuli quæ sua sunt & non regni curabāt) requirebant unum principem & rectorem, scrutinioq; facto, elegerunt uirum idoneum, solertem & strennuū nomine Graccum, ad radices montium sarmaticorum iuxta Istulam commorātem in rectorem rerumq; suarum tutorem. Qui fasces regiminis assumēdo, inuasores quosdā per pacta, quosdam per bella exturbauit. Gallos ea tēpestate regna Pannoniæ demolientes, Lechiam ingredi uolentes, forti marte repressit & ex eis uictoriā reportauit. Exinde pace confecta, Lechitis indies charior erat, Bohemisq; ob secundam fortunam amabilis imperabat. Erexit arcem habitationis suæ in expedito colle Vauel, supra fluuiū Istulæ sito, & ei ciuitatē adiecit atq; fundauit de suo nomine Graccouiam appellādo, fœlicem agris & rebus secūdis, nisi olofagus quædam belua (ut aiunt draco) plurimā impedimenta intulisset. Rapiebat siquidē e specu de sub mōte Vauel egressa, iumenta & homines incaute oberrātes, rictibus horridis uoracissime deglutiēdo. Quo malo afflictæ Graccouiæ, Graccus anxius condolens tria corpora iussit quottidie olofago exponi. Nam his contentando, cætera nō requirebat. Sed & hoc graue onerosumq; erat, propterea suapte industria persuasit exponendis corporibus, sulfur & cauma ignitum, cera piceq; inclusa, admiscere & occultare, belua enim tū naturali rabie, tū uoraci esurie exagitata, sine delectiōe oblatam prædam rapiebat atq; uorabat, sensimq; debilitata extincta est. Graccus uero letatus, longos annos in seniū deduxit, mortuus, plenus dierum. Reliquit duos filios Graccum, Lechonem, & terciam filiam Vandam. Ex commisso patris dum uiueret, filii cōstruxerūt sarcofagū in monte Lassotno (q nunc dicitur mons sancti Benedicti) tumorē terræ supraponendo in altū, in hūc diē celebrem & a longinquo uisibilem. Ex hoc asserunt quidam hunc Graccum fuisse romanum (de familia graccorum ob leges agrarias superbius q̄ fas erat dictatas romæ interfectorū) quoniā instar sepulcri Romuli sibi dum uiueret, simile de terra (romuli enim de lapidibus est) erigi præcepit, undecūq; autē fuit, assertio eorum instātiam habet, quia Gracci prope natiuitatem christi, circiter centum annis occisi iacent inulti, is autem Graccus lechitarum princeps ut prodūt eorum historiæ quadringētis annis natiuitatem Christi præcessit.

Graccus eligitur.
Galli uicti.
Graccouię origo.
Olofagus Graccouiā affligit & interimitur.
Gracci filii. Graccus. Lecho. Vanda filia.
Graccus 400. anis ante xpm.

Ogitantibus lechitis Graccum na tu maiorem ipso Gracco patre ui ta functo in legittimũ successorẽ & regẽ surrogare, Lech minor natu nacta occasione oportunitatis interfecit eũ, & lacerũ zabulo texit, dicens illũ dũ uenatiói ope rã daret, & profusius q̃ decuit feras impeteret, a bestiis mortem opetiisse, & hæc ficta dicẽs la lachrymabatur. Lechite uero ita fore creden tes, eum in tronum paternum euexerunt, & re gẽ supra se statuerũt, uerum quia nullum ma lum impunitũ, crebrescẽte fama q̃ germanum suum inuidia ductus clam necasset, expulerũt & a regno exulare ipsum coegerunt, tanq̃ pro phanũ parricidam. Quamq̃ alia quædam historia narret non fuisse exulem nec a regno alienatũ, sed ob fratricidiũ ab omnibus spretũ, & inuisum mero re & cogitationibus contabuisse, uitamq; simul cũ regno cito finiuisse. Qua propter Vandam filiam Gracci nulla amplius prole masculina superstite, pro domina & regi na ex unanimi uoto omnium deputarunt, inue neruntq; in sexu fœmineo animum & robur uiri le in regendis subditis & inimicis regni abigen dis, nã ea tẽpestate Rithogarus princeps theu tonorũ regno Lechitarum uicinus, audita Van dæ mira specie, pulchritudine, gloria, moribus, & regno, misit procatum iri seu eam in spõsam deposcere. Vanda autẽ desponsationẽ Rithoga ri, una cum ipsius ambasiata seu legatione ren nuit. Mittit iterum amoris impatiens Rithoga rus, ut sibi nuberet, aut arma & deuastationem regni sentiret putabat naq; fœminam metũ bel li ad coniugia posse impellere, quam sponte ma trimoniũ refutasse didicerat. Moxq; aciebus in structis, regnum Lechitarum ingreditur, iussit & Vanda celeriter suos arma capere, & copiam resistendi Rithogaro præstare uidentes autem purpurati principes Rithogari potẽtem exercitum, Vandæ pulchritudinẽ dictu mira bilem, qua tanq̃ hamus(Vanda enim hamũ sonat)corda inspicientiũ allici ebat, industriam, audaciam, & causam sine noxa, recesserunt in castra sua, de nũciantes principi eorum, ut uiraginem iuste pugnaturam, et exercitum po tentiorem instructioremq; habentem, suo damno non inuaderet, quos cũ nec persuasionibus nec minis ad pugnãdum reuocare potuit uehementi afflicti one consternatus, bello cessit, & in conspectu eorum gladio sese confodit. At

Graceus interfi citur a Lech.

Vanda

Vanda eligi

Rithogarus princeps theu tonum.

Vanda pace

Vanda pace cum magnatibus theutonorũ composita, Graccouiam rediit, & pro tanta uictoria diis uota (plurimas uictimas immolando) persoluit, se ductaq; illius temporis errore, ne celebs uita eius quoquõ deflorescere, diis seipsam uictimam, pro uictoria assecuta, exposuit. de ponte enim in Vislam salit & ab aquis suffocata circa Mogilã, uno miliari a Graccouia, reperta est, illic supra fluuium Dlubnia sepulta, aggere & mole terræ in altum, quẽ admodum Gracco genitori eius suprapositis, diciturq; locus ille usq; in nostram ætatem Mogila: quod sonat sepulchrum: dictus est & fluuius in quo mersa est Vandalus, & gens circa fluuium cohabitans Vandalite.

Vandę interit⁹

Fluuius a Vanda.

CAPVT VII.

Extincta Vanda cum qua & tota Gracci familia interiit. Abrogarunt iterum Lechite regem: & loco unius regentis duodecim Woyewodas id est exercituũ ductores seu regẽtes: pro numero prouinciarũ constituentes. Sub quibus longo tẽpore (ut aliquæ chronice narant centũ annis) in libertate uixerunt, donec exorti grassatores & bonorum expilatores non mediocriter eos afflixerunt, ad ultimũ uero exercitus ualidi Pannoniorum & Morauorũ Poloniã inuadẽtes, prædam agebãt impune, agros depopulãtes, & res diripientes ut libertate ablata, sub iugũ seruitutis miseros Lechitas mitterent & cogerent. Woyewodis nequitq̃ repugnãtibus, quoniã aduersam fortunã experti, de sũma rerũ desperabãt. Erat sub hoc turbine quidam polonus nomine Przemisl, disciplinæ militaris peritus, uiribus strẽnuus, ingenio astutus, qui circa Caluũ montẽ, hostes omnia negligentius agentes, astu terruit & oportunitate deuicit. Nam galeas formatas pictas & coloratas, ex aduerso hostium sole oriente in arboribus montis locauit, quibus uisis, repente radiorum solis reuerberatiõe hostes perculsi arma corripiũt, ad debellandumq; aciem polonorum uisam procedũt, quo cũ peruenissent, neminẽ inuenerũt. Mox etenim Przemislaus, ut uidit hostes arma capessere, simulacra galeaꝶ remouit. Reuertũtur itaq; in sua castra aduersarii, putãtes Polonos auersos fugisse. Przemislaus uero rẽ benegerendi belli concipiẽs, animauit commilitones qui ad ipsum confluxerãt, certã uictoriã eis promittẽs, dũ mõ consiliũ eius sequendo, animũ & arma uiriliter in hostẽ cõuerterẽt. In tempeste ergo noctis aduentu, hostibus somno deditis, & secure cubantibus, Przemislaus manũ polonorũ, iã de uictoria certificatã & animatã adduxit, a tergo & a lateribus medios in hostes irrupit, quosq; & dormientes, & repugnare uolentes prosternẽdo, cæteros e somno excitatos, trepidos & agendorũ immemores dispergẽdo, Przemislaus ergo castra desertata diripuit & inimicorũ opulentias, suis in prædã dedit

Polonia uastat

Przemislaus.

Przemislaus q Lesko pri⁹.

Hostes astu victi.

dedit, quo comperto, poloni amore in Przemislaũ flagrãtes tanq̃ in patriæ liberatorẽ ſpẽ collocarũt, & unanimi acclamatione & conſenſu, eũ in monarchã & regẽ creauerũt, imponentes ei nomẽ Leſchczeck, aut a primo Lechitarum principe, aut ab aſtu (leſcek enim uaſtũ & callidum ſonat) eum ſic appellantes. Is regnauit fœlix & tranquillus, nemo enim amplius: perdomitis Pannoniis & Morauis, auſus fuit regnum eius inuadere. Ferunt plures, exercitũ aſtute ut præmiſſum eſt fuſum & diſiectũ, fuiſſe Alexandri macedonis, ſed tu hãc relationem ſcito eſſe fabulã, nunq̃ ſiquidem Alexãder uel gentes ipſius, ad ſeptemtrionalia Europæ diuerterũt, prout ex omnibus hiſtoriis de Alexãdro acceptis cognoſcis, q̃uis Sophirionẽ inter Scithas occubuiſſe legas, magiſq; abſurdum dinoſce, quoniã Alexãder macedo ãte hunc Leſkonem multis ſæculis anteceſſit. Galliq; quibuſcũ Graccus in parte conflixit, longe poſt Alexãdrũ in græciam uenerũt, & duce Belgio Ptolomeũ ceraũni cũ macedoniæ regẽ occiderũt. Brennus uero alter dux. regẽ Antiochum ſuperãdo in Bithinia conſedit, & gente gallorũ cũ græcis commixta, gallogræcos conſtituit, uide Trogũ Pompeiũ, Iuſtinũ abbreuiatorẽ eius. & cæteros. Leſko ergo poſterior Gracco, multũ poſterior fuit & Alexandro & Sophirione duce eius, niſi ad colorandam fabulam Alexandrum principem Morauiæ affirmares, ſic utiq; uerum ſermonem proferres, nam Morauos Leſko aſtu debellauit & diſperſit.

Przemiſlaus in regem eligitur & Laſcek nominatur.

Fabula quorũdam conuellit de Alexandro magno.

CAPVT VIII. Leſko ſecundus

QVoniã poſt mortẽ Przemiſlai q & Leſko prim9 dicitur, nulli poſteri, nullaq; proles ſuperſtes relicta eſt, inter polonos orta eſt diſſenſio, quis regnare deberet & ne deteriora ſequerentur (multis regnare cupientibus) per edictum ſtatuerunt ut quiſquis ambiret, & optaret regnum poloniæ aſſequi, idibus octobris in equo maculis reſperſo, ſeu colorato, q̃ uelociter curreret ad ſtatuam pro meta ponendam. Erat autẽ huiuſmodi curſus in planura inter Graccouiã & fluuium Pradnik deſignatus. Multis ergo tempore conſtituto, in equis ut præmiſſum eſt maculis diſtinctis, dato ſigno tanq̃ pro grandi brauio apprime anhelantibus, & properãter currentibus ungulis & pedibus equorũ, oxigonis, ſeu clauis ferreis acriter leſis

aut substiterũt, aut cũ eqs euoluti deciderũt, solus Leschczek quidã uir plenus uafriciæ & dolo, iuxta stratã per quã cucurrerũt, ubi claui ferrei nõ fuerunt infixi, equũ suum agiliter impellens ad columnã peruenit, eamq; complexus est, & rex salutatus. Adolescens autẽ quidam obscure sortis, qui cũ sodali causa solacii ante aliquot dies per eandem stratã ad columnam currẽs, & pedes una cũ sodali leserat, & oxigonos inuenerat, oblique & extra uiam pedes currẽs, secundus ad columnam peruenit, & eam cõplexus est. Insurrexerũt ergo singuli cõpetitores, per oxigonos remorati, in & aduersũ Leschczek, & re coram iudicibus agitata depræhensũ est regni cupiditate nocte sub obscura, ꝑ totã stratã usq; ad columnã eũ sparsisse & in terrã fixisse clauos ferri acutos, & zabulo contexisse, præter semitã iuxta stratã, q̃ ipsemet currẽdum sibi credidit, cõdemnatum ergo, discerpserũt, & lacerarunt. Adolescentẽ uero illum qui oblique currẽs, causa ioci ad columnam secũdus aduenerat, uoto omnium & concordi approbatione, in regem sublimarunt, & Leschko uocauerũt, hoc em̃ nomen apud priscos polonos regium fuit, & q̃q̃ humilis cõditiõis & tenuis sortis erat, clarissimus tamẽ regnando euasit perinde acsi in regia nutritus, & decentissimis moribus a cunabulis imbutus fuisset. Fuit namq; tẽperatus, & semper sobrius, iustus, mãsuetus, liberalis, & fortis, cunctos inimicos fortiter debellans, & de suo regno repellens uicinosq; inuadens, semper uicit & de eis triũphauit. Et ne fastus ex honore regio assequuto eũ insolẽtiorẽ redderet, uestes suas priuatæ cõditiõis, uiles & hirsutas, quotiẽs in throno regio purpura indutus sedit, supra se extẽdi iussit ut his inspectis, reminisceretur sese ex inope dominũ, & humili regẽ factum esse, senuit longeuo senio, & e uita excedens, unicum filium leschkonẽ tercium in heredem Polonis reliquit.

Lesko secũdus ioco regnũ adeptus.

CAPVT NONVM

Lesko tercius.

Leschko tercius genitori succedens, adeo creuit optimis moribus & heroicis uirtutibus, ut singula quæq; tam in regno suo poloniæ, q̃ in exteris prouinciis, summa prudẽtia regeret, & nomẽ ac gloriã suã suæq; gẽtis nobilitaret, præbuit auxilia pannoniis contra legiones italicorũ et græcorũ, & equidem cũ frequenti uictoria. Genuit unicũ filiũ ex legittima coniuge Pompiliũ nomine, ex pellicibus uero pluribus genuit uiginti filios naturales, hos, Boleslaũ, Kazimirũ, Wladislaũ, Wratislaum, Oddonem, Baruinũ, Przibislaũ, Przemislaum, Iaxam, Semianũ, Semouitũ, Semomislaũ, Begdalũ, Spiczigutũ, Spiczmerũ, Sbigneũ, Sobeslaũ, Vissimirũ, Czesimirũ, & Vislaũ: ueritus aũt ne eo ex humanis absũpto cõtentiones & bella inter fratres orirẽtur: partitus est regnũ, Pompilio dedit monarchiã regni: cæteris maritimam orã Slauorũ: Rugianorũ: & Cassubitarũ

Pompili⁹ un⁹ Leskonis fili⁹.

Leskonis filii naturales.

Prima diuisio cum iactura.

subitarũ: usq; ad Misnã & Vestfaliã distribuit Boleslao primo genito naturali Baruino, et Bogdalo Pomeraniã inferiorẽ, Kaizmiro & Wladislao Casubiam: Iaxæ & Semiano Serbiam: Wratislao Ramam: Przibislao Czesemiro & Oddoni Ditwoniã q̃ nũc Olsacia seu Lusacia: Przemislao Semouito & Semomislao: Sgorzeliciã: quæ nũc Brãdeburg appellatur, aliis uero fratribus residuis, quasdam sortes, in huiusmodi prouinciis: adiectis quibusdam desertis siluis & nemoribus assignauit: Vislaus aũt cõdidit castrũ Miedzibo zc: quod nũc Meydburg dicitur: Sobeslaus castrum Daley quod Dalemburg uocatur: Vissimirus castrũ & ciuitatẽ in ripa maris sitam Vissimiriã, quæ in hanc diẽ eodem nomine nũcupatur: Cæteri fratres alia castra erexerũt, Brzemye castrũ in cõfiniis Vestfalorũ & Frisonum situ: sic dictum, ut susciperet hostile Brzemia. i. pondus. Castrũ lyma quod nũc Limburg uocitatur in petra latissima a longinquo uisibili & lucente: Slaui enim nocturnũ splendorẽ limam uocãt. Castrũ itẽ & ciuitatẽ: Bukouiecz quã theutones uocãt Lubeck: slaui uero in circuitu cõmorãtes Bukouiecz: similiter castrũ Rathibor: castrũ Swerin: castrum Lukow a quodam Miclone conditum: unde theutonici illud Mickelburg uocãt. Item castrũ Gilow a crassitudine terræ: castrũ Rostoki a dissolutiõe aquarũ: castrũ Verla a credulitate: castrũ swanow a uocãdo: uocatus enim slauice swani dicitur. Item castra Ostrow a loco insulæ in qua stat Teszin, Marlow, Bolel Trzebiessow, Vologost, Czasni Wolyniecz. Pluraq; alia castra & municipia, præfati filii Leskonis & eorũ nepotes iuxta mare germanicũ condiderunt, quæ natio theutonica occupauit: & usq; in præsens occupat paucis populis slauis & zerbis in rure & uicis etiam in hanc diem permanentibus & linguam slauicam confuse & corruptæ propter commixtionem sonantibus.

Meydburg. Dalemburg. Vissimiria. Brzeinia. Limburg Lubeg Rathibor. Suerin. Myckelburg. Gilow. Rostok. Verla. Swanow. Ostrow &c.

CAPVT X.

Pompilius primus.

Pompilius, quẽ poloni Popiel, theutones ossench uocant, suscepto regno polonorũ, colles & montiũ radices, in q̃bus urbs Graccouia est sita pertesus, trãstulit sedem regni Gneznã in planicie sitã, ubi prisci polonorum morabãtur principes. Hanc quoq; spernẽs, nouas sedes inter lacꝰ posuit ac extruxit Crusuiczam noiãs & in ea principalẽ sedẽ regni cõstituẽs. Mortuus est in ætate uirili, morbo correptus ex uita torpente & uoluptuosa. Nihil egregiũ ædidit quod posteris dictu factuue celebre foret, nisi q; in omni execratione solitus erat dicere, utinã me mures uorarent, utiq; omine mali, quoniam filium eius, alterum Pompilium, quem in ætate puerili reliquerat: regnantem mures deuorarunt.

Pompilius primus

Adolescentia Pompilii secundi mini me expectata, ipsum in regem poloniæ extulerunt, & ei obedientiam homagialem patrui una cum proceribus regni præstiterūt. Causas & decisiões quæstionum quæ ad eū perferebantur, patrui donec adolesceret determinabāt. Sed cum Pompilius annos adolescentiæ supergressus, suæ potestati est relictus, in teterrimos incidit mores, in petulantiā, choreas, plausus, ebrietates, flagiciosissimus ruebat, remp. postergando, & ab incursu hostiū deprauatus & meticulosus, non defendē do. Desponsata est ei ex theutonia, elegātis pulchritudinis de genere principum fœmina, quæ blandiciis & calliditatibꝰ eū sic irretiuit atq; captiuauit, ut totius regni, potestas & expeditio circa eam cōsisteret. Ad peiores q; illecebras maritum intrusit patrandas. Videns enī maritum suum ab omnibꝰ subiectis sprætū, & ad ignominiam ipsius cum ludibrio koschysko (quod sonat attritam scopam) uocatum, propter raros capillos, timensq; ne succederet ei quispiam patruorum, ob scelera suapte ipso expulso. Iubet dolos & egritudinem mortalē fingere, patruos & proceres regni aduocare. Coram eis exponit Pompilius in lecto decumbēs & lachrymās se in breui moriturū, rogat obtestaturq; ut filios quos binos ex legittimo matrimonio suscepit Lechonē & Pompilium successores ipso mortuo surrogarēt, & iamiā migraturo exequias more gentilium in præsentia ipsius celebrarent. Luget & coniunx lamentando, & fictas lachrymas aborciendo. Exhibita tādem refectiōe iterū ad aulam regis introducūtur patrui cum primoribus regni, & potus exicialis per reginā compositus. Post oscula regis ualedicentis iā prope morituri in poculo aureo administratur, quo hausto singuli discedunt. Nox enī instabat, rexq; se dormiturū sopore ingruente simulabat, expauescēs ne aliquis eorū coram moreretur. Correpti ergo toxico tēpore noctis, uersi in furiam excruciabantur, donec spiritū & animam exalauerunt. Exhilaratus itaq; Pompilius cū coniuge, contulit se ad tripudia patruos calumniose criminando. Asserēs illos ob facinus in regem & filios eius cogitatum, cœlesti plaga miraculose perculsos interiisse. Accumulansq; peccata peccatis, inhibet a quoquā cadauera extinctorū sepelire. Sed deus uindex iustus, grauitate supplicii scelera cōpensans. Pompiliū cōuiuia celebrātem, mero madentē sertis coronatū, unguētis delibutū, crapula & luxu resolutum, ultione condigna punit. De cadaueribus siqdem patruorum & procerū, multitudo murū ingentis magnitudinis ebuliuit, & in conuiuantē tyrannū, consortem eius, & filios, rabidis morsibus insiliit, militum caterua nequitq̄ abigente, quoniam humano suffragio fatigato, mures infatigati perseuerabant noctu dieq;. Extruuntur ardentes foci, & in medio eorum locatur Pompilius, cōiunx & filii illic autē & mures per flāmas transeuntes parricidam rodere nō cessabant.

Pompilius secundus.

Pōpilii uiginti patrui ueneno extincti.

Ex cadaueribꝰ extinctorū copia murum nascitur.

Ad aliud tandem elementũ uentum est. In nauibus abducitur occisor patrum Pompilius cũ suis in stagni altitudinem, mures tamen incessanter secuti, abductos, & naues rodebãt, intantum ut aqua perforatis rimis ingressa submersionem minaretur, ideo nautæ timẽtes præfocationẽ ab aquis, deduxerunt nauem in littus, unde alia caterua murũ occurrens, iuncta prioribus acrius infestabat. His uisis defensores, diuinam ultionẽ cognoscẽtes, omnes fugierunt. Pompilius autem protectoribus nudatus, recepit se in turrim altiore in Crusuicza, ubi mures rapido cursu ascendentes consumpserũt & uorauerunt. duos filios, uxorem, & facinorosum Pompiliũ cũ singulis artubus, ita ut nerui, ossa aut aliud uestigiũ nõ relinqueretur. Ecce nõ est potestas nec consiliũ contra dominum, non prosunt sceptra, nec opes in cõspectu eius, minuta animalia & imbelles mures Pompilium miserabiliter consumpserunt, quemadmodũ pediculi, uermes minutiores muribus Arnulphũ regem francorum, & imperatorem Romanorum, pulpa, carnibus, ac uisceribus exesis medicis nequitq̃ proficientibus ad internitionem usq; perduxerunt, solis cartilaginibus, & ossibus relictis, ut in descriptiõe Romanorum imperatorum & regum Franciæ legis.

Horridus Põpilii, consortisq; & filiorum interitus.

Arnolphus rex francie pediculis interemptus

Pyast

CAPVT XII.

POst miserum & horridum interitũ Popiel, indicta conuẽtione pro noui regis electione, conuenerunt maiores ac nobiles regni in Crusuiczã factaq; dissensione, pluribus regnare cupientibus: soluerunt cõuentionem absq; regis electione, ortis tandem multis difficultatibus, bellisq; externis & domesticis, quottidianis etiã simultatibus & damnis inter regnicolas. Indicta est altera conuentio in præfatam Crusuiczã. Erat ea tempestate quidam agricola & mellarius in ciuitate Crusuiczieñ nomine Pyast, eo q̃ statura erat nõ alta sed robusta, habuit uxorẽ Rzepicza nuncupatam, & filium unicum nondum nominatum, homo multe hospitalitatis, peregrinorum & miserorum fotor, aduenerunt autem in diebus regis Pompilii, duo hospites uultu & habitu uenerandi, & cum uoluissent ingredi regiam, pulsi sunt a ianua & prohibiti ab ingressu. Discedentes ergo declinauerũt ad tugurium Pyast, parentis aduenarũ & peregrinorum, qui summa alacritate una cum uxore excepit eos in domum suam, occidens porcum saginatum, quem seruabat pro tondẽda cesariæ, & nominatione filii sui prout mos gentilium fuit, obtulit & uas medonis eadem intentione reseruati uidelicet pro tonsura filii eius, dumq; potus medonis ducillaretur (mirabile dictu) augebatur, & in altũ effluebat. Consilio itaq;, ac iussu duorũ hospitũ, ut creditur duorũ angelorum, in specie humana hospitatorũ (q̃uis alii credant fuisse Ioannem & Paulum martyres romanos) uasa quot & quantacumq; habere potui

Rzepycza.

Pyast.

porcus saginatus

Ioãnes & Paulus martyres.

potuit a uicinis mutuauit, & ea impleuit, sed & carnes porci intatum aucte creuerũt, ut decem linteres impleret, iubent tandem prælibati hospites sup plicatũ ire inuitareq; regem Pompilium & miliciã eius ad tondendum & no minandum filium, & in præsentia eorum, iã dicti bini hospites totonderũt fi liũ Pyast, nomenq; nouũ ei adaptãtes, nominauerũt Semouitũ, refectio tan dem copiosa apposita est opipare, deo cũcta augente per ministerium hospi tum, statimq; post refectionem disparuerunt sæpius nominati duo hospites Donec secunda cõuentio Crussuicieñ collecta, ob disparitatem uotorũ fere in omnibus uictualibus ex diurnitate tẽporis defecit, tũc denuo gratiosi duo aduenæ ad Pyast redierũt hospitatũ, qui humaniter ab eo & sua cõsorte col lecti ac honorati, prædixerũt eum post triduũ in regem poloniæ eligendum uas ergo medonis paruum ante tuguriũ persuaserũt exponendũ, & cunctis confluentibus nobilibus ac ignobilibus (singuli eñ caruerũt uictualibus) bi/ berunt de illo uase, nedum ad saturitatẽ sed etiam abundantius, deo optimo medonem uasis augmentante. Et ideo non deficiente, quemadmodũ mulieri in sarepta lecytus olei nõ defecit. Altero die consilio inito cũctis proceribus regni & populis quasi quadam relligione cõcorditer in animo insedit, Pyast eligendum in regem, postpositis filiis & nepotibus patruoꝝ per Pompiliũ necatoꝝ, postpositis & quibusuis magnificis regni, proclamatione deinde fa cta tota nobilitas una cũ plebe ad ostium tugurii Pyast descendens, eum re/ gnum suscipere coegit. Illo uero territo ac repugnante propter insufficientiã & rem monstrosam, eulogium hospitũ dum in memoriã rediit, eum post tri/ duum regnatuꝝ, cõsensit, & in aulam regiã de tugurio transiuit. Hic fuit ho mo simplex, sed rex iustus: unicuiq; quod suum erat secundũ merita admini/ strãs, deo in cũctis eum prosperãte. Hic fuit prima stirps regum usq; prope ætatẽ nostram in polonia dominantiũ: terminata in Kazimiro secũdo & Lo douigo. Eiusdem stirpis rami sunt moderni principes Slesiæ, & filii Cõradi Masouiæ. Quantæ fœlicitatis fuit hospitalitas & iusticia Pyast, propago principũ usq; in nostrã ætatẽ permanẽs demõstrat. Non uidi, inquit Dauid, iustũ derelictũ, nec semen eius mendicare panẽ. Electus est rex in ætate uirili mortuus senio cõfectus, ut ferũt anno ætatis suæ cẽtesimo uigesimo. In pace regnauit: regiãq; ex Crussuicza in Gneznã locũ originarium transtulit.

Semouitus.

Pyast eligitur.

Ex Pyast prin/ cipes Slesiæ.

Pyast plenus dierũ moritur

CAPVT XIII

SEmouitus filius Pyast, princeps militiæ sub patre creatus, post mortẽ uero eius rex factus: multum uigilantiæ: temperãtiæ, mi litiæ, munificentiæ, & uirtutũ heroicarum ante electionẽ habẽs Multò ãplius rex factus omnibus uirtutibus redimitus floruit: Dilatauit regnum, de finibus eius pannonios adhuc Pompilii tempore occu pantes uictoriose expellens. Kassubitas & principes iuxta mare Balteũ cõ/ morantes, olim de fœmore patruorum Pompilii toxicatorũ homagia dene/ gãtes aggressus, dum in parte expugnauit, morte immatura absumptus est Cunctis regnicolis tanq̃ parentem patriæ deflentibus. Reliquit unicum fi/ liũ minorennẽ nomine Leschko. Circa hæc tempora sub imperatore Roma norum Arnulpho Græcorum uero imperatore Michaele, aduenerunt Ci/

Semouitus fit regem.

Semouiti mors.

Arnolphus Impe rator

Cirullus ap̄ls Slauorum.
Methudius.

rullus doctor & apostolus omniū slauorum, & Metudius, lingua græca & slauonica prompti missi a præfato imperatore Michaele græco: ad postulationem principum, Slauorum in Morauiam, & iacientes fundamēta christianæ fidei, erexerunt ecclesiam cathedralem in Vielagrad Morauiæ. Euocati tandem Romā & inquisiti, quare in lingua slauica diuina celebrarent & non in latina. Responderunt eo ꝙ scriptum esset. Omnis spiritus laudet dominū. post altercationes ergo Romanus pontifex permisit ut lingua slauica celebrando laudaretur deus, perinde atq; latina & græca. Qui mos ad tēpora mea circa Graccouiam in ecclesia sanctæ crucis in Clepardia obseruatus, sed iam extinctus est.

Lescko quartus.

CAPVT XIIII.

LEsko ætatis nondum debite, de procerū & nobiliū cōi assensu in principem assumitur, certis baronibus ꝓcuratoribus donec adolesceret illi deputatis. In ætate uero adulta cœpit imitari paternas uirtutes, probitatē, prudētiā, liberalitatē & iusticiā, militiæ tamē munera nō æque ut pater coluit, quinimo bellum contra principes Pomeranorum & cismarinorū per patrem iniciatū intermisit, mortuus est relicto filio perfecte ætatis Zemomisl, quod interprætatur terram recogitans, uel de terra cogitans.

CAPVT XV.

Zemomislaus.

LEskoni successit Zemomislaus in regno, uirtutes paternas & auitas enixe sibi uendicans, non armis sed toga & prudentia regno profitiens, uehementer autem angebatur ꝙ sine prole coniugem sterilem longo tempore habuit, maiori deinde molestia affligebatur, ꝙ effuso unico filio dudū optato, cœcutientē uidebat & penitus nihil uidentem, ampliusq; doluit quia uxor sua iterum sterilis ut ante, absq; spe ulterioris prolis ꝑmansit. Adueniente anno tonsuræ utcūq; ualuit Zemomislaus conuocat maiores regni Gneznam ad tondendum & nominandū filium. De uoluntate omnium imponens ei nomē Myeska quod sonat confusionem seu commotionē, quoniā cuncti suspicabantur metuentes, post mortem patris oriri cōmotionē. In diebus uero patris confusione ex cœcitate nati, appositis deniq; epulis conuiuabant, & ecce subito nūccius accurrit referēs ipsi Zemomislao, Myeskā ꝑspexisse, clareq; uidere. Obstupuete omnes, statimq; mater exiliens de triclinio reperit filium habentē orbes oculorū clarissimos, & acceptum in ulnas,

inter conuiuas

inter conuiuas detulit, singulis gaudentibus & mirantibus. Super quo geni tor eius Zemomislaus, sæpenumero percõtatus, quidnã cæcitas nati, eiusq; diuina clementia, illuminatio portenderet, ab ariolis & phitonibus accepit. In diebus regiminis eius regnum poloniæ plurimum illuminatũ iri & clarescere, quod ille putabat de gloria humana uerificari. Impletũ autẽ est de spirituali uisione & illuminatione eius, & regni per eũ, quæ est renascẽtia in christo, per fidẽ & baptismũ extũc suscepta, & dono dei usq; in hanc diem absq; hesitatione & erroribus tenta atq; defensa. Mortuus est autẽ Zemomislaus plenus dierũm, in ætate protaui eius Pyast, & more gentilium appositus suis patribus in castro Gneznensi.

Zemomislai mors.

CAPVT XVI.

IN Russia principantibus apud Kyowiam Oskald & Dir. Natiões ruthenorũ multiplicate, nouas sedes ad septemtrionẽ dilatauerũt, & duces super se constituerũt ex alienigenis, quoniã ex propriis propter parilitatẽ non placuerunt. Primus dux Rürko q in Nouogrod, alter Sziniew qui in Byaleyezoro, terci9 Trubor, qui in Sborsk sedes suas posuerũt. Processu aũt tẽporis, mortu9 Sziniew & Trubor absq; prole, Rurko utriusq; possedit ducatũ, & ipsẽ moriens reliqt filiũ adolescentem Iior nomine, is dolose occidit Oskaldũ & Dir principes Kiouieñ, nil hostilitatis ab eo suspicatos & possedit terras eorum. Inuadit deinde Drewlianos populos ruthenici generis & Nyszkinã ducẽ eorũ, coegitq; eos tributa soluere, & non contẽtus unica contributione eodem anno alterã exigebat, propter quod insurgẽtib9 Drewlianis, occisus per eos interiit. Miserũt depost nũcios primos & secundos præfati Drewliani ad Olham uxorem Iior, ut acciperet in matrimoniũ principem eorum Nyskinam. Ipsa uero oportunitatẽ & astuciam concipiẽs simulabat se nupturã Nyszkine, dũmodo ueniret cum suis matrimonium celebraturus. Quo procedente cũ suis, dudum retẽtos apud se nuncios, clam uariis affectos tormentis interfecit. In occursum deinde procedit, & locato suo forti exercitu, in angustiis & locis malignis, Drewlianos cum duce aduenientes insperate occidit in numero quasi quinq; milia, occisioni mariti sui Iior parentãdo. Insup Suãtoslaus filius Iior & Olhæ, ætatẽ pertingẽs adultam, Drewlianos graui cæde domuit, & sub iugum mittens tributa eis imposuit, Olhaq; matre sua monente, fidem christi suscipere noluit. Trãsfretauerat etenĩ Olha in Cõstatinopolim & de fide christiana per patriarchã edocta, spurcitiis gentilitatis abiectis, in baptismo nomen Helena, pro Olha suscepit, in recessuq; benedixit ei patriarcha Cõstantinopolitanus dicẽs. Benedicta tu inter mulieres Ruthenorũ.

Oskalt. Dir.

Rurko dux russie.

Iior.

Iior interitus.

Olha uxor Iior.

Drewliani per Olham uicti.

Suantoslaus.

Olha fidẽ christi accepit Helena nominata.

CAPVT XVII.

QVæ in historiis polonorũ reperiũtur, iã sub breuitate tacta sunt Deinceps quæ exteri de Vandalis & Sarmatis hoc est de polonis & russitis annotarunt, haud abs re in fine huius primi libri etiam sub breuitate inducam. Refert Suetonius Tranquillus, & meminit Eutropius, q̃ imperator Domicianus de Dacis Catisq; duplicẽ triumphũ ægit, De Sarmatis solam laureã usurpauit, multas quidẽ calamitates iisdem

Suetonius. Eutropius.

Legio domiciani a Russis interfecta.

tes iisdem bellis passus est. Nam in Sarmathia (quæ nūc russia dicitur) legio eius cū duce interfecta est, & a Dacis (ubi nūc sūt Valachi) Appius Sabinus consularis, & Cornelius Fuscus præfectus prætor cum magnis exercitibus occisi sunt. Narrat Iulius Capitolinus imperatorē Antoniū pium Germanos & Dacos (ubi sunt Besserabes & Valachi) rebellantes contudisse per præsides ac legatos. Alanos uero (q fuere rutheni circa Tanaym fluuiū) bella molientes, sæpe refrenauit. Idem Iulius Capitolinus refert, & meminit Eutropius imperatorē romanum Antoniū Verū, multa milia hominū interfecisse. De Marcomānis, Squadis, Vandalis, Sarmatis & Sueuis, & liberasse Pannonias a seruitio eorū, Romæ rursus cū Comodo Antonio filio suo, quē iā cesarem fecerat de eis triumphasse. Hæ sunt gētes ut nunc est dicere Moraui, Poloni, Rutheni & q circa fluuiū Sueuū cōmorati sunt Slaui, ubi nūc Marchia est, & eā occupant theutoni. De his sueuis iuxta Sueuū fluuiū extra septimū clima ad mare germanicū olim habitantibus. Et non de illis qui nūc Sueui in sexto climate habitant. Dixit Martinus in sua martiniana in secunda parte sub Octauiano, q̄ Drusus priuignus Octauiani, trās albulam fluuium q in barbarico solo longe ultra rhenum est (labia uulgari slauonico dictus) fortissimas natiōes, quibus & natura uires, & consuetudo experientiam uirium dabat, pariter uno bello, sed suis aspero superauit, id est Sueuos & Sicābros ubi & Drusus occisus mortuus est & sepultus in Magūtia, hæc Martinus. Itē Eutropius. Sub imperio Galieni Pannonia a Sarmatis Squadisq; populata est. Itē Flauius Vopiscus scribit. Erūpentes Sarmatas in Illirico cum tricentis præsidiariis, solus imperator Aurelianus attriuit. Refert Theoclius cesareorū temporū scriptor, Aurelianū manu sua bello sarmatico, una die quadraginta & octo interfecisse, plurimis autē & diuersis diebus ultra noningētos quinquaginta. Et Flauius Vopiscus qui prius in descriptione triumphi Aureliani dicit, præter captiuos gentiū barbararū, Gothi, Alani, Roxolani, Sarmathe, Frāci, Sueui, Vādali, Germani religati manibus captiui præcesserūt, Idē Vopiscus de Probo in Illirico Sarmatas cæterasq; gentes ita confudit, ut prope sine bello cūcta reciperet, quæ illi diripuerant. Idem de Proculo, Centū ex sarmathia uirgines cœpi, ex his decem una nocte iniui, omnes tamen q̄ in me erat mulieres intra 15 dies reddidi. Gloriatur ut uides Proculus rē ineptam, & satis libidinōsam, atq; inter fortes se credit haberi, si criminū densitate calescat. Item Vopiscus de imperatore Caro: & idē inducit Eutropius Sarmatas adeo morte Probi feroces, ut inuasuros se, non solum illiricū, sed Traciā, Italiam quoq; minarentur, ita se inter bella pariendi contulit, ut paucissimis diebus pannonias securitate donauerit, occisis Sarmatarum sedecim milibus, captis diuersi sexus uiginti milibus. Eutropius uaria deinceps simul & uiritim Diocletianus & Galerius Maximianus bella gesserunt Carpis & Basternis subactis (& sunt populi Russiæ sub montibus Sarmaticis) Sarmatis uictis (& sunt ruteni in cōmuni) quarū nationū ingentes captiuorū copias in romanis finibus locauerūt. Paulus Diaconus de gestis romanorū. Valentinianus anno imperii sui undecimo cū Sarmathe sese per Pannonias diffudissent, eosq; uastaret, bellum in eos parās, dū apud Brigionem

Anthoni⁹ pi⁹

Iulius Capitolinus.
Anthonius Verus.
Marcomanni.
Squadi.
Vandali.
Sarmatæ.
Sueui.

Pannonia a sarmatis populata.
Aurelianus.

Flauius vopiscus.

Proculi de vicio gloria credita:
Caro: imperator.

Dioclecianus.
Galerius.
Carpi.
Basterni.
Paulus diaconus.
Valentinianus

gionem oppidū Squadorū legationi responderet, anno eius quinto & quinquagesimo subita effusione sanguinis, quæ græce apoplexis uocatur, uoce ammissa, sensu integer, expirauit.

CAPVT XVIII.

Andali a Sigiberto in chronica, a Vincēcio in speculo historiali & plerisq; aliis scriptoribus ex Scithia perhibētur oriundi. Incōcinne quidem quoniam regionum septemtrionalium distinctam nō habētes cognitionem, prout & antiquissimi historici, omnem orā septētrionalem Scithiam dixerūt. Isidorus uero & posteri magis proprie Vandalos a Vandalo flumine dixit, quē ut ante retuli nūc Vislam dicimus, quia circa eum habitabant. Hi ergo a Gothis pulsi (ut referūt præfati Sigibertus in sua chronica & Vincencius in speculo historiali uolumine tercio li. 17. ca. octauo) alienas terras inuadere cœperūt, qui suas retinere non potuerūt. Hos circa Danubium cōmorantes rursum post multū tēporis Giberith Gotthorum rex bello uictos inde exturbauit, & ad hoc coegit, ut Romano imperio se subicientes, a Constantino magno locū habitandi sibi dari postularēt, & pannonias ab eo sibi delegatas, per 40. ānos pacifice inhabitarūt. Anno uero 13 Archadii & Honorii, qui imperare cœperunt anno domini tricentesimo nonagesimo octauo) instinctu Stiliconis euocati, meditātis rebellionem cōtra remp. infuderūt se per Gallias iunctis secum Alanis easq; aliqdiu miserrime dilacerauerūt, & inde eos expellebāt Gotthi nō quidem prospicientes Galliarū quieti sed uacue faciētes patriā sue rapacitati, Vandali Hispanias aggressi, nunc Hispanias, nunc gallias, multo tempore depopulati sunt. Honorius autem deliberato consilio Hispanias et gallias, quas sibi a Vandalis præreptas dolebat, Gotthis donauit. Cum ergo Gotthi Vandalos effugare maturarēt grata eis fœlicitate occurrente, per Bonifaciū ducem romanum, ad occupandum Libiam et Affricam euocati trāsiuerūt, ubi regnum suū multo tempore confirmarūt. Primo igitur anno Graciani, puta anno domini 381. & deinceps, Super Vandalos de regno Poloniæ exeūtes regnauit Modigisilus annis 30. Post hunc filius eius Gundericus in Hispaniis annis 16. Hic capta Hispali, quæ nūc Sibilia dicitur, cū manus in ecclesiā ipsius ciuitatis extēdisset a demone correptus, interiit. Cui Gēsericus frater successit, ut refert Paulus Diaconus, ab Hispaniis ad Affricā trāsiēs, cūctā pene Affricam ferro, flamma, rapinis, crudelissime deuastauit. Fidem Catholicā impietate Arriana infectus, subuertit, Episcopos exulauit. Sub hoc turbine, teste eodem Paulo Diacono & Possidonio. Bea: Aug. Epūs Hipponensis. Ne suæ ciuitatis ruinam cerneret, expletis annis uitæ suæ septuagintasex migrauit ad Christū. Deinde Gensericus Carthaginē inuadit atq; capit. Cum ualidissimo exercitu ex Affrica aduectus, Romā spoliat. Multa milia captiuorū cū regina Eudoxia, & duabus filiabus in Carthaginem duxit, quā Nansamundo filio suo in matrimoniū copulauit, Campaniā & Apuliā flammis consumpsit, Capuam & Nolam pari ruina strauit. Inter has procellas, uir piissimus Paulinus Nolanæ urbis episcopus, pro cuiusdā uiduæ filio, sese in seruitutem tradidit regnauit Gensericus annis 48. eoq; mortuo successit Honoricus filius eius,

Sigibertus. Vincencius
Isidorus
Scithe a gothis pulsi.
Giberith gotorum rex.
Constantinus. Archadius. Honorius.
Vandali gallias & hispanias depopulati.
Gotthis donata.
Gracianus. Modigisilus. Gundiricus. Sibilia Auicēne patria. Gensericus.
Diuus Augustinus moritur
Nansamūdus
Paulinus epūs
Honoricus.

qui effugatis amplius q̃ 334 catholicis Episcopis, & ecclesiis eorum clausis, plebem uariis suppliciis affecit. & quidẽ innumeris, manus, & linguas abscidit. Illis tamen expeditissime loquentibus, ut refert Gregorius in tercio li. Dialogorũ, & Paulus diaconus in gestis Romanorum, tandẽ iudicio dei percussus, scatẽs uermibus, miserabiliter expirauit. Post huc, Guntamũdus nouem annis regnauit. Post quẽ Trasamundus, qui ducẽtos uiginti episcopos in Sardinia exilio relegauit. Deinde anno domini quingẽtesimo uigesimo regnauit Hildericus filius eius, ex Eudoxia filia Valẽtiniani imperatoris a Gẽserico captiuata. Hunc pater Trasamũdus ad mortẽ ueniens, sacramẽti nodis astrinxit. Ne unq̃ in regno suo Catholicis cõsuleret. Qui mox patre mortuo, antequam regnum susciperet, omnes catholicos ab exiliis reuocari, & Episcopis ecclesias iussit reformari, regnauit annis octo. Hunc Gilimer perimens, annis quinq; post eũ regnauit, qui tãtæ crudelitatis fuit, ut nec parentibus parceret. Tandẽ Bellisarius patricius, a Iustiniano imperatore missus est in Affricam. Is magnas copias Vandalorũ fudit, regemq; eorũ Gilimer uiuum capiẽs, Iustiniano Constantinopolim misit. Sic Vandalorũ regnum in Affrica destructũ est. Inquit Iustinianus imperator, in ea famosa lege, quã ædidit C. de officiis præfecti præto. Affricæ, q̃ Vandali ex ecclesiis fecerunt stabula. Et testatur se uidisse uenerabiles uiros, qui linguis radicitus excisis, prodigiose loquebantur, quapropter eiecit eos omnipotens deus a facie sua & de terra quam acquisierant, erasit memoriam eorum.

Gũtamundus. Trasamundus. Hildericus. Gilimer. Bellisarius. Iustinianus.

CAPVT XIX.

PRæterea Vincẽcius in speculo historiali, libro uigesimoquarto capite clxxii. meminit, q̃ Karolus magnus anno octauo sui imperii. Coloniæ super Rhenũ, põtes duos extruxit & muniuit & Slauiam ingressus eam subegit. Idem libro uigesimosexto capite primo refert, q̃ Henricus secundus, qui imperare cœpit, anno domini millesimo tercio, potẽtiores regni uiros, bella sibi concitare uolentes celeriter deuicit. Et reges gentilium in interiori germania commorãtes, qui dicũtur Vindi tributarios sibi fecit, Vindos autem Slauos almani uocant. Eodem li. ca. quartodecimo, anno imperii sui quinto. Conradus imperator secundus, qui regnare cœpit, anno domini millesimo uigesimoquinto, rebellantibus slauis ad eos debellandos proficiscitur. Et eodem anno similiter contra Hungaros rebellantes pugnauit. Eiusdem libri capite. 18. Inquit Helimandus Hic Henricus imperator tercius Vindelicos subegit populos, Sueuis conterminos qui Vindelici ut ait Gwilerinus usq; hodie fortunam adorant &c. Hos populos Henricus tributarios fecit, ita ut omnibus solennitatibus quibus coronabatur, quattuor reges eorum lebetem quo carnes condiebantur, in humeris suis duobus uectibus per annulos quattuor inductis ad coquinam uectitarent. Hæc ibi. Ecce duo habes. Primum q̃ Henricus tercius Vindelicos, id est Slauos ad mare germanicum commorãtes subegit. Alterũ q̃ tales Vindelici, contermini fuerunt Sueuis iuxta flumen sueuum cohabitantibus. Pro his culpa Slauorum Theutonici & Saxones a diebus prædictorum imperatorum, terras eorum incolunt & hereditãt. Blondus autem libro primo de cadis

Carolus magnus Slauos vicit.

Millesimo tercio

Henricus secundus windos uicit.

Conrad⁹ secũdus Slauis & hungaris bellum intulit.

Millo 25

Henricus tercius Vindelicos subegit.

Vindelici pro Slauis.

Blondus.

cadis primæ de Vãdalis, Burgũdionibus & Sueuis sic refert. Habẽt omnes iste gentes uetustam originem ex Germania, suntq; priscorum Plinii Vero/nensis, Suetonii/Tranquilli,/& Cornelii Taciti/litteris celebratæ. Plinius nãq; Germaniam ex Agrippe traditionibus describens Vandalos, & eorum partem Burgũdiones unam esse dicit ex quinq; interioris germaniæ partibus & paulo post, Sueuos illis proximos ponit. Alani autẽ etsi origine sunt Scithe, in ipsis Vandalorũ regionibus habitabãt. Sed Sueuos Octauius Augustus teste Suetonio ex Germania in citeriores rheni ripas transtulit. Eiusdemq; Augusti temporibus, pars Vandalorum quibus Burgũdionibus postea fuit nomen, ad octoginta armatorũ milia, ulteriores rheni ripas insederant, quos Drusus & Tiberius cesares, sicut Cornelius refert, post subactã interiorẽ Germaniã in sedes proprias repulerũt, & extra urbes munitaq; loca dissiparunt A quibus habitandi uicatim modis, quos patrio gẽtis uocabulo, burgos appellabant: eos Burgũdiones fuisse appellatos asserit Orosius. Deinde Blondus in locum Vandalorum & Burgundionum per Stiliconem euocatorum Slauos a Bosphoro Cimerico in Tanaim fluuium habitantium, se cõtulisse & transmeasse asserit. Et partim Polonos partimq; Bohemos nominatos fuisse. Quod quia a Polonorum & Bohemorum historia ab inicio huius operis posita in toto discrepat, reiiciendum & salua reuerentia tanti historici pro non uero habendum est.

CHRONICORVM. R. P. LI. SECVNDVS .Myesko.

CAPVT PRIMVM.

Post mortẽ Zemomislai, assumptus est in monarcham Poloniæ Miesko unicus filius eius. Primũ quidem uigilans, & reip. intendens, sed ætatẽ maturiorem nactus, ociosus & pellicibus alligatus. Tenuit etenim septẽ pellices uxores eas uocãs. Ex nulla autẽ prolem suscipiens orbitatis suæ incõmoda sæpe accusabat. Quod agnoscẽtes uiri catholici, qui in curia eius uersabantur, iustæ & sanctæ consuluerunt, ut spretis & abiectis spurcitiis gentiliũ, unum uerũ deum, & eũ quẽ misit Iesum Christũ coleret. A quo & prolis solacia & quæcũq; posceret impetraret, qui, cũ aurem in audiendo accõmodaret. Viri relligiosi & spirituales, tũc in regno Poloniæ heremitice uiuentes, sacra dogmata cognitionis fidei christianæ ei instillarũt. Vniusq; legittimæ coniugis matrimoniũ persuaserũt, intantũq; eis acquiescebat ut prope cathecuminus fieret. Mittit deinde consilio eorũ in Bohemiam ad procandum ducalem uirginem Dambrowkam, filiã Boleslai ducis Bohemiæ, interfectoris sancti Venceslai

Vratislaus. Venceslaus. Boleslaus. Ludomilla

Venceslai germani sui. Vratislaus siquidem princeps Bohemiæ genuit ex Drahomicia uno partu geminos, Venceslaũ & Boleslaũ, Venceslaũ educauit Ludomilla auia ipsius, & optimis moribus christianis imbuit. Boleslaũ mater eius Drahomicia fouit, & detestabilem moribus quemadmodũ ipsa fuit effecit. Mortuo itaq; Wratislao electus successit ei Venceslaus filius eius uir piissimus in ducatu Bohemiæ. Ordinatione aũt Drahomiciæ iniquæ mulieris, suffocata est Ludomilla, cuius consiliis sanctus Venceslaus multũ inheserat, & in numerum sanctorum est relatã. Boleslaus autem inuidia ducente, germanum suũ beatũ Venceslaum post epulas ad orationẽ euntẽ, in limine templi obtruncat, & super Bohemos prout concupiuit dominatus est. Venceslaus uero decalogo sanctorum martyrum ascriptus. Huius ergo Boleslai principis Bohemorum, germani sancti Venceslai natam, Myesko monarcha Polonorũ in uxorem poposcit. Nec abnuit præfatus Boleslaus dandam, dummõ ritu gentili abrogato, undis sacri baptismatis ablutus Myesko innouaretur. Consensu autem & cõclusione utrimq; facta, adducta est in Gneznam uirgo Dambrowka in regiã Myeskonis cũ ampla dote. Anno ergo Christi domini noningentesimo sexagesimoquinto uno & eodem die, Miesko princeps Polonorũ cum maioribus sui regni, in præsentia Dambrowka, & Bohemorum sacrum baptisma propiciatiõe diuina Gneznæ suscepit Pro Mieska nomen Myecezslai accipiens, & aliud sacramentũ matrimonii, cũ uirgine Dambrowka ex Bohemia aduecta contraxit: Conuiuia, munificentiam & spectacula, pluribus diebus elargiendo, & cunctis regnicolis baptisari præcipiendo: Et quia multi restabant sacro fõte baptisandi. Ideo per ædictum stricte demãdauit, ut omnes in ciuitatibus & uillagiis nobiles atq; ignobiles, septima die Marcii aduenientẽ: idolis confractis, & in lacubus aut aquis submersis, simul & lapidibus ab utriusq; sex⁹ hominibus obrutis, sub confiscatione bonorũ & exterminatione baptisarentur. Qua die superueniente ut erat statutũ, cuncti iussa exoluẽtes: renascebantur in Christo, & baptisabantur. Seruaturq; ille mos usq; in hodiernam diem in maiori polonia. Nam pueri in dominica Letare facto idolo, seu imagine alicubi in ligno longo portant, alibi in uehiculo ducunt, et in aquã proicientes demergũt: singuli propere domum repedantes: Ad dilatandũ autẽ, & augendũ orthodoxe fidei rudimẽta. Inclitus princeps, & monarcha Myeczslaus erexit nouem ecclesias cathedrales in suo dominio. Duas metropoles Gnezne & Graccouiæ. Cæteras suffraganeas Ecclesias inciso lapide extruxit, ferro & plumbo iũxit, & sufficienter dotauit, prout temporis conditio permittebat. Primam metropolim in gnezna, tanq̃ in loco protunc celebriori in titulum et honorẽ beatissimæ Mariæ. Alteram in Graccouia ad instãtissimas preces sue coniugis Dambrowka, intitulum sancti Venceslai martyris quoniam eius neptis erat Dambrowka, fundauit Episcopales ecclesias septem his subiectas: talibus titulis ornatas consecrari disposuit Crusuiciensem, quæ propter solitudinem loci in Wladislauiam successu tẽporis est trãlata. In honorem sanctissimæ dei genitricis Mariæ. Smogorzouieñ q̃ trãlata primum fuit in Ryczynam oppidum districtus Bregensis, ex post propter uberiorem sitũ in Wratislauiam

Ludomillæ interitus.

Venceslaus a fratre necatus.

Temporibus primi Ottonis 965

Poloni fidem Christi susceperũt Dambrowka regina.

Mos in maiori Polonia.

Myeczslaus monarcha.

Gnezna metropolis prima. Graccouia 2.

Episcopatus wladislauieñ.

Vratislauieñ.

tislauiam. In honorem sancti Ioānis baptistæ post intemeratam dei genitricem inter sanctos maiorem, Posnanieñsem præcipuis apostolis Petro et Paulo: Plocensem sancto Sigismundo regi & martyri: Culmensem sanctæ Cruci Camienensem iterum sancto Ioanni Baptiste: Lubucensem sancto Iohanni Euangeliste in titulos erexit, & eorum præfatas basilicas dedicari iussit. Primus aūt archiepiscopus Gneznēn ordinatus est Villibalmus: Graccouiensis primus Archiepiscopus Prohorius: Posnaniensis episcopus primus Iordanus Wratislauieñ primus Gothfridus Crusuicieñ, seu Wladislauieñ episcopus primus Lucidus: Plocensis primus Angelotus: Culmensis primus Octauianus: Camienensis primus Iulinus: Lubucensis primus Iacinctus. Egidius Cardinalis Episcopus Tusculanus, a summo pōtifice Ioāne xiii missus, præfatos Episcopatus confirmauit, & singulis, diocesim & terminos distinxit & posuit. Erexit idem inclytus princeps, & primus fidei plantator, plures dignitates, Prælaturas, Canonicatus, Ecclesias collegiatas, Parrochiales & Conuētuales omnibus pro dote, decimas frugū assignando, Prædia Redditus, Clenodia & uasa ex auro & argento. Dambrowka etiam de sorte sua uniuersis ecclesiis prouidit, uariis apparatibus, ornamētis & calicibus. Sed & Barones uniuersaq; nobilitas Polonorū, emulando principem suū & eius consortem, Prædiis, Villis & dotationibus, ecclesias feruentius dotabat, clerūq; uenerabatur: Et quotiens sacrum in ecclesiis legeretur euangelium. Dū sacerdos diceret: Sequentia sancti euangelii secundū Matheū &c. De uagina quilibet Baro extrahebat gladium usq; ad medietatem, ostendendo se paratum Euangeliū tueri & pro eo mori. Sacerdote autē prosequente lectionē euangelii, mittebant gladios in uaginas, sed hic mos per incuriā abolitus est Myeczlao Dambrowka uxor eius: Anno domini 976 peperit filiū, cui præcatibus matris nomen impositū est Boleslaus quod sonat magnus & famosus. Hic est ille Boleslaus Chrabri de quo infra dicetur. Ipsa uero Dambrowka post decenniū absumpta est rebus humanis, de anno domini 977 in Gnezna tumulata: Lugentibus eam Mieczlao marito, Boleslao filio, & omnibus uiris ecclesiasticis: Non secus q̄ piam matrem, Hæc, coniugata, caput nō uelabat, sed instar uirginū serto ornata incessit. Post dies luctus materni, iussu Mieczlai Boleslaus filius, anno domini 984 accepit Iudith filiam Iesse ducis Hungarorum in coniugem, & nuptias in Gnezna sub multitudine prælatorum & Baronum celebrauit. Quæ Iudith anno sexto, uirilis sexus puerum, effudit, & ei nomen Auitum impositum est, Mieczlaus quod significat habiturus laudem. Interim Mieczlaus Polonorum princeps sedula admonitiōe suorum consiliariorum: Ad Benedictum septimum pōtificem maximū mittit Lampertum Archiepiscopum Graccouieñ, & cæteros nūcios coronam sibi & regionibus polonorum dari petēdo. Cuius petitioni papa Benedictus septimus respondit. Nondū dignos fore polonos, ut eis corona hactenus deberet conferri. In proximo uero deus placatus, coronā dabit eis, exaltabitq; illam: Sic locutus Stephano duci Hungarorum, qui & ipse pro corona miserat. Per Astericū nūcium eius tradidit coronam, Polonis uero denegauit. Expugnauit sub Mieczlao dux Russiæ Wladimirus castra Przemisl & Cyrwen, &

Posnanieñ
Plocensis.
Culmensis.
Camienensis.
Lubucensis.

Egidius cardinalis missus in Poloniam.

Poloni gladiis extēsis euangeliū tueri parati.

Boleslaus genitus.
Dambrowka moritur.

Myeczlaus nascitur.

Polonis corona negata.

wen, & Radimiczis in regione Russiæ parentibus, Polonorũ ditioni tributa imposuit. Mortuus est præfatus Mieczslaus primus fidei plãtator christianæ, anno domini 999 sacramẽtis ecclesiæ rite perceptis: Et in medio ecclesiæ Cathedralis Posnanieñ sepultus.

Myeczslai mors. 999

CAPVT SECVNDVM

DIcto inicio renascẽdi in Christo per baptismum polonorum. Dicenda sunt execrãda idola eorum. adorata, priusq̃ ad uere fidei cognitionẽ, uerięq; dei culturam peruenerũt. Fuerunt autẽ ut est in Cronographis uidere: dii quos more gentilitatis coluerũt, isti Iupiter, Mars, Pluto. Venus, Diana, Ceres, Iouem uulgari sermone Iessam nũcupabant, Hunc dixerunt omnipotentem, Omnia dantem, omniaq; faciẽtem, quoniã Iouis omnia plena sunt, Martem appellarũt Ledam, ducem bellorũ, & largitorem uictoriarũ. Plutonem uocauerũt Nya, meliores sedes inferni, post mortem ab eo postulãtes. Venerem dixerũt Dzidzililya. Ab hac impetrabant fœcunditatem, uoluptates, & prolis copiam. Dianam nũcupabãt Dzeuiana, cõtinentiam, uenationes, & fœlices aucupationes ab ea præcantes. Cererem uocarũt Marzana, fertilitatem agrorũ & arborũ ab ea petẽtes. Et quia ad instar græcorũ (quibus non multum distant) multa satagebant facere. Deos græcorũ coluerunt: Vt ego a maioribus meis accepi. Adorabant Pogoda, quod sonat temperies: Adorabant spiraculum, siue flatum tenuis auræ, per spicas frugum, & folia arborum sibilantem, atq; cum sibilo transientem: Vocantes numen eius Pogwisd: Adorabant Ledam matrem Castoris & Pollucis, Geminosq; ab uno ouo natos Castorem & Pollucem, quod auditur in hodiernam diem, a cantantibus uetustissima carmina: Lada Lada, Ileli, Ileli, Poleli cum plausu & crepitu manuum: Ladam (ut ausim ex uiuæ uocis oraculo dicere) Ledam uocantes, non Martem, Castorẽ Leli, Pollucẽ Poleli. Omnia iã præfata idola, omnia aug uria, incantatores, & phitones, abstulit inclitus princeps Mieczsla9, & de regno relegauit, sub intermi natione uitæ mãdans, ne quisquã, præter uerũ & unicum deum, in personis trinum, peramplius glorificaret. Ego in puericia mea uidi tria idola de prædictis in parte confracta, circa ambitum monasterii sanctæ Trinitatis iacentia Graccouiæ: Iamdudum sublata.

Poloni ueteres colebant deos Iouem. Martem Plutonem Venerem Dianam. Cererem

Temperiem Aerem Ledam. Castorem Pollucem.

CAPVT TERCIVM.

SWantoslaus dux Russiæ, mouens bella Kozaris, gentibus Ruthenici generis, obtinuit castrũ eorum, Byalauiesza & ipsos tributarios effecit. Deinde intulit bellum Bolgaris & expugnatis octuaginta castris eorũ, coegit eos tributa pendere. Ipso autem in Bulgaria demorante, Pyeczi nigi obsederũt Kyow, ubi fuit mater & tres filii ipsius Iaropolkus, Olha, & Wlodimirus. Soluentibus aũt Pyeczinigis obsidionem Kiouieñ (territi enim & decepti fuerũt per quosdam Ruthenos q; Suantoslaus appropinquaret cũ ualido exercitu) Olha mater Suãtoslai defuncta est. Non contentus autem iã dictus Suantoslaus dux Russiæ expugnatione Bulgarorum, post duos annos scilicet anno domini 972 Græciam ingreditur, & onustus spoliis, redibat. Occurrentibusq; ei Pyeczinigis. In loco iniqu

Swantoslaus.

Swantoslaus grẹciã spoliat.

co iniqu

co iniquo, pugnæ inepto cū eis conflixit, & uictus captus est. Duxq; Pyeczi nigorꝫ Kura nominatus, caput ipsius amputando, fecit ex testa poculum, or nansq; ipsum auro, solitus fuit ex eo more Ciphi bibere: Ad innouandū suū triumphum: Eo autem uiro iā dicto absumpto, filii, tempore quo uixit Suan toslaus diuisi. Noluerunt contentari in paterna diuisione & prouinciis assi gnatis, quis latissime fuerūt. Iaropolkus eñ maior natu, munere & assigna tione patris habēs Kyouiā. Inuasit castrū Varasz, in quo germanum suum Olham interfecit, & prouinciā ipsi per patrem designatā, Drewlianorū oc cupauit. Wlodimirus natu minor, ex diuisione paterna, Nouogrod pro sor te habens. Videns tyrannidem Iaropolkonis, ne ad ipsum quādoq; perueni ret, circūuallauit castrū Kyouieñ in quo erat Iaropolkus. Venienteq; ad se Ia ropolkū sub cōditione pacis: Ad suggestionem sui palatini & consiliarii no mine Blud interfecit, & tres ducatus fraternos possedit. Procede aūt frater na gratificādo: Plurima fana, & simulachra in mōtibus Kyow locauit. Præ cipue tamē simulachrū fulminis, quod maxime ueneratus est: Et ei eminen tissimū simulachrū extruxit. Corpus ex ligno formādo, Caput ex argento, & aures ex auro. Conuertit tandem Wlodimirus animū ad bella, & intulit bellū Myczlao duci polonorū. Expugnauitq; sub eo castrū Przemisl, & ca strum Cirwen, adiecitq; dicioni suæ districtum Radimiceñ. Conuersus iterū in Græciam conquisiuit insigne castrū græcorū Korschim, & ex eo totā orā illi uicinā sibi subiecit. Sollicitatus deinde præfatus Wlodimirus a Macho metistis, ut ritum eorū assumeret, illico spreuit, quoniā fœdus & turpis uide batur. Postea a latinis sollicitatus, nō acquieuit, quoniā cerimoniæ latinorū parū relligiose, & templa parum ornata, uidebantur. Tercio a iudeis requi situs, ut eorum legem complecteretur, noluit: Grauis enim lex iudeorū uide batur. Græca relligio plurimū commendata per nūcios ex Constantinopoli redeuntes (nūcios siquidem ad omnes natiōes rituum prædictorum miserat speculatū & exploratū iri) plurimū placuit. Ideo misit nuncios ad Basilium & Constantinū græcorꝫ imperatores, optans sororē eorū Annā in coniugiū, offerens (si tali coniugio potiretur) de castro Korschim, & regione subiecta, extemplo excessurū. Græci uero imperatores responderūt. Non licere prin cipi gentili, & idolatræ germanam eorū sociare. Si uero errore gentili deser to, fidem christianam profiteretur: Nō abnuituros petitionē eius. Wlodimi rus autem obtulit sese fidem christianā prono animo suscepturum. Veniret duntaxat personaliter, sororem adduceret, & ipsum baptisarent. Itaq; ueni unt imperatores Basilius & Constantinus, cū sorore Anna, iā persuasa & cō sentiente (prius enim consentire recusabat) in Korschim. Et Wlodimirꝰ mox cecitas inuasit: Cœpitq; fluctuare, an deberet baptisari. Anna uero coniunx ipsius futura, persuasit ei q̄ baptismate suscepto cœcitas deperiret. Anno er go domini 990 baptisatus Wlodimirus, ab Episcopo Korschimeñ illumina tus est, & celebrauit nuptias. Restitutoq; castro Korschim imperatoribus, le tus, cū noua sponsa in Russiam peruenit, idola & templa eorū confregit: Si mulachrū fulminis, quod præcipue uenerabatur, ad caudam equi alligatū trahi, & in fluuiū Dniepr mergi iussit, Promulgauit deinde edictum, ut om

Swantoslaus. interfectus.

Iaropolkus.

Olha

wlodimirus.

Iaropolkus interfectus.

Fanum & si mulacrꝫ ful minis

Vlodimirus polonis bellū intulit.

Vlodimirus. græciam tur bauit.

Vlodimirus. greco ritu ba ptisatus.

nes populi sibi subiecti, relictis idolis baptisarentur. Quod & factum est. Cateruatim namq; Ruthenis in Kyow confluentibus baptisabantur in flumine Dniepr, qui & Boristenes dicitur, per Episcopũ Korschimicũ, baptisati sũt & filii Wlodimiri duodecim, quos ex pluribus uxoribus & concubinis susceperat, Viseslaus, Iseslaus, Suatopolkus, Iaroslaus, Wseuoldus, Suantoslaus Mscislaus, Borzich, Hleb, Stanislaus, Poswyld, & Sudislaus. Applicuit insuper pueros, litteris græcis, artifices ex Græcia conductos locauit & salariauit: Ecclesias ex petra atq; lateribus etiam extruxit.

Russia græcam fidem suscipit.

Filii Wlodimiri duodecim

CAPVT IIII.

Anno christi domini 999 Boleslaus Chrabri, unicus filius Myeczlai suffectus est in monarcham, & dominũ polonorum. Moxq; sollicitando curabat recuperare & reducere in Poloniã, corpus sancti Adalberti nouiter in Prussia occisi, transtulitq; & reduxit in Gneznam, quemadmodum paulo inferius dicam: Ottone autem Tercio Romanorum imperatore uotum emittente, limina sancti Adalberti uisitare, sano facto in poloniã progredienti. Occurrit ei in metis Boleslaus princeps poloniæ, cũ caterua suorum militum, & conducebat cũ maxima pompa ac ueneratione: Et omnium necessariorum in uictu & suppellectili, tam quo ad imperatorem, q̃ curiæ ipsius, sumptuosa prouisione. A Posnania uero in Gneznam, septem miliaria (quoniam ex uoto tot miliaria pedes iturus erat Otto) strauit diuersis pannis uariorum colorum, & una cum imperatore pedes, usq; in Gneznã incessit. Vbi maxima multitudo, ex præcepto & ordinatione Boleslai confluxerat, Prælatorũ, Baronum, mulierũ ac uirginũ nobilium: Auro, margaritis, & unionibus onustarũ. Ad excipiendũ imperatorẽ In ecclesiam autẽ maiorem Otto ingrediens, prosternẽs se orauit. Ad sepulchrum beati martyris Adalberti, & post orationẽ & oblationem, in palaciũ principis exceptus introiuit. Honoratus aliquot diebus, non solum superba mensa & uictualibus, sed muneratus uariis & præciosis muneribus, singulis namq;

999

Boleslaus per Ottonem Imperatorem tertium in regem coronatus

Otto imperator Poloniam uenit.

Boleslai magnificentia.

namq; diebus. Alii & alii ordines militũ, & ministrorũ ferebãt dona imperatori Ottoni: Vasa aurea & argentea, gẽmas uarias & monilia: Equos & uestes, auro ostroq; intextas, purpuras, pellesq; magni praecii. Sic & cunctis optimatibus, principibus & Aulicis imperatoris cõdigna munera, sumptuose largitus est. Quae omnia imperator metiendo cõsiderabat. Aduocatisq; principib9 & suis cõsiliariis, uehemẽter admiratus, industriã, prudentiã, liberalitatẽ, facetiuitatẽ, pmptã executionẽ & obediẽtiã subiectoꝝ, tot munera, tot obseqa. Percõtatus est, quo genere remunerandi, tantus princeps dignus nomine regio esset praemiandus, & an corona insigniendus. Decaeteroq; rex uocandus auctoritate imperiali ueniret. Cunctis autẽ propositum imperatoris extollentibus, cousulebãt coronãdum. Itaq; sequenti die, accepto Boleslao, processit cũ eo imperator in ecclesiam: Conuocatisq; Gaudentio Gneznẽ, caeterisq; pontificibus: Iussit eum in regem poloniae inungi, & deductũ supra sedem maiestatis, corona sua, tempora Boleslai ornauit, & coronauit. A sua, suorũq; successorum, romanorũ imperatorum obedientia, eum & posteros eius reges poloniae perpetuo absoluit, omnibus acclamãtibus, gaudẽtibus & laudantibus. Intellectũq; est & completũ quod Benedictus papa septimus, ad Lampertũ Graccouieñ antistitẽ diuino oraculo dixerat. In breui coronã exaltando dabit deus polonis. Illo ergo triduo delicatissime cesarem cũ suis refecit Boleslaus nouus rex, uasa aurea, & argentea quibus cibus & potus mensis inferebatur, peracta refectione simul collecta cesari donabãtur. Altera & tercia die magis & magis praeciosa donabantur: Hastarum ludi exercebãtur: Plausus chorearũ ducebãtur. musicalib9 regia die noctuq; concrepabat. Anno ergo domini millesimo primo coronatiõe Boleslai pefacta. Recedens Otto ex Gnezna, munifice donatus, iunxit affinitatẽ cum Boleslao: Desponsando Myecz lao filio Boleslai neptem suã, ex germana sua Machtildae genitã, filiam Ezzõis. Alias Herẽfridi comitis palatini Reni nomine Richszam, uirginẽ litteris doctã. Obtulitq; saepe dicto regi Boleslao clauum domini, & lanceã sancti Mauricii. Rex uero Boleslaus, donauit Ottoni brachium sancti Adalberti, quod reposuit Romae in insula, in ecclesia sancti Bartholomei trãstiberim. Proximis ãnis dum Romae fuissem, per me uisum. Reduxit Ottonẽ rex Boleslaus gratificando ei de corona usq; ad cõfinia regni sui, rediitq; in Gneznam, Ottone ad Maydenburg diuertente.

Boleslaus coronatur in regẽ

Poloni ab obedientia imperij absoluti.

Otto ex Gnezna Munifice donatus

Richza despõsata Myecz lao
Clauus dñi
Lancea S. Mauricij.
Brachiũ sancti adalberti

CAPVT V

DEinde cũ Wlodimiro principe Russiae percusso foedere. Collecto uniuerso exercitu, rex Boleslaus ingreditur Bohemiã: Boleslaus siquidẽ tercius princeps Bohemiae, irrupat circa Cloczko in regnum poloniae, malo suasu suorum. Et interpositis treugis addidit alterã inuasionẽ & spolia. Vastante autem rege poloniae, Bohemiã cedibus & undiq; ex combustione flãmis collucentibus. Princeps Bohemoꝝ sentiens se imparẽ pugnae, concluserat sese cũ Iaromir filio suo, in castro Visschrad. Sed rex Poloniae cõquisitis uniuersis castris, & ciuitatib9 Bohemiae Applicuit Pragã, & forti milite expugnauit, obsessoq; castro Visschrad. Boleslaũ ducẽ Bohemiae cũ filio cõprehẽdit. Firmatis deniq; reb9 Bohemorũ

Boleslaus princeps Bohemie tercius

Bohemi poloniã uastabant. Boleslaus bohemiã subegit.

Wisschrad Prage obsessa

sufficienti præsidio militũ tã in Praga, q̃ in aliis municipiis relicto, Poloniã re grediebatur. Ad cõsolationẽ aũt suorũ fideliũ, & ad maiorem Bohemiæ ap propriationẽ Boleslao duci Bohemiæ fratri suo amitali oculos eruere præ cepit (q̃q̃ annales Bohemorũ asseuerant hoc facinus Myecztaũ primũ chri sticolam polonorũ peregisse) Iaromirum uero filiũ, cõmisit custodiæ Vrsoui censiũ, qui semper senciebat pro rege poloniæ prædicto, & adiutorio eorum (Multas enĩ possessiones habuerunt in Bohemia) præualebat contra Bohe mos. Hi pro armis gerũt ursum, supersedente uirgine. In poloniã eorum fa milia deuoluta uocatur Rauitarũ. Præconcepit quoq; anno sequenti Boles laus rex poloniæ, Moraũiã expugnare, & expugnauit deo iuuante: Vtq; fie ret ei perpetua Bohemiæ & Morauiæ possessio, misit ad Henricũ primum imperatorẽ, ut ei traderet Odalricum, alterum filium ducis Bohemiæ, in cu ria sua imperiali cõmoratem, quod & fecit. Indignabatur enĩ Hẽricus Bo hemis: Boleslaũ uero regẽ poloniæ dilexit. Post plures annos idem Oldari cus, præcibus & fletu, a uinculis regis poloniæ liberatus: Bohemiam turba bat & germano suo Iaromir ne hereditaret oculos eruit.

Boleslaus dux boemię oculis priuatus.

Vrsouicen̄ & Rauitarum familia.

Boleslaus rex Morauiam expugnauit.

CAPVT VI.

SOllicitante deinde Suatopolkone duce Russiæ, & personaliter implorante reductionẽ in ducatũ Kiouien̄, de quo fuit expulsus per Iaroslaũ germanum eius, annuit & exercitu ualido collecto de propriis militibus iã iam pugnare assuetis scientibus stare, & sequi. In unum coire, & ordines prompte constituere. Habens secum præno minatũ Suatopolkonem, ingressus est Russiã, inuasiones, spolia, ac iniurias olim regno poloniæ illatas uindicaturus, recepitq; ciuitates, expugnatu faci les (ligneæ enim erant) usq; ad flumen Bug, quo cum peruenisset, inuenit Ia roslaum ducem Russiæ, pte ab altera cũ ingẽtibus copiis, ex Ruthenis, Va rays, & Pyeczinigis conflatis. Excursionibusq; aliquot diebus utrinq; ha bitis: Budus alumnus Iaroslai ducis, stãs in altera ripa exprobrabat & detur pabat regem poloniæ Boleslaum dicens se in breui extractũrũ crassum uis cus eius. Boleslao uero grauiter id ferẽte, & iniuriã suam ultum iri polonis cõmittente, repente armis correptis fluuium Bug transiuerũt, & in ordines prompte concurrẽtes Ruthenos aggressi, prosternũt, & ad ultimum uincũt Iaroslao ne in manus polonorũ ueniret uiuus: Primũ in Kyow, depost in lo ca paludinosa fugiente, ad Kyow rex Boleslaus perueniens, obsessione & fa me eã expugnauit. Pro illa tempestate, ciuitatem insignem & magnam, tri centas ecclesias & ultra habentem, quarũ aliquæ nunc stant: Aliarum autẽ ruinæ dumtaxat apparẽt. Ingrediẽs urbem rex Boleslaus euaginato gladio percussit in portam per quam ingrediebatur, dictam aurea, eã scindendo in signum uictoriæ, Et castro obtento, uniuersos thesauros ducales cõpræhen dens, moratus est, & illic hiemauit. Depræhendensq; Suatopolkonem (quẽ in sedem Kiouien̄ de qua pulsus erat restituerat) quosdam milites suos insta tiuis hibernantes, & uictualia querẽtes occidisse. Iratus contraxit suas copi as Suatopolkone fugiẽte, & Kyow spoliata, spoliisq; & captiuis onustus in poloniã remeabat. Insequente cũ clandestine Iaroslao cũ grandi exercitu, ut

Boleslaus russie bellum intulit.

Boleslaus kyow expugnauit.

cũ in metis

quũ in metis dimitteret exercitũ inuaderet & trucidaret regẽ,cũ reliquijs exercitus. Nec fefellit eũ opinio,trãsito etenim flumine Bug, Poloni ad ꝓpria ueloci cursu properabãt,& Iaroslaus propere Boleslao appropinq̃bat. Rex per exploratores certior factus,quos potuit reuocauit. Coassistẽtesq; animauit,& cõmisso prælio, diu anceps bellũ agebatur. Donec Iaroslai exercitus rarefactus retrocedere cœpit, tũc passim qsq; Ruthenorũ fugã maturabat, Et Iaroslaus dux eorũ fugiẽs,ꝑmutãdo equos nõ substitit donec in Nouogrod peruenit. Boleslaus ergo & suus exercitus ex spolijs ditatus in poloniã felix reueniẽs,deo,auctori uictoriæ,gratias ægit. Ecclesias dotauit, milites benemeritos de publico honorauit, & elemosinas pro cõcessa uictoria abunde distribuit. Nomẽq; ex relata uictoria Chrabri acquisiuit,quod in Rutenico sonat animosus & potens,pauca enim manu multitudinẽ Russitarũ fudit.

Boleslaus rex Iaroslaũ uicit.

CAPVT VII.

Rvthenico bello peracto. Ne animi militũ hebetarentur rex Boleslaus ad alia obeunda bella animũ conuertit. Anno igitur domini millesimo duodecimo. Infert bellum Marchitis siue Saxonibus. Et quia omnes se abdiderãt, & pecora. Ideo per exploratores certior factus,iussit milites longe lateq; a signis secedere,& populationẽ in agros,oppida,& uillas extendere ,omnia uastando,usq; ad fluuium Albim qui & Labia dicitur. Humiliatis aũt Saxonibus,in redeũdo posuit colũnas ferreas, in flumine Szulawa,quẽadmodũ alias posuerat in Boristene,in loco ubi fluuius Szula influit in Boristenẽ, ad discernendũ & habendum fines regni poloniæ. Anno deinde sequẽti,inuasit Pomeraniã,Kassubiã,& Cismarinas prouincias slauorũ eas subiugãdo,quinimo sua liberalitate & benignitate feudales faciẽdo. Sciebat enim ipsos processisse de fœmore regũ poloniæ. Iccirco consobrinos uocabat. Non tributũ, sed solam obedientiam ab eis exigens. Demũ Prutenicũ bellum indixit, & cũ ueteranis atq; tironibus Prussiã ingrediens,diruit & exussit Romoue,Radzim,Balga, & cætera oppida,lignea enim erãt. Primores aũt Prutenorũ in abscondito latitantes. Ne tota Prussia conflagraret. Primũ per caduceatores, postea per ipsosinet, deditionẽ faciunt,& tributa quotãnis pendere fisco regio promittunt,quod rex Boleslaus suscepit, Agrũq; Prutenicũ uastari prohibuit. Vbi uictoriosus princeps, in fluminis Ossa medio,columnã infixit ferream,cuius ex nomine uilla Slup nomẽ acccepit,& deinde Gades regni ad undas maris Balthei extẽdit, ad propagandũ itaq; fines regni Poloniæ. Boleslaus posuit Gades seu columnas in oriente,occidente ,& septentrione. Vltimã expeditionẽ ægit Boleslaus in Russiam, aduersus Iaroslaum ducem Russiæ uolentem poloniam clam ingredi. Et ipse ad reprimendum hostilitatem eius,clam ingressus Russiam, circa fluuium Bug simul conuenerunt. Equidem Boleslaum crastinus dies dominicus,a pugna distinebat, Verum, coci & serui carnes & equos lauantes, missilibus cum hostili exercitu se lacesserunt, intantum ut totum exercitum in arma cõmouerent. Vniuersus ergo Boleslai exercitus armatus,equis ascensis,flumine transuadato, Rhutenos nondum sub ordinibus consistentes, & pauidos,obtruncat,dirumpit,& prosternit. Dux Ruthenorum fugit,reliquum

Millesimo xij

Boleslaus marchię & saxonibus bellum intulit.

Gad es Boleslai.

Pomeranicum bellum.

Prutenicum bellum.

Prussia subacta.

Ruthenicum bellum.

Alia uictoria Boleslai.

agmen tanq̃ acephalũ sine duce e prælio secessit. Polono, in ore gladij fugientes, persequẽte, & castra Ruthenorũ diripiẽte. Processit tandẽ Boleslaus, cũ signis uictricibus, ad interiora Russiæ, castra eius expugnauit. Alia per deditionẽ accepit, pacem confecit, & moderatũ tributũ Ruthenis instituit. Ex grauibus aũt & continuis laboribus reip. in egritudinẽ aliquot mensiũ decidit.

Boleslai mors

Et mortuus est tertia mẽsis Aprilis, anno domini M. uigesimoquinto, ætatis sue anno quinquagesimo octauo, cũ regnasset annis uigintiquinq;. Coronatus enim fuit anno Christi millesimo primo. In medio ecclesiæ Posnanieñ. cõditus. Signũ mortis suæ fuit Cometes magna face fulgens.

Boleslai laus & virtutes.

Hic fuit primus regum Poloniæ christianorum, moribus generosus & illustris. Specie digna imperio, decorus. Statura media præditus. Coma copiosa, crispa, & atra suffultus, publicis & priuatis abstinuit expilationibus, benignum se per omne tempus præstitit regem. In subditos modestus. In hospites officiosus. In calamitosos & delinquẽtes oratu facilis. In conuersatione & uita nitidus. In agendis prudens. In causis iustus. In omnes liberalis. Et ideo semper eius honos nomenq; manebunt.

Monasteriũ .s. crucis in caluomonte fundat.

Fundauit anno domini millesimosexto monasteriũ sanctæ Crucis in Caluomonte, dotem sufficientẽ ei assignando. Vt fertur, ad petitionẽ sancti Emerici filij sancti Stephani regis Vngariæ, cũ eo, uenationi in eodem caluomõte intendenti. Donauit dictus Emericus illi loco, crucem bifurcatã, notabilem portionẽ dominici ligni continentẽ. Parenti suo Stephano a Græcorũ cesare ex Constantinopoli, pro magno munere transmissam, quã in pectore gestare Emericus consueuerat.

Monasterij szeczechow fundatio.

Aliud monasterium de regula etiã sancti Benedicti in Szeczechow, anno domini millesimo decimo. In uillagio olim nobilis uiri Sethegy ad fluuiũ Istulæ erexit, & certas uillas pro dote assignauit. Sethegius uero Comes, & fundũ, & uillas duodecim contulit. Ex post Henricus dux Sandomiriensis. Item dux Iaczo. Itẽ comes Martinus. Item Comes Krzyuoszad plures uillas præfato monasterio addiderunt. Ordinauit etiam Boleslaus munitiões, & castra in confinijs regni, & eis armata præsidia militũ imposuit. Ne hostes & grassatores quoquõ in regnũ irrũperent.

Stroze frumẽtalis institutio.

Constituit & Daciam, dictã stroza, quia militibus castra custodientibus soluebatur a singulis colonis, quottannis soluentibus, de manso unã mensurã siliginis, alteram auenæ, plerisq; item uillis officiũ custodiæ constituit, ut singulis noctibus permutatim excubias nocturnas in castris agerent, & uoce sonora in testimonium fidelitatis, custodiæ declamarent.

CAVT VIII.

Sancti Adalberti vita.

QVoniã de sancto Adalberto, & de Prussia mentio facta est. Ideo de his, & cæteris incidentibus, parũper est dicendũ. Sanctus Adalbertus e nobilibus parẽtibus. Patre Slawnyk. Matre Strzeszislaua, de Lublycz oppido Bohemiæ extitit oriundus. Apud Albertum Maydenburgeñ Episcopũ obseruantiam ægit, & ab eo Adalbertus nominatus est. Permutato priori nomine Voyczięch (quod significat exercituũ cõsolator) ob difficultatem expræssionis eiusdem. Astitit morienti Dithmaro, primo Episcopo Pragensi. Audiensq; ab ore eius causam damnationis suæ, plurimũ expauit, et terrore consternatus omnia delitiosa abiecit, & cilicium

cium induit. Electus in Episcopū Prageñ, anno domini 981 sicut demões per obsessos prædixerant. Rexit subiectū gregem in exhortationibus, disciplina & mansuetudine. Bohemis documenta eius haud obseruantibus. Maxime in eo, ꝙ pluribus uxoribus abutebantur, filios & filias Christi nomine baptisatos, iudeis in seruitutem uendebant. Diebus dominicis forū frequētabant, & ꝙ gentiles ritus obseruabant. Quapropter dimissis Bohemis Romā perrexit, & in monasterio sancti Alexij una cum Gaudentio germano suo, in maxima obseruantia & sanctitate septem annis delituit. Bohemi aūt culpam scelerū suorū in sanctum dei retorquentes. Inuaserūt oppidū Lublicz, & quinq; germanos sancti Adalberti necarunt, uidelicet Sobobor, Spiczmirū, sobroslaw, Zimisza, & Czaslaw. Nec his malis contenti, omnē prolem, & cognationē eorū, cū singulis inhabitatoribus Lublicz deleuerunt, ac interfecerunt, oppidūq; flammis iniectis exusserūt. Solo Poray, sexto germano beati præsulis Adalberti in Polonia Boleslai Chrabri seruitijs dedito, per absentiā saluato, Bohemiamq; repetere nō audenti. Princeps Boleslaus donauit illi sufficientes possesiones in polonia. Ex huius stirpe, nobiles de armis rosarū, albam rosam in campo rubeo deferentes, quorū proclama est poray, a præfato Poray sancti Adalberti germano originē sumpserunt. Compertis malis, quæ dietim in Bohemia fiebant. Archiepiscopus Maguntinus, metropolitanus Bohemorū, supplicauit pape, ut suffraganeum suum Adalbertū iuberet ad oues proprias in Bohemiā redire. Sancto Adalberto opponente, ꝙ gens Bohemorū sit dure ceruicis, & incorrigibilis. Et iccirco sedes apostolica, tribueret ei licentiā prædicandi euangeliū Prutenis potius ꝙ̄ in Bohemiā redeūdi. Si te, inquit papa, non audierint, excusso puluere de pedibus. Habeto licentiam aggrediendi, & in fide docendi Prutenos. Redijt itaq; beatus uir Adalbertus in Pragam. Et in spiritu lenitatis demulcendo, & quandoq; in uirga correptiōis arguēdo, obiurgabat populos. Nequicꝙ̄ proficienti, quodā tempore beato Adalberto dormitante dixit illi dominus. Tu stertis, & ego iterū infidelibus uendor. Et statim exurgens in forū processit, & quos inuenit christianos uenales gratiose redemit, ac libere abire iussit. Obmissa ergo Praga, Profectus Romā. A Benedicto sexto confirmationē Prutenis, & alijs gentibus prædicandi uerbū salutis obtinuit. Et in redeundo Hungariā ingressus, Gyesse principem cū filio eius Stephano in fide corroborauit, totamq; perambulans Poloniam, uerbū dei Slauis & Hungaris quasi uno anno prædicauit. Exinde in Poloniā conuersus. Anno domini 996 Graccouiā uenit, & uulgari Bohemico quottidie concionando prædicauit. In eo loco ubi nūc ecclesia sancti Adalberti stat, post palmam martyrij eius superedificata. Dimissa Graccouia, una metropoli polonorū. In Gneznā aliā metropolim comitantibus, ducentibus, & in uictualibus prouidentibus eū, militibus ducis Myeczlai & eius filij Boleslai peruenit. Illic mortuo Roberto Archiepiscopo Gnezneñ. Ad instantissimas præces Myeczslai principis, & filij eius Boleslai cathedram Gnezneñ regendam suscepit. Nec longe post. Constituto Gaudentio germano suo in Archiepiscopatu Gnezneñ, ad seminādum uerbum dei, & fidem christianā propagandū, in Prussiam processit. Est aūt Prussia regio

996

Prussia regio et descriptio eius/dem

 septemtrionalis

septétrionalis frigida, a Polonia distincta fluuijs, Ossa & Visla, usq; ad mare sarmaticū continuata. Dicta Prussia, ut aiunt, a Prusia rege Bithiniæ, qui incitaméto Hannibalis, infeliciter contra Romanos pugnans, fusus, in illam orā Prussiæ cū suis gétibus fugit, nomenq; suū illi dedit. Signū huius asserentes inducunt q; uulgare græcū loquentes intelligunt, pleraq; uerba Prutenorū ex regione Bithiniæ græci sermonis propagata. Aduenerūt deinde ut fama est gentes Romanæ, ob bella ciuilia Italiā deserētes & permiscuā mansionē cū eis fecerūt, Prussiā, Lithuaniā, & Samagithiā mixtim constituētes & linguagiū confundentes. Propter quod multa uerba, latinā linguam redolentia in eorū sermone audiūtur. Sed & hoc signū certificatores addunt, q; principalē ciuitatem Romoue uocauerunt a roma nomine deriuato, Et in ea summū Pontificem, more gentilitatis constituerūt, sermone eorū Criwe appellatū. Aeneas Siluius in epistolis. Prutenos nititur dictos, q̄si Brutenos littera cōmutata capitali, quia moribus fuerūt brutales. Habuerunt namq; tot uxores quot emere potuerūt, Ancillarū officia obeūtes. Ebrietates, cōmessationesq; diligentes, balneis frequētibus eas diluētes & curātes. Hanc igitur Prussiam per milites Myeczslai, & filij ipsius Boleslai conductus sanctus Adalbertus attingēs Ossam fluuium nauigauit, & dū pro nauigio nūmis careret, a remige in caput remo percussus, gratias deo ægit, & non maledixit. Circuibat uicos & oppida prædicando Prutenis per interprætem, & idola confutando. Docens solem, lunam, ignem, lacus, & syluas quæ adorabant, non esse deos, sed creaturas dei. Sacerdotes autem & pontifex lingua ipsorū Criwe dictus, Ne amplius prophanando deturparet deos & ritus eorum, conspirauerunt necandum. Die ergo Veneris nonas kalendas Maij in colle saxoso cuidam uico imminenti, iuxta littus maris, prope oppidum Feszhaush inuenerunt sanctū dei diuina celebrantē. Et insilientes in eum, septies cōfossum, pluries scissum, & ictibus quassatum, occiderunt, capiteq; abscisso, in arbore suspenderunt, quē aquila per triduū custodiuit, donec membra scissa per hospitē uiri beati in sportam collecta, iuxta locū martyrij in terra absconsa sunt. Audiens Boleslaus Chrabri necē sancti dei, missis nūcijs requirebat corpus eius. Ad quem Pruteni, deum tuū inquiunt occidimus, terraq; obrutū, minime poteris habere, nisi argentū tantū appēdas, quantū ponderat. Misit ergo Boleslaus uiros ecclesiasticos, cum certis militibus, qui iuxta Romoue corpus oblatū. Primū recognoscētes esse sancti Adalberti. In altera parte tabulæ appenderunt argenti quantitatē, quantā estimabāt appendere corpus. Sed mirabilis deus in sanctis suis, tantā corpori sancti Adalberti tribuit leuitatē, ut prope nihil ponderaret, secundū pacta igitur, argento in scrinia reposito. Accipientes corpus in capsam nouam ad hoc paratam, condunt. Et honorifice, in poloniam detulerunt. Boleslaus certior factus. Intra metas Poloniæ, adesse corpus sancti Adalberti, coassumptis uicinioribus Episcopis, uirisq; spiritualibus & secularibus cum maxima multitudine occurrit, & prostratus in terram excœpit, & usq; in monasteriū Canonicorum regulariū sancti Augustini, dictum Tremeszna, quod Myeczslaus pater suus, quū uiueret condidit deduxit & locauit. Breuiq; tempore exacto, collecta multitudine pontificū ecclesiasticorumq;

Prussiæ origo & descriptio.

Eneas Siluius

Sancti Adalberti martyriū

Sancti Adalberti corpus argento a Prutenis redemptū.

clesiasticorumq; & sæcularium uirorum: in Gneznã tanq̃ in locũ digniorem & metropolitanum 13 kalendas nouembris transtulit. Vbi mira dei uirtute, stupendis miraculis cœpit clarescere, germanis, pannoniis & prouinciis uicinis ad sarcofagũ eius confluentibus, & in necessitatibus salutaria solatia reportantibus. Sed & Otto tercius imperator, instincto suo, suorũq; astantiũ suasu, in graui egritudine facto uoto, uisitare sanctũ Adalbertũ in Gnezna, subito & miraculose, conualuit. Et ut dictũ est, uoto expleto. Per merita beatissimi Adalberti, coronã Boleslao & successoribus eius, regibus Poloniæ, perpetuo duraturam, donauit.

Sanctus Adalbertus in poloniam allatus claruit miraculis

CAPVT IX.

Regnante Boleslao Chrabri. Floruerunt sex fratres in Polonia: Duo, Benedictus & Ioãnes, ad instantiã præfati Boleslai, & promotionẽ imperatoris Herici. Ex pereo cenobio uiri insignis sanctitatis Romualdi. Pro neophitis in Polonia edocendis concessi. Et tanq̃ angeli dei, per nũccios ad Boleslaũ adducti. Et quattuor. Matheus, Isaac, Cristinus, & Barnabas, poloni natione, illis sponte cõiuncti. Habitabãt in heremo, prope oppidũ maioris Poloniæ Kazimirz, in arctissima uita & obseruantia: In orationibus, & ieiuniis assiduis. Docentes uerbo & exemplo: quosq; requirentes & aduenientes. Quadã autẽ die rex Boleslaus, commẽdans se, & regnũ suum orationibus ipsorũ. Obtulit eis magnã massam auri. Palam in conspectu omniũ. quod tñ fratres inutile eis profitentes: Nequaq̃ accipere uolebant. Et post triduũ, per Barnabam fratrem minorem in Gneznã Boleslao remiserũt. Vixq; mediũ itineris Barnabas emensus est, & expilatores auri sacra fame incitati: sanctos uiros orantes in nocte comprahenderũt. Et per minas, plagas, per ligamenta: Ad ultimũ, per uarios cruciatus & exustiones ignis, tormentis affectos trucidarũt. Vtq; tanti reatus crimen tegeretur, ignem iniecerũt sex casis, & quinq; corporibus sanctorum necatis, ut casuali flamma conflagrati putarẽtur. Verũ nec pilus de capitibus decidit eorum. Neq; exustio tetigit tellus & corpora eorum. Rex Boleslaus ex Gnezna celeriter accurrẽs cum tota curia, & e rure uicino, colonis peditibus accersitis, inuenit expilatores in siluis uagãtes, arefactis brachiis, gladios excertos & nudos ferentes, ligatos & cathenis uinctos, ad locũ sanctorũ martyrum adduxit: Diram ultionẽ ex eis sumpturus. Dei tamen clementia & sanctorũ meritis, ut locũ attigerũt, mox cathenis confractis liberati sunt. Et miraculo facto abire permissi sunt libere. Delata corpora eorum in Gneznam, simul in una tũba in ecclesia maiori sũt sepulta. Anno domini. M. 5. agitur festũ eorum pridie idus nouembris, quoniam ea die passi, cœlestia meruerunt Barnabas uero confrater martyrium magno eiulatu gemebat, q̃ simul coronã cum eis non percœperit. Factoq; heremitorio in eodem loco, deuotus permãsit. Et cito post uita functus, appositus est fratribus suis, Gneznæ cõditus. Extant nũc quinq; capellæ: deuotione fidelium, in locis habitationum sanctorum superedificatæ.

Sex fratres sancti.

Alia historia habet centum marcas pecuniæ.

Quinq; fratrũ martyrium.

CAPVT X.

Vlodimirus pyeczinigos debellauit.

VAstatis karuatis, Wlodimirus dux Russorũ, etiã Pyeczinigorum exercitum, iuxta fluuium Trubiesza profligauit post singulare certamen, unius ex pieczinigis gigantee stature deiecto & occiso, a Rutheno de Pereaslaw mediæ staturæ, quo cũ duellum ingressus fuerat. Sed Pyeczinigi recollectis uiribus, anno sequenti uehementi cęde ac igne terras Russorum uastauerunt. Wlodimirum eis occurrẽtem cum suo exercitu conterendo, & fugientẽ persequendo: Donec sub pontem, qui fugienti occurrerat, se recondit, & eius benefitio hostes insequentes fefellit. Hac de causa ecclesiã transfigurationis in Kiow extruxit, quoniam in festo transfigurati ōis secundũ ritũ Græcorum sua euasio contigerat. Tandem ueritus Wlodimirus ne decedente eo, inter filios bella orirẽtur, sic inter eos regnum diuisit. Vislao natu maiori, dedit Nouogrod. Isoslao Poloczko. Suatopolkoni Thurow, Iaroslao rostow: Sed Visoslao fatis rapto: Iaroslao Nouogrod. Borisz Rostow, Hleb Moronye, Suatoslao drewianie. Wseuoldo Wladimiriã, Mscislao Thimutuchani: Cæteris iunioribus Kiow, & Berestow principatus, post mortem suam reseruauit. At Iaroslaus sorte sua non contentus, creditus in pace uenisse castrũ Kiow occupat. Quod pater Wlodimirus molestissime ferens, ex omnibus suis & filiorũ principatibus, bellatores aduersus Iaroslaum cõtrahit. Iaroslaus uero resistentiam patri facturus: Pyecziniegos cũ Varais conducit. Non potẽs aũt Wlodimirus præ mente egritudine, ordinationi belli adesse. Præfecit exercitui suo Borisz: Ipse uero post paucos dies, in castro Berestow moritur. Et in Kiow in ecclesia uirginis Mariæ, quã uiuens edificauerat sepelitur. Ignorãtes patrẽ Wlodimirũ mortuũ bini filii, Borisz & Suatopolk, certamen cũ Iaroslao inierũt, & eũ superauerunt. Suatopolkus ergo rapit principatũ Kiouieñ, & germanũ suum Borisz loco patris se colentẽ, per subordinationem quorũdam Nouogrodensiũ in cubili suo orantẽ lanceis transfodit, & cũ armigero eius Gregorio Hungaro interfecit. Misit & alios nequã uiros, & Hleb alium fratrem abscisso capite interfecit: Colit Ruthenica ecclesia hos duos fratres pro sanctis martyribus: In ecclesia sancti Basilii kiouieñ in uno sepulchro tumulatos. Nec impunis fuit Suatopolkoni occisio fratrum. Venit nãq; contra eũ dux Iaroslaꝰ cũ Ruthenis & Varays, Suatopolkone cũ Ruthenis & Pyeczinegis, circa castrũ Lubiecz resistentiã opponente, flumine Dniepr utriusq; exercitũ dirimente. Et post trimestre spaciũ, Iaroslaus superato flumine: Inuasit exercitũ Suatopolkonis inermem: Diffugienteq; in lacus: fragiles glacies habentes, cũ submersione pluriũ, interfectioneq; multo maiori aliorum Suatopolkus uix manus hostiles euadens, præpeti cursu in Poloniã fugiens Boleslai Chrabri personale auxiliũ & reductionẽ in sedem kiouieñ meruit. Per Iaroslai circa fluuium Bug profligationẽ, & kiouiæ expugnationẽ: Vt paulo ante de Boleslao dictũ est: Contra Suatopolkonẽ iterũ dux Iaroslaus anno sequenti cũ nouo exercitu processit, & occurrente Suatopolkone in loco ubi Borisz occisus fuerat succubuit Suatopolkus. Et contractis copiis ex Pyeczinigis celerrime reuertitur in fortitudine magna. Cui occurrẽte Iaroslao: circa

Vlodimirus victus.

Vlodimiri mors.

Suatopolck frẽs interimit.

lao circa fluuiũ Olham. In crastino (& fuit dies ueneris) sole oriente conflixerũt. Et Suatopolkus uictus fugit in Brzescze, ad prefectũ Boleslai regis poloniæ. Exinde poloniã ad rescindendũ suas calamitates processurus. Sed in itinere repentino correptus languore, mortuus est, & in loco ignoto ac deserto sepultus. Post cuius mortẽ Iaroslaus pacifice kiouieñ possedit principatũ Et q̃q̃ pro uno aduersario Suatopolkone extincto. Alter aduersari9, nepos eius Brzetislaus, filius Isoslai ducis de Poloczko cõsurrexerit, & sub eo Nougrod occupauerit, tamen & hũc duro certamine superauit; Nouogrod recuperãdo. Et Rededa ducẽ de koschohon singulari certamine uicit, & tributa ei, regióiq; gẽtis koschohon, imposuit. Post hæc, Mscisla9 dux de Thimutukani, comparato exercitu de kozaris, & koschoys inuasit Iaroslaũ fratrẽ suũ ducem kiouieñ. Et licet Iaroslaus in sui auxlium ducem Vorahimorũ Iakuy acciuisset, & duplici certamine conflixisset, tamen succubuit, & kiow in Mscislai ditionẽ concessit. Qui sedem kiouieñ fastidiens. Iaroslaum securitate promissa reduxit, sedemq; kiouieñ ei resignauit. Repete, inquit, frater sedem kiouieñ, quoniã natu maior es, & ea pro tuo libito utere, quã ego uictor uicto æquo animo restituo. Hæc omnia in diebus Chrabri Boleslai Russitis facta contigerunt. Cui Boleslao, dux ipse ruthenorũ Iaroslaus, de anno domini. Millesimo decimooctauo nouum & ultimum intentauit bellũ, clandestine inferre, sed dexteritate Boleslai uiriliter superatus est, quemadmodũ historia de Boleslao suprapoſita continet.

Swatopolci mors.

CAPVT XI.

Myesko secundus

Conuentione habita in ciuitate Posnanieñ, ãno domini 1025. Electus est in regem Myeczlaus siue Myeskosecũdus filius Boleslai Chrabri. Et dominica Penthecostes sub frequentia Prælatorum, Baronũ, & nobiliũ. Myeczlaus in regem, Richsza uero coniunx eius in reginã, Gneznæ uncti & coronati sunt: Per Ipolitũ Archiepiscopum Gneznẽñ: Assistentibus ei Gompone Archiepiscopo Graccouieñ: Paulino Posnanieñ: Marcello Wladislauieñ: Clemente Wratislauieñ: Albino Ploceñ pontificibus. In ipso autẽ regnandi inicio apparuit Myeczlaus Poloniæ rex ingenio hebes & tardus: animo & moribus incõcinnus, cõsilio ineptus, actione leuis. In expeditionibus parũ idoneus: Nihil paternæ industriæ, nihil frugalitatis, munificentiæue regiæ habens. Ex muliebri pendens arbitrio, a consorte regina Richsza regebatur. Ad nutũ eius & iuuenũ consiliariorum præsignationẽ, omnia moderãs, uacãs uentri, ocio somno, & uoluptati. Ea propter extere nationes per patrem ipsius subiugatæ, ab obedientia recesserũt homagiali. Brzetislaus siquidem filius Vdalrici ducis Bohemiæ, adolescens ferox, & impiger, ex muliere rusticana Bozena alias Beatrice, primũ concũbina, postea in coniugem assumpta, progenitus, ulciscens

Myeszko secũdus eligitur.

Brzetislaus bohemię dux bohemia & Morauia potitur.

tus, ulciscens aui sui excœcationē, & paternā captiuitatē Bohemiæ, ac Morauiæ, castra & ciuitates expugnauit. Polonos ciuitatibus præfectos trucidauit, Vrsouicēses & cæteros nobiles Bohemiæ polonis fauentes attriuit & persequebatur. Totamq; Bohemiā & Morauiam, suæ iurisditioni subiecit. Prouinciæ cis Albim, & circa mare germanicū, Kassubite, Serbiani, & insulæ marinæ, quas Bolesslaus ditioni & imperio Polonoꝝ restituerat, defecerūt Nicolaū alias Mickel, a quo castrū Mikelburg principem Slauorū: Henricus primus imperator Romanorū, terris & possessionibus exuit, & comitatum Magnopolensem possidendo, cuidam militi tradidit, & eū comitē Magnopolensem creauit. Marchionatus Brandenburgeñ surrexit, subactis aut extinctis principibus terræ. Pro aquila alba, insigni uniuersali poloniæ, aquilam coccineam, seu rubeā gestans: Ob hoc a polonis Sgorzelicz uocitatus: Ab eo tempore, hæ gentes & ore, a corpore regni Poloniæ distracte, nunq̄ ad integritatē reducte sunt. Ruthenos tamē defectionē meditantes: Iaroslao & Mscislao ducibus Russiæ (quosdā agrestes ex dominio Polonorū captos circa kiouiā supra fluuium Porszi locantibus) adherere uolentes, in fide rex Myeczlaus continuit, per hoc q̄ principaliores eoꝝ captiuauit, & in castris poloniæ, loco obsidum aliquot annis tenuit. Pomeranos uero apertam rebellionē opponētes, bello coercuit. Nam instigantibus eū proceribus poloniæ copias numerosas cōtraxit. Et tres Hungarorum duces, Andreā, Belam, & Leuentā, sancti Stephani regis Hungariæ nepotes, ab hungaria exulantes, & in regno Poloniæ iure hospicii susceptos, secū habens, cū Pomeranis conflixit, & eos uicit. Et quia Bela dux Hungarorū in ea pugna macte uirtutis, strēnuus apparuit. Ideo Myeczlaus dans ei suam filiā, in generū ipsum assūpsit. Et uniuersum censum Pomeranicū, ad tenendū statū ducalem sibi consignauit. Nondum aūt quinquagesimū annū supergressus rex Myeczlaus, incidit in amentiā, qua aliquot mensibus molestatus, exosus, & cōtemptibilis mortuus est in castro Posnanieñ, 15 mensis Marcii, anni domini M. trigesimi quarti. In Posnanieñ ecclesia Cathedrali in paterno sepulchro conditus.

Poloni trucidati. — *Prouinciæ multæ defecerunt a Polonis.* — *Marchionatus Brādenburgeñ* — *Ruthenorū rebellio ꝓhibita* — *Pomerani rebelles victi.* — *Myeczlai mors.*

CAPVT XII.

Extincto Mscislao, duce Cirnicioujeñ: Iaroslaus dux kiouieñ, in principatu ei successit & monarchā Russiæ, sese gerere cœpit, quod lingua ruthenorū sonat yedzynawlascecz. Pxecziniegos aūt kiouiā grandi multitudine uallantes. Celeriter cōtractis undiq; copiis Iaroslaus superueniens, fortiter deturbauit, & ipsos uicit, quibusdam pieczinigis captis, Cæteris aut fugatis, aut in aqua mersis. In signū uictoriæ, Iaroslaus ecclesiā diuæ Sophiæ in kiow erexit, turrimq; eius deauratis tabulatis texit. Eidē pro adornamētis uasa aurea & argētea, libros & uestes præciosas largiēdo, & Metropolitanum in ea instituendo. Portā insuper uersus Poloniā pro magnificētia sua & urbis, ꝓfuso sumptu edificauit: Cacumē eius seu pinnaculū tabulis deauratis ornauit, & aureā uocari iussit.

Ecclesia sanctę Sophię in kyow.

CAPVT XIII.

Erat Kazimirus, filius Myeczslaw & Richsze uigesimū annū agens, adolescens probus, & litteris imbutus, qui primus inter principes

De kazimiro Myeczlai filio

principes Poloniæ legitur didicisse litteras. Non tamen est (genitore extincto) in regē electus, tum ideo, quoniā regnicolæ circa Posnaniā anno domini 1035 congregati, timuerūt ne paternam segniciē, amentiā, tenacitatem, & regni pessundationē, sectaretur, tū quia Rychsza genitrix eius, olim Myeczlauum patrē, pro suo uoto gubernauit. Ne & filiū suis persuasionibus illaqueatum corrumperet: tum etiam quia oblationes & certas munerum donationes pro mensa regis, & reginæ in uillis nobilium per Richszam tempore mariti constitutas abrogare noluit. Huc adde quoniam Richsza exosos habuit Polonorum nobiles, sordidos, & immorigeratos uocans. Consorcia eorum deuitans, & Theutonis quæq; officia & dignitates distribuens. Nolens ergo prædicta immutare, denegata ei obedientia, coacta est de regno secedere, receptis itaq; thesauris, uetustæ gazæ principū polonorū, unionibus, armillis, monilibus, uasis & desideratis uestibus cū geminis coronis, una, q̄ maritus eius, altera, qua ipsamet una coronati fuere, accepto secū filio Kazimiro indignata, recessit in Saxoniā, q̄rulatū iri imperatori Henrico, oblatisq; ei muneribus, de thesauris asportatis, simul & duabus coronis materialibus, regni Poloniæ, adiunctis, præcabatur, ut iniuriam suæ eiectionis de regno, in Polonis ulcisceretur, quod imperator promisit, emptoq; sufficiēti censu, pro statu suo in Saleueld morata est. De bonis & possessionibus, dudum a se coemptis, dum senuit duo monasteria fundauit: unū Brunuilcense, sub honore sancti Petri apostoli, & sancti Nicolai cōfessoris: Aliud in loco ubi sancti Kiliani sociorumq; extabat martyrium. Super quo piæ fundationis opere, ipsius reginæ Richszæ priuilegiū apud prædicta loca ostenditur. Defuncta apud Saleueld, Coloniam delata est, & in ecclesia sancte Mariæ ad gradus humata, Filiū uero Kazimirum dum uiueret litteris uberioribus imbuendū expensis sufficienter prouisum, Parisius misit, ubi existēs per bienniū: sæpenumero cogitauit, an in Poloniā esset regressurus, . An in Theutonia cū matre sugillationes passurus, morā deligeret. Delegit tandem matre consentiente monachari. Et accedens personaliter Romualdū, uitæ sanctitate pollentē in Italia, donato ei pulchro caballo, exposuit quis esset, poscens ab eodē susceptionē & professiōem regularem, quo annuēte, rediit in Cluniacū, ubi professus, ad gradum diaconatus peruenit, Interim uero, dum e Polonia secessisset turbo dissensionum Poloniam inuasit. Ingenui & præcipui bellatores, mutua cœde absumebātur, Possessiones innocentū occupabātur, matronæ & uirgines, absq; impunitate uiolabātur, loca sacra diripiebātur, sacerdotes spoliabātur, latrones & siccarii latronūq; & siccariorum duces, consurrexerūt, agros depopularunt, tecta exusserunt, pecora abegerūt, remansitq; terra populis uacua, confusa cœdibus, destituta defensione, & omni auxilio orbata. Maslaus, regis Myeczlai subpincerna charus, purpuram induit, & Plocensiū principem, se gerere cœpit. Brzetislaus Bohemiæ dux, intelligens Poloniā absq; rectore laceratā: Collecta nobilium & agrestiū multitudine, Poloniā ingressus, Wratislauiam & Posnaniā oppida quoq; uicos & uillas, quæ ciuilis belli stridor nondū deleuerat diripit & exurit: Gneznā metropolim, quoniā nec situ nec arte munita erāt, facile capit. Ecclesiam beatæ Mariæ

Coronæ regni abactę

Brunuilcēn monasterium. S. kiliani monasteriū.

kazimirus Parisius missus.

kazimirus in cluniaco monachus factus.

Bohemi poloniā uastarunt.

riæ metropolitanam, suasu Seueri Episcopi Pragensis, qui huiusmodi bello se miscuerat, spoliat. Corp9 sancti Adalberti quod certi prælati & ministri ecclesiæ de sepulchro extractum in zabulo occultarãt. perquirit & non inueniens sollicitauit, non solũ probris, sed amplissimis promissis, ministros ecclesiæ de corpore inueniendo. At illi ex industria corpus Gaudencii Archiepiscopi Gneznẽ ostendunt quod Bohemi Pontificalibus indutũ, rapuerũt, credentes fore corpus beatissimi præsulis Adalberti. Rapuerũt & corpora quinq; fratrũ martyrũ, Ioannis: Benedicti, Isaac, Mathei, & Cristini, Morauisq; instãtius petẽtibus, corpus sancti Cristini tradiderunt, quod in ecclesia Olomũcensi, sub tabulis argẽteis auro tinctis locauerũt. Sub titulo & nomine eius, postea ecclesiã cathedralem Olomũcẽ dicando. Rapuerũt insuper Bohemi, imaginẽ crucifixi, tricentas libras puri auri pendentẽ. Per Boleslaũ primũ ecclesiæ Gneznẽ donatã. Rapuerũt & tres tabulas maioris altaris, auro puro, & præciosis lapidibus, per Boleslaũ regem decoratas. Cæteraq; clenodia, uasa, campanas magnitudine & sono notabiles, abstulerũt. Cũ his & multitudine captiuorum utriusq; sexus, Brzetislaus in uigilia sancti Bartolomei ãno domini 1038 Pragam perueniẽs, sacrilegam prædam in maiori ecclesia Pragẽ deposuit. Captiuos uero, inter quos & sacerdotes uidebantur, in colonias distribuit. Et licet Stephanus metropolitan9 Gneznẽ corã sede apostolica super spolio suæ ecclesiæ, Brzetislao duci, & Seuero episcopo Pragẽ lites intentasset & diffinitiuã obtinuisset, Nihil tamen de ablatis rehabuit. Iterum ab oriente Iarosla9 dux Russiæ inuasit Poloniã, bellis plurimũ attritã, & oram Mazouiæ, igne, cæde, & spoliis depopulatus, cum magna præda hominũ utriusq; sex9 in Russiã libere rediit. Adhuc aliæ uicinæ nationes poloniam prædiis & direptionibus lacerabant, ex tunc polonorũ primores & proceres, non sentiendo, non uidendo, excæcante ira, quo amentiæ progressi forent. quid periculi & insaniæ, in se, quid in patriã, quid in pœnates, quid deniq; in deum & relligionem eiiciendo Kazimirũ cõmiserint, tarda recogitatione pensare, & sero sui facti pœnitere cœperunt, Mittunt itaq; (post uarias & scrupulosas sentẽcias ac conclusiones) notabilem ambasiatã seu legatum, ad quærendũ & reducendũ Kazimirum in regnum, quoniã ex eo unico solacio, salus Poloniæ & reintegratio speraret͏̃. Legati ergo de polonia egressi. Primum adeũt reginã Richszam in Brunsuig, & exposita causa legationis, acceperũt responsum, Kazimirũ frustra quærendum, quoniam monachus in Cluniaco factus nequaq̃ in Poloniã reuersurus esset, nec reuerti posset. Legati responso reginæ Richsze non territi, in Cluniacũ diuertũt: Et Kazimiro recognito in habitu cucullato. Ex Abbate, postulata & obtenta uenia, Cum lachrymis in collum Kazimiri ruendo incidũt, legationẽ pontificũ & Baronũ Poloniæ exponũt: Rogantq; ut ad suscipiendũ regnum in Poloniã cum eis rediret. Et nunc hunc, nunc Abbatẽ instanter flagitãt & obsecrãt. Abbas Cluniacẽ, compassionẽ quidem super desolatione regni Poloniæ se habere dixit. Monachum uero professum & iam diaconum, a regula & ordine absoluere, nõ suæ, sed pape fore auctoritatis, & potestatis affirmauit. Quo audito oratores Polonorũ, rectiori quo possunt tramite, Romã cõtendunt

Preda sacra ex Gneznẽ ecclesia abacta.

Brzetislaus 1038

Rutheni Poloniam vastant.

Kazimirus Monachus

Legati pro kazimiro.

tendunt, & peruenientes, Pape Benedicto nono, humili uoce & gestu, regni Poloniæ eneruationē & desolationē, propter Kazimiri heredis exilium longa oratione exponūt, Additisq; lachrymis & gemitibus, supplices uultu demisso, iterum atq; iterum rogāt, ut monachū Kazimirū eorum regē ex monasterio exire iuberet, auitum regnū Poloniæ restaurare, & prolem sumpta uxore propagare. Summus Pontifex, cū cœtu cardinalium habitis aliquot consultationibus, miseratus calamitatibus, & interitui regni, extremo licentiam (regula & ordine dimissis) redeūdi in Poloniā, regnū suscipiendū, reparādum, & per prolis generationem ac successionem in futurum prouidendum Kazimiro concedit. Polonis uero iniungit, ut successoribus sancti Petri, Romanis pontificibus, de quolibet capite, nobiliū capitibus circūscriptis, usualem nūmum annis singulis soluerēt. Ex tali solutione nummi sancti Petri, & fines regni Poloniæ & prouinciæ occupatæ, Polonorum fuisse cognoscūtur Item ut cæsariem capitis & comam nō nutriant, sed patentibus auribus, ad instar Latinarum nationum tonsum caput gestarēt. Et tercio q in præcipuis Christi: & uirginis matris eius festiuitatibus, panno lineo albo, in modum stolæ dependente, ceruicem exornare perpetuo redderētur astricti, quatinus his tribus insigniis & ex monacho, & ex diacono, apostolica concessione & benignitate (dum aliter concretum periculum dispelli non posset) polonus regem sibi creatum & redditum recognoscēs, tam in deum, q̄ in christianam relligionem existeret gratior atq; deuotior. Restitutione Kazimiri a sede apostolica impetrata, e Roma concito cursu, in Cluniacū ouantes cū litteris apostolicis oratores ueniunt, quibus mox ab Abbate paritum est, ualedicto Abbate, cū fratribus, Kazimirus Cluniacū egressus. In Almaniam ad Richszam genitricem suā, in Saleueld peruenit. Et persuasionibus maternis non acquiescens, quibus mollita est eum retinere, ne ad regnum Poloniæ desolatum & exustum rediret. Profectus ab ea pluribus clenodiis in auro, argento & gemmis olim ex Polonia eductis, honestatus & muneratus, caterua equitum almanorum, & sufficienti uiatico, per matrem prouisus, una cum Polonorum nunciis ad Henricū tercium imperatorē Romanorum, in insula sancti Swiperti cōmorantem, accessit, quæsturus atq; petiturus, ut Brzetislaū Bohemiæ ducem compelleret, ad restitutionem spoliorum abs Polonia eductorum, Et ut esset ei auxilio contra Bohemos. Quod Henricus promisit, infœliciter tamē postea, contra Brzetislaum primo ingressu pugnauit. Improuise em̄ in siluis Bohemorum attritus in Almaniā cū reliquo exercitu se recepit, sed anno sequenti Bohemiā subiugauit, & Brzetislaum ad homagiū compulit. Kazimirus autem ab eo insignium militum numero prouisus, & duabus coronis a regina Richsza munere donatis, redditis, multitudine exercitus stipatus, in Poloniam terribilis aduenit.

Benedictus Nonus papa

Tria edicta a papa Po. data.
1 Denarij sancti Petri institutio.
2 Tōsura Polonorum.
3 Stola dependens.

kazimirus per papam absolutus restituitur.

Almani honorifice kazimirū reduxerunt.

CAPVT XIIII.

INgresso Kazimiro regnum Poloniæ, castra per hostes & prædones intercepta & occupata inuadit, expugnat & conquirit, Quosdam maleficos in patibulum agit, quosdam gladio ferit, quosdam in manibus & pedibus mutilat, singulosq; improbos

kazimirus primus

Wo ~eli

kazimirus primus coronatus In ordine regũ tercius.

supplicijs deterret & rescindit. Bonos uero ex/tollit & dignificat. Veniens ad Gneznam ãno christi M. quadragesimoprimo. Coronatus est corona quã retulerat: per Stephanum Archi/episcopum Gneznẽ, astãtibus ei pontificibus & magnificis regni, uniuersoq; populo accla/mante & laudante, ut autẽ successor regni ha/beretur, consilio suorum, accepit in coniugem Mariam, sororem Iaroslai ducis russiæ, filiam Wlodimiri, ex Anna sorore Basilii & Constã/tini imperatorum græcorum genitã. Nupciis Graccouiæ celebratis, percœpit dotẽ magnifi/cam in auro, argẽto, clenodiis, equis & reliqua præciosa suppellectili, simul affinitatem & au xilia promissa contra quoscũq; inimicos per/cœpit. Iaroslao uero Kazimirus in signum amicitiæ, resignauit castra Rus/siæ, olim per Boleslaum auum suũ conquisita. Maria autẽ, abrogatis nomi/ne, & ritu græco, de more romano in ecclesia Graccouieñ baptisata, nomi/nata est Dobrogniewa. Ex post in Gnezna in reginã Poloniæ coronata. Ec ce de monacho rex, & de professo continẽntiam, uxoratus. Simile in Chro/nica Hispanorum hisce uerbis legitur. Expulso Petro Tares regnicolæ Ara goniæ: cõmuni cõsensu reuocarunt a monasterio Ramirum monachũ præs biterum, filium legittimum Santii, regis Aragonũ, & fratrẽ Alfonsi sine fili is premortui. Cui dederunt nobilem uxorem filiã Raimundi, Comitis Picta uieñ, obtentaq; dispensatione apostolica, genuit unicam filiã. Hæc ibi. Coro nato rege & regina, facta est pax totius Poloniæ, solo Maslao tyranno Plo/censi: resistentiam Kazimiro opponente. Ad quẽ debellandũ, processit cum uniuersis militibus Polonis, & ex Almania adductis, habens in auxilium Ia/roslaum ducem Russiæ: cũ uniuersis copiis eius. Maslaus uero armatis non solum nobilibus sed plebeis, & seruis, habuit suffragatores Prutenos & Iacz wingos gẽtiles: Pruteni equidem noti sunt ex supradictis. Iaczwingi autem fuerunt populi feroces, in finibus Lithuaniæ, iuxta Mazouiam cõmanentes hii in bellando non referebãt pedem quin uincerent aut uincerentur. Hac de causa pauci supersunt nostris temporibus: sparsim inter Lithuanos cõmorã tes & proprium linguagium loquẽtes. Lithuani item & Samagitæ propri/um linguagium sortiti sunt, aliud a Iaczwingis. Quẽadmodum & Lotihali etiam appropriatũ linguagium loquuntur a præfatis gentibus distinctum, hii habitãt in Liuonia, & cõfiniis eius. Quattuor ergo gentes: Pruteni. Iacz wingi: Lithuani cũ Samagitis: & Lotihali: habent propria linguagia: ualde in paucis consonantia & conuenientia. Itaq; Maslaus habens Prutenos & Iaczwingos coadiutores duro marte cũ Kazimiro congressus, & pro uicto/ria decertans: superatus est. Et districtus Plocensis in potestatem Kazimiri deuenit: extunc a Maslao Mazouiæ nomen sortitus. Addidit sequenti anno Maslaus alterã oppugnationem regi Kazimiro circa ripam fluminis Visla in Mazouia

Attenditur similis casus apud hispanos.

Iaczwingi qui sint.

Maslaus tyrannus victus. Mazouia origi nem nominis a Maslao hic traxit.

in Mazouia. Ante hãc pugnam, rex Kazimirus anxiatus fluctuabat, despe rans de uictoria, cernens suum exercitũ exilẽ, in respectu Prutenorũ & Iaczwingorum pro Maslao decertare uolentiũ, tamen diuino oraculo inter dormiendũ cõfortatus, in congressu fœliciter pugnauit (quodã uiro in ueste candida, in equo niuei coloris cũ uexillo albo exercitum eius antecedente & polonos contra paganos animante) intantum pro uictoria adnixus est, ut more boni militis, hostes insequens & feriens, ex lassitudine, semiuiuus per quendã militem gregariũ in castra est delatus. Capta sunt in eo prælio, duo milia hostiũ, & quindecim milia cœsa. Maslaum iterũ ad prutenos confugientẽ, & nouũ bellum molientẽ. Captiuatũ Pruteni uariis pœnis affecerũt, & in altum patibulum ægerũt, Insultantes ei & dicẽtes, alta petisti alta tene. Regnauit post superationẽ Maslai, rex Kazimirus in pace, omnibus diebus uitæ suæ, regno Poloniæ sub eius regimine reflorescente, ad pristinũq; statũ peruenientẽ, mortuus est Posnaniæ 28 nouembris sacramẽtis perceptis, & iusto apparatu cũ cineribus aui & patris in ecclesia cathedrali Posnanieñ consepultus anno regni decimooctauo. Incarnationis uero dominicæ millesimo quinquagesimo octauo. Signa mortẽ eius præcedentia fuerũt, fames ualida, & defectus uictualium: Stellaq; crinita, pluribus noctibus apparẽs: Erat autẽ Kazimirus, statura procerus, capillo copiosus, habitudine uegetus, studio pius, Reliquit tres filios & unicã filiam: Boleslaum (quẽ moriens regẽ post se designauit) Wladislaum & Myeszko siue Myeczlaũ Othone filio quarto, immatura morte (uiuente patre) diẽ obeunte. Filia nominabatur Swatochna. postea Wratislao duci Bohemiæ in coniugẽ data. In memoriã autẽ & recompensam professionis monasticæ, Kazimirus dum uiueret anno domini. M. quadragesimoquarto fundauit, & centũ uillis dotauit, monasterium in Thynyecz iuxta fluenta Vislæ. Ex Cluniaco (ubi ipse monachus fuerat) duodecim fratribus ordinis sancti Benedicti accersitis, & cũ libris cantuq; chorali perductis. Aaron natione Gallicus, uir doctrina & sanctimonia ratus, fuit Abbas primus prædicti cenobii in Thynyecz, propter uirtutes eius, per Kazimirum (nouerat siquidem laudabilem conuersationẽ ipsius in Cluniaco) ad Archiepiscopatũ Graccouieñ promotus. Huius Aaron ordinatione, gradus uiuorum tempore quadragesimali introducti in ecclesia Graccouieñ dicũtur, huius etiã cõstitutione & priuilegio quilibet Abbas Thyniceñ fit Canonicus natus in ecclesia Graccouieñ. Aliud Cenobium eodem anno supra Odrãm fluuiũ in Lubeus extruxit, & dote liberali ac sufficiẽti prouidit, prælibatis fratribus Cluniacensis ordinis. Ecclesiam Ricinẽsem olim Smogorzouiensem, cupiẽs meliorare in Wratislauiã transtulit. Assignans loca pro Pontifice & Canonicis. Exinde putabatur ab aliquibus cathedram Wratislauieñ fundasse. Cum eam dumtaxat transtulerit, & donatione uberiori prouidit. Fuit illo tempore, Hieronymus episcopus Wratislauieñ, post quẽ deinceps cæteri præsules Wratislauienses titulantur in hanc diem.

Victoria kazimiri.

Maslai interit⁹

kazimirus primus moritur.

1058

Fames ualida

Monasteriũ in Thyniecz fundatur

Aaron primus abbas thiniceñ

Abbas thyniceñ. nat⁹ canonicus Gracco.

Monasteriũ Lubeus extructũ.

Vratislauieñ sedis translatio.

CAPVT XV.

IAroslaus Russorum monarcha, ad augendum gloriam & diuitias, misit filium suum natu maiorem Wladimirũ cum exercitu

Iaroslai belliũ in Græciam.

nauali in Constantinopolim. Confractisq; nauibus tempestate exorta, uix aridam attigerũt, ubi pedes in patriã redeuntes, lacessiti, & continuo a militibus imperatoris Græcorũ persequuti sunt, donec prælio inito Græcos in fugam conuerterũt. sicq; in pace Russiã attigerũt. Ista refert historia russitarũ. Sigibertus uero prodit in Chronica, q; Russorum rex sciens Græcos occupatos bello contra Sarracenos, & custodia insularum. Misit mille naues uel plures ad Constantinopolim. Præsentiens autẽ imperator græcorum Romanus, milites contra eos misit, qui pice græca & flãmis in naues russorum iniectis plurimos submerserunt, alios captos decapitarunt, pauxilli ad modum fuga salui euaserũt: Non dixit Sigibertus tempestate, sed expugnatione militum Græcorũ fractos: Sentiens sese Iaroslaus grauatum, & senio confectum, hortatus est filios suos, ut quilibet sorte sua esset contentus, quã hoc modo diuisit, Saslao na tu maiori Kyow: Suantoslao Czirnieiow: Wseuoldo Pereaslaw: Gregorio Wladimiriam: & Veczeslao Smolensko. Post hoc moritur Iaroslaus septima nouembris ãno ætatis suæ, septuagesimo sexto. Sepultus in ecclesia diuæ Sophiæ, quam edificauerat in Kyow: Citoq; post eum mortui sunt bini filii eius, Veczeslaus, dux de Smolensko, & Gregorius Wladimirieñ.

Russitana opinio.
Sigiberti assertio.
Iaroslaus in filios principatũ diuidit.
Iaroslai mors.

CAPVT XVI.

Boleslaus audax

Boleslaus liberalis, & audax, postea efferus dictus: Eo q; esset natu maior Kazimiri primi, & regno idone9, per patremq; dum uiueret ad succedendum post eũ designatus. Coronatus est Gneznæ in regem Poloniæ, anno domini 1058 per Stephanum Gnezneñ, & Aaron Graccouieñ Archiepiscopos, assistẽte Dobrogniewa regina Poloniæ, genitrice ipsius. Episcopisq; magnificis, & multitudine nobilium Poloniæ. Hunc Boleslaum, Wratisla9 dux Bohemiæ irato animo, sugillabat, q; germanum ipsius Iaromirum (gradu diaconatus reiecto & habitu laicali reassumpto) profugum ex Bohemia, & exulantem iure hospicii susceperit. Veritusq; ne aliquando ducatum eius, Polonorum stipatus suffragiis inuasurus. Bohemos ad defectionem inclinaret. Cum tota potentia, regnum Poloniæ ingrediens, uastabat eam orã, quæ Slesia dicitur. Boleslaus autẽ agmine & milite tumultuario & ueloci collecto, peruenit ad exercitum Wratislai, in quadam silua, statiua agentem, qui crastinã pugnam non expectans, omnibus sarcinis abiectis clam & propere: de nocte festinus in Bohemiã fugit, sed Boleslaus pluribus diebus eum insecutus & non compræhendens, Morauiam uastauit, & onustus spoliis: in Poloniam rediit. In sequenti uero anno: forti exercitu comparato: Boleslaus Bohemiã expugnare uoluit, nisi eum, Wratislaus concordia & satisfactione præuenisset. In signum autem reconciliationis: & perpetue

Boleslaus audax q & effer9 dicitur coronat.
1058
Bohemi poloniam hostiliter ingressi.
Poloni Moraiuiam vastant.

pacis

pacis: affinitatem iungendo: accepit Wratiflaus in cóiugem uirginem Swiatochnam, germanam Boleslai regis: ut in proximo est expræssum: hãc Bohemi uocitarunt Suathauarz: Iterum insurrexit bellum Prutenicũ: nã gentiles Pruteni: extructa firma munitione: quam Poloni Grodek appellauerũt: prouincias Polonorũ inuadebant: Intantũ ut fere totam Pomeraniã eorum subiicerẽt ditioni. Ad reprimendum autem Prutenorum audaciam: coadunato milite: rex Boleslaus Grodek obsedit: & nõ ualens expugnare (strẽhue eñi a Prutenis tutabatur: tũ etiam ꝙ locus ille erat & natura & arte plurimum munitus) regressus est: tandem cũ expedito milite clam constituit opprimere inuasores Prutenos copiã pugnæ subtrahentes: Et cognoscens per exploratores: Prutenos iuxta fluuium Ossa congregatos: ad ingrediendũq; Pomeraniam paratos: subito iubet suos arma corripere: & fluuium tranare Primis autẽ in flumine Ossa, & grauitate armorum & inundatiõe aquæ suffocatis (intumuerat siquidem flumẽ aquis) sequentes: reiectis armis, superato flumine, una cum rege silenti agmine super Prutenos irruerũt: & quasi totã illã multitudinẽ deleuerũt. Exinde pax facta est, & Pomeraniæ recupatio

Bellum prutenicum.

Grodek obsessa

Pruteni victi.

CAPVTX VII.

Confecta itaq; pace cum Prutenis & duce Bohemiæ Wratislao Bela profugo hungarorũ, assiduis præcibus ingeminãte, & reductiõnẽ in Hungariam, tanq̃ ab affine suo postulante. Rex Boleslaus (ut refert historia hungarorum) fideliter Bele auxiliando ex omnibus terris suis belligeris cõuocatis: Hungariam contra Andream regem Pannoniæ ingreditur. Causa autẽ bellandi fuit, quoniam præfatus rex Andreas spreto & abiecto, germano suo Bela, coronari iussit in regẽ Hungariæ, filium suũ Salomonẽ, minorẽnem, nedum septimũ annum trãsgressum, Conuenerũt itaq; reges, & exercitus eorũ, iuxta fluuiũ Czisse: Andreas rex fultus suffragiis imperatoris Henrici quarti, soceri filii eius Salomonis (desponsauerat siquidẽ ei Henricus filiam suã Sophiam) & suffragiis Wratislai ducis Bohemiæ, generi sui (quoniã idem Andreas rex, Adleydã filiam, in consortem olim dederat illi) Et cõstituit tres ordines bellatorũ, unũ ex almanis, quibus duo duces Gwilhelmus, & Ponth præerãt: Alterũ ex Bohemis quẽ Cõradus Morauiæ dux, germanus Wratislai ducis Bohemiæ regebat. Tercium numerosiorẽ ex Hũgaris, quem ipsemet Andreas, per suos præfectos ducebat. Boleslaus idemtidẽ, tres ordines ex suis ordinauit, rariores quidem, sed belli officia & processum ex assuefactione iã dudum scientes. Adiecit & quartũ ordinẽ hungarorũ, duci Bele adherentiũ, in eis paucam fiduciã habens. Facto ergo congressu, diu ancipiti marte pugnatũ est utrimq; pluribus cadentibus, sed cum rarefacti sunt exercitus Almanorũ & Bohemorũ, & acies eorum fuissent inclinatæ: Hungari machinatiões Bele metuentes, relicto Andrea rege, accesserũt ad Belam, quo comperto, rex Andreas fugam iniit, et cõpræhẽsus ad portas Musim, in silua Bokon, trucidatus, expirauit: Conradus Morauiæ captus, misere excœcatiõi dat9: milites uero almanorũ crudeli trucidationi per Hungaros adiudicati, per Boleslaum Poloniæ regẽ libertate sunt donati. Ex loco certaminis directis aciebus, rex Boleslaus, per

Boleslaus hungariam ingressus belam restituit.

Boleslaus ger: & bo: in hũgaria vicit. Andreas hũgariæ rex cœsus.

Boleslai in germanos & morauos liberalitas & munificẽda.

duxit Belam in albã regalem ad coronationẽ, qua perfecta muneribus pluri mis, & Boleslaus, & suus exercitus præmiatus, in Poloniã reuersus est: Pro tantis uero beneficiis, deo gratias agẽs, ut par erat, Boleslaus monasterium in Mogilno oppido Gnezneñ dioce. anno domini. M.65 fundauit & dotauit Ex Thiniecz quoq; monasterio dioce. Graccouieñ, ordinis sancti Benedicti, monachos in ipsum introducens, contulit & præfato monasterio oppidum Mogilno ac pro fundo assignauit: cũ uillis Cziruensk, Chrenow: Bolmo, Velerich, Gossouo: Crẽnow: Golumbino, & alios plures redditus ex curiis suis piscinis, foris: & theoloneis. Fuit autẽ primus Abbas Mogilnensis: Mẽgosius natione gallicus, olim de Cluniaco cum aliis fratribus receptus.

1065

Monasterij in Mogilno origo.

CAPVT XVIII.

Sub hac tempestate accepit Boleslaus in coniugẽ Visseslauam principis Russiæ unicam filiã. Exindeq; occasione accepta, Russiam subiugare in animo destinauit, ut se Boleslao Chrabri pro tauo suo equaret. Habebat siquidem Boleslaus, tres exules insignes, in sua curia: Zaslaum principẽ Kiouieñ: Belam germanum Andreæ regis Hungariæ, & Iaromirũ germanũ Wratislai ducis Bohemiæ. Introductoq; Bela ac in regno Hungariæ locato: Iaromiro etiam splendide muneratò in Bohemiam remisso, & episcopatu Prageñ oblato, solus Zaslaus qui prior ante illos in Poloniã profugus aduenerat, restabat in Russiam & in sedem Kiouieñ, (de qua eiectus erat) reducendus. Cum eñ nobiles Kiouieñ. instanter petiissent, ut Zaslaus princeps ipsorum, e uinculis in quæ coniecerat Vissesllaum fratrem suũ ducem Polocensem cũ filiis eius relaxaret, & nõ acquieuit, seditione mota eum a sede sua expulerũt, & Visseslaũ in principẽ kiouieñ, dominum suum crearũt. Conuocato itaq; milite, ex suis prouinciis, habens in suo comitatu præfatũ Zaslaum cũ filiis eius, Mscislao & Suatopolkone, profectus est in Russiam, & cũ appropinquaret urbi kiouieñ. Visseslaus cũ agmine exercitus nõ contemnendi, uoluit sese opponere, & transitum regi Boleslao prohibere, sed uisa potentia Boleslai perterritus, clam a suis in Poloczko fugit, quare boyari kiouieñ nimio metu perculsi, cũ pignoribus suis & omni substanria, uolebãt exusta urbe, & castro kiouieñ, suam salutem dumtaxat conseruando, sese in Græciam recipere, sed adhortamento Suatoslai & Wseuoldi Czirnieouiensiũ ducum, caduceatores miserũt ad Zaslaum, ut relictis Polonis ad sedem suam in pace rediret. Boleslaus ergo rex sarcinis dimissis, & parte copiarum relicta, ut paulatim se insequerentur, ipse cum Zaslao & expedito milite, celeri gradu in kiouiam processit, præmisitq; Mscislaum, filium Zaslai ad explorandum, an in pace sint omnia apud kiouieñ uel in dolo. Qui ingrediens kiow, reperiensq; eam tranquillam, trucidans septuaginta, ut uidebatur: sediciosa capita: intimauit tam regi Boleslao q̃ Zaslao suo genitori: q; omnia pacificata essent. Aduolauerũt ergo rex, & Zaslaus itũq; est eis in obuium, susceptiq; sũt maxima cũ reuerẽtia. Ingressus ergo Bolesla9 urbẽ kiow, secũda Maii: mãsit in ea tota æstate: autumno & hyeme: militibus polonorũ in oppidis & uillis hibernãtibus. Zaslaus uero princeps kiouieñ: acceptis suis copiis: & regis Boleslai: insecutus est

Boleslaus Russitis bellum ꝓ zaslao mouit.

cutus est Vissislaum in Poloczko, quo, per fugam elapso: comprehēdit castrum Ploczko: totamq; regionē eius: & filium suum Mscislaum primū ibi locauit: eoq; morte assumpto: Suatopolkonē alterum filium ei surrogauit. Transacta autem hyeme, plurimis donis per Zaslaum rex Boleslaus: & sui milites remuneratus: in auro, argento: uasis, gēmis: uestibusq; praeciosis uersus Przemisliā diuertit: & ui receptis uicis ac oppidis: aliis uero spōte se dedentibus ad Przemisliam applicuit, quā postq̄ tumor: ac inūdatio fluminis Szan decresceret, tribus diebus continuis oppugnauit: quarto uero die Ruthenis subsistere nō ualentibus: in castrum cū omnibus suis rebus excedentibus eam recipit: & praedam eius militibus concessit: refectisq; militibus: castrū obsidione cinxit: tota aestate expugnationi eius immorādo, donec aqua deficiente: & peste in castro iuualescēte: missis caduceatoribus: pacis contractu inito: ut saluis substantiis & equis possint e castro recedere: castrū Przemisl Boleslao dedere. In quo demorando per hyemem hibernauit. Venerūt autem ad ipsum illic cōmorantem, Geysza, Ladislaus & Lampertus duces filii Bele regis Hungariae in Demes regis uillagio: casu solii seu edificii confracti: & mortui. Post cuius mortem: in principio ueris sequentis: Henricus imperator Romanorum: ducens secum Salomonē generum suum: Hungariam ingressus: iussit denuo coronari praefatum Salomonē in regem hungariae, a quorum potentia Geysza, Ladislaus & Lampertus duces: uidentes eis subtractā obediētiam hungarorum: in poloniam ad consanguineum suū Boleslaum regem fugerunt supplicantes, pro restitutione & reductione eorū in Pannoniā, de qua metu perculsi excesserūt. Boleslaus uero obmisso Ruthenico bello, cum delecta manu suorum militū, iam nominatos duces ex Przemisl in Hūgariam perduxit. Et cum statiua proxima Bude ageret, rex Salomon uidens se ab hungaris deseri (iam eñ Salomō in dominādo erat eis pertesus) in castrū Moson, natura & structura munitissimū diffugit. Pontifices uero hungariae, quibus cura fuit patriae, pacem inter eos in hunc modū confecerunt, ut rex Salomō: q̄uis natu minor, regio diademate insignitus, binas partes regni possideat. Geysza uero, Ladislaus, & Lampertus ducalem honorē, & terciā partē habeat, rex Boleslaus de erario utriusq; partis remuneratus discedat, sicq; cū gloria & fauore utriusq; partis remuneratus in Russiam discessit, tamen totum aestatis tempus in huiusmodi compositione pacis in hungaria assumpsit. Et hyeme transacta, uolens reducere in suam sedem Zaslaum ducem Kiouieñ secūdo eiectū de Kiow, per Suantoslaū & Wseuoldum duces Czirneouieñ, reduxit agmina suorū exercituum, & diuertens, inuasit territoria & castra Russiae Chelm, Wladimir & Volhin, quod nunc Luczko appellatur. Et his conquisitis anno sequenti scilicet. M. septuagesimoquarto, recto tramite ad Kiow processit. Cui Wseuoldus dux Czirneouieñ occupator Kiow (iā eñ Suātoslaus germanus eius morte interierat) animatus per Ruthenos, cū forti exercitu Boleslaum inuasit, & longo praelio confecto, dextra ala polonorū incoepit declinare, & prope fugam spectare, Ruthenicq; clamoribus coeperūt exultādo uociferare, hostes fugiunt hostes superati cedūt, quod cernens Boleslaus rex, uir acerrimi pectoris, & magnae audaciae

Boleslai ex russia redditus.

Przemislia expugnata.

Boleslai in hūgariam ingressus secundus.

Pax hūgarorū

Boleslaus in Russiā rediit.

audaciæ, nouam cohortem militum in laborantē alam dextrām induxit, tandem & cū suis, in fortiorem cuneum Ruthenorum impegit, & eum disiecit, tūc potentia ruthenorum corruit, & fuga extēplo secuta est. Dux Wseuoldus fuga saluatus est. Rutheni effusi plurimi ceciderūt, ex polonis uero prope mille occisi & sepulti, reliqui omnes in poloniā uictricia tela & spolia intulerūt: Viditq; rex Boleslaus, eo anno cum suis grande miraculum. Piotrek heredem de piotrauin humatum, post triēnium per beatissimū Stanislaum Episcopū Graccouieñ resuscitatū, prout in sequentibus tangetur. Præterea sequēti anno qui fuit Millesimus septuagesimus quintus maiori exercitu cō parato, ex milite equite & pedite, rex Boleslaus, itinere recto, ad Kiouiā metropolim Russiæ pro ea tempestate, urbem insignem & amplā contendit, & eam obsedit, undiq; prouidens per seipsum, undiq; prohibens, ne quicpiā in urbem inferretur. Certabāt autē & præliabantur ex urbe effusi milites Ruthenorū, donec caristia, fame, ac peste tam ipsi nobiles q̄ populares laborarēt & contabescerēt. Miserunt ergo legatos, promittētes subiectionē & fidelitatem, dumtaxat ne in eos rex seuiret postulantes, quod & promisit. Et nō differētes, eodem die susceperūt eum cū maximo honore. Ingrediens autē p portam, mucrone geminando percussit in portam ferreā, & laminam ipsius transuerberauit, instar protaui sui Boleslai Chrabri. Prohibuitq; cunctis suis militibus, ne spolia & expilationes in ciues agerent, ob quam beneficentiā sponte congesserūt Kiouieñ munera & regi obtulerunt, quæ in milites quos nouerat conspectiores uigilantioresq; distribuit. Præfecit autē Zaslaum gubernationi Russiæ. Ipse uero moratus est cū suo exercitu in kiow. Ex q̄ mora tam ipse rex, q̄ eius exercitus, incidit in perniciē uoluptatū, comessationum, ebrietatum & libidinum: Kiouia siquidem urbs ampla, & uicis largis porrecta erat: ferax frumento, carne, pisce, melle, & fœminis staturæ procere speciosissimis, quarū pulchritudine capti, in sentinam omnium libidinū corruerūt. Ipse insuper rex Boleslaus, in crimen spurcissimū sodomiæ, kiouiensibus commune & usitatū, prolapsus est. Vt quos armis uicerit, horum fedissimis facinoribus uinceretur. Diuina ultio nil mali impunitū relinquens, merito super eos uenit, in regē quidē, quoniā tā a suis q̄ ab exteris cōtemni cœpit, in Polonos uero, quoniā uxores, sorores & filiæ eorum, libidinibus uictæ, & uiris prope septenniū orbatæ, in tedas & complexus seruorū conuolauerunt. Dum hæc in castra regis, per crebros nūccios & rumores deuoluta sunt, quidā militū polonorū fremētes & impatiētes iniuriæ thori cōiugalis, clandestinē ad propria discedūt, alii exemplo illorū, rege nequicq̄ prohibere ualente de nocte fugientes abscedunt, ultum iri uiolata matrimonia, in suis mulieribus & seruis. Rex animaduertēs se sprætum, & desolatum, cū raro & paruo agmine eos insecut9 peruenit in poloniam, & primos fugæ iniciatores quos potuit compræhēdens pernecat, sequaces eorum alios carceribus, alios priuatione possessionū reliquos exilio dāmnat. Matronas & mulieres, quibus abs earum maritis, parsum erat truculentus dehonestat, & pectore saxeo immotus: prole ammota: cattulos ad sugendū ubera applicat. Res inaudita sæculis: dat lac humanum cattulis: abiecta prole tenera: Insup (ut aiunt)

Boleslai victoria ex Russitis.

Boleslaus iterū Russiā ingress9

kyouia subacta.

Exemplum Capue.

Boleslai tyrannis.

ad augendũ crimen sodomiæ: potius uero ad inferendum dehonestationẽ matronis: iumentũ purpura uelatum: publice post se duci iubet. Omnibus inuisus: omnibus dirus tyrannus. Et q̃uis plures fuerunt in polonia pontifices: nullus tamen ausus est curare excessiua regis scelera: nisi beatissimus Stanislaus Episcopus Graccouieñ: qui hãc palestram ingressus est, quoniã Petrus Archiepiscopus Gnezneñ: cuius officii principaliter erat regem à prauitatibus reducere: uidens lupum uenientẽ non se opposuit. Stanislaus uero zelo diuino & plebis iniuria accensus: regi sese opposuit tanq̃ alter Archiepiscopus, quoniam sedes eius nouissime Archiepiscopatum, incuria antecessoris sui Lamperti Zule ãmiserat. Sed ut pauca de beatissimo Stanislao pstringam, hactenus de bellis & actibus Boleslai sufficiãt, ultima eius in uita sancti Stanislai complectar finiendo.

Archiepiscopatus Graccouiensis in Lamperto desijt.

CAPVT XIX.

BOleslaum audacem regem Poloniæ, peracta ac repõrtata belli uictoria de Wseuoldo duce Russiæ, ob raptum, & crimen adulterii, in nobili fœmina Cristina, militis Mscislaui consorte perpetratũ. Beatus Stanislaus Graccouieñ episcop9, monuit & corripuit, ut conuersus ad dominum saluaretur. Ipse uero fremens, & tanq̃ leo e cubili suo excitatus, minas spirans, tendiculã & insidias uiro sancto parit & opposuit ut malũ ꝓ bono redderet. Sciẽs nãq; uiꝝ beatũ, coemisse uillã Piotrauin pro ecclesia Graccouieñ. Induxit nepotes nobilis olim Petri dũ uiueret cognominati piotrek, heredis de Piotrauin, promittẽs eis regiã assistẽtiã ut repeterent hereditatem piotrauin, beatũ Stanislaum impetendo & cõturbãdo: Itaq; agente rege magnorũ terminorũ iudicium, in papilionibus & tentoriis, super pratis & campestribus, inter Solecz & Piotrauin. Cõuentus sacer præsul per eos, negauit uillam esse de proprietate eorũ, sed eam iure emptionis fuisse & esse suam. Et dum (rege & consilio ei deferente) dies testibus probandi aduenisset, timore regis & cõminatione requisiti testes suam præsentiam subtraxerunt. Inquit ergo sacer antistes Stanislaus. Video o rex: deficiente hominũ testimonio, operepræciũ fore, diuino adiutũ suffragio, principalem uenditorẽ ad perhibendum ueritatẽ, in quadriduo me producturum quod rex & assessores tanq̃ deliramentũ accipiẽtes in termino sequẽti quattuor dierum opperiebãtur. Iubet ergo beatus Stanislaus omnibus sacerdotibus, quos habere potuit, deum orare: missis, & obsecrationibus, ieiuniũ triduanũ omnibus instituendo. Ipse autẽ die noctuq; in ecclesia parrochiali sancti Thomæ apostoli, in præfata uilla Piotrauin, in districtu Lublineñ sita, conamine orabat, assiduis suspiriis & lachrymis intermixtis. Quarta uero die indutus pontificalibus sub præsentia cleri, & multitudine populi, sarcofago Petri, iã triennio mortui aperto, prostratus in faciem super terram, deuotissime orauit, & ab oratione surgens, bacculo pastorali cineres defuncti Petri nobilis tetigit, dicens. In nomine patris & filii & spiritussancti: Surge Petre: ad perhibendũ testimoniũ ueritati, qui mox surrexit & stetit, sacer uero põtifex Stanislaus, manu porrecta eduxit eũ de sepulchro. O Stanislae q̃ magna fides tua erat, ut Petrus triennio uita functus, uoci tuæ obediens, protinus ab inferis

Sãctus Stanislaus Petrũ suscitauit triennio mortuum.

inferis euocatus paruerit. De ecclesia ergo sancti Thomæ apostoli egressi, peruenerũt in præsentiã regis pro tribunali sedentis. Ad quẽ beatus Stanislaus: En, inquit, rex, adduxi Petrum uenditorẽ uillæ Piotrauin ad euincendũ & referendum, singula quæq; uenditionem huiuscemodi concernentia. At rex cum assessoribus, stupidi obmutuerunt. Omnes siquidem conticuerãt in tentiq; ora tenebant. Petrus uero ad regẽ. Ego o rex Boleslae fateor me uendidisse hereditatẽ meam uillam Piotrauin, huic uiro beato pontifici, & completam accepisse solutionẽ, nepotes uero & cognatos meos, nil proprietatis nilq; reseruatiõis in ea habuisse, neq; habere. Et conuersus ad impetitores nepotes suos dixit. Quis uos in hãc uesaniã impulit, ut ueritate prophanata, friuole & iniuriose uirum beatum inuaderetis. Ideo nisi pœnitentiam ægeritis grauem pœnam, & uindicem iram omnipotẽtis dei incursi lugebitis. Expedito resuscitatiõis, ac testimonii officio, a conspectibus regis & consiliariorum uir dei Stanislaus, cũ Petro in uillam Piotrauin diuerterunt, maxima multitudine eos cõcomitante ac inspectãte, ut regẽ in castris solitarium desererẽt. Peruenientes autẽ in locũ sepulturæ Petri, tali sermone adorsus est eũ uir beatus Stanislaus, uis inquit Petre ut præcando, a domino meo saluatore, longã tibi uitam obtineã? Respondit Petrus. Non expedit præsul beatissime, uerum magis præcare obsecro, ut a penis purgatorii liberer tuis meritis quas breui tẽpore si pro me oraueris, spero me euasurũ. Et ingressus tumulum locato corpore, resoluit spiritum. At pontifex cũ omni clero & populo, decantatis psalmis & orationibus pro liberatione Petri fusis, tumulum ex more composuit & abiit.

Petri testimonium.

Petrus rediit in sepulchrum.

CAPVT XX.

POst reditũ autẽ regis Boleslai e Kiow, quã expugnauerat: & in poloniã tyrannidẽ exercendo in milites profugos, quoniã in terra aliena relicto eo abierant. Et in mulieres atq; matronas, quarum uberibus corde ferreo & effero prospectãs, cattulos applicabat, quoniã inter bellandum non suis maritis adheserãt, & pepererant. Et in subiectos, quoniã excessiuis exactiõibus ac oppræssionibus eos expilabat & extenuabat. Dum neminẽ haberet qui a tyannide & deprauationibus suis eum reduceret. Stanislaus zelo iustitiæ armatus plebis iniuriæ compatiẽs Primum in secreto, tandem cũ non acquieuisset, coassumptis secundũ formã euangelicam aliis prælatis & baronibus, regem aggressus, obsecratus est, & monuit, ut iusticiã colendo, beluinam tyrãnidẽ abiiceret, subuectiones (quæ in polonico poduodi nũcupãtur) nõ exigeret, stationes & exactiones superfluas nõ extraheret, & a pessimo facinore sodomiæ (cui uelut iumentũ inluto lutus & sordescens inhiabat) cessaret. At ille uelut lignum tortuosum exasperatus non deflexus, in sanctum dei maledictoria, & contumeliosa, ore minaci cõgessit, & eum sectioni minutatim destinatũ, interfecturũ iurabat. Ad ueniẽte termino monitionis præfixo, nullaq; regis emẽdatione facta. Stanislaus Episcopus per se (quoniã alii omnes sacerdotes timore perculsi hoc officium subire recusarũt) contumacẽ & excommunicatũ publicauit. Mãdans ut in omnibus ecclesiis suæ diocesis, tanq̃ lignum putridum excõmunicatus

Mulieres cum cattulos ... [handwritten]

Rex excommunicatur.

denũciaretur

denũciaretur Ei quoq; ecclesiam Gracouieñ sub diuinis ingredienti Beatus Stanislaus occurrẽs. Qua, inquit, temeritate rex audes diuina prophanare, deum cuius iram uindicem non expauescis exacerbans, & tuis deprauatis actibus, finem humiliatus nõ impones. Rex ardentissimam bilem incidens, ore & manu minitans: de ecclesia exiuit, & in castrum Graccouieñ ecclesiæ contiguum se recepit. Et fremebundus iurauit, dissecturum Episcopum ubicũq; reperibilem. Almus tamen præsul Stanislaus, ne ecclesia sponsa sua propter eum quicpiã mali incurreret: In abditis occultisq; locis degebat, uacans missarum sacrificiis & orationibus. Pro reductioneq; regis & saluatione uberrimis fletibus inundabat, sicq; elusit conatus regis plusq̃ uno anno. Anno aũt domini. M. septuagesimo nono, tercio idus Maii die ipsa in feriã quintam cadente, sancto Stanislao in ecclesiam sancti Michaelis de rupella cũ suis clericis ut diuina celebraret descendente. Ab exploratoribus uisus, & regi Boleslao delat9 est. Rex uero correpto acinace & pluribus militibus accersitis ad insequendũ se properanter ad ecclesiã sancti Michaelis, tũc inter prata in parua rupe extantẽ peruenit. Beato Præsule missam nondũ finiẽte Iussitq; stans foris, milites ingredi, & eum ab altari extrahere. Qui ingressi, & sacrum antistitem tangere uolentes, abierũt retrorsum & in terram ceciderũt: Prouolutiq; exiuerũt de ecclesia. His obiurgatis rex plures iubet ingredi, ad perpetrandum scelus in sanctum dei. Sed hi magno casu retrorsum ceciderunt, & reptantes manibus pedibusq; de ecclesia sunt euoluti. Adiecit excœcata mens, tercium introitum repetere. Cum stomachatione ac maledictione: O inquit degeneres & nõ milites, fœminæ & nõ uiri: Non potestis unum sacerdotem protrahere de ecclesia, meas graues iniurias in eo ulturi. Ipsi uero obiurgati audacius ingressi: corruerunt ac fortius q̃ prius retrorsũ abierunt. Et ipsis exeuntibus rex non credens narratis, rapto gladio & exerto, furiosus ecclesiã intrauit, & sacrificantem præsulem gladio in caput percussit, dirupit atq; prostrauit, sanguinem eius recenti sacrificio altaris commiscendo. O scelus immẽsum, impius & scelestus occidit pium, & sanctũ, sacrilegus præsulem, sponsum in gremio sponsæ, pastorem in suo ouili, tũc satellites sceleris accurrentes, alius præ alio strictis ac uibratis gladiis, repetitis uicibus, ad complacendum regi, & ad abolendum ignominiam, per eum ipsis inflictam, beatum uirũ in multa frusta conciderunt, nonnulla historia referente in septuaginta duas partes: Non cõtentus scelestus rex in rabie patrati sceleris: Iussit pecias & membra, in plano circũiacentis campi disiici, ut a bestiis & sanguipetis alitibus deuorarentur, sicq; deleret memoriã eius de terra, Sed deus in sanctis suis mirabilis, nocte sequenti radios e cœlo supra quãlibet particulam uelut lampades miræ rutilãtiæ stãtes demisit. Et quattuor grandes aquilas, a quattuor mundi partibus aduenientes, in custodiam nocte & interdiu deputauit, quæ superuolãtes, omnes bestias & carniuoras alites abigebant. Cernẽtes quidã patres, Prælati, & Canonici ecclesiæ Gracouieñ relligione pleni, corporis beati partes in nocte illustrari, disiectos artus, tercia nocte collegerũt, membrum ad mẽbrum, & partẽ ad partem, prout uisum est eis, apponendo. Mirabile dictu, mox cœlestis medici uirtute, co

Rex ab ecclesia prohibitus.

Millo septuagesimo nono. 3. ydus May

Martyriũ diui Stanislai.

Diuus Stanislaus sacrificans per regem occidit.

Miraculum. 1.

Miraculum. 2.

aluit, ac integerrimũ sine nota cicatricũ redditum est. Exhilarati ergo posue rũt illud in tumbam & sub diuo, ante fores ecclesiæ sancti Michaelis de Rupella sepulturæ tradiderũt: Ne si in ecclesia sepulturam ægissent, rex, exhumatũ ut prius per campum dispersum proiecisset. Aiunt interfectores regi Boleslao in nece sancti Stanislai coherentes, fuisse de armis strepàrum, de armis Sreniawa cũ cruce & sine cruce, & babati cũ cruce. Gregorius papa septimus, perlata ad se crudeli nece beati uiri Stanislai, dedit in mandatis, ad Petrũ Archiepiscopum Gneznẽ, & omnes episcopos regni poloniæ, ut interdictum generale in tota prouincia obseruarẽt, & ecclesias obseratas clauderent, regemq; Boleslaum anathematisauit, & coronam regno poloniæ abstulit, ne de cætero quispiã principum in polonia absq; speciali cõsensu sedis apostolicæ coronaretur, absoluitq; a Boleslai obedientia, omnes Principes Barones, Vasallos, Feudarios & subiectos: Milites uero, qui cum rege in nece beati pontificis auxilio aut cõsilio conspirarãt, cũ tota eorũ domo & nepotibus, ad beneficia ecclesiastica habita & habenda, ad dignitates quoq; & honores, usq; in quartam generationẽ inabilitauit. Et quis obediẽtia per papam regi Boleslao subtracta fuisset: Ipse tamen se pro rege gessit, & singulos parere suis imperiis, coegit, donec quosdam primóres regni, in captiuationẽ eius & mortem conspirasse cognouit, tũc enĩ cor eius culpa redarguente concidit. Et accepto secum filio suo Myeczlao, annum agente duodecimũ (qui postea ad regnum reductus mortuus est) relicta polonia, festine totus meticulosus in Hũgariam, ad Ladislaum regem Hungariæ perrexit. Cui & fratribus eius, Geisze & Lamperto, fideliter auxiliatus fuit eos in regnum Hungariæ, prout ante expræssum est reducendo. Ladislaus uero rex hũgariæ in summo honore, & omniũ necessariorũ prouisione, Boleslaum cũ suis fouit. Deo aũt uindicante, cito postea in amẽtiã rex Boleslaus incidit, & per siluas uagus xii. kalendas Aprilis morte interiit. A suis canibus (ut ferunt) eum insequentibus deuoratus. Tradunt quædam annalia, q; audita sugillatione hungarorũ, de occisione beati præsulis Stanislai, compũctus, dimissis omnibus & filio Myeszko apud regem Wladislaum relicto atq; commẽdato, in clamide abiecta, unico comitatus seruo, clam in Corinthiam peruenit ad monasterium Ozia iuxta lacum de prope Villacũ, aliis referentibus q; se cesserit in monasterium Vilthnia, prouinciæ athesis prope Isburg, ubi omnibus ignotus, in squaloribus coquinæ strictam agens penitentiã, reatũ occisionis beati antistitis Stanislai diluit. Ego uero percũctando, non potui inuenire in prædictis locis, patentem ipsius professionem ac penitentiã. Et utinã aliquando compunctus, ob suæ culpæ expiationis remediũ eã suscepisset. Iste est Boleslaus qui post suum protauum Boleslaum Chrabri, patriæ fines tropheis magnifice propagauit. In omnes liberalissimus fuit. In audacia cæteros superauit. In uicio sodomiæ fedissimus apparuit. In tyrannide militũ & subditorũ, efferus innotuit. In beati Stanislai nece truculentus carnifex cognomen inuenit & reportauit. De hoc ecclesiastice legitur, affluens diuitiis, largus beneficiis, belliger in hostibus, tyrannus militibus, hic fuit Boleslaus. Cuius in temporibus plebem dei regens legibus occubuit Stanislaus.

Regnum poloniæ corona priuatum.

Rex a papa anathematizatus.

Boleslaus in Hungariã fugit.

Boleslai miser interitus.

Alia opinio de morte Boleslai

Tertia opinio de morte Boleslai.

Boleslai uirtutes & uicia.

Canonisacio S. Stanislai vide folio Centesimo Quinquagesimo septimo

N principio regni Boleslai largi in Polonia, uenerũt Polowczi barbari cũ duce suo Szekal cõtra Wseuoldum ducem Russiæ de Pereaslaw, & secunda die Februarii inito certamine, uincunt Wseuoldum & ducatum ipsius crudelissime uastarũt. Hoc primariũ malum fuit quod Russia expost passa est a Polowczis. Deinceps addiderunt alteram irruptionem Polowczi in terras Russiæ, quibus tres duces Zaslaw Kiouieñ. Suantoslaus Czirnieouieñ: & Wseuoldus Pereaslauieñ circa flumen Olcha occurrerũt, cõmissoq; certamine, Polowczis cessit uictoria, qua obtenta uastationem terrarũ Russiæ longe extenderunt: Oppida & & uillas, cæde ac spoliatione debachantes, milites uero Ruthenorũ diffugiẽtes, flagitare cœperũt, quatinus bini duces Zaslaus & Wseuoldus: Visseslaum Polocensem ducem, & duos filios eius, quos anno superiore in dolo captiuauerãt, a uinculis soluerẽt, quod dum impetrare non possent, in seditionem uersi. Duces Zaslaum & Wseuoldum de Kiow exturbãt. Præfatis autem ducibus, Zaslaw & Wseuoldo diffugientibus, milites substantiã & suppellectilẽ castri Kiouieñ diripuerunt, & ergasculo aperto, ducem Visseslaũ cum filiis ipsius a uinculis liberauerũt, & in dominum Kiouieñ præfecerunt Zaslaus uero, dux Kiouieñ non audens in Russia consistere. Cum uxore, & duobus filiis in Poloniam ad regẽ Boleslaum fratrem suũ amitalem fugit, a quo benigne acceptus & fotus est. Insuper & ad sedem Kiouieñ reinductus atq; repositus, prout superius in historia de Boleslao narratum est. Polowczos uero contra Czirnieow diuertẽtes. Dux Suantoslaus, nil clade superiori deterritus, habens tantum tria milia uirorũ in suo exercitu, prima die Nouembris anno Christi. M. quinquagesimi noni, circa Sznowsko inuasit, ubi multitudo a paucitate succubuit. Nam duodecim milia Polowczonũ profligauit: Ducem eorũ, & primates uiuos cœpit, & prædam quã in terris russiæ quæsierãt excussit. Post aliquot annos sedente Zaslao in Kiow, post eius recuperationẽ orta est contentio inter eum ab una: & duces Swantoslaum & Wseuoldum partibus ex altera, pro finibus & spoliis. Perpendens aũt Zaslaus fluxam suorum militum fidem, discessit ex Kiow & iuit in Poloniã, ad regem Boleslaum cũ uxore & filiis: Swãtoslaus uero & Wseuoldus duces, uigesima secũda die mensis Marcii Kiouiam ingressi, sedem eius & principatum occupauerũt. Et Swantoslao in breui, quia uicesima prima Decembris anni occupationis eiusdẽ scilicet. M. septuagesimi secũdi mortuo, & in Czirnieow ad ecclesiam sancti saluatoris ad sepeliendũ relato. Wseuoldus frater suus, in principatu kiouieñ succedit, quo cum Boleslaus rex poloniæ iterum Zaslaum reducendo, prope kiow forti pugna conflixit, & eum debellauit, kiouiamq; obsidẽdo expugnauit atq; possedit. Zaslaum ei præficiẽdo atq; surrogando: Filius autem Zaslai Suatopolk, in Nouogrodeñ ducatum successit, quoniã Hleb Swantoslai ducis Czirnieouieñ filius, ultimus possessor eius, recẽti morte a suis neqter occisus erat. Wladimirꝰ uero alter filiꝰ Zaslai obtinuit & sedit in Smolẽsko, & Iaropolk tercius filius locatꝰ erat in Vissegrod. Sicq; terre russorum uidebantur pacificatæ: Verũ stimulante odio, Borzisch & Olech duces Russiæ, aduocatis Polowczis, terras russiæ uasta

Polowczi Ruthenos vicerũt

Polocwzi victi.

re inceperũt. Dux autem Wseuoldus Czirnieouieñ eis occurrẽs, in loco qui dicitur Ziezcze, cum ipsis die uicesima quinta Augusti conflixit: Et uictus etiam sedem suam castrũ Czirnieouieñ perdidit. Exindeq; plurimum angustiatus, ad fratrem suũ Zaslaum ducem kiouieñ cum Wladimiro filio suo diuertit. Quos ille benigne excœpit, & fouit, dicens: Ego sim uobis in exemplar, qui omnibus spoliatus in terris alienis, stipe polonorũ uixi, & suffragio eorũ omnia mea rehabui. Coadunata itaq; militia, Zaslaus dux kiouieñ cũ filio suo Iaropolko, & Wseuoldus dux Czirnieouieñ cũ filio suo Wladimiro, uadunt contra Czirnieow: in quod se Borzisch & Olech robore Polowczonũ freti, receperãt. Persuadebat autem Alexius, qui & Olech duci Borzisch aiens. Non pugnemus contra quattuor duces fratres nostros, quoniã fortiores nobis sunt, sed æquis conditionibus pacem petamus. Et Borzisch in superbiam elatus, non acquiescens respõdit. Non te aliqua sollicitudo de uictoria detineat, sed plenus spe euentũ belli expecta. Et facto cõgressu, interficitur Borzisch filius Czeslai, qui pacem abnuebat. Sed & dux Zaslaus kiouieñ, dum prælio cõfecto, inter pedites securus uersaretur, ab uno milite ducis Olech qui tanq̃ proprius peditibus sese ingesserat, percussus inter scapulas, transfoditur & occiditur. Et per filium ipsius Iaropolkum relatus in kiow, cum magno planctu sepelitur, in ecclesia beatæ Mariæ, anno Christi. M. septuagesimo sexto. Erat autem Zaslaus uir altæ staturæ, uerus cultor iusticiæ. Castrũ Czirnieow recuperãs Wseuold9 tradidit filio suo Wladimiro natu maiori. Iaropolkum uero alterũ filium locauit in Thurow. Ipse autem Wseuoldus tanq̃ germanus Zaslai, successit in principatu kiouieñ. Propter quod liuore excitati aliqui Russiæ principes, mouerũt ei bella. Romanus namq; dux Russiæ, uolens sedem kiouieñ occupare, cũ Polowczis in auxilium sui conductis, uenit contra Wseuoldum, & circa Pereaslaw, secunda die Augusti mediantibus Baronibus pacificantur. Polowczi uero, mota seditione, ducem Romanum, Eo q̃ ipsis inconsultis pacem consumasset occiderũt. Iterũ insurrexit contra Wseuoldum, Iaropolkus filius Zaslai, quoniam præripuit ei paternam successionẽ principatum kiouieñ. Wseuoldus autem frequenti consilio aduocato. Ex uno consiliariorũ tale documentũ accepit. Mitte filium tuũ Wladimirũ cum exercitu contra Iaropolkum, quem ego præueniendo, sine armis debellabo, & meo uafro consilio, fallam. Venit itaq; ille fallax consultor ad Iaropolkum dicens, non confidas consiliariis, & militibus tuis, quoniã uolunt te decipiendo tradere Wseuoldo. Sed concito pede uade in poloniam, queãdmodum Zaslaus pater tuus fecit auxilia pro restitutione petiturus. Credidit Iaropolkus fallaci sermone, & relicta matre uxore, & filiis in castro Luczko, fugit in poloniã ad regẽ Boleslaũ quẽ Boleslaus nõ ualẽs in ꝓpria ꝑsona restituere, ꝓpter scisma, inter ipsũ & suos milites exortũ, misit cũ illo milites polonos, quorũ robore recupauit castrũ Luczko. Post discessũ Iaropolci, ꝑ Wladimirũ expugnatũ & occupatũ: Aliaq; castra Wladimirus eidẽ reddidit, aut reddere ꝓmisit. Iaropolk9 remisso exercitu polonorũ, dum ex Wladimiria uehiculo in Szwmingrod ueheretur, a familiari suo Nyeradzecz quiescens obtrũcatur. Et in Kiow deductus, cũ magno planctu

Dux borzisch occisus.

Dux zaslaus occisus.

Iaropolci interitus.

gno placitu, in ecclesia sancti Demetrii sepelitur, Wsculdo duce & binis eius filiis Wladimiro & Roscislao, itē Ioanne metropolitano & Boyariis, uniuersisq; ordinibus Kiouiensibus præsentibus. Is Iaropolkus, fuit uir mansuetus, & amator fratrum, decimas soluens de omnibus frumētis, pecoribus, & armentis, cūctis diebus uitæ suæ. Sed & uiuens sæpius uotis uacabat, ut simili morte moreretur, quali Hleb, & Borzisch protaui eius necati sunt & in sanctos per Ruthenos relati.

LIBER TERCIVS. CHRONICO. REG. POL.
CAPVT PRIMVM.

Wladisl. Hermā.

Excedente in Hungariam Boleslao audaci: Prælati, & Barones poloniæ, formando nouum statū reip. suffecerūt pro eo germanū ipsius, ducem Wladislaum, cognomento Hermannū, anno Christi, Millesimo octuagesimo secundo. Is quanq; se titulabat regem Poloniæ, nunq; tamen fuit coronatus: Horrentibus Archiepiscopo, & Episcopis poloniæ apostolici mandati præuaricationem. Cœpit autem post intronisationem dux Wladislaus innocentes, & imbecilles, a potentibus & oppressoribus defensare, stratas & uias pacificare. Iniusta decreta regis Boleslai rescindere, & male ablata restituere. Misit insuper ad Gregorium papam septimum, ad tollendum interdictum in ultionem occisionis sancti Præsulis Stanislai latum, quod & fecit. Ad sollicitationem Lamperti, Canonici Graccouieñ. oratoris ad relaxandum interdictū missi. Et quia idem Lampertus nobilis, de familia Habdank & ut præmissum est: Canonicus Graccouieñ a capitulo in pontificem Graccouieñ electus, domino pape notus fuerat, propter priorem eius diuturnam uersationē, & causarum in curia pape intentationem. Iccirco prouidit ei sanctissimus dominus de Episcopatu Graccouieñ, ut immediate succederet beatissimo Stanislao. Ne autē prosapia regia, in Wladislao extingueretur, consilio suorum iussus, accepit in coniugem uirginem Iudithā, filiam Wratislai ducis Bohemiæ, olim ex Adleyda filia Andreæ regis Hungariæ susceptam suasu ac speciali inductione germanæ suæ Swatochnæ, præfati Wratislai alterius cōsortis, quæ instituerat eā optimis moribus, & totam ipsius laudabilem conuersationē nouerat. Sed cū eidem cohabitaret dux Wladislaus, & nullam prolem ex ea suscepisset, cœpit uehementer anxiari super sterilitate ipsius. Suasu quoq; Lamperti Episcopi Graccouieñ, facta imagine, quātitate unius infantis de puro auro, & adiunctis aliis muneribus, uasis ac uestibus præciosis auro intextis, misit in prouinciam Prouinciæ, ad monasterium ubi corpus beati Egidii requiescit prope fluuiū Rodanum, supplicando Abbati & monachis eiusdem cenobii ordinis sancti Benedicti, ut meritis beati cō-

Wladislaus Hermānus monarcha primus.

1082

Hermāni virt.

Interdictū sublatum.

wladislao nupta Iudith ex Bohemia.

fessoris Egidii ac interuentu præcum eorū, consequeretur prolem iā dudum desideratā. Abbas uero triduano indicto ieiunio, iubet omnibus monachis q̄ deuotissime orare, ut interuentu præclari confessoris Egidii omnipotēs deus largiretur prolem duci poloniæ cū sua consorte. Necdū triduo finito, uni religiosiori monacho reuelatum est, uterum Iudithæ complutū esse, & masculinam prolem concepisse. Vocatos ergo oratores ducis poloniæ, inter quos primus erat Petrus Canonicus Graccouieñ: Abbas iubet bene sperare, & in patriā redire, quoniam princeps Iuditha filium perinde ac desiderauit concepit. Reuersi itaq; in poloniā ut prædixit abbas, inuenerūt Iudithā fœcundatam utero porrexisse. Construxit ergo ecclesiā Wladislaus sub castro Graccouieñ, in honorē sancti Egidii, gratificando de prole sibi concessa. Sed & in aliis locis regni poloniæ ob similem depellendam sterilitatē, constructa sunt oracula in honorem sancti Egidii, quæ hactenus extāt. In Krobia, kczinya, Clodawa, in Sborow, Geboltow & Czirnielow, tandem uigesima Augusti Iuditha effundens concupitum infantē Boleslaum nomine, cui cognomentū accessit Crziuousti, breui ipsa superuiuens tempore, de ergasculo huius carnis nono kalendas Ianuarias, ueniētes in uigiliā natiuitatis dominicæ, in nocte sequenti, soluta est, plancta a clericis & miseris personis, quoniā benigna mater fuit orphanorū. Huius munificentia Comitatus Chroppi in terra Siradieñ, qui nūc Pabyanicze dicitur, cū hominibus & seruitutibus eorum, & cum omnibus tributis ex frumento, melle, & pellibus mardurinis, atq; aspergillinis, donatus est Canonicis ecclesiæ Graccouieñ. In cuius recompensam horas beatæ Mariæ astricti sunt singulis diebus explere. Episcopatui uero Cuyauieñ contulit, Castellaniā Lagouieñ in districtu Sandomirieñ, cū omnibus inseruientibus Hec eadē monasterio Thiniceñ præbuit Xasznicze, cū aliis uillagiis supra Vissoka iacentibus & eorum attinēciis. Orbatus prima côiuge Wladislaus & lugubribus seu funerali pompa expletis, consilio suorū expugnatus, accepit alterā coniugē Sophiā, alias Sophoniā Henrici tercii imperatoris filiam, & Henrici quarti imperatoris tunc regnantis sororem Salomonis olim regis Hungariæ relictā. Ex qua processu temporis, tres generauit filias. Ordinauit etiā Meczlao, alias Myeszko, filiastro suo ex hungaria reducto, Eudoxiā, Suatopolci ducis kiouieñ germanam in consortem ut ruthenos in fide & obedientia conseruaret, & uno tempore, ambobus geminas celebrauit Graccouiæ nupcias, anno domini uidelicet. M. octuagesimo octauo. Verūenimuero in anno sequēti mortuo Meczlao Boleslai audacis filio, & semē eius interiit, & rutheni ab homagio apte discesserūt Wladislao Polonorum monarcha nequiq̄ resistente.

Ecclesia sancti Egidij Graccouię erigitur.

Bolesla⁹ crzyuousti ad præces. s. Egidij cōceptus, nascit. Iudithę mors.

Pabyanicze capitulo Graccouieñ donatur.

Xasznicze monasterio thyniceñ donatur.

Vladislaus Henrici tercij imperatoris filiā duxit vxorem.

Ruthenorum defectio.

CAPVT SECVNDVM.

Xemplo Ruthenorum, Pomerani & Pruteni prouocati, similiter obedientiam & tributa denegarūt Capitaneos & præfectos ducis, aut necantes, aut contumeliis affectos depellentes. Wladislaus uero non secus, q̄ par erat, copias suorum principatuum contra eos mouit. Et post festum Ioannis Baptistæ ingressus Pomeraniā uastabat. Pomerani autē iuncti barbaris Prutenis, occurrentes Wladislao, in die

Pomeranorū prutenorūq; defectio.

die assumptionis gloriosissimæ uirginis Mariæ circa flumen Rzeczen, cũ eo conflixerunt, tamen rarescentibus Pomeranis & Prutenis, primũ cœperũt pedem referre, ad ultimũ autem in fugã uersi sunt, magnaq; cœdes in fugientes a Polonis edita est, hac pugna Pomerani & Pruteni fracti, se & omnia sua Wladislao tradiderũt, ueniã deprecantes, quam reportarũt Wladislao munitiones, & castra eorum auferente, & suis fide dignis locante. Nonnulla uero diruente, ut maior in eis conseruaretur fides. Post discessum ducis in poloniam, affertur ei nũcium Pomeranos & Prutenos denuo rebellare, qua permotus instabilitate, concitatus cũ parua manu, tamen exercitatorũ militũ in mẽse Februario in Pomeraniã reuertit, bipartitoq; agmine cũ Sethegio palatino Graccouieñ, principe militiæ, celeri gressu pcursa Pomerania & Prussia, nemineq; copiã pugnandi opponente, omnibus ad inuia & siluas diffugientibus, spoliis onustus ad poloniam regrediebatur. Cumq; peruenisset ad locum, qui dicitur Drzen, speculatores a tergo derelicti aduenientes nunciant adesse multitudinem Pomeranorũ & Prutenorũ, nec plus q̃ quinq; miliaria abesse. Consilio adhibito. quid facto opus esset, Stetit sentencia hæc, q; melius est mortem cum gloria oppetere, q̃ turpi fuga salutem quærere. Signis itaq; collatis, pugnatũ est ab hora tercia, usq; in noctis crepusculum, marte duro & ancipiti perseuerãte. Instãtibus tenebris crepusculi, Pomeranorum acies pro uicta discessit, absq; Polonorũ insecutione, quioniã quisq; aut sauciatus aut fessus substitit. Pro uictoria habentes de loco non cessisse, & prædam e manibus nõ amisisse. Et quia prope erat dies pasche: Cum præda inuecta dux Wladislaus Gneznam descendit, statimq; primo ũeris tempore pluribus pugnatoribus uocatis, & externis præcio conductis, in copioso exercitu Pomeraniam regreditur ubiq; uastando, & spoliis, tam Pomeraniã q̃ Prussiam expilando, quũ uero pugnæ copia non daretur, ne tantũ exercitũ frustra reduceret, inops consilii, castrũ Nakel uallauit, in quo multitudo Pomeranorũ sese concluserat, frequẽterq; exercitus obsidens, ludificatiões umbrarum, speciẽ armatorum præ se ferentium, passus est. Corripiebãt milites arma, noctis sub silentio ad propulsandũ hostes e somno excitati, nemine cõparente unaq; noctium longius a castris tanq̃ fantasmata pugnatorum insecuti, progressi, damnum incendii pertulerunt. E castro siquidẽ Nakel obsessi descendentes, ignem in tabernacula & tentoria culmine & sicco gramine tecta iniecerunt, & cum tabernaculis exusti sunt plures homines, iumenta, machinæ, & bellica instrumenta, sed & milites conducti, quales fuere Bohemi, nõ ferentes frigus hyemis quod instabat, recessum optabant, propter quod solutio obsidionis facta est cum magno periculo. Hanc autem fantasmatũ uexationẽ & ignominiosã a castro Nakel discessionẽ referũt puenisse historiæ polonorũ, ad ulciscendũ præuaricationes, per milites factas, quoniã tota quadragesima transacta, bellatores uiolato ieiunio, carnibus & butiro gulosius uescebantur, sic quibusdam timoratis uiris cœlesti munere reuelatũ esse perhibetur. Congessit iterum numerosiorẽ exercitũ dux Wladislaus, & quæq; derelicta Pomeranorum & Prutenorũ primo æstatis tempore abrasit, munitiones, tecta, agros, captiuos & pecora. Exuti fortũnis omnibus, ad

Rzeczen

Wladislai uictoria.

Pomeranorũ altera defectio

Sethegius palatinus Cracouien

Drzen

Sentencia laudabilis

Pomerani iterũ uicti a polonis.

Wladisla⁹ i pomeraniã redijt.

Nakell

Vallatur Nakel castrum.

Polonis ex igne iactura.

Bohemi

Vltio diuina ob ieiunij præuaricationem.

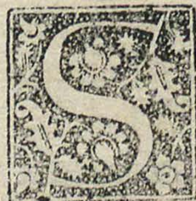
Vladislaus tercio pomeraniã ingreditur.

Wladislaum uenerunt humiliati Pomerani & Pruteni. Quibus examinatis sediciosos decapitauit, alios in alia loca transtulit, & multitudini pacificatæ pepercit.

CAPVT III.

Bellum bohemicum.

Brzetislaus Bohemie dux

SEcutum est extemplo, finito certamine Pomeranico, Bohemicū bellum. Nam Brzetislaus dux Bohemiæ sciens occupatū Wladislaū bello Prutenico, inuasit eam oram, quæ est a castro Grecz supra Albim fluuium sito (quod iuris polonorū erat) depopulando, & uastādo usq; ad fluuium Odram: Ad reprimendum facinus & audaciā eius, sequenti anno dux Wladislaus morbo grauatus & impeditus, misit Sethegium, alias Seczech Palatinum Graccouieñ, & principem militiæ, cū numeroso exercitu ad uastādam Morauiā, & resartiendū mala per Brzetislaum illata. Dū autem præsignaret & mandaret Wladislaus Sethegio, ut obmissis locis munitis, solis spoliis & uastationi intenderet. Puer Boleslaus nouēnis (nonū em̄ agebat annum) audiēs mādata patris de bellis gerēdis. Cœpit ardenter supplicare, ut mitteretur cum exercitu ad Morauiam. Cui pater renitens prohibuit, asserens eū, uires & ætatem bellis aptam nondū attigisse. At Boleslaus puer. Satis inquit genitor ætatis est mihi & roboris, dummodo tu me non prohibeas, Expugnauit itaq; continua supplicatione & instantia, ut pater eius ipsum ad bellum Morauicū mitteret. Stricte mandans Sethegio ut curā eius ageret, unicus namq; fuit patri & intime dilectus. In tota autem expeditione Boleslaus nouus miles obiuit cūcta militum officia, noctis uigilias cū eis peragens, arma quotiēs congrediendū erat corripiens, & ad principium ni cohiberetur currēs, disciplinam militarē diligentissime auscultans, & exequens, in dormiēdo, sagulo militari tenerum corpusculum supra nudam humum tegens. Morauia uastata & uehemēter afflicta, cum plurimis spoliis, & captiuis tirunculus Boleslaus cum Sethegio & exercitu ad patrem reuersus est. Et quia quidam inuasores Pomerani, castrum Miedzirzecz in confiniis Saxoniæ, astu interceperant, & ipsum muniendo, rapinas ex polonia abducebāt: Boleslaus maiori cum instantia qua potuit, parentē suum rogauit, ut daret ei exercitum, ad conquirendum præfatū castrū Miedzirzecz. Wladislaus uero admiratus indolem pueri, præbuit exercitum, subiciens curā tū tironis Boleslai, tū exercitus, ipsi Sethegio principi militiæ, ut omnia expeditionis officia secundum ordinationē eius progrederentur. Aduenientes ergo Boleslaus & Sethegius ad locum castri, ipsum uallarūt, tabulis & roboribus undiq; sepiēdo & concludēdo, ac bombardis quatiēdo, donec Pomerani fame attriti, demissionem petētes, saluis personis & suis equis obtinuerūt Et quia dux Wladislaus, pius dictus habuit ex concubina naturalem filium Sbigniew nomine, sic a Iuditha legittima uxore nominatū, quod interpretari licet, euadens iram, uel profugus, a nomine Sbig. Eo q̄ illi operepræcium fuisset uitare iram Iudithæ, & ab oculis eius fugere. Hunc litteris eruditum tradidit cuidā monasterio in Saxonia, ut illic delitescēs, tonsus & monachatus, pro abstergenda ignominia, extra regnum poloniæ perpetuo maneret. Brzetislaus autē dux Bohemiæ callide Poloniæ nocere cupiens, persuasit

Virtus in puero.

Morauia uastata.

Castrum Mezeritz

Boleslai expeditio.

Sbigneus princeps

suasit exulibus polonis, qui Bohemiam oppleuerant, odio aut persecutione Sethegii palatini Graccouieñ, tanq̃ alterius ducis proscriptione, arrogãter pulsi, ut Sbigneo accepto, Poloniæ oram, Bohemiæ proximam occuparent Ad ulciscendũ suæ exulatiõis iniuriã, habituri suffragia ex propinqua Bohemia, Poloni uero exules animati ac Brzetislai psuasioni obedientes, Sbigneum de monasterio extraxerũt, monachis nequitq̃ resistentibus. Et componẽtes cũ Capitaneo Wratislauieñ, nũcupato Magnꝰ, uiro probatæ fidei. Pro Sbigneo tamen, & expulsis inclinato & stante, ingressi sunt castrum Wratislauieñ. Quod dum comperit dux Wladislaus, ægre ferẽs non cũctando, sed propere cũ exercitu peruenit ad Wratislauiã. Et Ziroslao episcopo Wratislauieñ cũ processionibus excipiente, & eum in ciuitatem introducẽte, intrauit castrum, quod sibi patuit, Magno capitaneo, humiliter ipsum suscipiẽte Sbigneo uero cũ suis exinde dilapso, & ad Cruszuiczã diuertẽte. Indignatus Wladislaus capitaneo Magno, prius eum obiurgans, capitaneatum Wratislauieñ ei abstulit Pro eoq; surrogauit Boleslaum filium suum cũ Voislao curatore eius, & cum exercitu insecutus Sbigneũ, peruenit iuxta Cruszuiczam, ubi magnum exercitũ Sbigneus contra patrem conflauerat, ex Pomeranis, & Prutenis suapte natura, duci Wladislao infestis. Et iuxta lacũ Goplo congressi (heu natura horret filium contra genitorẽ arma leuare) magnum certamẽ, magnamq; stragem ediderunt, ut aqua & pisces lacus Goplo cadaueribus & sanguine occisorũ fedati, longo tempore inutiles permanerẽt. Sbigneus uictus, ad castrum, Cruszuicza fugit, & uiuus in manus parentis deuenit. Quem cathenatũ pater Sethegio principi militiæ ad custodiendũ tradidit. Postea tamẽ in cõsecratione ecclesiæ Gnezneñ, duce Wladislao præsente, Martinus archiepiscopus Gnezneñ, cũ optimatibus, prælatis & baronibus poloniæ, supplicationibus præcantes, Sbigneum a uinculis relaxandũ obtinuerunt, multum em̃ pius fuit Wladislaus. Iunctus Boleslao Sbigneus contra Sethegium, alias Szeczech palatinũ Graccouieñ, suum uinculatorẽ in Wratislauia cõuentione habita, se obstrinxerũt, & parẽte eorum in Zarnowiecz, ignobili uico Mazouiæ offenso, plurimis quærelis deposuerũt, etiã cũ exercitu quo cũ aduenerãt: ꝗ regnum poloniæ sibi usurparet, omniaq; castra regni possideret, ipsis tanq̃ heredibus neglectis & spraetis. Demolitus accusationibus filiorum, & cæterorum prælatorũ atq; militum, abdicauit a se Wladislaꝰ Sethegium, qui ominãs meliorem fortunam, discessit in Russiam. Post annos plures benignitate ducis Boleslai, ad postulationẽ pontificũ, recollectus & restitutus, auctoritate tamen qua prius abũdauerat caruit Fuit hic Sethegius nobilis, de genere bipenniũ, factiuus, uersatilis, & multũ possessionatus. Bini autem fratres Boleslaus & Sbigneus cõtra Pomeranos rebellantes missi, in nouam seditionẽ uersi, nihil effecerũt. Pro uirtutibus heroicis in festo assumptionis beatæ Mariæ in Ploczko balteum militiæ Wladislao exhibente filio suo Boleslao, auditoq; ꝗ Pomerani insiliẽtes, castrum Santok obsederũt. Dimissa Boleslaus dignitate militiæ, & iussis militibus, q conuenerãt ut sese insequerẽtur, noctis tempore superueniẽs, Pomeranos in tabernaculis quiescentes trucidauit, & obtrũcauit, tandem reuersus cingulũ militiæ

Sdigneus monachus armis patrem infestat.

Alteꝛa pugna inter patrẽ & filium.

Sbigneus uictus.

Sbigneus a uinculis liberatus.

Sethegij exilium.

militiæ sub frequentia & conuiuio multorũ acceptauit. Sic prius obsidentibus Pomeranis prædictũ castrum Santok. Et Sbigneo cui hãc prouinciam pater delegauerat, sua segniciæ illis non repulsis discedente: Boleslaus cum paucis superueniẽs, fortaliciũ ex opposito castri Santok per Pomeranos locatum demoliuit, & Pomeranos fugere coegit. Sic & Ruthenos antea pfligauerat. Nam Ruthenorum duces, Wlodimir Nouogrodeñ, Dauid Olech Pereaslauieñ, Volodor Premislieñ, & Iarosla9 Iaropolcicz, exercitu quadripartito Poloniam ingressi, & usq; ad fluenta Vislæ grassati, plurimis damnis illatis copiosas prædas abducebãt. Iamq; Russiam reintrauerãt leti, dũ Boleslaus eos consecutus est. Et in diem dominicũ, sub quiete noctis (qm̃ illã multitudinem aliter superare nequiuit) in eos cũ altis clamoribus irruẽs, fudit & prostrauit, prædamq; de manibus eorũ ereptam, in poloniã cũ ampla gloria reduxit. Et qa Boleslaus, macte uirtutis erat adolescens, & in ore omnium laudatus. Sbigneus tanq̃ pusillanimis & iners, ei inuidebat, itaq; pater ne inter eos scissio maior oriretur, post ipsius mortem, iam eñ senuerat, diuisit dominia Poloniæ in hunc modũ. Boleslao meliorem partẽ assignauit, scilicet terras Graccouieñ, Sandomirieñ, Siradieñ, Slesiã cũ Wratislauia. Sbigneo naturali filio, Mazouiã, Maiorẽ Poloniã, Pomeraniam, & Prussiam. Hæc prima sectio fuit regni Poloniæ in plures principes. Quãq̃ Sbigneo naturali filio, & illegittimo nil hereditatis cũ Boleslao debuit assignari. Dictãte scriptura: Eiice ancillam & filium eius, non enim poterit esse heres cũ filio libere. Wladislaus autem grauiter infirmatus in Ploczko, sacramentis per Martinũ Archiepiscopũ Gnezneñ procuratus, mortuus est quarta die mensis Iunii, anno domini. M. [illegible]centesimo secundo. Sepultus in choro ecclesiæ Plocensis, Boleslao gemẽte, & parentẽ in ægritudine & post mortem deflente, & usq; in quinquenniũ lugubria ferẽte. Sbigneo uero cũ fistulatoribus, & cantoribus exultãte. Orta quoq; seditione, super thesauris paternis, quos integre Sbigneus comprǣhẽdere nitebatur, quoniam in ditiõe suæ prouinciæ ipsi spectare uidebãtur. Martinus archiepiscop9 Gnezneñ, cũ cæteris Episcopis & magnificis regni, inter fratres ex equo diuiserunt, & ad sua quemq; abire persuaserunt.

Rutheni poloniam hostiliter ingressi.

Victi a Boleslao Rutheni.

Polonici regni scissio prima.

Diuisio polonie prima

wladislai mors.

CAPVT IIII.

VRatislaus dux Bohemiæ, datis munificis donis Henrico quarto imperatori in Magũtia, in auro, argento, unionibus, & celatis uasis, primus coronari in regem Bohemiæ obtinuit. Misso itaq; ab impatore Engelberto Archiepiscopo Treuerensi, Wratislaum in Pragensi ecclesia coronauit in regem Bohemiæ, & Suatochnã cõsortẽ eius: olim Kazimiri regis Poloniæ filiam in reginam, decimo septimo kalendas Iunii, anno domini. M. octuagesimo septimo. Sub illo itaq; tempore pene eodem regnũ Poloniæ desiit, & regnum Bohemiæ incœpit. Similiter dũ uniuersitas Graccouieñ cœpit, Prageñ uniuersitas defecit. Item dũ reges Bohemiæ, tractis ad se principib9 Slesiæ, glorificati cõtra Polonos pro cruciferis Prutenorũ pugnarũt, reges Poloniæ humiliati contabuerunt. Nũc uero regibus Poloniæ exaltatis, & usq; in Bohemiã & Hũgariam eleuatis, Bohemia

Prim9 rex Bohemię coronatus.

Mill° 81

hemia decreuit. Hæc est regnorum mūdi pessima alternatio, ut uno crescēte, aliud uicinum decrescat, taliq; uicissitudine regna diminuātur. Translatio sancti Stanislai, de basilica sancti Michaelis in Rupecula, ad ecclesiā cathedralem sancti Venceslai facta est, anno domini. M. octuagesimo nono, & est annus decimus ab occisione eius. Nam cuidam matronæ beatissimo Stanislao deuotæ, nomine Suantoslawa, extra ecclesiā sancti Michaelis ad tumulum præfati martyris, noctis tempore flagrantissime orāti, in extasim raptæ, beatus pōtifex Stanislaus, pontificalibus indutus, ad altare diuina celebrans, assistentia uenerabiliū personarū circūdatus, in iā dicta ecclesia luminaribus referta fulgentibus apparuit, quā finitis diuinis, talibus affatus est. Surge inqt filia, & intrepida aggredere successorē meū Lampertū episcopū Gracouieñ, & fratres meos canonicos, ut in ecclesiā maiorem transferāt corpus meū, quoniam absq; debito honore his cineribus tectus delitesco. At illi relatiōe ad se perlata, incūctanter ab omnibus urbis processionibus, corpus beati martyris & pontificis transtulerūt, & in medio ecclesiæ maioris, in tumba deaurata honorificentissime locauerunt, ubi in hāc diē quiescit. Post paucos dies huius translationis, Meczlaus filius Boleslai efferi, q āno proximo uxorem acceperat, extinctus est, ut scilicet semem occisoris pessundaretur & periret, quādo occisus antistes, glorificatus est. Et sicut corpus sācti presulis in plurima frusta scissum est, & postea absq; nota cicatricū reintegratū, sic & corpus regni Poloniæ, ut relligiosis psonis reuelatū fuit, a dieb9 ducis Wladislai Hermāni in plurimos principatus scissū est. Expost uero, in unū regnū coaluit, sicut nunc cernimus, incipiendo a rege Premislao, usq; ad regē Sigismundum, sub cuius imperio fœlicibus cœptis hāc historiam scripsi. Vissesla wa Meczlai genitrix, geminato malo uexata, & filii fato, & mariti exilio, nō longe post filium, quinto idus Marcias ex humanis absumpta est. Vrbanus papa secūdus, olim monachus Cluniaceñ, in concilio, quod in claromonte celebrauit, āno domini, M. nonagesimo quinto, statuit, ut horæ beatæ Mariæ quottidie dicerentur, officium uero eius, diebus sabati expleretur, & dicitur q hoc reuelatum sit fratribus de cartusia, Quorum primariū, uidelicet magistrum Brūnonem papa, secum assidue tenuit.

Translatio sancti Stanislai.

CAPVT V.

SAnctus Ladislaus rex Hungariæ, āno domini. M. nonagesimo quinto, quarto kalēdas Augusti mortuus est, & in Varadieñ ecclesia sepultus. Is adiecit regno Hungariæ, Dalmaciā & Croaciam. Refert chronica hungarorū, q Ladislaus irruit in poloniā & confligendo, de Polonia triūphauit: Castrumq; Crakow tribus mensibus obsedit & expugnauit. Similiter eadem chronica refert, q Bela, pater sācti Ladislai sibi Poloniam & Bohemiam subiugauit, quod absurdum, & falsum quisq; sciet. Ex eo primo q annales Polonorum & Bohemorum hoc non cōtinent. Secundo ex eo, q tam rex Bela, q filii eius, Geysza, & s. Ladislaus alumni fuerunt In polonia (ab hungaria exulātes) nutriti, non eam impugnātes, quod scriptor regum Hungariæ, non discernit. Tercio ex eo, q Bolesla9 audax, s. Stanislai occisor, Belam reduxit in Hūgariam, & profligato exercitu, tam

S. Ladislaus Hungariæ rex moritur.

Dalmatia & Croatia Hungaris adiecta.

tu, tam imperatoris Henrici, q̄ hungarorū & Bohemorū: Andrea rege Pannoniæ expulso, ipsum regem Hūgariæ creauit, ut in historia de præfato Boleslao præmissum est. Geyszam quoq; & Ladislaū cū Lamperto filios prædicti Belæ personaliter auxilium regis Boleslai postulantes contra regē Salomonē, ex Premislia cū forti exercitu in Hungariam reduxit, pacem pro eis conficiēdo cū rege Salomone, per pontifices regni Hungariæ. Ladislaus coronatus est in regē hungariæ, regnāte Boleslao audaci in Polonia. Vita uero fūnctus est, principante Wladislao pio Hermanno cognominato.

CAPVT VI.

Rutheni ex polonis spolia legerunt.

Vasilko Roscislauicz dux Russiæ, intelligens regem Beleslaum efferum, e Polonia excessisse, & exulando in Hūgariā migrasse Collecto exercitu ex Ruthenis & Polowezis, ingressus poloniā quasdam munitiones exussit, & prædam cū spoliis in Russiā festine abduxit. Wseuoldus autē, filius Iaroslai, & dux Kiouieñ peste absumptus est, tredecima die Aprilis, anno domini. M. octuagesimo tercio (quo anno atrocissima pestis terras Russiæ inuaserat) & sepult⁹ est in ecclesia diuæ Sophiæ Kiouieñ. Hic fuit amator pauperum, & spiritualium, reliquit duos filios, Wladimirū & Roscislaum. Wladimirus natu maior, timens Swatopolkonis filii Zaslai inuasionem ducatus Kiouieñ (q̄m ea sedes patris eius fuit) accersiuit ipsū, & ei de ducatu Kiouieñ cessit. Cuius administratione assumpta, uenit in Kiow, dominica cōductus paschæ, exceptus a Kiouiēsibus muneribus & occursu. Wladimirus uero iuit in Czirnieow. Roscislaus aūt frater eius in Pereaslaw. Audiētes Polowczi, Swatopolkum Zaslai filium in principatum Kiouieñ successisse. Mittunt ad illum legatos, ut cū eis pacē firmaret, quēadmodū pater eius fecerat, & de tributis retentis responderet. Swatopolkus legationē Polowczonū ægre ferens, captiuat nuncios eorum Quo percepto Polowczi, furore acti, terras Russiæ crudelissime uastare cœperūt. Swatopolkus intelligēs se inique ægisse, nuncios Polowczonū soluit & remittit, pacem flagitando, qua non obtenta, mittit ad Wlodimir Czirnieouieñ, & Roscislaum Pereaslauieñ duces, ut sibi succurrerēt. Qui coadunatis exercitibus, uenerunt ad ipsum in Kiow, increpatoq; Swatopolkone, q; contra ius gentiū nuncios Polowczonū uiolasset. Eduxerunt una secū copias bellatorum, ad flumen Stuhnya ubi dubitatum aliquādiu, an esset decertandum uel non, tandem in sentenciam Kiouiensium (nullam se cū Polowczis pacem habere clamātium) itum est. Ordinatisq; aciebus, Swatopolkone dextrum cornu, Roscislao leuum. Wladimiro medium tenēte. Pugnā cū Polowczis uigesima sexta Maii committunt. Et Swatopolkus cum suis a sagittariis Polowczonū conflictus, fugit in Othropol ad uesperā, sub caligine uero noctis peruenit in Kiow. Polowczi deinde in Wladimirū & Roscislaum irruunt, & eos confligunt atq; dispergunt: Roscislaus autē fugiens, periclitatus est in flumine Stuhnya, quoniam aquis intumuerat, quē Wladimir tranato flumine cū paucis, in altera ripa fleuit, repertoq; corpore Roscislai, tumulatum est in ecclesia sanctæ Sophiæ Kiouieñ in sepulchro paterno. Polowczi uictoria potiti, castrum Thorcz uno agmine obsident. Alter
agmen

Wseuoldus interiit.

Swatopolkoni ducatus kijouieñ restitutus

Legati polowczonū intercepti.

Swatopolkonis fuga.

Roscislai interitus

Polowczi uictores.

agmē in Kiow iuit, Cui Swatopolkus obuiam exiens, pugna commissa con fictus est, dumtaxat comitantibus duobus in Kiouiam regressus. Reuerten tes itaqꝫ Polowczi ad alterum agmen circa castrꝫ Thorcz, ostentabant ob/ sessis in castro spolia & captiuos, ex duce Swatopolkone reportata. Qui nō ualentes se ultra propter famem tenere spemqꝫ nullam de subueniendo ha/ bentes dedunt castrum Polowczis. Quo accepto Polowczi succēdunt illud magnam multitudinem Ruthenorum in suas regiones abducentes, ubi plu rimi miseriis præssi, frigore & nuditate perierunt. Gemina clade excœpta, Swatopolkus dux Kiouieñ sera pœnitētia ductus, cum Polowczis fœdus in iit: Filiam Thuhortkani ducis Polowczonū, pro maiori solidatione pacis in consortem accipiens, tamen nec sic euenit pax terris Russiæ: Olech namqꝫ dux Russiæ, impetrato auxilio Polowczonū castrū Czirnieow, & eius regi onē inuasit. Ecclesias, monasteria, uicos & rura cremando, donec dux Wlodo mir de castro Czirnieow per cōpositionem ei condescendit, & de ipso exce/ dens, in Pereaslaw abiuit. Nec adhuc exinde ora Czirnieouieñ a uastatione Polowczonū quieuit, quinimo multi Rutheni capti sunt, multiqꝫ in seruitu tem abducti. Insuper locustæ in terras Russiæ appulsæ, omnia genimina ab raserūt. Vadūt deinde bini duces Polowczonū, Kithan & Ithlar, & bellum inferūt duci Wladimir de Pereaslaw, qui solus intactus restabat. Qui missis nunciis, pacem sub iniquis cōditionibus accepit, ad persuasionē tandem suo/ rum militū, & Slauathe nuncii ducis Suatopolci Kiouieñ. Primum filio suo Suatoslao obside a Polowczis subducto (negligentius em̄ a Polowczis asser uabatur) obtrūcat Kithanū, & Ithlar duces Polowczonū, cum omni comiti ua eorum. Contractisqꝫ copiis dux Suatopolk Kiouieñ, & Wladimir Czir nieouieñ stationes polowczonū nil hostile ueritos, inuadūt & trucidant, tur bāqꝫ imbellem, fœminas impuberes, pecora, camelos, & equos in Russiā de/ ducunt. Non quieuerunt post hoc Polowczi, sed nouo exercitu comparato, castrum Vhrow ducis Swatopolkonis tota æstate circumsident, nec recesse rūt, donec Swatopolkus missis muneribus eos placauit. Succedunt Polow/ czis, Pruteni & uigesima octaua Augusti, āni dn̄i. M. octuagesimi noni ter/ ras Russiæ in magna multitudine ingressi uastant: Iterum Manyak dux Po/ lowczonū, uenit contra Kiow: Thuhortkan uero alter Polowczonū dux, & Swatopolci socer, uenit cōtra Pereaslaw. Swatopolkone aūt & Wladimi ro defensionē opponentibus, decimanona Iulii ad flumē Trubosza pugnatū est, & uictis Polowczis occisus est Thuhortkan, & filii eius. Sed polowczi nil hac clade territi, nouo exercitu instaurato, silenti agmine uenietes parum abfuit qꝫ castrum Kiouieñ non interceperunt. Qui spe sua frustrati, templa, monasteria, ruraqꝫ incendunt. Et curiā ducalem in Berestow combur ūt. Pro uisuri ergo duces Russiæ inuasioni Polowczonum, conuentū apud Kiow a/ gunt: Nunciisqꝫ ad ducem Olech missis, præcantur ut illic ueniret. Qui irri/ dens legatos, non adducetis inquit, ut Episcoporū monachorū & uilium per sonarum imperiis, caput meū substernam. Hoc responso offensi duces Swa topolk & Wlodimir. Prius in Olech arma uertūt, qꝫ i Polowczos, & obsede rūt eum triginta duobus diebus in Starodub. Qui fame attritus, pacem pe/ ciit, offerens

Olech dux Russię

Locustę.

Duces polow/ czonum trucidati.

Polowczy ui/ cti.

Pruteni russiā uastant.

Polowczi rus/ siam uastantes uicti sunt.

cit, offerẽs se iureiurãdo cruce deosculata, imperata ducum facturũ, quod minime fecit. Præuaricato siquidẽ iuramento, ducatum Moromosz inuasit. Asserẽs ipsum ad se hereditarie ptinere. Hacq; occasione conflixit cũ Isaslao filio Wlodimiri ducis Kiouieñ, & eo occiso, accepit castrũ Moromosz etiam castrũ Rostow in suam retorsit potestatem. Mscislaus germanus Isaslai occisi, dux Nouogrodeñ, ueritus tyrannidẽ Olh, spondet sibi & patri suo Wlodimiro, Olh reconciliatur. Olh autem ambiens Nouogrodeñ ducatũ, collecto exercitu, substitit in Tuhrow, præmittẽs Iaroslaum germanũ suũ ad speculandum, quo intercepto a Mscislao, Olh territus secessit in castrum Rostow, deinde in Moromosz. Cum quo Mscislaus eum persequens, componit per nuncios missos, & dissoluit exercitum. Quod Olh intelligẽs uiolato fœdere, cũ suo agmine uenit contra Mscislaum, qui fugit a facie eius, & uocatis in arma militibus, acceptisq; in auxilium gentibus Kiouieñ & Polowczis, & fratrẽ Vieceslaum a patre Wlodomiro in sui auxilium missum, pugnã acerrimam cõfecit, in qua uictus est Olh, & fugit in Moromosz, estimansq; propter plures dolos commissos, in terris Russiæ se nõ fore tutum, in Reszanos fugit. Quem Mscislaus persecutus, uerbis dulcoratis plenam spem redolẽtibus allocutus. Turpe est, inquit tibi, turpe nobis fratribus tuis, turpe & militibus tuis, ut calamitosus in alienis terris delitescas. Reuertere itaq; in terrã Russiæ, quo huiusmodi uerbis pellecto, ipsum & milites suos ex fuga reduxit. Deinceps duces Russiæ facta conuẽtione in Lubiecz, concludunt pacem inter se, & mutuam resistentiam contra barbaros Polowczos. Sed illico uiolata pace, Swatopolk dux Kiouieñ, cum Dauid Hreorouicz conspiratione facta, uenientem ad se in pace ducem Vasilkonẽ Roscislauicz, habens eius fidem suspectam, captiuat & utroq; oculo excœcat, propter quod duces Wlodimir, Olech & Dauid Swatoslauicz, bellum Swatopokoni mouerũt, qui timẽs parabat fugã in polowczos, nisi præfati duces a metropolito, & primatibus Kiouiẽsium supplicibus sermõibus fracti & placati fuissent. Dauid autem hreorouicz, uolens inuadere principatum Vasilconis excœcati, obsessus in Buszko, a Volodoro, fratre Vasilconis, omnem culpam in Sawtopolkum refudit. Et concitauit contra se Swatopolkũ & Volodor: Primo ergo uere, uenit excœcat9 Vasilco cũ fratre suo Volodoro in terram Volhineñ, contra Dauid Hreorouicz & expugnato castro Wseuolosz, incẽdunt illud, & homines repertos crudelissime perimunt. Deinde applicantes ad castrũ Wladimirieñ, omni multitudini obsesse pepercerũt, solos Vasilkonem, & Lazarum in alto suspensos, frequentissimo iactu sagittarum interimerũt. Eo q; causa excœcationis Vasilkonis perhibebãtur Swatopolk Kiouieñ, etiam sumpturus ultionẽ de Dauid, quia de cœcatione Vasilconis culpauerat ipsum, contulit se ad castrum Brzescze, poscẽs a militibus polonorũ castrum tenentibus subsidiũ. Dauid autem aduersarius eius uelocissime p uenit ad Wladislaum ducem Poloniæ suffragia deposcens cõtra Swatopolcum, quos ambos Wladislaus dux poloniæ, cum exercitu ad flumẽ Bug ueniens, uoluit pacificare & componere, sed dum nequiuisset, reuersus est poloniam, neutri ducum auxilio præstito, & obsedit Swatopolk ipsum Dauid in castro

Isaslaus dux occiditur.

Olech victus.

Dux vasiliko i. basilius excœcatur.

Dauid dux vasilko bellũ mouit.

Vasilconis et Lazari interit9

castro Wladimiria unde fugiente Dauid, post septem hebdomadas in poloniã ad ducem Wladislaum: Swatopolk potitus est castro Wlodimirz, producit deinde exercitum Swatopolk Kiouieñ contra Volodor, & Vasilconẽ & commissa pugna, cessit uictoria Vasilconi & Volodor. Itaq; Swatopolk congregans nouum exercitũ in kiow, misit Iaroslaum filium suum ad Colomannum regẽ Hungariæ, auxilia petitũ ire, uenit ergo Colomannus cũ octo milibus pugnatorꝝ, & duob9 Episcopis positisq; castris ad fluuiũ Vyar, obsedit castrũ Przemisl, in quod se Volodor receperat, & ut habet hungarorum historia, uxore ducis Przemislieñ nomine Lauca, ad pedes regis Colomanni procidente, & solutionem obsidionis flagitãte, pedibus calcatam iussit abire inexauditã, asserens, non esse regis strennuitatẽ, mulieres inter arma audire fortuna autẽ regẽte. Dauid negato ei a polonis subsidio, ad Polowczos iuit reperitq; in itinere Bonyak principem Polowczonũ cum exercitu, & cũ cõtra Hungaros conduxit, Haud procul itaq; a Premislia positis statiuis, transit sub nocte media Bonyak in proximam siluã, & ululatu ædito, lupi conuenientes uicissitudinarium ululatum reddiderũt. Reuersus Bonyak ad suos, arma iubet capere, certam suis ex ululatu luporum promittens uictoriam, alteroq; die tripartito exercitu, duabus turmis occultatis, cum tercia hungaros inuadit, simulansq; se uictã, fugere cœpit, hungari credentes eam debellatam, effusi illam sectabantur, tũc Bonyak cum residuis turmis, in terga eorum irrũpens, eos prostrauit & quattuor milia hungarorꝝ occidit. Episcopis hungarorũ quorum nomina Kopanus alias kupan, & Laurentius erant, etiam occisis. Reliqui hungari in siluas & mõtes sparsi, biduo a Ruthenis & Polowczis persecuti sunt. Colomannus autem rex hungariæ, clipeis militũ protectus euasit. Dauid ex hac uictoria resumpto spiritu, uallauit castrum Wlodimir. Intellecto autem obsessorꝝ periculo Swatopolk, misit Putatam suum palatinum ad succurrendum castrensibus, is silenti agmine castrum ingressus, Dauid, & exercitum eius quiescentẽ, conflixit, & obsidionẽ dissoluit Constitutoq; Basilio in Capitaneum, Putata in kiow discessit. Dauid aũt fugiens in Polowczos, cõquisitis auxiliis, rediit cũ Bonyak duce Polowczonũ & sub Swathesza, filio alterius Dauid, expugnauit castrũ Luczko, quoniã oportune non certificarat ipsum de aduentu bellatorꝝ Swatopolkonis, prout se astrinxerat, ad castrũ uero Wlodimiriam anteq̃ applicaret Basilius capitaneus, relicto castro diffugit, & Dauid facile potitus est castris Luceñ & Wlodimirieñ. Primo autem uere procedẽte Swatopolkone, cum suis copiis ad recuperandum Wlodimiriã: Dauid sciens ambiguitatem suorꝝ militũ, cũ uxore, & tota supellectili, ad Wladislaum ducem poloniæ diuertit, Swatopolkone castrꝝ Wlodimir pro suo uoto sortito. Dum aũt quattuor duces Swatopolk, Dauid, Olech, & Volodor, Russiæ generalem conuentum in Vyethicze agerent, mutua pace ordinata, accersitus est Dauid ex Polonis, & quærenti de spoliatione hereditatis suæ Wlodimirieñ ducatus, responderũt ei per legatos præfati duces, nolle reddere Wlodimirieñ sedem, quoniã frequenter terras Russiæ bello uexauerint, tamen ne sit ludibrio exul, & profugus in exteris gẽtibus, constituerunt ei possessiones & census. Swatopolk assignauit

Dauid dux in poloniã fugit.

Swatopolk cedītur.

Colomannus rex Hungariæ

Barbarorum omen.

Altera Hungarorum clades.

Dauid clades.

polk assignauit Ostrog, Dubyn Czartherisk, & postea adiecit drohobusch Wlodimir assignauit centum marcas: Dauid & Olech adiecerunt alias centum marcas annuas, Acceptauit ergo Dauid tum assignatas donationes, tũ adiectas conditiones, & degendo in Drohobusch absumptus est.

Dauid morit.

Bolesl. Crzyuousti.

CAPVT VII.

DVx Boleslaus a concauitate oris ex morbo inflicta Crziuousti appellatus, quod sonat indirecti oris, altero post obitum patris anno, & fuit annus domini millesimus centesimus tercius, accepit in coniugem Sbislauã Swatopolkonis ducis Kiouieñ natam, quarto gradu consanguineitatis eum contingentẽ, dispensante paschali papa secũdo ad procurationẽ Balduini Episcopi Gracouieñ, eoq; nuptias magnifice instructas sedecima Nouembris Graccouiæ agẽte. Sbigneus frater naturalis totius regni poloniæ ambiẽs dominium, conuiuii Boleslai solennitatem ad quã uocatus erat obmittẽs, ad Bohemiam perrexit dũ cem Bohemiæ Borziuoy & nepotem eius Swatopolk ducẽ Morauiæ in arma aduersus Boleslaum pellicẽdo, iãq; exercitus Bohemicus oram poloniæ contigerat, cũ seditione inter Bohemos suborta, q ad obeunda iniusta bella cõpellerentur, duces Borziuoy & Swatopolk una cum exercitu reuersi sunt in Bohemiam. Sbigneus uero naufragium fortunæ apud Bohemos passus, ad Prutenos & Pomeranos diuertit, sollicitando & ad inuadendũ Boleslaũ ducem poloniæ ipsos animando. Quo comperto Boleslaus, ut par erat, iratus contra Suatopolk ducem Morauiæ, quoniã ardentius aduersus poloniã arma sumpserat, conuocatis ueteranis militibus dumtaxat ex suo dominio, præfitiẽs illis Comken Zelislaum principem militiæ. Iussit ut tribus agminibus ingressi, Morauiã uastarẽt, quod cum tota quadragesima, & diebus sacris pasche peragerent, magnam multitudinem captiuorũ & spoliorum ducentes, reuertebãtur, iamq; prope fines poloniæ peruenerãt, dum speculatores adesse Suatopolk ducem Morauiæ, cum frequenti exercitu, plus de pedite q̃ equite habente, retulerũt. Substitit illico Zelislaus, & præmissis imbecillioribus, cum captiuis sarcinis & spoliis in poloniam, in statiuis hesternis præstolato Suatopolko, congressus est uterq; exercitus, magna ui pro uictoria utroq; plurimum adnitente. Ad uesperũ tandem, cũ hora terciarum pugna cœpisset, discessit utraq; acies æquo marte, hæc in Poloniam, altera in Morauiam præda non excussa. Zelislaus uero dux militiæ, dum pugnã instauraret, manum dextrã amputatione ammisit, qui sinistra manu amputatorem occidit. Huic Boleslaus dux poloniæ manum ex auro fabrefactã loco carneæ obtulit & adaptauit, nec contentus præfatus dux Boleslaus de his, quæ Zelislaus cum exercitu in Morauia ægerat, altero exercitu forciori collecto, per alpes poloniæ Morauiam ipsemet ingressus est, & singulis ad munitiones

1103

Sbignei seditio Bohemorum commotio

Boleslaus in morauos arma sumpsit.

Poloni & morauí æquo marte pugnauerũt.

Morauia de nuo depopulatur.

nitiones, & abdita siluarum, cum fortunis diffugientibus, nec Suatopolco resistentiam opponente (plurimũ eñ ex prima pugna debilitatus erat) libere Morauia peruastata, amplioriq; incendio afflicta, incolumis cũ spoliis in Poloniam rediit. Sumpta ultione de Morauis, ultum iri cupiens de Pomeranis iubet milites equestres in Glogouia cõuenire, tanq̃ in Bohemos transiturus hac cautela usus ut Sbigneum & Pomeranos fallat, clandestineq; prosiliẽs quinq; diebus per siluas & inuia, ad Cholberk peruenit, & duabus cohortibus a tergo relictis, cum tercia in diluculo portam ciuitatis oppugnat, iãq; effractis foribus, in ciuitatem cum suis insiluerat, duxq; Pomeraniæ terrore perculsus, subito elapsus erat, cũ ciues eorum paucitate cõspecta, sese adhortantes glomerati eos excluserũt & muros strennue defenderũt, ut etiã iũctis duobus agminibus post se relictis, & usq; ad uesperã Cholbergeñ oppugnãdo, nihil profecerit. Direptisitaq; suburbiis, pariter & uiciniis incẽsis, signo dato in Poloniã cum spoliis discessit. Reuersusq; in æstate cum eodẽ exercitu Pomeraniam uastabat, & nisi Swatoborum uiuum restituãt, ab incendiis & uastatione Pomeraniæ non cessare aiebat. Fuit Swathoborus princeps oræ maritimæ. Vasallus & cognatus Boleslai, sed fide uagũs & instabilis, hunc subiecti eius Pomeranis, propter crudelitatem ipsius, occidendũ tradiderũt. Itaq; illico ex carcere eductum Pomerani in castra Boleslai Swathoborum perducunt, & pro libertate patriæ depræcati, discessum Boleslai obtinuerunt, attamen non satis pacatus Boleslaus de Pomeranis, anno domini M. centesimo sexto, misit Scarbimirum principem militiæ cũ exercitu in Pomeraniã, qui uicis & oppidis munitis, sed ignobilibus expugnatis, cum captiuis & spoliis in Poloniã rediit, & illico eadem uia qua regressus erat, cum priori exercitu ad castrum Bithom peruenit & illud expugnatum exussit, prædamq; conquisitam in Poloniã intulit, & cũ non nullis militibus ad Boleslaum apud unum suum nobilem, in dedicatione ecclesiæ conuiuantẽ, accessit, de gestisq; in Pomerania eum certiorem reddidit. Exhilaratus dux Boleslaus, de suorum militum fœlici reditu, relictis senibus in conuiuio, ipse cum cẽtũ militibus iunioribus, & Scarbimiro ad ũenandũ feras in proximo saltu processit, reperitq; Pomeranorum, circiter tria milia ad uastandũ Poloniam post uestigia Scarbimiri per siluas & abdita progrediẽtes. In quorum multitudinem non referendo pedẽ Boleslaus cum centũ militibus insiliens, quosq; obuios prosternebat, cuneos Pomeranorũ pertranseũdo, & perforando. Et iterum altera uice, tanq̃ leo ferox, innumeros occidendo, hostile agmen penetrauit. Donec in tercia giratione ac reuersione, unus exclamauit apertũ discrimẽ Boleslao imminere, & ideo cessandum fore. Caballus siquidem ducis perforatus, omnia uiscera defluxa emiserat. Scarbimirus etiã princeps militiæ uulneribus confossus, dextro oculo mutilatus fuerat, & princeps dumtaxat quinq; militibus sequentibus tutabatur. Accepto ergo militis equo, dux Boleslaus ad conuiuantes regrediebatur, hosipsos conuiuas in obuium pro subsidio ei ferendo, audita pugna, occurrẽtes & de præsumptione Boleslaum redarguentes. At ille ex temeritate uictoriã, & ex præsumptione gloriam assecutus, iubens suos arma corripere, ad ulciscendũ in Pomeraniã anhelabat

Colbergeñ oppugnatio.

Boleslai altera in pomeranos expeditio.

Altera expeditio in pomeranos.

Boleslai audacia.

Swatopolci in polonos bellum.

helabat. Verum Swatopolk expulso de Bohemia Borziuoy suo patruo, iu sto duce Bohemiæ, in Boleslaum exacerbatus quoniã patruum eius ipsum Borziuoy, hospicio comiter susceperat. Cum copiis equestribus & pedestri bus, contra Poloniam procedens, usq; ad Cloczko peruenerat & morabatur Diuisit itaq; Bolesla9 exercitũ, utriq; negotio satisfacturus, & cum una par te uersus Bohemos, iter arripuit. Quo audito Bohemi, acie dissoluta in do mos regrediuntur. Scarbimirus uero cum altera parte exercitus. Pome ranos attriuit & subiugauit, ut cuncti præter Albenses qui Bialagradenses dicuntur iussis Boleslai parerent, ad hos Boleslaus binos clipeos blancum & rubrum, pacem & cruentum bellum, per eos signans misit, ut pacem aut pugnam eligendo complecterentur. Qui arrogantia plurima utrumq; cõtra Boleslaum acceptarũt, Boleslaus merito lacessitus eorum ciuitatẽ ad orsus expugnabat. ipseq; primus ãteibat, & multis superne interfectis por tam ciuitatis cum cæteris resecuit & perfregit. Ingressusq; urbẽ, passimq; cũ ctos nemini parcendo trucidabat, uerum Albenses cognita sua præuaricati one, uenerũt cum pueris & mulieribus, proniq; & ad pedes procidentes. A Boleslao gratiam præcati sunt, non pro se, quoniã supplicio dignos se iudi cabant, sed pro coniugibus & minorennibus. Cunctis proceribus Polonorũ ad excidium ciuitatis anhelantibus, Boleslaus clemẽtissima indulgentia mi sertus, prohibuit militibus ciuitatis prædationem. Albenses in gratiam ac ceptando, ex inde occasione sumpta, aliæ ciuitates de pietate Boleslai confi dentes homagia Boleslao sponte præstiterunt, scilicet Caminensium, Goli bergensium, Velunensium, Cosomineñ & cæterarum ac maritimarũ ciuita tum, astringentes se in illius subiectione fideliter permãsuros. Adiecit insup dux Boleslaus in autumno eiusdẽ ãni oppugnationẽ castri & oppidi Czarn kow in deditioneq; redacto castro & oppido, quod fuit iurisditionis Pomera norum, Gnieuomirum eiusdem castri heredem, ad gratiam baptismi cum to ta ipsius geneologia adduxit, ei noua prouisione Czarnkow largitus est, & inscripsit, Contigit eodem anno Martino archiepiscopo Gnezneñ, cũ Ni colao Archidiacono præfatæ Gnezneñ ecclesiæ secum præsente in ecclesia Spiczmerieñ, sub audientia missæ, aduenerunt Pomerani & omnibus terri tis. Nicolaus Archidiaconus euoluit se de ecclesia fugiens. At Pomerani cõ præhendentes ipsum (putabãt em̃ fore Archiepiscopum) posuerũt in uehi culo, ingredientesq; ecclesiam abstulerũt sacra uasa, & res ecclesiæ. Archie piscopum uero Martinum non tenuerũt, quoniam omnibus ministris ab eo diffugientibus, collectis uiribus effeti corporis ascendit sub tectum oratorii, seq; inter laquearia occuluit. Plagauit autẽ omnipotẽs deus Pomeranos, fa miliã, coniuges, & affines eorum, qui uasis sacris abutebantur, ut mania, ac epileusia agitarẽtur, seq; inuicem morbo agitati, ferro & saxis impeterẽt, & plures occiderent. Donec compuncti reatũ suũ cognoscẽtes, & idolatriæ re nunciãtes. Nicolaũ Archidiaconũ cũ uasis & rebus ecclesiæ ablatis, ad suũ Archiepiscopũ remitterent, reatuq; baptismate diluto, decimas diu negatas tribuerunt, & idola muta confregerunt, prout ãtea per prædictum Martinũ archiepiscopũ monebantur. Et hac de causa intercipere & captiuare ipsum in oratorio

Albensium expugnatio.

Czarnkow expugnatio

Pomeranorũ sacrilega pda.

in oratorio Spiczmerieñ nitebâtur. Item Kosle castrum ad fluentã Odræ in Slesia situm, fortuito conflagratum erat. Dux uero Boleslaus uelociter cum suis accurrens, ipsum ex fundamentis edificabat, ueritusq; ne Bohemi paucitate ipsius explorata, & ducem & castrum inuaderent, misit legatos ad Sbigneum naturalem fratrem, ut gẽtes suas mitteret ei in subsidium. Sbigneus autẽ aduersus Boleslaum arrogãter & acerbius locutus est, & nũcios eius turpiter tractauit, quod Boleslaus moleste qdem, sed patiẽter tulit. Castroq; Cosle perfecto, ad animum iniurias Sbignei reuocãs, quid in hac re agẽdum foret, ad consilium retulit, inuentũq; est prout rumore publico uulgatũ erat Sbigneum Bohemos, Pomeranos, & Prutenos in fratris Boleslai & suarũ terrarũ excidium, suggestionibus, fœderibus, pecuniis, & multipharis promissis, animasse, singulisq; præsentibus, tetriora adicientibus, intercipiuntur nuncii Sbignei cum litteris, ex quarum lectione multæ fraudes repertæ sunt, interimq; nũciatur Sbigneum Bohemos & Pomeranos contra Boleslaum & sua dominia concitasse, uniuersis cõsiliariis pessima facinora Sbignei execrantibus, censent uelut pestem cõmunem exterminandum. De omnibus terris quas ei paterna indulgentia donauerat eiiciendũ, tres hostes una contra se Boleslaus animaduertens, deliberabat cui primũ occurreret. Conduxit itaq; ex Pannonia & Russia mercenarios milites, significauitq; socero suo Swatopolkoni duci Kiouieñ ut in suo periculo, personale cũ suis copiis illi ferret auxilium. Prudentiq; usus consilio, primum Bohemos sibi conciliauit, & in Bohemiam redire persuasit, ad Pomeranos pugnatum contendens cunctos terrore cõcussos, dissipatos comperit. Sbigneus intelligẽs sese quæsiturum, pauore perculsus ex maiori Polonia (ibi siquidem Pomeranos iuuabat) in Mazouiã fugit. Boleslaus uero expugnata Gnezna: & castris Spiczmierz: & Lancicia, quæ ditionis Sbignei erant, insecutus est Sbigneum cum auxiliis Hungarorũ & Ruthenorum, quæ ei aduenerant. Tum Sbigneus in desperationẽ uersus, cœpit sollicitus esse de uita, & mediãtibus inter Boleslaum ac Sbigneum, Baldwino Episcopo Graccouieñ cũ Baronibus cõmunibus, adductus est Sbigneus, obiectisq; & exprobratis sibi uiciis, suppliciter orauit, ut concessa ei uita aliquam portionẽ regni sibi concederet, iuramento præcibus & fletibus astruens nunq̃ se Boleslao aduersaturum, sed ut miles suo principi obediturum, Boleslaus misericordia motus, assignauit ei dumtaxat Mazouiã, & utrũq; exercitũ Hungaricũ & Ruthenicũ remisit ad sua.

Expeditio in pomeranos.

Sbignei deditio.

CAPUT VIII.

ANno uero domini, M. centesimo octauo, Colomannus rex Hungariæ, conuentione facta cum Boleslao duce Poloniæ in territorio Scepusieñ, fœdus inierũt, auxilia mutua contra quemcunq; hostem, præcipue tamen contra Henricum imperatorem, eo anno Pannoniam demoliri conantem, concluserũt, accessit fœderi & affinitas. Nam Stephanus filius regis Colomãni natu maior, accepit Iuditham Boleslai ducis poloniæ natam. Cui pro dote assignauit terram Scepusieñ, & ab eo tempore in proprietatem hungarorum transiit. Henrico autem imperatore hungariam inuadẽte, misit Boleslaus appellatus Crziuousti fortem exercitum in auxilium regi Colomãno. Boleslaus uero cum nobilibus ex polonia, habens

Scepusiũ Hungaris datũ.

Henricus Hungariã inuadit.

Boleslaus bohemiã hostiliter inuadit.

nia, habens secum Borziuoy & Sobeslaum duces (sed exules) Bohemiæ, in potenti exercitu ingressus est Bohemiam, quoniã Swatopolk dux Bohemorum, cũ bohemis Hẽrico imperatori contra regem Colomannum Boleslai affinem ferens auxilia in Hungariam exierat. Et facile profligatis Vaczkone, ac Muthina quos pro gubernatoribus Bohemiæ Swatopolk reliquerat expugnatis aliquot castris & Bohemorum oppidis, in poloniã cũ spoliis reuersus est. Iurauitq; Henricus imperator Swatopolko, ulcisci q̃ primum iniuriam eius in Boleslao duce Poloniæ. Boleslaus in Poloniam reuersus duo mala offendit. Sbislauam suã consortem mortuam, & castrum Vscze a Pomeranis interceptum, quod anteq̃ expugnaret (sciuit eñ illud ualido præsidio munitum) obsedit castrum Velen, in quod Gnieuomirus auctor proditionis & traditionis castri Vscze, a Boleslao olim baptisatus, se receperat Sbigneo naturali fratre in exercitu Boleslai officio coadiutoris fungente, clandestine Pomeranos contra Boleslaum concitauit, ut obsessis ferrent præsidia. Et uenientibus Pomeranis noctu, in Boleslaiq; exercitũ irrumpentibus, dux Boleslaus, qui excubias secundum consuetudinem ultra exercitum agebat, a tergo Pomeranos inuadens, eos profligauit & prostrauit. Captusq; est inter eos Sbigneus: & detracta galea cognitus. Qui pro excusatione finxit se antecessisse Pomeranos: ut eorum aduentum prænunciasset, & ita captum esse: uerũ notissima fuit fraus & dolus ipsius. Ideo dolo non patrocinãte: exilio damnatus: in Bohemiã se contulit. Velenses uero ad ultimum in desperationem uersi: Boleslao portas aperiunt in signum pactionis: ciroteca de dextra Boleslai petita & obtenta, quod milites animaduertentes in murmur & odium cõmoti, omnes Pomeranos in Velen occiderũt. Boleslao multitudinẽ nequitq̃ castigare ualente. Captus est & Gnieuomirus, q Pomeranos a fide Boleslai alienauerat & ꝑ ꝑfidia, fuste capite eius discusso, interiit.

Boleslaus geminũ malum reperit.
Velen obsidet.
Vscze interceptum.
Sbignei proditio.
Pomerani cesi.
Dolus sbignei.
Sbignei auxilium.
Gnieuomirus captus interemptus est.

CAPVT IX.

Magna atq; heroica huius Boleslai facinora, & quæ nulli regum ac Poloniæ principum tã prospere ut sibi obuenerũt, prosequendo tangenda est uictoria, quã de imperatore Henrico quarto reportauit. Anno siquidem domini. M. centesimo nono Henricus quartus, ad ulciscendũ rembelli in Pãnonia male gestã, & inuasionẽ atq; uastationem Bohemiæ, in Boleslao duce poloniæ, habens secũ Swatopolkum ducem Bohemiæ, & Sbigneũ fratrẽ naturalem præfati Boleslai ducis poloniæ. Ingressus est poloniam, & expugnato castro magno Lubusz (quod post expugnationẽ Maydenburgensi archiepiscopo contulit) processit ad interiora Slesiæ, usq; ad Bithom, & cũ aliquot excursiones de Bithom milites polonorum in exercitũ imperatoris fecissent, sine oppugnatione discessit. Et ad Glogouiã singula obuia uastando in die sancti Bartholomei peruenit, eam machinis & expugnatione affitiens. Quapropter postularunt Glogouieñ sub pacto inducias quinq; dierũ. In quibus si dux Boleslaus dominus ipsorũ non præstaret eis auxilium, cederent sub iugum & potestatem imperatoris quod ille annuit dũ mõ primores ciuitatis Glogouieñ darẽt filios suos natu maiores in obsides, quod & fecerũt. Boleslaus uero dominus Glogouieñ, audita

Expeditio henrici quarti in poloniam.
Henricus Imperator quartus 1190
Lubusz expugnatur archiepiscopo maydenburgeñ datum est.
Obsessa glogouia.

ditã eorum legatione, laudauit fidelitatem ac constantiã ipsorũ, ne quoq; subiicerent se quouis modo imperatori, sub interminatione prohibuit, asserens plus ualere bonũ reip. q̃ filios primeuorũ Glogouiæ, iurauitq; dux Boleslaus nisi Glogouieñ in fide manerent, omnes crudeliter post discessum imperatoris exterminare uelle. Quo relato ad Glogouieñ, turbati quidem, tamẽ ut par erat, remp. prætulerunt. Et muros humiles, duobus diebus quibus induciæ durarũt refecerunt, fimoq; & roboribus abrupta repleuerunt. Henricus imperator lapsis quinq; diebus, cognita rebellione Glogouieñ, ui, quãto maiori potuit ciuitatẽ expugnabat. Et ne tot præcipui eius milites inter pugnãdum occiderentur, iussit filios Glogouieñ obsides, extendi supra pallia, seu supra asseres, quibus milites tanq̃ palliis expugnantes fortalicia muniũtur Sed nec sic mansuetiores redditi sunt Glogouieñ, simul nãq; iacula in filios, queadmodum in Cesarianos contorserunt. Boleslaus autẽ dux poloniæ, nedum sub Glogouia, uerũ ab inicio ingressiõis imperatoris in terras poloniæ die noctuq; exercitũ eius lacessiuit, pa[illegible]lantes captiuando, pẽlsantes & oberrantes interfitiendo, ad egerendũ exeuntes rapiẽdo, de nocte sæpenumero exercitum imꝑatoris inuadendo & ꝑturbando, ita q̃ imperator de necessitate duplaret noctis custodiã, sic & uictualia imprædãtes, ĩ maiori numero & robore necesse fuit mittere. Et quia Swatopolk cũ suis bohemis, fuit grãde robur imperatori. Boleslao uero ex antiquo fuit perosus, & magnum impedimentũ, ideo proposuit dux Boleslaus plurima donaria, si quispiã suorũ militum Swatopolk obtruncaret. Ad quod patrandũ supra cæteros, obtulit se Ioãnes bohemus miles filius Czisce, de familia Vrsouiensiũ, qui nunc Rauite appellantur. Is quoniã notos & cognatos in exercitu bohemorũ habuit, securẽ inter eos (gerens se pro milite bohemorũ) deambulabat. Perspectoq; uigesima prima die Septembris Swatopolkone, stãte in papilione ante imperatorem, contorsit fortissime acutissimã lanceam & pectoralia Swatopolkonis, a brachio in brachiũ transfixit, ut illico cadens sine uoce expiraret. Ioãnes autem Czisce, statim arrepto equo, quẽ paratissimũ habuit exiliens de tentorio cesaris, cœpit fugere, uulneratisq; & aliis occisis, persequentibus se ad ducem Boleslaum saluus peruenit, & plurimas possessiones in regno Poloniæ donatione Boleslai percepit, & tanq̃ alter Mutius romanus pro patrato facinore laudatus est. Henricus uero imperator perterritus, tota nocte exercitum in armis tenuit, Boleslai aduentũ opperiẽdo. Sequẽti die iussit cadauer Swatopolk in Pragã ad tumulandum duci, bohemos secũ præliatũ iri satagens retinere, qui minime cõsentiẽtes, abierunt una cũ ducis sui funere in bohemiam. Sbigneus quoq; Boleslai frater naturalis, eos est secutus imperatore male contento de discessu bohemorum. Occiso Swatopolko, dux Boleslaus legatum ad Henricũ regem Romanorũ, pro pace tractãda quẽdam comitem Scarbek misit, tres tracturas pro armis deferentẽ, tales W. qui imperatori monstrãti ei thesauros suos, ad expugnandũ Boleslaum cũ sua gente (ut aiebat) sufficientem, si homagia & seruicium imperatori non impenderent, facetia usus, detracto ãnulo ex suo digito, proiecit in thesaurum cesaris inquiens, aurum iungatur auro. Ad quẽ cesar Hẽricus ait, hab dangk quod ex almanico

Altera Glogouieñ magnanima fides.

Boleslai consilium in necem Swatopolkonis.

Swatopolk dux bohemie

Swatopolko interemptus.

Exemplum Mucij.

Ex facetia hab dang familiæ origo.

Habe dangk

ex almanico sonat, habeas gracias. Vnde usq; in hodiernam diem familia illius domus uocatur habdanck. Infecta legatione imperator remisit legatos & ipse suadẽtibus suis præfectis discessit, nõ expugnata Glogouia, sub qua tot pericula, tum in militibus, tum in Swatopolkonis ducis nece acceperat. Et procedens contra Wratislauiam, aduenit in uicum uno miliari a Wratislauia distantẽ. nũc Psiepole nominatũ. Quem Boleslaus cõsequi properauit, iã eñ suppeciæ et ex Mazouia aduenerãt, ex terris Sandomirieñ, Lublineñ, ac Russia. Et ordinatis aciebus, a mane usq; ad meridiẽ, durissimo marte pugnauerunt. Erat autẽ exercitus imperatoris, longe maior & fortior, exercitus uero Boleslai minor, & de agrestibus plures continens, multiq; ex pugna uolebant excedere, nisi Boleslaus circuens omnes strẽnue pugnare compelleret, & p sauciatis nouos substitueret. In furore autẽ pugnæ, dux Boleslaus aciem Slesitanorum, quã usq; ad illud tẽpus in subsidiis reseruauerat, in latus cesarianorũ q̃ fortissime induxit, & ordinem cesarianorũ dirupit, tũ exercitus Boleslai esse melior, & cesaris fugere cœpit. Ipse quoq; Henricus imperator illico suorum monitu, abiectis signis imperialibus, ne cognosceretur in fugam se conuertit: Pleriq; ergo almanorũ interfecti, alii in fuga capti, & duci Boleslao præsentati sunt, quos in honore iusto semper habuit. In hunc modum dux Boleslaus gloriosam uictoriã de Henrico imperatore strẽnue reportauit, & tanq̃ Hanibal post Cannẽsem pugnam laudibus est celebratus ad locum autẽ certaminis tanta confluxit ad cadauera canum copia, ut iter agentibus suo morsu diu noceret. Iccirco usq; in hodiernã diẽ uicus ille Psiepole (quod sonat campus canum) nominatus est.

Obsidia Glogouię soluta.

Psiepole

Henrici quarti clades ex polonis.

Boleslai in victos liberalitas

Psiepole Hundesfelt

CAPVT X.

ANno aũt sequenti imperator Romã ad coronationẽ transire cupiẽs, ueritus est, ne eo absente dux Boleslaus uicinas regiones inuaderet & exureret, ut q; milites captiuos liberaret, suggessit p communes amicos ut Boleslaus eum accederet. Super quo dux Boleslaus diu deliberabat, tandẽq; ad uota & amicorũ promissa in comitatu instructissimo Henricũ quartum in Bamberg accessit, excusans se imperatori de retroactis bellis, & asserens se & gentem suam nũq̃ seruiuisse, nec tributa a prædecessoribus eius, imperatori præstitisse, ideoq; in prisca libertate sese cõseruandum postulauit. Imperator aũt eo benigne & honorifice suscepto, pro suo uoto se facturũ spopondit omnia. At Boleslaus nacta oportunitate, sororem imperatoris sibi in uxorem postulauit. Filiam uero imperatoris, nomine Cristinam minorẽnem, ad nubendũ filio suo seniori Wladislao & irrecusabiliter obtinuit: Cõposita itaq; pace, cũ gemina sponsa, & dote copiosa in Poloniã rediit, & oẽs captiuos almanos Hẽrico regi Romanorum remisit. Henricus uero castris in Polonia conquisitis abrenunciauit, & qa occiso Swatopolko bohemorũ duce: Wladislaus ducatum bohemiæ Othone Swatopolkonis germano repulso occupauerat, qui post Swatopolkũ præfatũ ducatũ bohemiæ susceperat. Ideo Borziuoy natu maior Wladislai bohemiã regentis pertesus exilii in polonia, accepto exercitu a Boleslao polono, ingressus bohemiã pluribus eum bohemis iuuantibus, ad Pragam peruenit

Boleslaus bambergam venit.

Cesaris & Boleslai affinitas.

Borziuoy bohemiã ingressus

uenit

uenit & eam possedit, totamq; bohemiam recuperare adnitens, ad lamentabilem Wladislai quærelā per imperatorē euocatus, mancipatus, carceribusq; deputatus est. Wladislaꝰ uero restitutꝰ est in ducatū bohemiæ, quod dum cognouit Boleslaus, cum ualido exercitu circa festum sancti Michaelis ingressus bohemiā, per plures nuncios euocabat Wladislaum bohemiæ ducem, ut inter eum & fratres eius, tanq̄ cognatos suos pacem honestam componeret. Wladislao aūt dolum timente, & Boleslaum de bohemia expellere satagente. Ira concitatus Boleslaus totam orā circa fluenta Albeæ deuastauit & exussit. Congressusq; cū exercitu ipsius circa fluuium Czibnia, eū octauo idus Octobris cōflixit. āno domini. M. centesimo undecimo, & Wladislaus cū reliquiis in Pragam refugit. Boleslaus uero plurimis spoliis & captiuis onustus, in poloniā saluus cū Sobeslao & suo exercitu redit. Videns Swathawa seniorē filium suum Borziuoy carceribus apud imperatorē mācipatū, alterum filiū Sobeslaum in Polonia exulantem, tercium minorem natu Wladislaum ducem bohemiæ in bello uictū & prostratum, timens peiora indies oriri, interposuit sese tanq̄ matrem & mediatricem, & pacem inter Sobeslaum & Wladislaum germanos cōposuit. Assignataq; ei ciuitate Zacensi cū suo districtu, euocauit ipsa & dux Wladislaus ex Polonia Sobeslaum. Depost uero intelligens Wladislaum de consilio Vaczkonis baronis, ac consiliarii eius, conclusisse Sobeslaum captiuandū, obtruncauit Vaczkonē ueritusq; Wladislaum fugit per Sirbiā (ubi uno mense detētus seruabatur) in Poloniam, a duce Boleslao iterū benigne & liberaliter susceptus. Quem uolens reducere Boleslaus cū magna potētia bohemiā intrauit, requisiuitq; Wladislaum, ut prænominatū Sobeslaū in gratiam reciperet, & possessionem ei debitam assignaret. Ad quod respondit Wladislaus. Iamdudū tum amplam gratiā, tū legittimam portionē bohemiæ assignasse Boleslao, quas nolens conseruare, indignum se reddidit. Verū si (inquit) Boleslaus Sbigneū fratrem suum naturalem apud me exulantem reassumpserit, portioneq; sui ducatus debita prouiderit: prosequar & ego gratia Sobeslaum. Cernēs Boleslaus q̄ æquitati Wladislaus non inniteretur, ad ulteriora bohemiæ exercitum ducens, uicos & agros bohemorum igne & gladio deuastare imperat Ad quod prohibēdū cū suo exercitu aduenit iādictus Wladislaus, locauitq; sua castra proxime solo fluuio Czibnia, satis limoso, & sine periculo impermeabili inter ipsos medio. Ad conserendam ergo & conficiendā pugnā cum Wladislao, quū fluuius Czibnia non posset trāsiri, mouit castra sua Boleslaus uersus Albeam fluuiū, ubi transitu reperto flumen Czibnia permeauit, ad stationēq; Wladislai accurrēs dūtaxat focos & fauillas comperit. Quorsumq; cū suis gētibus silenter abierit perquirendo reperire non potuit. Laxatis igitur & late sparsis militibus, prædas & spolia collegit, sicq; in Poloniā reuertebatur, in transitu ciuitatem Cleczko exussit, & militibus spoliandam concessit. Cum peruenisset ad siluas magnas, Poloniam & Bohemiā disterminātes, per exploratores didicit bohemos in siluis insedisse. Et iter incisiōe roborum clausisse, tū altera die illucescēte, militibus animatis, ordinauit per turmas exercitū. Ipse cū suo exercitu dextram tuebatur, Scarbinirū principē militiæ

Borziuoy uinculis iniectus.

Boleslai in bohemia strategema.

Mater filios composuit.

Vaczko trucidatur.

Sobeslai in poloniā reditus.

Boleslai in bohemiā regressꝰ

Boleslaus bohemiā vastauit

pē militiæ sinistrum cum suo exercitu tenere disposuit, aliqua distantia inter exercitus interposita. Cū uero ad extrema siluarū aduenissent, ubi putabant eos bohemi et ordinem dissoluisse & prouidētiam abiiecisse sparsim & singillatim in eos insilierūt, in unamquāq; cohortē & ordinationem ut alia alterius periculi esset inscia. Boleslaus uero dux poloniæ ad suam cohortē, primū occurrētem bohemum, hasta confixit & deiecit, sequentē Derslaus suus pincerna, idētidem ex equo deiecit & interfecit, pugnaq; in immēsum in omnes partes creuit, bohemis pluribus cadentibus, quoꝝ periculum euitādo Wladislaus eorum dux signum receptui dedit. Discedentibus aūt bohemis, Poloni primū suspicati sunt dolum, tandem cōperta fuga eorum, persecuti sunt eos quoad consequi potuerunt, interficiendo & captiuos reducendo. Peracta pugna Boleslaus impositis in plaustra sautiatis rediit cum toto exercitu in Bohemiam longe lateq; uastando, & iterū atq; iterum urendo & depopulando, plurimis spoliis & captiuis oneratus, cum Sobeslao, & toto exercitu in Poloniam triumphās, & de uictoria laudes deo personans, reuersus est. In sequenti anno ad inuadendum bohemiā, nouam expeditionē parabat, quam Wladislaus dux bohemiæ (non em̄ eum latuit) nunciis & supplicationibus intercœpit, pollicens æquas conditiones pacis tenere, Sobeslaoq; cōgruam sortem in Bohemia præstare, itaq; conuenientibus in die sancti Procopii ad fluuium Nissæ tribus ducibus, Boleslao poloniæ, Sobeslao & Wladislao bohemiæ pacem firmant & assignant, acceptante Sobeslao pro sua sorte, Hradecz cū quattuor castellis & toto districtu in Bohemia, & ciuitatē Olomuncz cū suo districtu in Morauia, manumissisq; captiuis & exulibus restitutis, ab utraq; parte discessum est cum leticia.

Boleslai inspe- rata pugna & victoria.

Boleslaus bo- hemiā depopu lauit.

Pacis condici- ones.

CAPVT XI.

DVm Boleslaus finitimis bellis detineretur. Pomerani & Pruteni quietem non ferentes, in Mazouiam non denunciata hostilitate irruerunt, depopularunt, conflagrarunt, captiuosq; abducentes discedebant, magnus uero Comes, Mazouiam gubernans qui olim Wratislauieñ oram rexisse ante commemoratus est, extemplo & quāto celerius potuit agrestibus bellatoribus eos insecutus est, & dum se tutos estimarent, sopori deditos ante diei lucem, inopinate inuasit & oppressit, sexingentos occidit, mille atq; ducētos captiuauit, paucosq; ex eis fuga saluauit, & in siluas dispersit, quos de siluis nedum uictores, sed & muliercu-læ tanq̄ pecudes ligatos e nemoribus extrahebant. Maxima causa huiusce uictoriæ, ut Vincentius in sua chronica meminit, fuit Simon Ploceñ præsul qui ab initio irruptionis hostium, usq; ad deletionem ipsorum, non relaxauit animū & ora, una cum toto clero a ieiuniis planctu & obsecrationibus, pro uictoria suæ genti diuinā clæmentiam deuotissime implorando. Similis uictoria eodem anno obtigit Slesitanis, qui satellites Sbignei fratris naturalis Boleslai, Slesiā deprædantes conflixerunt, & in uincula dira coniecerunt Dux aūt Boleslaus de ultione in Pomeranis & Prutenis per magnum Mazouiæ præfectū patrata non contentus. In sequenti anno. M. centesimo tredecimo eis bellum indixit. Et conuenientibus bellatoribus in Cruszuiczam, uiderunt

Pomeranicum & Prutenicum bellum.

Pomeranorū clades in mazouiam.

Causa victo- riȩ

Similis victo- ria apud Slesi tanos

Boleslaus in- pomeranos bel lum agit.

uiderunt lucidissimum adolescenté in pinnaculo oratorii sancti Viti ciuitatis Cruszuicieñ existenté, splẽdore late & usq; ad campestria micanté, motoq; exercitu de loco stationis, prælibatus adolescens e pinnaculo desiliens exercitũ antecedebat, pomũ aureũ, antiqua historia habet pilum.i. iaculum non pomũ quod in manu gestabat per uiã ante se iaciendo. Hunc Boleslaus tanq̃ fœlix omen, cum exercitu suo secutus est, donec ad Nakel peruenit, ubi dispa rente ductore adolescente, spemq; capiẽdæ urbis, ex uibratione & pomi pro iectione uersus Nakel relinquente, uallauit Boleslaus castrũ & oppidũ Nakel, in quo Pomerani se recludẽtes, assidua damna regno Poloniæ inferebãt, & post tormentorũ proiectiones, considerantes se nõ posse subsistere, ac cõtra Boleslaum tueri, quindecim dierũ inducias pecierunt, & obtinuerũt, quibus lapsis, si auisati Pomeranorũ principes non ferrẽt eis subsidium, potesta ti Boleslai subderentur. Inuenerunt autẽ legati Naclensium, ad obeundũ bel lum supra q̃ quinquaginta milia Pomeranorũ & Prutenorum. Qui militari iuramento se obstringẽtes, equisq; relictis, omnes per inuia & siluas usq; ad Nakel silenti & composito agmine peruenerũt. Erat autẽ dies sancti Laurẽcii martyris, quem Poloni festiuum habuerunt, armis (eo q̄ induciæ essent) depositis, missarũ solenniis occupati. Verũ peractis diuinis officiis, hostium innumerabilis multitudo apparuit. Quare tumultuarie arma corripiũt, qui si a pomeranis sic fuissẽt inuasi, sine negocio faciliterq; uicti fuissẽt. Sed a deo ꝓpicio aliter dispositũ est, nam Pomerani defensioni satis aptũ locũ conspicientes se fossis muniebãt, sudibusq; & hastis acutis & longis, in extremitate, a tergo, frõte & lateribus, ordine denso, terræ infixis igneq; posito sese uallabãt. Propere itaq; Boleslaus, relictis in castris præsidiis ordines in hostes ducit, exercitũ in duo agmina diuisit, primo ipse præfuit, secundũ Scarbimiro præfecto militiæ cõmisit, quũ aũt obequitando, hostes tergo nõ esse septos exploraret. Scarbimirũ supatis postremis hostium fossatis immisit, q in eorũ terga inuectus, impigro marte Pomeranorũ tirones trucidabat, hinc clamores æditi, eos qui in acie erãt perturbabant, qui iã sociis (imminẽte Boleslao a fronte) auxilia ferre non poterãt. Boleslaus concitato equo, ducis & militis officium gerens, in hostes irrupit superatisq; fossatis per sudes & lanceas, pluribus militibus obtritis, pluribus equis aut necatis, aut confossis, aliisq; suffectis, in omni pte pugnatũ est & Pomeranis atq; Prutenis dirutis, q obliti præstiti iuramenti, omnes qua poterant passim exilientes fugiebant. in proximis siluis latibula & salutem quærentes. Occisa feruntur eo prælio quadraginta milia Pomeranorũ & Prutenoꝝ, duo milia capta. Cæteri in paludibus & locis limosis mersi perierunt. Extat in hodiernum diem, haud par uus collis ex congestione cadaueꝝ & super iniectione terræ resultans, in monimentũ perpetuum & certaminis locũ quottannis dẽmonstrãdus. Castellani & oppidani Naclensiũ cum sex aliis oppidis uicinioribus (uisa suorum nece) in ditionẽ Boleslai se dediderunt. Pro his summo opifici deo glorioso, & beato martyri Laurentio, in cuius festo uictoriam Boleslaus nactus erat, Poloni gratias laudesq; peragebant.

Nakel ex omni ne vallatum.

Boleslai ex pomeranis maxia victoria. Quadraginta millia cæsa.

Bigneus ducis Boleslai frater naturalis, sciens omnem spem re/cuperādi aliquā sorte in polonia, tū ex cōcordia cū bohemis & duce eorꝝ, apud quos exulabat, ad flumē Nissæ facta, tū ex graui cæde, totaliq; humiliatione Pomeranoꝝ atq; Prutenoꝝ circa Nakel inflicta sibi adēptā, misit legatos oratū ire ducē Boleslaū, ut misera/tus suæ inopiæ & deiectionis aliquā porciūculā in polonia ꝓ sustentatione ipsius de mera pietate largiret᷑. Boleslaus misericordia motus, dissuadētib⁹ ei cōsiliariis acceptauit eū in gratiā, dummō Sbigneus recōciliationē probi/tatem, & humilitatē cū cæteris uirtutibus indueret. In hanc spem reduxe/runt nuncii Sbigneum in poloniam, uenit autē in curiam Boleslai cum pom/posa arrogantia, cum cantoribus modulantibus, tubis psallentibus, & tim/panis sonantibus, ense ante ipsum præcedente. Boleslaus licet ulcerato ani/mo hæc uideret, tamen dissimulatione ut decuit usus, suscepit eum magnifi/ce ac gratiose. Illicoq; consiliarii suapte ulceratū animū Boleslai cœperūt bi/le inflammare, coarguētes eū, ꝙ hostē patriæ, fetorem latronum, omnibus dolis ac fraudibus, pessimisq; facinoribus plenum, in sui totiusq; regni exi/cium reassumpsisset. Ne ergo uitam Boleslao, ueneno aut ferro prior præri/peret, aut regno nouum discidiū induceret, anteq̄ de polonia fugā arriperet, regno lugubrem iacturā pararet. Consulunt ut maturaret cruētam beluam occidere. Boleslaus ira concitus consensit militibus occidēdum Sbigneum, uisa itaq; oportunitate & loco inter exprobrandum ei uicia, & patriæ dam/na per eum illata, orta contentione eum interfecerunt. Quamq̄ alia historia dicat fuisse exocculatum, & post ex doloribus breui uitā finiuisse. Scarbimi/rus palatinus Graccouieñ, & princeps militiæ Boleslai, sequutus Sbigneū ad eam lapsus est insolentiam & arrogātiam, ut primum submurmurationi/bus, deinde publicis probris Boleslaum sugillaret, postremo conciliata ma/nu consanguineorum, affinium & ei fauētium, cœpit Boleslao rebellare, & cum eo (contumacia suadente) si quid Boleslaus attentaret bello decernere. Quo compræhenso iussit Boleslaus eum in carcere excœcare, & dignitate palatinatus Graccouieñ priuare, totaq; illa procella perinde ac si nunq̄ fu/isset conquieuit & dispersa est. Et ne inpost similis temeritas obueniret, præ/posuit Castellaniā dignitati palatinatus Graccouieñ, quod usq; in hodiernū diem permanet & custoditur. Doluit tamen Boleslaus, & eū utriusq; facti pœnituit. Post plures eñ annos, scilicet anno Christi. M. cētesimo uigesimo nono, totam quadragesimā ieiunauit in pane & aqua, in nuditate & cilicio pro expiatione necis fratris & Scarbimiri. Post festa autē paschæ, in priua/to habitu ne agnosceretur, peregrinatus est cū clericis & sacerdotibus, pau/cisq; militibus ad sepulchrum sancti Egidii sui patroni, cuius meritis conce/ptus erat, & multas uictorias reportauerat, singulis diebus exeundo de hos/picio, orauit horas canonicas maiores, & minores beatæ Mariæ uirginis, in/super & septem psalmos pœnitētiales cū letaniis. Inter orandum aūt nudis incessit pedibus, & de austeritate pœnitentiæ quicq̄ non obmisit. In transitu omnes Cathedrales, & collegiatas ecclesias, Abatiales ac Conuentuales, & hospitalia uisitauit, singulisq; insigne clenodiū ex auro uel argento obtulit.

Sbignei in po/loniam reditus

Consilium in sbignei necem.

Sbignei interi/tus.

Scarbimiri re/bellio.

Scarbimirus excœcatur.

Castellania Gracouieñ tūc palatinatui prę/ficitur.

Boleslai pœni/tentia.

In monasterium sancti Egidii, processionatim inductus est per Abbatem, & relligiosos præfati monasterii qui ei obuiā exiuerant, mansitq; inter illos 15 diebus cū summa deuotione, orationibus, & elemosinarū largitionibus, ad sepulchrū sancti Egdii ut sæpe prostratus & gemebundus, multa donaria monachis præciosa relinquēs, & eos ualedicens reuersus est, simili ordine ut prius habito, in deuotione: elemosinarū erogatione, ac ecclesiarum uisitatiōe donec poloniā ingressus est, cū maxima hilaritate a suis exceptus. Nec his contētus in altero anno, cum uiris ecclesiasticis & suis militibus pedestri itinere, corpus sācti Stephani in Alba regali conditum in habitu cognito uisitauit, & perspexit, ab Hungariæ rege Stephano socero suo, Episcopis & magnificis regni Hungariæ sūptuose prouisus & tractatus. Ex Hūgaria per Graccouiā transiens more peregrino adiit Gneznā, ad uenerandū reliquias beatissimi pōtificis Adalberti, proxime anī hoc in āno dñi. M. ~~uigesimo~~ cētesimo septimo, kalendas Marcii septimo, p Iacobū archiepiscopum Gneznen̄, ex abditis locis (ibi propter metū Bohemorum scrupulose occultatis) in publicum productis, & omnibus christifidelibus ad uenerandum reuelatis. Ad sepulchrū itaq; sancti Adalberti ueniēs, prostratus cū lachrymis, scelus suum præcabatur sibi dimitti. Obtulitq; ea uisitatiōe ecclesiæ Gneznen̄ octuaginta marcas auri puri pro sarcofago beati Adalberti struendo, donauit quoq; omnibus pōtificibus canonicis præsentibus, personis ecclesiasticis & suis baronibus nobiles & splendidas uestes, sed & sanctuariis ac ministris ecclesiæ Gneznen̄ uestes decentes tribuit.

Boleslai peregrinaciones sūmaq; liberalitas.

CAPVT XII.

ET quia dux Boleslaus expugnatā Nakel, & alia sex oppida, put in superioribus tactum est, tradiderat in potestatē Swatopolkoni, uni ex satrapis & consiliariis poloniæ, dexteritate & fide plurimū ualenti. Cuius origo fuit de domo Griffonū, gētis polonicæ ueteri familia, nihil fraudis in eo suspicatus, intellexeratq; eum uiolato iuramēto a fide defecisse, uolens eius perfidiā ultum iri, āno dñi. M. cētesimo decioo ctauo impeditus est maximis pluuiis & diluuiis, in polonia & circūuicinis regnis uigētibus. Cœlum siquidē post occasum solis in tantā rubedinē uersum est, ut quasi ignis, tribus horis colluceret, & statim sequutæ sūt pluuiæ toto ueris tempore, nec cessarunt in æstate, inundatiōes fluminum effundendo, & quasi alterū Cathaclismum producendo. Itaq; in anno sequēti multū uentoso & instabili, armato milite Pomeraniam deuastabat, congressusq; cū exercitu ex Pomeranis & Prutenis, ex ualidis iunioribus atq; agrestibus coadunato, fere totū florem iuuentutis eorū extinxit, nec duci Boleslao Pomerani & Pruteni ultra resistere proposuerunt, sed quoad uixit, deuote in obedientia ipsius permanserunt. Ex inde uersus Nakel ad opprimendū Swatopolkonē fidefragum, & fidelitatis uiolatorē, peruenit, & a festo natiuitatis Mariæ, usq; ad natalē domini, Nakel expugnare non ualuit, prouiderat siquidē Swatopolk uiris & uictualibus peroportunis ac sufficiētibus Nakel, nec ira qua Boleslaus in perfidiam eius exarserat, nec uulnus quod a sagitta de Nakel excœperat, effectum & uindictā sortiri potuit, propter hy

Boleslai postrema in pomeranos expedicio.

Boleslai victoria.

emis ergo asperitatem & militũ intollerantiã, propter etiam instantiam quã sæpenumero præcatus est Swatopolk, cum ipso pacẽ confecit, pecunia pro demulctatione & filio pro obside ab eodem receptis. Nec tamen perstitit in fide Swatopolk, sed ut prius rebellauit. Iuste ergo Boleslaus furore incẽsus in tertio anno cũ expedito milite Nakel obsedit, & primũ ingeniis & armis bellicis expugnabat, tãdem turribus ligneis altitudinẽ murorũ excedẽtibus per fossata impleta usq; ad murũ deductis, fortiori ui defensores oppidi affi-ciebat. Sed Pomerani consilio Swatopolkonis persuasi, turribus ligna pinatica subiecerũt, & desuper proiicientes resinã, lardum, butirum, cæteraq; in-flãmabilia. Polonis ea amouere negligentibus, turres igne consumpserũt, secundoq; & tercio alias turres celeriter erectas & ad murum perductas, simi-li incendio depastas exusserũt, quarto uero admotas prohibentibus Polonis minime ualuerunt exurere, ex turribus identidẽ cominus per iacula & certamina afflicti, fracti tandẽ Naclenses & uiribus destituti, telis simul & uictualibus deficientes, saluum discessum cũ suis rebus a Boleslao pecierunt, quo negato, treugas pacis in aliquot dies postularũt, & his non obtentis, iterum affectarunt ut solam uitam eis donaret & Swatopolkonẽ ei tradendũ uiuũ assumeret. Hoc acceptauit & castrum cũ oppido Nakel inuasit atq; spolia-uit, Swatopolkonẽ uero uiuum comprehendit, & perpetuis carceribus de-putauit, nec amplius cuipiam de familia ipsius, munitiones tanq̃ hominibus dolosis tradidit. Tandem Volodorũ, Przemisliæ ducem ex Polonia prædas ut sæpe agentem, per milites & suos præfectos conflixit, & eum post conflictum fugientem, in loco qui Vissoko dicitur cõpræhensum, milites in Gracouiã duci Boleslao adduxerunt, hunc uinculatũ Vasilko dux Premislieñ uiginti milibus marcarum argẽti redemit, statimq; datis duodecim milibus argenti pro residuo filiũ Iaroslai pro obside posuit. Ex post uero quingenta uasa argentea, uidelicet lances, picaria, ciphos, de opere græco, pro comple-mento solutionis impendit, sicq; Volodorũ in toto eliberauit. In anno quoq; domini. M. cẽtesimo uigesimo tercio. Boleslaus Poloniæ dux, Iaroslaum du-cem Wladimirieñ affinem suum in Russiã reducens, qui apud eum in Polonia per quadriennium moratus est, cõuenit circa Przemisliã cum auxiliis & ducibus auxilia præfato Iaroslao præbentibus. Colomãno fratre regis hun-gariæ, Volodoro & Vasilkone Przemisliẽsibus, & duce Wlodimir Wlodorouicz, acceptisq; hungaro℞ & Polono℞ septem milibus Iaroslaus exercitũ prænominatorũ ducum antecedebat, & expugnatis castris olim suis, e qui-bus spoliauerat eum Wlodimirus Kiouieñ dux, scilicet Belsz Czirneow Wlodimiria præuenit castra Colomãni, & Boleslai ducũ, & appropinquãs portæ Kiouieñ quæ polonica dicitur, congressus est cum peditibus ex Kiow contra eũ egressis, quibus obtritis & fugatis, alii noui in supplemẽtũ eorum superueniẽtes, plures milites hungaros & Polonos, qui Iaroslaum comitabã-tur occiderunt, equũq; Iaroslai ducis telis confoderũt, sic ꝙ uulnerũ impati-ens, sessorem suum Iaroslaum ducem in terram deiecit, pugnaq; ingẽs facta est. Ruthenis illum capere adnitentibus: Hungaris uero & Polonis defensionem ducis opponẽtibus: Rutheni in Kiow fugere coacti sunt. Iaroslaus ali-

quot

Nackel oppugnatio.

Nakel sedicio.

Swatopolk vinculis iniectus.

Volodor⁹ premislię dux victus.

Iaroslai in russiam reductio.

quot uulneribus cōfossus, paucis post diebus mortuus est. Colomānus itaq; & Boleslaus cum cæteris ducibus ad Kiow uenientes, cœptā obsidionem castri Kiouieñ continuauerūt. Sed Andreas præfectus castri, a Wlodimiro in tutelam relictus, exiēs supplex pacem orabat, & quoniā Iaroslaus gratia cuius bellum assumpserāt uita functus erat. Duces Boleslaus & Colomannus instātibus Volodoro & Vasilkone ducibus Przemislieñ suffragatoribus suis pacem concesserunt, singuliq; duces ad sua redierunt.

Iaroslai interit⁹

CAPVT XIII.

ANno domini. M. cētesimo uigesimo quarto, præparatis naucleris & nauibus circa Gedanū, dux Boleslaus accepto secum Petro de Dacia, qui postea dictus est Piotrek magnus comes de Skrzin, & tota militia bene armata, secūdis uētis in Daciam ꝑuenit. Erat autē causa nauigandi, quoniā pater Petri comitis de Skrzin, per litteras nūciauerat, Henricum regem Daciæ a fratre suo germano cuius nomen Abel, pluribus uulneribus interfectū, omnesq; thesauros præfati regis sibi occulte commissos, ne ergo in manus occisoris quouis modo deuenirent, hortatus est ut Petrus tales thesauros reciperet in Poloniam. Dux itaq; Boleslaus per totam Daciā publicat & insimulat sese uenisse ad ulciscēdum innocentem regē Henricum suum amicum, in Abel occupatore regni, germano prædicti occisi regis. Ex inde cuncti nobiles Daciæ, deficientes a truculento occisore, adheserunt Boleslao, & castra omnia in manus Boleslai contulerūt. Occupator uero regni, uidens se desertū exul de regno profugit, tū Boleslaus persuasit regnicolis Daciæ, ut legittimū regem eis eligerent. Ipse uero clam a parente Petri recepto aureo uellere, & plurimis thesauris a longo tpe cōgestis, totaq; cognatione Petri, bene ditatus prospere in poloniā renauigauit. Iste est Petrus, cui ob merita, dexteritatē, & fidem eius, contulit Boleslaus comitatum in Skrzin, cum aliis multis possessionibus, in uxorē eidē dando Mariam principē Russiæ, germanā Iaroslai ducis Wlodimirieñ. Iste qui in Polonia extruxit septuaginta septem ecclesias lapide secto & dolato. Iste est qui duo monasteria construxit & dotauit, unū sanctimonialium ordinis Præmōstrateñ in uilla Chalino Wladislauieñ diocesis, quod successu tēporis transtulit, propter uberius solum in oppidū Strzelno eiusdem dioce. Wladislauieñ. Aliud monasterium extra muros Wratislauiæ ad sanctum Vincentium, quod abunde dotauit, & fratres Præmōstratenses nouiter propagatos introduxit. Iste pro insigni gessit, in campo albo figurā similē litteræ capitali K. in parte anteriori tres fracturas, ad similitudinem trinæ crucis habentē hoc modo Ʀ, supra galeam uero cignū ferebat. Nūc aūt eiusce geneologiæ nobiles Poloni a præfato Petro propagati, cignum dumtaxat ꝑ armis ferūt, alia præclara facinora & exitus mortis huius comitis postea dicetur. Boleslaus dux Poloniæ q̄q̄ sospes gloriosus & multum ditatus in Poloniā ex Dacia rediit, tamen urbē Graccouieñ in toto conflagratam exinde turbatus reperit, reperit & eā oram, quæ est a Przemislia usq; ad Byecz deprædatā abs Wladimiro, filio Volodori ducis Przemisliæ, qui nacta oportunitate, absente Boleslao spoliata pecora & plurima suppellectili, nemine repugnante

Nauigalis expedicio i daciā

Petrus comes De Skryn.

Monasteriū in strzelno.

Monasteriū .s. vincencij extra muros wratislauieñ.

Arma familie cum cigno.

Cracouia conflagrata.

ne repugnante, secũdis successibus in Przemisliam intulit. Ob hoc Boleslaus frendens, aduersus Przemisliam cum omnibus suis militibus processit, & quæq; obuia uastãdo prostrauit. Cui Volodor cum suo & aliorũ ducum exercitu, in loco qui dicitur Vilihew occurrens, pugnauit, sed a Polonorum exercitu frequentissimo tanq̃ sicci calami contritus & castris exutus est. Cœciderũtq; inter alios Ruthenos, duo Boyarii magis strennui, scilicet Nawrotnik & Zaszithnik. Volodor uero in fugã uersus, ad Halicz diuertit, ubi exercitum renouans uita fũctus est, & in ecclesia sancti Ioannis quam ipse fundauerat in Przemislia sepult9, relinquẽs duos filios Wlodimirum cui cessit Swinigrod & Rosczislaum cui Przemislia ꝓsorte obuenit. Sequuta est eo anno hyems seua & frigida, in qua perierunt non solum pecora, sed & homines, fames quoq; in Polonia uiguit. Boleslaus autẽ dux beneficiorũ pinsignes triumphos diuinina bonitate perceptorum memor, muros ecclesiæ cathedralis Graccouieñ ꝓfundos erexit, duas eidẽ turres adiũgẽdo, plura ecclesiastica ornamẽta, calices & cruces donauit, & uigiti canonicos seu præbẽdatos cũ Radoszchone Graccouieñ episcopo addidit. Boleslao certis uillis & possessionibus, Radoschone põtifice Graccouieñ decimas manipulares, contribuentibus. Collationẽ omniũ præbẽdarum circa antistitem Radoschonẽ & suos successores perpetuo manere iubens.

Boleslai victoria contra volodomirum.

Hyems strua et frigida

Viginti canonici i ecclesia graccouieñ additi.

CAPVT XIIII.

MOrtuo Stephano rege Hungariæ filio Colomãni, & genero ducis Boleslai, anno Christi. M. centesimo uigesimo primo, de uoto & unanimi uolũtate Hungaroꝝ, postergatis filiis præfati regis Stephani, suffectus & in regem Hungariæ coronatus est Bela cœcus filius Almi, quẽ olim Colomannus pene ab utero matris infantulũ ut ei spes regni rescinderetur cœcauerat, quod tamẽ omnium prouisor deus aliter disposuit, & eũ regnare fecit. Filii ergo, iã dicti Stephani, una cũ matre Iuditha, ad auum suum ducem Boleslaum in Poloniã uenerũt, supplicãtes ut eorum conditioni pupillari misertus, eos in regnum Hungariæ restitueret. Is uero cum magna potentia suorum militũ, prænominatos nepotes secum ducens, Hungariam potẽter ingressus est, Et in Scepusio occurrente ei Alberto, Marchione Austriæ, qui sororem Belæ in coniugẽ acceperat, cum copiis Germanorũ, & regis Hungariæ duro cõmisso prælio, primos in acie cõtriuit & reliquos in fugã cõuertit, duxq; ipse Albert9 Austriæ ad regẽ Belam refugit. Boleslao aũt duce Poloniæ uersus Budam, cũ filiis Stephani & toto exercitu procedente, legati ex Polonia adueniunt, Sobieslaum ducem Bohemiæ orã Wratislauieñ cis Odram deuastasse, & prædã in Bohemiam abegisse nũciantes. Re infecta & consilio suorum inductus, reuersus est Boleslaus cũ exercitu in poloniã, tutius propria defensare, q̃ aliena oppugnare ratus. Composito exercitu, in Bohemiam transire uoluit, sed nepotes eius & hi qui cũ ipsis erant hungari, poposcerũt & cum maxima instantia obtinuerũt, ut relictis nobilibus prouinciæ Wratislauieñ ad opponendũ Sobieslao & Bohemis, iterũ Hũgariam repeteret & ingrederetur, quod illo agente, & uersus Budam sine resistentia procedente plurimis hungaris filiis Stephani in dies

Boleslai in hungaria victoria.

Sobieslaus poloniam. vastauit apud odrã.

indies adhærentibus: Belaq; rege in castr. Vissegrad confugiēte, nuncii ex polonia consequentes ipsum, exposuerūt nobiles prouinciæ Wratislauieñ impetū Sobieslai non ferentes ex campo diffugisse, & Sobieslaum tricētas uillas cū monasteriis, ecclesiis & aliquot oppidis cōflagrasse, copiosamq; prædam in Bohemiā deportasse. Dux Boleslaus relicta hūgaria ad tuendū propria diuertit, & rectiori uia in Morauiā ueniēs, singula quæq; obuia exussit & strauit, prædam ingentem hominū & pecorum in Poloniā deferendo. Refert nouissimus chronicæ hungaro℞ scriptor, regē Stephanum filium Colomanni filios legittimos non habuisse, nec uxorem, sed pellices tenuisse, & idcirco carens herede, post se regnaturū designauit Belam per suū parentē cœcatum, ad suscitandū stirpem regiā, filiam Vros de Seruia tradēdo ei in uxorem. Ob hoc quidam Polonorū historici aiunt, hunc Boleslaum ducē Poloniæ tradidisse filiā suam, ex Ruthena genitā, Colomāno altero filio Colomāni regis Hungariæ ad coronandū eum in regem Halicieñ, & non Stephano maiori natu regis hungariæ, illiusq; Colomāni ducis Halicieñ prolem iuuisse, ad assequendū regnum hungariæ. Addidit insuper dux Boleslaus in āno sequenti aliā expeditionem in Bohemiā cū omniū suarum terrarum potentiis, & Ruthenorū auxiliis, ad ulciscendum in Sobieslao suas iniurias, qui uiolato iure hospicii cōmorationis in Polonia, & fauēdo pactis cū Bela rege hūgariæ initis, Poloniam afflixit, & incipiens a finibus poloniæ, usq; ad flumē Albeam uillas, uicos, & oppida exussit, homines captiuauit, pecora & suppellectilem abegit, Bohemis cū duce Sobieslao in certamen publicum prodire non audētibus, dumtaxat longius ab exercitu uagātes Polonos in locis iniquis rapientibus, assumpta præda absq; quauis resistentia, dux Boleslaus cū suis in Poloniā reuersus est. Dimissisq; & abeuntibus in sua loca Polonis, Sobieslaus a tergo cum Bohemis & Morauis in oram Poloniæ propinquiorē Bohemiæ, irrupit, & illatis aliquibus damnis, propere in Bohemiā reuersus est. Reparanti Boleslao in anno sequēti nouum exercitū, aduenerūt legati Lotharii regis Romanorum, hortātes & postulantes, ut ad ipsum personaliter accederet, offerens se inter eum, & ducem Sobieslaum, æquā pacem compositurū, super quo adhibito consilio, dum ab omnibus fuisset approbatum, Lotharium regem Romano℞ in Bāberk cū notabili comitiua accessit, ubi aderat dux Sobieslaus, tentauit ergo Lotharius cū suis principibus pacificare Boleslaū poloniæ, & Sobieslaum Bohemiæ duces, ut in subsidiū acceptis gentibus ducis Bohemiæ progrederetur in Italiā, ad ordinandum res ecclesiæ turbatas, & accipiendum coronationem Romæ. Re uero infecta utroq; duce suas iniurias plurimum perpendente, cœpit postulare Lotharius a duce Poloniæ quietem & pacē Bohemis per trienniū, ne subsidio Bohemorum frustraretur. Cui acquieuit & per trienniū soliditatē pacis cum Bohemis seruare repromisit, & priusq; triennales treugæ inter duces expirarēt, per cōmunes barones bohemiæ & poloniæ, facta conuētione in Cleczko, in præsentia ducū Boleslai & Sobieslai, cōfecta est pax inter eos perpetua. Ex Italia autē Lothario reuerso accessit eū Boleslaus Poloniæ dux, & iussus homagia pendere ex terris Pomeranorū & Rugianorum, tanq; ad imperiū spectantibus

Sobeslaus iterū slesiā spoliauit

Boleslaus morauiam vastat.

Opinio hūgarici scriptoris.

Boleslai in bohemos expeditio.

Preda ex bohemia.

Sobieslaus polonia ingressus hostiliter.

Boleslai cū lothario in bomberg cōuentio

Treugę triennales.

Pax ppetua firmata.

ctantibus. Respondit terras proprias Polonorū, nunq̄ imperatori tributari as fore. Dimissus igitur ab imperatore in poloniā rediit in pace, uerum dū ta lia gessit cum Hungaris, Bohemis & Imperatore. Principes Russiæ defecti onem & rebellionem meditari cœperūt, quam prior persuasit, & aliis Ru thenis proposuit. Iaropolkus Wlodimirouicz, inquiens, quoniā turpe esset totiens ad aliena bella obeunda Ruthenos trahi, & sub principe alterius ri tus cum dedecore & scandalo eorum detineri. Nunc ergo excutiēdum est in quit iugum seruitutis nostræ, non enim poterit polonus tribus hostibus im plicitus, Hūgaris, Bohemis & Ruthenis cū omnibus satis pugnare. Hac de fectione ad Boleslaum perlata, dum in consilio sciscitaretur quid agendū fo ret, inter alios iussus dicere consiliū Petrus Wloszczouicz, comes de Xansz sic orsus est. Non potest compesci fluxus aquarum, nisi fons prius extirpe tur aut occludatur, nec frondes oriri prohibentur, nisi radice euulsa, sic neq; potest Ruthenorū meditata defectio compesci, nisi is a quo processit Wlo dimiriæ princeps opprimatur. Ipseq; suscepit hanc prouinciam prouidendā & principes Russiæ in fide continēdos, uafro itaq; usus ingenio, accepto ap paratu lugubri, cum paucis fidis comitibus facti ignaris, ad ducem Wlodi miriæ Iaropolkum peruenit, & causam sui aduentus, tyrānidem Boleslai du cis Poloniæ, cum frequentibus iniuriis asseruit. Rogans ut ipsum tanq̄ prin ceps æquissimus, comitate & humanitate decor9, iure hospicii exciperet & confoueret. Gratus fuit Iaropolko aduentus Petri Wloszczouicz, gratus & principibus Russiæ, putabant eñ destinatam rebellionem ex hoc tempore oportuno maturaturos. Verūenimuero Petrus obseruabat ducem Iaropol cum, & quodam tempore cum paucis prandentē, iubens suos arma corripe re, hostem se protestatus, compræhendit, eū prostrauit, atq; in uincula conie cit, celerrimoq; cursu in poloniam detulit, & Boleslao tāq̄ munus optatum præsentauit, laudatus & multis possessionibus remuneratus, eo q̄ unius ho minis captiuatione omnes Ruthenos in fide cōtinuit. Sed longe aliter q̄ spe rauit prouenit, nam Vasilko genitorem suum Iaropolkum redimendo, ad ar bitrium Boleslai grande præcium expendit & tribuit. Quendam quoq; hun garum, pari uafricia atq; dolo subordinauit, & ad Boleslaum decipiendū mi sit. Is ne fraudator notaretur, exulē se finxit, omnibus reb9 exutū per Belam regem Hungariæ, quoniā partem nepotū Boleslai fuisset secutus. Boleslaus primum fauore hominem dolosum prosecutus, tandē Visliczam oppidum natura & aquis munitū, Nide fluuii in modum coronæ circumfusum ei gu bernandū commisit. Ille nacto tempore oportuno cū Boleslaus pro reformā da pace ad Lothariū regem Romanorū se reciperet, sub confiscatione bono rum, camere ducali applicandorū, cunctis uicinis cū pignoribus & fortunis eorum in Visliczam confluere præcepit, quoniā ex certis litteris accepisset duces Russiæ rebellione publicata propere in poloniam accelerare. Singuli ergo territi cum omnibus fortunis in Visliczam sese receperūt. Hūgarus ue ro dudum meditatus dolum, intimat duci Wladimiriæ, ut cum multis genti bus ad Visliczam sexto idus Februarii ueniret, pro uoto suo populis & op pido potiturus. Anno ergo domini. M. cētesimo tricesimo quinto, sexto idus

Ruthenorū defectio.

Dolus petri. wloszczouicz.

Vicissitudo doli.

Februarii

Februarii, noctis tempore sub silentio apertis portis ciuitatis infidelis hungarus Ruthenos omnia debachātes introduxit, senibus & impuberibus nō parcentes, in omnem sexum omnemq; conditionē hominum in ore gladii seuiētes, ad ultimū omnem substantiā extirpātes, cū hominibus & pecoribus exusta ciuitate in Russiā abduxerūt. Hoc tristi nūcio ad Boleslaū plato, fremens & exagitat9, collectis ingenuis una cū agrestibus, ad interiora Russiæ penetrauit, ducesq; non reperiēs (oēs siquidē in longinquas siluas & inuia Boleslaum tanq̄ fulmē metuētes ad delitescendum fugerāt) in plebē Ruthenam, & tecta innocua deseuiēs, ad ulciscendum mortem & damna suorū pro ruebat. Contritisq; omnibus, acceptis hominibus & spoliis in poloniā rediit. Russiæ principes pro desolatione suarum terrarū, dura & graui tristicia afflicti, conuentiones circa Wladimiriā faciunt, & ultionē ex Boleslao sumendam concludunt, persuadente tamen Iaropolko duce Kiouieñ occultis dolis & non manifestis modis, circūueniendum ac opprimendum ipsum statuunt, quoniā Polonorū potentiam aperto bello frangere nequirent. Eiiciunt ergo & expellunt Hallicieñ ducem Boleslai affinem, quia consilia eorū polonis proderet, qui ad Boleslaū secessit in poloniam. Subordinat postea Iaropolkus Kiouieñ, primores Hallicieñ ut apud Boleslaum reditū & restitutionem sui ducis peterēt, ut pro honestamēto ipsius personalem reductionem ei præberet. Adueniunt & hungari uicini regioni Hallicieñ, Ruthenis similia referentes, restitutioni ducis Hallicieñ se auxiliaturos promittentes. Constituto itaq; & præfinito die, dux Boleslaus Hallicieñsem principem paruo exercitu reducebat, appropinquāti autē Halliciæ, occurrens exercitus hungarorum utrumq; ducem excœpit, & in extremā posterioreq; partem abiit, deinde turmæ Hallicieñ, similem salutationē & applausionem facientes, in terga exercitus polonici, quæ hungari iā occupauere diuērterūt. Quo inspecto dux Boleslaus ad Wseborium palatinū Graccouieñ principem militiæ dixit. Suspicaris ne Wsebori hostilitatē nobis parari, & a fronte aliis uenietibus, a tergo hungaros & Hallicieñ nos inuasuros, principiis obstandum est, nec eo sermonē complente, copiosissimus exercitus Barbarorū & Ruthenorū cum duce Iaropolko aduenit. Paucis igitur suis adhortatis ut se uiros meminerint, & animam potius honeste funderēt, q̄ miserabilem seruitutē subirēt, sic fatus cū esset circumclusus hostibus in aduenientes a fronte irruit, & contrita ala ei obuia, in alios insiluit, & magna cœde attriuit, fortunæq; confidens uictorem se euasurum sperabat, uerum quodam Palatino, cuius nomen scriptores subticent timore perculso, de pugna fugiente, pertracta est post eum magna pars exercitus Boleslai, ut certocertius posset uidere se uincendum q̄ uictorē, non destitit tamen bellicosissimus princeps omniquaq; hostes prosternere, donec ab omnibus, telis, lanceis, & gladiis impetitus, equo sub eo confosso & interfecto, pedes pugnādo, hostes reprimeret. Quo uiso quidam miles gregarius, de suo equo descendens, eū duci Boleslao præstitit. Cape, inquit, illustrissime princeps hunc equū, & te meliori fortunæ reserua, sicq; excessit & in Poloniā utcūq; mœrēs regressus est. Miles quoq; ille gregarius saluus redit, cui ob præstitum beneficiū, plures possessiones, magistratus, & dignites Boleslaus tribuit. Palatino uero profugo, misit colum, pensum, & pelliceam

Vislicia capta.

Boleslai in ruthenos vindicta.

Boleslai ex ruthenis clades.

ceam leporinam. In colo signans eum fœminam. In pellicea leporem & meticulosum. In penso chordā & suspensionē ipsius. Palatinus acceptis donis & signatione eorum intellecta, mestissimus in nocte in campanili proprii oratorii se suspendit. Thesauri regni, pro redemptione captiuorum expositi sunt, nō tamen omnes captiui redempti sunt, plures eorū deficiēte publico ærario ue nūdati, in seruitute perpetua & fame uitam finierūt. Boleslaus uero semper ingeminans accusabat fortunam quod eum dereliquisset, accusabat & fugā Palatini suspensi, nihil consolationis accipiens, nec ex animo merorē ex conflictu perpessum dimittens, donec in ægritudinem lapsus est, & prope annū in lecto decubuit, sentiensque se moriturum, diuisit regnū inter filios. Wladislao inter fratres seniori ex Ruthena genito, legauit terras Graccouieñ, Siradieñ, Lancicieñ, Slesiam, Pomeraniā, & primeuitatē principandi. Ex Adleyda uero sorore Henrici imperatoris genitis, legauit: Boleslao Crispo terras Mazouieñ, Dobrzineñ, Cuyauieñ & Culmeñ. Mieczslawo seni, a maturitate morum nuncupato, Gnezneñ, Posnanieñ, & Calissieñ. Henrico primo Sandomirieñ & Lublineñ. Kazimiro autē infantulo nihil appropriauit, hortatusque ut ei portionē æquam assignaret. Respōdit iā dudu assignasse, mirantibusque astātibus dixit, nō intelligitis inter quattuor rotas currus, quintā sedē esse in medio. Sic & huic infantulo, intra quattuor Tetrarchas, mediam esse successionem. Suscepto aūt uiatico diuinissimæ eucharistiæ expirauit, anno domini: M. cētesimo tricesimo nono, ætatis quinquagesimo quarto, regni uero trigesimo sexto, sepultus in ecclesia Ploceñ, cum cineribus paternis. Fuit Boleslaus habitu corporis mediocris, colore fuscus, ad credendū facilis, faciliter ex credulitate ad leuitatē & picula incidens, uelut in profligatione Hallicieñ. Pluribusque aliis euentibus ei obtigit, fuit in teneris unguiculis laboris, inediæ, & frigoris impatiēs, robust9 corpore, ab adolescētia martialibus deditissimus, nullus regū & principū Poloniæ usque in hanc diem bellicosior eo fuit. Nā quadraginta septē uicibus, publica acie, signisque collatis pugnauit, totidemque uictoriis potit9, triūphauit, præter in ultima Hallicieñsi pugna, in q̄ fortuna pessum iuit, & eum deseruit tanq̄ alterum Hanibalem. De liberalitate ipsius monasteriū Szeczechouieñ, ordinis sancti Benedicti, pluribus possessionibus, in sui memoriam & mercedem sempiternam, post Szeczehonē magnificum fundatorem dotauit.

Regni diuisio in filios boleslai.

Boleslai mors et laudes.

Boleslai victoriæ.

Monasterium Szeczechouieñ dicatum.

CAPVT XV.

Ruthenorum duces Swatopolk, Wlodimir, Dauid, Olech, & Iaroslaus, facta cōuentione cū ducibus Polowczonū in Stachow, pacem conficiūt, & ad maiorem firmitatem obsides ex utraque pte inuicem dant, non diu tamē Polowczi pacem seruabāt. Inuadebant nanque Russiam excursionibus, & prædis assiduis, eapropter Swatopolk Kiouieñ, Dauid Swatoslauicz, Dauid Wseslauicz, Mscisla9 nepos Hreorii, Vieczeslaus Iaropolczicz, & Iaropolk Wlodimiriuicz, duces russiæ uocando Dauid, & Olech Dauid cōparente. Olech uero ægritudinem simulante, anno domini. M. centesimotercio, cum suis gentibus æstate non exspectata in Schuten uenerūt, quos ut audiuere aduenisse Polowczi, in maxima multitudine

ma multitudine collecti sunt in superbissimo spiritu cū Ruthenis pugnaturi. Immisit autē dominus terrorem Polowczis, ut tam ipsi, q̄ equi eorum cōtristati tremerent mœstiq; procederēt. Ruthenis (præces deo & elemosinas ecclesiis porrigentibus) letis animis & equis eorū hinnientibus cum spe contra Polowczos gradientibus, quos ut uiderūt Polowczi, perculsi terrore terga uerterūt. Ruthenis eos cædentibus atq; persequētibus, uiginti duces Polowczonum eo prælio sunt occisi, scilicet Russoba, Kocza, Harslonopa, Kilthanopa, Kumana, Azupa, Kurthaka, Czenyerepa, Surbor, & alii plures, multa milia cæsa sunt, multaq; capta, castra direpta sunt, aurū gemmæ, pecora, cameli, & captiui in Russiā deducti sunt. In illa die amplam salutē per contritionē inimicorū suorum deus Ruthenis tribuit. Eodē tamen anno Pruteni & Lithuani terras Russiæ uastarunt, Polowczi cladem suam ulcisci uolentes, clam in eam oram Russiæ, quæ Zarzeczko appellatur insiluerunt Swatopolk uero, dux Kiouieñ suū exercitum, ei Ioannē & Iuankonem Zacharzycz & Kosorina præficiens, misit aduersus eos, quos apud Danubiū consequētes spolia excusserūt. Cum Polowczis tamē in dimicationē non uenerunt. Adhuc autē spirantes minas, magisq; ulturi clades suas Polowczy, in magna multitudine in Russiam cum Bonyak uenerunt, Sarnkan & aliis principibus, statiua circa Lubnya locantes. Swatopolk uero Kiouieñ, Wlodimir, Olech, Swatoslaus, Mscislaus, Vyeczslaus, & Iaropolk, duces Russiæ cum suis gentibus, transito flumine Sula anno domini. M. centesimo septimo duodecima Augusti, in Polowczos irruerunt improuisos. Qui grandi timore perculsi, non potuerunt in ordines ire, sed alii pedestres, alii raptim conscensis equis, in proximas diffugerunt siluas: Ruthenis eos usq; ad Chorela persequētibus, & q̄ plures occidentibus, occisus est dux Tasza, germanus ducis Bonyak cum aliis. Rutheni potiti castris, & omni suppellectili eorum, redierunt cum gloria & magno gaudio in sedes suas. Nec his contenti duces Russiæ, instaurant exercitum & qui egre inuasionē Polowczonū propulsabāt, iamiā ultro bella eis inferre festinabant. Educūt itaq; copias equestres & pedestres, secunda dominica quadragesimæ, superatoq; flumine Sula, ueniunt in Chorela. Ex inde ordinatis curribus & aciebus procedebant p flumen Oltha & Vorzskla, usq; ad flumē Don qui est Tanais, illic arma induentes, & signa militaria extendentes, composito agmine incedebant ad castrū Rukanye, ubi refecti piscibus & uino, ad aliud castrum Szuurow pertingunt, quod exurunt, & Polowczos ad tuendum sua paratos excipiūt, adhortātesq; seinuicem Rutheni, & mori deuouentes potius q̄ fugere, acies polowczonū fuderunt, reliquos dispersērūt. Post paucos dies, nouo & fortiori exercitu Polowczonū adueniente, ex pluribus legionibus adaucto, pari fortuna profligatus est p Ruthenos. Et per quattuor dies persequētes ipsos receptis castris, uxoribus, paruulis, camelis, equis, pecoribus, aliaq; suppellectili eorum, in Russiam reuersi sunt cum maxima leticia, a pcessionibus suorum honorati atq; excœpti. Post hoc in breui uidelicet anno domini. M. centesimo duodecimo. sedecimo die Aprilis, mortuus est Swatopolk dux Kiouieñ, socer Boleslai Crziuousti, tumulat⁹ in ecclesia sācti Michaelis i Kiow quam

Ruthenorū uictoria.

Ruthenorū uictoria.

Ruthenorū duplex uictoria.

Swatopolci mors.

quam construxerat, & uertice deaurato decorauerat. In locum eius suffectus est Wladimirus germanus eiusdem Swatopolkonis. Orta autem seditione militum in Kiow, curia Putate palatini Kiouień dirupta, & iudei in Kiow commorantes spoliati sunt. Celeriter ergo duce Wladimiro per nuncios accersito & suscepto, militum insultus conquieuit. Iaroslaus aūt filius Swatopolkonis Kiouień, cuius germanam Sbislauam, Boleslaus dux Poloniæ habuit in uxorem, possedit Wladimirień ducatum. Perrexitq; contra Iaczwingos, quoniā frequentibus excursionibus terras Russiæ deprædabāt, & prælio inito eos uicit, parteq; regionis eorum uastata, abscessit. Dictum autē est in præcedentibus Iaczwingos fuisse idolatras, conformes Lithuanis & Prutenis, in linguagio non parum cum eis dissonos, quorū metropolis & arx fuit Drohiczin usq; in hodiernū diē permanēs, deinceps Wlodimir princeps Kiouień, habens suspectū Iaroslaū ducē Wlodimirień, ne eū de ducatu Kiouień expelleret, ipsum in Wladimiria cum auxilio ducū Dauid Vasilkonis Roscislai, Volodorouicz & filiorū Olech obsedit. Iaroslaus nihil sibi conscius e castro inermis descendit, & uerbis modestis reconciliauit & sibi Wlodimirum Kiouień placauit, precādo ne falsis assentatorum suggestionibus, quibus plena est domus potentum, credat. Continuo ergo Wlodimirus obsidionem soluit, & in Kiow reuersus est. Scripsitq; denuo litteras præfato, duci Iaroslao, q̄ machinaretur eum exturbare de sede Kiouień aut morte necare, eapropter ipsum ad se in Kiow accersit. Qui præcauentibus eum Wladimiri militibus de periculo, uenire negauit, persuasusq; uafro suorum militū consilio, commēdato castro Wladimirień suis militibus, cum uxore, filiis & omni suppellectili in poloniā ad ducem Boleslaum diuertit, & quadriennio p ipsum benigne fotus est, donec eū cū duce Colomāno filio regis hungariæ reduceret. Castrū aūt Wladimirień post discessū Iaroslai deditum est Wladimiro duci Kiouień, in quod filium suum Romanū transmisit, quo celeriter obeunte, alterū filium Andreā ad regendum Wladimiriā surrogauit. De recuperatione autem castri Wladimirień & interitu huius Iaroslai sub oppugnatiōe Kiow, patuit in actis Boleslai ducis polonie. Wladimirus uero dux Kiouień Iaroslai patruus, āno Christi. M. centesimo uigesimo sexto, decima Maii mortem obiit, sepultus in ecclesia diuæ Sophiæ, cū paternis cineribus apud Kiouiam. Cui successit in sedem Kiouień, Mscislaus senior filius. Iaropolk uero alter frater in Pereaslaw ducatum possedit. Audientes Polowczi mortuū fore Wlodimirum ducem Kiouień, irruperunt in Russiā. Iaropolk uero Pereaslauień dux, non exspectato auxilio fratrū, eos conflixit & superauit, multosq; in aquis suffocauit. Hæc in Russia ad partē orientalem acta sunt. Ad occasum uero filii Volodori, olim ducis Premislień, Wlodimir, & Roscislaus in dissensionē uersi, aliena comportarūt auxilia Roscislaus Ruthenorū uidelicet Mscislai Kiouień, Gregorii ac Iuan Vasilkouicz. Wlodimir uero hungarorū, factoq; tractatu de pace per barones apud Scirzecz, nec pace confecta Wlodimir in hungariā perrexit cū uxore, filiis & tota familia, auxilia adducturus. Roscislaus autē oppugnauit castrum ipsius Swimigrod, quo non expugnato (reliquerat eñ in eo Wlodimir tria milia armatorum

Iatzwingi uicti.

Iaczwingi qui populi fuerint.

Vladimiri mors.

Iaropolci uictoria.

torum castrum bene tutantium) discessit, aliquot militibus de suis desideratis & occisis. Repetita aũt oppugnatione, denuo obsedit castrũ Swimigrod sed strage frequenti accepta ab excurrentibus de castro, ab obsidione discessit. Mortuo Mscislao duce Kiouieñ, anno domini. M. cẽtesimo uigesimo nono, surrogatus est pro eo Iaropolkus frater suus dux Pereaslauieñ, obsidioneq; lacessitus dedit duci Andreæ Pereaslaw. Isaslao autẽ Swantoslauicz Wladimiriã, exurentibusq; filiis Olh cum auxiliis Polowczonũ oppida, & uillas circa flumen Sula, tandem in Pereaslaw Vscza & Szupon, præfatus Iaropolk9 dux Kiouieñ cũ filiis fratris Wladimiri egressus eos uicit & filii Olh cũ Polowczis fugierũt. Ruthenis eos lõge psequẽtibus, ipsis aũt in locũ certaminis redeũtibus, inuasi & cœsi sunt per Olhouiczos, captiuatusq; est Iaropolkus kiouiẽsis, & nepos eius Vasilko cum pluribus Boyariis. Sed dux Iaropolcus captiuitatem euadens fugit in kiow. Quem cum Olhouiczi obsidione cinxissent, habẽs copiam bellatorum resistere noluit, sed æquis cõditionibus cum ipsis composuit.

Mscislai mors.

wladislaus monarcha tercius.

CAPVT XVI.

Merore, nimioq; dolore Boleslao (in Russia bello haud pspere gesto) tabefacto, & mortuo, regnicolæ Poloniæ, circa Graccouiã conuenerunt, anno domini. M. centesimo quadragesimo, & principibus præfati Boleslai filiis iuxta patris testamẽtalem præsignationẽ regnũ poloniæ diuiserũt. Wladislaumq;, eo q natu maior esset, monarchã & primeuũ ducem, cui cæteri omnes subessent, decreuerũt, atq; elegerũt Non contentus aũt Wladislaus sorte sua, cœpit impulsu auariciæ ducatus fratrum expetere, incitatus a coniuge sua Cristina, animũ ipsius affligente & quottidie perurgente, ut ni esset semiuir, non pateretur sortem regni possideri a fratribus. Cum Wladislaus tanq̃ patris successor totam hereditatẽ paternam, pro integritate & decore reip. deberet usurpare, turpis siquidem esset peritura regni mutilatio & diuisio, turpis & pluralitas principum. Adiiciebat non competere filiæ imperatoris, habere maritum, semiquartã partẽ regni tenẽtem, nec ad huiusmodi truncatã & tenuẽ possessionẽ, uerum ad totius regni successionem fuisse despõsatam, aliter plurimos locupletiores cõiuges ex parentibus consecutam fuisse. Wladislaus igitur Cristinæ suæ coniugis insultationibus & assiduis exagitatus suggestionibus, animum quo suos fratres exueret possessionibus assumpsit. Mãdauitq; tanq̃ monarcha omnibus contributionem & exactionem in regno poloniæ ei soluere, & subiectis fratrum ab eorum obedientia secedere, nec aliquis resistebat, dumtaxat Wsceborius palatinus & militiæ princeps, qui tutando pupillos, fortuna aliquotiens tentata Wladislai gentes conflixit. Et Petrus Comes magnus de

Mulieris periculosum consilium.

Skrzin, sæpenumero honestis abducens persuasionibus Wladislaum, ne in propria uiscera ageret. Neq; fratres suos exhereditaret, ꝑpter quod Wladislaus præcedentē indignationem in Petrum resumpsit. Fuit autē indignatio ex ioco, de coniugibus exorta, huiuscemodi, Venationi intentis, Principe Wladislao & Petro Comite de Skrzin, longeq; in abdita nemora feram insequentibus, contigit in nuda humo pernoctare. Et quia mutatione loci, & stramentorū, uentrisq; rugitu ex inedia & siti præcedentis diei, somnus eis non accessit. Iocans dux Wladislaus, inquit, mollius Petre hac nocte tua cōiūx cum Abbate Strelneñ. quiescit, q̄ nos. Erat aūt uxor Petri comitis maria, consanguinea matris ducis Wladislai. Petrus aūt comes pro deductiōe cōfabulatiōis aliud simile adiecit respōsū. Quid scis illustrissime princeps si tua coniūx nō mollius cubat cū Dobyeszk. Erat aūt Dobiiesz miles a Cristina amatus, eiq; intantū & assiduus & familiarissimus, ut pudicicia Cristinæ a plerisq; propter frequentationē Dobiiesz carperetur.) Mox ira concitus dux Wladislaus, eum in corde furorem suppræssum occultauit. Reuersusq; ad uxorem, tum ex mœrore, tū ex interrogatione Cristinæ iocosū sermonem Petri comitis reuelauit, excāduit fœmina, suamq; tuendo famam, assidue institit ut de Petro comite uindicta sumeretur. Expugnatus Wladislaus comisit militi Dobyesz (quoniā is contumeliam pati uideretur) tanq̄ huic facinori idoneo, ut Petrum Comitem, occulte ad pœnā raperet, uisaq; oportunitate, q̄ filiā suā Petrus tradebat in matrimonum, Iaxæ duci Zerbiæ in Wratislauia, & hastarū ludos, præmio ꝓposito, uictoribus ꝓmiserat, tanq̄ ad ludum hastarū cum frequentibus complicibus Dobyesz superuenit, & raptū Petrum duci Wladislao obtulit uinctum, qui instante truculenta & implacabili muliere, lingua excisa, & oculis effossis, uisu priuatus est. Aiūt tamen historici Polonorū, toto quinquennio quo superuixit præfatus Petrus, miraculose, & loquelam, & uisum rehabuisse. Mortuo Petro relatus est in Wratislauiam, & in medio chori monasterii sancti Vincencii extra muros Wratislauieñ, ordinis Præmōstrateñ, quod ipse dum uiueret sumptuose fundauerat, & edificauerat, tumulatus. Postea coniūx eius, adiecta est cineribus ipsius, de quibus huiusmodi rithmi ad tumulum dictati uidetur. Hic situs est Petrus, Maria coniuge fretus. Marmore splendente, patre Gwilhelmo peragēte. Is Petrus (ut fertur) salutari satisfactione sibi Romæ a pœnitentiario iniūcta. Ecclesias magnifice cōstructas, ac sumptuose erectas, in regno Poloniæ ex pecunia olim regis Daciæ, auxit plurimum, e quibus nōnullæ sub his nostris tempestatibus conspectui apparent, atq; cernuntur, quædam uero, ædificiorū structura pro temporū curriculo immutatæ. E quaꝝ numero sūt hæ Graccouiæ ad sanctū Iohannem, & ad s. Andream, extra menia item Graccouiana in Zwierzyniecz ad sanctū Saluatorem. In Kazimiria ad sanctū Laurentium, in Wratislauia ad sanctum Vincentiū, & ad sanctā Mariā in arena cum earum Abbathiis. Item ad s. Michaelem, & ad s. Martinū in prædicta Wratis. in Strzelno, in Chelino, in Lancicia, in Clobuczko in utraq; Skrzin in Zarnow, in Payaczno, in Ruda, in antiqua Syewior, in Chelnycze, in Wierczyczow, in Kigye, in Tynieczzi Clewyszka, in Opatow, in Pkanow

Ex ioco indignatio.

Facin⁹ pessimū

Mira loquutio

Petrus de skrin mortuus.

Ecclesiæ extructę per eundem ad s. Ioannem. S. Andream In Swyerzyniecz. Saluatorem. S. Laurentium in kazimiria.

in Koszelecz

in Koſzczelecz Wladiſlauieñ dioceſis, in Kalyſch ad ſanctum Laurentium in Czirwienſko cum earum Abbathiis, ad ſanctũ Swiradum, in Kazimierz maioris Poloniæ ad quinq; fratres, in Mſtow ad ſanctũ Petrum, in antiqua Konin, in Niſa. in Kothlow, in Numborgk ſãctimonialium prædicatorũ, in Rabino, in Czirwony Roſzczol, in Lawyn duæ, Cõuẽtualis & parrochialis in Thulcze, in Lezow. Ante Krobya ſancti Egidii in cimiterio aũt parrochialis eccleſiæ in Konin, ſaxeam collocauit columnã, in qua ſequentia metra p ſtatuarium ſculpere iuſſit. De Kalyſch hic medium in Cruſzuicze fore punctum. Indicat iſta uiæ formula iuſticiæ. Quam fieri fecit Petrus Comes Palatinus. Gubernauit ſiquidem prouincias Kaliſſieñ & Cruſſwicieñ, ex Boleſlai Crzyuouſti donatione. Et dum ex una in aliã crebriter pergeret, mediam illius itineris & diſtãtiæ intercapedinẽ in Konin fore, experientia didicit, Sed redeũdum eſt ad Wladiſlaum. Mutilato Petro Comite, Wladiſlaus dux, ſuos fratres e regno exterminare cœpit. Collecto ſiquidẽ ex omnibus dominiis proprio exercitu, accerſiuit & auxiliaria ſubſidia Ruſſiæ ducum, Wſewoldi ducis Kiouieñ, qui ſibi Swantoſlaum ſuũ filium una cum ſuis gentibus miſit. Inſup Iſaſlai Dauidowicz ducis, Wſewoldimiri Hallicieñ. Depulit itaq; Henricũ de Sandomirieñ, & Boleſlaum Criſpum de Ploceñ, caſtris. Quibus ſeſe in caſtrum Poſnanieñ ad Meczlaum ſenẽ eoꝝ germanum recipientibus illico eos inſequutus uallauit, ſepibuſq; & turribus circumdedit, tormentis arietibuſq; quatiens, & multo alio apparatu bellico inſultans expugnabat. Rutheni autem barbarica immanitate conciti, cœdes hominum paſſim faciebãt, prædas multiplicabãt, uirgines & matronas ingenuas deflorabãt atq; proſtituebant. His itaq; probris, Reuerẽdus pater Iacobus, metropolitanæ Gnezneñ eccleſiæ Archipræſul laceſſitus, quadriga uectus, quia grãdeuus & ſenex, habitu Archiepiſcopali indutus, ſuaq; Tiara ſeu inſula ornatus, in Wladiſlai ducis tabernaculum ingreſſus eſt. Atq; e ſella, principi Wladiſlao, ne fraternas poſſeſſiones raperet perſuadebat, ne quoq; genitoris teſtamentum uiolaret, ac fratrum curatorem, pupillorũq; tutatorẽ ſeſe gereret: Barbaros Ruthenos compeſceret, abhominabiliaq; per exercitum patrata & patranda reſcinderet, Wladiſlaus autem huic prudenti perſuaſioni, & catholicæ correctioni, nullo pacto acquieſcere uoluit. Iccirco Iacobus Gnezneñ Arzhiepiſcopus, uir iam ſenio confectus, e ſella cui inſedebat ſeſe erigẽs inquit. Anctoritate omnipotẽtis dei, cuius ego miniſter indignus, officiũ gero, te monitum & rebellem excommunico, Pharaonicaq; obſtinatione induratũ anathematizo, ac ueluti incorrigibilem diuinæ ultioni, te puniendũ reſeruo. His effatis, quadriga uectus tabernaculum exibat. Vector autẽ in uehendi officio incautus exiſtens, ultimo axe, ſtatuam papilionis euertit, ita ut papilio totaliter in terram deciderit, in futuri mali præſagium. Wladiſlaus autẽ dux in hiſce omnibus, ſuas animi paſſiones contriuit, nec Archiepiſcopo, & aurigæ eius quopiam maledixit. Cũq; Boleſlaus, Henricus, & Mieczlaus, germani fame & fratris tyrannide obſeſſi angariarentur. Nec irruptionibus in hoſtes ex caſtro factis aliqua ex parte releuarentur. Vltima deſperatione acti, ſe complectentes mutuo, cum ſuis armatis quibus caſtrũ muni-

Alia multa tẽpla extruxit.

Petrus vlosti dict Comes palatinus

wladiſlai in fratres ſæuicia.

wladiſlaus excomunicatur.

erant: q̄ primum fortunā experiri statuerunt, & aduerso pectore, ex uulnere potius q̄ fame mori iudicabant. Quadam igitur die, hostes eos obsidentes, sparsos hincinde considerabant. Alios comessationi deditos, alios uoluptatibus & ludis, cæterisq; iocis aulicis intentos: alios post crapulā somno grauatos & sopitos, inermes ac inordinatos. Temporis oportunitate freti, extenso de cacumine turris signo rubeo, in hostem cum peritissimis suis militibus & reliquis infirmioris etiā ætatis ordinibus: cum ualido clamore irruperūt. Et iniecto igne: tabernacula culmis & straminibus tecta conflagrarunt: proper eq; uersus ducem Wladislaum accelerātes: quosq; occurrentes inermes trucidarunt, & trementes in omnem partem dispersos conflixerunt. Dux uero Wladislaus diffugiētes insequutus: cū paucis, equorū permutatione adhibita, fugit, & merens Graccouiam uenit. Duces uero Russiæ Swantoslaus: Isoslaus & Wseuoldimirus eorum fortunis priuati: per Graccouiā Russiam petūt. Duces uero utpote Boleslaus Crispus, Henricus & senex Mecz/la9 ex manubiis utriusq; exercitus tū Polonici tum Ruthenici ditati: plures ex forensibus milites armauerunt, propriosq; omnes asciuerūt: & Wladislaum insequētes Graccouiam peruenerūt. Ipse uero eis nō exspectatis in Germaniam ad Conradum Romanorum regem fugit. Boleslaus uero Crispus, Henricus primus, & Mieczlaus senex germani, Graccouiā ingressi arce potiti sūt uictoriaq; modeste usi, nō eñ seuierūt aduersus Cristinā glotē suā, nec filios ipsius. Ne autē quicpiam sinistri & deterioris, aliqua occasione oblata nonnunq̄ in eā attētaretur, persuasa in Germaniā cum filiis, Boleslao alto, Mieczlauo, & Conrado loripede discessit, ac in Conradi Romanorum regis curia Wladislao marito suo sese applicuit. Ecce qui alienos potētatus ardētius expeciit, iuste proprios amisit, Ecce superba Cristina, leuiros suos perosa, & exicium eoꝝ anhelans atq; procurans, absq; leuirorum machinatione humiliata abiit, dominiorum spe frustrata. Hæc est illa Cristina, quæ omnes Polonos habuit fastidio, consortia eorū, habitum & mores dedignaris, eos incultos & fœtidos asserens, non ipsos ad officia nec mensæ admittēs seruicia solis Germanis contēta ipsisq; omnia distribuens officia. Hæc Cristina rusticos incitabat & pro sua industria alliciebat ut pro celebrioribus āni festiuitatibus ad uberiorem regiæ mensæ apparatū offerrent, gallos, āseres, porcos, frumentū, auenam, & cætera esculentorū et poculentorū genera, quibus secundum locorum qualitatē ex aeris temperamento gubernatam regnicolæ abūdabāt, hoc (ut præsumitur) faciens, nimia habendi auiditate uel sua illiberalitate, quæ singula uoluptatibus, & luxuriei erāt subseruientia. Quom aūt semel ab eis quicquā oblatū erat, quottānis & ꝑpetue ad fiscū ut darent inscriptione ratificabat. Contumaces uero & negligentes uerbere, aut carcere percellebat. Ideoq; ex Polonia odiosa discessit.

Wladislaus ab obsidione pulsus.

Wladislai fuga in almaniam.

Cristina regina

CAPUT XVII.

Monasterij Andrzeow fundatio.

Casualia & incidentia hoc perpendūtur capite. Monasteriū eñ Andrzeouieñ Graccouieñ diocesis, ordinis Cistercieñ. Ioānes alias Ianick Wratisluiaeñ Episcop9 primū fūdauit. Expost uero Gnezneñ Archiepiscopus, cū Clemente, de domo Griffonū suo germano

germano, in prædio suo Brzesnycza, anno domini. M. centesimo quadrage simo eidem monasterio oppidum Andrzeow, cum prædio Brzesnicza & septem uillis Potock scilicet, Lyszakow, Rakoszino, Rakowo, Lanczno, Tarszawa, Chorzowa pro dote assignarunt, nec quicpiã iuris sibi in eisdem reseruarũt, excepto tributo sibi & eorum successoribus ex oppido Andrzeow præstando, corda occisorum pecorum uidelicet, & de singulis allecũ uasis in præfato oppido uendendis, aliquot alleca, quod Andrzeowieñ Abbates ex post ab eorum nepotibus redimerũt. Fratres autẽ in prædictũ monasterium introducti ex Morimũdo, monasterio in Burgũdia sito, accersiti sũt, ob hoc monasterium Andrzeowieñ a plerisq; minor Morimundus uocitatur. Eodẽ anno Sobieslaus dux Bohemiæ, sciens Boleslaum Krzyuousti uita functum Slesiam uastauit, principibus Poloniæ quadrifariã diuisis nequitq; tamen repugnãtibus, & eam sibi totam appropriare cupiens, uicum Koszczan undiq; paludibus septum, instãter munire cœpit, præsidium eidẽ imponere uolens, sed acutis correptus febribus, in Pragãq; delatus, diẽ obiit 16 kalendas Marcii in Vissegradeñ ecclesia sepultus. Item anno domini 1105 Myeszko siue Myeczlaus senex, dux maioris Poloniæ, post obtẽtam cũ fratribus uictoriã de Wladislao eorum fratre, duo monasteria Cisterceñ ordinis fundauit, unũ in Landa ducali uilla supra fluenta Warthæ, & aliud in Pagrowiecz, dotauitq; ea uillis, prædiis & amplis introitibus, Introduxitq; in eadẽ fratres ex monasterio Vetus mõs dicto, tribus miliaribus a Colonia Agrippina distãte, & priuilegiauit ut Colonieñ dumtaxat in præfatis monasteriis susciperentur & fouerentur nonq; alterius nationis homines. Quod eum fecisse cõstat ob honorẽ a Colonieñ, in uisitatione ecclesiarũ Aquisgrani & Coloniensium sibi exhibitum: Iaropolc9 Wlodimirouicz Kiouieñ dux moritur decima die Februarii, anno Christi. M. centesimi quadragesimi, & in ecclesia sancti Andreæ sepelitur. Et licet Vyeczislaus frater suus kiouiensem sedẽ accepisset, Wseuoldo Olhowicz attamen in kiow cũ sua militia ueniente, ne secum dimicare cogeretur per medium metropoliti pacificatur & de kiow excessit, & Thurow acceptauit: Wseuoldus aũt principatũ kiouieñ in pace possedit

Minor Morimundus.

Sobieslaus bohem9 dux Slesiã vastat moriturq;.

Monasteriũ landa fũdatur.

Colonieñ soli suscipiuntur.

Iaropolci mors.

CAPVT XVIII.

Boleslaus Crispus.

Anno domini quadragesimo sexto supra millesimum centesimum pulso duce Wladislao, pulsaq; Cristina eius coniuge una cum filiis, Boleslaus Crispus, fratrum consensu, prælatorum, Baronum, regni Poloniæ monarchiam sortit9 est, suamq; hereditatem terras Mazouiæ & Cuyauiæ tenuit. Terra uero Graccouieñ, tũ propter monarchiam, tum propter curã Kazimiri germani infantuli sibi adiecta est. Is Boleslaus fratres magna affectione coluit, modestiã, liberalitatemq; in omnes exercuit, exindeq; cuncti allecti, summa deuotione iussiones ipsius obibãt, en

quanta uirtutū efficatia, tyrannidi contraria. Conradus autē Romanorum rex, præcibus Wladislai ducis, atq; Cristinæ consortis suæ inductus, legatione missa, poposcit, ut Boleslaus Crispus una cum fratrib9, duci Wladislao portionē eum contingentem redderet. Dumq; Conradus, anno Christi 1147 pro subsidio terræ sanctæ ferendo, iret per Poloniam cum frequentissima suorum principum & militū multitudine. Et Boleslaus Crispus cū germanis Myeczlao & Henrico, in metis ei personaliter occurrentes, cum magna ueneratione, præfatum Romanorū regē & ipsius exercitū per Poloniam conducentes, omnes sumptus & expēsas liberaliter tribuerunt, pontes & pessagia refecerūt, ad extremumq;, Constantinopolim uersus deduxerūt. Instabat sæpius pro Wladislao ut in poloniā reassumeretur. Boleslaus autē tam frequētibus imꝑatoris instātiis uictus, se nō abnuere respōdit, dū imꝑator e terra sācta rediret. pluribus itaq; militibus perditis, ex calce, farine & panibus per Græcos & Thurcos admixta, reuersus tandem post mediū annum Conradus per Wladislaumq; sollicitatus ꝑ suos Oratores adhortatus est, ut Boleslaus suæ promissionis memor Wladislaū in principatus, ad eum spectantes recollectos reacceptaret. Boleslaus uero Conradū certiorem reddidit, fratris Wladislai reassumptionē non abnuere, dummodo regni scissio, nouaq; bella exinde non orirentur, quod nō euenire haud esse uerisimile affirmabat. Eo responso Conradus Romanorum rex furore cōcitus, cum omnibus Germaniæ ducibus, & Wladislao duce Bohemiæ poloniā ingressus est, & transmeato flumine Odra, eam demoliebat & uastabat. Boleslaus uero cum suis fratribus, & tota regni Poloniæ militia, uidens se imparē tantæ multitudini exercitus imperatoris, id quod sibi foret expediens recte discutiēdo, cum imperatore decertare noluit, sed ex patris consuetudine diuiso exercitu, ex locis insidiosis & iniquis cæsareum exercitum lacessiuit, pabulantes rapiendo, lōgiusq; ab exercitu exeuntes occidendo. Obtentaq; securitate, ut magis ingenio q̄ acie confligeret, papilionem Cæsaris ingressus, se suosq; germanos ei strictiori affinitate iunctos, iustioremq; habere causam q̄ Wladislaum, nec unq̄ Wladislao nocuisse exposuit, sed rogātibus oppræssis fratribus dū eis misereri noluit, suo crudeli facinore in exiliū abiit. Exorabilem se præberet imperator, e Poloniaq; recederet, post recessum ipsius Wladislaū quādoq; reassumendum non cunctaretur, Et quia Boleslaus Crispus liberalis fuerat, principes Germaniæ, ut eorū persuasione Conradus discederet, quod & fecit, plurimis deuicit muneribus, Sic Boleslaus sua prudentia Conradum imperatorem e polonia abduxit. Wladislaus promissis Boleslai ludificat9, acceptis ab imperatore militum subsidiis, & Slesiæ applicās, nec gratiam fratrum repperiēs, duo edificauit castra, Nyemcze & Grerdis, ex quibus spolia & incursiones agere cœpit. Boleslaus autē cū fratribus, & suis protūc habitis militibus castra occupauit. Wladislao uero pro auxilio ad Conradum redeunte, quod anteq̄ per eum adductum esset. Obsessi milites ex pacto cū principibus inito, ne quid hostile pateretur, in Germaniam abierunt. Conradusq; Romanorū rex, quoniā a tempore Hierosolimitani pessagii indies languidior fieret, ex ipso languore uitam finiuit, in Haynbergk ciuitate imperiali sepultus.

Conradus romanorum rex ꝑ poloniam in terram sanctā.

Grecorum & Turchorum in Cōradum pessimū facinus.

Pro wladislao Con. in polo. expedicio.

Conradus polonia excessit.

ali sepultus. Duxq; Wladislaus spe frustratus permansit. Boleslaus autem Crispus, a cesariæ qua naturaliter adornatus fuerat Crispus cognominatus Animaduertes solium suæ monarchiæ pacatum, accepit in consortem Anastasiam Wseuoldimiri ducis Hallicien filiam, & circa Graccouiam nuptias solenniter peregit. Cuius exemplum sequutus Myeszko senior, dux maioris Poloniæ & Pomeraniæ Eudoxam altam Wseuoldimiri Russiæ ducis filiam in uxorem accepit, ex moreq; circa Posnaniam nuptias celebrauit, qua breui superuiuente, filiam Belæ cœci regis Hungariæ mortui, & sororē Geyszæ tunc regnantis regis Hungariæ, Gertrudim nomine, accepit in consortē Henricus uero eorum germanus dux Sandomirien & Lublinen, refutatis nuptiis, quoniam cœlibē uitam elegerat, cum uoluntariorū militum delectu, in pulchro apparatu, ad tuēdam terrā sanctam (quoniā illa tempestate a regibus christianis ipsius quærebatur recuperatio) profectus est. In profectiōis articulo, ecclesiam parrochialem in uilla Zagoscz ad fluuiū Nida cum bona dote fundando, & terras Sandomirien ac Lublinen, Boleslao Crispo ad gubernandum cōmendando, postq; unius anni lapsum, sospes in patriam redüt, militibus suis nonnullis, morte & periculis absūptis. Ducibus Poloniæ aliquot annis tranquille & sine bellis uitam agentibus, aduenere legati imperatoris Friderici Barbarussa ex Herbipoli, requirentes prædictos duces Poloniæ, & Wladislao apud imperatorē exulanti redderet hereditatem, & ut quingentas marcas argenti, singulis annis ad ærarium cæsaris inferret. Respondit dux Boleslaus cum suis germanis, ex restitutione fratris, bellum ciuile & exterminium patriæ futurū esse. Sub imperatore uero & tributis nūq fuisse regnū Poloniæ, rogaret pro inde cæsarem nūncii, ut contra duces indignatione non moueretur. Fridericus uero hac responsione irritatus, magnas concepit iras & cum amplissimo exercitu ex Germanis & Bohemis, adunato, undecimo kalendas Septembris Odram transuadando, Poloniam intrauit. Cui duces Boleslaus, Myeczlaus & Henricus, cum robore exercitatissimorū militū occurrentes, propter imparitatem & euidentissimū periculum noluerunt cōgredi, partitis itaq; militibus ex locis iniquis hostes lacessire nō cessarunt, singulaq; loca & uillagia, per quæ exercitus imperatoris erat trāsiturus exusserunt, ut tam milites q̄ equi eorum tabescerent & consumerentur inedia, sed & fluxus uentris dissintericus exercitum imperatoris inuasit, ex qua peste plurimi cadebant & moriebantur. Cæteri metu perculsi reuersionem a cæsare præcabantur. Cæsar non habens pugnandi copiam quoniā nec hostis ad confligēdum apparebat, nec castra aut ciuitates munitæ ad expugnandum in Polonia reperiebantur, soli agri innocui exurebantur & uastabantur. Igitur turpe ratus cæsar absq; fructu discedere, per medium Wladislai ducis Bohemiæ, circa uillam Crisogwe, inter Wratislauiā & Posnaniam consistentem in hūc modū cum principibus Polonorum conuenit, ut fratrem eorum Wladislaum exulem in suos ducatus restitueret, & imperatori tricentas lanceas aduersus Mediolanum pro æstate futura mitterent. Accepta est utraq; conditio, a Boleslao, Myeczlao, & Henrico polonorū principibus, ad diuturnioremq; pacem conficiendam, Fridericus imperator affinitatem

Henricus Sandomirien dux Hierusalem pergit.

Friderici Barbarussæ postulatio.

Friderici in poloniam expeditio.

Pax & affinitas Friderici cū ducibus poloniæ.

nitatem cum ducibus Poloniæ dando in coniugem Myeczlao duci maioris poloniæ, & Pomeraniæ Adleydam neptem suam (iam eñ Gertrudis altera coniūx Myeczlai uita functa excesserat. Post fœdus & huiusmodi promissa, de restituēdo Wladislao facta, Wladislaus de calamitoso exilio redire uolens parabat necessaria cōmeatui, sed grauissimo correptus morbo, quarto nonas Iunii, anno Christi. M. centesimo quinquagesimo nono, animā exalauit, & in Aldemburk sepulturam percœpit, ubi & sua consors Cristina cōmorās, postea fato ex humanis rapta marito est apposita. Refert alia polonorū historia Wladislaum in fines Poloniæ uenisse, & innouatis castris Grotecz, Velen, Nyemcze Poloniam continuis inuasionibus perturbasse, euocatusq; per fratres ad colloquiū in ploczko, ueneno sūpto occubuisse, & in eodē Ploczko sepulturam habuisse. Ecce qui fratrum bona rapere conabatur propriis priuatus misere occubuit. Post cuius e uita excessum tres filii ipsius, Boleslaus altus, Myeczlaus, & Conradus loripes. Ad promotionem imperatoris Friderici Barbarussæ p Boleslaum Crispū & eius fratres adolescētum patruos, Slesia præcariæ dotati sunt. Qui inter eos Slesiam diuidentes Boleslao alto oram Wratislaueñ cum eius appēdenciis tribuerunt. Myeczlao Rathiborieñ & Opauieñ. Cōrado loripedi, Glogouieñ & Crosznen, uerum Myeczlaus amore cuiusdam mulieris infascinatus, Opauiam ei perpetua donatione contulit.

Wladislai mors. 1159

Fredericus Barbarossa Imperator

Slesia in filios Wladislai diuisa.

Slesia primum auulsa à corpore regni poloniæ.

CAPVT XIX.

PAcatā undiq; Polonia. Boleslaus Crispus accepta altera consorte Helena filia Roscislai, ducis Przemislieñ. Anastasia etenim prior coniunx iādudum a sæculo migrauerat, communicato cōsilio fratrum & nepotum, expeditionem cōtra Prussiam indixit, Et superato flumine Ossa, Poloniā & Pomeraniam a Prussia disterminātē, constituendo tres exercitus secundū numerum trium ducum. Quorū primū Henricus dux Sandomirieñ & Lublineñ duxit. Alterū Myeczlaus dux maioris Poloniæ. Tercium Boleslaus Crispus monarcha Poloniæ gubernauit, populationem cū conflagrationibus & cœdibus, longe lateq; extenderunt, quū maiores Prutenorū aduenientes pacem supplices præcati, in hunc modum a duce Boleslao pacem obtinuerunt, ut tributa monarchæ Polonorum quotannis darent, & quilibet Prutenus unda baptismatis ablueretur, aliter sub hasta ueniret uenundādus. Vniuersa ergo Prussia, anno Christi. M. centesimo sexagesimo quarto, fidem Christi & baptisma suscepit, idola confregit, tributa Polonis soluenda iurauit. Sed callide & dolose omnia ægit, Boleslao siquidem cum suis gentibus in Poloniam redeunte, anno nondum elapso, nunciis ad Boleslaum missis, fidem Cristianam abiecerunt, tanq̄ onus eis importabile & inasuescibile. Verū tributa ex more, singulis annis ad fiscum ducis ingerenda promiserunt. Et quia dux Wladislaus quæ dei sunt neglexit, Prutenis resistentiam non opponens, tributa quæ uidebantur ei sufficere amisit. Collecto siquidem exercitu Pruteni, repente & itineribus occultis oram Chelmeñ & Mazouieñ inuadentes homines abduxerunt, pecora, & plures uillas cum oppidis exusserunt, tum Boleslaus dolore & furore plenus, uolens

Boleslai in prussiam expeditio.

Pruteni ad fidē christi conuersi

pruteni a fide deficiunt.

nus, uolens iniuriam dei, prophanationisq; fidei Christo & sibi fracte, ulcisci denuo cum fratribus & totius poloniæ gentibus Prussiã ingressus est, demoliendo quæq; obuia, Prutenis in siluis & stagna locaq; inaccessibilia diffugientibus. Erant quattuor Pruteni, ad ducem Boleslaum e Prussia profugi, fidelitate & sinceritate ex longa inter polonos conuersatione, ut uidebatur cõstantes, propter periciam locorum antecedentes, & exercitus polonorũ deducentes, statiuaq; secũdum qualitatẽ locorum præsignantes. Hos Pruteni occulte corruperunt, ut saltem nũc patriæ, magis q̃ polonis fauerent. Ex cõpositione cum Prutenis, finxerunt præfati ductores, multam prædam hominum pecorũq;, trãsitis quibusdam densis & inuiis siluis, reperiẽdam. Cumq; loca iniqua & angustia ingrederẽtur, a natura uoraginosa, & undiq; bituminosa limositate luti circumsita, in superficie uirescentia graminis tecta, Prutenorũ cateruæ ex insidiis insiluerunt, inclusos polonos iaculis & sagittis urgentes & profligantes, intantum ut nec progredi, nec referre pedem retrorsum possent, undiq; uoraginosis & locis lutosis septi. Cadebãt strennui milites telis obruti, quorsumcũq; uero progrediebantur, iniquitate uoraginum absorbebãtur. Aliiq; super alios calcãtes & Prutenos adire conãtes, in profundum scenose uoraginis mersi dehiscebantur & deuorabantur. Henricus uero dux Sandomirieñ & Lublineñ celeberrimus in acie uiriliter dimicans, telis obrutus, in terram decidit, & per arma confossus, una cum reliquis interiit, & ab sceno cum eis deuoratus permansit. Pauci admodum cum ducibus Boleslao & Myeczlao de malignis locis euoluti, reuersi sunt & in poloniam peruenerũt, gemebundi & tristes, tũ propter ducis Hẽrici interitum, tũ propter stragem infortunatissime perpessam. Sed & Polonia tota deplanxit, lõgos in dies secũdum filios, uxores & cognatos, mortem suorũ consanguineorum quoniã fere totum robur militiæ polonorũ Prutenorꝝ fraude occubuerat. Surrogato Kazimiro, quarto Boleslai Krziuousti filio, in principatus Sandomirieñ ac Lublineñ, cui pater inter quattuor rotas fratrũ nullam assignauerat sortem, alius inopinatus euentus accidit. Duces etenim Slesiæ nepotes ducum Poloniæ, mouerunt eis bellum & uastabãt districtum Posnanieñ, præcipue uero ex Boleslao Crispo monarchiã, ducatusq; Sãdomiriesi & Lublineñ, simul & Graccouiã cum quibusdam ciuitatibus Slesiæ repetebant, quas usq; in illud tempus Boleslaus Crispus tenuit. Facto ergo cõuentu ducum sub treugis pacis, satis prudenter & grauiter disseruit Boleslaus Crispus monarchiã & Graccouiã non pertinere ad nepotes eius, duces Slesiæ, quis ipsorũ genitor eisdem potitus fuisset, quoniã delectionem in monarchatum talia sequerentur, non geniturã nec hereditatem. Ducatus uero Sãdomirieñ & Lublineñ, dumtaxat ad ducem Kazimirũ pertinere, qui nõdum ullam portionem regni poloniæ adeptus esset. Duces autẽ Slesiæ Boleslaus altus, Myeczlaus, & Conradus loripes iamiam potirẽtur, & in hereditatem Slesiam assumpserũt. Ciuitates uero aliquas Slesiæ, se tenere declarauit ad obeũda onera monarchiæ & tutelam Slesiæ, propter bonũ autẽ pacis, iuxta decretum mediatorũ, resignauit Boleslaus castra & ciuitates, quas in Slesia tenuit, suis nepotibus, & facta est pax, ad extremum aũt infirmatus Boleslaus Crispus

Boleslai altera in prutenos expeditio.

Boleslai accepta in Prussia clades.

Interit⁹ henrici

kazimirus surrogatus henrico.

us Crispus legauit testamẽtaliter ducatꝰ Mazouiæ & Cuyauiæ filio suo uni co Lestkoni. Curatorẽ uero eius & uxoris suæ, adiecit Kazimirũ germanum natu minorem ducem Sandomirieñ & Lublineñ, ꝗ si ex humanis prius Lestko raperetur, præfatus dux Kazimirus succederet in principatus Mazouieñ & Cuyauieñ, thesaurũ autẽ quem habuit, uasa & clenodia aurea & argẽtea inter Lestkonem filium, Kazimirũq; ducem & suam cõsortem, ex æquo diuidere iussit. Obiit autẽ in arce Graccouieñ. pridie kalendas Octobris, anno domini. M. centesimo septuagesimo tercio. Monarchiæ uero regni poloniæ quam administrauit anno uigesimo nono. Sepultus in ecclesia Graccouieñ, in diebus Gedeonis pontificis Graccouieñ.

Boleslai testamẽtũ & mors. 1173

CAPVT. XX.

Mieczlaus seu Mieszko dux maioris poloniæ & Pomeraniæ, ãno domini. M. centesimo quinquagesimo quinto, in Lubus monasterium a se cõstructũ diocesis Wratislauieñ, introduxit fratres Cistercieñ ordinis, & eidem liberaliter dotauit, oppida, uillas & prædia pro introitibus, narrant ueterũ relationes Lubus quõdam tempore gentilitatis, polonorum famosum phanũ idolorum fuisse. Insuper præfatus dux Mieszko, suasu Ioãnis qui & Ianik Archiepiscopi Gnezneñ, ex dolatis lapidibus fabricauit ecclesiam collegiatam sancti Pauli in Kalisz, & dotem cõferẽdo in ipsa instituit Prepositum & aliquot Canonicos. Eclipsis solis satis notabilis fuit anno Christi. M. centesimo quinquagesimo octauo. Quam secuta magna fames in polonia plures mortales absumpsit, & Hierusalẽ de manibus christianoꝝ capta est a Soldano Babiloniæ. Fridericus Barbarussa Romanorũ imperator, pro laboribus & auxilio in expugnatione Mediolani, per Wladislaum ducẽ Bohemiæ personaliter impensis, anno Christi. M. centesimo quinquagesimo nono, eundem in regem Bohemiæ coronauit. Abrogatis ueteribus insigniis scilicet aquila nigra, quam in eam diẽ ferebãt Bohemorum duces, & leonem album noua insignia ei attribuit. Anno domini M. centesimo sexagesimo secundo Iaxa de domo Griffonum, fundauit conuentum in uilla sua Miechow, canonicorũ regularium ordinis sacri sepulcri dominici Hierosolimitani, sub regula sancti Augustini militantium, geminã crucem rubram e regione cordis supra uestẽ gestantium. Dum etenim præfatus magnificus Iaxa pro defensione terræ sanctæ personaliter cum suis armigeris in Hierusalem strẽnue decertaret, in reditu, peciit a patriarcha Hierosolimitano, cui nomen erat Monachus, ut secum adminus unum fratrẽ in Poloniam mitteret, ad plantandum Canonicos regulares præfati ordinis, quod cum obtinuisset, litteras concessionis eiusdem patriarchæ, quæ incipiunt. Monachus diuina pacientia &c. in Miechow detulit, & ecclesiã latericiam, de consensu Mathei episcopi Graccouieñ construxit, quæ postea meis tempestatibus cessit in proram & partem priorem chori, addita & muro extructa denuo altera parte uersus orientem, cum eminenti totius chori desup alta muratione, ecclesiæ siquidem corpus iamdudum præcesserat & constructum, plumboq; tectum, a fratribus loci fuerat. Sed ãno Christi domini. M. quingentesimo sexto in die assumptionis Mariæ noctis sequentis, cõflagrato toto

Monasterium lubus. 1155

Tẽplũ .s. pauli in kalisch

Eclipsis.

Hierusalem capta.

1159

wladislaus bohemie rex coronatur.

Monasterium in myechow fundatur.

to toto oppido Miechow, ob detestandam fratrũ incuriam non protegentiũ totus conuentus una cum ecclesia & amplitudine muroꝝ (tegulis latericiis & plumbo nequicq̃ releuantibus) consumptus & exustus est, nec est possibile ut in diebus nostris tam ornata structura cum ecclesiæ apparatibus & palaciis ambitus monasterii reedificaretur. Contulit aũt antedictus Iaxa ꝓ dote conuentui Miechouieñ tres uillas, Komorow, Zegorzicze, & Miechow Quæ Miechow frequentia & multitudine populi dilatata in oppidũ notabile creuit. Aliud cenobium uirginibus ordinis Præmonstrateñ, de regula sancti Augustini, idẽ ipse magnificus Iaxa erexit & cõstruxit in Zwierzinyecz prope mænia famatæ urbis Graccouieñ. Et ãbob⁹ cenobiis libertates a Boleslao Crispo regni poloniæ monarcha expediuit, ut eorum subiecti non soluant poradne & strozne. Castra non edificent, Pouosz & poduodi non dẽt Monetario non obediant, ad bella nõ uadant, & ut a tributis ac seruiciis cæterisq; oneribus ducalibus in perpetuum libertarẽtur, quod cernimus posteriores duces & reges Poloniæ abrogasse & uiolasse. Cæteros redditus, uillas & decimas, pro uberiori impinguatione utriusq; cenobii Episcopi, duces, & nobiles temporum successu addiderũt. Nonis Septembris, ãno domini. M. cẽtesimo sexagesimo nono, tres soles in occidente apparuerũt. Et post duas horas, duobus disparentibus medius & unicus occidit. Sic & ãnis proximis tres lunæ apparuerũt. Anno domini. M. centesimo septuagesimo, Vernerũ antistitem Plocensem, de domo rosarum, uirum deuotione & sanctitate mirificum, Byeniassius inductione Boleste fratris eius, Castellani Visneñ occasione uillæ Karszko, quam idẽ Bolesta nitebatur pro se, ab ecclesia Ploceñ abstrahere, occidit quarta die Februarii in Bis kupicze, uilla episcopali. Terciaq; die post occisionem Byeniassius occisor nusq̃ apparuit. Creditus omniũ estimatione pro carnificio facinore a terra absorptus. Ad relaxandũ autẽ interdictum, quod Petrus Archiepiscopus Gnezneñ in totam prouinciã poloniæ promulgauerat, Boleslaus Crispus dux & monarcha Poloniæ, Bolestã captum, tela noua, cera oblita circumuolutũ, iudicialiter cõdemnatũ, in medio ciuitatis Gnezneñ, tam episcopis q̃ proceribus poloniæ inspectantibus, ad abolendam diuinã iram pro illato parricidio, incendio grandi consumere & exurere præcepit. Cœpitq; extũc beatus Vernerus in Ploceñ ecclesia sepultus, miraculis clarescere, & inuocantibus in cũctis necessitatibus succurrere. Gedeon Episcopus Graccouieñ, anno domini. M. centesimo septuagesimo primo, in oppido Kelcze suæ diecesis quadrato lapide ecclesiã edificauit, in honorem beatæ & gloriosæ uirginis Mariæ dicatam, & in ea quattuor prælaturas instituit, Præposituram, Decanatũ, Custodiã, & Scolastriam præbendas uero sex, & uicarios decem, dotem eis de episcopali mensa in decimis largiẽdo, ordinauitq;, ut singulis diebus horæ Canonicæ deuote explerentur. Mieszko dux maioris poloniæ & Pomeraniæ, fũdauit hospitale pauperꝝ in ciuitate Posnanieñ ad ecclesiam sancti Michaelis, pridie nonas Maii anno domini. M. centesimo septuagesimo, & commisit gubernationem eius fratribus hospitalis sancti Ioannis Hierosolimitani. Donauitq; ei dotem perpetuam, uillas istas, Nithcowi, Glinka, Goszthowo Szamoczirußka, Iagodno,

Myechow exuritur.

Monasterium zwyerzyniecz extra Gracco.

Tres soles.

Tres lunæ. 1170

Vernerus Episcopus Ploceñ. occisus claruit miraculis.

Iusta compensatio.

Ecclesia in oppido kelcze extructa.

Hospitale Posnaniæ.

godno, Gleyszouo, Czirnyelino, Iarognywy, cum uniuersis earundem uillarum appendentiis. Rodowanus uero episcopus Posnanień in præfatis uillis decimas, necnō decimas in uillis Myleszkowo. Andrzeowo, Vigenowo, Vielikye, Zuchilyecz, Oberzekye, Lipnycza de mensa sua episcopali dedit, & præfato hospitali in perpetuum inscripsit.

CAPVT XXI.

wseuoldi mors

Nni domini. M. cētesimi quadragesimi septimi. Wseuold9 dux Kiouiensis duodecima Iulii mortuus est, Et Ihor filius eius obtinuit sedem eius. Kiouień uero accersiuerūt Isaslaum ducem Pereaslauień in Kiow, contra quem Ihor cum fratre suo Swantoslao egressi, sine dimicatione ambo fugierūt. Isaslaus aūt in castrum Kiouień introiuit, & post quattuor dies Ihor captus, ad Isaslaum adductus est, primū in Pereaslaw incarceratus, expost, prout supplicauit, in sacerdotē est tosus

Ihor captus.

Inuidia ergo ducti duces Russiæ, Georgius, Olech, Roscislaus, & Swātoslaus contra Isaslaum insurrexerunt, de sede Kiouień eum eiicere uolētes, & instructis copiis congressi sunt, multisq; hinc inde cadentibus. Isaslaus ad extremum succubuit, & capta uxore, cum filiis ex Kiow in Luczko confugit. Dux uero Georgius in Kiow sede auita consedit, tandem Isaslaus erogauit donatiuū Boleslao Gracoouiæ & Mazouiæ. Hēricoq; Sādomiriæ ducibus germanis & hungaris. Qui integra hyeme cum suis gentibus commorati apud eum, uidentes ipsum omnia cunctāter & pauide agere, tā poloni q̄ hungari ab eo discesserunt. Quo comperto dux Georgius Kiouień cum duob9 filiis Roscislao, & Andrea, dux Vieczeslaus, Georgii frater, & cæteri duces auxiliares Isaslaum in Luczko obsederunt. Ipsoq; pacem petente per Wlodimirkonem ducem Andrea filio Georgii Kiouień pacem dari persuadente pacem confecerunt, & eam iuramento firmātes, obsidionem soluerunt, tamē mortuo Roscislao Georgii filio duce Pereaslauień, uoluit Isaslaus occupare Pereaslaw, & prohibitus transire Dniepr per Georgium & eius auxiliares duces & Polowczos, conflixit cū eis in nauibus fluminis Dniepr, uicitq; Isaslaus & reuersus cum Vyeczeslao patruo suo Kiow accepit. Dux uero Georgius cum filiis & Polowczis fugierunt, insecutusq; Georgium Isaslaus kiouień dux in Pereaslaw eum coartauit & obsedit, donec necessitate coactus, nouis conditionibus pacem iurando & de Pereaslaw cœdendo, effecit. Hungaros autē præcio conductos, Mscislaus Isaslai filius, dum in auxilium Isaslao duceret Wlodimirko dux Halicień, apud Szapuhoin in diluculo omēs tāq̄ pecora trucidauit, q ea die inebriati iacebāt tanq̄ mortui, nec eos Mscislaus præ ebrietate suscitare ualuit. Isasla9 ergo cōtra Wlodimirkonē misso filio suo Mscislao hungaros conduxit, quibus uenientibus cum Stephano rege eorum, & cum Wlodimirkone pugnantibus, plures de suis occiderunt alios uero captiuauerunt, & fugiens Wlodimirko recepit se in Przemisl. Hunc insequutus rex Stephanus obsedit, & ipsū coangustiauit, intantū ut pacem præcaretur. Venienteq; Isaslao duce kiouień cum suis copiis in exercitum Stephani regis hungariæ, pacem abnuebat, quā illi concessit rex Stephanus & in hungariā discessit. Isaslaus uero in kiow abiit. Eodem āno dux Georgius

Isaslai clades. kiouia capta.

Luczko obsessum.

Isaslai naualis victoria.

Georgij ducis fuga.

Hungari trucidati.

Hungari vltionem ex wlodimirkone acceperunt.

Regis stephani pax.

Georgius cũ filiis suis cum Rosztowczis, cum Suszdalcis cum Polowczis & ducibus de Reszani, obsedit Czirnieow, sed ueniente Isaslao in auxiliũ Czirnieouień, Polowczi territi diffugiunt, quos sequutus dux Georgius discessit in Nouogrod, illic relicto Vasilkone filio, iuit in Suszdal. Isaslaus autẽ non inueniẽs Georgium apud Czirnieow, abiit in Nouogrod, ex inde Vasilkone discedente ad patrem in Suszdal, data petentibus pace reuersus est in Kiow, & misit filium suũ Mscislaum in Polowczos, qui eos uastauit, magnã prædam pecorum abegit, & tabernacula eorũ recepit. Pluresq; christianos soluit & a captiuitate eduxit, reuersusq; est cum gloria, eo tempore Wlodimirko dux Halicień mortuus est. Isaslaus aũt dux Kiouień ueteres hostilitates ultũ iri cupiens, mouit bellum filio Wlodimirkonis ducis Halicień, milites uero rogauerunt filium Wlodimirkonis ut discederet in Halicz, unicus enĩ erat, factaq; est cœdes ingens circa flumen Sereth, & tanta inuolutio ut se inuicem non agnoscerent, & utriq; pro uictis abirent. Veniente quoq; Isaslao in Kiow, mortuus est tredecima Nouembris, ãno domini. M. centesimo quinquagesimo octauo, sepultus in monasterio sãcti Theodori. Et sedẽ ipsius Kiouień Roscislaus dux de Smolensko accepit, isq; assumpto secũ Swatoslawkone, Wseuoldouicz, & Mscislao Isaslauicz trãsit uersus Czirnieow contra Isaslaum Dauidouicz. Isaslaus uero Dauidouicz misit pro Hleb Georgii qui uenit in eius subsidium cum Polowczis, quorũ multitudinem Roscislaus conspicatus territus est, mittẽsq; ad Isaslaum Dauidouicz, sibi Kiow pro se, & pro Mscislao nepote Pereaslaw cõtulit. Hoc audiens Mscislaus indignatus recessit e campo cum sua militia, quod uidẽtes alii omnes fugerũt & persecuti sunt eos Polowczi, plures occidendo, alios captiuando. Patrandoq; plurima mala circa Pereaslaw, & ecclesias atq; uillas cõburendo, post hæc Georgius uenit uersus Kiow, & interpositis colloquiis, cessit ei Isaslaus de Kiow quam possederat, ex resignatione Roscislai. Sedit itaq; dux Georgius in Kiow sede auita, & diuisit regiones inter filios. Andreæ dedit Visschrod, Borzisz Thurow, Hleb Pereaslaw, & Vasilkoni Porszy. Non contentusq; Georgius, ꝙ Mscislaus Isaslai filius fuerit pulsus de Pereaslaw, misit contra eum exercitum ualidum, in Przesopnycza se continentẽ. Qui terrore hostili actus, imparem se uidẽsfuturæ dimicationi fugit in Luczko, & exinde in poloniã ad duces Boleslaum Mieczlaũ, & Henricum, qui congregatis dominiorũ suorum potentiis, hostiliter uersus Russiam procedebãt, uolẽtes Mscislaum non tantum in Pereaslaw, sed & in sedem Kiouień restituere. Dux autẽ Georgius kiouień, ueritus polonorum potẽtiam, ꝑ suffragiũ Roscislai ducis Przemislień, pacificat cũ duce Mscislao & suis germanis Wlodimiro & Iaroslao filiis Isaslai, & tã ducatum Pereaslauień q̃ cætera omnia quæ ad eos pertinebant eis restituit, iureiurando se astringens, nunq̃ ad occupationẽ eorum dominiorũ aspirare. Sed postea non seruato iuramento ducẽ Mscislaum in castro Wladimirień obsidione cinxit: Fiebatq; grãdis occisio inter obsessos & obsidentes. Polonis qui in obsequio ducis Mscislai fuerunt, uarias cœdes in nobilibus ducis Georgii edentibus, intantũ ut Georgius pluribus de suis ammissis, confusus in kiow rediit, Illicq; morbo correptus interiit, in ecclesia

Wlodomirkonis mors.

Isaslai mors.

Georgius accepit kiow.

Georgij mors.

Isaslaus dauidouicz.

riit, in ecclesia sancti Saluatoris apud Berestow tumulatus, anno domini. Mcentesimo sexagesimo quarto, quindecima mensis Maii. Cui successit dux Isaslaus Dauidouicz. Hunc in hyeme Mscislaus Isaslauicz e kiow expulit, illicoque sedem kiouien. fastidiens, eo tempore Veris Roscislao patruo suo duci Smolnen. resignauit. Sed ille ducatum kiouien. perosus, cessit duci Wlodimiro Mscislauicz, quem (indignatione motus) iterum Mscislaus Isaslauicz dux Wlodimirien. eiecit & kiow possedit. Quod Andreas dux de Szuszdala non ferens, misit filium suum Mscislaum cum Rostowczis & Wlodimircis. Affueruntque ei auxiliares nouem duces Russiae, Hleb Pereaslauien., Romanus Smolnen., Dauid Vissehroden., Wlodimir Andreouicz, Demetrius Georgii, Georgius & Slauiecz germani, Olech & Gregorius Swantoslauiczy, hi obsederunt in kiow ducem Mscislaum Isaslauicz, qui famem non ferens in Wlodimiriam effugit. Duces uero arce potiti, uxorem & filium Mscislai captiuant, ciuitatem kiouien. in praedam militibus dant, sed ciuitate non contenti, sacras aedes & monasteria diripuerunt, locant tandem Mscislaum Andreouicz in kiow suum patruum Hleb, quo post lapsum duorum annorum mortuo. Romanus Smolnen. dux, in eius locum substitutus est, processu autem temporis, Iaroslaus Iaroslauicz eo exploso, ipsemet kiouiensem sedem possedit.

Mscislaus dux

Andreas dux.

Nouem duces Russie.

kiouia militibus in predam data.

Romanus russie dux.

Mieczlaus monar. quintus

CAPVT XXII.

Migrato autem ex hoc saeculo Boleslao Crispo. Principes, Myeczslaus maioris Poloniae & pomeraniae, Kazimirus Sandomiriae. Boleslaus altus, Myeczlaus & Coradus Slesiae duces Graccouiam conuenere. Deque omnium praelatorum & Baronum consensu Myeczlaum, maioris Poloniae & Pomeraniae ducem, in monarcham delegerunt, atque Graccouien. arcem, cum tota prouincia suae ditioni praestiterunt, quanquam Graccouien. Kazimirum, ducem Sandomirien. in monarcham euehere nitebantur, non tamen eorum destinatui satisfacere poterant. Moxque post electionem, spei electorum regimen Mieczlai senis non respondit, nam tyrannide, exactionibus, & iniquis calumniis subditos opprimere, pro unaque damula & dorca occisa, tam ingenuos quam agrestes poenis afficere, eorumque substantiam confiscare, aut per ducis ministeria distrahere coepit. Ex magna quoque opum affluentia, & copiosa prole in fastum deductus est. Habuit siquidem filios quinque Othonem scilicet & Stephanum, ex filia regis Hungariae, Boleslaum, Myeczlaum & Wladislaum ex consobrina imperatoris Friderici. Ex filiarum quoque locatione in matrimonia, & affinitate nacta, clarior euaserat. Sobeslao enim duci Bohemiae unam, duci Saxoniae alteram. Friderico duci Lothoringiae terciam, Boguslao duci maritimae orae, & eius filio Boguslao quartam & quintam, Othoni halicien. ducis filio, Boleslao duci Pomeraniae, & Wladislao duci Rugiae filias, in consortes collocauerat. Cumque oppraessorum

Mieczlai tyrannis.

præssorum uociferatio & gemitus per singulos ordines indies augeretur Gedeon, qui & Getka antistes Graccouień, oppræssorũ habẽs rationem & curam, exclusis arbitris humaniter & paterne hortari atq; præcari cœpit, quatinus princeps Myeśko a detestabili tyrannide desisteret, exactiones euectionesq; (in uulgari polonico podwody nũcupate) rescinderet, officialesq; & reliquos præsides a confiscatione & truculẽtia prohiberet. Quum autẽ eius benignis adhortationibus haud quaq̃ locum daret, quãdam matronam habitu lugubri, ac uultu mœsto, principe cõsilia cum primoribus regni tractãte summisit. Quæ lamentando alta uoce proposuit. Habui inquit illustrissime princeps copiosum balantum gregem, illumq; conductis istis mercenariis ad custodiendum & ad caulas reducendum tradidi. Et heu me miserã eorum incuria & negligentia, totus grex luporum morsibus deperiit. Itaq; nisi tu ancillæ tuæ suffragium tuleris tam præcipiti damno pessũdatæ, misera necesse est & orba consummer, tum mercenarii. Filius huius matronæ inquiunt suis rabidis canibus nostras uigilias o princeps serenissime puicit, ut turba canum irruente & gregẽ lacerante nihil adiutorii præstare quiuimus. At filius, non inquit clarissime princeps oues sed lupos, canibus solutis diuerso itinere insectatus sum, & pars canum reuersa in oues insilit. Nõ in me ergo culpa qui lupos abegi contorquenda est, sed in mercenarios crediti gregis desertores. Tulit itaq; sentenciam princeps Myeczlaus consiliariorum approbatione ut filius (q uerius priuignus dici poterat) qm̃ damni occasionẽ præbuisse uidebatur, damnũ lueret, ac genitrici solutionẽ refunderet. Tũ Gedeon Graccouień pontifex assurgẽs. Tu o princeps ille es filius, qui matri suæ Poloniæ prouinciæ ad instar priuigni, truculentos tuorum officialium canes immisisti, calamitosas regni Poloniæ ouiculas te nequitq̃ phibente, immaniter trucidantes, proprio igitur dampnatus iudicio consurge, & fœdam auariciã animo excutias, nimiãq; habendi auiditatẽ posthabeto, ac misero gregi iaiã perituro consule. Dux autẽ Poloniæ Myeśko senex, eã pontificis admonitionẽ iniquo ferens animo, prosilit ac e medio consiliariorum suorum præsentiã subtraxit, præsulem Gedeonẽ in exilium pulsurũ comminãdo. Reliquos aũt Barones & consiliarios ad necẽ, aut membrorũ mutilationẽ cum bonorum confiscatione destinaturum.

Iuridica actio.

Sentencĩ lata ad simile.

Kazimirus iustus.

CAPVT XXIII.

Deiecti autẽ animo ac territi, Gedeõ Episcopus & proceres Graccouień clam consilium capiunt, & Kazimirum ducem Sandomirień sine mora accedendũ, præcandum & adducendũ arbitrantur, ut sua liberalitate, iusticia, fortitudine, & tẽperãtia lapsæ reip. succurreret. Quem repugnãtem, ac aduersus fratrem Myeśkonem senẽ nil agere uolentẽ, amplissimis persuasionibus & præcibus deuicerunt, ad reip. quoq; tuitionẽ & sustẽ

tationem plus q̄ fraternam auscultationē animarūt. Et e Sandomiria Grac/ couiam, nobilibus & agrestibus cateruatim occurrentibus induxerunt, præ animorum leticia uociferantes. Benedictus qui uenit in nomine domini libe/ rator. Myeczlaus uero iisdem tempestatibus a Graccouia in maiorē Poloni am & Pomeraniā secesserat, hinc arx Graccouieñ, cæteraq; castra & muni/ tiones absq; difficultate & sponte in Kazimiri deditionē uenerunt. Audita itaq; sua eiectione Myeczlaus a monarchatu, arma sumpsit mittēsq; ad ge/ neros a quibus & militaria deposcebat auxilia, Kazimirum de supplātatio/ ne monarchiæ incusabat. Sobeslaus uero Bohemiæ dux, proprio bello cum Friderico suo fratre sese implicatum respondit. Saxoniæ autē & Lothorin/ giæ duces, imperatori suam in Italiam misisse militiā, aliāq; imperatoris ius su pro recuperatione terræ sanctæ parādam renunciarūt, cæterisq; affinibus ferme in eūdem modū socero se excusantibus. Myeczlao insperatus accidit casus. Otho nanq; eius filius ex primo coniugio natu maior, facta cum qui busdā maioris Poloniæ militibus conspiratione, castra paterna in maiori po lonia occupando, se cū tota prouincia ditioni kazimiri ducis subiecit. A quo Kazimirus præter castrum & ciuitatem Gnezneñ nil recepit, causa autē sur reptionis castrorum ab Ottone, deputatio melioris sortis filiis secūdi matri/ monii fuit, ipso prioris matrimonii filio obmisso. Defectionem maioris Po/ loniæ, sequuta est Pomerania ulterior & citerior, ac in Kazimiri obedientiā deuenere. Est aūt ulterior Pomerania, quā Slupsko poloni uocant. Cui dux Kazimir9 Boguslaum nobilem, de domo & genere griffonum, præfecit: Ci/ terior uero Pomerania est, cuius metropolis Gedanum nūcupatur, cui Sam borium, Izironis Mazouiæ comitis filium præfecit. Hii temporis lapsu præ dictarum prouinciarum principatum sibi usurparunt. Erat etiam sub ditio/ ne & regimine ducis Kazimiri, Lestko filius ducis Boleslai Crispi, quem cū suis Mazouia & Cuyauia prouinciis Izironi comiti grandeuo & prudēti cō miserat gubernandum. Insuper Slesiam ad suam obedientiam, concordatis fratribus reduxit. Myeczla9 siquidē minor natu Boleslaum altū natu maio/ rem ex Wratislauieñ ducatu depulerat. De quo Myeczlaū cedere iubens, duos districtus a Graccouieñ prouincia abstractos eidē in recompensam lar gitus est, Bitomieñ scilicet & Oswancimeñ. Ex tūc Boleslai Krziuousti ora/ culum uerificatum est, quo moriens prædixerat infanti Kazimiro, quadrigā tetrarcharum concursuram. Super hæc attamen dux Kazimirus anno do/ mini 1179. prouincias Russiæ Bresteñ, Wladimirieñ, Droyceñ, & Przemis lieñ adeptus est, quarum castris conquisitis, ipsas prouincias per se admini/ strabat. Factoq; apud Lanciciam conuentu, in quo, omnes exactiones, iniu/ sta tributa per Myeskonem, suum fratrē constituta, pro sua industria & ma gna solertia rescidit. Calumniatores nonnullos proscripsit, alios igne & cau terio notauit, deprauatas cōsuetudines in regno Poloniæ exortas abstulit & remouit, præsertim ne ānonā & uictualia nobiles agrestibus non solū nō ca/ perēt, uerūetiā nec fenū paleāq; uiolēter afferrēt, ne uillanorū caballos rape rēt. Neue lōga itinerꝝ intercapedine, p se aut suos satellites, ipsorꝝ equos defa tigādo eneruarēt, uel in loca distātiora abducerēt Episcoporū quoq; bona tā mobilia

Kazimirus assumptus.

Otto a patre defecit.

Pomerania ulterior.

Pomerania citerior.

kazimirus prouinciis Russiæ potitus.

kazimiri iusticia.

Decreta kazimiri.

bilia q̃ immobilia ne diriperent. Et ne tales consuetudines in posterum ab ali quo innouarentur, placuit omnes transgressores horrendo anathemate inno dare. Sdzislaus itaq; Gneznen̄ Archiepiscopus, cũ cæteris Poloniæ Episco pis, omnibus põtificalibus indutis, Gedeone Graccouien̄, Ziroslao Wratis lauien̄, Onolpho Cuyauien̄, Cherubin Posnanien̄, Lupo Plocen̄, Cõrado Ca mienen̄, Gaudentio Lubucien̄, astante Kazimiro monarcha, & tribus prin/ cipibus Ottone Posnanien̄, Boleslao Wratislauien̄, Leskone Mazouien̄, & Baronum multitudine in hunc modũ pronunciauit. Qui agrestiũ annonam, aut res quascũq; ui aut quouis alio pacto tulerit, aut auferri iusserit, anathe/ ma sit. Qui legationis aut necessitatis publicæ uel priuatæ occasionẽ, præ/ terq̃ ad denunciandũ hostium in patriam imminentẽ insultũ, cuiuspiam qua drupedem & iumentũ, in angariam uulgo podwodaticam acceperit uel acci pi iusserit, anathema sit. Qui bona pontificũ aut ecclesiasticarum personarũ decedentium rapuerit, occupauerit, distraxerit, etiã si persona sit illustris, & regali, ducali, aut quacumq; alia præfulgeat dignitate, anathema sit. Qui Episcopum spoliatores (restitutione non habita) acceptauerit, & raptorum aut distractorum relaxationem raptoribus (satisfactione legittima non præ cedente) impenderit, ueluti sacrilegii particeps & consentaneus, & qui ambi tioni suæ & commodis inhiando sacrilegio actionem præstiterit, anathema sit. Et responsum est a ducibus & uniuerso populo Amen. Ad confirmandũ autem & perpetuandum præfatas constitutiones, simul & obtinendũ relli/ quias alicuius sancti pro decorãda ecclesia Graccouien̄. Dux Kazimirus ex utroq; statu nuncios ad summũ pontificem Alexandrum tercium misit, qui Kazimiri constitutiones tanq̃ iustas & approbatione dignas laudauit & cõ firmauit, legatos de dando sacro corpore bene sperare iubens. Confirmatiõis rescriptum in ecclesia Graccouien̄ habetur, cuius exordium est. Alexander Episcopus, seruus seruorum dei, dilecto filio nobili uiro Kazimiro duci Polo niæ salutem & apostolicã benedictionẽ. Ex parte tuæ magnitudinis &c. Fi/ nis. Datum Thuscula, quinto kalendas Apriles. Corpus uero sancti cuiuspi am non præbuit, quoniam morte præuentus e uita sublatus est.

Sdzislaus Ar/ chiepiscopus gneznen̄.

Legati romam missi.

CAPVT XXIIII.

SVmmisit itaq; Kazimirus Poloniæ monarcha legatos alios ad Lucium papam tercium, Alexandri tercii successorem pro cor/ pore alicuius sãcti ꝓmisso impetrãdo, Habet alia historia ꝙ Ge deon Graccouien̄ præsul, uulgariter Gedka nuncupatus a præ fato Lucio papa tercio, ueteri sodalitate in studio Paduano motus, suæ ec/ clesiæ Graccouien̄ quoduis corpus sanctũ donãdum poposcit. Cumq; papa annuisset, sacrarium quoddam (ut ueteres nostri referunt in ecclesia. s. Laurẽ cii extra muros Romanos sitũ) aperire iussit, tactoq; corpore & ossibus be/ ati martyris Laurencii, percunctatus est an deo propiciãte Poloniã migrare uelit, illico aũt faciem auertit, sese Poloniã nequaq̃ abducẽdum insinuãs. Idẽ egit corpus sancti Stephani prothomartyris. Dubitãte igitur papa, & astã tibus Polonis perturbatis. Sanctus Florianus in proximo hiis requiescens, manu extensa, proficiscendi in poloniam indicium dedit. Quo cum maximo

Legati alij ro/ mam.

Opinio aliorũ.

Ex miraculo di uus Florianus in poloniã ve/ nit.

 solatio

solatio & animi gratitudine secrete assūpto, dirigente Egidio Episcopo Mutinensi Commissario domini papæ, in Poloniam āno domini. M. centesimo octuagesimo quarto deuenerunt. Cumq; dux Kazimirus, præsul Gedeon, omniumq; aliarū cōditionum homines summis habitis honoribus, obuiam irent, sacrum corpus diui Floriani, in loco ubi nunc eiusdem beatissimi martyris, a parte septētrionis urbis Graccouieñ stat basilica, uulgariter Cleparz postea & nunc appellato, substitit. Et accepto respōso, q͡ illic sanctus dei habitaculū, urbē & eius gentē a septētrionalibus inuasoribus ptecturus deleggerit, a meridionali uero plaga, alteq; patronum & protectorem uenturum quēm prædixerit. Dux Kazimirus, & pontifex Gedeon, pulchram basilicā in eodem loco, in honorem sancti Floriani edificarūt. Et brachio ipsius sancti, præfatæ ecclesiæ relicto, totum corpus in ecclesiā cathedralem Graccouiensem intulerunt, ac in medio ecclesiæ, in tumba marmorea, pollita & alta collocarūt. Temporum uero lapsu, Kazimirus dux & Gedeon pontifex, in beati martyris ecclesia, collegium prælatorum & Canonicorū, condonatis certis uillis & decimis fundarūt, præposituram ex prouentibus parrochialis ecclesiæ in Skalka erigendo. Iste est beatissimus martyr Florianus, officio princeps militiæ, qui cum percepisset de suis quadraginta milites (quos Aquilino præfecto in Lauriacum Noricum, & est castrum in Bauaria, iussu Diocleciani Cæsaris miserat) pro fide Christi tētos & in carcerem missos, ad suos, se in Lauriacum iturū, & quæq; dura pro Christo passurū retulit. Excedens itaq; de ciuitate ubi commorabatur Ticia, Lauriacum Ripēse in Norico applicuit, & tanq̄ christianus, præsidi Aquilino per commilitones oblatus, Primum bis dure cæsus est fustibus, deinde præacutis sudibus, secūdum scapulas transfossus, tandē in carcerem deiectus, ad extremum sentencia cōdemnatus, de ponte, cū saxo ad collum alligato, in Anesum fluuium præcipitatus est quarto nonas Maii. Sursumq; aduersus aquæ fluxum, fluuio undis exuberante delatus, In quodam saxo expositus, & ab aquila alis in modum crucis expansis custoditus atq; protectus est, donec a Valeria matrona deo deuota, ipsomet beato Floriano reuelante & uolente occulte abductus, & sepultus est. Noricum dixerunt ueteres, quam recentiores Bauariā appellant, a Boys gentibus Insubriæ, seu Lombardiæ illic delatis, ut Eneæ Senensi de Picolominibus placet. Vel ab auaris. i. hungaris b. littera ad caput dictionis apposita, ut Blondus asserit, in eam oram delatis. Prius itaq; Noricū ex post Boiaria, nūc uero Bauaria uocitata, germaniæ prouincia. In qua sanctus Florianus martyrium pertulit.

S. Florianus Graccouiā allatus.
S. Floriani templum erectum.
Perfunctoria delibatio vitæ S. Floriani.

CAPVT XXV.

Xclusus autē Myesko senex a suo principatu, dux maioris Poloniæ & Pomeraniæ, in Ratiboriam Slesiæ se cōtulit, illicq; cū uxore, & tribus filiis sub magna rerū penuria uitam peragēs, tū per nūcios, tū per epistolas præcatur & obsecrat, quatinus dux Kazimirus in ducatus ipsius eum restituat. Nonq; eam charitatem qua a teneris annis eum amplexatus fuerit, ac in uirum usq; fouerit obliteratione deperire permittat. Si quoq; capitis sui, canis respersi capillis, rationem habere noluerit

Myeszko restitutionem quærit.

re noluerit, uxoris attamen, suæ glotis, & nepotũ, ob euitationem dedecoris & grãdis ludibrii suæ toti prosapiæ eo facto imminẽtis obliuisci non dedignaret. Motus itaq; Kazimirus misericordia, hereditatẽ illi reddere, & se principatu monarchiæ abdicare uoluit. Consiliarii autẽ eius & Barones animis consternati, q̃primum in murmur & discrimen irruerunt, q̄ si de Myeczlao præconceptam non immutaret sentenciã, omnes de uita & rebus eorum aliter prospicere uelint, hac itaq; Baronum & consiliariorũ obiectione deterritus, sup reuocatione fratris Mieczlai sentẽciam se immutaturũ & abrogaturũ suis consiliariis est pollicitus Mieczlaus hiis cognitis, atq; a Friderico imperatore ad quẽ se cõtulerat, nullis reportatis auxiliis, recepto a Msczugio cui filiã locauerat, maritimæ oræ principe, auxilio, Kazimiro insup clã fauẽte & rei cõscio (qui fraternitatis ardebat amore) castr Gneznen intercœpit Ex quo facile omnes cæteras munitiones conquirit, filiusq; eius Otha, psuasione cõmuniũ amicorũ recõciliatus, ad patris obedientiã rediit. Breui itaq; tempore Mieszko suum ducatũ integre recuperauit, nec eo contentus ad repetẽdam monarchiã aspirare cœpit. Et Leszkonem Mazouiæ ac Cuyauiæ ducem, suum nepotem, a Boleslao Crispo, Kazimiri ducis curæ commissum quoniã egritudine indies debilior redderetur, ad se cũ ducatibus eius allexit ac uafriciis attraxit, ut eo moriente, suis possessionibus potiretur. Qui cognita sua culpa Craccouiã ad ducem Kazimirum ipsius patruum, una cũ Zira Comite, suo directore rediit, prostratus igitur & ualitudinarius, gratiã & tutoriã queãdmodũ supplicauerat, pmeruit ac reportauit. Nouissime autẽ de uita migrãs Mazouiã & Cuyauiã Kazimiro cõmẽdauit. Dux aũt Kazimirus, defectione ciuitatis & prouinciæ Brzescze, supra flumẽ Bug sitæ, pcœpta, celerrimo gradu cũ militum copiis perueniens, eam in duodecim dierũ spacio cœpit, ac defectionis auctores interitu extinxit. Exinde ad Halicz progressus Mscislaum affinem suũ, uel ut alia historia refert, suæ sororis filium, quem fratres Spurgii nomine ei imposito eiecerant reduxit. Contra quẽ Wseuoldus Belzeñ & Wladimirus Haliciẽn duces germani Mscislai, cum omnibus Russiæ principibus, & Boiarior multitudine superueniẽtes, signis canere iussis conflixerũt, ac multi a paucis superati sũt, fugitq; Wseuoldus in Belsz, & Wladimirus ad Belam regẽ Hungariæ. Castrũ igitur & oppidum Halicz Kazimiro uictori illico deditũ est. Qui illud Mscislao affini suo per prius sacramẽto adacto q̄ nunq̃ polonos in aduersis desereret, restituit. Ipse uero in poloniã reuersus est, triennio autẽ uix peracto Mscislaum ducẽ Haliciẽn Rutheni ueneno extinxerunt, pro Wladimiro in hungariã celeriter mittentes, ut ueniat & principatum repetat. Wladimirus eo nũcio letus dum rẽ ad Belam hungariæ regem defert, & subsidia militũ, equorũ ac sumptuum expostulans, quibus Kazimiro duci Poloniæ, & Romano duci Wladimiriæ ad Haliciam per eũ substituto repugnaret, capitur & in uincula cõiicitur. Andreas uero Belæ filius, cum copiis ut Halicz occuparet q̃ celerrime mittitur, qui Wladimirũ se præcessisse fingẽs, in castrũ admissus, ipsum occupauit, & totam Haliciẽn prouinciam, in suam potestatem redegit. Wladimirus autẽ uinculorũ molestias, apud regem Belam prope biennium per-

Mieszko reb9 suis potitus.

kazimiri in russia uictoria.

Mscislaus restitutus.

wladimirus uinculis iniectus: Andreas Belæ regis hungariæ filius. Halicz occupat.

wladimirus solutus.

1181

pessus, corruptis custodibus euasit, & collecta ad ipsum manu, raptu uiuere assueta, regiones Russorum perturbabat, ac Premisliã quæ sub iugo Kazimiri ducis Poloniæ fuit. Anno Christi. M. centesimo octuagesimo septimo, messis tempore circa festum assumptiõis Mariæ afflixit, & multos ex ea captiuos educens uendidit. Verum quum non haberet ubi tute reclinaret frequentibus legationibus & nũciis ad Kazimirũ ducem missis sibi parsum iri de irrogatis iniuriis obtinuit, & ad Kazimiri principis præsentiam admissus humi prostratus meruit, ut præfatus dux poloniæ, abolita eius culpa, etiam Nicolaum Palatinum Graccouieñ militiæ principem, cũ frequenti exercitu mitteret, ipsum in Halicieñ ducatum restituẽdũ. Qnanq̃ autẽ plerisq; minus credibile uidebatur, sub Bela rege hungariæ & Andrea eius filio recuperare Haliciã, tulit tamen fortuna, ut Nicolao Palatino Graccouieñ obsessa Halicia uictualia deficerent. Petentibus itaq; castrẽsibus saluis rebus dimitti, cũ suis omnibus in hungariã excesserũt. Wladimirus autẽ in Halicz eo pacto locatus est, ut principi Kazimiro & posteris eius sincerus semper & subiectus maneret. Orta est ex inde, inter Belam regẽ hungariæ, & Kazimirũ ducem Poloniæ, grandis procella & dissensionũ turbo, intulitq; rex hungariæ dãna Polonis hungariæ finitimis. Dux quoq; Kazimirus haud impiger hũgariam inuadens identidẽ quæq; reperire potuit abægit, locatisq; in plerisq; locis præsidiis, confinia hungariæ tutatus est. Egre tamen, & cum incusationibus (q; pro homine indigno & nulli partiũ fido, Wladimiro principe bella cum hungaris agerent) militiã Poloni obibant. Tãdem per communes regnorum Barones treugas pacis per trienniũ acceptarunt, donec hungari & Poloni temporis successu solidam firmarent pacem. Accidit autẽ Kazimiro duce & monarcha Poloniæ in Russia agente, & compositionem inter duces Romanũ Wladimiriæ, & Wseuoldum Belzeñ tractante, septuaginta principales Barones contra Kazimirum conspirarũt, & ut facilius rem aggrederentur diuulgarunt eũ Russiæ ueneno interiisse, mittentesq; aduocarũt Myeskonem senem, suapte cupiditate ad inuadendũ monarchiã procliuẽ. Quo aduentante urbs Graccouia, & omnia proximiora & circumiacentia castra ei sunt tradita, præter castrum Graccouieñ, quod Fulco Graccouieñ Episcopus, cũ suo germano Nicolao Palatino Graccouieñ de armis uulpium ꝓ kazimiro conseruauerat. Myeskо uero ex blancatis asseribus, & durissimis roboribus munitionem in Graccouia cõtra arcem Graccouieñ erexit. Et audito q; kazimirus cũ Russiæ ducibus Wseuoldo Belzeñ, & Romano Wladimirieñ, Graccouiam properaret, in erectum castrum, forti imposito præsidio & filio suo Boleslao, ac Henrico kethlicz milite, relicto, pro supplemẽto nouorũ militum colligendo, in maiorem Poloniã discessit. Verumenimuero kazimiro adueniẽte, Graccouieñ ei suam ciuitatem aperiunt, ad ipsumq; omnes redeunt, in breuiq; nouam munitionem die noctuq; expugnando adeptus est ac eam incendit, per pacta ut liberi & salui discederent. Non solum autẽ liberos, sed tam Boleslaum ducem qui se fidei Kazimiri patrui sui cõmiserat, q̃ Barones Myeskonis, plurimis donis onustãdo dimisit. Quo factum est ut Myesko senex cum fratre suo Kazimiro duce pacem per mediatorem Petrum

wladimirus kazimiro reconciliatus.

wladimiri restitucio in halicz

Polonorum & hungarorum dissensio.

Treugæ

Noua sedicio.

Mięsko Graccouia potitus

Petrum Archiepiscopum Gnezneñ renouauit & sinceriter composuit. Henricus uero kethlicz omnis fratrũ dissensionis fons & occasio, ad ecclesiã maiorem castri cõfugerat, Ruthenisq; ad diripiendam suppellectilem ecclesiæ irrumpentibus. Et Kazimiro sacerdotum clamoribus pro defensione aduocato, expilationẽq; compescente, ex Cripta in qua latuit in permixtum uulgus tanq̃ ignotus egressus, deq; castro fugere nitens, captus, ac alapis cœsus & ad ducem Kazimirũ adductus est, Romano duci in perpetuã captiuitatem traditus in Russiã abducendus, ne inter fratres dissensionum foret seminariũ. Præterea Kazimirus Poloniæ monarcha, mortẽ Henrici sui germani ulcisci uolens, & Prutenos in iugum mittere, anno domini. M. centesimo nonagesimo secundo, Prussiã cum omniũ terrarum suarum copiis ingressus est. Cum principibus, Boleslao Posnanieñ, quẽ loco sui Mieczlaus senex pater eius misit, Boleslao alto Wratislanieñ, & Mieczlao Rathiborieñ filiis olim Wladislai, qui personaliter in Prussiam descenderũt. Et magna cautela adhibita per Kazimirũ suosq; officiales, ne densissima opacitate siluarum, & limosarum uoraginũ perpetua bituminositate gentes polonorũ uelut temporibus superioribus circũuenirentur, longe lateq; uastationem extendendo, habitacula & domicilia cõflagrãdo, & utriusq; sexus homines puberes & impuberes trucidando, quibus maiores Prutenorũ ad se uenire impulit, qui ad pedes eius in terram prolapsi, ut eorum relliquias non anihilaret, misericordiam depræcati sunt. Kazimirus uero, acceptis retẽtis tributis, receptisq; captiuis, receptis & centum obsidibus, cum Prutenorũ perpetuo homagio in Poloniam fœlix remeauit. Et anno sequenti pacem cœptam integram confecit, cũ Bela rege Hungariæ personaliter in antiqua uilla conueniẽdo, quæ prius attentata, & præsignata fuit per medium Fulconis antistitis Graccouiensis & germani ipsius Nicolai Palatini Graccouieñ. Ex hungaris uero per Archiepiscopum Strigonieñ, cum Episcopo Agrieñ, & palatino hungariæ. Cõclusumq; fuit ut rex Bela amplissimo regno hungariæ contẽtaretur, Russia ad regnum Poloniæ spectante. Anno autẽ domini. M. cẽtesimo nonagesimo quarto, in die sancti Floriani patroni ex more antiquo in urbe Graccouiensi dux Kazimirus hostias obtulit, & miserabiles psonas munifice pauit. In crastino uero quæ est dies. s. Gothardi pontificibus & regni proceribus mensam opipare struxit. Omnibusq; epulãtibus & letantibus, dum quæstiones de immortalitate animæ Kazimirus dux põtificibus scrupulosas proponeret, modico poculo hausto, subito relapsus corruit, & paulopost expirauit. Incertũ morbo ne, an ueneno (quod mulier quædam ut fertur de Graccouia ad Venerem ipsum inflãmando propinauit) extinctus occubuerit. Depost quarto die in latere chori ecclesiæ Graccouieñ in monumento murato iusto honore tanq̃ desideratus instaurator patriæ tumulatus est.

Henricus kethlicz uinctus.

1129

Expeditio kazimiri in Prussiam.

Pruteni homagia & tributa soluere coacti.

Pax cum Hungaris firmata.

Quæstio de immortalitate aĩe

kazimiri interitus.

CAPVT XXVI.

Boleslaus altus dux Wratislauieñ, anno domini septuagesimo quinto prima die Maii. Exclusis de mõasterio Lubus monachis ordinis sancti Benedicti per regem Kazimirum ex Cluniaco introductis, locauit fratres Cisterciẽ ordinis, ex monasterio Portuens,

Cisterciensis ordo in mõnasteriũ Lubeus introductus.

tuensi sumptos, supra fluuium Szola situato, cum consensu Ziroslai Episcopi Wratislauiensis & Mieczlai senis monarchæ regni poloniæ sui patrui. Cum consensu quoq; germanorum suorũ Myeczlai & Conradi Rathiboriẽsis & Glogouieñ ducum, & filiorũ suorũ. Ferunt hos fratres in poloniã importasse genus pomorum Daport nũcupatorum, quasi de porta albatorũ. Fuit autẽ primus Abbas Cisterciẽ ordinis in præfato monasterio translato Florẽtius. Anno domini. M. centesimo septuagesimo sexto quarto idus Augusti cenobium in Suleyow ordinis Cisterciẽ fundauit dux Kazimirus Sandomirieñ supra flumen Pilcza in prædio Ruslai comitis qui Christum reliquit heredem, quia liberis caruit. Donauitq; præfato monasterio dux Kazimirus uillas Suleyow, Strzelcze, Campa, Puczonow, Myanow, Dambrowa, Baldrzyczow, mõtem Bucinam, Sczepanow, Piotrow, Chennaz, Thanyow tredecim plaustratas salis ex Sandomiriensi teloneo. Et item alueum salis in Graccouia, nouem quoq; castores de camera ducali. Petrus uero Archiepiscopus Gneznensis ad peticionẽ ducis Kazimiri de mensa Archiepiscopi, contulit eidem monasterio, manipulares decimas in Sulykow, Lanczno, Belam Mileow, Stapm, Stibor, Domczelan. Incorporauit eidẽ cenobio ecclesiam in Budzykow cum decimis Standow, Chenna, & Pasturow. Samborius Pomeraniæ dux monasterium ordinis Cisterciẽ in Oliua ducali uilla sua Wladislauieñ diocesis anno domini. M. cẽtesimo septuagesimo octauo, quindecimo kalendas Aprilis fundauit. Et ei pro dote uillas septem Oliuam, Szalkowicze, Stanowe, Sterczow, Glambouy, Granczouy, & Szinczincze præstitit. Assignauit & decimã teloneorũ, piscationum, prædiorũ atq; pecorum. Anno salutis septuagesimo nono supra millesimũ cẽtesimũ Gedeon Episcopus Graccouieñ fundauit monasteriũ in Vanchoczko ordinis Cisterciẽ supra fluuium Camyona. Et donauit ei de bonis episcopatus Graccouieñ plures decimas. Ecclesiam quoq; construxit de quadro lapide, quam postea in honorem sancti Floriani consecrauit. Eodem anno. M. centesimo septuagesimonono Vitus de Chotel, ex districtu Sandomirieñ de domo Ianyna, episcopus Ploceñ creatus est. Qui tria monasteria ordinis Præmõstrateñ scilicet in Ploczko, in Vitow, & in Buszko fundauit. Anno Christi octuagesimo quinto supra millesimũ centesimum, Kazimirus dux poloniæ fundauit monasterium Coprziwniczeñ Graccouieñ diocesis. Et in eo locauit fratres Cisterciẽ ordinis ex Morimũdo sumptos. Cui oppidũ Coprziwnicza pro dote contulit, & libertates plures concessit. Ecclesiam quoq; de quadro lapide in honorem beatissimi Floriani martyris & patroni tãq; noui hospitis fabricauit. Post ducem Kazimirũ Comes Nicolaus Bogorius plures uillas dicto cenobio contulit. Cæteriq; nobiles de armis Bogoria & Habdãgk reliquas sortes & prædia deuote cõtulerũt. Eclipsis solis notabilis fuit anno domini. M. centesimo octuagesimo sexto. Quã secutã fuit pestis in polonia & in Russia. Anno domini. M. cẽtesimo octuagesimo nono Ioãnes cardinalis, cognominatus Malabranka a Clemente papa tercio missus, poloniam uenit. Et facta sinodo in Graccouia pro reformatione cleri, tã Episcopis, q̃ uniuerso clero pro recuperatione terræ sanctæ, decimã imposuit. Swatoslaus dux

Monasterium in suleyow fundatur.

Eiusdem monasterij dotatio.

Monasterium in Oliua fundatur.

Monasterium in Vanchoczko fundauit.

Monasteria fundãtur in ploczko, in vitow in buszko.

Monasterium in Coprziwnicza fundatur.

Eclipsis.
Pestis magna.

Cardinalis in poloniam legatus decimas inposuit.

1176

1189

latus dux Czirnieouień, congregato haud paruo exercitū, ex inuidia Iaroslaum Isaslauicz ducem Kiouień inuasit. Et ipsum in castro Kiouień nulla diffidentia præmissa obsedit, sic q; uix aufugit, spolia itaq; colligens, omnes thesauros, uxorē cum filio iuniore, & militiam Iaroslai captam, in Czirnieow (castro Kiouiensi relicto) inuexit. Quo audito Iaroslaus Isaslauicz, cum duobus nepotibus Roscislai & copiis militarib9 in Kiow ueniens, omnes ditiores Kiouień spoliauit, præcipue Abbates, sacerdotes, monachos, moniales, & omēs latinos, totam culpam facinoris per Swatoslaum Czirnieouień patrati in eos refundens. Pro liberationeq; compræhensorū grauem cēsum exegit, alios uero uendidit. Swatoslaum deniq; Czirnieouień in Czirnieow obsedit, sed cum nō proficeret, pacem cum eo iniit. Mortuus est autē Iaroslaus Isaslauicz, āno domini. M. centesimo octuagesimo quarto. Et successit ei in ducatu Kiouień Swatosla9 Czirnieouień. Wseuoldus uero dux Wladimiriæ successit Michalkoni fratri suo quartadecima Iunii eiusdem āni uita functo. Superatoq; Mscislao Roscislauicz, qui cum Rothowczis uenerat, eum de Wladimiria exturbaturus. Processit contra Hleb ducem Reszaneń, habens secum binos filios Swatoslai ducis Kiouień Olham & Wladimirum atq; nepotem suum Wladimirū Hlebouicz ducem Pereaslaueń. Hleb autē dux Reszaneń callido usus consilio, cum Polowczis terram Wladimiriæ ingress9 eā crudelissime afflixit, ecclesiasq; & monasteria spoliauit, unde Wseuoldus festine reuersus, cōflixit cum Hleb & Polowczis. Captiuauitq; peracta uictoria Hleb, & in carcerem missum necauit. Duos uero nepotes ipsius Mscislaum & Iaropolcum cœcauit. Polowczos autem trucidauit & deleuit Cæteros liberos dimisit.

Res ruthenicæ.

Swatoslaus kiow cœpit.

Iarosla9 kiow potitus morit.

Wseuoldus uicit Hleb & Polowczos.

Lestko Albus

CAPUT XXVII.

AD substituendum nouum principē Anno Christi. M. centesimo nonagesimo quarto. Conuenerunt primores minoris poloniæ in Graccouiam, & suasu Fulconis antistitis Graccouiensis elegerunt Lestkonē album, natu maiorē ducis Kazimiri in monarcham, adhuc ætatem puerilem agentē. Ob hoc quidam magnificus opponendo electionem infirmare cœpit. Non decere pueros remp. gubernare. Qui enim nō sufficit ut seipsum regat, multitudinem plebis nec regere ualebit. Recurrēdum fore ad Myeszkonē senē (cuius partē tuebatur) censuit. Aut ad aliū quēpiā ducē. Verū ex aduerso Fulco Episcopus Gracco. tutatus est nominationē Lestkonis albi procedere. Cessit ergo successio Lestkoni albo. A cæsariæ alba, nuncupato. Et quia mētes hominū fluxibiles ac instabiles sūt, Nicolaus Palatinus Gracco. & princeps militiæ ad ratificandum & perpetuādum electionem Lestkonis cum ægisset gratias omnibus proceribus. Ab uno quoq; eorum iuramentū confirmationis exegit, moxq;

Delectus principum pro monarcha.

Lesko albus monarcha.

git, moxq; curatores & reipub. gubernatores creati sunt, Fulco Episcopus Graccouieñ, & Nicola9 Palatin9 germanus ei9, donec adolesceret princeps Lestko. Conradus uero alter Kazimiri filius, cui Mazouia & Cuyauia obtigerat, Cristino Plocensi Palatino educandus atq; dirigendus commissus est. Quo audito Myeczlaus senex dux maioris poloniæ, mēte cōsternatus est & couocatis omnibus suis gētibus, & auxiliarib9 ducibus Myeczlao Rathiborieñ, Boleslao Wratislauieñ, nepotib9 suis, & Msczugio Pomeraniæ duce genero suo Graccouiēsibus bellū indixit, eo q; se incōsulto, Lestkonē puerū immaturæ ætatis sublimassent, allegādo de iure ad ipsum pertinere, tam monarchiā regni, q̄ nepotum suoꝝ Lestkonis & Conradi gubernationē, tanq̄ ad unicum patruum & tutorem pupillorum. Iamq; uenerat, tectis flammas iniciendo in diocesim. Gracco., ad Mosgaua fluuium, a cenobio Andrzeouieñ quattuor miliaribus distātem. Cū Graccouieñ, Sandomirieñ, Lublineñ, Bresteñ supra Bug. Mazouitæ & Romanus Mscislauicz princeps Wladimiriæ quæ Lucensis appellatur sororinus ducis Kazimiri nouissime mortui, ad Mosgauam applicuerunt, progressum Myeczlao seni impedituri. Ordinatisq; aciebus anno domini. M. centesimo nonagesimo quinto, Nicolao palatino Graccouieñ dextrum cornu, Romano duce Wladimiriæ sinistrum tenente, & Gouoricio Palatino Sandomirieñ in subsidiis relicto cum Myeszkone sene conflixerunt, mutua se cœde obtruncando, perinde ac si inter infestissimos & perpetuo dissidentes hostes bellum gereretur. Neutraq; pte gradum referente, strages horrēda cadaueꝝ utrimq; ædita est. Ad duces quoq; ipsos clades peruenit, Boleslaus siquidem filius Myeszkonis senis in conspectu patris lancea traiectus, ex equo lapsus occubuit. Myeszko senex a quodam milite gregario impetitus morti destinabatur frequenti ictuum ingeminatione. Ni clamore magno se ducem Myeczlaum asseruisset, & cassidis detractione ueneranda canicie militem terruisset, quapropter ille miles educēs ipsum ex acie, ne ab aliis uiolaretur, fugere consuluit. Dux uero Romanus pluribus uulneribus aduerso pectore sauciatus, & Ruthenis interfectis. Aliis uero dispsis Russiā reuertebatur. Omnibusq; pro uictis abeūtibus Mieczlaus princeps Rathiborieñ & Oppolieñ cum nepote suo Iaroslao filio Boleslai Wratislauieñ superuenit. In quem Gouoricius Palatinus Sandomiriensis irruit, & facta cœde cum impar fuisset numero hostiū, captus est. Discedenteq; præfato duce Rathiborieñ ex prælii loco, quoniā audierat Myeczlaum senem uulneratum lectica in Posnaniam referri, abduxit in Slesiam secum Gouoricium palatinum, apud quē longo tempore captiuitatē cum aliis militibus perpessus est, polonis itaq; sic se inuicem occidentibus fœda strage cōmissa. Fulco Episcopus Graccouiēsis consequuto duce Romano Wladimirieñ nocte sequenti, præcabatur ut in Graccouiā diuerteret, ad defendēdum Lestkonis albi partem. Sed illo uulneribus se debilitatū & militibus derelictū dicente. Consilium tamen ut Graccouiā tanq̄ caput regni tutaretur, dāte, tutatus est Fulco, cū Nicolao palatino & aliis nobilibus forti præsidio arcem Gracco. & reliqua pupillorum castra. Siluitq; utraq; pars militum maioris poloniæ & Graccouiensium. Et bellum propter ignominiā acceptā quasi

Myczlai senis bellum intestinum.

Maxima clades domestica.

Boleslaº cæsus

Dux Romanº.

quasi ex cōposito diu distulerūt. Accidit interim, anno scilicet dn̄i. M. cētesi mo nonagesimo octauo, q̄ Wladimirus dux Haliciæ per ducem Kazimirū olim reductus & in Halicz restitutus prole nō relicta moreretur. Miserunt ergo consiliarii Lestkonis Nicolaum Palatinum Gracco. cum copiis equæstrium & pedestrium, ad occupandū & in prouinciā Poloniæ redigēdum du catum Halicieñ. Puer autē Lestko albus minorennis cœpit complexibus & instantiis suos postulare proceres, ut in illam expeditionem reciperetur. Helena autē matre ipsius & nobilibus inquientibus, tutius esse in aula eum permanere, q̄ in bellis nondum utilem uersari. Respondit, cur igitur signa muta & inutilia uobiscum fertis, me uero ducem uestrum recipere & a grege mulierum inter quas me commorari tedet liberare recusatis? Laudarūt indolem pueri milites, & eo accepto cōtra Russiam processerunt. Quibus Halicieñ occurrētes, Lestkonem tanq̄ dominū suū, uafre quidē & subdole salutarunt, quoniā audito q̄ Romanus dux Wladimiriæ esset eis præficiendus, rebellātes infestis signis cœperunt impugnare exercitum Lestkonis. Verum prima acie repræssa Halicieñ, cæteri & postremi eiusdem exercitus per fugam dispersi sunt. Obsessoq; castro, missis caduceatoribus obedientiam repromiserunt, & Lestkoni portas castri aperuerūt. Tunc diuersi Russiæ principes substitutionē in Halicz postularūt. E quib9 Romanus Mscislauicz dux Wladimirieñ instātius postulauit, nunc blande nunc cōminatorie, recensendo cognationē Wladimiri, quoniā patruus eius foret & affinis Lestkonis, recēsendo labores stragem suorū & uulnera, quæ ad Mosgauam pro Lestkone suscepit, ut de ducatu Halicieñ inuestiretur. Poloni uero attento q̄ durum esset ante & retro cū duce Romano & Myeszkone sene pugnare, ducem Romanum in Halicz non in titulum, nec proprietariū, sed tanq̄ præcarium & homagiarium suffecerunt. Blandus primum, mox infestus. Ad extremū truculentus Romanus Haliciēsibus esse cœpit, quosdam trucidando & gladio necando, quosdam terræ uiuos infodiendo; quosdam excoriādo, & membratim incidendo. Alios uero ad statuam ligatos sagittis conficiendo. Pluresq; tam fœdam crudelitatem fugientes, blandis promissionibus euocatos, & parumper in honore habitos, uariis tormētis interfecit, solitus prouerbiū allegare & inducere, melle non posse uesci secure, nisi prius examen apum opprimatur. In rebellionē tandem uersus dux Romanus, anno domini. M. ducentesimo quarto tributa Lestkoni negauit, & terras sibi finitimas Lublineñ & Sandomirieñ clandestinis & publicis incursionibus uexauit, in plerisq; locis præsidia militum locando, & terras ducis Lestkonis infestādo. Anno autē domini. M. ducentesimo quinto fere ex uniuersa Russia turmas equæstres & pedestres contrahens, ad sui ritus Episcopum Wladimirieñ dona misit, ut sibi in Poloniam eunti, & eam triennio uastaturo, auctoritate Pontificali benediceret. Qui donis spretis & benedictionem tanq̄ ad iniquum & execrabile p̄peranti denegauit, cōminationemq; concussionis a duce Romano ei inflictā confutando elisit. Inquiens iniusta bella obeuntes, in patriam non redire uiuos. Ingressus itaq; Romanus cum copiis pugnatorū, primo æstatis tempore Lublin obsedit, & cum nō prosperaretur, probe etenim a Polonis defendebatur

1198 Wladimirus moritur.

Expedicio in Russiam.

Romanus præficitur Haliciensibus.

Romani tyrannis.

Romani ducis defectio.

1205

Romani ducis in poloniam expedicio.

batur, in terras Sandomiriæ grassando descendit, & flumine Istula superato circa Zauichost consedit. Principes uero Lestko Albus & Cōradus, ex omnibus terris suis Sandomirieñ, Lublineñ. Mazouia & Cuyauia bellatores ex nobilibus & plebeis circa Sandomiriam collegerunt, & eis Cristinum comitem Palatinū Ploceñ præfecerunt, qui industria & astu decimanona Iunii oriente sole appropinquauit Russorū exercitui. Romanus uero uix tumultuarie suos ordinauerat, sagittariis Polonorum eum perturbātibus. Cōmissoq; prælio & eo in longum protracto, milites Polonorū in necem ducis Romani fidefragi conspirarūt. Globoq; militū facto in ducē Romanū, & eum protegētes insiluerunt. Equo igitur sub ipso telis confosso & eum deiicere satagenti, ad ripam Istulæ per medias acies cucurrit. Dextrarioq; cadēte, ac fœta equa sibi administrata, Istulā tranauit. Et gratus equæ, de salutis ministerio, inter alios dispersos & fugientes pedes promiscuus cucurrit. Ab insequutoribus Polonis miles gregarius estimatus occisus est. In Sādomiriāq; relatus a duce Lestkone fuit sepultus, depost a Ruthenis & pceribus Wladimiriæ mille marcis argenti, & restitutione omnium captiuorū Polonorū redemptus, in Wladimiriam ductus est tumulādus. Somniauerat dux Romanus nocte præcedente conflictum, a parte Sādomiriæ paucos aduenisse carduellos (& sunt aues quantitatis passerum rubea capita habētes) & multitudinem passerū deuorasse, quod dū mane amicis retulisset, iuniores somnium laudarunt, seniores uero uituperarūt, & triste omen ac in malum cœdere prognosticarūt. Adepta uictoria duces Lestko & Cōradus altare sanctorum Geruasii & Prothasii in ecclesia Graccouieñ erexerunt, quod usq; nūc superest, quoniam in die prælibatorum sanctorum potiti sunt uictoria. Et ut fertur notabili atq; largissimo fundo dotauerunt, de quo, hactenus non superest, nisi parua domus in platea legatorum Graccouiæ, intitulata domus sanctorum Geruasii & Prothasii, & locus sterilis piscinæ post murum ciuitatis Graccouieñ, retro domos Canonicorum uersus solis occasum sitaq; prouideturq; nostris temporibus præfato altari notarius capituli Graccouiensis quotānis. Sed redeamus ad Myeszkonem senem unde discessimus. Is dux Myeszko qui post cladem ad Mosgauam acceptam pacificus constiterat, ac controuersias gerendas animū inclinauit. Et anno dñi M. cētesimo nonagesimonono. Cuiauieñ. prouinciam, quæ fuit ducis Conradi occupauit. Præterea ad inuadendū ducatum Graccouieñ & monarchiā Polonorū, omnes conatus astu & dolis quæ omnibus armis potentiora existunt, intendit. Et qa animos Fulconis Episcopi, Nicolai Palatini Grac: cæterorūq; procerū expugnare non ualuit. Ad Helenam principē, matrē Lestkonis & Conradi, suas calliditates diuertit, suggessitq; ei & suasit ut non cunctaretur cum filio de ducatu Graccouieñ excedere, stabilitura ex hoc regnū filiis, quos ipse adoptando & balteo militari cingendo, post breuissimum tēpus, quo in ætate decrepita moribundus in proximo uideretur, heredes relinqueret. Cuyauieñ uero ducatum ex nunc resignaret, q si ipse ad quē monarchia tanq̄ ad natu maiorem spectaret, eis regnum non stabiliret. Nunq̄ tutam ac diuturnam sedem regni habituri essēt. Credidit Helena princeps muliebri facilitate his sermonibus

Altera clades. Romani ducis interitus.

Somnium Romani.

Altare Geruasij & Prothasij.

Myeskonis nouum bellum intestinum.

eñ & monarchia inuestitus, anno domini. M. ducentesimo tercio, qui licet om nibus benignitatem, postulantibus facilē aditum, oppræssis defensionē, indi gentibus & militibus munerꝫ profusionem, exhiberet, tamē paulopost, mor tuo Nicolao Palatino Graccouieñ, qui ad uotum duces ammouebat. Fulco Episcopus cū tota nobilitate Graccouiensi, contulerūt dominiū Graccouiæ Lestkoni albo. Ille uero supplicationibus eorū & persuasionibus Sandomi rieñ annuens in magno exercitu Graccouiam uenit, & eius possessor extunc ab āno domini. M. centesimo sexto, usqꝫ ad finem uitæ permāsit. Wladisla us autē magnus Myeszkouicz dux Gneznēñ a monarchia reiectus in pace se continuit, quoniam uir mansuetus & pacificus fuit.

Lesko albus quarto princi patu potitus.

CAPVT XXIX.

Nno domini. M. centesimo nonagesimo septimo, Petrus Cardi nalis Diaconus Capuanus tituli sanctæ Mariæ in uia lata, lega tus de latere a Celestino papa tercio missus, Graccouiā uenit & consequenter in alias Dioceses Polonicas uisitando descēdit, & sacerdotes ne mulieribus & concubinis potirentur coercuit. Plures siqdē ea tempestate sacerdotes mulieribus uelut uxoribus legittimis utebātur, laicis uero quacūqꝫ dignitate pollentibus, iussit connubia in facie ecclesiæ contra here. In Praga aūt sabbato Sicientes ordines celebraturus, uix præs biterorꝫ castitatis uotū spernētiū manus euasit, per Henricū Pragēsem Episcopū, ducalem tunc in Bohemia exercentē potestatē, repræssis sacerdotibus libera tus. Anno domini. M. centesimo nonagesimo octauo, Iaroslaus filius Boles lai alti ducis Wratislauieñ, dirigente patre ordinatus est Episcopus Wratis lauieñ. Hic de consensu paterno ecclesiæ Wratis. terram Nissensem, perpe tua donatione contulit & inscripsit, Vixqꝫ triennio exacto, mortuus est, deci mo kalendas Februarii anni domini. M. ducentesimi primi, in ecclesia Wra tisla. tumulatus. Quem pater eius Boleslaus altus dux Wratisla. sequutus, eodem anno octauo idus Decembris uita functus est, in monasterio Lubeus sepultus. Is Boleslaus duas habuit uxores Venczslauā Ruthenā, ex quā Ia roslaum præfatū Episcopum Wratis. & Boleslaum atqꝫ Algam uirginē ge nuit, Et alteram Adleydam sororē Conradi secūdi imperatoris, de qua genu it Henricū cum barba, Conradū, Ioannem, & filiā Adleydem, Dipoldo mar chioni Morauiæ matrimonialiter copulatā, Omnibusqꝫ filiis Boleslai alti immature obeūtibus, & in monasterio Lubeus sepultis, solus Henricus cum barba supstes, patri in ducatu Wratislauiēsi successit. Anno dñi. M. ducēte simo, die quinta Maii, tēpore meridiei exortus est terræmotus in regione Po lonorū, & in uicinis regnis, & resumebatur aliquot diebus cum deiectione al tiorū edificiorum. Eodem anno capta Constantinopoli a Venetis & Frācis, Ascarius imperator græcorū transiit Tersonā, & ab inde in Gallaciam quæ est Hallicia Russiæ superioris prouincia, & illic aliquāto tempore a Roma no duce Russiæ benigniter exceptus atqꝫ fotus est. Monasteriū sancti Iaco bi fratrū prædicatorum in Sandomiria, edificauit. Adleyda uirgo relligiosa filia Kazimiri ducis Graccouiæ & Sandomiriæ. Anno domini. M. ducente simo. Hæc in uirginitate deo seruiens, mortua est anno domini. M. ducentesi

Legat⁹ de late re in poloniam uenit.

Nissa episcopa tui wratis. data

Boleslai alti mors.

Hēricus cum barba.

Cōstantino po lis a Venetis & Francis capta.

Monasterium S. Iacobi in San domiria.

mo undecimo, octaua die mēsis Decembris, & in præfato monasterio sepulta. Trebnicz monasteriū sanctimonialiū ordinis Cisterciē, tituli sancti Bartholomei apostoli, tribus miliaribus a Wratislauia distās, fundauit dux Hēricus cum barba. Anno domini. M. ducentesimo tercio, frequentibus præcibus deuotissimæ fœminæ sanctæ Heduigis consortis suæ inductus, quod in quindecim annis perfectum, ad triginta milia marcarū Polonicaliū peruenisse calculatū est, pro dote monasterii, idē dux Henricus donauit oppidū Trebnicen. Et uillas Lipniczā, Breitnow, Cothouicze, Comestam, Tuczmaydorff, Harthlipdorff, Strankawa, Iawork, Sadilno, & Rozothnycze. Pluresq; alias uillas introitus & census qui pro mille personis sufficerent donatione perpetua contulit & donauit. Beata Heduigi abdicante se iure dotalicii quod in bonis monasterio largitis habebat inscriptum. Moniales ad incolendū illū locū ex Bambergēsi monasterio accitæ sunt. Primaq; Abbatissa fuit uirgo Petrussa almana. Secunda Gertrudis Hērici ducis & beatæ Heduigis filia. Nomē loco adaptatū ferunt ex responso Petrussæ Abbatissæ & sanctimonialiū, quod duci Henrico interrogāti, an aliqua re ipse, uel monasterium amplius indigeret, responderūt Trzeba nycz. Inde nomen indidit loco Trzebnycza, quod in polonico sonat nullius indigens. Circa hæc tempora, nomen gētis Lithuanicæ auditum est, prius incognitū. Qui cum serui Ruthenorū forent, pro solutione tributorū perizomata, suberes, & pelles, quotannis pendentes. Circa ānum domini mil. ducen. quintum, in magna multitudine glomerati contra Russiam uenerunt. Duces aūt Olhouiczi cū ipsis campestraliter cōgressi, fere ad ultimū eos conflixerunt, licet ex Ruthenis etiam multi cecidissent. Principes Russiæ habito conuētu apud Kiow. Intrauerūt terras Polowczonum, & uigesima die Iunii anni domini. M. centesimi nonagesimi quarti, Polowczos de sua uirtute gloriātes, in maxima multitudine occurrētes, conflixerunt, & magna clade prostrauerunt, tabernaculisq; eorū potiti & spoliis onusti, uictores cū gloria reuersi sunt. Ihor autē dux Russiæ uolens parē assequi gloriam, cum duobus filiis & fratre suo Wseuoldo Olhouicz, militibusq; de Czirnieow iuit contra Polowczos, & non contētus una uictoria, superauit fluuiū Don (qui est Tanais) omne genus Polowczonū deleturus, superuenitq; ingens multitudo Polowczonū, & prope Don conflixit & deleuit totum exercitū Ihor, ut nemo ex ea clade euaserit superstes, quapropter terras Russiæ circa Pereaslaw irrūpentes, oīa castra in flumine Sula compræhenderunt. Anno autē domini. M. centesimo nonagesimo octauo, mortuo Swātoslao duce Kiouieñ, & in ecclesia Cirilli Czirnieouieñ sepulto Dux Rurik Mscislauicz principatū Kiouieñ cœpit, sed processu temporis a Kiouiensibus pulsus, ad Polowczos confugit. Nactusq; suffragia eorum habens in suo comitatu filios Olhæ, in numerosa multitudine secūda Ianuarii castrum Kiouiēse nemine repugnāte cœpit. Barbari igitur Polowczi ecclesiam metropolitanā sanctæ Sophiæ, & uniuersas alias ecclesias, atq; monasteria deseuientes spoliarunt, senibusq; & infirmis partim trucidatis, partim cœcatis, sacerdotes, monachos, monachas, boyaros, ciues, uulgus, cū uxoribus, & paruulis, in regionē suam deduxerunt captiuatos. Captiuati fuerunt

Monasterium trebnicz fundatur.

Henricus cum barba 1203

Trzebnytz unde nomen sortitum est

Russi polowczos vicerunt.

Ihor dux russie victus.

1198

Rurickdux kiouia potitus.

sermonibus, & anno domini. M. ducentesimo pro festo Bartholomei aposto li habito in Graccouia conuentu. Ab utrisq; principibus & proceribus par/tis utriusq; sub præfatis cōditionibus iureiurādo in manibus pōtificalibus icta & sancita promissa sunt, sub excommunicatiōis sentencia per Archie/piscopum Gnezneñ, & omnes pontifices regni in præuaricatorem ferienda. Sicq; princeps Helena cum Lestkone in Sandomiriam secessit, Myeczlaus uero senex possessionē monarchiæ & Graccouiæ iā tercio accepit. Et ad cō/tinendum milites Graccouieñ in fide, castrum forte in oppido Bitomieñ edi ficauit, & ei præsidiū militum imposuit. Audita mutatione principum Go/uoricius Palatinus Sandomirieñ, qui metu Nicolai Palatini Graccouieñ, in Bohemia apud cognatos suos exulauerat, reuersus est, diuisis principatibus hostilitatem in terra Sandomirieñ non ueritus a Palatino Graccouiensi. At alter iā agebatur annus, nec Myeszko senex hominū uersutissimus ex mul/tiplicibus promissis duci Lestkoni suæq; genitrici Helenæ aliquid impleue/rat, quem glos sua, primū benignitate, postea muliebri importunitate cōue/nit. At ille respondit proprios filios maturæ ætatis & prudentiæ, non debe/re nec posse, legittimo successu priuare, & nepotes ephebos āteferre. Abiret proinde & intelligeret, ius publicum priuato iure non conuelli nec eneruari. Neq; posse alios heredes q̄ qui ex lumbis suis processerunt creare aut scribe re. Eo responso dux Helena perculsa, gemens, & tristis, Sandomiriā reuersa, Graccouieñ Barones obsecrando sollicitauit, ut filios suos in principatum Graccouieñ restituerent. Promittēs decætero nihil se nisi ex arbitrio eorꝝ in rebus publicis acturam. Myeczlao itaq; in terras maioris Poloniæ abeunte Nicolaus Palatinus Graccouieñ, arce Graccouieñ occupata, Lestkonem al bum & matrē eius Helenam in Graccouieñ principatum introduxit, & offi/ciales Myeczlai qui plures Graccouieñ proceres iāiam perturbauerat, post illum ex omnibus castris iussit trāsmigrare, solum castrū Bitomieñ pro ipso Myeczlao sene tenebatur. De quo Graccouieñ prouinciam spoliis & rapi/nis uexabat. Ad repetendum quoq; Graccouieñ principatum trita & nota ingenia conuertit. Mittit ad Helenam Lestkonis & Conradi genitricē, & blā dioribus sermonibus q̄ antea eam extenuando tū responsa tum perfidiā pri/orem aggreditur. Charissima inquit glos non ex me fœdera & conditiones promisse, pro bono filiorum tuorum nepotum meorum, uiolate sunt, sed ini quitate procerum Graccouieñ, qui me principatu Graccouiensi, quia con/tra eorꝝ consilia tuis filiis iuxta pacta prodesse uolui, exuerūt. Ex nunc itaq; resigno ducatum Cuyauiensem, & monarchiam cum principatu Graccoui/ensi mihi assignari opto, ut filios tuos successores perpetuos substituam & relinquam, pacata dux Helena Myeczlai promissis, spopondit se cum filiis e principatu Graccouiensi cessuram, ad uota quoq; Myeczlai promi/sit Nicolaum Palatinum Graccouieñ exulatum mittere, quoniā liuore inui/dorum coram ipsa & filiis eius inculpabatur, cum sincere fidei erga Lestko/nem & Conradum semper extiterat, cuius fidei sinceritate, metuebat My eszko senex Graccouiense dominium sibi denegandū. Accedit Nicolaus Pa latinus Helenam, & supplicat ei, & filiis eius, ne hosti communi caput ipsi/

Myeczlaus ter cio monarchiā adeptus.

Graccouia pro Lestkone albo capta.

us deuouerent. Non consecutusq; gratiam, personaliter Posnaniam ad Myeczlaum senē contendit, sperans ex hoste facilius gratiam consequi, q̄ ex suis implacabilib9 dominis, quod & factū est. Nam cum gaudio & magno honore eum dux Myeczlaus excepit, & omnem culpam liberaliter ei remisit, confidens Graccouiam per ordinationem Nicolai Palatini assequi, quemadmodum assequutus est, ad uota siquidē eiusdē Palatini omnes proceres inclinati, arcem Graccouień & cæteras munitiones omnes Myeczlao tradiderūt. Et iam quarto, anno domini. M. ducentesimo secūdo in principatum Graccouiensem reductus erat. Nec Cuyauiā resignauit nepotibus, neq; eis successionem prout promiserat in Graccouiā præbuit, quoniā ut aiebat non ex eorum cessione, sed Nicolai Palatini ordinatione optatā monarchiā fuerat assequutus, quinimo sub ipsis nepotibus occupauit, Visliczā oppidum districtus Sandomirień cum tribus castris, asserens ea ad ducatum Graccouień ptinere, paranti præterea alia nepotum occupare fortalicia, morte insperata in Kalisz absumptus est, In ecclesia collegiata sancti Pauli Kalissień, quam ipse construxerat & dotauerat, sepultus, translatoq; oppido Kalisz in locū quem nunc tenet, & ecclesia sancti Pauli collegiata commutata in ecclesiam beatæ Mariæ collegiatā, relictum est sepulchrū Myeskonis sub diuo, quod fuit & filii ipsius Myeczlai, & ab incolis in hanc demonstratur diem, quāq; uetera certificare sit difficile. Reliquit autē Myesko senex duos filios Wladislaum magnum, cognomento Laskonogy, a gracilitate pedū nuncupatū. dimicatorem peritissimum, & in ea arte dum in Germania ab ineunte ætate cōmoraretur eruditissimum, & Otthonem natu minorē. Eoq; breui obeunte superstes fuit filius eius Wladislaus minor Plwacz a multitudine sputi appellatus, cuius curam Wladislaus magnus patruus ipsius ægit.

Myeczlaus quarto in monarchiam restitutus:

Myeczlai senis mors.

wladislaus magnus dimicator.

Otho. wladislaus minor.

CAPVT XXVIII.

Lesko albus tercio restituitur.

Defuncto Myeskone sene, proceres Graccouienses Lestkonē album ducem Sandomiriæ, sibi in dominū, & monarcham elegerunt, prosapia & benignitate Kazimiri parentis eius delectati, Adiiciente Nicolao Palatino Graccouień conditionem, ut pri9 Gouoricium Palatinum Sandomirień, uirum probum & strēnuum, sed ipsius inimicum ammoueret, & in exilium pelleret, uelut ante pulsus erat. Non enim consilia ducis forent stabilia, ubi duo capitales inimici congrederentur At Lestko albus, maluit principatum Graccouień non suscipere, q̄ uirū innocentē & utilem expellere. Celebrato igitur alio conuentu, Graccouienses mittunt oratores ad Wladislaum magnū ducem maioris Poloniæ cognomento Laskonogy, ut iure hereditario ex patre quæsito & iure electiōis de ipso facte, principatū Graccouień susciperet, & celeriter aduenirét. Qui rem ad Lestkonē album per epistolam dedit, an ducatū Graccouień susciperet necne. Et si ipse recusaret, an sibi suscipiendum censeret. Ne se & patriā ciuili bello inuolueret. Cum didicisset per rescriptū, ipsum nō suscepisse prælibatum Graccouień principatum. Captata beniuolentia, pro maiori cautela a Myeczlao Oppolień & Rathiborień, & ab Hērico Wratislauiensi ducibus, in Graccouiam profectus, honorifice susceptus est, atq; de dominio Graccouień &

wladislaus magn9 graccouia potitus.

ricus cum barba dux Wratislauiensis, estimãs Lestkonem albũm sibi iniuriatum iri, quod minor natu existens ei seniori monarchiam Poloniæ præripuerit Super hæc amplius persuasus, ac animatus incitationibus Marci Palatini Graccouiensis, de domo griffonũ, & suæ partis factiosis. Anno domini. M. ducen. uigesimo quinto, uenit prope Graccouiã ad fluuium Dlubnya, uolẽs Lestkoné album e monarchia depellere. Cuius propositi Lestko nõ ignarus ei cũ suarum gentiũ multitudine, & Cõrado duce Mazouiæ, quem in auxilium uocauerat, cũ omnibus militibus Mazouiæ & Cuyauiæ occurrit, a quorum multitudine Henricus cum barba territus, expecijt per nuncios colloquium. Conuenientibusq; ducibus in tabernaculũ, in meditullio utrorũq; castrorum defixum. Henricus cum barba ius monarchiæ, longo sermone sibi tanq̃ maiori natu, & non alteri competere astruebat. Lestkone ex aduerso inductiones & rationes eius refellente atq; dissoluente, per medium Iuonis Episcopi Gracco. & Baronum cõmuniũ, inter ipsos fœdus ictum est, ut Henricus cũ barba Lestkoni cœderet, de omni iure & titulo monarchiæ, inquantũ ei cõpeteret. Et ut cõfœderarẽtur aduersus quoslibet hostes, quodq; un9 alterius sortem non impeteret nec optaret. Oblatisq; Lestko albus magnificis donis principibus, Henrico cũ barba, & Conrado suo germano, ac militibus eorũ Inuitauit ipsos Graccouiã ad reficiendũ & solaciandum. Sed Cõrado abeunte in Mazouiã, Henricus Graccouiam ingressus, huamnissime cũ suis exceptus & octo diebus tractatus est. Post quos onustus amplis donis Wratislauiam remeauit. Anno autẽ domini. M. ducen. uigesimo septimo, Swatopelcone præfecto Pomeraniæ tributa Lestkoni albo solita non mittente, & ad defectionem spectante. Dux Lestko indixit conuentũ pro festo sancti Martini, apud Ganszauam prædium monasterii Trzemeszneñ, prope oppidum Zneinam tenendũ, iussitq; Swantopelconem personaliter interesse, ut rebus publicis consuleret, reuera autẽ, ut Swantopelcũ absq; suspitione uenientẽ, opprimeret. Aduenientibusq; ducibus Henrico cũ barba Wratislauieñ, Cõrado Mazouiæ & Cuyauiæ, Vincencio Archiepis. Gnezneñ, Iwone Graccouieñ, Laurẽtio Wratislauieñ, Michaele Wladislauieñ, Paulo Posnanieñ Laurentio Lubuceñ, Episcopis, Gunthero electo Ploceñ, & q̃plurimis Baronibus. Swantopelcus calliditate edoctus, non cõtra alium, nisi se & suũ periculum conuẽtũ indictum ratus, aduenire distulit, aduentũ tamen suũ duci Lestkoni frequentibus nuncijs intimabat, explorandæ rei gratia quæ in Ganszawa gereretur. Quarta uero die iã plurima rerum expeditione pfecta, balneum ad curandũ corpora duces intrauerãt, cũ subito Swantopelcus Pomeraniæ capitaneũs, oportunitatẽ temporis per exploratores ratus & nactus, cum gentium multitudine superuenit, & hostiliter irrumpens, hospicia & tabernacula ducalia & militaria singulos resistentes obtruncauit. Quo intellecto Lestko albus, de balneo exiliens, & equo conscenso cum paucis eum comitãtibus fugere cœpit, hunc Swantopelcus tanq̃ prædã concupitam omnibus præteritis insectatus, circa uillam Marczinkowo, cũ omnibus suis diu & strẽnue certantibus tanq̃ nepharius proditor interfecit. Henricus uero cũ barba, in balneo nudus aliquot uulneribus sauciatus, in pauimentũ cecidit,

Lestkonis albi miser interitus.

Magna militis in principem fides.

quẽ suus miles nomine Peregrinus de Veszinburgk mira fide & deuotione protegens, & ipse multis uulneribus confossus, super corpus ducis Henrici procidit, & uterq; mortuus creditus, seuiciã carnificum remisit. Eadem die quæ fuit quartadecima Nouẽbris, magna strages in alios ædita est. Cadauer Lestkonis albi per suos relatum, in ecclesia Graccouieñ cũ maximo luctu sepulturæ mandatũ est. Dux Henric⁹ in Wratislauiã, lectica uectus, diuertit de uulneribus inflictis in breui curatus, Peregrinũ spectatæ fidei militẽ semper commendans, & prolem suam larga donatione exaltans. Swatopelcus quoq; præfat⁹, de domo griffonũ, ab ea die legittimũ se principem Pomeraniæ gerere cœpit. Et quod uiuente Lestkone albo sceleratus carnifex assequi non poterat, morte sui domini quam intulit assequutus est.

CAPVT XXXI.

Nno domini. M. ducente. septimo Magister Vincencius Kadlubkonis de Karuow uico prope Opathow, nobilis de domo Kosze Præpositus Sandomirieñ, propter ingenii excellentiam, per Capitulum Graccouieñ in Episcopũ Graccouieñ electus est, q̃uis in ecclesia Graccouieñ nullam obtineret præbendã, ab Innocentio tercio confirmatus, & ab Henrico Archipræsule Gnezneñ consecratus. Hic undecim manipulares decimas, & septẽ pecuniales, i uillis circa oppidũ Czchow sitis, ad mensam Episcopalem, uel quod alii astruunt ad ecclesiam in Brzeze pertinentes, ecclesiæ Graccouieñ perpetua donatione contulit. Ex quarum introitibus, in uino, oleo, luminaribus, cæterisq; necessitatibus. ecclesia Graccoui. & prælati, cũ canonicis eam frequentãtibus quottidianis distributionibus prouidentur. Nomina uillarum manipulariũ decimarũ sunt hæc, Gnoynik, Gothprzidowa, Thymowa, Thworkowa, Iurkow, Vyasd, Opathkouicze, Luczslauice, Fasczessowa, Conczis ka, & Zdanya. Nomina uero pecuniaiiũ; Brzozowa, Olszowa, Slona, Byesznik, Polichta, Poszna, item de Kazimiria Graccoui. urbi uicina. Idem Vincencius Kadlubconis Episcopus Gracco. habitum & ordinem relligionis Cisterc ieñ, in monasterio Andrzeouieñ professus resignato episcopatu, assumpsit, & ex bono factus optim⁹, nudus, nudum Christũ, sequutus est, anno do. M. ducẽte. decimooctauo. Et post quinq; annos ergasculo carnis solutus, in domino qeuit, octaua die mensis marcii ãni domini. M. ducen. uigesimi tercii, in monasterio Andrzeouieñ in medio chori sepultus. Hic dũ cathedram Gracco. regeret, Chronicã Polonorũ (quæ incipit: Tres tribus ex causis teatrales odere solennitates) scripsit. Plura de exteris q̃ Polonorũ gestis, nodose & inuolute in primis tribus libris perstringens. Hic etiam decem præbendas in ecclesia Kyelceñ fundasse & dotasse asseritur. Rutheni ad sedandũ ciuilia bella inter eos orta, anno domini. M. ducen octauo, A rege hũgariæ Andrea, ut filium suũ Colomannũ eis præficeret, intestinos motus bellorum cõpræssurum, supplicarunt & obtinuerũt. Quo in Haliez ueniẽte, & in regẽ Gallaciæ, per Vincẽciũ Graccoui: & alios hungariæ Episcopos, coronato atq; inuncto, Rutheni in odiũ & alienationem uersi sunt. Veriti ne per hoc ritus, & genus eo℞ in exterminium deduceretur. Mscislaus itaq; Mscislauicz Chrobri a Ruthenis ob præstantiam

Vincẽcius episcop⁹ graccouiensis.

Vincencij chronica.

Colomannus Rex gallaciæ.

eodē tēpore, Mscislaus Wladimirouicz, & Roscislaus duces cū eorum militia. Rurik in sede Kiouieñ q̄q̄ desertata residente. Dolentes Russiæ principes, præfatā crudelem uastationē, post tres annos collectis suis copiis cōtra Polowczos processerunt, Rurik Kiouieñ, Iaroslaus Wseuoldouicz Pereaslauieñ, Romanus Mscislauicz Halicieñ & Wladimirieñ, & Roscislauicz, Mscislauieñ, & inuadentes tabernacula eorum, quæ ipsi Vyeze uocant, magnā hominū copiā utriusq; sexus trucidarūt, & in Russiā prædas camelorū, pecorum simul & nōnullos ruthenicæ gentis captiuos induxerunt. Et quia Rurik dux Kiouieñ, ad uastandum terras Russiæ Polowczos conduxerat, a Romano Mscislauicz Halicieñ & Wladimirieñ duce, cæteris approbantibus & rogātibus, dū ex Polowczis redirent, captiuatur. Qui illum in Kiow deducens totondit in monachū, & uxorem ipsius in monachā. Filias uero liberas dimisit, filios autē ipsius, Roscislaum & Wladimirū captiuauit, & in Halicz deduxit. Cernens autē dux Swantoslaus Mscislauicz, Kiouiēsem sedem uacuā principe, appræhendit illam principaturus in ea. Sed Roman9 Mscislauicz Halicieñ dux, qui monarcha Ruthenorū reputari uoluit, ueniens in Kiow, Swantoslaū Mscislauicz cum ignominia ex Kiow deturbauit, in sedeq; Kiouieñ Roscislaum Rurikouicz, quem apud se tenebat captiuū, locauit, germanū quoq; eius Wladimirū de captiuitate dimisit. Famam potentiæ & clementiæ exinde aucturus, expeditionēq; in Polonos, quā eo āno parabat liberius prosequuturus.

Mscislaus roscislaus duces capti.

Polowczy cladeaffecti.

Rurick captus cum filijs.

CAPVT XXX.

PRincipatū Graccouieñ, & monarchiā Polonorum, Lestko alb9 assequutus, constituit Capitaneū Pomeraniæ, Swantopolkonē olim Msczugy præfecti Pomeraniæ filiū, de armis Griffonū, recepto ab eo iuramēto corporali, q̄ præfatā terram Pomeraniæ, pro duce Lestkone, pro filiis eius, & successoribus ducibus Polonorum, fideliter teneret, singulisq; annis mille marcas argēti, in fiscum ducalē Graccouiam inferret. In ruthenorū quoq; duces, & Lithuanos, excursiones in Poloniā facientes, misit Sulislaum Castellanum Sandomirieñ cū expeditis militibus. Ruthenorum autē duces pugnandi copiā facientes, fusi sunt & fugati. Captiq; sunt duces, Swantoslaus Mscislauicz, Georgius, & Iaroslaus, itē Wladimirus, & Constātinus, multitudoq; nobiliū Russiæ, quos Sulislaus in Poloniam uinctos deduxit, & duci Lestkoni præsentauit. Anno do. M. ducentesimo undecimo, quorum quidā redempti, alii liberalitate ducis Lestkonis manumissi sunt. In anno autē domini, M. ducente. uigesimo, Lestko habens annos duo de triginta, accepit in uxorem Grzimslauam, filiā Iaroslai ducis russiæ. Ex qua successiue genuit filium Boleslaum, & filiam Salomeā nomine. Conradus uero germanus, & minor natu Lestkonis albi monarchæ Polonorū, terras Mazouiæ & Cuyauiæ quæ ei sorte & æqua diuisione obuenerant, accepit. Et anno domini. M. ducentesimo decimo septimo tyrannidē qua refertū erat pectus ipsius, in Cristinū Plocēsem Palatinū zelatorem & conseruatorē adolescētiæ ipsius egregium, heredem in Gosdzowo, de domo & familia Gosdzouitarū, quæ pro insigni liliū defert. Cuius prudentia salu-

Swātopolkus pomeraniç preficitur.

Rutheni in polonia victi.

1211

Conradus

tem & uictoriā in bello Zauichosteñ, deus Polonis dederat. Pro eo q̄ ipsius mores deprauatos corrigēdos persuasit, maligne effudit. Nam improbo cōsilio Ioannis Czapla, scolastici Ploceñ, & Cancellarii ducalis, cæterorumq; inuidiosa accusatione: In uilla Kouale, primū captiuatus, & squalido carceri inclusus, tandē excœcatus & ad ultimū iugulatus est, miles strēnuissimus cuius strennuitate Pruteni, Lithuani, cæteriq; gentiles sub iugum coacti, ducibus Polonorū tributarii fuerunt. Moxq; corpore eius in ecclesia Plocensi tumulato. Barbaræ nationes Prutenorū, audita morte Cristini, iusto dei iudicio terras ducis Conradi depopulati sunt, & per frequentes incursiones impune deuastauerūt. Qui inuocato auxilio Henrici ducis Wratislauieñ, & repræssis Prutenis terram Chelmeñ & castrū Dobrzin Cruciferis, quos in sui auxilium uocauerat assignauit. Nec tamen sic potuit suas prouincias defendere, tenuem siquidē resistentiā barbaris cruciferi opponebāt. Et terræ Culmeñ & Lubauieñ, penitus desertabantur, quinimo pestem & flāmas uexationis in sua uiscera Conradus immisit, quæ usq; in hanc diē de terris Prussorū & Polonorū non sunt extinctæ. In maiori polonia, Wladislaus filius Othonis, a multitudine spūti Plwacz appellatus, nondū annos pubertatis egressus, nō ferens disciplinam Wladislai sui patrui: Magni ob proceritatē dicti uel Laskonogy ob tenuitatē pedum cognominati, anno Christi. M. ducentesimo quartodecimo, occupauit castrū Calisz. At Wladislaus Magnus, dux Gnezneñ, cum exercitu bellatorū castrū cinxit, & obsidione Wladislaum Plwacz circūsedit, missisq; caduceatoribus pacē cōposuerunt, uiri q cū eo inclusi fuerunt. Ipse uero Wladislaus Plwacz, timens squalorē carceris cū septem uiris tēpore noctis oportune fugit, & peruenit ad Andreā regem hungariæ, illic fere nouem annis cōmoratus. Anno autē domini. M. ducētesimo uigesimo tercio, per internūcios contraxit sponsalia, cum Helinga germana Swatopelkonis præfecti Pomeraniæ, in spem suffragiorū, quibus a patruo paternā sortem repeteret, qua occasione in habitu monachali adueniēs, ope & ingenio Swatopolkonis septima die mēsis Octobris eiusdē anni, occupauit castrū Vscze, exindeq; uexabat regionem maioris Poloniæ. Ad reprimēdum igitur insultus nepotis, Wladislaus Laskonogy primo Vere, anno domini. M. ducentesi. uigesimo sexto, uallauit castrū Vscze, suumq; nepotem Wladislaum Othonis, in eo usq; in dies caniculares conclusit. In die uero diuisionis Apostolorū, uidens superne ex arce Wladislaus Othonis, quosdam stationibus desertis, longius a castris progressos, quosdam somno stratos, alios ebrietate temulentos. Cum omnibus qui secū obsidebātur e castro prorupit, & tumultuario inermes aggressus, omēs strauit & fugauit: Dobrogostiumq; palatinū Posnaniensem obtruncauit. Donec clamore Wladislai Magni, milites facto globo in castrū ipsū hostē retrocedere cōpulerūt. Qua clade deterritus Wladislaus Laskonogy, altera die obsidionē soluit. Wladislaus aūt Othonis fretus potētia Swatopolconis sui affinis, & suæ partis fautorū insequutus patruū Posnanieñ & Calissieñ castra, & ciuitates quæ fortis ipsius erāt, dedentibus se castellanis & ciuibus compræhendit. Et omnia quæ suæ ditionis erant, recuperauit. Sed ad Lestkonem albū redeamus. Hēricus

Cristini palatini ploceñ miserabilis interit⁹.

Pruteni mazouiam vastarūt.

Prim⁹ Cruciferorū in prussiā ingressus. 1213.

wladislai othonis bellum.

1223

stantiam appellatus, Polowczonũ adiutus auxiliis, expugnauit arcem Halicieñ, rege Colomanno, Vincencio Episc: Gracco: & Iuone Cācellario Poloniæ, qui regi Colomāno Salonicā Lestkonis albi sororē in uxorem procabāt per turpem fugam elapsis, plurimisq; hūgaris & polonis occisis, aut captis & in seruitutē uenundatis. Ad ulciscendum ergo eiectionem Colomāni filii sui, Andreas rex hungariæ misit notabilem exercitum, misit & Lestko albus exercitum polonicū, quem rex hungariæ mitti ab eo præcatus fuit. Quattuor autē ducibus Russiæ cū suis & omnium principū Russiæ exercitibus, scilicet Mscislao Mscislauicz, Wladimiro Rurikouicz, Roscislao Dauidouicz & altero Roscislao Mscislauicz uenientibus, aduenit & Polowczonū exercitus, geminato numero hungaricū & Polonicum agmen excedens, incastellato itaq; Halicieñ castro, ordinatis aciebus processerunt hungari & poloni contra Ruthenorum turmas; superaruntq; poloni exercitum Wladimiri & Roscislai Dauidouicz. Roscislaiq; Mscislauicz, & fugientes, in multa milia ria plurimos trucidādo persequuti sunt. In terga uero hungarorũ & Halicieñsium Mscislaus cū Polowczis, qui in insidiis remotius latitabant, irruentes, facile eos prostrauerūt & passim trucidarūt, quoniā solutis ordinibus incedebāt. Attiliam Filnyam Palatinum hungariæ cœperunt. Polonos a cœde & persequutione Wladimiri redeuntes, captiuorū numerū ducentes, & carmen patriū canentes, dum locus euadendi nō esset, occiderunt. Extenso insuper signo Polonorū in alto, residui poloni, qui ex cœde diffugerāt, uel ex persequutione Wladimiri redierāt, illic confluentes, & suos cōsistere credentes, omnes trucidarunt. Iacebantq; cadauera interfectorū circa Halicz tanq̃ arena insepulta. Castrum Halicieñ Mscislaus accedēs primo, & secundo, & tercio repulsam passus, ipsum sepiuit. Colomanno autē & qui secū in arce erāt negligentius portam castri posteriorem obseruantibus, una noctium suffossione facta Rutheni in castrum irruperūt, & sub caligine noctis Hungaris & Polonis fugientibus, & sese de muro præcipitantibus, Mscislaus castro potitus, ecclesiā sanctæ Mariæ, in quam Colomannus cū potioribus militibus & fœminis se receperat, obsedit, & renitentes fame ac siti maceratos expugnauit. Nam uitam dumtaxat pacti, ostia aperuerūt, mandanteq; Mscislao Barones & fœminæ educebantur, quos omnes Polowczis aut suis aulicis donauit. Vltimus omnium Colomannus cum uxore sua eductus, a Mscislao acceptus est, & in Torczsko ad asseruandū missus, nec est de captiuitate solutus, nisi post plures tractatus, āno domini. M. ducen: decimo habitos. His conditionibus adiectis, ut Bela filius regis hungariæ, in coniugem Mariam filiam Mscislai reciperet, & q; Mscislaus post trienniū Colomāno de Halicz cederet. Et q; libere solueret e captiuitate Colomannum & uxorem eius, omnesq; captiuos suæ potestatis, quæ omnia fuere consūmata, quia Mscislaus dux in Thorczsko secessit. Annoq; sequēti mortuus, sepultus est in ecclesia sanctæ Crucis in Kiow, quam uiuens fabricauerat. Colomāno uero principatus Halicieñ non fuit diuturnus. Nam Daniel Romanouicz occupata arce Halicieñ, Colomānum exinde abegit & fugauit, quem Andreas rex hungariæ uix post binam expeditionem in ducatum Halicieñ restituit. Duce Daniele

Poloni & Hungari contra Ruthenos.

Poloni cū Hungaris fusi.

Halicia capta.

Colomannus captus.

Colomannus restitutus.

Colomannus iterum pulsus. Colomannus tercio restitutus

niele Romanouicz non audente sese potẽtiæ hungarorũ opponere. Seditq3 Colomãnus tribus ãnis in Halicz, & anno Christi. M. ducen: uigesimo quin to mortuus est, morbo, an ueneno, incertum est. Post quem Daniel Romano uicz Halicz occupauit. Sed Isaslaus dux Halicieñ auxilio Polowczonũ fre/ tus eum expugnauit, & duci Michalkoni principatũ Halicieñ cõcessit. Sub anno domini. M. ducentesi: nono, prima die Augusti, scribunt quidã Myecz laum filiũ Boleslai uictoriosi, fũdasse monasterium sancti Benedicti in Kos/ czol, ãte Kalisz & illud monasterio Tinicieñ subiecisse. Pro doteq3 uillas cõ tulisse Cosczol, Gora, Roszeyowo, Crankowo, Glogowa, Krzyuosando/ uo, Klissouo, Pyotrkouo, Nadzerzouo. Cum molendino ante Kalisz & Ly szecz ante Konin, bona illius ab omnibus tributis & ãgariis Polonicis liber tando. Cometes apparuit anno domini. M. ducente: undecimo, decemocto diebus mensis Maii durans, & supra Polowczos Tanaim ac Russiã girans caudamq3 in occasum porrigens, & aduentũ Thartarorũ significans. Nam sequenti anno gens Thartarorum in eã diẽ ignorata, conflictis pluribus sep tentrionis, nationibus, ad Polowczos uenit. Polowczi siquidẽ fuerunt gen/ tes, secũdum latus septẽtrionale Euxini maris commanentes, ultra paludes Meotidis, quos alii Gothos appellant. Et linguagiũ habuisse asserunt, qua/ le locuti sunt diebus nostris principes de Mankup, ultimo per Baissetum im peratorẽ Thurcorum, anno domini. M. quadringentesimo octuagesimo sexto exterminati, in Chersoneso & insula Thauricæ, quam uulgari nostro Prze/ cop dicimus, a Thartaris Przecopensibus occupata. Thartaris itaq3 terras Polowczonũ ingredientibus, per legatũ ipsos principes Ruthenorum, uni/ uersis copiis & potẽtiis se adiuuari, postularũt, quoniam par exicium & dis crimẽ eos sicut & Polowczos exspectaret. Sũpuenerunt aũt & Thartarorum nũcii ducibus Russiæ denũciãtes. Ne immiscerẽt sese Polowczonũ bello & adiutorio, sed potius exterminiũ eorũ tanq aduersariorũ procurarẽt. Russi te uero immaturo usi consilio, nunciis Thartarorũ compræhensis & occisis, Polowczis terra mariq3 auxilia dedere, uidelicet Mscislaus Romanouicz cũ militia Kiouieñ, Mscislaus Mscislauicz cũ militia Halicieñ. Item cæteri du/ ces Russiæ Wlodimir Rurikouicz, duces Czirnieouieñ & duces Smolneñ, iũctiq3 exercitui oĩm Polowczonũ puenerũt in Protholcze. Et ab inde singu li ascensis equis, duodecim statiuis ad fluuium Kalcza uenerũt, ubi iã Thar tari castra metati fuerãt. Et illico respirandi spacio nõ dato, Thartari in eos irruerunt. Et contritis ac diffugientibus Polowczis, acies ruthenorum disiiciun tur: Plurimaq3 cœde pacta, bini duces Mscislaus Kiouieñ, & Czirnieouieñ captiuantur. Reliqui fugiẽtes (abhominabile dictu) a Polowczis sociis per quorum terrã fugã maturabãt, trucidabãtur: Equites quoq3 propter equos pedites propter uestes, occidebantur, & in aquis suffocabantur. In illa ergo die Rutheni in pessimum horrendumq3 inciderũt periculum, quale in terris Russiæ nunq auditũ est. Eaq3 prima clades extitit, quam Rutheni a Thar/ taris pertulerũt. Mscislaus autẽ Mscislauicz Halicieñ dux, dum ad naues fu giendo peruenisset, superatis fluuiis persecutionẽ Thartarorum ueritus, na/ ues abrũpi præcepit, abindeq3 fugax in Halicz pauore & trepidatione ple nus peruenit

Colomanni mors.

Michalko dux halicia potitus

Monasteriũ in Cosczol. s. be/ nedicti.

Cometes

1211

Tartarorũ pri/ ma cognicio.

Polowczy qui fuerint:

Tartarorum nũcii ad duces Russie occisi.

Tartari polow czos et Ruthe/ nos vicerunt.

nus peruenit. Wladimirus autē Rurikouicz, fuga & ipse saluatus, in Kiow perueniēs, sedem Kiouieñ accepit. Alia uero omnis multitudo Ruthenorū, dum ad naues fugiēdo peruenisset, & eas abruptas offendisset, in merore uer sa, dū undas tranare non posset, fame contabescens, illic consumpta est. Præter paucos duces & aliquos eorū milites, qui in lembis fluuios traiecerūt.

CAPVT XXXII.

Nno domini. M. ducente: undecimo, die sedecima mensis Maii, Myecz laus dux Rathiborieñ & Oppolieñ, primus filius olim Wladislai exulis, & circa Posnaniā a fratribus conflictus, mul tū agilis, procere staturæ, peritus artis gladiatorie, mortuus est Cui successit unicus filius eius Kazimirus. Iste Myeczlaus fundauit monasteriuim sācti monialium ordinis Præmonstrateñ in Ribniky, quod Kazimirus filius eius in Czarnowansz ad fluuiū Malpadew, qui illic ad prope Odræ miscetur, transtulit. Anno domini. M. ducēte: tredecimo, Wladislaus Othonis dux Kalissieñ, tredecimo kalendas Nouembris monasterium sanctimonialiū in Olobok ordinis Cistercieñ diocesis Gnezneñ fundauit. Pro dote assignans ei uillas Olobok, Tikadlowo, Zidowo, Pole, Wrosle, Rablauy. Et cōtulit eidem uillam Staw, a filiis Laurēcii Dobrogostio & Czessacha, pro tribus uillis Chotinino, Golikowo & Pyenyaszkowo commutatam. Item Virzbyatha filius Clementis militis, eidē monasterio contulit quattuor uillas. uidelicet Conarowo, Grzibowo, Myslakowo, & Druskowo. Henricus autē Archiepiscopus Gnezneñ cōsecrans basilicam in Olobok, ad peticionem ducis Wladislai contulit præfato monasterio decimas Archiepiscopales de consensu sui Capituli in uillis inter flumina Olobok, & Baricz inclusis. Resignante Episcopatū Gracco: Vincētio Kadlubkonis, āno domini. M. ducentesimo decimooctauo suffectus est Iwo, filius Saulis comitis de Konske, nobilis de domo Odrouansz Cātor Gnezneñ, Canonicus Gracco: & ducis Lestkonis albi Cancellarius. Qui dum pro confirmatione ad Honoriū papam tercium se contulisset. Et per Hugolinum Cardinalem, Episcopum Hostieñ propter familiaritatē quam cū eo in studio Parisieñ cōtraxerat, omnia ad nutum expediuisset. Visis prodigiis sanctitate relligione & prædicatione beati Dominici, in Poloniā deducendos fratres sui ordinis peciit. Et alios obtinere non ualens, quattuor familiares & comites suos, scilicet Iaczkonē Canonicū Graccouieñ nobilem de domo Odrouansz de prouincia Oppolieñ, & uilla Lanka ortum. Item Cesslaum Polonum Hēricum morauum, & Hermannum Theutonicū, per beatum Dominicū ad ordinem assumi obtinuit, & illos in Poloniā deducens, sancto Dominico superstite, in Polonia ordinē prædicatorum plantauit. Anno autē domini. M. ducētesimo uigesimo secūdo, cōmunicato consilio cum duce Lestkone albo. Cum capitulo & consulatu Grac: ecclesiā sanctæ Trinitatis quæ matrix & origo fuit parrochiarum & locum spaciosum pro monasterio prædictis fratribus sācti Dominici assignauit, & ornamētis, calicib9, libris, & cæteris necessariis dotauit & puidit Et eodem āno in circulo Graccouieñ nouam ecclesiam parrochialem in honorem dei genitricis uirginis Mariæ præfatus Iwo Episcopus Gracco: erigi curauit

Myeczla9 dux Rathiborieñ mortuus:

1211

Monasterium Czarnowans.

Monasterium Olobok

Iwo episcopus Graccouiensis

Iatzko.

Cesslaus. Henricus Morauus Hermānus Theuthonicus. or. Pre. susceperunt.

1222

Ecclesia. S. trinitatis.

Ecclesia. S. Mariæ in circulo Graccouieñ

curauit, & in eam ius parrochiæ quod in ecclesia sanctæ trinitatis fuit, transtulit. Anno domini. M. ducen: uigesimo primo. A festo paschæ usq; ad autumpnū, cōtinuus imbriū descensus inundationē causauit, & uernales segetes seminare impediuit. Per autumpnū q; seminata destruxit, exinde pabulis deficientibus mors animaliū obtigit, homines uero plurimos præcipue agrestes fames ualida per trienniū cōtinuata absumpsit, ut plures uillæ & oppida habitatoribus consumptis remanerent deserta. Iwo Episcopus Gracco: anno domini. M. ducen: uigesimo secūdo, fundauit monasteriū Cistercieñ ordinis in uilla patrimonii sui Kaczicze prope oppidum Slumniki. Pro dote eidē assignando Kaczicze, Prandoczin. Monikouicze, Choleuicze, necnon decimas manipulares mensæ episcopalis, de eisdem quattuor uillis prouenientes. Verum cum intelligeret locum pro monasterio parū idoneū. Anno domini. M. ducente: uigesimo sexto, ad Mogilā locum paternæ sortis uberem prope Istulam illud transtulit. Ecclesiā quoq; ex dolata petra, & partim ex cocto latere in titulum sancti Pauli apostoli (quod nunc sancti Bernardi uocant) extruxit & dedicauit. Decimisq; manipularibus de mēsa episcopali in oppido Dobschycze in uilla Vinari & circumiacentibus uilllis dotauit. Anno domini. M. ducen: uigesimo secūdo, Nicolaus de Henrichow. ducis Henrici cū barba notarius, genere & actione nobilis, de consensu & annuētia eiusdem ducis, fundauit monasterium ordinis Cistercieñ in prædicta uilla Henrichow, sui patrimonii Wratis: diocesis prope Nissam. Et tā uilla, q̄ aliis ad illum locū spectātibus dotauit. Nec sua omnia deo donasse contētus, assumpto habitu in eodem loco, usq; ad mortem fœlix fundator militauit. Eodem anno domini. M. ducen: uigesimo secūdo, Ciuitas Ploceñ, & tota Mazouia per Prutenos & Pomeranos uastatur & cōburitur. Anno Christi. M. ducen uigesimo tercio, Iwo episcopus Grac: hospitale pro personis utriusq; sexus in Prandnik fundauit, quod Fulco episcopus Gracco:, nisi morte præuētus fuisset, fundare & dotare decreuerat. Et in præfato hospitali fratres hospitalarios de Saxia cōstituit, geminam crucem albā in nigro pallio deferētes, sub regula beati Augustini militātes. Donās eidē hospitali uillam Krowodrza Item utraq; Wronii, item nonnullas decimas manipulares de mēsa sua Episcopali. Verum perpendens huiusmodi hospitale, a frequētia hominū longe distare, de Prandnik in Graccouiā ipsum trāstulit. Et ecclesiā in honorē sancti spiritus, monasteriū, & monasterii officinas pro fratribus, habitacula uero pro miserabilibus & infirmis personis construxit: In translatione autē huiusmodi, anno domini. M. ducen: quadragesimo quarto, sexta die Aprilis facta. Præfatus Iwo episcopus duas ecclesias parrochiales, unā sanctæ Crucis in Graccouia, alteram sancti Martini in uilla episcopali Biskupicze supra Vyeliczkam sita, cū earum decimis & prouētibus, pro eiusdē hospitalis subsistentia uniuit. Barbari Pruteni, anno domini. M. ducente: uigesimo quarto facta irruptione in monasterio Oliua, Abbatem cū fratribus & uniuerso cōuentu captiuant. Et uersus Gedanum deductos, crudeli morte omnes interimunt. Et ex tunc terras Culmeñ & Lubauieñ, per insultus & clandestinas incursiones uastare cœperunt. Nec dux Cōradus Mazouiæ, neq; Cruciferi rubeo ense

Marginalia:
1221
Aquarū inūdacio.
Fames magna.
Monasterium in kaczycze fūdatur translatū in Mogilam.
1222
Monasterium in Henrichow fundatur.
Mazouia vastata per Prutenos barbaros.
Hospitale Sancti spirit⁹ Graccouia fundatur prius in Prandnick. 1223.
Oliua
1224
Monasterium Oliua a Prutenis Barbaris vastatur.

beo ense & cruce signati, per ipsum uocati: Desertationi prædictarum terrarum subuenire potuerunt. Eodem āno Lanthgrauius Poloniā inuasit, & castrum ac ciuitatem Lubusz expugnādo occupauit. Swantopolcus Pomeraniæ dux, de consensu & consilio Michaelis Wladislauieñ episcopi, anno domini M. ducen: uigesimo septimo, die uigesima tercia Ianuarii, fundauit monasterium prædicatorū sancti Nicolai in ciuitate Gedaneñ. Duces Russiæ Georgius Wladimirieñ, & Iaroslaus Pereaslauieñ ab una. Itē Wladimirus Constantinus, & Mscislaus duces Smolnēses, & Nouogrodenses fratres germani parte ab altera. Anno domini. M. ducentesimo sexto, die Aprilis duodecima confligunt. Et cœsis Ruthenorū decem milibus, cessit uictoria Constantino, Wlodimiro, & Mscislao. Qui Georgium Wladimiriā diffugientē obsidentes pacem ei petenti concesserunt, & ad eos exeūnti, ea conditione ut de castro excederet. Quo excedente datum est Constantino, deinde uictores contra Iaroslaum in Pereaslaw exercitum duxerunt. Qui illico ab eis pacem petiuit & obtinuit, castrumq; Pereaslaw retinuit, tamen plurima munera reconciliatis ducibus transmisit. In æstate aūt sequētis anni duces Ruthenorum Wlodimir Rurikouicz Kiouieñ, habens in comitatu Smolnensiū militiam, Romanus Borziszouicz, Constātinus, Mscislaus & Roscislaus filii Dauid Lithuanos Russiā uastantes, magna cœde conflixerunt, Lithuanorū duces occidendo, fugientes persequendo, in siluis & abditis plurimos interficiēdo. Eadem tempestate Hleb dux Reszanorū, auaricia ductus, sex germanos & plures Boyaros, crudeliter peremit, ut integrum principatum Reszanorū occuparet. In hyeme autē anni domini. M. ducen: sedecimi, Lithuanos rapta præda de Russia fugiētes, dux Iaroslaus Wseuoldouicz, & Nouogrodenses consequutos prostrauerunt. Plures tamen milites Russiæ desiderabātur: Et dux Dauid Toropeczki occisus iacuit. Iterum sequenti tempore alio exercitū Lithuanorum uastante regionē Polozzko, dux Mscislaus Dauidouicz, cū militia Smolnensium celeriter superueniēs, incautos absq; numero in Poloczko occidit. Alios in lacubus, paucis admodū euadentibus, mersit. Anno autē domini. M. ducen: decimooctauo, duces Czirnieouieñ cum suis gentibus, cum Msisłao Smolnensi, & Polowczis Kamyenyecensem regionem, nemine repugnante, uastauerunt.

Lubusz occupata.

Monasterium or. pre. gedano. A 1225 fūdatur.

Ruthenica intestina clades

Lithuani & Ruthenis cęsi.

kamyenyecensem regionem vastāt

CAPVT XXXIII.

POst funestam Lestkonis albi necem, per Swantopelcū Pomeraniæ præfectum, de ānuentia & scientia Wladislai Othonis maioris Poloniæ ducis & sceleris socii, actam. Anno domini. M. ducente: uigesimooctauo inter Henricū cum barba ducem Slesiæ & Conradum ducem Mazouiæ, super monarchia & Lestkonis albi puerorū cura, dissensio orta est. Aggressusq; dux Cōrad⁹ Mazouiæ munitiōes, quas dux Henricus cum barba erexerat, aliam supra collem fluuii Prandnik. prope oppidum Skala: Alterā in Medzboze prope uillam Wroczirzisz: Cū clade & captiuitate suorum, ac occisione filii sui Premislai, per ducem Henricum conflictus, inexpugnatas reliquit, & in Mazouiā diuertit. Cumq; Henricus Slesiæ, filium suum Henricū cū copiis in Slesiā remisisset, & in Gra

1228

Henrici cū barba & Conradi mazouie ducum super monarchia dissensio.

couień ducatu securus uersaretur, dux Conradus ab exploratoribus certior factus, in terram Graccouień adueniens, Henricū ducem Slesiæ, in Spitzouicza auditioni missæ deditū offendit, & eū captiuatū in Mazouiā deduxit Ad quem liberandum, dum filius eius Henricus pararet exercitum, Beata Heduigis plurima mala auersura, ad ducem Conradum personaliter in Mazouiam se contulit. Et prudentia qua pollebat, inter duces pacem cōposuit, ut dux Henricus de iure monarchiæ & tutoriæ Cōrado cœderet, captiuosq; Conradi libertati restitueret, renunciationem corporali iuramento firmando Duas insuper neptes, filii sui Henrici filias, filiis Conradi in uxores desponsauit. Kazimiro Cōstātiam, & Boleslao Gertrudim. Cœpitq; extunc Conradus Mazouiæ se monarchā & Lestkonis puerorū tutorem gerere. Rursum in anno sequēti ortum est aliud bellum, inter duces maioris Poloniæ. Wladislaus siquidē Lasskonogy, ad propulsandū iniuriam sibi illatam, cū Wladislao Othonis nepote suo congressus est, & eum fudit, captiuatūq; in uincula coniecit, qui suffragio fauentiū euadens, ad Swantopelcū uxoris suæ fratrem peruenit. A quo nedum gētes ipsius Pomeranicas in subsidium sibi obtinuit, sed & personaliter cū eo aduersus Wladislaū Lasskonogy uenit. Wladislaus autē Lasskonogy eorum aduentu territus, relictis castris maioris Poloniæ, ad Rathiborz fugit, & a Kazimiro Myeszkouicz, duce Rathiborień amice susceptus est. Wladislao Othonis omnia castra propria, & sui patrui occupante, Anno uero domini. M. ducen. tricesimo primo, Wladislaus Lasskonogy ex Rathiborz cū exercitu egrediens, Gneznā castrum, quod fortis ipsius erat obsidione uallauit, & cū duobus mensibus obsidio continuaretur & nemo ex subditis suis (propter fœdos & lasciuos mores eius) ad eum deficeret. Vulgatumq; foret Wladislaum Othonis cū socero suo Swantopelcone & ualidis copiis aduentare, tristis & gemens inexpugnato castro Gnezneń, in solitum sui exilii locum Rathiboriam remeauit. Et quintodecimo kalendas Septembris, eiusdem anni in oppido Sroda fato subtractus est, apud Rathiboriā, uel ut alii uolūt in monasterio Lubeus, nulla prole relicta, sepultus. Wladislaus ergo Othonis, tota maiori Polonia possessa, diuinā miserationem, & sui sublimationem recolēdo, libertates & priuilegia binis cathedralibus ecclesiis sui principat⁹, Gnezneń & Posnanień cōtulit, uillas ecclesiarum & earum incolas, ab omni seruitute & cōtributione, quæ olim cameræ ducis soluebatur, absoluēdo. Et ab omni iurisditione ordinaria & extraordinaria Palatinorū, Castellanorum, & cæterorū officialiū. Donauitq; utriq; Pontifici auctoritatem in bonis ecclesiæ uenandi, & monetam fabricandi. Præterea donauit Paulo Posnaniensi Episcopo & suis successoribus uillam Sulkowa, Krobya, ratione suæ, & patrum suorum sepulturæ. Occasione itaq; harū libertatum, edax liuor corda nobilium maioris Poloniæ persuasit, & clandestinis, contra Wladislaum Othonis, qui & Plwacz dictus est machinari cœperunt insidiis. Verum ubi solertissimas ipsius cognouerunt deuitationes & cautelas, ad defectionem uersi sunt, & uocauerunt Henricū cū barba ducem Slesiæ & Wratislauiæ inimicum Wladislai, propter uulnera ipsi olim inflicta, de annuentia Wladislai Plwacz, & occisionē Lestkonis albi

Beata Heduigis.

Conradus tutoriam monarchia gessit.

wladislaus altus pulsus.

wladislaus alt⁹ in exilio morit̄

wladislai Othonis libertas in diuinam relligionem.

Henricus cum barba

nis albi in Ganszaua. Quo cum forti exercitu ueniente, præfatus Wladislaus Othonis a suis desertus, exussit castra Bnin & Srem. Ne hostis his potiretur, & refecto castro Gnezna, fortiq; præsidio eidem imposito, ad Swatopelcum præfectum Pomeraniæ perrexit. Henrico autē oblata sunt per Barones maioris Poloniæ castra, Posnanieñ, Calissieñ, Pisdreñ, Svedeñ & castrū Byechow. Castra uero demolita, Bnin & Srem recuperauit, & Borziuoyo ex sorore nepoti, filio Dipoldi marchionis Morauiæ in administrationem tradidit.

Hērici cum barba contra wladislaum Othonem expeditio

CAPVT XXXIIII.

Interea Conradus Mazouiæ dux, feritate & frequētibus incursionibus Prussorum plurimū attritus. De consilio Cristini Episcopi Culmēsis, relligiosi de ordine Cisterciēn. Vocauit de domo theutonica, septem fratres ordinis sepulchri dominici Hierosolimitani, nigram crucem in albo pallio ferentes, quorum magister & primicerius erat Hermānus Balke de Salcza, & ipsos in castro Dobrzin locauit. Hermannus uero magister ordinis, post se reliquit fratrem Conradū de Landisbergk, qui cum auxilio ducis Cōradi Mazouiæ, in littore Istulæ, anno domini mille: ducen: trigesimo primo locauit castellum Vogilgsang, in arbore quoq; quercus aliud castrum edificauit, locauit & ciuitatē Thorun, eāq; postmodum in priorem locū transtulit, cœpitq; ex his locis Prutenos impetere & eorum incursiones prohibere. Fabricarunt etiam Pruteni duo castra, unū supra Istulā ultra Thorun, quod uocarūt Rogow, Aliud iuxta Thorun, in loco ubi nunc stat antiqua Culmensis Cathedra, & Pipinus Prutenus, christianis infestissimus terciam munitionē in lacu posuit, quæ in hāc diem lacus Pipini dicitur. Hæc tamen Prutenorū castra, per fratres Cruciferos & milites Polonorū sub paucis diebus fuerunt expugnata. Pipinus uero captus, aperto uentre ad arborem agitatus in circuitum euisceratus est. Edificauit insuper magister Cruciferorū castrū Qwiedzin, in territorio Culmeñ, & ex eo Vilna castrum propinquū Prutenorum expugnauit & cōquisiuit. Anno domini. M. du: trigesimo quarto, Gregorio papa nono incitāte: Collegerūt ualidū exercitum principes Conradus Mazouiæ, Henricus Wratislauieñ sanctæ Heduigis maritus, Wladislaus Othonis maioris poloniæ, Swātopelk & Sambor germani, Pomeraniæ, una cum Hermāno & fratribus theutonicis sanctæ Mariæ. Et tempore hyemis in Prussiā duobus agminibus descenderunt, ac totam terram Prussiæ in girū, ferro & ignibus uastauerunt. Prutenisq; copiam pugnandi non facientibus, occisis quinq; milibus Barbarorum & castro Radzin expugnato atq; locato, in propria remearunt. Instantibus aūt, Duce Hērico cum barba Wratislauiensi, Agasia consorte ducis Conradi, & filiis suis Boleslao, Kazimiro & Semouito. Item Guntero Ploceñ, Michaele Wladislauiensi, Cristino Culmensi, Episcopis, Pacoslao comite Derszouiensi, Cōradus dux Mazouiæ fratribus Cruciferis præfatis, terras Culmeñ & Lubauieñ, sitas infra fluuios Ossam, Drwanczam, & Wrokam, donauit & de facto inscripsit, ut postq̄ fratres Cruciferi terras Prussiæ cōquirerent, donatione terrarū Culmeñ & Lubauiæ irritata, & ad ducem Mazouiæ

Rogow.
Lacus Pipini.
Pipinus Prutenus.

Qwyedzin.

Prima expeditio i Prutenos per fratres.

At, fratribus donata & quibus conditionibus.

Hermāns Balke de Saltza Mgr Prussie
Vogilgsang
Thorn
1234
Henricus in Barba

Conradum suosq; successores reducta atq; deuoluta. Possessio terrarũ Prussiæ conquisita, ex æquo inter Conradum ducem Mazouiæ, suamq; progeniem & Cruciferos, partiretur. Huius ordinationis apices & instrumẽta (ut aiunt) apud duces Mazouiæ conseruata reperiuntur. Quantum uero discidii quãtumue cruẽtarũ occisionum, per fratres Cruciferos in regno Poloniæ de post factarũ, talis cruciferorũ introductio intulerit, historiæ satis patefaciũt Et q̃uis sub Kazimiro tercio, adextremũ subiugata uideretur Cruciferorũ potẽtia, manent tamen usq; in hanc diem prisci uestigia mali, magistro cruciferorũ Alberto de familia Brandeburgeñ principum cum recalcitratione, p homagio in obedientiam opponente. Sed hæc hactenus.

CAPVT XXXV.

Boleslaus pudicus.

Dvce Cõrado Mazouiæ, bello Prutenorũ occupato. Boleslaus pudicus dux Graccouiæ & Sãdomiriæ cum genitrice ipsius Grzimislaua, beneficio & auxilio Nicolai Abbatis Szeczechouieñ ordinis sancti Benedicti captiuitatem euasit, siquidẽ Boleslao pudico regimen terrarũ suarũ, & e tutoria patrui sui Conradi in ætate pubertatis liberam dimissionẽ optante. Conradus dux Mazouiæ, captũ cũ matre eius Grzymislaua primum in castro Czirsko, deinde in Szeczechow arctauit, & stricte custodiæ deputauit, Quã intẽpeste noctis silẽtio, post unũ annum captiuationis & paulopost euadens, in castra propria Sandomiriæ & Zauichost peruenit, & tanq̃ heres susceptus est. Hisq;, militibus munitis, nouã captiuitatẽ metuens, ad ducem Henricum cum barba tercio gradu affinitatis eum contingentẽ concessit, & principatuum suorũ optatam defensionẽ ab eo obtinuit. Dux eñ Henricus Wratislauieñ, cum omnibus suis potentiis una cũ duce Boleslao pudico, in terram Grac: aduenit, & a singulis nobilibus Graccouieñ & Sandomirieñ exceptus est. Arxq; Graccouieñ & cætere munitiones (deserentibus eas præfectis ducis Conradi) duci Boleslao pudico tradite sunt. Anno autẽ sequenti scilicet. M. ducen: trigesimo quinto. Conradus Mazouiæ cũ copiis tã propriis q̃ auxiliaribus, in terrã Gracco: uenit & eam exustionibus affecit. Henrico uero cum barba in publicam dimicacionẽ non ueniente, sed per insidias ex iniquis locis gentes Conradi plurimum lacessente. Dux Cõradus Mazouiæ, incastellatis quattuor ecclesiis, sancti Andreæ, sub castro Gracco: nondũ muro Graccouieñ inclusa, Itẽ ecclesia in Prandoczin ecclesia collegiata Scarbimirieñ, & monasterio Andrzeouieñ, pluribus difficultatibus inuolutus merens in Mazouiã discessit. Post cuius discessum Hẽricus cum barba, & Boleslaus pudicus, aliis castellis de lignis e regione & in proximo erectis, aliquot mensibus angustatos milites Conradi expugnarũt Exinde Hẽricus cũ barba in maiorem poloniã perrexit, & castrum Gnezna quod

Boleslaus' pudicus cum matre captus.

Boleslaº pudicus sua recuperat.

Conradus repugnat.

Munitiões Cõradi expugnatę.

quod unicũ restabat expugnãdum, obsedit. Adhibitisq; omnibus uiribus & conatibus, expugnare non ualuit, & a castro quod pro maiori parte lignum erat inexpugnato, multis damnis acceptis, & tribus machinis potioribus ex cõtinua proiectione fractis, in Slesiam discessit. Wladislaus uero Othonis post discessũ ipsius, cum suis militibus superueniẽs, oppida & uillas maioris poloniæ spoliauit, & exussit. Castrumq; Srem, corruptis uigilibus, nocte inuasit, & Borziuogium Dipoldi marchionis Morauiæ filiũ, Henriciq; cum barba ex sorore nepotẽ, a Paulo Posnanieñ præsule excõmunicatũ, pro eo q; in quodam colloquio, in Srem habito, eum captiuauerat, cæteris diffugientibus, occidit. Castroq; Srem spoliato & incenso, ad castra Nakel & Vscze, quæ in sua fide manebãt, diuertit. Henrici tñ cũ barba auctoritas, ex tutoria Boleslai pudici plurimũ creuit. Nam eo tẽpore, monarcham poloniæ & ducem Grac: Sandomiriæ maioris poloniæ & Slesiæ se titulauit, & prædictos ducatus in pace gubernauit. Exclusisq; templariis de Opathow, ubi eorum monasteriũ notabile erat, tam oppidum Opathow, q̃ decimas manipulares, & sedecim uillas Boleslao pudico annuente. Item in maiori polonia oppidum Kazimirz, cum quattuordecim uillis & totidem decimis. Item in Slesia oppidum Borek, cum uillis, decimis, & lacubus ecclesiæ Lubuceñ, sui dominii donauit & appropriauit, quod in hanc diem inuiolatũ obseruatur, paucos tamen ante ãnos Christofferus de Schidlouicz palatinus Graccouiæ ab Episcopo Lubuceñ Opathow cũ omnibus uillis hereditarie coemit. Anno autẽ domini. M. ducen: tricesimo octauo, dum in Crosnã prope terminos Bohemiæ sitam, dux Henricus cum barba, sese recepisset, grauiter languẽs, sacramẽtis ecclesiasticis deuote percœptis, quartodecimo kalendas Aprilis animã exalauit. Beata Heduigis consors sua, quis per nunciũ certior de egritudine mariti facta fuisset, uisitare illum intermisit, dũq; in monasterio Trzebnicz adductus sepeliretur, cæteris funus & sepulturã cohonestantibus, illa sola beata fœmina in monasterio Trzebniciensi substitit, nec lachrymas admisit. Et ad moniales lamentantes, ac inconcinna eiulatione uociferãtes, incõcussa dixit. Iniquũ esse tanto mœrore diuinæ contrauenire uoluntati. Iste Hẽricus appellatus est cũ barba, quoniã sex lustris (quæ triginta annos cõstituunt) sua coniuge beata Heduigi in sororẽ commutata in celibatu uiuẽs, barbam more conuersorũ produxit & tulit, uestibusq; auro ac ostro nitentibus abiectis, lineo & simplici habitu utebatur. Iste quoq; Henricus cum barba, tempu. Poloniæ prouide rexit, audaces coercuit, maleficos & calumniatores exterminauit, leges cõcussionis Pomoczne uirginale & uiduale elisit, & libertatem ecclesiæ confirmauit.

Wladislaus Othonis:

Templarii ex Opatow exclusi.

1238 Mors Henrici

Henricus cum barba moritur

Henrici cũ barba laudes.

CAPUT XXXVI.

IWo Episcopus Graccouieñ, dum Gregorium papam nonum (olim in studio Parisiensi familiaritate sibi obstrictum) apud Perusium reperisset, dignitate metropolitica suæ Graccouiæ ecclesiæ expedita & reobtenta, redeũdo e Roma (propter indulgentias aggressa) febribus correptus, anno domini. M. ducente: uigesimo nono, die uigesima prima mensis Iulii, duodecim annis in poncificatu exactis, in itinere mortuus

1229

Iwo episcopus Graccouiensis moritur.

nere mortuus. Et a familiaribus suis in ecclesia Mutineñ maiori, iusto hono re sepultus est. Ossa autẽ ipsius, frater Martinus de Sandomiria cũ aliis fratribus monasterii sanctæ Trinitatis Graccouieñ in Italiam missis, de licentia Episcopi Mutinẽsis in Graccouiam rettulerũt. Et anno domini. M. ducen: trigesimo septimo in medio chori præfati monasterii, ob beneficium fundationis recondiderũt. Iste ãtistes digne recolendus, fundauit monasteria in Kaczicze, in Mogila, in Dlubnya, in Mstow. Itẽ ecclesias parrochiales in Vawrzinczicze, in Dzerzaszna, in Daleszicze: Et sancti Pauli in Sandomiria, item hospitale pauperũ in Graccouia. Circa annum domini. M. ducente: trigesimum, dum turris ecclesiæ cathedralis Gracouieñ, sumptibus testamẽti Iwonis, olim præsulis Gracco:, plumbo tegeretur. Ex negligentia operarii carbo ignitus fortuitu decidens, uniuersam ecclesiam nocte incendit & conflagrauit. Huius etiã ecclesiæ Gracco: ãtea decẽocto annorũ spacio, ærariũ seu totus thesaurus & præciosa ornamẽta cum scriniis & cistis, tactu fulminis, tempore ducis Lestkonis albi, & Vincencii Cadlubkonis episcopi Graccouieñ, ãno domini. M. ducen: duodecimo in mẽse Iulio, hominibus nequitq̃ contingere ualentibus, ignibus consumpta fuerũt. Paulus Episcopus Posnanieñ, cum consensu sui capituli, monasterium fratrũ prædicatorũ in Srodka prope ecclesiam sanctæ Margarethæ, anno domi: mil: ducen: trigesimo primo, undecimo kalendas Nouembris, fundauit. Anno domini. M. ducen: trigesimoquarto, Theodorus Palatinus Gracco: de domo & familia Griffonũ quẽ poloni appellarunt Cedronem, monasteriũ ordinis Cistercieñ, sub titulo sanctæ Mariæ in uilla sua Ludzimirz, prope oppidũ Nouytarg, de sub mõtibus sarmaticis fũdauit, & fratres ex Italia accersitos, locauit, pro dote præfatam uillam Ludzimirz cum pluribus aliis assignando. Vislaus autẽ Episcopus Gracco: eidẽ monasterio manipulares decimas omnium uillarũ monasterio prædicto attributarum, & locandarũ, adiecit. Cumq; a uiris bellicis, fratres prædicti persæpe deprædarentur, post decenniũ in Sczirzicz, uillam a Sulislao Canonico Gracco: filio Ioannis militis, pro centũ marcis argenti comparatã, transtulit, ubi in hãc diem permanet. Prãdotha uero Episcopus Graccouieñ, Visslai episcopi immediatus successor, de consensu capituli, decimas manipulares mensæ suæ, in uillis Posnanouicze, Gostachow Dlichow, & in nigra silua, præfato Cenobio, inscripsit & perpetuo donauit. Eiusdem anni kalendis Februarii, Bronisius de Gosczikow, Comes & palatin9 diocesis Posnanieñ, de domo & familia Vyenyewa, caput Zubronis pro insigniis deferente. In prænominata uilla Gosczikow, quæ extũc paradisus uocari cœpit, monasteriũ ordinis Cistercieñ, sub honore & titulo dominæ nostræ Mariæ fundauit, pro dote præfatam Gosczikow, & uillas uidelicet Linam, Clodawam, Gorzikã, & Polenez, assignando. Fratres in hoc Cenobium de monasterio Lemneñ, de annuẽtia Hermãni Abbatis Lemneñ monasterii, introduxit. Primus autem Abbas in huiumodi nouiter fundato monasterio, fuit frater Menszo. Anno domini. M. ducen: trigesimo quarto, fratres Cruciferi cũ auxilio marchionis Miszneñ, uictis Prutenis de territorio Pomeraniæ, fidẽ Christi illos assumere coegerunt. Et post hoc Henricus

Marchio

1231

Monasteria in kaczicze, Mogyla, Dlubnya, Mstow.

Ecclesia Graccouieñ conflagrata.

Monasterium prædicatorum in Srodka.

Monasterium Sczirzicz.

Monasterium Gosczykow.

1234

Pruteni fidem Christi susceperunt.

Marchio Misneñ, cœpit castrum Ploczko, quod Conradus dux Mazouiæ cũ filiis suis Boleslao & Kazimiro reacquisiuit, & Misneñ trucidauit. Alios cum ecclesia cathedrali comburendo, alios per pedes suspendendo, alios uariis tormentis afficiendo. Eodem anno, dux Conradus Mazouiæ, monasterium fratrum prædicatorum in Ploczko fundauit. Anno domini. M. ducentesimo trigesimo sexto, die Iulii secunda, Cõradus dux Mazouiæ principatus suos inter duos filios diuisit. Boleslao ducatũ Mazouiæ, Kazimiro uero ducatum Lanciciæ & Cuyauiæ assignando. Et ambo iureiurando in præsentia Episcoporũ Wladislauieñ, & Ploceñ, ac plurimorum Baronũ se huiusmodi diuisionẽ seruaturos, promiserunt. Eodem ãno, sexta die mensis Maii, in Oppol Kazimirus, dux Oppolieñ & Rathiborieñ mortuus est: Filius Myeszkonis, Hẽrici cum barba frater patruelis. Et in monasterio Czarnouansz ordinis Præmonstrateñ, a se illic ex Ribniki translato, sepultus, qui duos filios Myeczlaum natu maiorẽ, & Wladislaum minorem, reliquit. Anno dñi. M. ducen: trigesimo septimo, Dux Myeszko ob deformitatẽ capillorũ Coszisz ko appellatus, ex concessione patris sui Conradi ducis Mazouiæ ducatũ Cuyauieñ sortitus. Quia uiduarũ & orphanarum uaccas occiderat, & substãtias spoliarat, intercõuiuandũ iustissimo dei iudicio, fluminibus & aquis nequitq̃ suffragãtibus, a muribus miserabiliter deuoratus est. Ecce saluos fecit deus filios pauperum, & humiliauit opprassorem. Ecce iniuriæ pauperũ & uiduarũ uindice Christo ultæ sunt. Eodem anno. M. ducen: triges: septimo Fratres minores, ordinis sancti Francisci: Boleslaus pudicus in ãnis puericiæ constitutus persuasione genitricis suæ Grzimislawæ inductus, ex Praga in Graccouiã uocauit. Pro monasterioq́; & ecclesia locum amplũ donando, tã ecclesiã q̃ monasterium coctis lateribus edificauit & consumauit. Item ãno quo supra, scilicet. M. ducen: triges: septimo, Magister Cruciferorũ Hermannus, auxilio ducũ Conradi Mazouiæ, Swãtopelci & Samborii Pomeraniæ castrum & oppidũ Elbyang in districtu Pogoszono edificauit, dato nomine ciuitati, a flumine Elbing illic decurrẽti, & magno stagno quod Hab dicitur se miscenti. Anno domini: M. ducẽ: trigesimooctauo, monasterium fratrum prædicatorum apud Halicz fundatur, & fratres e Polonia illic domum acceperunt. Anno domini. M. ducẽ: uigesimooctauo, in maxima multitudine Thartari Russiã ingredientes, uniuersam terrã Rzeszansl ka uastauerũt, ducem occiderunt, senes & impuberes necauerunt, certam multitudinem in captiuitatẽ abduxerunt, castra incenderunt. Iterum hyeme eiusdẽ anni Thartari in terram Szusdalorũ uenerunt, & ea uniuersa uastata, ducem Georgiũ & filios eius, pluresq́; alios Szusdalorũ principes interfecerunt. Castrũ Rostow incenderunt, captiuos & prædã pro libito abduxerunt. Sequẽti quoq́; anno in Smolneñ & Czirnieouieñ regiones uenientes, eas crudelissima cœde nullæ ætati parcẽtes, peruastarunt. Castra & fortalicia, ex quibus duces & milites præ timore fugerant, incenderunt, & onusti captiuorũ multitudine, in terras suas redierunt.

Monasterium in Ploczko.

kazimir⁹ dux Oppolieñ & Rathibor: mortuus.

Myeszko dux Mazouiæ a muribus deuorat⁹

Fratres minores Graccouiæ inducti.

Elbyang edificatur.

Monasterium fratrũ Predicatorũ in Halicz

Tartarorum uastatio.

CAPVT XXXVII.

Defuncto Henrico cum barba, successit ei in omnibus principatibus unicus

Henricus secundus.

bus unicus filius eius (alii namq; omnes morte absūpti erant) Henricus secūdus, q & pius dictus est, ex beata Heduigi progenitus. Et quū Wladislaus Othonis maiores polonos frequētissimis pollicitationibus sollicitasset, ꝙ in dominiū maioris Poloniæ tanq̄ heres proprius reassumeretur, nō tamē exauditus est, nec reassumptus. Eapropter tristiciis tabefactus, in proximo uitam cū gemitibus, anno domini. M. ducen: trigesimo nono in Pomerania exulans, finiuit. Verum sepulturā cum auis & patribus suis in medio maioris ecclesiæ Posnanieñ, mādante Hērico secundo, & matre eius beata Heduigi persuadente, habere meruit. Reliquit aūt præfatus Wladislaus Othonis binos filios, ex Helinga Swatopelconis filia genitos, scilicet Premislaum & Boleslaū. At Conradus dux Mazouiæ oportunitatem temporis nactus, fœdera irritando, pluribus incursionibus clandestinis & publicis, nepotē suum Boleslaum pudicum ducem Graccouiæ & Sādomiriæ persequi cœpit, quia tutor ipsius Hēricus cum barba morte extinctus esset. Quapropter accepto consilio idē Boleslaus pudicus Clementē de Clemyanthow, & Ianussium Palatinum Gracco: ad Belam regem Hungariæ confœderandū & procandum filiam eius Kunegundim, quæ in hungarico Kinga dicta est, misit, & facta dispensatione, adducta est in Graccouiā, anno domini. M. ducente: trigesimo nono, cū dote quadraginta miliū marcarum. Quo audito territus Conradus dux Mazouiæ, lacessere nepotē suum Boleslaum pudicū destitit. Ista est fœlix Kinga, quæ matris aluo fusa, nō fletum ut cæteri pueri, sed statim in lingua hūgarica articulato sermone protulit. Aue regina cælorū. Ista in infantia feriis quartis & sextis, uelut beatus Nicolaus pontifex miræ semel sugebat ubera. Ista maritum suū Boleslaum pudicū, ut cœlibatū & perpetuā uirginitatem una cum ipsa teneret, induxit. Ob quam continentiā pudicus appellatus est. Ista est Kunegundis, quæ per pietatis opera, non secus q̄ beata Heduigis, cuius ipsa neptis ex sorore germana fuerat, in polonia refulsit. Et licet Conradus Mazouiæ dux, externa bella non attentaret, Boleslaumq; pudicū minime inquietaret, intestina tamen lite haud carere potuit. Ioannē siquidē Czapla scolasticum Wladislauieñ & Ploceñ ecclesiarum, & Cancellariū suū, uirū doctū & iuris bene peritum, in æculeo prius tortum, in patibulum ægit, & ipsum ignominiose suspendit, quē fratribus prædicatorū ad tumulandū ducentibus, Agasia ducis Conradi uxor, tanq̄ altera Iezabel eripi iussit, & denuo in altero patibulo supra Istulam, iuxta sancti Benedicti ecclesiā, e regione & incōspectu maioris ecclesiæ Ploceñ, alligauit & suspendit. Sed Martinus Prior ordinis prædicatorum, missis fratribus, secūdo depositū, in Ecclesia Cathedrali sepeliri ordinauit. Causa huius mali inspecti suspitio ducis Conradi fuit, quoniam Kazimirus filius eius cum noua sponsa filia ducis Henrici secundi, Constātia nomine, nepte beatæ Heduigis Wratislauiæ diutius cōmoratus, repetitisq; uicibus, per Conradum patrē ipsius euocatus, amore sponsæ uinctus, nō aduolauit, suspicabatur dux Cōradus ꝙ consilio præfati Ioannis Scolastici Pedagogi filii sui, cum duce Hērico Wratislauieñ de proditione patris sui, ad ulciscendum captiuationem olim Henrici cum barba, per Conradum factam, tentaret, Sicq; dux furore

actus sine

Beata kunegūdis.

Mulieris crudelitas.

actus, sine sufficienti examinatione, Ioannē Scolasticū sacerdotio decoratū, suspēdio turpiter dedecorauit, & terribili morte extinxit. In cui9 ultionē Pōtifices ducem Conradū censuris innodarunt. Primum etenī Andreas Episcopus Plocenī eum excōmunicauit. Deinde Petrus Archipræsul Gneznenī, totam diocesim Plocenī, una cum duce Cōrado & uxore eius, interdicto suppo suit. Donec ipse dux humiliatus, anno domini. M. ducente: quadragesimo in conuentione Lancicienī pœnitentiā ægit, & pro satisfactione sceleris, in sacerdotem patrati, uillagium Louicz, cum silius & pertinentiis, Archiepiscopo Gneznenī perpetuo inscripsit. Et ut Archiepiscopus Gneznenī sit Canonic9 natus & præbendatus in ecclesia Plocenī, ducem tamen Mazouiæ unā marcam auri soluendo recognoscat. Ecclesiis uero Wladislauienī & Plocenī, euiterne certas libertates donauit, quod Apostolici cōmissarii, Thomas Episcopus Wratislauienī, & Gerardus Scolasticus Graccoī per Gregorium papā nonum deputati confirmarunt: Et beneficiū absolutionis ab Archiepiscopo Gneznenī promulgatū & cassatum, denuo auctoritate Apostolica impenderūt. Quæ omnia in instrumento originali concessionis præfati ducis Conradi (quod in ecclesia Wladislauienī cōseruat) cuius inicium est. Cum piarum sit mentium &c. manifeste continentur.

CAPVT XXXVIII.

Post hæc Thartarorū horrenda uastatio ex ordine subnectenda est. Anno domini. M. ducē: quadragesimo primo, Thartari per Russiam, trucidatis tyrannis & principibus Ruthenorū, in poloniā uenerūt, receptaq; præda in oppidis Lublin & Zauichost, uicinisq; eorum, eam in Russiā reduxerunt, festinanterq; redeuntes, Sandomiriā cum castro expugnauerunt. Illicq; Abbatē Coprziwnicienī cum fratribus eius, & magnū numerum utriusq; sexus, nobilium & ignobiliū, uirorū ac matronarū, ad conseruandū uitam Sandomiriæ collectorū, occiderunt. Inde exeuntes per Visliczam, in Skarbimiriā uenerunt, & prædā deducturi in Russiā reuertebantur, dumq; statiua ad fluuium Czarua, apud uillam, quæ maior Thurs ko uocatur, tenerent. Irruit in eos Wladimirus Graccoī Palatinus cū militibus Graccouiēsibus: Vbi inter pugnandū omnis captiuorum multitudo diffugiens, in propinquas siluas se recepit, superati tamē sunt pauci a multis: Wlodimirus palatinus Graccoī cum suis a Thartaris, uerū strage suorum Thartari perculsi, per siluā Stremech in Russiā recesserunt. Et in supplementum accersitis plurimis Thartaris, cū fremitu & ira in poloniā redierunt. Et quia maximū habuerunt exercitum, ad Sandomiriā peruenientes, bifariā eum diuiserunt. Minoreq; exercitum in Lanciciā, Siradiā, & Cuyauiā, cū principe Kaydano, destinarunt, qui nullo obice apparente, crudelissime illos districtus cœdibus atq; igne uastarunt. Et sanctmoniales monasterii Vithouienī, præter tres, quæ in siluas fugerant, rabie barbarica occiderūt propter quod processu tēporis, moniales illius loci, in locū tutiorem, Graccouienī diocesis translatæ sunt. Abbacia Buszenī de Buszko in Vithow translata. Maior autē Thartarorum exercitus, cuius ductor Bathi rex, & primus imperator Thartarorū fuit, uersus Graccouiā, omnem transitui propinquā cœde &

Thartarorum uastatio 1241

Tartarorū crudelitas in Polonia.

Poloni a Tartaris cœsi.

Abacia Buszenī in withow translata.

Bathus rex Thartarorum

cœde & incendio peruastans, iuit. Occurrunt ergo ei in uilla Chmyelik prope oppidū Szidlow, Wlodimirus Palatinus, Clemēs Castellanus, Graccoū: Pacoslaus palatinus, Iacobus Racziborouicz Castellanus Sandomirieñ, cū nobilibus & militibus Graccouiē & Sandomirieñ. Et facto conflictu cū una Thartarorū turma: Ipsaq; attrita, pedem referente, & ad alterā præstantiorem turmā sese diuertēte. Poloni certamine priori fessi, pauci a plurimis, aduerso pectore confossi ceciderunt, reliqui uero in fugam conuersi, per itinera nota euaserunt. Ceciderūt in eo conflictu desiderati Cristinus Sulkouicz de Myeduiedz, Nicolaus Vithouicz, Albertus Stampocicz, Zementa, Granibina, Sulislaus, milites strennui, & alii plures ualidi. Ex quorum strage, tātus pauor irrepsit, ut alii in alias regiones fugerent, agrestes uero cū pignoribus & pecoribus, in paludes & siluas & inuia se conderent. Sed & Boleslaus pudicus, dux Graccouiæ & Sandomiriæ cū Grzimislawa matre, & Kinga coniuge sua, primum uersus Hungariā in castrū Pienini de prope oppidum Sādecz. Postea uero in Morauiā ad monasterium ordinis Cistercieñ effugit. Thartari autē post cladem apud Chmyelik peractā, Graccouiā in die cinerū uenerunt. Et eam uacuam hominibus inuenientes (omnes siquidē in abdita diffugerant) in ecclesias & domos incendio seuierunt. Ecclesiam uero sancti Andreæ, tunc extra muros Graccoū: extātem, uallantes, oppugnabāt, expugnare tamen non ualuerunt, quoniā pluribus polonis magna ui & fortitudine, se & sua illic defendentibus, custodiebatur, cœpto irrito, recesserūt. Et in Wratislauiā perrexerunt, quā similiter ut Graccouiā desertatam habitatoribus, sed & conflagratā habitationibus reperientes (Ciues etenī Wratislaū: pauore cōsternati, fere omnibus relictis, præciosioribus dumtaxat festine raptis) fugam inierunt, quod gentes ducis Henrici uidentes. Descenderunt & opes cū uictualibus in arcem inducentes, urbē cum tectis eius flāmis exusserunt, Thartari in urbe nil reperientes, castrum uallarunt, & post aliquot dies obsidionē soluentes (ut aiunt orationibus & lachrymis Ceslai, Prioris ordinis prædicatorum, & fratrū eius in castrum admissorū depulsi) recesserūt Interim feria secunda paschæ Thartaris qui Cuyauiā uastauerūt superuenientibus, simul iuncti in Legniczam profecti sunt. Dux etenī Henricus secūdus, sanctæ Heduigis filius, per illud tempus, ibi tā nobiles q̄ agrestes maioris poloniæ & Slesiæ collegerat. Aduenerant & principes cum suis militibus, Myeczlaus Kazimirides dux Oppolieñ, Boleslaus filius Dipoldi marchionis Morauiæ expulsi, qui Szepiolka cognominatus est. Et Pompo de Hosterno magister Cruciferorum de Prussia cū fratribus sui ordinis. Insuper & cruce signati plures. Cūq; ex oppido Legniceñ agmina duceret, & ea obequitaret, lapis de summitate ecclesiæ beatæ Mariæ decidit, parumq; abfuit, quin caput ducis Henrici non dirupit, quod reuera infaustum omen fuit. Suburbana itaq; oppidi Legniceñ prætergressus, quattuor acies instruxit & ordinauit. Primum de cruce signatis uoluntariis, & de aurifossoribus oppidi Goltberk, aliisq; peregrinis militibus, Hāc Boleslaus Szepiolka filius marchionis Morauiæ ducebat. Altera acies militum Graccouiē, & maioris Poloniæ fuit. Huic Sulislaū fratrē Wlodimiri olim Palatini Graccouiē circa

Polonorum altera clades.

Thartari Graccouiam acceperunt.

Tarthari wratislauiam acceperunt.

Thartari venerunt ad Legnitz

Pompo

Goltperg aurifossores

Chmielik occisi præfecit: Terciam aciem, in qua erāt milites Oppolieñ, & Pompo magister Prussiæ cū fratribus & militia sua, Myeczlaus dux Oppolieñ gubernauit. Quartā, ex præstātioribus militibus Slesiæ & maioris Poloniæ, ac præcio conductis militibus, Henricus dux regebat. Totidem erāt Thartarorū agmina, sed robore & frequentia pugnatorum præstantiora, Ita ut unū agmen eorum, omnia polonorū agmina excederet. In campo igitur q bonus cāpus dicitur, porrecto & in oēs ptes lato, uterq; exercit9 5 idus Apri: alias feria secūda post octauas paschæ cōuenit. Primūq; crucesignatorum & aurifossorū exercitus cū Thartaris magno impetu congressus, uelut teneræ aristæ a grādine percussæ, a sagittis Thartaricis obtritus est. Deinde duo agmina sub gubernatione Sulislai militis, & Myeczlai ducis Oppolieñ consistentia, pugnam cum tribus Thartarorū agminibus ingressi, ualidam in Thartaros stragē ædiderūt, ita ut pedem referrent, & fugam inirēt Quidam autē celerrimo cursu, circa utrumq; exercitum discurrens, terribili uoce clamauit, Byegayeze Byegayeze, quod sonat currite currite. Polonis terrorē incutiens, quam uocem Myeczlaus dux Oppolieñ audiens, deserto prælio fugit, & secū magnam partem militū traxit. Quod uidens dux Henricus ingemiscēs dixit. Gorze sze nam stalo. i. peius & moleste nobis accidit Indicansq; suam quartā aciē fortissimorū militum, tres acies Thartarorum a duabus aciebus Polonorū disiectas, prostrauit, & in fugā conuertit. Quarta autē acies Thartarorū, & maior omniū cum suo rege Bathi, superueniēs horribili impetu bellum instaurauit, quod acerrimum inter utrosq; durauit. Magnaq; ex parte, Thartaris cœsis, & in fugam spectantibus, quidā Thartarorū uexillifer, ualde magnū uexillum ferens, in quo chi littera græca depicta erat talis X, & in summitate hastilis, imago teterrimi & nigerrimi coloris cum barba prolixa, cœpit incantādo, fortiter caput imaginis quatere. Ex quo illico fumus & nebula horrēdi & intollerabilis fœtoris in Polonos diffusa est, ut pene exanimati, & inualidi ad bellandū redderentur. Clamore itaq; horrendo eleuato, in Polonos Thartaricus exercitus cōuersus, acies eorum quæ interim integre erāt, dirupit, & eas magna strage affecit. In qua dux Boleslaus filius marchionis Morauiæ Szepiolka dict9, & Pōpo magister Cruciferorum de Prussia, cum multis insignibus militibus occisi sunt. Dux uero Henricus corona a Thartaris circūfusus est, ut a tergo & fronte cœderetur. Iamq; ad extremum circa eū, non nisi quattuor milites uersabantur, Sulislaus frater olim Wlodimiri palatini Gracco:, Clemens palatinus Glogouieñ Conradus Cwirathouicz, & Ioannes Iwanouicz, quāta potuerunt, ui & conatu principem Henricū ex prælio educentes, ad fugiendū disponebant, sed ducis equus sauciatus subsistebat. Thartari igitur ueloci cursu cōsequutum cū tribus præfatis militibus, quarto Ioanne Iwanouicz, ab eis segregato, uallauerunt, cū quibus aliquāto tempore decertabat. Ioannes uero Iwanouicz equū recētem a Roscislao aulico ducali receptum, penetratis hostiū cuneis, duci administrauit, quo ascenso dux, Ioannem Iwanouicz, uiam per medios hostes ei parantem, sequebatur. Ipsoq; in cursu uulnerato & euadente, dux Hēricus intercipitur, & tercio circūuallatur, dumq; audacissime cōtra Thar

Horrenda clades Polonorū & Theutonum ex Thartaris accepta.

Verba Henrici

Bathi Thartarorū impator.

Vexilliferi fascinatio.

Henricus dux a Tartaris occisus.

taros dimicaret, & manu sinistra eleuata Thartarꝝ sibi obuiũ feriret, ab altero Thartaro, lãcea sub ascella trãsfixus, ex equo demisso brachio, moribundus defluxit, quẽ Thartari ingẽti strepitu inconditarũ uocũ facto, capiũt, & extra locũ certaminis, quãtum esset geminatus balistæ iactus pertractũ, framea caput abscinderunt, corpusq; insignibus omnibus despoliatũ, nudũ reliquerunt. Occisa est in eo prælio multitudo nobiliũ Poloniæ, Inter quos clari & insignes fuerunt Sulislaus, frater Wlodimiri Palatini Gracco: Clemẽs palatinus Glogouieñ, Cõradus Cũrathouicz, Stephanus de Virbna, & Andreas filius eius, Clemens filius Andreæ de Pelcznicza, Thomas Piotrkouicz, Petrus Kusza, & pleriq; alii. Hanc cladem uniuersam beata Heduigis quæ cum sororibus ex Trzebnicza in Crosna fugerat, per spiritũ hora qua acciderat cognoscens. Adleydi sanctimoniali reuelauit. Ioannes Iwanouicz, fugiens cum duobus suis armigeris, iunctus est Luczmãno militi duos similiter familiares habenti. Et dum in quodam rure, uno miliari a loco prælii distãte, a nouem Thartaris consequeretur, q̃uis duodecim uulneribus esset cõfossus, octo ex illis occidit, & nonum pro captiuo reseruauit. Postea ordinẽ prædicatorum ingressus, deuote domino cœli, a quo protectus erat, famulabatur. Corpus ducis Henrici, post cladẽ ex sexto digito sinistri pedis uix cognitum & repertum. Per Annam coniugem ipsius, in medio chori ecclesiæ sancti Iacobi apud fratres minores Wratislauiæ sepultũ est. Pomponis uero magistri Prussiæ, & militum insigniorũ supra expræssorũ, in eodem monasterio sancti Iacobi Wratislauiæ. corpora tumulata sunt. Boleslai autem filii marchionis Morauiæ funus, in Lubeusz in choro conuersorũ humatum est. Super cætera corpora fideliũ in loco prælii sepulta, ecclesia in hanc diẽ durans constructa est. Maxima uictoria de duce Henrico & Polonis, Thartari potiti, lectis spoliis, unicuiq; interemptorũ unã auriculam absciderũt, & nouem saccos grandes, ad sciendũ numerum occisorum, repleuerunt. Ducis autẽ Henrici capite in longiori hasta erecto ad castrum Legnicza, Oppidũ enim metu Thartarorũ exustum fuerat, applicuerunt. Mandantes ut duce eorum occiso: castrum eis aperirent. Castrensibus conuenienter respondentibus, q; pro uno duce occiso, plures duces filios occisi haberent. Illi uero circa Legnicz uillis uastatis & incensis, In Othmuchow se receperũt, ubi quindecim diebus statiua continuãdo, omnem regionem per circuitũ uastauerunt. Exinde Rathiborieñ oram adeuntes in Bolesiszko, octo diebus commorati in Morauiã secesserunt, & Vencesłao rege Bohemiæ, in castris se continente eam plusq̃ uno mense incendiis & cœdibus uastauerunt. Ab Olomuncz septimis castris in hungariam peruenerũt, eamq; crudelissime prope duos annos afflixerunt, regem Hũgariæ Belam quartũ, cum fratre eius Colomãno prope fluuium Cziszam miserabiliter fuderunt, & persequuti sunt, totũ uero regnũ Hungariæ ex utraq; parte Danubii, simul Slauoniã, Bosnam, Rasciam, & Bulgariam, miserabilius, quia usq; ad internitionẽ deuastarunt, finaliterq; in Scithiã sedes patrias redierũt. Refert alia Polonorꝝ historia, Et cõcordat cum Rogerio in tractatu de destructione Hungariæ per Thartaros q; Bathi rex Thartarorũ, non in Polonia fuit, ut præmissa asserit Chronica.

Pompo sextus Magister prussię occisus.

Boleslaus marchio Morauię occisus.

Copia auricularum.

Tartarorum in Hungaria crudelitas.

Sed cum

Sed cum in Hungariam contenderet, & ex Russia intrare Hungariã properaret, partem sui exercitus cum principe nomine Peta, ad uastãdum Poloniam misit, qui ut prædictum crudeliter afflixit, & eam desertauit: Principéq; ipsius Henricum nomine suo exercitu deleuit, quod ex tempore lucidius claret. Nam Bathi per montanam portã ex Russia in hungariam fracta, potẽtia comitis regni hungariæ, ad custodiendũ eandem portã per regem locati, duodecima Marcii intrauit, & ãte dominicam Palmarum exurendo usq; ad Pest aduersus regẽ uenit, retrocedensq;, & rege Bela eum insequente, hungaricum exercitum circumdando, interfecit & dispersit. Hoc autẽ tempore ante dominicã palmarũ, Peta de Graccouia in Wratislauiã perrexit. Bathi autẽ in duobus regnis sub eodẽ tẽpore esse non potuit. Item narrante eadem historia Bathi (fugiente rege Bela faciem eius) suis principibus regnũ Hungariæ diuisit, uocans ex Morauia Petam, ad sortiendũ portionem Hungariæ, quod post expulsionem regis Belæ quarti fuit. Item Cadan alter princeps Thartarorũ, quem poloni Kaydanũ uocant, per siluas & Comauiã ac p fluuium Sereth, eodem tempore cũ Bathi partem orientalem Hungariæ quã Almani inhabitabãt, introiuit, & eam destruxit. Non ergo in quadragesima poloniã ipse, aut Bathi uastauit, sed princeps Peta. Ne autẽ rei ueritatẽ nescisse uideamur, utrãq; historiã tetigimus, & legentibus obiecimus, ut eam a sibi ex integro si uoluerint, legant. Potentia Thartarorũ cum qua Hungariam ingressi sunt, fuit quinquies centum milia pugnatorum.

Peta Thartarorum princeps.

Cadan Tartarorũ princeps.

CAPVT XXXIX.

Anno domini. M. ducen: trigesimo nono, Conradus dux Mazouiæ castrũ Bydgostieñ sub Swatopelcone duce Pomeraniæ recuperat. In cuius ultionẽ præfatus Swatopelk cũ exercitu terrã Cuyauiæ ingressus, tumultuarie eam deuastauit, oppidũ Iuniwladislauieñ cum pluribus uillis exussit. Item castrũ Sãthok per polonos negligenter custoditũ, per Saxones interceptum est. Item Villebrandus Archiepiscopus Maydenburgeñ castrũ Lubusz obsedit. Asserensq; suæ ecclesiæ perpetuo, per Henricũ quartũ imperatorẽ donatũ esse, olim per eũ acquisitũ & sub Boleslao Crziuousti expugnatum. Hẽricus uero dux maioris poloniæ & Slesiæ sanctæ Heduigis filius, cum forti exercitu super eum ueniens, gentes ipsius dispersit, & cum plurimorũ occisione in turpem fugã conuertit. Pompo magister Cruciferorũ Prussiæ, post deletionẽ suarum copiarum a Prutenis, noua manu collecta, castrum Balgam sub Prutenis conquisiuit. Barbari uero Pruteni reaquirendo castrum. In circuitu duo castra uidelicet, Portegal & Shrandin erexerunt, & intantum gentes magistri afflixerunt, ut se cum castro potestati Barbarorum subiicere cogitarent, nisi Otho dux de Brunsuik, cum noua militia superueniẽs Barbaros repulisset, & castra in circuitu edificata expugnasset. Monasteriũ fratrũ minorum in Thorun, sub titulo sanctæ Mariæ uirginis, eodem anno domini. M. ducen: trigesimo nono, erexit, & areã ad inhabitãdũ fratribus, Pompo magister Prussiæ assignauit. Anno dñi. M. ducen: quadragesimo, monasteriũ fratrum minorũ sancti Iacobi apostoli in Wratisla: dux Hẽricus secũdus erexit, quod Anna relicta eius

S. hedwigis filius Henricus contra archiepiscopum maydburgensem.

Pompo Mgr prussie Balgam conquisivit

Monasterium fratrũ minorũ in Thorun, aliud in wratislauia. 1239

Monasterium S. Jacobi wratislavie

m 2 (ipso pro

(ipso pro fidei defensione per Thartaros occiso) ad plenũm consumauit, & in eius ecclesia ducem & maritũ suum sepulturæ cõmendauit. Sub eodẽ tẽpore frater Wolquinus ordinem suũ, qui dicebatur ordo militũ Christi, cũ ordine Cruciferorũ Prussiæ nigræ crucis uniuit. Et eodem anno in congressu cum Lithuanis habito, cum quinquaginta fratribus & multis aliis pugnatoribus interficitur. Post commendabilem ac strennuum Henrici secũdi Gracouieñ maioris Poloniæ & Slesiæ ducis, per Thartaros occisi, obitum. Barones minoris poloniæ qui cladi superfuerũt, Boleslao caluo filio primogenito præfati ducis Henrici se subiecerunt, quod egre ferens Conradus dux Mazouiæ, cum filiis suis Boleslao, Kazimiro, & Semouito, ac gentibus eorum & cum pluribus aliis auxiliaribus uenit, ut cũ militibus Pomeraniæ p Swãtopelconẽ missis, cũ Prutenis quoq; & Lithuanis, mercede conductis. Et terras Gracco: Sãdomirieñ, ac Lublineñ, omnesq; arces & munitiones earum occupauit. Boleslaus uero caluus, dum cũ gẽtibus suis & Theutonicis Graccouiã accederet, iniuriam rescissurus. Conrado Mazouiæ cum ualidiori exercitu superueniente, pugnæ se non cõmittens, recessit. Clemẽs ergo de Ruscza, palatinus Gracco: nullum auxilium a Boleslao caluo habens, Cõrado duci Mazouiæ, ipsum in Skala oppugnanti, se subiecit. Incẽsoq; castro Skala, Conradus dux, castrum per eum Graccouiæ iuxta ecclesiã cathedralem erectum, funditus disiici præcepit. Statimq; plenã possessionem nactus, graues uniuersis exactiones imposuit. Nedum agrestibus, aut ciuibus, uerum & militibus, atq; sacerdotibus, ad edificationẽ quoq; nouorũ castrorum atq; antiquorũ instaurationẽ, passim omnes compulit. Quapropter clamor & uox tribulatorũ ascendit, ꝙ post miseras Thartarorũ clades, miserabilius & grauius a propriis opprimerentur. Missisq; extemplo in hungariã & Morauiã crebris nunciis, Boleslaum pudicum quærebant, & ut afflictæ patriæ subueniret, tanq̃ heredem reducere satagebãt, qui non est reuersus, nisi anno domini. M. ducen: quadragesimo tercio. In maiori autẽ polonia Barones & nobiles, specialiter Bogumilus, Dirszicraius, Palatinus Posnaniensis, Cecundus Gnezneñ, Thomas Posnanieñ, Castellani. Domaradus iudex Posnanieñ, ptesi principatum ducis Boleslai calui filii Henrici per Thartaros occisi, propter oppræssiones maiorũ Polonorũ, & exaltationes Theutonicorũ, Przemislaum & Boleslaum filios ducis Wladislai Othonis, in dominos & heredes naturales acciuerunt, qui unicũ castrum Vscze possidebãt. Nam sub eis alterꝫ castrꝫ Nakel Swãtopelk auũculus eoꝝ dux Pomeraniæ interceperat, omniaq; castra & munitiones præfatis suis principibus Przemislao & Boleslao, necnõ castrum Przemanth post eius expugnationem, maiores poloni præsentarunt & obtulerunt. Quibus Boleslaus caluus non restitit, sed affinitatẽ iungens, germanã suam Elizabeth nomine Boleslao duci Kalissieñ copulauit. In Prussia uero Swãtopelcus princeps Pomeraniæ, uir callidus & uafer, cernens Cruciferos per Conradũ ducem Mazouiæ uocatos, in immẽsum creuisse, & castra ac munitiones plurimas locasse, Prutenosq; sibi subiectos ad baptisma coegisse. Cœpit uehemẽter expauescere. Ne sicut ipse dolo Pomeraniã sub Leskone albo acquisiuit, eadem mensura metiendo, a Cruciferis

Boleslaus caluus.

1243

Poloni a Boleslao caluo defecerunt.

ciferis quādoq; exueretur & e Pomerania expelleretur. Hac itaq; occasione omnes Prutenos tam neophitas q̃ gentiles sibi conciliat, & idolatrie ritus nepharios reassumere psuadet. Edictoq; certo tpe, omnes christianos in Prussia tā Polonos q̃ Almanos interemit. Castraq; singula Cruciferorū, ui & expugnatione Prutenorum, præter Balgam & Elbing conquirit. Nec ea per Gwilhelmū Mutinensem Episcopū, Innocēcii pape quarti legatum, auctoritate sedis apostolicæ monitus resignauit, quinimo collecta manu Pomeranorum & Prutenorum, totā terram Chelmeñ. uehementer attriuit & uastauit, præter tria castra Thorun, Chelm, & Radzin, quæ acqrere non potuit. In uniusq; anni spacio, quod Thartarorum rabies non attigit, Prutenorum barbaries deleuit.

Prutēni idolatriā reassumūt

CAPVT XL.

Sed redeamus ad Boleslaū pudicū. Annō dñi. M. ducentesimo quadragesimotercio, Intelligens Conradus dux Mazouiæ, Boleslaum pudicum, cum nonnullis militibus reuersurū. Indicit cōuētionem Baronibus Graccouieñ & Sandomirieñ, apud Scarbimirien oppidum, quasi ad prouidendū rebuspublicis tercio kalendas Iulii celebrandā. Vbi omnibus conueniētibus, ex occulta maliuolētia prius cōcepta, dat signū suis militibus. Et captiuati sunt Przibislaus Vawszriczouicz Vitek Byenyouicz, Andreas Sulconis de Myedzuiedz, Nicolaus Iaszko, Sadek de Chodcza, & alii plures, uinctiq; & in Mazouiā ducti, ergastulis inclusi sūt, & q̃si post duos mēses, prima die Augusti q̃ est sancti Petri ad uincula, diuina cōmiseratione, fractis compedibus, sub intempeste noctis caligine, omnes euaserunt. Clemens uero palatinus Graccouiē de domo & familia Griffonū, qui cū fratribus suis, Sulcone, Theodoro & aliis de medio captiuantium in Hungariā fugerat, audita solutione captiuorū reuersus est, & simul iuncti, tam arcem q̃ ciuitatē Gracco: eiectis ducis Conradi præsidibus obtinuerunt. Aduenienteq; Boleslaū pudicum cum consorte sua Kinga, tanq̃ heredem & dominum cōnaturalem cum magno plausu, Prandotha episcopo Graccouieñ persuadente, in ducē assumpserunt. Quo rumore Cōradus dux Mazouiæ excitus, cum multis gentibus uersus Graccouiā uenit, Boleslaoq; pudico copiā pugnādi non faciente, & sola mænia defendente. Dux Conradus Mazouiæ incastellatis ecclesiis, sancti Andreæ extra muros Gracco: & sancti Georgii in arce Gracco:, fossatisq; factis, cū exercitu in Mazouiā discessit. Post cuius discessū Bogutha præses incastellatiōis ecclesiæ. s. Andreæ (miles hic Gracco: erat) ipsam ecclesiā Boleslao pudico reddidit, & omnis hostilitas circa Graccouiā āmota est. Itaq; Cōradus dux Mazouiæ, Myeczlaū ducem Oppolieñ desertorē, Hērici ducis Wratislauiæ per Thartaros occisi, in sui præsidiū uocauit, uocauit & Przemislaū ducē Posnanieñ, Lithuanosq; & Iaczuingos. Et cum ipsis filioq; suo duce Kazimiro, terram Sandomirieñ ingressus est. Quibus Boleslaus pudicus, cū militibus Graccouienсibus & Sandomirieñ, cum Clemente palatino Gracco: & Floriano palatino Sandomirieñ, & quibusdam Hungarorū militibus in Suchdol occurrit, propicianteq; deo, exercitū Conradi numero & robore superiorē, confregit

1243

Conradi dolus

Mira vinctorū liberatio.

Boleslaus pudicus reacceptus.

Conradus auxilia petit.

Conradus a Boleslao vict9

& dispersit. Ducesq; præfatos in turpem fugã ægit. Ex qua pugna exercit9 ducis Boleslai, præda uariarũ nationũ ditatus est. Duxq; Boleslaus pudicus cæteras munitiones, quæ pro Conrado principe Mazouiæ tenebãtur, ui accepit. Post hunc triumphũ milites Gracco: iterũ Boleslaum pudicũ Prandotha Episcopo Gracco: diuina solenniter in ecclesia Gracco: agente, in suum dominum assumpserũt & intronisarunt. Conradus autẽ dux Mazouiæ cladem in Suchdol acceptam ultum iri cupiens, Lithuanos, Prutenos & Iaczuingos ordinauit, qui in copiosa multitudine ingressi, terram Lublineñ uastauerũt, eam more barbarico usq; ad fluuium Istulam, cũ districtu Szecze chouieñ, & Lukouieñ infestãdo, hoĩes utriusq; sexus cũ numerosis pecoribus abegerũt. In Prandothã uero Episcopum Gracco: quia Boleslao pudico adherebat, præfatus Conradus dux Mazouiæ suos armigeros misit, & curias episcopales Tharseñ, quæ nunc Bodzancineñ appellatur, Kelceñ & Cuneouieñ primum expilatas, cum uillis ipsarũ incendit, & prædam in Mazouiã intulit, propter quod Prandotha Episcopus Gracco: eum auctoritate propria anathematisauit. Cuius ꝓcessus Fulco Archiepis: Gnezneñ in sinodo Lancicieñ confirmauit, & in singulis ecclesiis denũciare mandauit. Verũ Cõradus eodem anno. M. ducen: quadragesimo quarto, mala additura malis, terram Graccoui: cum exercitu ingressus, nouas munitiones erexit, quas eo discedente, milites Gracco: expugnauerũt, sed Conradus rediens, iterum eas expugnauit, & aliquas diruit, tot & tantis malis non saciatus Conradus dux Mazouiæ, contra Boleslaum pudicũ nepotẽ suum, ulceratum gerẽs animũ. Anno domini. M. ducen: quadrage: sexto, cũ Lithuanis & gentibus propriis terras eius inuasit. Cui Boleslaus pudicus, cum militibus Gracco: & Sãdomirieñ in Zarzissow, alias in Iaroszin occurrens, diro marte conflixit. Et a multitudine superatus, pluribusq; militibus Gracco: aut occisis aut captis, Boleslaus pudicus fuga elapsus est. Conrado prædam acceptã in Mazouiã referente, Et sine mora in terrã Graccoui: cũ filio suo Kazimiro Cuyauiæ & Lanciciæ duce. Item cũ Myeczlao Oppolieñ duce genero suo, redeunte, castra tria, unũ in faucibus Rudaue, ubi Istula ingreditur. Aliud supra ripam prope monasterium Thinyecz, extruxit. Et hæc duo suis militibus commisit. Tercium in Lelow, & illud Myeczlao Oppolieñ duci genero suo in administrationẽ dedit, Sed Conrado in Mazouiã diuertẽte, Boleslaus pudicus castra prope Thinyecz, & in ora Rudawe expugnauit. Terciũ uero in Lelow paulopost Myeczlao duce Oppoliensi mortuo, illico Boleslao pudico redditũ est. O q̃ misera condicio minoris poloniæ sub illo tempore fuit, Sub eoq; tempore Pruteni Mazouiã irrumpentes, eam circa Czechanow uastauerunt, festine autẽ occurrentibus Mazouitis & Lancicien sibus, noningẽtos Prutenos occiderũt, alios uero aut captiuarunt, aut disperserũt. Lithuaniq; procurante Conrado Mazouiæ duce, silenti agmine in Oppatow oppidum Sandomirieñ uenientes, ipsum & uicinia eius spoliarunt. Mortuus est tandẽ deo uolente Cõradus dux Mazouiæ ætate maturus, nepotis sui Boleslai pudici iniustus oppræssor. Et in ecclesia Ploceñ maiori sepultus, ãnõ dñi quadragesimo septimo supra millesimum ducentesimum. Et reliquit duos filios, Kazimirum

Furor Conradi in Prandotã episcopũ Craccouiensem.

os Kazimirum & Semouitum. Boleslaus siquidem tercius filius, breui pa/trem sequutus, morte absumptus est.

CAPVT XLI.

Nno dñi. M. ducẽ: quadrage: tercio, Castrũ Zartauicza Theodricus Marsalcus Cruciferoꝝ de Prussia, cum uiginti uiris dumtaxat, in uigilia sanctæ Barbaræ, nocte scalis appositis, intercepit, & quinquaginta uiros in eodẽ castro reptos (cum eis a media noctis usq; ad ortum solis certando) partim occidit, partim in deditionẽ accepit. Accepit & thesauꝝ cum reliquo deposito. Sed & caput sãctæ Barbaræ uirginis asportauit, quod Kazimirus tercius rex poloniæ, de Thorun in Gedanum transferri concessit, ubi in hanc diem cõseruatur, & a multis deuotis atq; peregrinis ueneratur. Swatopelcus intellecta castri sui Zarthauicza occupatione, fultus Prussorum suffragio, ipsum obsidione cinxit, & cũ reliq medietate exercit⁹, in Chelmeñ terrã descẽdit. Et per Theodricũ Marsalcum, ac per Kazimirum ducem Cuyauiæ filium Cõradi ducis Mazouiæ uictus, utrisq; castris est exutus. Vocatoq; in auxilium Przemislao duce maioris poloniæ, idem Theodricus marsalcus, & Kazimirus dux Cuyauiæ, potentiis unitis, castrum Vissegrad in Pomerania situm expugnauerunt, & terrã Pomeraniæ flammis & uastatione afflixerunt. Ex inde ad castrũ Nakel processerunt, quod illico Pomerani, dumtaxat uitam cum paucis rebus pa/cti, Przemislao & Boleslao ducib⁹ maioris poloniæ tradiderũt, qm̃ sub his ducibus Swatopelk, ipsum interceperat. Eodẽ anno a præfatis ducibus poloniæ Przemislao & Boleslao castꝝ Zbassin cõstructum est. Veritus Swatopelk, ne unita potentia polonoꝝ & Cruciferoꝝ, de Pomerania expellere/tur, concordiam cum Cruciferis iniit, & in obsides filium suum Mestwinum alias Msczugium, & Veyat comitem Vimarumq; Burgrabiũ dedit. Cruciferi autẽ omnes captiuos Swatopelconi reddiderũt. Castrum uero Zarta/uicza nequaq̃ reddere uoluerũt, propterquod in ãno sequẽti Swatopelcus iuramenta temerãdo, & pacta uiolando, cũ Lithuanis, Prutenis, ac Iaczwingis uenit, & terrã Culmensem horribili cœde & incendio affecit. Quos Cru/ciferis insequẽtibus, cum essent impares uiribus, placuit Theodrico ãtiquo Marsalco, ultimam medietatem exercitus ex iniquis locis inuadere. Prima medietate lacum trãsgressa, at Berlwinus nouus Marsalcus, a fronte inua/dendos censuit & inuasit. Swatopelcus uero paucitate Cruciferorum con/specta, ad paludem quæ Renszin dicitur, cum eis conflixit, & omnes truci/dando, una cum Marsaleo deleuit, uix uiginti uiris effugientibus. Similiter exercitum anxiliarem ex Thorun uenientem, uicit & prostrauit, uictoresq; spoliis interfectorũ ouantes potiti snnt. Exhilaratus Swatopelcus de suorũ uictoria, clandestine ad Remkam aduocatũ & ciues Culmẽses misit, ut irrumpentes castrũ Culmẽse, quod licebat eis quottidie ingredi, filium ipsius Msczugium cum cæteris obsidibus soluerent, præmiis potituri promissis, quod Ioannes seruus Cruciferorũ in prælio uulneratus intelligens, traditio/nem prodidit. Quare Capitaneus Chelmeñ, Remkam aduocatum cum ciuibus castrum ingredi prohibuit. Obsides quoq; nocte uinctos in castrũ Zar

1243 Castrum zartawicza capitur.

Caput S. Barbarae

Swatopelkus uictus.

thauiczã misit. Furens ergo Swatopelcus dolos suos detectos esse, clãdestine p appræciatos pecunia, Culmeñ ciuitatẽ & Zarthauiczã cõflagrare ꝑcurauit. Ipse uero cum Lithuanorũ, Prutenorũ, & Iaczuingorũ multitudine terram Cuyauiæ uniuersam miserabiliter per incendia & stragẽ barbaricã uastauit. Eo ꝙ Kazimirus dux Cuyauiæ omnes expeditiones cum Cruciferis obibat. Dum autẽ Swatopelcus sæpenumero castri Zarthauicza & filii recuperationẽ requireret, Cruciferi denegarunt, & filium eius per triginta armigeros, quos illis dux Austriæ miserat, in Austriam transmiserunt. Hoc cognito Swatopelcus, ad ripam Istulæ in terra Culmeñ castrũ Zantir edificauit, nullam nauem inspoliatã relinquens. Aliud castrũ Swyecze appellatum, ad fluenta Istulæ in terra Pomeraniæ edificare cœpit. Kazimirus uero dux Cuyauiæ, & Pompo magister Cruciferorũ uenietes in nauibus, castrum Putirburk e regione Swyecze construxerunt, & multa in destructionẽ nouorum castroꝝ Swatopelconis machinantes irrito discesserunt. Swatopelcus ergo occasione præbita, Swyecze consumauit, & Zantir militibus roborãdo, utrumqꝫ uictualibus impleuit. Anno autem domini. M. ducentesi: quadragesimo quinto, Kazimirus dux Cuyauiæ & Lanciciæ, Magister Pompo & Cruciferi cum eo, Hẽricus Lichterstein, & Druseliff pincerna Friderici ducis Austriæ, nonnulliqꝫ & pauci cruce signati, qui ex Austria uenerant, ordinatis aciebus Pomeraniã ingressi, rependendo uicissitudinẽ uastationis terrarum Chelmeñ & Cuyauieñ, Pomeraniã ipsam nouem diebus exurentes, prædam, Swatopelcone nõ resistẽte, sed auxilia prussoꝝ præstolante dedu cebant. Quibus uenientibus insequutus est, & eos a fronte & tergo inuasit, facileqꝫ Henricũ Lichterstein, & Druseliff fudit & fugauit, Nec Druseliff fugam sistere uoluit (tanq̃ miles Australis) nisi in Thorun, tamẽ duce Kazimiro & Cruciferis acerrime cum Swatopelcone pugnantibus, & neutra parte pedem referente. Henricus Lichterstein cũ suis reuenit, & exercitum Swatopelconis a tergo inuasit. Moxqꝫ exercitus Swatopelconis contritus est, mille quingentis occisis, cæteris captis, aut fuga dilapsis.

Terrę Cuyauieñ strages maxima.

Swatopelci filius austriã ducitur.

Castrũ Puttirburgk erigitur

Pomeranię vastatio.

CAPVT LXII.

Nno domini. M. ducente: quadragesimo tercio, Przemislaus & Boleslaus germani, duces maioris poloniæ, cum Helinga matre ipsorũ, de consensu Fulconis Archiepiscopi Gnezneñ & sui Capituli, contulerunt ordini & conuentui sepulchri dominici Hierosolimitani Miechouieñ hospitale sancti Ioãnis in Gnezna, statuendo ut in eo singulæ miserabiles & languidæ personæ, & aliqui scolares, expensis magistri seu præpositi præfatæ domus, fouerentur. Eodem anno. M. ducentesi: quadragesimo tercio, septimo idus Octobris. Beata Heduigis ducis Henrici cum barba, sanctitate & prosapia illustris, relicta, uita functa est. Et in monasterio Trzebnicieñ humata. Hæc per ãnos uiginti octo omnem illecebrã carnis uitando, cœlibem uitam duxit. Anno domini. M. ducẽ: quadra: quarto, Cõradus dux Mazouiæ, monasterium & ecclesiã sanctæ trinitatis in suburbio ciuitatis Ploceñ fũdauit. Illicqꝫ fratres prædicatores de domo sanctæ trinitatis Graccouieñ locauit & introduxit. Item eodem ãno quadragesimo

S. Heduigis mors.

1243

1244

quarto

quarto, supra millesimũ ducentesimum, Fratres prædicatores Przemislaus dux maioris poloniæ cũ fratre Boleslao & consensu Boguphali ãtistitis Posnanieñ, de Srodka in ciuitatem Posnanieñ, ad ecclesiam parrochialem sãcti Gothardi transtulit. In cuius recompensam præfatus dux, iuspatronatus ecclesiæ sancti Adalberti Episcopo Posnanieñ contulit. Daniel dux Kiouieñ, sciens terram Lublineñ uastatione Lithuanorũ & Iaczwingorũ nequitia Cõradi ducis Mazouiæ desertatam, contra Boleslaum pudicum subordinatorum, uenit exercitualiter, & tã ciuitatẽ q̃ arcem Lublineñ accepit, turrimq; rotũdam ex coctis lateribus cũ circuitu in summitate in medio castri, & propugnacula cũ fossis & uallis profundis mira celeritate edificauit, uniuersam terram sibi appropriãdo & parere cogendo, anno Christi domini. M. ducen: quadrage: quarto. Pruteni Ploceñ ciuitatem cũ territorio Mazouiæ in proximo ei adiacente, uastauerunt. Anno domini. M. ducente: quadrage: tertio. Item anno sequẽti Pruteni equæstri exercitu, terras Mazouiæ, Swatopelcone Pomeraniæ ad hoc illos pellicente, intrauerunt (quoniam Conradus dux Mazouiæ cum suis militibus in expugnatione terræ Gracco: tunc uersabatur) spoliisq;, cœdibus, & incẽdiis oppida & rura replentes, discesserũt. Anno dñi. M. du: qua: quarto, Boleslaus caluus, & Henricus, filii Henrici ducis Wratisla: a Thartaris occisi, paternum ducatũ diuidentes. Boleslaus Wratislauieñ, Henricus Legniceñ sortem accepit. Verũ Boleslaus caluus pœnitẽtia ductus, putans Legniceñ portionem fore pinguiorẽ, per cõmutationẽ Legniceñ portionem accepit. De Wratislauieñ Henrico fratri cedens. Superẽrãt bini fratres eorũ Conradus & Wladislaus litteris operam dantes. Et eq dem Wladislaus Archiepiscopus Zalczbürgeñ factus, ducatũ Wratislauieñ qui eũ contingebat, Henrico fratri integrũ reliquit. Cõradus uero cum fuisset subdiaconus, & in Bambergeñ Episcopum breui promouendus, fastidiens Episcopatũ & studium deserens, sortem Legniceñ quæ ipsum contingebat, a Boleslao caluo expetebat. A qua exclusus, ad Henricum alterum fratrem se contulit. Ob hoc Boleslaus sortem Wratisla: pacificam repetebat. Conductisq; præcio Saxonibus & cæteris Theuthonicis, terram uastauit, & ciuitatem Wratis: prima & altera obsidione obsedit. Cumq; nil prospere gessisset, in Legniczam redeuntem, proprii Barones ipsum captiuarũt. Postea sponsione de nõ nocendo recepta, dimissus, captiuationem ultum iri uolens, castra Theutonis locauit, & Archiepiscopo Maydenburgeñ castrũ Lubush donauit, propterea Przemislaus dux Posnanieñsis suam germanã in uxorẽ habẽs, ipsũ tanq̃ delirãtẽ captiuauit, & honeste seruauit. Anno Christi. M. ducen: quadragesi: quinto, Barones maioris poloniæ, liuore acti, principes suos Przemislaum & Boleslaum rogarunt, ut libertates ecclesiarum Gnezneñ & Posnanieñ, iura ducalia & specialiter de moneta cudenda, per Wladislaum Othonis parentẽ eorũ concessa, rescinderent & cassarẽt. Qui nullis præcibus aut instãtiis fracti. Priuilegia in honorẽ dei & ecclesiarum libertatem emanata, non uiolarũt, sed confirmarunt & innouarũt, in forisq; ciuitatũ & castellorum præconũ uoce obseruanda publicauerunt.

1244

Pruteni Mazouiam ingressi.

Polonorum petitio: 1245

Moneta

Principum cõstantia.

1246

Frater Ascelinus legatus wratislauiam uenit.

Nno domini quadragesimo sexto, supra mille: ducente: per Bohemiā in Wratislauiā, frater Ascelinus ordinis prædicatorū, cū pluribus fratribus eiusdem & alioꝝ ordinum, uenit. Exceptusq; & ueneratus est a Boleslao Slesiæ & Wratislauiæ duce. Exinde transiens, ad Lanciciam peruenit, a Conrado duce Mazouiæ cum suis recollectus & hospitatus. De hinc ad Graccouiam deductus, a Boleslao pudico, a genitriceq; eius Grzimislawa, & a Prandotha ordinario loci, benigne suscepti & habiti sunt, pluribus pellibus subtilibus ꝓuisi, supra id quod proprio ære emere potuerunt, qm̄ principes Thartarorū sine munere adire nephas est. Tulit aūt fortuna ut esset apud Boleslaum pudicū principē Graccouiæ atq; Sandomiriæ, Vasilco princeps Russiæ, nepos matris suæ, huic itaq; cōmendati, in Russiā per ipsum deducti sunt. Ad Kiouiam uero aduenientes equos pro cōdicione terrarū Thartarorū ualentes acquisierunt, qui pedibus aquā & pabulum sub niuibus sibi quærerēt, tandem ex Kiow procedentes, plures duces Thartarorum pertransierunt. Donec ad Cham seu imperatorē Thartarorū applicuerunt. Cui legatione domini papæ Innocencii quarti, qui ex Lugdunensi cōsilio eos illuc miserat, exposita, ut deum uniuersorum agnosceret atq; coleret, & eum quē misit Iesum Christū, utq; gentem christianam crudeli nece, quēadmodum in Polonia, Hungaria, & Morauia fecit, nō perderet, postulauerūt. Et accepto responso, ꝙ Cham per quinquēnium gentem christianā non inuaderet, per eandem uiam ad dominum Apostolicū cū litteris imperatoris Thartarorū redierunt, Habes in speculo historiali Vincencii libro trigesimo secundo hāc historiā, quam caute legas necesse est, quoniā in aliquibus supersticiosa est. Anno quo supra, scilicet. M. ducen: quadragesimo sexto, per Graccouiā in Prussiā & Pomeraniam, Opizo Abbas de Meszano, sedis apostolicæ legatus, ex Lugduneñ concilio per Innocencium quartum missus, trāsiit. Qui Swatopelconē Pomeraniæ ducem per Episcopū Madeñ sedis apostolicæ nūcium anathematizatum, sumpto ab eo iuramēto, ꝙ de cætero cū Prutenis & Barbaris, consortia contra christianos nō ageret, absoluit. Danielem aūt Drohicieñ & Kiouieñ principem inter principes Russiæ potentiorē, rogantem & pollicentē se cum omnibus Russorū terris, græco ritu derelicto, in obedientiā & cōmunionem ecclesiæ Romanæ trāsiturum. præfatus legatus Opizo anno eodē. M. ducē: quadragesimo sexto, in regem super Russiā in castro coronauit & inūxit, quod omnes pontifices poloniæ dissuadebāt, scientes ducis Danielis fidem uafram & fluxā, ueluti postea compertū est. Anno domini. M. ducen: quadrage: septimo, Przemislaus & Boleslaus maioris poloniæ duces, terrarū maioris Poloniæ inter se talē diuisionē celebrarūt. Przemislaus natu maior, terras Gnezneñ & Posnanieñ, cum eorū castris & appenditiis accepit. Boleslaus uero ducatū Calisszeñ a fluuio Przosna usq; ad Przemant, castro Przemant etiā incluso, ab inde usq; ad fluuiū Vartam & Moszinā. Item ad paludē Sepno, & fluuium Obra. Appositūq; est anathema, per Boguphalum Posnanieñ episcopum in uiolatorē huiusmodi diuisionis, quæ tamē depostfuit uiolata. Et quiā in sorte Boleslai ducis Kalissieñ monasteriū Ladense ad fluuiū Varta situm,

Graccouiæ a Boleslao & Prandotha suscipitur.

Legationē Tartarorum imperatoris exponit

Lugdunense Concilium

Reditus Ascelini ad papā Innocentium.

1246

Opizo papæ legatus Swātopelconem anathemate liberat.

Daniel iñ regē Russiæ coronat

1246

Diuisio terrarū Poloniæ maioris. 1247

tā situm, Kazimirus dux Cuyauieñ & Lancicieñ occupauerat. Filius Conradi ducis Mazouiæ, præfatus dux Boleslaus eodē anno depulso præsidio ducis Kazimiri, & uniuersis propugnaculis disiectis, locum monachis restituit. Eodem anno. M. ducen: quadragesimo septimo, super Odrā nouum castrū Copaniczam Boleslaus dux Legniceñ edificauit, repetens maioris Poloniæ ducatum, quem pater suus tenuerat. Sed Przemislaus & Boleslaus maioris poloniæ duces, exercitualiter egressi, cū eo ante pugnam composuerunt, & castro Copanicza demolito, castra Santok, Myedzirzecz & Dzbassin pro bono pacis ei assignauerūt. Vnum autē castrum ex prædictis Santok, Barwin dux Kassubitarum obsedit, prætendens ipsum sui iuris esse. Przemislaus autē dux Gneznen̄ & Posnanieñ festinus cum gentibus suis accurrēs, castrensibus obsidione fatigatis, succurrit. Accelerante autē & Boleslao Legniceñ cuius castrum erat, Barwin eorum potētiam ueritus, nocte discessit, nec amplius redire statuit, pro quo beneficio Boleslaus Legniceñ commendata ducis Przemislai probitate, castrum Santok perpetua largitione sibi reddidit. Anno præexpræsso 1247. mortuo Popone altero magistro Cruciferoꝝ Prussiæ, tercius magister Henricus de Vita electus est. Is castrum Cristburg in terra Pomeraniæ extruxit, uolens frenare temerarios ausus Swatopelconis. Verū Swatopelk explorato tēpore oportuno, castrum Cristburg nocte intercepit, & occiso Cruciferorum præsidio, suum illi imposuit. Insuper cōpositiōe pacis uiolata, Swatopelk plures ex Cruciferis circa Golub, partim extinxit, partim captiuauit. Et cum manu Barbarorū, terrā Cuyauiæ irrumpens, eam ferro & igni uastauit, non parcens etiam fœminis & pueris. Eo autem Cuyauiam uastāte, Henricus magister Cruciferoꝝ, aliud castrū e regione Cristburg erexerat. Ad quod expugnādum, Swatopelk exercitum cum curribus & propugnaculis misit. Quem Cruciferi superarunt, & in fugā conuerterunt, potiti spoliis rebusq; plurimis, eam cladem Swatopelk ulturus, nouo exercitu comparato, partem eius ad lacessendū uersus Cristburg misit qui a Cruciferis uicti, fugientes ad statiua Swatopelconis tam incōditas uoces ædiderūt, ꝙ exercitum Swatopelconis terruerunt, ut statiuis ac tabernaculis derelictis, præcipitanter trās ripam Istulæ fugerent, nōnullis ab undis Istulæ absorptis. Quo facto, exercitus Cruciferoꝝ in Pomeraniā descendēs grauem uastationem per ignes ac cœdes intulit. Sub hoc tempore monasterium de Oliua in horreis, equis, & pecoribus, extreme damnatum est.

1247 Castrū Copanicza erigitur.

1241 Secundus magister Cruciferorum morit. Electio tercij Magistri Cruciferorum. Castrum cristburgk edificat.

Monasterium Oliua destructum.

CAPVT XLIIII.

CONrado Mazouiæ duce morte sublato, pax est reddita terris maioris poloniæ, Gracccouieñ, Sādomirieñ, & Lublineñ. Thronus uero Boleslai pudici extunc polonorū monarchæ firmatus est, hoste & infestissimo ipsius aduersario e uita cadēte. Cœpitq; dux Boleslaus pudic9 una cum beatæ uitæ, Prandotha Gracco: antistite, ꝓ canonisatione beatissimi Stanislai Episcopi Gracco: laborare, & eam prout inferius dicetur adiuuit. Ad peticionem autē Belæ regis Hūgariæ soceri sui cum gentibus pedestrium & equæstrium in suo comitatu habens. Danielem ducem Russiæ cum auxiliis Ruthenorū, anno domini. M. ducente: quinquagesimo

Boleslai pudici thronus firmatus.

1253

gesimo tercio, Morauiã & districtum Oppauieñ intrauit. Factisq; incendiis ac spoliis, cum multitudine captiuorum in poloniam rediit, & Rutheni in Russiam. In sequenti quoq; anno præfatus Boleslaus pudicus dux Graccouiẽ & Sandomirieñ, cum Wladislao Oppolieñ & Rathiborieñ duce, & cum Ruthenorũ exercitu, terrã Oppauieñ, pro eo q; a Premislao cognominato Ottocarus, postea rege Bohemiæ, esset occupata, hostiliter ingressus, totã flãmis & cœdibus uastauit, & cum præda hominum atq; pecorũ fœlix remeauit: Et cum terræ Graccouiẽ & Sandomirieñ, inter alias terras poloniæ desiderata pace gauderent. Ecce ingens Thartarorum exercitus, ex multis legionibus conflatus, & per gentes Ruthenorum ac Lithuanorum adauctus cum ducibus Thartarorum, Nogay, & Thelebuga, post festum sancti Andreæ anno domini. M. ducent quinquagesimo nono, in terrã Sandomirieñ aduenit, trãsiensq; per glacies concretas fluuii Istulæ, ciuitatem Sandomirieñ incendit, & eam cum ecclesiis conflagrauit. Castrum quoq; in quod uniuersa Sãdomiriensium regio cum uxoribus, pignoribus, & fortunis confugerat, cinxit, & illud nocte ac interdiu oppugnauit, sed cum nõ præualuisset. Vasilko dux, germanus Danielis, insup Leo & Romanus filii Danielis regis Russiæ ad Petrum de Crampa Sandomiriẽ Capitaneum miserunt, ut potius humiliatus tributum imponendũ, securus pendat, q̃ arcem & qui in eam confluxerunt omnes perdat. Credidit Petrus de Crampa, dolositatis & fraudis Ruthenorum expers atq; ignarus. Factaq; treuga pacis cum Sbigneo germano suo & insignioribus militibus, e castro descendit, & in statiua Thartarorũ per duces Ruthenorum deductus est, ubi tametsi Thartarorum duces adorasset, & tributum pensurũ se promitteret, tamẽ Thartari fide uiolata, cum cũ omnibus suis captiuarunt, spoliatosq; & uerberatos, ad ultimum capite cœsos, obtruncarunt: Cum ualido deinde concursu & clamore ad castrum inuecti, omnes crudeli supplicio (uirginibus dumtaxat ac ingenuis mulieribus p explenda libidine seruatis) truculentissime enecarunt. Fluxitq; sanguis occisorum de colle arcis, tanq̃ quidã riuulus in Istulam. Alios uero homines occidere fastidientes, tanq̃ gregẽ cumulatos in Istulam ad submergendũ impulerunt, rebus deinde castri omnibus potiti, ipsum incenderunt. Effusiq; e Sãdomiria Thartari, ducatum præbentibus Ruthenis, in Graccouiam aduenerunt, & eam uacuam habitatoribus reperientes (omnes siquidẽ in arcẽ Graccouiensem confugerãt) in tecta & ualitudinarios seuierũt, tribusq; mensibus grassati, nullam resistentiam passi (dux etenĩ Boleslaus pudicus cum Kinga coniuge in Hungariam, tantæ multitudini resistere nequiens, fugerat) cũ ingẽti præda & maiori cœde, q̃ priori ingressu & strage, apud Chmielik & Legniczam factam, onusti in Thartariã reuersi sunt. Quod malum dum Boleslaus pudicus, & Prandotha, ecclesiæ Graccouiensis pontifex, Alexandro papæ quarto, per nũcios Bodzantham Decanũ, & Albertum Canonicum Graccouiẽsem ad illum missos, declarassent, uisitantibus ecclesiam sanctæ Mariæ Sãdomirieñ (quoniã illic in ecclesia & cimiterio corpora occisorum per Thartaros, sepulta sunt) parem indulgentiam, quã habet ecclesia sanctæ Mariæ ad matres de urbe, concessit. Hanc indulgentiã merentur & pro

sequentur

Oppauieñ terræ duplex inuasio.

Otta[illegible] rex bohemie

Polonia minor a Tartaris uastata.

1259

Ruthenorum fraus.

Magna sanguinis effusio.

[illegible]

Tartharorũ ingressus usq; ad Legnitz factus

Nunciatur clades pape.

sequentur poloni & peregrini quotannis ecclesiam Sandomirieñ, secūda Iunii uisitantes, & eam, magnas indulgentias appellantes. Deinceps anno sequenti ualidus exercitus Thartarorum subito ueniés, Sandomiria conquisita, magnam multitudinem hominū, utriusq; sexus barbarica seuicia trucidauit. Aliosq; more pecorū in Insulam pulsos, undis suffocauit, & per Graccouiā usq; in Bithom prædam ægit, monasterium Zauichosteñ & Calui montis uastauit, & duobus mensibus integris in polonia debachatus, factis multis incēdiis, cū maxima præda ad propria reuersus est. Duce Boleslao Graccou: in Hungariā secedente, Prandotha Episcopo Graccouiensi in castro Rathiboriensi cōmorante, cæteris magnificis & nobilibus in arcibus, aut siluis degentibus. Hāc Thartarorū uastationem induxisse culpatus est dux Kazimirus Cuyauiæ. Quem propterea duces poloniæ multis cōtumeliis ut infra dicetur affecerunt. Ne autem barbari, tam frequenti incursu, terras Boleslai pudici inuaderent. Cū omnibus copiis suis circa Zauichost contractis, ipse dux Boleslaus pudicus, anno domini. M. ducen: sexagesimo quarto, composito agmine incedens, Iaczwingis bellum intulit, quibus decimo kalendas Iulii cum principe eorū Comath, propere & lete occurrētibus. Pugna conserta est, & alteris in alteros cœca & obstinata mente ruētibus, æquis uiribus aliquot horis præliatum est, tandem acie Iaczwingorum succumbente, & Comath principe eorū a polonis pugionibus confosso, ad extremū cæsi & obtriti sunt. Omnisq; natio Iaczwingorū eo bello (quoniam pedem referre nec unq̄ pugnam etiā iniquam detrectare uoluit) deleta est, ut pauci agrestes superstites essēt. Extunc & in tēporibus nostris Lithuanis cōiuncti, sic q̄ nomen Iaczwingoꝝ perrarum & paucis notum extet. Horum relliquias Boleslaus pudicus fidem Christi profiteri iussit, detractātes uero capite mulctari. Supplicauit etiam dux Boleslaus pudicus, Alexādro papæ quarto, ut pro Neophitis, gētis illius. Episcopum institueret, quod & concessit, & Archiepiscopo Gnezneñ sup ea re scripsit. In effectū tamen nō cernimus fuisse deductū.

Thartari

1264

Boleslaus pudic⁹ Iaczwin: bellum parat:

Iaczwingi uicti.

CAPVT XLV.

Repræssis autē & extinctis Iaczwingis, Ruthenorū bellum surrexit. Rutheni siquidē anno domini. M. ducen: sexagesimo quinto, frequenti & magno exercitu duce Swarnone collecti, Sandomirieñ districtum depopulantes, rapinis & incendiis afflixerunt quos Barones Sandomirieñ, duce Boleslao nō cōsulto acialiter cōgregati, p agros sparsim palantes & uastātes fuderunt & interimerunt. Et omnes rapinas recuperātes, castro eorum potiti sunt. Hanc iniuriam, & alias dux Boleslaus pudicus rescissurus, anno sequēti scilicet. M. ducen: sexagesimo sexto Petrū palatinum Graccou:, cum copiis circa Ropczycze collectis, in terram Swarnonis misit, quo secundas statiuas agente, feria sexta quæ fuit decimao ctaua mensis Iunii, in loco Pyetha appellato, dux Swarno cum magno Ruthenorum & Thartarorum exercitu aduenit, haud lōge a Polonis locato. In crastino autē quæ fuit dies sabbati sanctorum Geruasii & Prothasii martyrum (in quo die superioribus ānis Romanus dux Russiæ potentia polonorū circa Zauichost contritus fuit) infestis animis occurrerunt, acies Ruthenoꝝ

Rutheni bellū repetunt. 1265

Swarno eorū dux.

1266

& polonorum, maximaq; strages in Ruthenis ædita est. Ita ut ad ultimum Swarno ad fugam prosiliret, deinde Rutheni eum sequuti passim in fugam uersi sunt. Et poloni adepta uictoria, duobus diebus in loco certaminis commorati. Post hoc totam terram Swarnonis depopulati sunt, multiplicemq; uariæ suppellectilis prædam referentes, in poloniam ouantes redierũt. Hæc clades Ruthenos adeo domuit, ut terras polonorũ pluribus ãnis contingere non auderent. Anno antẽ domini. M. ducen: septuagesimo tercio, Conueniẽ tib9 in Oppauia, Przemislao rege Bohemiæ ex una, & Boleslao pudico du ce Gracco: & Sãdomiriæ ex altera partibus. Quum Przemislans districtũ Oppauiæ, legittime ad se deuolutũ per Myeczlai Oppolieñ ducis mortem, testamento sibi legatum assereret. Et Boleslaus pudicus portionem terrarum regni Poloniæ ab origine tẽtam & appropriatam esse affirmaret. Nolletq; alter alteri cœdere, Barones cõmunes & consiliarii eorum per sufferentias pacis, in ãnos uiginti huiusmodi quæstionẽ suspenderũt decidendam. Interim dum hæc fierent, Paulus Episcopus Gracco: cum nonnullis militibus, Boleslao pudico rebellaturi, ad Wladislaum Oppolieñ ducem, præcantes ut ipsum potius in dominum, q̃ Boleslaũ, & quẽ designauit successorem Lestkonẽ nigrum haberent. Nec abnuit dux Wladislaus suscipiendos. Occurrente autẽ exercitu Boleslai pudici ex aulicis & nobilibus, qui ipsum sequebantur. In Bogehim uilla monachorum, die Veneris, quarto nonas Iunii, duro certamine, cum potentia Pauli Episcopi Gracco: & nobilibus eum sequẽtibus, conflixerunt, pluribusq; interfectis, militibus Boleslai uictoria cessit, licet non incruẽta. Bona ergo rebellium singula dux Boleslaus, aut usibus suis, aut uictoribus distribuendo confiscauit. Prima autẽ die mensis Iulii eiusdẽ anni, subito in graui exercitu Lithuani, Pruteni, & Samagittæ, in terrã Lublinensem descenderunt, & maiorem partẽ eius incẽdiis & strage uastauerũt spoliaq; abduxerunt. Insimulatus est Paulus episcopus Gracco: hãc miserabilem cladem in ultionẽ eorum, qui in Bogehim ceciderũt duci Boleslao pudico subordinasse. Hic namq; Paulus grauitate pontificali obmissa, pro concubina moniali de lapide Mariæ, alias de claustro Skala uiolenter abstracta abutebatur, uenationes per se tractauit. Cum Lithuanis polonorũ hostibus ut a Boleslao pudico securior esset, affinitates & connubia iũxit. Ecclesiã suam Grac: perraro ad diuina peragenda uisitauit, cũ assuetis rapto aut furto uiuere, conuentus habuit. Quare cũ in monasterio sanctæ trinitatis in Gracouia esset, uox de aere lapsa insonuit. Ve tibi Paule Episcope, melius esset, si natus non fuisses. Quidam autẽ relligiosus per quietẽ, lupum anterioribus pedibus erectis, humana uoce exclamasse uidit. Ve tibi Paule episcope, quoniã cœpisti & occidisti. Qua relatione plurimum contritus, in cubiculo solitarius planxit, donec audiuit. Ne timeas, inquit, Paule Episcope, age quod bonum est, septimo ãno moriturus. Sed hæc hactenus. Boleslaus pudicus ciuili bello attritus, Lithuanis resistere nõ ualuit. Lestko uero, & Cõradus Cuyauiæ & Mazouiæ duces, pro terræ Lublineñ uastatione, terras Polessitarũ & Prutenorũ igne & spoliis & cœdibus, nullam resistentiã passi, depopulati sũt. Dux uero Boleslaus pudicus cum omnium suarum terrarum copiis, & cũ Boleslao

Polonorum in Ruthenis & Thartaris uictoria.

1263 Przemislaus rex Bohemie [illegible] Oppauien

Monialis concubina

Boleslao pio Kalissień, & Lestkone nigro Siradień ducibus, terrā Oppoliensē in festo sanctorū Simonis & Iude ingressus, uicos, oppida, & suburbia ciuitatis Oppolień exussit, uastationē usq; ad Koszlye & Rathiboriam extendendo. Wladislao Oppolień copiā pugnandi non faciēte, sed ex insidiis per agros palantes inuadente & obtruncante. In anno quoq; sequēti, qui fuit millesimus ducente: septuagesimus quartus, utroq; duce Boleslao pudico Gracco: & Wladislao Oppolień minas spirāte, et armaturā contrahēte. Boleslaus pius dux Kalissień per plures tractatus, redditis hinc inde captiuis & damnis compensatis, pacem inter eos cōposuit. Cumq; septē & triginta annis Boleslaus pudic9 regnasset, mortuus est, satis deuotus in Graccouia, die Solis septima Decembris, alias quarto idus Decembris, anni domini. M. ducen: septuagesimi noni, in monasterio sancti Francisci, quod ipse fundauit, in choro ad aquilonarē partem sub lapidib9 sectis, in altum eleuatis, sepultus. Hic, princeps bonus, simplicis non fucati ingenii, sobrius & pius moribus, sed in decisione causarum uarius, & a corruptela munerum, parum abstinēs uenationum sectator, a contactu fœminæ alienus, cœlebs & uirgo fuit. Ob quod mactæ uirtutis meritum, Boleslaus Pudicus, quod nulli principum Poloniæ in hanc diem contigit, cognomen sortitus est. Nōnullas ecclesias & monasteria fundauit, prout in incidentibus claruit & patebit. Kinga autem uirgo & relicta Boleslai pudici humato funere mariti, cum Ioheleth seu Helena Boleslai pii Kalissień ducis relicta, In ecclesia sācti Frācisci Graccouiæ ordinem sanctæ Claræ professæ, caput uelarūt, & in Cenobiū sanctimonialiū Sandeceń abeuntes, residuam illic in bonis operibus ætatē contriuerūt.

Boleslaus pudicus terram Oppolień uastat.

1274

Boleslai pudici mors.

Vnde pudicus dictus est.

kinga & Helena mūdo abrenunciāt.

CAPVT XLVI.

Dicamus nunc euentus & cōtingentias ducum maioris Poloniæ, Slesiæ, Mazouiæ, & Pomeraniæ. Ab inicio monarchiæ Boleslai pudici usq; in finem eius, anno domini. M. ducen: quad: nono Przemislaus dux Posnanień irritata priori diuisione terrarum cū Boleslao duce Kalissień germano suo facta. Proprio motu & sensu ab eo ducatum Kalissień recepit, & ei quæq; peiora & sterilia consignauit, scilicet, Gneznā, Bnin, Gredecz seu Gedcz, Nakel, Ostrow, Burchow, Czarnkow Vscze, & Srem. Adiecit insuper captiuationē ipsius, tanq̄ uitæ & principatui eius insidiaretur. Ob hoc merito a Fulcone Archiepiscopo Gnezeń argutus est, donec in festo paschæ anni domini. M. ducen: quinquagesimi tercii cum a captiuitate absoluisset. Et reconciliatione facta, per medium eiusdem Archiepiscopi & Baronum, nouā principatuū diuisionē fecit, tribuēdo duci Boleslao Gneznam, Kalisz, Vielun, Sroda, Pisdri, Gedcz, Pobiedziszka, Bnin, & Biechow. Possidente duce Przemislao Posnaniam cum omnibus alliis pertinentiis maioris poloniæ. Ab eo tempore in fraterna dilectione concordes permanserunt. Captiuauerat & anno sequēti Semouitū ducem Mazouiæ, & Gertrudim uxorē eius. Kazimirus germanus ipsius dux Cuyauiæ Lanciciæ, & Siradiæ, & captiuos in Siradia detinuit. In Slesia autē Boleslaus caluus, dux Legniceń, post duas expeditiones superioribus annis contra Henricum germanum suū ducem Wratislauień factas. Adiecit terciam in

1249

Fulco epus Graco:

Diuisio terrarum …polo: Slesie

Semouitus cū uxore captiuat

Boleslaus caluus Legnicensis

1205

æstate anno Christi.M.ducente:quinquagesimo,Et a Wratislauia repulsus in Legniczam rediens, singula in ducatu Wratislauień igne uastauit. Theutonici uero & prædones quibus stipendia nō soluit, in territoriis Legniceñ & Wratislauień plura loca incastellauerant. Ipse quoq; Boleslaus caluus de omnibus equis & fortunis se exuit. Nec soluenda stipendia soluere potuit. Castrum Lubuceñ, Ioanni & Othoni Brandenburgeñ Marchionibus obligauit. Et ab eo tempore anno scilicet.M.ducente:quinquagesimo, districtus Lubuceñ cum castro, ad marchionatum Brādenburgeñ, a regno poloniæ iniuste alienatus transiit (Illic in ecclesia sācti Petri sub castro Lubusz quiescit tumulatus Myeszko dux Polonus, cui⁹ fuit castrum Lubusz dum uiueret) Ad tantāq; ægestatē Boleslaus peruenit, ut frequentius pedibus iret, q̄ equo ueheretur, & iccirco faciliter a militibus Henrici fratris sui compræhensus, in uincula Wratislauiæ coniectus erat. Sed ad iussa Hērici fratris sui dimissus fuit. Oppida sortis suæ Zithawiam & Gerliczā subditis suis in grauibus summis obligauit. Hinkonem filium Mirzonis Castellani Crosneñ, spe exigende pecuniæ captiuauit, ac Germanis quorū consortio delectabatur, pecunia mulctādum dedit. Qua de re nobiles Poloni, Crosnense castrum, & oppidum Crosna, cum cæteris munitionibus, Conrado fratri & aduersario suo tradiderunt. Quod Boleslaus caluus dolens, Conradi fratri suo insidias ut captiuaretur & occideretur, tetendit. Conradus autem declinans insidias Boleslai, ad Przemislaum Posnanień & Kalissień ducem diuertit. Qui comiter eū excipiens & pascens, Boleslaum caluum Legniceñ, in Henricū Wratislauień duces requisiuit, ut Conrado sortem paternam assignarent, & stipe aliena cum ludibrio suo & suorum eum uiuere non sinerent. Ipsis autē nolentibus & sese excusantibus, Przemislaus dux præfatus Posnanień & Kalissiensis cum equæstri & pedestri exercitu, habēs secum ducem Conradū, in ducatum Legniceñ intrauit, & castrum Bithom prope Glogouiam supra flumen Odram construxit, fossatisq; uallis & militibus muniens, ac duci Corado tradens mandauit, ut nō prius a uexatione ducatus Legniceñ cessaret, donec æqua per Boleslaum ei portio redderetur. Contigit eo tempore ut Boleslaus caluus incautius speculans exercitum Przemislai, ab eius militibus excubias agentibus caperetur, & in uincula per Przemislaum coniectus, custodibus pecunia corruptis, euasit. Dux aūt Przemislaus Posnanień, Posnaniam reuersus, Salomeam sororē suam præfato duci Conrado desponsauit, & magnificas nuptias sub præsentia Fulconis Archiepiscopi Gnezneñ, Boguphali Episcopi Posnanień, & Baronum terrarum suarum celebrauit. Ibidem Thomā Castellanum Posnanień, Thomislaum pincernā, filiumq; eius Sandiuogium, nobiles, de domo Nalancz, accepta cautione, q̄ sibi & Boleslao duci Gnezneñ fratri suo fideles & sinceros se præstarent, a uinculis absoluit. Captiuati siquidē ante tres annos fuerunt, quoniā accusati erāt Przemislaum & Boleslaū fratres de ducatibus maioris poloniæ eiiciendos conspirasse, & ad Boleslaum Legniceñ defecisse, ipsi ducatum maioris poloniæ tradituri. Barwin item dux inferioris Pomeraniæ, interim Przemislao bello Slesiæ implicato, castrum Drdzen comprǽhendit, quod post unius mensis spacium

Lubuceñ castrum alienatum
Johannes et Otto Branden: Marchio
Boleslai infortunium.
Boleslaus Caluus
Zythawia Gorlitz
Oppidum Crosna
Bythom
Boleslaus Caluus captus & pecunia liberatus.
Barwin dux Pomeraniæ castr: Drdzen occupat.

spacium Przemislaus expugnans, milites pro eius defensione relictos, captiuauit, & bona eorum militibus suis in prædam dedit. Anno uero domini. M ducēt: quinquagesimo quarto, Przemislaus Posnanień, Boleslaus Kalissień germani, & Conradus gener eorum, in districtū Wratislauień dominii Henrici ingressi, spolia plurima circa Wratislauiā, Olesznicżam, Trzebnicżā, Siczow, Cyrequiczam, & alia loca intulerūt, eo q̃ dux Henricus fratri suo Conrado, neq; portionē suam dabat, neq; apud Boleslaum Legniceń, ut daretur, instabat. Insuper & pro summa quinquaginta marcarum argēti duci Przemislao debitarū. Ecclesiis tamē & monasteriis honos & debita libertas seruata est. Opizo aūt Abbas de Meszano sedis apostolicæ legat9, in Wratislauia cōmorans, Przemislaū ducem & terram ipsius Posnanień interdicto supposuit, lesum se & Apostolicam sedem asserens, quia eo præsente Wratislauień districtus uastaretur, nūciis tamen Przemislai requisitus, & allegationibus cōuictus post appellationē et intimatam, alias post uiginti sex dies interdicti, a die Veneris post dominicam Reminiscere, usq; ad diem Martis post dominicam Iudica computatis interdictum relaxauit. Eodem anno dux Conradus de castro Bithom Henricum ducem Wratis: germanum suum captiuauit, nec dimisit, donec obsides posuit, q̃ portionē suam a duce Boleslao Legniceń repeteret, aut portionem ducatus Wratis: bona fide sibi præstaret, propter quod duce Henrico Wratislauiensi instāte, in anno sequenti uidelicet. M. ducen: quinquagesimo quinto. Cōuentione ducis Boleslai Legniceń & Henrici Wratis: apud Glogouiā habita. Ex sententia Thomæ episcopi Wratis: & cōmunium Baronū, Boleslaus Legniceń multipliciter detrectās atq; resistens duci Conrado portionē suæ sortis Glogouiam, cum attinentiis fere cōuictus tribuit, & dux Cōradus obsides duci Hērico Wratis: restituit.

1245 Spolia plurima circa Wratislauiam

Opizo legat9 Papæ interdictū ponit.

Conradus Henricum germanum captiuat.

Henricus Wratislauiensis captiuus

1255

Conradus Dux Glogouiae

Concordia eorum ex restitutione.

CAPVT XLVII.

IN Pomerania quoq; anno domini. M. ducente: quinquagesimo quinto, Swatopelcus Pomeraniæ dux Msczugium filium suū olim apud Cruciferos Prussiæ obsidē, cū exercitu & nocte præcedēti in diem sancti Michaelis misit, castrum Nakel intercepit. Quod cum Przemislao duci Posnaniensi, cuius castrum erat, nunciatū esset, obsidione castrum cinxit, habens secum Boleslaū Kalissień, & Kazimirum Cuyauień, Lancicień, & Siradień duces, habēs in auxilium mille milites Boleslai pudici Gracco: & Sandomirień. Semouiti uero Mazouiæ ducis octingentos. Non tamē cum tanto exercitu profecit, sed nouo castro e regione antiqui castri uersus occiduum locato. Ad prohibendū ingressum & egressum Pomeranorū de castro antiquo, soluta obsidione, discessit. Etiam & auxilia principum remisit. Vt autē expugnationem castri Nakel maturaret, Przemislaus cum ducibus Boleslao Kalissień, & Kazimiro Cuyauień, nocturnis temporibus ad castrum Raczansz, quod a Swatopelcone tenebatur, āte lucem diei ueniens, oppugnauit, & uociferationibus præmissis, ignem iniecit. Castellani autē maximo pauore concussi, alii per medias flammas exiliētes in potestatem ducum uenerunt. Alii ab igne miserabiliter deuorati sunt. Castrum autē totū, præter cellaria & foueas conflagratione periit. Swatopelcus irritatus

1255 Nakel

Nagkell

cus irritatus, ad Nakel in medio quadragesimæ cum omni sua potẽtia uenit & fossato castri noui, lignis aridis ac pinosis implens, cõflagrare nitebatur, Milites uero Przemislai igne adhibito, anteq̃ alia cõducerentur, omnes strues iniectas exusserunt. Tandem castrum nouum expugnare cœpit, ubi occisis uiginti, & pluribus uulneratis expugnationem Swatopelk intermisit, & ad Pomeraniã tristis redijt. Et congregato nouo exercitu, usus arte & astu. Dominica Rogationum, in montanis exercitũ in insidiis collocauit, maneq̧ milites Swatopelconis ex castro Nakel iuxta præsignationem ipsius erumpentes, in certamen prouocarunt, milites polonorum de nouo castro & fugere se simulantes abduxerũt, & ipsos ad insidias perduxerunt. Swatopelcus etẽm cum suis a tergo consurgẽs, & ex fuga a fronte conuersi, uelut quasdã uictimas in medio conclusas occiderunt, castrũ tamen non obtinuerunt. Ad ultimum Swatopelcus ad reconciliandum duci Przemislao, Poponem fratrem ordinis Cruciferorum submisit, Polonus hic erat, genere nobilis, natione Graccouita, per maternã lineam Przemislao sanguine iunctus, & conuẽtũ in uigilia sancti Iacobi, apud uillã Eczinã agẽtes, auctoritate cõpromissi Popo sic sententiam pronunciauit. Swatopelcus crastina die sancti Iacobi, castrum Nakel iniuste interceptum, nepoti suo duci Przemislao restituat, & omnes captiuos liberos dimittat. Przemislaus uero, pro expensis & demolitione castri Raczansz, Swatopelconi quingentas marcas argenti, in certis terminis soluat, & interim obsides ponat. Qua pnunciatione ab utroq̧ principe acceptata, reconciliatio facta est, castrum Nakel duci Przemislao resignatum. Nouum uero demolitum, & nouem adolescentes nobiles pro obsidibus scilicet Dirsicraius & Dobrogostius filii Vincẽcii, Wlodimirus Prandothæ, Iacobus Boguphali de Czirnelin, Ianussius Dobiessouicz de Pnyew Samson Gnyeuomirouicz, Derslaus Iareczeuicz, Mroczko Przeczslauicz & Sandwogius Sbiluthowicz, Swatopelconi dati sunt, quousq̧ quingẽtæ marcæ argenti effectualiter ei soluerẽtur. Redeamus nũc ad Slesiam, Boleslaus dux Legniceñ seuus appellatus, Thomam Episcopum Wratis: uirum ætate & uite laudabilẽ, in Gorka prædio Abbatis de arena, dum illic ecclesiam consecraturus aduenisset, in nocte effractis hostiis, die sexta Octobris: anni Christi. M. ducen: quinquagesimi sexti captiuauit, & Theutonici complices dũcis Boleslai quos in Slesiam induxerat, consilio eorum utens, cognito q̧ Thomas Episcopus usum equitandi non haberet, eum in equum trotantem unica camisiola in qua dormierat tectũ, transposuerũt, latrunculus aũt quidam ex Theutonicis, uisa nuditate Episcopi, & stridore dentium præ frigore, misertus illius, eum ueste sua uirgulata & ocreis antiquis induit. Deductum aũt Pontificem in Vlay castrũ, cum Boguphalo Preposito, & Hecardo Canonico Wratis: quibuscum captus erat, in carcerẽ & uincula idem Boleslaus seuus coniecit. Donec decimas manipulares in fertones cõmutaret, ac decem milia marcarum solueret. Dissimulauit & silencio hãc rem trãsiit. A Capitulo Wratis: requisitus dux Henricus dux Wratis: Sed nõ dissimulauit Fulco Archiepiscopus Gnezneñ, qui celerrime Episcopis prouincialibus Lanciciæ conuocatis, Boleslaum ducem Legnicẽsem cũ diocesi Wratislauiensi

Swatopelkus sine victoria Pomeraniã regressus.

Stratagema.

Eczin

Popo sentenciã concordiæ profert.

Obsides dati nomine.

De Slesia Boleslaus Legnicensis ... Thomas episcopus wratisl: captiuatus.

1256 ... equitandi ... epus

A Theutonis in Vlay ducit.

Decime manipulares in fertones commutate

tislauiensi interdicto supposuit. Mittensq; ad Alexādrum papam quartū, in mandatis accepit, ut Boleslaus seuus cum complicibus facinoris interdiceretur, quoadusq; Christos domini relaxaret. Superuenit & aliud mandatum apostolicū, post accusationē proteruiæ ducis Boleslai calui (qui interdictum tanq̃ stipulam reputans ex Vlay castro in Legniczam pontificem cum sodalibus ipsius Preposito Boguphalo, & Canonico Hecardo transferens, separatim queq; squaloribus carceris afflictis addens afflictionem deputauit & coniecit) ut Archiepiscopus Gneznē & Maydenburgeñ cum eorū suffraganeis, in Germania & Polonia crucem contra seuum Boleslaum & eius subiectos prædicarent, quod nō cernitur cōtinuatū, qa iā in festo Paschæ anni dñi. M. ducen: quinquagesi: septimi pacificatus, a uinculis solutus erat. In uniuersa diocesi Wratislauieñ, capitulo suo Wratislauieñ, & metropolitano suo Archiepiscopo Gnezneñ irrequisitis, cōmutationem decimarū manipularium in fertones, & duorum miliū marcarū argenti solutionē, ultra pānos sarlaticos a Boguphalo Preposito, & Hecardo Canonico exactos, pollicitus, medietateq; pecuniæ soluta de residua medietate soluēda, transmutatione decimarū manipulariū in fertones non reuocanda, obsides filios nobilium & scultetorum suorū posuerat, cum consortibus captiuitatis Preposito & Canonico, ut præmissum est in festo Paschæ liberatos. Originale autē literarū Apostolicarū ad prædicandū crucem contra Boleslaum seuū Legniceñ, apud ecclesiam beatæ Mariæ Sandomiriæ habetur, quarū inicium est tale. Alexander Episcopus seruus seruorū dei, Venerabilibus fratribus Archiepiscopis Gnezneñ & Maydenburgeñ eorumq; suffraganeis salutem & apostoli: be: Non absq; multa cordis amaritudine iamdudum accepimus. Finis earundē, Datū Laterani tercio kale: Aprilis, pontificatus nostri āno tercio.

Fulconis interdictum cui sup additū apostolicum.

Cruce signati a papa contra Boleslaum decreti.

Liberatio eorū

Originale pro cruce signatis.

CAPVT XLVIII.

ANno uero natiuitatis domini. M. ducen: quinquagesimo sexto. Adiecit & aliud facinus malignum Boleslaus dux Legniceñ eodem āno, in germano suo Cōrado duce Glogouieñ patrandum Inuitauit siquidem ipsum ad conuiuandū, reuera autē ad captiuandum, quod persentiens dux Conradus, plures pro numero secū in Legniczam transiens assumpsit, & maiori parte eorū in silua proxima Legniczæ relicta, cum expedita aliorum manu in castrū Legnicense peruenit. A Boleslao ut uidebatur benigne exceptus. Et anteq̃ ad superna per gradus ascēderet, uidens Theutonicos Boleslai milites turres & menia occupasse, Boleslaum seuum captiuauit, ac extra portam castri, anteq̃ milites Boleslai descendissent, ad eos qui in silua operiebātur, deportauit, & abinde in Glogouiam deductum, arctæ custodiæ deputauit. Nec dimisit donec qui Thomam Episcopum Wratis: deprædatus fuerat, de omni pecunia ab eo data & dāda deprædaretur, exegit namq; ab eo totam prædictam pecuniarū summam. Subtracto item ex humanis Przemislao duce Posnaniensi (de cuius obitu infra dicetur) Boleslaus germanus eius, dux Gnezneñ & Kalissieñ cum gentibus suis, & præfati Przemislai ducis ut præfertur mortui. Habens secum Varcislaum Boguphali Slauiæ & Kassubiæ ducem, quo cum cōfœderatus erat

Conradus fratris dolū suo vicit.

1258

kazimiri ducis fraus promissionis.

contra Kazimirum ducem Kuyauień, Lancicień, & Siradień, anno domini M.ducen:quinquagesimo octauo Cuyauiam inuasit, & Iunislauiam obsedit & oppugnauit. Causa erat quia prælibatus Kazimirus dux Cuyauiēsis Castellaniam Landeń in hereditate ducis Boleslai aliquot annis iniuste occupauerat. Kazimirus autē cernens se haud parem Boleslao missis caduceatoribus, sub certis condicionibus reddere Castellaniam Landeń promisit. Boleslao autē credente & obsidionem soluēte, nil eorum quæ promiserat adimpleuit, quinimo sequenti anno cum exercitu quasi duorum milium militum, terram Kalissień clandestine ingressus, in ea deseuit. Boleslaus autē dux Kalissień cum de hoc certior factus fuisset, de itinere quod in Posnaniam continuabat reuersus, cum suis dumtaxat curiēsibus, & triginta militibus in transitu collectis, ac agrestibus quibus pecus ereptum fuit, ipsum ducem Kazimirū pecus agentem in nemore pinoso dicto Solecz inter Opatow Archiepiscopalem & Kalinam, alias Clamā militarem, uillas situato, consequutus est. Postremisq; aciebus disturbatis, primi quum fortem & numerosum exercitum Boleslai existimarent, terga uerterūt, referebant enī se tāto pauore correptos, ut circa singulas nemoris arbores, ingentes hostiles copias arbitrarētur consistere. Excussa est ergo & reddita agrestibus præda, milites q; ducis Boleslai tricētis equis & spoliis sunt potiti. Non quieuit Kazimirus dux Cuyauiēsis hac clade perturbatus, sed cum adiutorio ducis Swatopelci Pomeraniæ, erecto nouo castro in oppido Pakosck, ad ducem Boleslaum pertinēte, uicinam oram spoliis infestauit, tot & tantis iniuriis Boleslaus dux Kalissiensis prouocatus, uenit sexta die Octobris in terram Lancicień cum Boleslao pudico Gracco: & Sandomirień, Ruthenoꝝ ac Cumanorum habente præsidia. Cum Semouito Mazouiæ germano eiusdē Kazimiri, Cuyauień ducis, habente secum Romanum filium Danielis regis Russiæ cum exercitu Ruthenorum, ducibus & patruis suis Kazimirū ducem Cuyauień uelut publicam pestem persequentibus, & tam incēdiis q̄ spoliis ac cœdibus in miserabilem solitudinem eam uastauerunt. Castroq; in illa edificato atq; munito, illud in fidem & potestatem Semouiti Mazouiæ ducis ad uastandum ulteriora tradiderunt. Humiliatus dux Kazimirus sufferētias pacis ad diem sancti Andreæ peciit. Et in præfato festo iuxta arbitrium communiū Baronum de castris & finibus occupatis se cessurum iureiurādo spopondit. Nec tamen cessit, sed iam alterum contractum & iuramētum perfregit, propter quod denuo Boleslaus dux Kalissień circa festum sancti Bartholomei anno domini. M.ducen:sexagesimo primo, terram Cuyauiæ uastauit, nec copias ex Cuyauia deduxit, donec castrū Lādense, & castrum quod Kazimirus edificauerat, suis officialibus fuere reddita. Relicto Boleslao Kalissień, repente eodem anno sibi Kazimirus dux Cuyauiēsis & Lanciciensis districtum Lelouiēsem usurpauit, castrumq; in colle, oppido Lelouiensi proximum edificauit, quod eo discedente, Boleslaus pudicus dux Graccouiæ & Sandomiriæ, conquisiuit & suæ iurisditiōis fecit. Accidit & aliud infaustum duci Kazimiro malum facinus. Nam duo filii ex priori uxore suscepti, insurgentes, Zemomisl Lancicień, Lestko Siradień castra & districtus, sub patre militibus uniuersis

kazimiri exercitus meticulositas.

kazimiri periurium.

Boleslai ducis kalissień bellica instantia.

1261

uniuersis tyrannidem patris perosis, sibi adherentibus, & in eorum subiectionem concedentibus, occupauerunt. Item Semouito duce Mazouiæ in curia sua Iasowsko, alias Iasdow cõmorante, anno domini. M. ducen: sexagesimo secundo Rutheni & Lithuani inter se liga confœderati, per siluas & nemora silenter in uigilia Ioannis Baptistæ aduenie͂tes, incautum cũ filio eius Conrado & militibus præsentibus occupauerũt. Suamirus aũt seu Suarno, nepos Danielis regis Russiæ, quia in sortem eius cesserat, ducem Mazouiæ Semouitũ truculenter decollauit. Conradũ uero filium ipsius Mendog & Lithuani conseruarunt, & eodem ãno ab eis redemtpus est, tũc Rutheni cum Lithuanis ex Iasowsko egressi, Mazouiam prædabãtur, quibus Barones Mazouiæ cũ agrestibus in arma coactis in rure cui nomẽ Dlugosyedle occurrerũt & fortiter præliãdo, a multitudine hostili superati sunt. Victores autem Rutheni & Lithuani, uniuersa Mazouiæ ora & maiori pte Cuyauiæ peruastata, cũ immensa præda hominũ & pecorũ, succensis oppidis & uillis, in suas terras redierũt. Superuenit tãdem Boleslaus pius dux Kalissieñ in festo sancti Michaelis, præcibus freque͂tibus Gertrudis relictæ ducis Semouiti peruictus, & ciuitatem Ploceñ a Barbaris exustã, cum castro refecit: Fossatisq; & uallis communiuit, & Boleslao ac Conrado filiis ducis Semouiti de sua liberalitate præsentauit. Non conte͂ti autẽ Rutheni cum Lithuanis de præda & clade Mazouiæ illata, sequenti anno in Mazouiam remearunt, & in ea propter desolationẽ nil reperientes, in castellaniã Louiceñ ad Archiepiscopum Gnezneñ pertinentẽ, concito gradu perueniẽtes, igne & multiplicibus prædis eam consumpserunt. Nemineq; defensionem opponente, in terras suas superbiendo discesserunt.

Mazouię clades.

Castellania Louiceñ Archiepiscopi Gnezneñ vastatur.

CAPVT XLIX.

PRopiciaturus dominus Polonis specialiter Mazouitis, dissensiones ciuilesq; discordias inter Lithuanos & Ruthenos imisit, nã Mendolphum alias Mendog regem Lithuanorum, nepos eius Stroynath principatũ apud Lithuanos nacturus, quiescentem obtruncat, & omnes filios eius præsentes, & principatum rapit, anno domini. M. ducen: sexagesimo tercio. Voysalk autẽ filius & Theophilus cõsobrinus Mendog, anno sequenti uidelicet. M. ducen: sexa: quarto, Stroynath uenationes tractãtem, exprobrata ei cœde patris interimerunt. Fuit autẽ Voysalk monachus Russiæ tonsus, qui occidens Stroynath, ducem Lithuanorũ se gerere cœpit. Anno autẽ dñi. M. ducẽ: sexagesimo septimo propter simultates & odia pro terris Russiæ, quas Voysalk sibi appropriare nitebatur, in quodam rure circumuentus, a Leone duce Russiæ, filio Danielis olim regis Russiæ occisus est, sed de Lithuanis hactenus. Castrum Santhok per Saxones anno Christi. M. ducente: sexagesimo quinto compræhẽsum, Conrado marchioni Brãdenburgeñ tanq̃ munus dotale consortis suæ est præsentatũ, Sed Boleslao pio duce Kalissieñ ad expugnationẽ illius contendente, per cõmunes Barones conclusum & acceptatum est, ut Boleslaus pius suum castrum Santhok, Conradus uero Marchio Brandenburgeñ alterum suum castrum Drdzen tanq̃ iacturas generantia, demoliat, quod tandem uterq; exercitus exequutus est

Mendolphus Lithuanorum rex occiditur.

Voysalk occiditur.

Santhok & Drdzen castra demoliuntur.

exequutus est. Sed ãno sequẽti Boleslaus pius dux Kalissieñ, contrauẽniẽdo pactis & ordinationi, cum equæstribus & pedestribus copiis ꝓfectus, castrũ Santhok ex roboribus infra unius mẽsis spacium affatim edificauit, præsidioq; & uictualibus imposito, discessit. Quo abeunte Conradus Brãdenburgeñ marchio, castrum Sãthok obsidione uallauit & expugnabat. Boleslaus autẽ pius dux Kalissieñ, pugnam & discidiũ cum uicino ac genero suo horrens, missis nunciis deducto præsidio Polonorũ, castrum Santhok Conrado marchione & exercitu ipsius inspectãte exussit. Otho tamẽ Othonis Marchio Brandenburgeñ, sibi appropriare Castellaniã Santoceñ cupiens, anno domini. M. ducen: sexagesimo nono, castrũ Sulencz de roboribus lignorum propere, inter oppidum Poloniæ Myedzirzecz & Lubusz edificauit, tandẽ in oppidum Myedzirzecz quod fossis & propugnaculis ligneis eo tempore muniebatur, irruit, & ipsum spoliauit, castrum tamẽ non cõpræhẽdit. Quẽ Boleslaus dux Kalissieñ cũ suis gẽtibus sequutus, terram præfati Marchionis Lubuceñ in girum uastauit. Eaq; uastata, castrum Sulencz succendit & conquisiuit. Saxonibus fere omnibus pro præsidio illic relictis igne consumptis. Solo Sabel Capitaneo uiuo in manus & captiuitatem Polonorũ ueniente. Verum ãno sequẽti Boleslao pio duce Kalissieñ, uisitãte Boleslaum pudicũ apud Graccouiã, Otho Marchio Brandenbũrgeñ castrũ Sãthok de lignis edificauit, quod ubi Boleslaus pius cognouit, e Graccouia reuersus, forti agmine militum stipatus, castrum Drdzen in octo diebus incipiendo in festo sancti Georgii construxit, & præsidiũ militum ei imposuit. Sed dum negligẽtius seruaretur, a Saxonibus decima septima Decembris nocte interceptum est, & utroq; castro Otho Brandenburgeñ potitus est. Quod Boleslaus pius dolens, cũ omnibus equæstribus & peditibus maioris Poloniæ, tam suis q̃ nepotis sui Przemislai & Cuyauiæ, quia tunc Zemomislaus dux Cuyauiæ in eius deditionẽ cõcesserat, tribus aciebus seu exercitibus castellaniã Sãdoceñ, ãno Christi. M. ducen: septuage: primo ingressus, oppida & uillas, spoliis & incendiis uastauit. Hostibus in munitionibus sese conseruantibus & pugnam subterfugientibus, ad oppidumq; Soldin ueniens, scalis appositis ipsum cœpit, & in milites spoliis diuisis incendit, ac cum frequẽtibus gregibus & spoliis in sua rediit. Interim primores & omnes nobiles terrarũ Cuyauiæ & Lanciciæ, uidentes ꝙ dux eorũ Semouitus alias Zemomisl, fratrũ Cruciferorum Prussiæ, apud quos nutritus erat, Barones suos cõtemnendo, sequeretur consilia, Anno Christi. M. ducen: sexagesimo nono Boleslao pio duci Kalissieñ adheserant. Zemomisl uero cernens se spretum & derelictum, Boleslao duci poloniæ notabile castrum Crusuicieñ donauerat, qui tali munere præuentus deditionem militum Cuyauieñ & Lancicieñ abnuens, Zemomislao duci eorum, ita ut ipsorũ consilia tanq̃ probatiora sectaretur reconciliauerat. Et post bienniũ eidẽ duci Zemomisl castro Crusuicza restituto, ne a quopiã hostium interciperetur, deleri iussit. Sub eodem tempore Boleslaus pius Kalissieñ tria castra erexerat. Vnum in uilla comitis Sczedrici quod appellauit Dupin. Aliud in uillagio Gnieuomiri filii Trzeboslai, quod uocauit Nyeslusz. Terciũ in terra Vyeluneñ super fluuium Prosznа, quod

1269 Castrum Sulencz edificat.

Otho Branden: burgeñ Marchio

Sabel captus.

Castrũ Drdzẽ reedificatũ intercipitur.

1271

Oppidũ Soldin captum.

Primores Cuyauię & Lancicię deficiunt.

Boleslaꝰ kalissieñ tria castra erigit.

quod ex nomine suo Boleslauicz nominauit, & id solum de tribus prædictis usq; nunc manet. A rege Kazimiro secundo muro roboratum.

CAPUT L.

Transeamus nunc ad Pomeraniā. Anno domini. M. ducen: septua: Mscżugius dux Pomeraniæ auxiliis Prutenorum infideliū fretus, terram Culmeñ uniuersam Cruciferorū, & episcopatum Pomesanieñ spoliis & cœdibus uastauit. Insuper quindecim naues oneratas uictualibus, Cruciferis abstulit. In cui9 ultionē Lodouicus magister Prussiæ collecto exercitu, Pomeraniā circa oppidum Noue, in die Apostolorū Petri & Pauli ingressus, eam igne & spoliis afflixit. Nec ea uastatione contētus, aliam in die sancti Bartholomei ægit, & Pomeraniam circa oppidum Tsczow ignib9 & spoliis desolauit. Post hoc Mscżugius dux Pomeraniæ, cum Lodouico Prussiæ magistro damnis hinc inde cōpensatis, pacem inter se custodiendam concluserunt. Sed magistro Lodouico mortē obeunte, Mestwinus seū Mscżūgius dux Pomeraniæ præfatus, terrā Culmeñ, & episcopatū Pomesaniēsem, ferro, spoliis, & flāmis deuastauit. Quē Theodricus magister Prussiæ, nouiter electus, insequutus, magnam partem Pomeraniæ armis & igne depopulat9 est. Orta est deinde de principatu Pomeraniæ discordia, anno domini. M. ducen: septuagesimo primo, inter Mscżugium natu maiorē, & Varcislaum natu minorē, germanos filios Swatopelci, olim ducis Pomeraniæ. Veritusq; seditionem Mscżugius, Varcislaum captiuauit, & aliquāto tempore apud Redzk in uinculis tenuit. Qui euadens bellum Mscżugio intulit, facileq; a Mscżugio fusus, in siluas refugit. Stragem autē mutuam omnibus Pomeranis excitantibus, fratres in concordiam & æqualem Pomeraniæ diuisionē compulerunt, tamē Varcislaus minor natu, ulceratum erga fratrem gerens animum, suæ captiuitatis dedecus prosequuturus. Cōradum marchionē Brandenburgeñ, filiam Przemislai olim ducis Posnanieñ matrimonio habentē, enixius sollicitauit, ut ei præsidia aduersus fratrē præstaret. Qui non abnuit, dummodo præmia offerret. At ille pecuniæ & donatiui inops, castrum & ciuitatem Gedanum, quæ sibi in sortem cesserat, et obligauit & tradidit. Secedensq; in Vissegrod, morbo correptus interiit, a militibus in Iuniwladislauiā delatus, in monasterio fratrum minorum sepultus. Mscżugius ergo munitiones & omnes possessiones, quas Varcislaus obtinuerat, possedit, præter castrū & oppidum Gedanū, quod milites Conradi Marchionis Brandenburgeñ cōpleuerant & possederāt, nec dimittere uolebant. Et quia expugnatio eius difficilis erat, cū sit locus natura & arte satis munitus, ad Boleslaum pium ducem Kalissieñ animo & militia illa ætate pollentem, ex matertera Mscżugii genitum, consilio suorum Baronum confugit. Qui ad obeūdum huiuscemodi negocium, tempus hyemis sequētis consignauit. Et quintadecima Ianuarii in Pomeraniā uenit, simulq; cum Mscżugio & Pomeranis Gedanum tam terra q̄ aqua, graui obsidione strinxit. Et quum tormētis & apparatu bellico non pficeret, nona die expugnationē per admissionē militum ægit. Pugnaq; utrimq; in longum feruente Saxonibus missilia tela & saxa defecerunt, & ideirco defensionem remissius

prosequuti

Terræ Culmeñ Pomesanieñ uastantur.

Dissensio diuidendæ Pomeraniæ.

Varcislai interitus.

Gedanum obsessum.

prosequuti sunt. Propter quod Poloni & Pomerani, castrũ in aliquot locis perforantes, clamore in altum eleuato, uictores in castrũ irruperunt, & Saxões quosq; obuios obtruncarunt & trucidarunt, spoliis & rebus Saxonũ potiti, Boleslao itaq; duce Kalissiensi discedente, Mscezugius dux Pomeraniæ in quosdam Gedaneñ animaduertit, Arnoldũq; & Iacobum cũ cognatis eorũ capite damnauit, & bona eorum confiscauit, quoniã hi in mortem suam, & suorũ Baronum conspirassent, & Marchioni Brandenburgeñ tenatius adhesissent. Duas quoq; uillas, quæ ad illos pertinebant, Serobothow, & Vithomino Episcopo Albero & suæ ecclesiæ Wladislauiensi perpetuo donauit. Boleslaus aũt dux Kalissieñ eodẽ anno. M. ducen: septuagesimo secũdo, sexto kalendas Iunii, Przemislaum ducẽ Posnanieñ, nepotem suum sextũdecimũ agentem ãnum, misit cũ copiis equæstrium & pedestrium occasione castri Santhok occupati cõtra Marchiones Brãdenburgeñ curã traducẽdi & regendi exercitus Przethpelconi palatino Posnanieñ, & Ioanni q & Ianek appellatus est, castellano Kalissieñ demãdando. Qui Marchiã ingressus, castrũ Strzeleze a Conrado Marchione Brandenburgeñ nouiter extructũ, expugnauit & recepit. Deinde tota ora circa Odram uastata, & hostiliter exusta, cum exercitu & spoliis redeunti, iuxta castrum Vyelen nunciatum est, castrũ Drdzen paruo militum præsidio teneri, a Kassubitis quoq; qui cum polonis erant, primã portam igne apposito, incensam esse. Mouit ergo exercitum, & Saxonibus uitam dumtaxat paciscentibus, castrũ Drdzen conquisiuit. Fœlixq; ad penates rediit, duorum castrorũ conquisitione insignitus atq; laudatus. Et quia Marchiones Brandenburgẽses occupato castro Sãthok, ex eo sæpenumero Poloniæ fines lacessebant. Ideo dux Boleslaus pius Kalissieñ, ãno domini. M. ducen: septuagesimo octauo, coadunato exercitu ex gentibus suis & nepotis sui Przemislai ducis Posnanieñ, Mscezugio fratre suo duce Pomeraniæ, personaliter cum gentibus suis ei adherente, in terras Marchionum Brandenburgeñ descendit, & occurrentem sibi circa Soldinũ Othonem longũ, filium Othonis tercii, quum multo inferior esset uiribus, prælio cõmisso, eũm uicit & fugauit. Ac omnem terram circa Odrã peruastando, spoliãdo, & exurendo. De spoliis, diuisione cum Mscezugio ex æquo facta, in sua remeauit. Ipseq; ãno sequenti uidelicet. M. ducen: septuagesimo nono, in castro Kalissiensi febribus correptus, die Veneris septimo idus Aprilis, sacramentis procuratus, mortuus est, in Posnaniamq; relatus, in ecclesia cathedrali in sepulchro patrũ suorũ tumulatus. Przemislao duce Posnanieñ nepote eius in ducatum Kalissieñ succedente. Is Ioheleth, alias Helenam Boleslai pii relictam, dote abundanti emãcipauit. Et ipsa paulopost, ad Kingam sororem eius, germanã Boleslai pudici, Graccouię & Sandomirieñ ducis consortem, cõcessit, deo peramplius famulatura. Expediuit & filias præfati Boleslai pii Kalissiẽsis neptes suas, Heduigim priorem Wladislao Loktek duci Brestensi, filio Kazimiri ducis Cuyauiæ tradidit. Alterã Elizabeth Henrico uentroso duci Legniceñ, filio Boleslai calui, qui & Rogathka appellatus est, locauit. Tercia Anna in uirginitate diem clausit extremam. Anno domini. M. ducen: quadragesimo octauo, Iacobus Leodiensis Archidiaconus

Mscezugiũ i Gedaneñ seuicia.

1272

Conradus Marchio Branden:

Castrũ Drdzen

1278

Brandenburgeñ terra vastatur.

1279

Boleslaus kalissieñ moritur.

Helena uxor Boleslai ad kingam sororem pergit.

Henricus ventrosus Legniczen

1248

conus Innocencii papæ quarti ex concilio Lugduneñ legatus, in poloniã uenit. Et sinodum apud Wratislauiã ægit. Ad quam, Fulco Gnezneñ Archiepiscopus, Prandotha Graccouieñ, Boguphalus Posnanieñ, Thomas Wratisla: Michael Wladislauieñ, Andreas Ploceñ, Nankerus Lubuceñ, Henricus Culmensis, Episcopi, uenerũt, Et nomine apostolicæ sedis expositis pluribus angustiis eiusdem sedis, medietatem fructuũ per tres annos continuos pro releuamine poposcit. Pontificẽs uero ecclesiæ Polonicæ, quintã partem fructuum suorũ beneficiorum, & sui cleri obtulerunt. Et summo Pontifici, p Gothfridum pœnitentiarium cito transmiserunt. Et quia uetus obseruantia in regno poloniæ ab inicio fidei suscepte, in illam diẽ tenta custodiebatur, ut ieiunium quadragesimale, a dominica septuagesimæ in diem paschæ continuaretur, cum frequẽti præuaricatione & graui discordia inter clerum & laicos. Ideo inter præfatum Iacobũ Leodiẽsem Archidiaconũ, legatum papæ ac Pontifices ecclesiæ Polonorũ, huiusmodi cõsuetudine a Romana ecclesia & aliis regnis catholicæ relligionis discrepante, uentilata. Auctoritate apostolica & consensu præsentium Pontificum, prædictus Iacobus legatus, tam ecclesiasticis q̃ sæcularibus personis esum carniũ, ad diem cinerum exclusiue concessit, ab eoq; tempore Dominica septuagesimæ a polonis uetus carnispriuium nominari cœpit, & in hactenus nominatur. Anno domini. M. ducẽ: quadragesimo nono, Bruno Olomucẽsis Episcopus, dignitate sacerdocii neglecta, ob quasdam cum Wladislao duce Rathiborieñ inimicitias, oppidũ Rathibo: obsidione cingens, expugnauit. Et tam oppidũ q̃ ecclesias & monasteria incendio conflagrauit. Ad castrum autẽ Rathibo: quum machinas admouisset, turpiter repulsus abiit, tãdem habitis hinc inde pro pace tractatibus, Wladislaus dux oppidum Rathibo: a Brunone Episcopo tribus milibus marcarũ redemit. Eodem anno Albertus olim Episcopus Armacanus, tunc uero, ab Innocentio papa quarto in Episcopum Prussiæ promotus, ad Danielem Russiæ missus, obediẽtiam Romanæ ecclesiæ ab eo præstari, requisiuit. Qui requisitioni apostolicæ minime paruit, & legatum apostolicũ sine honore dimisit. Anno quo supra. M. ducen: quadrage: nono, Cruciferi, q Balgam & Elbing castra in Prussia custodiebãt, non mediocri exercitu coadunato, Prutenorum regionem Nactaga hostiliter ingressi, & flãmis & cœdibus grauissime uexarunt. Dum autẽ redirent, a Prutenis iniquitate locorũ circumsepti, cum euadere non possent, se hostibus dederũt. A quibus ad unũ circa uillam Vitke appellatam, trucidati sunt.

Bruno Episcopus Olomuceñ Ratiboriã expugnat.

Cruciferi Nactagam inuadunt.

CAPVT LI.

Boleslaus pudicus dux Gracco: & Sandomirieñ. Et Prandotha Episcopus Gracco: ambo deuotionis uiri, anno domini. M. ducen: quinquagesimo. Miserunt in Lugdunum ad Innocentiũ papam quartum, magistrũ Iacobum de Skarzessow, decretorũ doctorem, Decanum Gracco: humilis quidem sortis & staturæ exiguæ, sed pclarare doctrinæ, & magnæ factiuitatis uirum. Et magistrũ Gerardũ Canonicum Gracco: atq; Boguslaum, fratrem ordinis prædicatorum Subpriorem domus Gracco: nuncios. Qui per organum Iacobi de Skarzessow, summo

Legati ad Papam pro. f. Stanislai canonisatione.

Pontifici.crebrescentia ac stupenda miracula, per beatum Stanislaum multimode facta, exposuerūt. Sūmus aūt Pontifex grauitate solita in huiusmodi rebus custodita. Per speciales litteras, examen miraculorum beati Stanislai Episcopi Gracco: Archiepiscopo Gnezneñ, Episcopo Wratislauiensi & Abbati de Lubeus commisit. Præcipue examen cuiusdam militis Cētenarii (Gethko hic erat) qui etsi sanctum Stanislaum non nouerit, eos tamē qui illum nouerāt, ferebatur nouisse, & ex eis puritatem, conuersationem, causam martyrii, & miracula beati uiri Stanislai didicisse. Anno autē sequenti, acceptis codicibus examinationis a cōmissariis apostolicis, Nuncii priores ad procurādum canonisationem beati Stanislai, ad Innocentium quartū, iterum per Prandotham Episcopum & Capitulum Gracco: adiunctis nonnullis fratribus de ordine prædicatorum maiorū & minorum, de domibus & monasteriis Gracco: propter faciliorē expeditionē, missi sunt. Hi dū papam super consumatione canonisationis sollicitarent. Et Ioannē Gaiethani tituli sancti Nicolai in carcere Tulliano Cardinalem Diaconum, ad uidendū examen testiū obtineret. Propter uetustatem temporis Cardinales hesitātes, infecto negocio papæ persuaserunt, ut nuncii ad cōmissarios apostolicos redirent. Et merita ac miracula beati Stanislai, scrupulosius examinata, per noua scripta reportarēt. Itaq; secundario examine de uita, martyrio, & magnificis miraculis beati Stanislai accepto. Nuncii magister Iacobus de Skarzessow, & magister Gostwinus Canonicus, impēsis Prandothæ Episco: & Capituli Graccouieñ, & totius cleri dioecesis Gracco: qui in id opus gratuite quotiēs requirebātur, contribuebāt. Ad Innocentium papam quartū, e Galliis in Italiam egressum, in Perusio residentem. Vbi beatum Petrum, nouum martyrē canonisauit, tercio reuertuntur, noua scripta & testimonia, nouos ac præsentes testes, in quos miraculosa beneficia beati Stanislai fuere collata, exponētes Pluribus diebus sollicitādo prope diem semotis omnibus difficultatibus, canonisationem expectabāt. Cum subito quidam Cardinales, præsertim Rainoldus, Cardinalis & Episcopus Hostieñ, ob diuturnitatē temporis canonisationi beati uiri Stanislai obstantes repugnarūt, propter quod nūciis Gracco: ecclesiæ percunctantibus, quid facto opus esset. Ioannes Cardinalis Gaietanus inspiratus dixit. Necessū habet sanctus uester Stanislaus unū finale miraculum operari, ut discordes & obstātes Cardinales, in unā & concordē impellat sentenciā. Quo audito nūcii ecclesiæ Gracco: negociū huiusce rei, Christo & beato Stanis: nil hesitātes supplices cōmiserūt. Rainoldus itaq; Cardinalis canonisationis sancti uiri hostis & aduersarius, graui correptus est egritudine, ut suo suorumq; phisicorum iudicio, mortem timeret & expectaret. Vigilanti ergo & soli in grabato iacenti, Sanctus uir Stanislaus apparēs dixit. Agnoscis ne me? Qui stupens, non agnosco inquit, quæso tamē quis sis? Ego sum ait Stanislaus Episcopus Graccouiæ a Boleslao rege Polonorum sectus & occisus, cui te aduersarium, non recte opponis. Ad quē Rainoldus Cardinalis. Ignosce inquit mihi Præsul sanctissime, & errori meo ueniam præstare digneris. Fortiorem promotorē q̄ impeditorem Canonisationis habiturus. Cui beatus Stanislaus, Vt inquit me martyrio sanctificatum cognoscas

Secunda legatorū ad papā expedicio.

Tercia legatorū expedicio.

Resistentia Cardinalium.

Petitur miraculum concordię

Rainoldus canonisationi aduersarius miraculose sanatur

cognoscas,ab ægritudine illico incolumis surge. Caueq; ne decætero canonisationi meæ aduerseris. Qui accersitis seruis,surrexit,& equum sibi sterni iubens conscendit,ac Innocentium papam accessit,& obuiam eunti occurrit. Modumq; repentinæ sanationis retulit,& pro canonisatione sancti martyris exorauit supplex.Papa ergo Innocentius quartus,cum cœtu Cardinaliũ tali prodigio permoti,Stanislaum sanctitate gloriosum,in die natiuitatis Mariæ canonisandum decernunt,In Assisio quoniam illic Innocentius papa exercitum uersus Apuliam ducens,uenturus erat.Anno itaq; domini.M.ducẽte:quinquagesi: tercio,die natalis beatissimæ uirginis,in basilica sancti Frãcisci Assisii,Summus Pontifex missarum solenniis expletis,& sermone longo de uita,martyrio,& miraculis beati Stanislai recitato.Ambone conscenso,beatissimũ Stanislaum Graccouię Pontificem canonisauit,& sanctorũ cathalago adscripsit.Festum eius octauo idus Maii statuens,ab uniuersis debita celebratione uenerari.Et ut deuotius tam festum q̃ sepultura eius uenere tur,unum annum & quadraginta dies indulgentiarũ largitus est.Edidit etiã idẽ summus Pontifex Innocentius quartus,collectã de sancto Stanislao.Populum tuũ quæsumus domine intercedente beato Stanislao &c.Luminaria ardẽtia & uexillum cum titulo & imagine sancti,tempore canonisationis fuerunt adaptata,more canonisationis aliorum sanctorũ.Bulla autẽ canonisationis in ecclesia Grac:habet',q̃ incipit.Innocẽtius Episcopus seruus seruorum dei,Venerabilibus fratribus Patriarchis,Archiepiscopis,Episcopis,ac dilectis filiis,Abbatibus,Prioribus,Decanis,Archidiaconis,Archipræsbiteris & aliis ecclesiarum Prælatis.Ad quos litteræ istæ peruenerũt,Salutem & Apostolicam benedictionẽ.Olim a gentilium oculis tenebrarũ detersa caligine,ac ab eorum cordibus infidelitatis gelida hyeme secedente,uernalis ex eo successit amenitas &c.Finis autẽ bullæ est istæ.Omnibus uere pœnitentibus & cõfessis,qui ad dictam sepulturam in memorato festo,& usq; ad octauas ipsius causa deuotionis accesserint,annuatim ipsius suffragia petituri, de omnipotentis dei misericordia,& beatorum Petri & Pauli apostolorum eius auctoritate confisi,unum ãnum & quadraginta dies.Accedentibus uero annis singulis ad prædictam sepulturam infra eiudem festi quindenã,quadraginta dies de iniuncta sibi pœnitentia,misericorditer relaxamus.Datum Assisii quindecimo kalendas Octobris,Pontificatus nostri anno undecimo.

Supplex petit Innocentium.

In die natiuitatis mariæ Assisii. S. Stanislaus canonisatur.

Præfatas litteras canonisationis beati Stanislai nunciis prænominatis Iacobo Skarzessow Decano,Gostwino Canonico Gracco: Fratribus prædicatorum maioribus & minoribus Graccouiam inferentibus.Prandotha Episcopus Gracco: & uniuersus clerus,uniuersaq; plebs,obuiã processerũt effusi,magno honore illos excipiendo & deum de eorũ reditu glorificando.Prandotha insuper episcopus Gracco: indixit,& per uniuersam ecclesiã Polonicam prædicari ordinauit,diem octauam Maii,anni Christi.M.ducen:quinquagesimi quarti,leuationis ossium beati Stanislai e tumulo.Ad quam cõuenit in Graccouiã multitudo plebis utriusq; sexus,ex Polonia,Hungaria, locisq; aliis,tanta,ut nedum in urbe,uerum & in campis iuxta Graccouiam persisterent.Ex spiritualibus autẽ aderãt,Opizo Abbas de Meszano,sedis

Plaudet Graccouia ex patroni cõsequutiõe

apostolicæ legatus, Fulco Archiepis: Gneznen̄, Prandotha Gracco: Thomas Wratislauien̄, Volimirus Wladislauien̄, Andreas Ploceñ, Gerardus Ruthenorū, primus ordinis Cistercien̄ quondam Abbas de Oppatow, Vitus Lithuanoꝝ primus, ordinis prædicatorum, Episcopi. Et cæteri Abbates Prepositi, Sacerdotes, atq; Relligiosi. Aduenerāt & principes Polonorum, Boleslaus pudicus, Graccouien̄ & Sandomirien̄, monarcha regni poloniæ, Przemislaus Posnanien̄, Kazimirus Cuyauien̄ & Lancicien̄, Semouit⁹ Mazouiæ, & Wladislaus Oppolien̄. Sub horum præsentia & populi multitudine, ossa beati Stanislai, uino abluta, in ecclesia cathedrali Grac: leuata sūt. Et in ecclesias Cathedrales, & alias principaliores sunt distributa. Facta itaq; cōputatione annoꝝ est reperire, septuaginta quinq; & cētum annis, canonisationem beati martyris Stanislai neglectam fuisse.

Prandothæ Episcopi deuotio & aliorum

Relliquię. S. Stanislai distribuūtur.

1251

CAPVT LII.

Nno domini. M. ducē: quinquagesimo primo, Wladislaus Oppolien̄ dux, uolens glorem suam Iuditham Cōradi ducis Mazouiæ filiam. Et Myecziai ducis Rathiborien̄ fratris sui relictam pro dote quingentarum marcarū argenti, in possessionibus Rathiborien̄ inscriptarum redimere, terram Ruden̄, quæ nūc Vielunen̄ dicitur de consensu Kazimiri ducis Cuyauiæ & Lanciciæ germani ipsius Iudithæ, ei assignauit. Sed anteq̄ gentes Kazimiri præfati Cuyauiæ & Lanciciæ ducis, ex condicto castrum Vielun acceptare uenissent, Przemislaus dux Posnaniensis tanq̄ heres legittimus præuenit, & castrū Rudense compræhēdit, nobilibus Rudensibus sponte & unanimiter ei adherentibus. Quo cognito Kazimiri ducis gentes, retrorsum abierunt. Wladislaus etiam Oppoliēsis æquo tulit animo, sciens districtum Rudense, uiolenter de consensu Henrici ducis cum barba, sub Wladislao Othonis patre Przemislai ducis maioris Poloniæ, occupasse. In signūq; & fœdus maioris amicitiæ, Wladislaus dux Oppoliēsis, Euphemiam sororem Przemislai ducis Posnaniēsis & Kalissiensis in coniugem desponsauit. Et Iudithæ glori suæ summam argento parato exoluit. Quæ Henrico Wratislauien̄ duci nubens, Henricū filiū & Hedwigim filiam ei peperit. Anno domini. M. ducente: quinquagesimo primo, in Bochnya uillagio a Graccouia quinq; miliaribus distāte, sal minerale in Bācis & peciis magnis repertum est, quod meritis beatæ Kunegundis Boleslai pudicis consortis est adscriptū. Ita ut uulgus in Poloniā ex Hungaria sal trāstulisse, & secum aduexisse affirmaret, Moxq; oppidum locatum & ecclesia parrochialis in honorem sancti Nicolai erecta est, & a Boleslao pudico liberaliter dotata. Eodē anno Hēricus, qui & Heydenricus, alias Albertus olim Episcopus Armacanus, tūc uero Culmensis. In die beatæ Mariæ Magdalenæ, ecclesiam suam de seculari, cum esset frater ordinis prædicatorum, in regularem trāstulit. Et collegium Canonicorum regularium, in illa, mensam, domicilium, & bona temporalia in cōmuni habētium, constituit. Eodem anno: M. ducen: quinquagesimo primo, Marchio Brandenburgen̄ cum Episcopo Morsburgen̄, & Hērico Comite de Swarczburgk, cum gentibus armatis in præsidium Cruciferis Prussiæ uenerunt. Et Prutenos frequenti strage attriuerunt

Wladisla⁹ dux Oppolien̄ Eufemiam despōsauit.

Hermanus wratisla: dux

Sal minerale in Bochnya repertum.

1251

Marchio Brand:

1251

attriuerūt. Ita ut etiam quinq; districtus, Pomezanum, Erminium, Pogezanum, Nactaginum. & Bartinum, idola relinquere, & Christū colere coegerunt. Sub quo tempore Hermāno de Zalcza, quarto magistro Prussiæ obeunte, Frater Cōradus Thuringiæ Lantgrauius in quintum magistrum suffectus est. Anno domini. M. ducen: quinquagesimo secundo. Fratres Cruciferi Pomeraniā uastauerūt, & exercitum Swatopelci depopulationes prohibētem, superauerunt. Monasterio Oliua grauem spoliationem paciente, Swatopelcus itaq; dominus Pomeraniæ, sufferentias pacis postulare, & per medium Iacobi Leodieñ Archidiaconi, apostolici nūcii, pacem cum Cruciferis Prussiæ firmare, coactus est. Eodem anno. M. ducen: quinqua: secūdo, Mendog, qui Mēdolphus & Mindale princeps Lithuanorū, a Cruciferis Prussiæ inductus, fidem christianā cum nonnullis Lithuanis & Prutenis suscepit, deditq; litteras Cruciferis Prussiæ, quibus astruit & recognoscit se ab illis multipliciter honoratum & adiutū. Et ideo terras suæ ditionis uidelicet Samagitarū, Iaczwingorū, Curouieñ, Veyzeñ, & totam terrā Lithuaniæ perpetua & irreuocabili donatione ipsis donasse & inscripsisse. Consilioq; fratrū Cruciferorū Prussiæ, nuncios suos, nunciis magistri & Cruciferorꝫ adiunctos, ad Innocentium papam quartum misit. Profitens se puritatem christianā suscepisse, & coronam super Lithuanos regnādi petens. In cuius fauorem Innocētius papa fratrem Heydenricū, olim prouincialem Poloniæ, & Episcopum Armacanū, tunc uero Culmeñ Episcopum, cum aliis Episcopis de Riga misit, qui Mendegonem in regem inunxerunt. Sub eodem tamen āno, cum omnibus baptisatis ad uomitū & idolatriam, siue pœnitētia & dolore ammissionis terrarū, siue alia causa motus, rediit. Anno domini. M. ducen: quinquagesimo tercio, monasterium Stugnyadki sanctimonialiū ordinis sancti Benedicti, diocesis Graccoui: Innocentius papa quartus confirmauit. Quod Clemens de Clemyonthow de familia Griffonum, Comes & Castellanus Gracco: de propriis facultatibus fundauerat, erexerat, & dotauerat. Huius Clemētis Comitis & suæ coniugis Raczslawæ corpa, in sacrario dicti monasterii sepulta quiescunt. Et filia eorū Visanega prima Abbatissa eiusdem claustri fuit. Annus Christi. M. ducēte: quinquagesimus tercius, adeo pluuiosus erat, ut frumēta & agros in quibusuis bassis & humilibus locis aqua coōperiret: Et campi perinde acsi fluuii nauigabiles fuerunt. Nocte siquidem & interdiu a festo Paschæ usq; ad diem uigesimamquintā Iulii, imbres & cōtinuas pluuias in regno poloniæ cœlum effuderat.

Hermanus de Zalcza. Quintus magister Prussiæ eligitur. 1252

Oliua

1252 Mendog christianam fidem suscepit.

Mendog in regē vnctus modico post fidei præuaricator factus. 1253

1253 Imbrifera tempora Poloniæ

CAPVT LIII.

De mandato Innocencii papæ quarti, anno domini. M. ducentesi: quinquagesimo tercio, Opizo de Meszano sedis apostolicæ legatus, assumpto secum Prandotha episcopo Gracco: & nōnullis aliis Episcopis, Danielem ducem Russiæ, altera uice priorē coronationem innouando, in castro Drohicieñ in regem Russiæ inunxit, accepto ab eo iuramento, q̄ ritu græco deserto, tā ipse q̄ natio Ruthenica, ritū Romanū fideliter sectaret. Premislaus q & Ottocarus Veceslai regis Bohe: filius, Margarethā Leupoldi ducis Austriæ filiā, Hērici filii Friderici imperatoris

1253

Ottokarus rex Bohemie

peratoris relictam, accepit in uxorem. Quæ cum sterilis esset, unā de uirgini bus sequacibus eius, filiā Baronis de Kunring in concubinā recepit, & ex ea filium Nicolaum genuit. Huic Nicolao in sortem assignauit ducatū Oppauiensem, quem Myecztlao duce Rathiborieñ mortuo uiolēter occupauerat Ex hoc Nicolao, duces olim Oppauieñ, & moderni Rathiborieñ, suā traxe runt originē. Boleslaus pudicus Graccoꝛ & Sandomirieñ dux, quarto kalendas Iunii, anno domini. M. ducen: quinquagesimo quarto, monasterium sanctimonialiū ordinis Premonstrateñ, diocesis Graccoꝛ in uilla sua Krzisanouicze, supra Nida fluuium sita, fundauit, Ecclesiam de petra alba fabricās. Contulitq; eidē monasterio uillas, Krzisanouicze, Sarbkow, Kliczanowo, Conari, Lesnicza, Kouale, Kobilniki, Solnyk, Volya, Grochouiska, Swieborouicze, Costrz, Biernathouicze, & Iunouidz. Libertando præfatas hereditates ab omnibus oblationibus, expeditionibus & tributis. Anno domini M. ducen: quinquagesimo quinto, Mendog dux Lithuaniæ, in regem Lithuaniæ ut premissum est sublimatus, oppido Lublin exusto, prædas & spolia in circuitu eius plurima fecit, & plurimos captiuos in Lithuaniam abduxit. Eodē anno: M. ducē: quinqu: quinto, Premislaus qui & Othocarus Bohemiæ dux, cōparato exercitu de Bohemis & Morauis, habēs in comitatu suo Brunonem Prageñ, Item Henricum Culmeñ, & Anselmū Ermelieñ & Olomuceñ, Episcopos, Item Marchionē Brādenburgeñ, Item Marchionem de Merano, Item ducem Austriæ. Contra Barbaros militiam acturus in Prussiam cum aliis cruce signatis descendit, & in regione Samensi uastādo, Prutenos deditionē facientes baptisauit, per Brunonem Prageñ Episcopum suum illis nomen imponens. Cruciferi ergo in honorē Premislai Bohemiæ ducis, nouā ciuitatē prope mare balteū in flumine Pregor Konigsbergk, quod regiū mōtē sonat, quis Premislaus tunc non rex, sed filius regis existeret, appellatam constituerūt. Et aliam Brunsberg in memoriam Brunonis Episcopi Prageñ in qua ecclesia Cathedralis Varmieñ sita est, edificarunt. Premislao autē duce Bohemiæ, cum sua comitiua ex Prussia discedente. Aliarū regionum Pruteni in Samienses irruerūt & ualido agmine, cūcta furore spoliis & cœdibus fœdarunt, eo q̄ iniussu eorū hostibus se dediderunt. Nouāq; munitionē quā Cruciferi Vilow uocauerūt, e regiōe castri Konigsbergk erexerūt & Konigsbergk oppugnarūt, Tūc quoq; Cōrado magistro Prussiæ. 9. kalēdas Augusti morte sublato. Herardus de Herdzburg, secundum alios uero Popo de Osterna in sextum magistrum Prussiæ successit. Anno domini. M. ducente: quinquagesimo sexto. Boleslaus Gnezneñ & Kalissieñ dux, Iolentā quā poloni Helenam uocāt, Belæ regis Hūgariæ, fratris germani beatæ Elizabeth filiam, & Kingæ ducis Boleslai pudici cōsortis sororē germanā, in curia ipsius Graccouiæ nutritā, in coniugem accepit. Anno domini 1257. pridie kalendas Februarii hora terciarum, grādis terræ motus in regno Poloniæ fuit Anno eodē 1257 Boleslaus pudicus dux Graccouiæ & Sandomiriæ, Graccouiā in meliorē conditionē ordinare, excrescere, & perducere, cupiēs, Ius illi Theutonicū tribuit. Et aduocatū in ea cōstituit, qui Circo in medio urbis primū ordinato, plateas sine ordine consistentes translocauit, & proportionaliter distinxit

Konigsbergk & Brunsbergk eriguntur.

Sextus Prussiæ magister.

nalitér distinxit. Eodem anno 1257, Noua relligio mendicantiũ Canonicorũ regularium sanctæ Mariæ de metro. de urbe, de pœnitentia beatorum martyrũ, sub regula sancti Augustini militantiũ, per Alexandrũ papam quartũ instituta: Graccouiã aduenit. Cuius fratribus Boleslaus pudicus Gracco: & Sandomiri: dux, ecclesiam sancti Marci euangelistæ Gracco: fundauit, sumptusq; simul cum loco pro edificatione ecclesiæ & monasterii dari iussit. Anno quo supra, Illustris princeps Przemislaus Posnanieñ dux Wladislai Othonis filius trigesimum sextum annũ agens, ægritudine quindecim dierum præssus, pridie nonas Iunii, in castro Posnaniensi mortuus est, & in ecclesia maiori Posnanieñ cum patribus suis tumulat9. Hic inter principes poloniæ mitissimus, & supra ætatem prudens fuisse dicitur. Hic in quadragesima cilicio uestiebatur, & ceruisia parum sapida, aut uino aqua diluto utebatur. In pronunciando sentenciã, aut dirimendo litẽ adeo iustus, ut nulla pars decretũ eius im͞pbaret. Hic die sãcto Cenæ domini, duodecim pauperũ ablutis & deosculatis pedibus, quẽlibet nouo panno uestiebat. Media nocte quasi ex necessitate consuetudinariũ ei fuit, cursum beatæ uirginis & postea, aliquot psalmos & oratiões orare. Hic Ecclesiæ Gneznen̄ uillã Czirnilin, Ecclesiæ uero Posnanieñ Bugk, cum ciuitate & moneta, cũ theloneo & tabernis cõtulit, & pluribus libertatibus extulit. Hic ex uxore sua Elizabeth quattuor filias, uidelicet Constantiã, Veronicam, Eufemiã & Eufrosinam reliquit. Et filium posthumum, in die dominico in festo sãcti Calixti natũ. Cui Bogupha lus Posnanieñ episcopus Przemisl, nomen paternum, Bascone custode Posnanieñ baptisante, adaptauit. Processu autẽ temporis Boleslaus pius Kalissieñ, patruus & puerorũ curator, primã filiã Constantiam Cõrado Marchioni Brãdenburgeñ seu de Sgorzelecz, in castro Santhok matrimonialiter copulauit, pro doteq; Castellaniã Santhoceñ & non castrum, insano usus cõsilio, donauit & inscripsit. Pro cui9 proprietate multa dispendia & certamina inter Polonos & Saxones sequuta sunt. Reliquæ tres Przemislai filiæ, monasteria ingressæ sunt. Veronica & Eufrosina Trzebniceñ ordinis Cistercieñ, postea Abbatissæ. Eufemia Gnezneñ sãctæ Claræ, a Boleslao pio patruo & duce Kalissieñ, prout infra dicet fundato. Iaczko frater ordinis prædi: Polonus ex districtu Oppol: & uilla Lãka, ãno Christi 1257, die 15 mẽsis Aug: hora. 9. in cenobio. s. Trini: Gracco: deuotissime uita excessit. A matre misericordiæ, Ibo mihi ad montẽ mirræ cantãte, & ãgelico cœtu ͞psequente, queãdmodũ deuotæ sanctimoniali Sronislawe in Zwierzineñ monasterio professæ, per uisum est monstratũ. Hic quinq; monasteria sui ordinis scilicet in Graccouia cui solus præerat, in Frisak, cui fratrem Hermannũ Theutonicũ præfecerat. In Praga quod fratri Hieronymo, in Wratislauia quod fratri Czeslao & fratri Godino, in Gedano quod fratri Benedicto cõmendauerat, fundauit. Hic inter alia miracula quæ extant plurima. Deficiente nauigio apud Vissegradeñ oppidum, strata cappa super aquã, cum tribus fratribus sui ordinis, Floriano, Godino, & Benedicto ascendit, Et Istulam populo Vissegradeñ inspectãte sicce trãsnatauit. Anno domini 1258. De consensu Kazimiri Cuyauieñ, Lancicieñ, & Siradieñ, & Semouiti Mazouiæ, ducum

Ecclesia Sãcti Marci Gracco: fundatur.

Przemislaus Posnanieñ moritur.

Vitę suę cõmẽdatio.

Iaczkonis fratris predicatorũ fœlix obit9

Transnaturalis nauigacio in veste monachali.

necnon Prandothæ episcopi Gracco: procerūq; & consiliariorum suorum, in conuentione apud Corczin sexto nonas Marcii habita & tenta. Boleslaus pudicus Gracco: & Sandomiri: dux, ad instātiam Kingæ consortis, & Salomeæ olim Gallaciæ reginæ sororis suæ, fundauit monasterium sanctimonialium in Zauichost, tā Ecclesiam q̄ monasterium cū habitationib9 propriis sumptibus edificando. Et illic uirgines sancti Damiani de regula sancti Frācisci, quæ nunc sanctæ Claræ uocitatur, introduxit. In hoc prouidens cōditioni pannose, uel connubia aspernaturæ filiaꝝ Baronum & nobilium suorū. Largitusq; est & inscripsit pro dote præfato monasterio oppidū Zauichost & uillas uigintiquinq;, prædia, lacus, & thelonea, donationē huiusmodi ab omni regum, ducum, & dominorū exactione & tributis perpetuādo & libertando. Sub hoc tempore Grzimislawa Boleslai pudici pia mater defuncta est, in monasterio fratrum minoꝝ in Zauichost sepulta. Hæc duos & triginta annos in uiduitate uiuēdo pegit. Anno quo supra, In regnis Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ, & Russiæ, motus terræ uniuersaliter apparuit & fuit. Eodem anno Stroynath Lithuaniæ dux, partē Mazouiæ circa Czirnin deprædatus est. Et castrum Orzimow diripiens, in ore gladii mares & puberes occidit, impuberes uero igne cōcremauit, Fœminas aūt in captiuitatē abduxit.

Monasteriū in zauichost erigitur.

Grzimislawa Boleslai mater moritur.

Motus terre

CAPVT LIIII.

1259

Nno domini 1259 Varcislaus Kassubitarum dux, cū suo & Polonorū exercitu, quem Boleslaus dux Kalissien̄ in subsidium ei miserat. Cum Episcopo Camienen̄ cōtra Swatopelcum Pomeraniam ingressus est. Et procedēs cum electioribus militibus, in Sluppi quæ alio nomine Scolp appellatur. Episcopum Camienen̄ cū exercitu ipsius, & nonnullis suis militibus, ad sarcinas in stationibus custodiendas dimisit. Swatopelcus autē potentiæ Varcislai resistere non ualens, cognito per exploratores, quæ circa Episcopum Camienen̄ in stationibus gereretur, Irruit in statiōes & Episcopū Camienen̄ cum suo exercitu deuictum dissipauit & fugauit, plurimos occidendo, & nōnullos captiuando, & acceptis multis spoliis, illesus discessit. Anno quo supra, quinquagesimo nono supra mille ducentos. Boleslaus pius Kalissien̄ dux: Cenobium minorissarū & monialiū sanctæ Claræ in ciuitate Gneznen̄ fundauit, & uillis, prædiis, ac introitibus dotauit atq; libertauit. Non contentus Kazimirus Cuyauien̄ & Lancicien̄ dux de suis principatibus. Anno domini. 1259. castꝝ Raczansz sub Volimiro Episcopo Wladislauien̄ occupauit. Quo excommunicato & cum terris eius ecclesiastico interdicto subiecto, præfatus Episco: in Diocesim Graccouien̄ discessit, & apud Lagow commoratus est. Dux autē Kazimirus cum nō posset seuire in Episcopum, plures episcopi curias cum horreis & frumētis tēpore quadragesimæ exussit. Anno uero domini. 1261. S. abbas sanctæ Mariæ Wratislauien̄ Canonicorū regulariū sancti Augustini. Et P. custos Wratisla: huiusce causæ iudices, per Gwidonē tituli sancti Laurencii in Lucina præsbiterū, Cardinalem, Clementis papæ quarti in Polonia legatū, designati. Apud antiquā Wladislauiam tribunali posito, quartadecima die Aprilis, castrum Raczāsz cum suo districtu episcopo Volimiro, & suæ ecclesiæ Wladislauien̄

1259

Cenobiū sanctę Clarę Gneznen̄ fundatur

1261

siæ Wladislauieñ adiudicarunt, & compositione facta, duce Kazimiro absoluto, interdictum relaxarunt. Anno domini. 1260. Mendolphus qui & Mendog princeps Lithuanorũ, ordinatione Cruciferorũ Prussiæ, regem se gerẽs, Valido exercitu ex Lithuanis, Prutenis, Iaczwingis, & Samagitis ad triginta milia pugnatorũ collecto, Mazouiæ orãm crudelissime depopulatus est, Castrũq; Ploceñ & ciuitatem a defensoribus deserta reperiẽs, succendit, cætera oppida & uillas totius Mazouiæ incẽdiis & cœdibus uastauit. Deinde Prussiam inuadens, Cruciferis tãtummodo castra tuentibus: Ciuitates quas Cruciferi extruxerãt, flamma & euersione deleuit, omnesq; christianos illic repertos, cœde permiscua ac horribili lacerauit. Demõstraturus insuper furorem suum, aspernabatur captiuitatẽ hominum, pecus dũtaxat cum spoliis in Lithuaniam deportando. Item ãno eodem Magistro & Cruciferis Prussiæ, erigentibus castrũ Karszouin, in monte sancti Georgii Barbari Pruteni & Lithuani, pro exterminio eius cum magnis copiis aduenerunt: Duobusq; exercitibus scilicet Prussiæ & Liuoniæ pro defensione castri aduolantibus. In die sanctæ Margarethæ iuxta fluuium Durom, in Curlandia conflixerũt & magna strage ædita, Henricus de Hornshuszen magister Liuoniæ, & Henricus Marsalcus Prussiæ, pluresq; alii Cruciferi occisi sunt. Barbari autem uictoria potiti, tã castrũ Karszouin, q̃ Heiszburgk maceratis fame defensoribus conquisiuerũt. Ad castrũ deinde Konigsbergk obsidione ꝓmota, in ponte quẽ super flumen Progor construxerãt, plures numero a Cruciferis interfecti, obsidionẽ residui soluere coacti sunt. Deinde Pruteni Neophite ad idolatriam uersi, in uigilia sancti Mathei constituto sibi Glappino pro duce, correptis armis, omnes christianos & sacerdotes crudelissime seuientes obtruncarunt. Ecclesias igne cõsumpserunt, sacramenta contaminarunt, sacra uasa diripuerunt, & sacras uestes prophanarunt. Anno domini. 1261. Exercitus catholicus de regno poloniæ, de Cruciferis, Almanis & aliis fidelium nationibus collectus, ad terras Prussiæ in districtum Nactangorũ in die purificationis sanctæ Mariæ descendit, paganos delere cupiẽs. Et cũ in interiora ꝑuersarũ nationum penetrarẽt, reliquum exercitum ad sarcinas dereliquerũt. Barbari aũt ab exploratoribus certificati, christianos ad sarcinas relictos inuadentes, paruo negocio fuderunt. Et de sua potentia confidentes, reditum aliorũ christianorũ expectarũt, reuenientibusq; christianis, durũ certamen inter utrosq; pluribus horis, æquo marte continuabatur. Et q̃uis multi Barbari cœcidissent, deo tamen permittẽte, uictoriam Barbari obtinuerũt. Cœcidit autẽ in hoc prælio insignis miles Schinkol de Bithen, genere Vestfalus qui Barbarorũ cuneos trãsuerberãs, anteq̃ medietatem attigisset, Barbaricis frameis obtritus est. Cœcidit & Comes de Reiderer, & plures alii equestris ordinis uiri. Ex quibus dum iuxta suas nepharias superstitiones, diis suis pro consequuta uictoria oblaturi libamina unũ sorte deposcerent flãmis cremãdũ, & sors in Hirczhasz ciuem Maydenburgeñ cœcidisset. Beneficio quoq; aliquorũ Barbarorũ illum noscentium, bis liberatus foret. Tercia demũ uice dum illum sors deposceret, sponte se obtulit, & sacrilego ritu cum equo cui insederat, flãmis est cremat9. Postea Comes de Barboyge in prussiam cum sua militia

Mendog Mazouiã depopulatur.

Karszouin castrum erigitur.

Conflictus

Prutenorũ in Christianos seuicia.

Strennuorum militum casus

sua militia ad succurrendum christianis afflictis, & descēdens in terrā Sambieñ, spoliis & cœdibus eam afficiebat. Quem Sābieñ aggressi in die Agnetis, pluribus de suis occisis, ipsum captiuarunt. Post hæc castrū Heidlsberg obsidentes Cruciferis ex eo discedentibus, conquisierunt. Deinceps tria castra uidelicet Cruczeborg, Konigsbergk, & Bartenstein circūdederūt, & obsessi extrema fame macerati, castra Barbaris dederūt. Quartum uero castrū Keyszil āteq̄ obsideretur, ueriti Cruciferi periculum, quod in aliis castris obtigit, exurentes ipsum deseruerunt. Eodē āno quædam secta flagellatorum rusticorum, ex Galliis ut ferebatur emanans in Poloniam aduenit. Bis in die hora prima & hora nona processionatim incedentes, secundū caput uelati, corpore ad umbilicum nudati, duobus cū uexillis præcedētibus & candelis, quādam cantilenā inconditam & dissonā, cum ex uariis linguis & nationibus ipsa colluuies esset cōcreta cantando, flagellis quaterno corrigio nodatis, alter alterū sequēdo, alterius dorsū acriter cœdebat. Ianussius aūt Archiepiscopus Gneznen̄ cū suæ prouinciæ Suffraganeis sub magnis pœnis & carceribus talia prohibuit. Et principes poloniæ persuasi, ne quispiā huiusmodi errores sectaretur, sub confiscatione bonorū & grauibus pœnis, propter scandala ex eis pullulantia inhibuerūt. Nam quū fuissent laici, de quantūcumq̄ enormibus peccatis confessos absoluebāt, & pœnitētes solenniter introducebāt &c. Apud alia regna hic error igne & gladio exterminatus est. De consensu Prādothæ Episcopi Gracco: & procerū poloniæ, Boleslaus pudicus Gracco: & Sandomiriæ dux anno domini. 1261. Ne ācillis Christi sanctimonialibus ab infidelibus Lithuanis, Ruthenis, & Thartaris ludibriū castitatis cōtingeret De monasterio Zauichosteñ in lapidem sanctæ Mariæ qui Skala dicitur, locum tutiorē eas transtulit. Et oppidum Skala in loco qui Stankoy appellabatur erexit. Priorēq̄ donationē sexto nonas Marcii apud Corczin factā, de oppido, uillis, & cæteris libertatibus, nouis priuilegiis confirmauit. Et incrassando priorem dotem, uillam Zarnouiecz & tria thelonea, ecclesiamq̄ bene dotatam cum decimis in Zarnouiecz, addidit.

Insignium castrorum occupatio.

Inaudita flagellatorū rusticorum secta.

Castra: Heidlsbergk; Creuczburgk, Konigsbergk, Barthstein (manu scripta)

1261

1261

CAPVT LV.

Expeditio pro canonisatione S. Heduigis.

Canonisationem sāctæ Heduigis, principes Slesiæ, Wladislaus Salczburgeñ Archiepiscopus, Conradus Glogouieñ, Hēricus Wratislauieñ nepotes eius, Thomas episcopus Wratis: cū clero & ecclesia sua expedituri. Salomonē archidiaconū Gracco: magistrū Nicolaum Scolasticū Gracco: & Aherēgebertū Decanum Vissegradeñ, Canonicos Wratisla: ad Vrbanum papam quartum transmiserūt Qui solita grauitate seruata Volimirū episcopū Wladislauieñ, & fratrē Simonē ordinis prædicatorum Prouincialem poloniæ, cōmissarios pro examinatione uitæ, meritorū, ac prodigiorum beatæ Heduigis deputauit. Huiuscemodi autē examen continuabatur per præfatos cōmissarios, Volimirum Episcopū, & Simonem prouincialem Poloniæ, usq̄ ad ānum domini. 1264. cum āno domini. 1262. septimo kalendas Nouembris incepissent. Accepto autē registro examinis, & litteris cōmissariorum, nūcii priores in fine Augusti anni. 1264. egressi, Perusium contenderunt. Et Vrbanum quartum uita functum

1264

functum inuenientes, turbati, alterius papæ Clemētis quarti electionē præstolabātur. Dumq; ob uarias difficultates interpositas desperarent. Beata Heduigis Salomoni Archidiacono Gracco: per quietem apparuit, & cōsolans, diem, quo canonisanda esset, prænunciauit. Ex inde confortati, dum frequentius Clemētem papam & cœtū Cardinalium pro canonisatione fatigarent, Clemens papa pro filia sua pluribus ānis cœca, quam ex legitima coniuge, cum ad huc sortis laicalis esset, susceperat, ut beatæ Heduigis meritis uisum reciperet, in missa præcabatur. Et cū filia uisum percepisset, Decimo octauo kalendas Decembris, die, quam ipsa sancta Heduigis Salomoni Archidiacono prædixerat. Anno domini. 1 2 6 6. in ecclesia fratrum prædicatorum Viterbii, eam sanctorū cathalogo adscripsit. Ad leuandum aūt ossa benedictæ fœminæ sanctæ Heduigis, cū indiceretur dies, quintodecimo kalendas Septem: anni. M. ducen: sexa: sep: frequentia populi utriusq; sexus ad Trzebniceñ monasteriū ubi sacrū corpus conditū erat, confluxit, Nicolaus itaq; Abbas de Lubeus, & Mauricius abbas de Camyencz, cum Prælatis & Canonicis ecclesiæ Wratislauieñ, ossa sacra beatæ Heduigis e tumulo leuata & uino abluta, in thecam specialem in monasterio Trzebniceñ reposuerunt, cætera in Wratisla: & Polonicas ecclesias distribuerunt: Caput cū cerebro integro nulla putredine tabefactū: Item tres digiti dextere, quib9 paruulam ex ebore imaginē uirginis Mariæ cōprimendo gestabat. Sicq; cū diuelli non poterat sepulta erat, salui a corruptione reperti sunt. Huic leuationi sacrorū ossium, unicus dumtaxat nepos eius Cōradus Glogouieñ dux cū tribus suis filiis Conrado, Henrico, & Premislao aderat. Duo alii Wladislaus Archiepiscopus Salczburgeñ, & Boleslaus seuus Legniceñ dux, cum essent superstites & in uicinatu, non honestarunt auiæ suæ sublimationis celebritatem. Anno domini. 1 2 6 3. Eclipsis solis in die sancti Dominici fuit, quā siccitas, caristia, & fames, maxime in Bohemia sequuta est. Eodem āno Frater Hāno de Saygerhausen, septimus magister Prussiæ, quarto nonas Aprilis, monasterium sancti Nicolai ordinis predicatorū in noua Thorun, super fluuium Maka fundauit, pro dote conferens fratribus libertatem piscandi in omnibus fluuiis, lacubus, & stagnis. Anno domini. 1 2 6 3. Fundata est ecclesia parrochialis in honorem beatæ mariæ Magdalenæ in ciuitate Posnanieñ nomine Capituli Posnanieñ, sic q diebus dominicis, clerici ciuitatis & suburbii, ad processionem ecclesiæ Cathedralis deberent cōuenire. Et q scolam non haberent, sed pueros ad erudiēdum in scola cathedralis ecclesiæ tenerēt. Quod postea in meliorem conditionē uersum est. Anno domini. 1 2 6 4 monasterium in Brzescze Cuyauieñ, Kazimirus Cuyauieñ, Lanciceñ & Siradieñ dux fūdauit, & in eo fratres ordinis predicatorū, ex conuētu Gracco: locauit, casulisq;, calicibus, & aliis apparamentis adordinauit. Non contentus Henricus frater ordinis predicatorū Culmeñ Episcopus, q suā Culmensem ecclesiam in regularem Canonicorum regulariū sancti Augustini, ut supra præmissum est, transtulerat. Iterū illam in Cruciferoꝝ ordinem, ad instātiam Magistri, & Cruciferorū transmutauit. Consentiente & gratificāte Anselmo Episcopo Varmieñ, Apostolicæ sedis in Prussia legato. Metro

politano

Dies canonisationis prędicta

S Heduigis sublimatio.

Septimus Prussię magister.

Ecclesia. S. Marię Magdalenę Posnanieñ erigitur.

politano uero Gneznen̄ super ea re non interrogato, neq; consulto. Hospitale infirmorū, sub titulo sancti spiritus, extra portas ciuitatis Posnanien̄ ano prædicto. 1264. iuxta fluuiū Varta, fundauit, & aliquā dotē de mensa Episcopali donauit. Boguphalus Episcopus Posnanien̄ constituens, ut Prepositus prædicti hospitalis stallū in choro, & uocem in Capitulo ecclesiæ Posnā haberet. Anno domini. 1264. Obsidentibus Barbaris Prutenis castrum Berfrid, Irruit in eos, somno præssos, Cruciferoꝝ exercitus, & ex eis mille trecentos occidit, reliquos uero dispersit. Castrumq; Berfrid ne in manus Barbaroꝝ ueniret, exussit. Pruteni aūt nouo exercitu reparato, terram Culmen̄ uastauerunt. Quibus resistens Helmericus magister Prussiæ cum Theodrico Marsalco, & quadraginta fratribus Cruciferis occisus est. In locū Helmerici Prussiæ Magistri occisi per electionē Lodouicus de Baldēstein successit. Anno eodē Sidus ignitū seu Cometes maximus, ab oriēte usq; ad mediū cœli, comam in occasum porrigens apparuit, & citra tres menses durauit. Eo disparente Vrbanus papa quartus, qui festiuitatem corporis Christi institu it, in Perusio mortuus est. Et in Polonia mortalitas quadrupedum subsequuta est. Anno domini. 1265. Boleslaus pudicus, princeps Gracco: & Sādomiriæ, castrum Gracco: totum montē complectēdo, nouis edificiis instaurauit. Et Lestkonem nigrum Siradien̄ ducem Kazimiri Cuyauien̄ & Lancicien̄ ducis filium, tanq̄ patruus, cœlebs & filiis orbus, in filium adoptauit. Ac omnium principatuum suorum heredem instituit, utq; terræ suæ quietiores essent, in matrimonium Griffinam Roscislai Ruthenorū ducis filiam ei coniunxit. Anno domini. 1266. Exercitus Prutenorū & Lithuanorū in Mazouiā ueniens, quod reperit uastauit & abrasit. Insultu etiam in Ploczkā facto, Boleslao & Conrado Mazouiæ ducibus nullam resistentiā opponentibus. Eodem anno. 1266. die uigesima prima mēsis Septembris, Prandotha Graccouī: Episcopus, canonisationis sancti Stanislai promotor præcipuus. Cum in episcopatu decemocto annos exegisset, circa principium noctis mortu9 est, Apud ecclesiā Cathedralem Gracco: in medio capellæ apostolorū Petri & Pauli sepultus. Eodem anno nonis Decembris, Henricus Slesiæ & Wratisla: dux, filius Henrici a Thartaris occisi, morte absumptus est. A nō nullis militibus, ꝑut inculpati sunt, intoxicatus, & in monasterio sāctæ Claræ tumulatus. Is binā prolem ex Iuditha filia Conradi ducis Mazouiæ Hēricum filium & Heduigim filiam reliquit, quos moriens Wladislao germano suo Archiepiscopo Salczburgen̄, una cum secūda coniuge filia ducis Saxoniæ, in tutelam & curam cōmendauit. Anno prædicto. 1266. Daniel rex Russiæ scismaticus, & ecclesiæ Romanæ apostata, uitam finiuit, duos filios Leonem & Romanum relinquens.

Festiuitas corporis Christi ab Vrbano instituta.

Prandotha Episcopus Graccouien̄ morit.

Daniel Russię Rex moritur.

CAPVT LVI.

Nno domini. 1267. Gwido frater Cistercien̄ ordinis, sanctæ Romanæ ecclesiæ præsbiter, Cardinalis, & sancti Laurencii in Lucina legatus de latere: A Clemente papa quarto in Poloniā missus. Primum in Graccouiā quarto kalendas Iulii peruenit, a Boleslao pudico, & Paulo Episcopo Gracco: processionatim ueneratus & exceptus.

ceptus. De hinc Wratislauiã diuertens. In festo purificationis Mariæ generalem sinodũ, in quo erant Episcopi ecclesiæ Polonicæ, Ianussius Archiepiscopus Gneznẽ, Paulus Gracco: Thomas Wratisla: Volimirus Wladislat Nicolaus Posnanieñ, Thomas Ploceñ, Vilhelmus Lubuceñ, Henricus Culmensis, Episcopi, tenuit. Pro subueniendo terræ sanctæ anni iubilei gratiam, & crucem contra Sarracenos prædicauit. Constitutæq; in maioribus ecclesiis capsæ fuerunt, pro pecunia a merentibus iubileum colligenda. Anno quo supra quinta Decembris, castrum Mazouiæ Czechanow, p Prutenos Barbaros captum & cõbustum. Anno domini. 1 2 6 8. die decima mensis Nouembris. Illustris uirgo Salomea Gallaciæ seu Haliciensis regina, Boleslai pudici Gracco: ducis germana. In cuius fauorem monasterium Zauichosteñ fũdauerat & dotauerat, in lapide Mariæ mortua est. Hæc cum sponso suo rege Gallaciæ seu Haliciæ, absq; omi illecebra carnis cœlebs uixit. Mortuo uero sposo relligionem sactæ Claræ professa. Primum in Zauichosteñ monasterio, deinde facta translatione, in lapide sanctæ Mariæ ut nunc uulgo dicitur in Skala cõmorata, utrobiq; Abbatissæ officium gessit. Hæc ãnis duo de triginta seruiens, nunq̃ a carne cilicium ammouit. Hæc quarto idus Nouẽbris in monasterio de lapide Mariæ sepulta, sequenti anno quarto kalendas Iulii Graccouiam transuecta, in medio chori sancti Francisci fratrum minorũ Gracco: sub lapidibus sectis in altum leuatis, humata est. Et sicut septem diebus anteq̃ sepeliretur in Skala, Sic & in translatione in Graccouiam, fragrantia & suauis odor de corpore ipsius emanabat. Sed & quædam monialis prefati Cenobii Martha nomine grãdeua & relligiosa asseruit, de corpore eius, nedum suauitatem odoris, uerũ & oleum redolens, manasse, quo plures egri inuncti, perfectam recepisse sanitatem testati sunt. Frater autẽ Boguslaus ordinis minorũ uir relligiosus & deuotus, in uisione eam cœlum ascendentẽ uidit, & cœtũ angelicum canẽtem. Fronduit, floruit, Aaron uirgula. Anno præfato. 1 2 6 8. Kazimirus Conradi filius Cuyauieñ, Lancicieñ, & Siradieñ dux, diem clausit extremum. In Wladisla: ecclesia sepultus, & statim sequuta est defectio castri Bugoscza. Præfectus siquidem illius Theodricus genere Prutenus, post idolatriam fidem Christi professus, nulla necessitate coactus, præfatum castrũ Bugoscza Boleslao pio duci Kalissieñ tradidit. Sero tandem perfidiam admisisse cognoscens, accito familiari ut se interficeret imperauit, qui iussa temeraria, ceruicẽ ipsius extensam mucrone præscindẽs, exequutus est. Reliquit autẽ Kazimirus dux prædictus, duos filios, Lestkonem nigrum ducem Siradiæ, & Semouitum ducem Cuyauieñ & Lancicieñ. Et huic Semouito seu Zemomislao, pater adhuc uiuens Salomeam uirginem Swatopelci Pomeraniæ ducis filiam in uxorem desponsauerat. Ex qua tres filios Lestkonem, Przemislaum, & Kazimirum genuit: Et duas filias Ienuennã, quæ Stephano regi Hungariæ nupserat, & Constantiã Trzebniceñ monasterii Abbatissam. Swatopelcus dux Pomeraniæ quartadecima die mensis Iulii anno domini. 1 2 6 8. humanis exemptus est, in monasterio Oliueñ sepultus, reliquit quattuor filios Mestwinũ, alias Msczugium. Varcislaum, Samborium, & Ratiborium. Circa Msczugium natu maiorem impe

Synodus generalis Wratislauie

Castrum Czechanow exustũ
1268

Beata Salomea moritur.

1268

kazimirus Cõradi filius mortuus.

Monasterium Oliuen
Swatopelci mors.
1268

Lithuani Cuyauiam vastarūt.

Miraculum.

rio & regiminē manēre. Anno domini. 1269. Discordante Zemomislao duce Cuyauiæ & Lanciciæ cum suis militibus. Lithuani quarto nonas Septēbris Cuyauiam inuaserunt, & raptam prædam hominum & quadrupedū in Lithuaniam abduxerunt. Eodem āno duo exercitus equestres in nubibus cōcurrere & durum certamē gerere, uisi sunt. Wladislaus dux Wratislauieñ & Archiepiscopus Salczburgeñ, Henrici a Thartaris occisi filius, longa egritudine laborans uitam finiuit, in ecclesia Salczburgeñ sepultus, anno domini. 1270. uigesima quarta Aprilis, quæ est in crastino sancti Adalberti: A quibusdā Slesitis ut aiunt toxico uenenatus, quia tā ducatū q̄ Episcopatum Wratisla: solus administrabat. Et Hēricus quartus pubertatē egrediēs, hereditarie in bona patris & patrui successit. Thomas uero secundus, a Capitulo Wratislauieñ diu electus in Episcopatū Wratislauieñ successit, fertur de hoc Wladislao Archiepiscopo Salczburgeñ, dum studiis Paduæ daret operā, Ciuis Paduanus depauperatus, ei filiā suā decorā turpis quæstus gratia adduxit. At ille utriusq; miseratus, egēti patri subuenit, & uirgini seruato pudore dotem contulit. Eodem anno domini. 1270. Quædam matrona nobilis nomine Margaretha, Comitis Viroboslai coniunx in terra Gracco: in uilla Nakel, trigintasex pueros uiuos, uno partu, sed eodē die mortuos, ædidit. Simile dicetur infra de Czechna quæ sexaginta pueros uno partu peperit. Et si placet uide Auicennam de animalibus asserentē, unam mulierem se ptuaginta octo formatos uno partu effudisse. Et Albertus magnus in nono, de historiis animalium refert se a fideli medico in Germania audiuisse, q̄ una mulier abortiuit, centum quinquaginta inuolutos quātitatis digiti auricularis. Pluresq; habuisse motum constrictionis & dilatationis. Anno quo supra apud oppidū Kalisz, intra octauas Natiuitatis Christi, natus est uitulus, pelle uitulina contectus, habens dentes caninos, & duo capita quorū unum maius in suo loco, aliud minus ad caudā sitū erat. Pedes aūt septē habuit uitulinos. Cadauer eius nec canes nec alites sanguipete contingere uolebāt. Eodē anno tribus diebus aqua sanguinea in fluuiis Slesiæ Odra & Nissa fluxit, apud uillam autē Michalow eiusdem regionis æstiuo tēpore cœlum sanguinem pluit. Itē a uigesima die Iunii usq; prope medium Augusti die noctuq; continue pluebat, & fluuii aquis aucti adeo exuberauerāt, ut agros, prata, segetes, & bassarum uillarū fastigia, operirēt. Insuper Istula plures domos, pecora, reptilia, molendina absorpsit, & agris exterminiū atq; sterilitatē induxit. Anno supra dicto scilicet. 1270 septimo kalendas Septēbris, Stephanus rex Hungariæ, filius Belæ, & germanus Kingæ consortis Boleslai pudici Gracouiā uenit, limina sancti Stanislai uisitando. Et debito honore a Boleslao pudico exceptus est. Factoq; fœdere super pace inter regna Hūgariæ & Poloniæ inuiolabiliter tenenda, muneribus munifice dotatus, in Pannoniam discessit. Anno domini. 1271. Conradus Glogouieñ dux, obeunte Salomea uxore prima, filia Wladislai Ottonis maioris Poloniæ ducis, Alteram superduxit Brigittam filiam Theodrici Marchionis Misszneñ, relictā, Cōradi nepotis Romanorū imperatoris Friderici. Et pro dote Croszna m, Greyffenstein & Przin, castra ac oppida ei inscripsit. Illa uero in breui fato absumpta, præfatus

Ecce 36 pueri uiui vno partu ędunturʼ

Prolis fœcūditas.

Vitulus duorū capitum & 7 pedum.

Pluuia sanguinis.

Aquarū vbertas.

Rex Hungariæ Gracc: venit.

pta, præfatus Theodricus Marchio Misznen̄ prædicta bona occupauit, & Conrado Archiepiscopo Maydeburgen̄, pro decem milibus florenorū uendidit. Eodem āno Griffina Lestkonis nigri Siradien̄ ducis consors, impotentiam & frigiditatē marito suo obiecit. Nec ab eo fuisse cognitā, cū prope sex ānis ei cōmāsisset fassa est. Et cū esset Graccouiæ in monasterio fratrū minorū detraxit peplū, & uirginē se deinceps intecto capite gerere cœpit. Quod dedecus & ignominiam fratris sui Lestkonis nigri, Boleslaus pudicus Grac. co: & Sandomiriæ dux, moleste ferens. Postea scilicet āno domini. 1275. sexta die Augusti in Siradiam personaliter descēdens, rescidit, & mutuā charitatem inter utrosq; ordinauit, quæ extūc in diem mortis seruata est.

Griffina a sexennio marito cohabitās virginem se gessit

CAPVT LVII.

ANno Christi. 1271. Paulum Episcopum Gracco: in Cunow suo prædio cōmorantem, & tanq̄ salutaria monita ducis sui Boleslai pudici & Prælatorū, Canonicorumq; Gracco: contēnentem Duo militares de domo bipennium, Otho, & Zegotha, captiuarūt, & per siluas in castrū Siradiēse deduxerūt, ubi a Lestkone nigro duce Siradien̄ sub honesta custodia detinebatˀ. Hac occasiōe Ianussius Archiepiscopus Gneznen̄, totam prouinciam Gneznen̄ interdicto supposuit, quo Boleslaus pudicus affectus, Paulum Episcopum a captiuitate soluit. Et in quadragesima per arbitros Magistrū Dersicrayum Prepositū, & Valterū Canonicū Gracco: sub his condicionibus cum ipso cōcordauit, ut Othā & Zegotham captiuatores puniret, & a sua cōmunione sequestraret, ut ducentas marcas argēti illi solueret. Et ut sortem ducalem in Dzerzasna illi donaret. Quæ singula dux Boleslaus adimplens, Otham & Zegothā per unum mēsem uinctos tenuit: Qui soluti hereditatibus, quas in Gracco: & Sandomirien̄ districtibus obtinebant, uenditis, ad Wladislaum ducem Oppolien̄ commigrauere, & illic incolatum acceperunt. Anno domini. 1272. In die sancti Vincencii in Prussiam duo Comites de Iulich & de Marcha, cum suis gentibus in auxilium Cruciferis uenerunt, & ordinatis aciebus in terrā Sambien̄ descenderunt, & Sambienses cum eis acerrime pugnantes, ad extremum uicti sunt. Fugieruntq; ad uillam Sklumen, ubi certamine innouato, Cruciferis uictoria cessit, & Barbari superati sunt. Anno domini. 1273. Przemislaus Posnanien̄ dux, annum decimum septimū agens: Ad habendum heredē masculū, persuasus a Boleslao pio duce Kalissien̄ patruo suo, accepit in cōiugem Luberdem neptem Barwin ducis Slauorū apud oppidū Stetin, quæ fuit filia Hērici ducis de Viscimirz, uel ut alii uolunt, filiam Nicolai ducis Kassubitarum. Hanc die septima Iulii in Posnaniam adduxit. Anno domini 1274. Mscugius dux Pomeraniæ quarto nonas Ianuarii, monasterium Cistercien̄ ordinis nouum Dobrany appellatum, & per Samboriū ducem Pomeraniæ patruum Msczugii fundatum & dotatum, in Polplin in territorio Thimauien̄ terræ Pomeraniæ, tituli beatæ Mariæ uirginis transtulit. Et illud multis libertatibus & ampla dote adornauit. Eodē anno Henricus magister Prussiæ, cū omni sua potentia, Barbaros Prutenos, Culmēsem terrā uariis spoliis uastātes, apud Lubauiam consequutus inuasit. Barbari autē fuga

Paulus Episcopus Graccouien̄ captus. 1271

Captiuatores puniti Oppol migrant. 1272

Dux Iulicen̄.

Cruciferorum victoria.

1273

1274

polplin

simulata, in nemus fugierunt, & ex eo Cruciferorũ exercitum dispersum inuadentes, magistro Henrico & Marsalco Theodrico, pluribusq; aliis occisis prostrauerunt & uicerunt. Prædamq; quã tulerunt, in suã regionem abduxerũt. Et quis consequenter in auxilium Cruciferis dux Brunsuicien̄, Lantgrauius Thuringiæ, Rex Bohemiæ, Marchio Brandenburgen̄ cum filio, & alii christiani aduenissent, tamen propter hyemis tum molliciẽ, tũ intemperiem nulla re memorabili ædita, ad propria redierunt. Verũ Marchio Brandenburgen̄, castrũ & oppidum cõstituit, quod a sua regione Brandenburgk appellauit. Anno domini. 1275. apud Graccouiã puer natus, uix semestris articulata uoce, Thartaros uenturos & Polonorũ capita præcisuros prædixit. Cunctis trementibus interrogatus, an ipse etiã Thartarorum aduentũ timeret: Respõdit plurimum sese timere, cum inter alios suum caput essent præcisuri. Anno dñi. 1276. Ne a regno Poloniæ castra & oppida Grosiniæ, Greyfenstein & Przin alienarentur. Henrico quarto, Probo cognominato, delegata est prouincia, exemendi ea tam a ducib9 Conrado Glogouien̄ & Boleslao Legnicen̄, q̃ a Baronibus & militaribus Slesiæ. Qui decem milibus aureorũ ab Archiepiscopo Maydenburgen̄ ipsa exemẽs, sui iuris & proprietatis ea fecit, statimq; inuidia ducũ Conradi Glogouien̄, & Boleslai Legnicen̄ sequuta est, incrementis rerum Henrici Probi uehementer inuidentibus. Visoq; tẽpore oportuno Boleslaus Legnicen̄, Henricum quartũ Probũ ducem Wratisla: nepotẽ suũ nullas insidias patrui uerentẽ. In curia & uilla sua Ielcze quiescentem, missis satellitibus & latrũculis feria quinta ãte dominicam Reminiscere, duodecimo kalendas Marcii, in nocte soporatũ capit, & in castrũ suum Lethen deductum, in dira uincula coniicit. Pro causa obiciens, q̄ portionem Wratisla: ducatus ex morte Wladislai Archiepiscopi Salczburgen̄, æque ad se, & ad Conradũ Glogouien̄ spectãtem, teneret. Mouent itaq; graue bellum Boleslao duci Legnicen̄, nobiles & milites Wratisla: Et obtentis auxiliis a quinq; ducibus Poloniæ. Boleslao pudico Gracco: & Sando: Boleslao pio Kalissien̄, Przemislao Posna: & Gnezne: Cõrado Gloge: & Wladislao Oppoli: Cum præfato Boleslao Legnicen̄ uarias gentes ære conductas ex Misnen̄, Saxonibus, Sueuis, & cæteris habente, conflixerunt. Neutraq; parte pedem referente, cœde ingenti suorum Boleslaus Legnicẽ: cõspecta, cum uno tantum comite fugit. Filius autẽ eius maior natu Henricus, pugnam labentẽ restituit, & animo pertinaci, aduersarios debellauit. Captusq; est in eo prælio Przemislaus dux Posnani: & plures milites auxiliares. Wratislauien̄ autẽ ea clade territi, ad Premislaum, qui & Ottocarus dicebatur regem Bohemiæ confugiunt. Et ut fidior esset, parti eorum castrũ & oppidũ Cloczko ei tradunt. Cuius interpositione & opera inter Boleslaum Legni: & Henricum Probum Wratisla:, pax est compósita sub his condicionibus, ut Boleslaus Legnicẽ: nepotem suum Henricum Wratisla: a captiuitate soluat, ut Przemislaum Posnanien̄ & milites in prælio captos dimittat. Vt Hẽricus Probus Boleslao Legnicen̄ de castris & oppidis Strzegom, Strosza, Nouoforo, Greyfenbergk, Przin, & Geswindorff perpetuo cœdat. Quibus ab utraq; parte acceptatis, Hẽricus Probus dimissus est. Ex eo tempore arx & oppidum

Fratres Cruciferi clade a barbaris affecti.

Brandenburg constituitur

Omen futuri mali.

1276 Crossen greyffenstein

Henricus Probus captus.

1273

Slesie

Nota

Bellum intestinum Slesianorum.

Przemislaus dux Posnanien̄ captus.

Cloczko

& oppidum Cloczko in potestatem regis Bohemiæ deuenit, quo ad temporale. Quo ad diocesim uero ad Wratis: in diocesim Prageñ per nephas & uiolentiam concessit. Thoma secundo Wratisla: Episcopo huiuscemodi notabilem mutilationẽ non rescindente. Crosnam uero a Baronibus Wratislauiẽsibus, Ioanni Brandenburgeñ Marchioni, ne arma contra eos pro Boleslao Legnicẽ: ferret, obligatam. Henricus Probus redimens, præfato Ioãni Marchioni, damna, sumptus, & expensas iniustas computanti, sex milia marcaℛ persoluere, cũ tantum in quattuor milibus extiterat pignorata, coactus est. Anno domini. 1277. Lithuani gentiles terram Lancicieñ, quæ tũc a duce Kazimiro germano Lestkonis nigri, ducis Siradieñ tenebatur: In festo sãcti Lucæ subito ingredientes, cœde, spoliis, & tectorum exustione uastauerunt, senes & impuberes occiderunt. Et quasi quadraginta milia animatorum, simul cum pecoribus estimando, nemine resistente, in miserabilem seruitutem abduxerunt. Eodem anno septuagesimo supra mille ducentos: Nonus magister Prussiæ Conradus de Tirborg electus est, absumpto Theodrico de Gatirslewe octauo magistro. Tunc duo duces Prutenorum, Hẽricus de Noctaga, & Cappe de Sczenawa, a Cruciferis capti fuerunt: & in patibulum acti. Diwan autẽ tercius dux Prutenorũ de Barthena, duorũ necem miserabilem ulciscendo, terrã Culmensem cum copiis subintrans, graui exterminio eã afflixit. Conradumq; magistrum Prussiæ, qui eum inuaserat, & cum Cruciferis pro triumpho obtinendo fortiter pugnãtem, in fugam uertit, quingentis christianis & duodecim Cruciferis occisis. Pauloq; post Barbari Pruteni, castrum nouum quod inter Culmeñ & Pomezanieñ oppida, a magistro Corãdo magnis sumptibus erectũ: Item castrũ Radzin: Itẽ castrũ Vartembergk fortissima impugnatione cõquisierunt. Et omnes Cruciferos & christianos in præfatis castris repertos, rabie barbarica interfecerunt: Castra uero igne cõsumpserunt. Boleslaus caluus Legniceñ dux, parum uoluptatis & utilitatis ex uictoria & possessionibus Hẽrici Probi, nepotis sui ducis Wratis: nactus ex senio & languore mortuus est, anno domini. 1278. Et in monasterio fratℛ prædicatorum, a se fundato sepultus. Homo uiolentus in proprios & exteros: Adeo uelocis & corrupti sermonis, ut plerũq; audiẽtes in cachinnum & risum solueret. In factis & moribus tortuosus: in iudicio & causis sanguinis præceps & iniustus: Merito seuus & Rogatka (quod in latino cornutus sonat) uocatus: Fœdo pellicis amore usq; ad mortem uinctus. Ob quam pellicem & graues molestias, altera coniunx eius Adleyda, filia Samborii ducis Pomeraniæ, deserto Boleslao Rogatka marito suo adhuc in uita ipsius, dũ aliter nequiret, in domum paternam pedes remeauit. Reliquit autem Boleslaus tres filios superstites, ex prima coniuge Heduigi, filia Comitis Henrici de Hanhalt, uidelicet Henricum Legniceñ, qui crassus & uẽtrosus est appellatus. Boleslaũ Sweidniceñ, & Bernardum agilẽ, tanta siquidem illi agilitas inerat, ut quattuordecim robora in aliquo edificio supne ordinatim erecta, prepeti cursu ascenderet, & resiliens in pedibus fixus staret. Reliquit & quattuor filias ex eadem Heduigi consorte sua, Agnetem, quã Comiti de Vurtẽberg tradiderat. Alterã Heduigim, quã Cõrado duci Mazouiæ filio Semouiti despõsauerat

Landcicieñ terra uastatur.

Nonus Prussiæ magister.

Boleslaus caluus moritur

Proles eius derelicta sexus utriusq;.

uiti despõsauerat. Terciam Annã in monasterio Trzebnicẽ professam, & tandem Abbatissam. Quartã Katharinã in iuuentute defunctam. Anno domini. 1278. Boleslaus Mazouiæ dux, intulit bellum in æstate, Conrado duci Glogouiæ, & circa castrũ Czíruin cum ipso confligens, omnem potentiam eius prostrauit. Martino autẽ Abbati Lubensi & leszouiẽ cum suis monasteriis pro denunciatione clandestine hostium irruptionis (beneficii memor) multas libertates & priuilegia, etiã de consensu Semouiti & Troideni, idem dux Boleslaus concessit. Eodem anno 1278. Trinote filius ducis Lithuaniæ coadunatis Lithuanorũ & Prutenorũ copiis, quæ ad triginta milia pugnatorum explebãt, eas trifarie diuidens, unã partẽ in Mazouiã: Duas uero in terram Culmeñ transmisit, & omni terra Culmeñ peruastata. Castroq; Bergelow sub Cruciferis conquisito & incenso, multas gentes in seruitutem abduxerunt. Eodem anno Skomand dux cũ Prutenis Sandouitis repetendo, in terram Culmeñ aduenit, & duo oppida Lubaw & Chelm obsessa, & machinis expugnata cõquisiuit. Et terram Cuyauieñ circa oppidũ Kouale prædatus est. Eodem ãno ciuitas Lancicieñ a Lithuanis subita incursione spoliata est.

1278

Culmensis regio vastatur.

CAPVT LVIII.

Lestko niger.

LEstko niger, sublato & tumulato Boleslao pudico, Successit ei in terris Graccouie: Sãdomirieñ & Lublineñ, anno domini 1279. Per cõcordem omnium Baronũ & Pauli Episcopi Graccouieñ electionem. Quoniam ducem Boleslaũ pudicum strictiori consanguinitate contingeret Ab eoq; adoptatus & designatus successor foret. Et q; princeps Frugi & Comis, principatu q; dignus uideretur. Statimq; nouam successionem ducis Lestkonis nigri, noui motus, nouiq; stridores bellorum insectati sunt. Nã Leo princeps Russorũ, filius Danielis regis Russiæ, uolẽs sibi ap ppriare terras Lestkõis nigri. Primũ terra Lublinẽ: puastata, in terrã Sãdomi: descẽdit, & a castro simul & oppido Sando: cũ ignominia repuls⁹. Ad uillã Goltcze duobus a Sandomiria miliaribus posita ueniens, statiua tenuit, ubi ordinatione ducis Lestkonis nigri. Occurrerunt ei Varsius Castellanus Gracco: Petrus filius Alberti Gracco: & Ianussius Sandomirieñ Palatini, certamineq; inito die Veneris, tercia Februarii, ãno Christi 1280 conflixerũt, & Rutheni plurimi numero, a paucis polonis uicti sunt. Primis siquidẽ ductorib⁹ & ordinibus cœsis, reliqui trepidãtes, armis proiectis tanq̃ limphatici fugã inierunt. Thartari uero qui cũ Ruthenis aduenerãt, breui oppositione facta mox & ipsi fugierunt, Leoq; principalis dux cũ paucis confusus euasit. Occisa sunt eo prælio octo milia, duo capta: Signa militaria septem intercepta. Lestko niger parum ratus bellum repellere, nisi iniuriantibus bella inferret. Post quindecim dies cum exercitibus quasi triginta milibus equitum, & duobus milibus

Rutheni a Polonis victi.

Lestko nig. Russiã grassat.

obus milibus peditum, terras Leonis inuadens, multa castra occupat, expugnat, & euertit. Et usq; ad Leopolim terra depopulata, prædã frequentem hominum & pecoꝝ in Poloniam intulit. In ea uastatione quinq; milia cœsa, quattuor uero milia in captiuitatẽ abducta, scribuntur. Sequenti quoq; anno 1281. Lestko niger cum omnibus terrarũ suarũ copiis in terrã Wratislaꝛ descendit. Et aduenientibus ei in præsidium Msczugio Pomeraniæ duce: Itẽ omnibus maioris Poloniæ militibus, triplici agmine terram Wratislauieñ spoliis & incendiis confecit. Causa erat quia Henricus quartus Probus, potius uero facinoribus attestãtibus, improbus, dux Wratislauieñ corrogando principes, ad tractandum pro bono pacis & ordinis principatuũ: Dominica Septuagesimæ in uilla Baricz, nullam fraudẽ suspicantes, Przemislaũ maioris Poloniæ, Henricum Legniceñ, & Henricum Glogouieñ duces, iure diuino & humano prophanato captiuauit, & in Wratislauiã deductos, uinculis singillatim inclusit. Præcantibusq; Wratislauiensibus ut dux eorum Henricus quartus aut captiuos dimitteret, aut cũ duce Lestkone nigro componeret. Saxeum pectus ducis Henrici Wratislauieñ lachrymis, contumeliis, & increpationibus ad compassionem flecti non potuit, quin uniuerso ducatu Wratis: in fauillam redacto, & præda ingenti in Poloniã abacta: Nec cũ hostibus decerneret, neq; captiuatos duces a uinculis emanciparet. Duces itaq; captiui, molestias diuturnæ captiuationis euasuri, cũ illo per pacta conuenerũt, ut Przemislaus dux Posnanieñ frater ipsius amitalis, terrã Rudeñ, quæ nunc Vieluneñ dicitur (asserens illam sui iuris esse) ei resignaret. Ab Henrico uero Legniceñ, & Hẽrico Glogouieñ fratribus patruelibus, quum nullas terrarum sortes ab eis exigere posset, seruituros se sibi per quinquennium cum triginta lanceis, contra quẽlibet hostem obligauit. Sicq; a captiuitate laxatos in suos principatus remisit. Anno aũt dñi 1282. Irruentibus Lithuanis & Iaczwingis uigesima quarta die Septẽbris in terrã Lublineñ, & quindecim diebus eam uastãtibus, magnũ numerũ prædarum in Lithuaniã referebãt. Lestko aũt niger illico accepto nũcio, de Graccouia se recepit, & celeri cursu in itinere milites colligens, in terram Lublineñ deuenit, hostesq; abiisse reperiẽs, turbatus, cogitabat, an persequi Barbaros deberet, cum essent plures numero, quia quattuordecim milia. Ipse uero ultra sex milia militum haud cõtemnendoꝝ non collegisset. Inter cogitandum uisio augelica, quæ se archangelum Michaelem profitebatur, per soporem monstrata, monuit, ut omni cũctatione abiectã, hostes persequeretur, certam illi futurã uictoriam promittens, uocat Lestko in contionem milites, & ea uisione narrata, meticulosos militum animos exhilarat. Et insequuti Barbaros repererũt, & eos tredecima die mẽsis Octobris, præda onustos, inter flumina Narew & Niemyen consequũti sunt. Et dux Lestko niger, adhortatus suos, ut pro fide christiana, & pro patria uiriliter pugnarent: Insiliit in Barbaros, cõspectu Polonorum & latratu canum captiuos sequentium, attonitos, & cum primi & secũdi ordines obtriti sunt, reliqui uersi sunt in fugam, cœdesq; in omnes fugientes ædebatur, quã captiui ex terra Lublineñ operose promouebant. Canesq; diris morsibus quasi nossent quos insectari deberent, lacessebãt: Mirabile

1281

Wratislauiensibus merito bellum infligitur.

Henricus Wratis. probus improbus

1282

Lestkoni nigro uisio diuinitus facta.

Prodigiũ pecarum.

dictu, recensito excicitu polonorũ nemo repertus est in eo prælio cecidisse, ut oraculum Lestkoni duci per quietem factũ, non fantasticum, sed diuinum ue rificaretur. Ab eoq; tempore Lestko niger beatũ Michaelem singulari ue neratione prosequebatur. Et in Lublin reuersus, Basilicam parrochialem in hãc diẽ permanentem, tituli sancti Michaelis fundauit. Quæ beneficia Ar chãgeli & cladem Barbarorũ Polonis demonstrat. Redeũte Lestkone nigro ex Lithuanica expeditione in Graccouiã, Conradus dux Mazouiæ, patruus Lestkonis, in terram Sandomiriæ per rebelles Ianussiũ Palatinũ, Cristinum Castellanũ Sãdomirieñ inductus est, quibuscũ Paulus Episcopus Graccoui eñ astruebatur sensisse, qui Sãdomirieñ, Zauichosteñ, & cætera castra in re alem possessionẽ ei tradiderunt. Lestko autẽ niger, nil territus, cum curiensi bus & armigeris terræ Gracco: propere uersus Sãdomiriam processit. Con radus autẽ de Sandomirieñsibus ambiguus, non exspectato duce Lestkone ni gro, in Mazouiam discessit, copias ampliores ut aiebat comparaturus. Sup ueniens autem Lestko, singula castra recuperauit, & auctores defectionis Ia nussiũ Palatinum, Cristinũ Castellanum, cæterosq; milites sibi reconciliauit ac omnem rebellionẽ extinxit. Sãdomirieñ rebellione suppræssa, Lithuani cum nouũ bellum surrexit, qui anno domini 1283, quarta Octobris maiori bus copiis q̃ ante, per districtum Lukouieñ, & siluas in eo consistentes, in ter ram Sandomirieñ improuise irruperunt, & multa cœde patrata, senibusq;, & impuberibus interfectis, sex milia Polonorũ & iumenta abducebãt. Dux autem Lestko niger armis correptis, de Graccouia tristis exiliit, & tam die q̃ noctu celeri gressu iter conficiens, per nuncios nobiles & agrestes occurrere iussit, qbuscũ i Lukouieñ ꝓuincia Lithuanos graues præda, cõsequut⁹ est, q ne cũ Lestkone & captiuis pugnare cogerẽtur, ad siluas ꝓximiores densas & limosas secesserunt: Vbi a Polonis obsessi, alligatis captiuis, & sarcinis sub custodia imbecillium relictis, e silua glomerati, aciebus ordinatis proces serunt, & uoces inconditas emittentes, ad stationes Polonorũ in loco qui Ro vvne appellatur, peruenerunt. Dux Lestko niger animatis suis, exercitum in duas alas diuisit, quarũ unã Zegothe Palatino Gracco: Alterã Ianussio pa latino Sãdomirieñ commisit, & in hostes insiliit: Primaq; ala Zegothe pa latini Gracco: in qua Curienses ducis erãt, cœpit uincere. A qua tandem ad aliam eadẽ sors peruenit, fusiq; sunt Lithuani, & eorum plura milia occisa, q̃uis & de Polonis aliquot insignes milites ciciderint, uictoria obtẽta, capti ui in silua soluti sũt, sarcinæ Lithuanorum in milites diuisæ, & præda erepta in terrã Sandomirieñ reducta est. Paulus Episcopus Gracco: hãc Lithuano rum inuasionẽ procurasse insimulatus est, quapropter dux Lestko niger per milites eum in oppido Lagovv captiuauit, & altera uice in castrum Siradieñ deportatus fuit. Vnde post aliquãtum tempus honeste dimissus est.

Ianussi⁹ & Cri stinus deficiũt.

Auctores defe ctionis pœnas pendunt.

Lithuanorum strages.

Paul⁹ Gracco uieñ Episcop⁹ captus.

CAPVT LIX.

Ost bella Barbarica contra Lestkonem nigrũ, magna procella, magnaq; insurrexit rebellio. Nam anno domini 1285. Paulus E piscopus Graccoui: Varsius Castellanus, Zegotha palatinus Gracco: Ianussius Palatinus, Cristinus Castellanus Sandomiri eñ, cæteriq;

1285

Bellum grãdẽ indicitur Lest koni.

eñ, cæteriq; Barones terrarum Gracco: Sandomirieñ, & Lublineñ. Vno uo to Conradum Mazouiæ & Czirneñ ducem, in Sandomiriam inducentes, & conuentũ generalem celebrãtes, ei obedientiã iurauerunt, & omnia castra, ci uitates & munitiones ei subiecerũt, præter arcem & urbem Gracco: in qua se Lestko niger continebat. Ad eamq; expugnandam Conrado Mazouiæ & Czirneñ duce procedẽte. Lestko mœstus & consilii inops, quum militũ præ sidio careret, Graccouiensibus ciuibus Theutonicis arcem, & Griffinam suã consortem commisit, pollicitus fidem eorũ abunde se præmiaturum. Ipse ue ro celeri cursu, quartadecima die Iulii e Graccouia egressus, in Hungariam auxilia quæsiturus diuertit. Ciues autẽ Graccoui: ciuitatem & arcem eodem tempore tueri non ualentes, deserta Graccouia, cum uxoribus & pignoribꝰ in arcem se receperunt. Veniente autẽ duce Conrado, & urbem uacuã inue niente, in eam intrauit, & Barones ad ciues Gracco: familiares & eis notos misit, ut a communi uoluntate militariũ non desiperent, sed arcem traderent habituri Conradum plusq̃ Lestkonẽ nigrum propiciũ. Qui post paruam de liberationem responderunt. Non licere illis Lestkone nigro uiuente, iuramẽ tum quod cum omnibus Baronibus Graccouiensibus & Sandomirieñ præ stiterunt, etiam si extrema sors ipsos impeteret, uiolare. Exacerbatus Conra dus dux Mazouiæ & Czirneñ, una cũ omnibus Baronibus respõsione Grac couiensium, urbem Gracco: igne conflagrauit. Interimq; Lestko niger cum Hungaris & Cumanis, quos Ladislaus rex Hungariæ in præsidium ei dede rat, ex Hungaria redibat. Cui Conradus dux cum multitudine militũ occur rit, & in campis uillæ Boguczicze haud procul a flumine Raba secũda Au gusti cum eo conflixit. Et Conradus dux Mazouiæ strage magna superatꝰ quoniã iniusta arma induerat, in Mazouiam fugit. Nec amplius in minorem Poloniam redire ausus fuit. Dux uero Lestko niger Graccouiã ingressus, Hũ garos & Cumanos pro opera conductionis & prælii mũnifice remuneratos in Pannoniam remisit. Captos Barones in libertatem restituit, alios ueniam depræcantes in gratiam & priorẽ statum admisit, Graccouiẽsibus qui ab il lius fidelitate nullo modo euelli potuerunt, multas libertates concessit. Et ci uitatem eorum muris, fossatis, ac uallis muniuit. Gubernationẽq; illius loci, solis Theutonicis cõmisit. Et Theutonicos Graccouieñ intiũ coluit & extu lit, ut in moribus, habitu & coma (indignantibus nobilibus) eis se conforma ret. Post aliquantũ tempus, concesse quietis, Lestko niger simulans se transa ctas iniurias & inuasiones Lithuanorũ ultum iri. Anno Christi 1287. genera lem expeditionẽ omnium suorũ principatuũ indixit, & cruce ab Apostolica sede, cõtra Lithuanos & Prutenos tunc concessa & prædicata, se & suos mi lites signauit. Omissisq; Barbaris, in Mazouiã, terram Cõradi sui aduersarii triplici agmine intrauit, & crudeli ferocitate, cœdibus, igne, & spoliis eã ue hementer uastauit. Conrado duce Mazouiæ nullam resistentiam faciente. Eiusdem anni undecima die Decembris, sub intensissimis frigoribus & densis simis niuibus, ferocissima gens Thartarorũ famẽ sedatura, ducibus Nogay, & Thelebuga: Primũ in Lublineñ & Mazouiæ, expost in Sandomirieñ Si radieñ, & Graccouieñ oras, in numero locustarum uenit. A castro & ciuita te Sandomirieñ, cum ignominia & strage, militibus qui in præsidio ei ãt strẽ nue tutantibus,

Lestkonis fu ga in Hungari am.

Lestkonis spes in Theutones.

Constantia fi dei ciuiũ Grac. in suum prin cipem

Lestko Conra dum uicit.

Lestkõis remu neratio Grac.

Magistratus & libertates Theu tonicis Gracco. datę.

1 2 8 A

Lestkõis in Ma zouiam expe ditio.

Thartari Polo niam vastarũt.

nuē tutantibus, repulsi: Plures ecclesias, monasteria, & munitiones obtinuerūt & incenderunt, tamen a monasterio sanctæ Crucis, Calui montis, suasu Ruthenorū abstinuerunt, ad Graccouiam in uigilia Natiuitatis Christi applicantes, & eam expugnare adorsi, aliquot insignes eorum āmiserunt, ululatuq; ædito, ab ea discesserunt, & depopulationē cum spoliis longius extenderunt. Dux Lestko niger, de uiribus suorum militū diffidens, in Hungariā cum Griffina sua coniuge secessit. Et Thartari grassantes ad Alpes pannonicas peruenerunt. Sub quo tempore Kinga Boleslai pudici olim relicta, cū septuaginta sāctimonialibus & duabus germanis suis: Iolentha Boleslai pii Kalissieñ, & Constātia Danielis Russiæ regis relictis, multisq; sacerdotibus & militibus, in castrū Pienini, quod supra Dunaiecz prope oppidum Croszenko situm habet, natura & arte munitissimum: Vno tantū angusto trāsitu adibile, se contulit, & illic per tempus uastationis Thartaricæ permansit Monasterio quod dereliquerūt Sādeceñ, a Barbaris illeso permanēte, præce & meritis fœlicis Kingæ restringētibus, terris itaq; prædictis spoliatis, sacerdotibus, lactantibus, & senibus trucidatis, cum ingenti præda hominū ac pecorum abscesserunt, quā apud Wladimiriam parciētes, uiginti unum milia de uirginibus nondum nuptis computarunt. Ex quo multitudo cæterorū uirorum & fœminarū poterat estimari. Anno immediate succedente 1288: Dux Lestko niger, Matheum Palatinum Siradieñ, cū militibus terræ Siradieñ tantum (Gracco: eñ & Sandomirieñ clade Thartarorū plurimū attriti, munus expeditionis obire se excusarunt) contra Conradum Mazouiæ ducem, fratrem patruelem altera uice destinauit, qui uniuersam fere Mazouiā incendiis & spoliis peruastauit. Conrado duce Mazouiæ, nullam repræssionem faciente. Et cum confinia Mazouiæ Matheus Palatinus Siradieñ cum suo exercitu, tum præda onusto, tū incomposito agmine incedente, redeūdo attigisset. Dux Conradus Mazouiæ, cū militibus & agrestibus per inuia & abdita loca accurrens, securos & quiescentes in diluculo, septimo kalendas Iulii inuasit, & territos ac uelut limphaticos discurrentes dispersit. Matheus uero dux exercitus cum paucis militibus constāter pugnās, occisus est. Hāc cladem & præcedentē Thartarorū, cū peste & fame, quæ his annis in regno Poloniæ acciderāt, aliq scriptorum uindice Christo euenisse ꝓtulerūt. Ex eo ꝙ Lestko niger, arma, cruce signatorū, a Barbaris in fideles cōuerterat, quod deus melius nouit & iudicat. Sensim etiā post præfata mala Lestko niger in uiribus defluere cœpit, & acerbiori morbo correptus, ultima Septēbris anno domini 1289 in castro Gracco: sacro percepto uiatico animam exalauit. In monasterio sanctæ Trinitatis ordinis prædicatorū Graccouii: in parte sinistra chori, quem locum uiuens delegerat, ducali honore sepultus.

Beata kunegūdis.

xx. millia uirginum innuptarum abacta.

1288

Altera in Mazouiam expeditio.

Lesko niger moritur.

1289

CAPVT LX.

Lithuani gentiles, anno domini 1279. In quodam particulari prælio Cruciferos de Prussia superātes: Duos ex eis captos, horribiliori morte affecerunt. Vnum equo insidentē igne ingenti extructo cremarunt. Equus qdem illico igne cōsumptus, super Cruciferū autē aperto cœlo splendor cœlestis demissus est, ignem in partes disiecit, tandem

1279

Grande miraculum.

cit, tãdem splendor in cœlum cum corpore Cruciferi (sic q̄ nullum illius uestigium relinqueretur) in similitudinem pulcherrimæ uirginis, mirantibus & stupentibus Barbaris conscendit. Lithuani incantatione procuratũ fuisse asserentes. Alterum Cruciferũ superstitem in rimã arboris, cuneis, & clauis elisis uiolenter inclusum & compræssum exurebãt. Hunc auis quædam candida, nunq̃ alias cõspecta, de flammæ medio ereptum, Barbaris supra modũ attonitis & mirãtibus, in cœlum detulit. Eodem anno Prutenis Barbaris ad expugnandum castrũ & oppidum Elbing uenietibus. Molendinũ quod principaliores ciues Elbingeñ defendebant, obsederunt. Dumq; Cruciferi præsidium quod promiserãt non attulerũt. Ex pacto uigintiquinq; obsides, ut cæteri essent liberi, dederũt. At Barbari quorum fides fluxa est ac modica: Obsidibus crudeliter enecatis uniuersos in molendino, etiam uario carnificio extinxerunt. In quorum ultionẽ Conradus magister Prussiæ regiones Prutenorũ, aliquot hebdomadis ferro, & igne uastauit, & castrũ Heidlsbergk cõquisiuit. Anno domini 1280. Cõrado de Tirberg e uita secedente: Decimus magister Prussiæ Popo de Ostiria successit. Quo breui moriente Haymo substituitur. Sed quum is quoq; absumptus esset, Herthmannus de Hederũge duodecimus in officiũ assumptus. Conradum de Vuchtewãge successorem habuit. Quo libere cedente Manegolde Konigsbergeñ cõmẽdator quartusdecimus magister suffectus est. Sub cui⁹ regimine in loco castri & oppidi Czãthir ueteri nomine abrogato, castrum Mariemburg erectum est. Anno domini 1281. Quidam animosiores Prutenorũ milites, castrum Ploceñ expugnare, & terrã Mazouiæ affligere nitebãtur, quos Boleslaus dux Mazouiæ cũ gentibus suis inuadens, paucis fugientibus confixit. Eodem ãno, exercitus Prutenorum terrã Culmeñ ingressus, tantis flammis & spoliis in ea grassatus est, Magistro & Cruciferis decernere non audentibus, ut quinq; castris, uidelicet Grudzancz, Marieuerder, Czanthir, Cristburg, & Clementh expugnatis & conquisitis, singulos homines quos in eis repererant, miserabiliter trucidarunt. Ab anno domini 1282. Per biennium horrẽda fames in polonia, Bohemia, & Germania uiguit. Poloni perniciẽ famis uitaturi, relictis laribus, uxoribus, & pignoribus, aliqui in Hungariam diffugerũt, & ab Hũgaris Cumanis tunc gentilibus uenundabãtur. Alii in Russiã, & hi a Ruthenis pro tributo Thartaris tradebãtur. In Bohemia uero seuior fames uigebat, adeo ut matres oblite pietatis, fœtus suos famem exclusuræ manderent Post horrendam famem, seuissima pestis ex perniciosis & nociuis herbis & cibis emersit. Cuius simile Romanis Galienus accidisse in principio libri, de Euchimia & Cacochimia meminit. Philippus Episcopus Firmanus, apostolicæ sedis legatus, a Ladislao Kunlaczlo cognominato, rege Hungariæ, ignominiose tractatus, & de regno hungariæ turpiter eductus, cum intermi natione ne in Hungariã rediret, quoniã relicta legittima uxore, mulieres Cumanorũ, Ayduam, Cupchek, Mandulam. & alias plures sectabatur, & pro cõcubinis tenuit. Pro quibus ipsũ corripuit & excõmunicauit. Binos quoq; Episcopos Ladislao regi Hungariæ blandientes, deposuerat, & Episcopatu priuauerat. Is ergo Episcopus Firmanus, anno domini octuagesimo secũdo supra mille ducẽtos, in Poloniam uenit, & magno honore exceptus est ab

uniuersis

Barbarorum Prutenorũ facinus pessimum

1280

Decimus Prussiæ magister et sequaces.

Czanthir

Castrum Mariemburgk erigitur.

1281

1282

Fames Poloniæ, Bohemiæ, Germaniæ.

fames in Bohemia

Pestis ualida.

Legat⁹ apostolicus Hungaria pulsus.

universis ecclesiis & procuratus. Ob quod Romam reversus, Polonicã nationem maximis laudibus celebrauit & extulit. Anno domini octuagesimo secundo supra mille ducentos, duodecima mensis Augusti, Thomas Abbas Thinicen, ad instãtiam ducis Lestkonis nigri, monasterium fratrũ prædicatorum in oppido Opatouyecz fundauit, & nonnullos agros, fratribus pro prædio & cultura dedit. Anno quo supra 1283, pridie kalen: Ianuarii, Przemislaus secundus dux maioris Poloniæ, hospitale infirmorum ante portam ciuitatis Kalissien fundauit, regimenq; illius fratribus Ioannitis tradidit, & ipsum cũ dote ei collata libertauit. Idem Przemislaus secũdus, dux maioris Poloniæ, sexto kalendas Ianuarii, claustrum monialiũ ordinis prædicatorũ in Posnania fundauit. Cui in dotem tres uillas, uidelicet Pyanthkow, Rudnicze, & Zaparczicze dedit, Item lacus Bostinyno. Coronatus autẽ in regem Poloniæ, confirmauit donationem Vincencii Vicecancellarii, & fratrũ eius Nicolai palatini, & Miroslai de uillis Donathowo & Grzmislawe. Item Nicolai palatini Kalissien de uillis Rosczinino, Bialekozi, Sokolniki, & molẽdino ãte Posnaniam. Item Ioannis Scolastici de uilla Popowo, prædictas hereditates libertando. Anno domini octuagesimo tercio supra mille ducẽtos die quartadecima Decembris, Lukerdis Przemislai secũdi ducis maioris Poloniæ coniunx, in castro Posnanien diem clausit extremum, ut fertur iugulata a familiaribus & ancillis propriis, ordinatione uel insimulatione præfati ducis Przemislai secundi, quoniã sterilis erat, duciq; desideratam prolem uirilem non produxerat. Auxit quoq; suspicionẽ, dissimulata ultio, & indigne necis præstita impunitas. Sed & carmina, atq; cantilenæ prope & quasi ad ætatem nostram decantate, flebiles Lukerdis præces depromebant, quibus se a marito in unius camisiæ tegumento, ad lares patrios deduci exorabat, dummodo uita non eriperetur ei postulata. Et quis sterilitatem præfatæ cõsortis Lukerdis, dux Przemislaus una cum uita, ut est insimulatus, abstulerit tamen altera consorte, uirgine Richsza, filia regis Sweciæ superaccepta, & anno domini 1285, undecima Octobris in Posnaniam adducta, prolem uirilem habere non potuit, sed fœmineam dumtaxat obtinuit.

Polonia ex hospitalitate cõmendabilis.

Duo claustra a Przemislao erecta.

1283

Lukerdis moritur. Ingratus

Suspectio cædis eius.

CAPVT LXI.

Nno præfato 1283. Varczislaus germanus Msczugii ducis Pomeraniæ ordinem Cruciferorum de Prussia assumpsit, & sortẽ sui principatus, licet tenuem, eis contulit. Similiter alii duo fratres, Sãborius, & Rathibor sortes suas donauerunt, ut eis in habitu laicali permanentibus, & seruitoribus ipsorũ, ordo Cruciferorũ expensas & sumptus decentes procuraret. Mscezugius aũt maior natu, omnes sortes trium germanorum in suam ditionẽ redigens, apud Martinum quartum summũ Pontificem, de ambitione Cruciferorũ quæstus. Philippum Firmanum Episcopũ, ad rẽ introspiciendã obtinuit. Qui utriusq; partis auditis ꝓpositionibus & respõsis, donationem Varczislai, Samborii, & Ratiborii ordini factã, tanq̃ inualidã & iniustã infirmauit & rescidit. Ducẽ uero Mscezugium, ad donãdum, donatione perpetua Magistro & ordini, oppidum & districtum Gnyew, cum quindecim tantũmodo uillis induxit. Quo facto, Magister & ordo

1283

Tres fratres Cruciferorũ ordinẽ assumũt.

Varczislaus Samborius Ratiborius

Gnyew

gister & ordo castro Puterberg demolito, castrum & oppidum Gnyew muro cinxerunt. Anno domini 1284, ultima Septembris, castrũ Kalissieñ (ciuitas namq; ante puta septimo kalendas Septembris proprio incendio conflagrauerat) tradidit Henrico quarto duci Wratislauieñ, Sandiwogius, Ioãnis Posnanieñ palatini filius, ab ipso duce inescatus & corruptus. Przemislaus autẽ dux maioris poloniæ, ad recuperandũ suum castrum Kaliss: cum omnium suorum principatuũ militibus adueniens, ordinatis propius castris, magno conatu & impetu, expugnationi toto die, cassos labores impendit: Interpositisq; per communes Barones tractatibus, sub his condicionibus pax cõposita est. Vt Hẽricus dux Wratisla: de castro Kalisz occupato, duci Przemislao cœdat. Przemislaus uero in oppido Olobok, propriis sumptibus castrum edificet, & illud cum toto districtu Oloboceñ, Henrico Wratisla: consignet, & per hunc modũ obsidio soluta est. Anno aũt domini 1287. Milites maioris poloniæ absq; iussu ducis sui Przemislai, coadunati prexerũt, & castrũ Olobok (aliquot de suis desideratis) cõquisierunt, milites Slesiæ in præsidio castri repertos, aliquos trucidantes, alios uero in uincula conicientes, tam castrũ Olobok, q̃ districtum eius, principatui maioris Poloniæ restituerũt. Et q̃uis dux Henricus Wratisla: missis nunciis ad Przemislaum, castrũ & districtum Olobok repetebat, restitutionẽ tamen non est assequutus. Anno præexpræsso 1284. Henricus quartus dux Wratis: non cõsequutus prout imperauerat, contributionem & notabiles summas pecuniarũ, a Thoma Episcopo, & clero Wratislauieñ, cum magna furia castrum episcopale Othmuchow, & oppidũ Nissa occupauit. Deinde omnes possessiones tam Episcopi q̃ cleri, oppidorum & uillarum: Castrũq; Eldenstein ecclesiæ Wratislauiensi, in certa summa pecuniarum obligatũ, per suos satellites appræhẽdit decimas insuper uniuersas in suo ducatu, sibi præstari iussit, rogatusq; tam submisse q̃ humiliter, iterum & iterũ per nũcios & prælatos, ad extremũq; per Thomã Episcopum Wratis: non remisit spiritum furoris & superbiæ, nec bona ecclesiæ reddidit, tãdem Archiepiscopus Gnezneñ, Iacobus Swinka, ad supplicationem & instãtiam præfati Thomæ Episcopi Wratisl: in sinodo generali Lancicieñ, de consilio & assensu omnium Episcoporũ ac Prælatorum, Henricum quartũ ducem Wratisla: & omnes satellites, familiares & adherentes, præbentes ei auxilium aut consilium excõmunicauit. Diocesim autẽ Wratisla: interdicto supposuit, quod uniuersæ ecclesiæ Wratislauieñ sæculares & regulares obseruarunt, præter fratres minores ordinis sancti Francisci, in monasterio sancti Iacobi Wratisla: Qui coram duce Henrico & Wratislauiensibus, ad ignominiam eorum, nepharie & publice diuina officia celebrauerunt. Cæteri ergo clerici omnes, Episcopus, Prælati, & fratres prædicatorũ expulsi sunt, & in exilium acti. Abiitq; personaliter Thomas Episcopus Wratis: in Lugdunum, & quum reperisset Hẽricum ducem Wratisla: per suos nũcios obtinuisse absolutionem a censuris Metropolitani Gnezneñ, absq; satisfactione damnorum ei illatorum, in Poloniam rediit, & per Kazimirum ducem Oppolieñ recollectus, in Rathiborz fere p̱ quinquennium commoratus est. Hẽrico quarto duce Wratislaui: terroribus &

Castrũ kalisz Henrico wratisla: traditur. 1284

Henricus dux wratislamen

Olobock edificatur. 1281

1284 Bona Episcopi ab Henrico occupantur. Nota

Bona eccl. wratisla. men. Episcopus Nissa Otmuchow

Henricus cum suis complicibus excomunicatur.

Clerici omnes expulsi.

Wratislavia et Ratibor obsessa ab Henrico 4to principe 1287

cominationibus Kazimirū ducem Opponieñ afficiente & sollicitante, ne hostem suum Episcopum Wratisla: una cum clero eius seruaret, quo irridēte cominationes ipsius, uenit cum exercitu dux Henricus quartus Wratis: anno dñi 1287, & Rathiborieñ obsedit atq; coartauit, ut præ fame & maceratione, Thomam ātistitem Wratisla: execrationibus & improperiis impeterent. Quibus compatiens Episcopus, melius est inquit, me in manus tyranni incidere, q̄ hos fame perire. Et indutus uestibus sacris & thiara pontificali, cum clero suo ex quibus nōnulli similiter uestibus sacris induti fuerunt, in castra ducis extra ciuitatem processit. Quo a longe uiso dux Henricus diuinitus territus, ocius de tabernaculo suo exiliit, & accurrens pronus in terrā ante Præsulem procidit, ueniam præcatus. Quem Thomas Episcopus subleuans, ueniā contrito promisit. Et secedentes ambo in proximā ædem sancti Nicolai absq; arbitris pacem inter se in hunc modum concluserūt, ut castra oppida, uillas, decimas, & p̄cepta, redderet dux Episcopo & clero. Pro culpa uero expiāda, plures libertates ecclesiæ Wratislauiēsi ut donaret. Ea reconciliatione sequuta, interdictum Archiepiscopi Gnezneñ, Iacobi Swinka sublatum est. In memoriam uero beneficii ac hospitalitatis, Thomas Episcopus Wratisla: postulante Kazimiro duce Oppolieñ, ecclesiam sancti Thomæ Cantuarieñ in castro Rathiborieñ fundauit, & de mensa Episcopali dotauit. Postea translatione ecclesiæ ex arce in oppidum Rathiborz facta, plures præbendæ largitione ducū Rathiborieñ addite sunt. Anno domini 1284. Przemislaus Sprotauieñ dux in oppido suo Zegano, ad instantiam Alberti plebani Zeganeñ. quartodecimo kalendas Iunii, fundauit monasteriū N. & dotem de bonis ducalibus illi largitus est. Eodem āno Manegoldus magister Cruciferorum Prussiæ mortuus est, & Burgardus de Swaden pro ipso suffectus, qui ciuitatem Accon in terra sancta ab obsidione Sarracenoꝝ liberauerat, sed breui cessit officio magisterii, fratribus reclamantibus, & ne resignaret flexis genibus rogantibus. Cum autem in ordine Ioannitarum quem assumpserat parum reputaretur, officium magisterii in Prussia repetebat, in quo repulsam passus est, & in locū eius Momor de Querinworth Saxo genere electus est.

Episcopus ultro hostes accessit.

Fœdus ineunt. Conclusio pacis

1284 Fundatio Monasterii in Zegano

Manegoldus magister Pruss: Burgardus magister Prussiæ. Accon in terra sancta

CAPVT LXII.

Anno autem sequenti uidelicet 1285. In Prussia circa finem Iunii nociui uermes, caudas uelut cancri habentes, multiplicati sunt, & quoscūq; pupugerunt, altero, aut tercio die extinguebantur. Eodē anno 1285. Boleslaus dux Mazouiæ Semouiti filius Russiam cum potentiis & gentibus suis ingressus, eam uastauit, & spolia multa in Mazouiam intulit. Quem Rutheni insequuti, Mazouiā repente irrumpentes, uicissim illam uastauerunt, & frequētia spolia in Russiam, duce Boleslao nequicq̄ prohibente, retulerūt. Eodem anno Thartari, per Cumanos inducti, Hungariam cœdibus & spoliis usq; ad Pestuastauerunt. Et in ea ab octaua Epiphaniarū, usq; ad festū Paschæ cōmorati sunt, tandem subsequuta fuit grandis mortalitas. Item eodem anno Thartari, imperium Constātinopolitanum inuaserūt, & plurimis hominibus trucidatis, multa loca occupauerunt

1285 Prodigiū uermium.

Mutua spolia Mazouitarum & Ruthenorū. Tartari Thartari Hungariam vastauerunt. Thartari Grçciam inuaserunt

pauerunt: Anno domini 1286. Conradus dux Mazouiæ & Czirneñ adepturus castrum & districtum Gostinin, subordinauit traditores in castro Gostineñ & Lithuanos cum Ruthenis cōcitauit, quibus uenientibus & castrum oppugnātibus, ut erat condictatū castrum Lithuanis & Ruthenis per traditores datum est, & homines q̄si sexcēti, partim necati, partim in seruitutē abducti sūt, castro ergo Gostineñ per ducem Conradū occupato. Wladislaus tandē Lokethek, dux Bresteñ & Cuyauiæ cuius erat castrū & districtus Gostinin, iustam iram ut par erat contra Conradum ducem Mazouiæ & Czirneñ cōcipiēs, collecto exercitu silenti agmine ueniēs sub intempeste noctis quiete, castrum Ploceñ, trucidatis uigilibus, comprǽhendit & conquisiuit, Nec prius duci Conrado restituit, donec per cōmunes Barones concordia interposita, & dāna illata, & castrum Gostinin, sibi sūt reddita. Deo autē uindice, Lithuani & Rutheni qui Conradū ad conquirendum castrū Gostinin adiuuerāt, eodē anno Mazouiam ingressi, castrum Szochaczow, & castrum Ploczko interceperunt & exusserunt, trucidatis hominibus utriusq; sexus, & quibusdā in seruitutem abductis. Anno prǽdicto 1286. Pelusza dux Lithuaniæ, suas iniurias ulturus, ad Albertum de Myszen cōmendatorem in Konigsbergk secreto ueniēs, uiginti uiros militares sibi dari pecijt, quorum principales erāt Martinus de Golin, & Conradus Tuuil, & cum complicibus suis ad locum ubi principes Lithuaniæ nuptias celebrabāt perueniens, irruit in eos nocte, in soporatos & dormiētes, & septuaginta duces seu principales, plurimamq; multitudinem utriusq; sexus occidit. Spōsum uero & sponsam cū matronis & uirginibus, cū spolijs & clenodijs insignibus in Konigsbergk deduxit. Anno domini 1287. Lithuani, Pruteni, & Samagittæ, furtiuo & silenti agmine in terrā Dobrzineñ uenietes, principalem ciuitatē Dobrzin, die dominico ciuibus diuinis officiis occupatis comprǽhenderūt, & trucidatis senibus atq; lactātibus, cæteros in ciuitate & rure comprǽhensos, spoliata & incensa ciuitate, in miserabilem seruitutē abduxerunt. Occisorum numerus, ad tria milia hominum utriusq; sexus computatus est. Zemomisl Cuyauiæ, alias Wladislauieñ dux, filius Kazimiri ducis Cuyauiæ, Lanciciæ, & Siradiæ: In exilio quod duodecim annis passus est (quia Polonos eliminare, & externos fouere nitebatur) prima die Octobris: anno domini 1287 mortuus est. Et q̄a nullos liberos reliquerat, ducatus eius ad fratres peruenit. Anno doimni 1288. Ingens pestis & seua mortalitas in partibus Russiæ inualuit, & plurimos extinxit, ex infectione ut aiunt aquarum, quas Thartari plusq̄ centum corda Polonorum occisorum, fortissimis uenenis inebriantes, in uterubus & longis cōtis in aquis positis, infecerunt, ut omnes illas contingentes intoxicarentur. Anno quo supra octuagesimo octauo supra mille ducētos, quarto kalendas Maii, alias in die sancti Vitalis martyris, Vislaus Episcopus Wladislauieñ monasterium Bischouieñ de Bischouia, in uillam Smeysze transtulit, quam uocauit fœlicem uallem, hodie autē Coronow dicitur. Hoc monasteriū primum locū in hospitali uilla supra Istulam, e regione ciuitatis antiquæ Wladislauieñ habuit. Inde Bischouiam, ubi septuaginta annis durauit. Postea in Coronow uelut locum magis oportunū ob fluuium Brda, qui prǽterfluit,

Ob castrū Gostinin altercatō

Pelusza sponsum & sponsā capit.

Dux wladislaus mortuus.

Ingens mortalitas

translatum est. Anno domini 1288. Henricus quartus dux Wratisla: ecclesiam collegiatam sanctæ Crucis in summo Wratislauieñ fūdauit & erexit, certum Prælatorū, Canonicorum, & Vicariorū numerum instituens, & unicuiq; munifice de suis introitibus largiens. Per hoc diuinæ maiestatis iram placaturus, quam exiliādo Thomam Episcopum, & clerum Wratislauieñ incurrerat, & uehemēter offenderat. In crastino uero huiusce fundationis fratres suos patrueles, Henricum Legniceñ uocitatum Crassum, & Boleslaum Sweidniceñ, balteo militari cinxit.

Ecclesia sanctæ Crucis wratisl: fundata.

CAPVT LXIII.

Henricus Probus.

Post mortem Lestkonis nigri. Ducatus Siradieñ, in ditionem Wladislai Loketek ducis Cuyauiæ tanq̄ germani, ac legittimi Lestkonis nigri successoris, concessit. Paulus autē Episcopus Gracco: cum nobilibus terrarum Gracco: Sandomirieñ, & Lublineñ conuentionē generalem circa Sandomiriā agētes, pro principe Boleslaum ducem Mazoniæ elegerunt & assumpserunt. Et tam arcis q̄ ciuitatis Graccoui: assignarunt ei possessionem. Ciues uero Graccouienses metuentes, ne suasu Baronum nouus princeps Boleslaus, pro Conradi fratris sui repulsa aliquicpiam durius contra eos animaduerteret. Ad Henricum quartū Wratislauieñ ducem miserunt, tam castrum q̄ ciuitatem Gracco: ei tradere promittentes, aliasq; munitiones si adueniret, conquirere. Cui confestim cum exercitu uenienti, ciues Gracco: magis tamen lanii portis apertis, quas dux Boleslaus clauserat, ciuitatem tradiderūt. Boleslaus itaq; dux Mazouiæ ex castro Graccoui: prorumpens, & militibus acies instruentibus, ac ne sese desereret præcantibus. Furore plenus & increpationibus, q͂ ad bellum & non ad principatum eum euocassent, in Mazouiā discessit. Et Henricus quartus Wratislauieñ, accepto castro Gracco: a Sulcone milite de Miedzirzecz, huius siquidem custodiæ Boleslaus dux Mazouiæ castrum consignauerat, & proceres ac nobiles Graco: Sandomirieñ, & Lublineñ ad eum uenientes, & homagia præstantes, acceptauit, rebusq; apud Graccouiam compositis, in Wratislauiā abiit. Cuius præsidia exclusurus Wladislaus Loketek, corpe exiguus, natura uero ferox, & manu promptus, legittimusq; Lestkonis nigri successor, quia propinquior ipsius ac germanus. Primo Veris tempore anno domini 1290 cum exercitu notabili uersus Graccouiam processit, Kazimiro Lancicieñ, Boleslao & Cōrado Mazouiæ ducib9 in ppriis personis: Przemislao uero maioris Poloniæ, & Msczugio Pomeraniæ, per milites illi suffragia ferētibus. De hac hostilitate Henricus quartus Wratis: certior factus, cum esset ualitudinarius, Henricū Legniceñ, & Przemislaum Sprotauieñ duces, cū suarum gentium copiis, ad tuendum Graccouiā transmisit. Quos rebus apud Graccouiam bene ordinatis, in Slesiam

Henricus quartus Graccouiæ principatū acceptat.

in Slesiam reuertentes. Wladislaus Loketek dux Cuyauieñ cum ducibus si/bi adherentibus apud oppidum Szieuyor statiua agentes, quarto kalendas Marcii inuasit, & utrimq; magna strage facta, cessit uictoria, licet non incruenta Wladislao Loketek, milites Slesiani plurimi capti fuerunt. Przemislaus autẽ dux Sprottauieñ, filius Conradi ducis Glogouieñ, uix adolescentiã attingens, occisus est, & in Slesiã relatus, in monasterio Lubeñ sepultus. Cui ad hoc bellum iturus duas uillas uidelicet Liszoszkouicze, & Zirkow testamento donauerat. Boleslaus Oppolieñ dux uulneratus, captus est. Duo in/super certamina & duas strages in Slesitanis, milites Loketkonis effecerũt unã apud Skalam, alterã apud Swetnicz. Itaq; Wladislao Loketek Graccouiam uenienti tanq̃ uictori, arx & ciuitas tradita est, & princeps Graccoꝛ declaratus est. Nihil clade suorum Henricus dux Wratis: perfractus, nouas copias fiduciã illi ciuibus Graccoꝛ afferẽtibus, sub ducatu Hẽrici Legniceñ transmisit, & nocte exercitu deueniente Graccouiã (à ciuibus partes Henri/ci sectantibus) exceptus est, paruũq; absuit, ut Wladislaũ Loketek inter præsidia militum obuersantem uiuum non caperet. Qui tarde persentiẽs hostes pedester in monasterium sãcti Francisci fugit, & depost in habitu monacha/li per murum demissus, egre manus hostium euasit. Pluresq; ex militibꝰ quĩ aut cœsi, aut capti, à Slesitis fuerunt ãmisit. Sed & Paulus Episcopus Graccoꝛ tanq̃ præcipuus Henrici Wratis: aduersarius, omnibus rebus exutus, captus est. Etiam tercio captiuitatẽ sustinuit. Bona deinde militum rebellium, ædes & agri uastati sunt, & curiæ incensæ, ut his malis cõfecti militares rursum Henrico Wratis: se subiceret. Qui forti præsidio militum in Graccouia posito, Paulum Episcopũ, & militares a captiuitate relaxauit. Ipseq; Henri/cus quartus, Probus cognomento, sentiens ægritudinẽ ex ueneno per Slesi/tas subministrato indies augeri, Thoma Wratis: præsule & Baronibus ac/cersitis, cum nullum superstitem relinqueret, Wratislauieñ ducatum Conrado Glogouieñ patruo suo, Graccouię uero & Sandomirieñ, Premislao maioris poloniæ ducibus testamentaliter consignauit. Et undecimo kalendas Augusti, anno domini 1290 in castro Wratis: decedẽs, in ecclesia sanctæ Crucis per eum nouiter erecta, sepulturam accepit. Conradus Glogouiæ dux, sciẽs Wratislauieñ ducatum sibi ab Henrico quarto consignatũ, Wratislauiã ue/nit, & possessionem illius, una cum ducatu requisiuit. Wratis: autem tã proceres q̃ ciues pro ludibrio Conradum ducem habẽtes, eo q, in sermone parũ fidus, ad rixasq; pronus esset, Henricum quintum Legniceñ ducem, filium Boleslai seui qui & Rogatka in principatum Wratis: accersiuerũt. Et ipso per unam portam Wratislauiam ingrediente, Cõradus Glogouieñ dux per alteram discessit & abiit, totoq; conamine & uigilantia principatum Wra/tis: repetendo, Henricum quintum impetebat. In bona eius insultum faciẽdo & prædas abigendo. Fecitq; cũ Boleslao Sweidniceñ duce, germano Henrici quinti Wratis: ac Legniceñ ducis, ligam & cõspirationẽ, ut quibusuis mo/dis Henricum quintum opprimerent. Sed Henricus quintus conspirasse fratrem suum Boleslaum aduersum se ignorans, facta conuentione cum eo, de sorte sua duas ciuitates Iawor & Strzegom ei assignauit. Pro quorum donatione astrinxit

Wladislaus Loketek victor.

Princeps Graccoꝛ declaratus.

Henricus moritur.

Boleslaus Schweidniceñ in fratrem conspirat

tione astrinxit se iureiurando, contra Conradũ Glogouieñ assistentiam præstiturum, Non tamen præstitit, sed nunc intemperiẽ aeris, nunc ægritudinẽ, nonnunq̃ militum renitentiã, pro excusatione opposuit. Ideo altera conuentione cũ eo facta, & excusatione q̃ ei tenuem sortem largitus esset, audita. Ad priora Henricus quintus adiecit præfato Boleslao Sweidniceñ duci, tria oppida, uidelicet Reichenbach, Frãkenstein, & Strzelin, nouumq̃ iuramentũ appositum est, omnibus potentiis auxilia aduersus Conradũ ducem Glogouiæ, Boleslaum Sweidniceñ præstiturũ. Parem tamẽ priori iuramento præuaricationẽ fecit, & auxilia non præstitit. Cernens autẽ Conradus Boleslaũ Sweidniceñ bona sua impinguare, oppidaq̃ pro se callide acceptare, & secum contra Henricum quintum bella non agitare, deserto eo Luthkonem aggressus est, & eum in necem aut captiuitatem sui principis Henrici quinti pellexit. Fuit autẽ Luthko adolescens quasi annorũ uiginti, cuius patrẽ Pacoslaum nomine de stirpe Habdank, primum quidem Henrico quinto benemeritum, ac industria & factiuitate charum. Postea uero cum per homicidium, quẽdam militem occidisset, amicisq̃ & consanguineis instãtibus, Henrico quinto in throno sedente, iudicialiter cum superbia & in fauore principis confidens, homicidium patrasse recognouisset, monitusq̃ per ducem Henricum secundo & tercio, ut secedens deliberaret & melius responderet, ipse iterum & iterũ reueniens, ampullose, gloriabũdus, fatebatur se occidisse cognatum accusãtium. Iusticiaq̃ efflagitante, ex propria confessione condẽnatus est, & per scalas deductus in castro Legniceñ capite truncatus est. Plures ergo consiliarii fideliter duci Henrico quinto consuluerunt, ut Luthkonẽ filiũ Pacoslai a se & seruicio suo ammoueret. Quem cum Henricus quintus in cõspectu consiliariorũ aduocasset, & super his interrogaret, fidelissimum se famulum profitebatur, parentemq̃ suum iuste pœnam capitis sumpsisse confirmabat, & hanc dudũ a se obliteratam respondit. Itaq̃ hunc Luthkonem fauore psequẽs, multis beneficiis & possessionibus liberaliter donauit. Sed dura pectora, donaria non reconciliant. Luthko siquidem Henricum quintũ ducem Wratis: & Legniceñ dominum suum in balneo ad fluenta Odræ prope castrum Wratis: repertum, die nona Octobris, anno domini 1293 captiuauit, & ex balneo ignominiose nudo corpe tractũ, equo imposuit. Cunctis familiaribus nudis fugiẽtibus, unico q̃ ducẽ corpe suo tutabat, uariis uulneribus confosso & interfecto. Captum itaq̃ ducẽ Henricũ superiecto palliolo, uehemẽti cursu in Sãnthwoth abduxit, & Conrado duci Glogouieñ præsentauit. Conradus uero in Glogouiã perductũ, in carcere tetro in uas ferreũ angustum inclusit, ubi non sedendi, nõ iacẽdi, sed ægre herendi facultas erat Duo foramina & hæc parua & breuia. Vnum ad inspirandũ & cibum capiendum. Aliud ad egerendum in uase erãt, hinc per tempus semestre quo detinebatur inclusus, scapule & fœmora eius sanie & uermibus scaturientia defluebãt. Mortem ergo & crudeles passiones euasurus, trigintã milia marcarum in medio pontis supra flumen Czarna, qui Legniczam circumfluit ex cõposito primum soluit, deinde subscriptos districtus castra & oppida Namislouiam, Berolthow, Cruczbork, Biczinam, Cunczestad, Rosembergk, Haynouiam

Henricus quintus in balneo captus.

Magnis bonis redemptus.

Haynouiam, & Boleslauiā, cum finibus & terminis suis Conrado duci Glogouień donauit perpetuoq; inscripsit. Dimissus autē nunq̄ ad pristinam sanitatē usq; ad mortem restaurari potuit. Et ipse tercius ex ducibus Poloniæ fuit. Alii autē duo Lestko albus, & Henricus cū barba, quibus balnea cum pernicie & iactura obuenerūt. Reuertamur nunc ad alios duces Poloniæ.

Tercius ex ducibus poloniae

CAPVT LXIIII.

Mortuo Henrico quarto Wratislauień, ducatus Gracco: a Premislao maioris Poloniæ duce, cedentibus sibi de illo militibus Henrici quarti Wratis: obtentus est. Sandomirień uero Wladislaus Loketek, fauore militum Sandomirień assequutus est. Et Przemislaum maioris Poloniæ ducem, multipharie pro Graccouii: ducatus cessione armis, & bello lacessiuit. Accessit autem his grandius malum. Nam Griffina Lestkonis nigri relicta, Venceslao Bohemiæ duci litteris demandauit & cōmisit Gracco: & Sandomirień ducatus accipere, quoniā ius prædictarum terrarū, quod sibi Lestko niger maritus ipsius hereditarie cōmisit, & litteris publicis inscripsit, in Venceslaum ducē Bohemiæ tanq̄ Consobrinū & nepotē suum ex sorore germana Kunegunde progenitum transfunderet. Hanc donationē cachinno & ludidrio similem, a muliere nihil iuris in regno Poloniæ habente Venceslaus acceptauit. Et instructum exercitū cum Thobia Prageń Episcopo Graccouiā misit. Potuisset Premislaus maioris Poloniæ dux Thobiam Episcopū & exercitum Bohemicū, cū esset superior & instructior copiis, milite & apparatu bellico a Gracco: ducatu excludere, liuore tamē quo in Wladislaum Loketek agebatur, Thobiæ Episcopo Prageń de arce & urbe Gracco: cessit, & possessionē ipsius tradidit. Pro consequendo autē principatu Sandomirień, exercitus Bohemicus de Graccouia egressus, Visliczam oppidū natura munitū cœpit, & castrū Oblekom prope Istulam situm expugnauit, a Sandomirień autē castro & oppido per Wladislaum Loketek turpi strage & repulsa in Graccouiā, & deinde in Bohemiā, relicto præsidio in Graccouia discessit. Griffinā Lestkonis nigri relictā secum ducens, quæ apud Bohemos Prage aliquot annis cōtemptui ac ludibrio habita, mortua est. Et in monasterio minorū sancti Iacobi iuxta sororē suam Kunegundim, matrem Venceslai ducis Bohemiæ, sepulta. Wladislaus Loketek discedēte Thobia cum exercitu, ex ora Graccouii: Visliczam oppidum & omnes munitiones in suam potestatē redegit, & usq; ad suburbana Gracco: ciuitatis cuncta uastādo, sibi tributis seruire coegit, propter quod militibus & ciuibus Gracco: Venceslaum Bohemiæ ducem, pro subsidio fatigantibus, Thobiam Prageń Episcopū, cum nouo exercitu misit, & re infecta, in Pragam reuersus, maioribus copiis opus fore ad resistendum potētiis ducis Wladislai Loketek denūciauit. Anno ergo dñi 1292 maiorib9 copiis ex Bohemis & Morauis acceptis. Et Othone longo Brandenburgeń Marchione in puericia suo curatore, in subsidium uocato & conducto, bipartito exercitu, p Oppolień ducatū, Graccouiā, post festum assumptiōis Mariæ uenit Et a Graccouiensibus, militibus, & ciuibus, iusto honore exceptus, aliquot heddomadis illic de ordine belli contra Wladislaum Loketek gerendi con-

Griffina Venceslao Bohemię duci ducatus cōmisit.

a Thobia Pragen. epo

Vislicza capta a Bohemis.

Griffina mortua. et sepultura eius

1292 Otto brandenburgensis Marchio, longus

sultando peregit, tandem contra Siradiā exercitum mouit, agros duntaxat oppidorū & uillarum depopulando & exurēdo. Wladislao Loketek in uniuersam dimicationē non ueniente, sed pabulantes & ab exercitu oberrantes lacessente. Et de nocte in statiuas Bohemorū ac Almanorū irruēte, ad oppidum aūt Siradieñ nec natura, nec arte munitum, Venceslaus dux Bohemiæ cum Othone longo Brandenburgeñ Marchione perueniens, obsidione ipsū cinxit, & in die sancti Venceslai conquisiuit. Arce uero Siradieñ quæ paludibus est septa, non conquisita, in Bohemiam re parū prospere gesta discessit. Et Wladislaus Loketek posteius discessum, & occupationes quas in Misz- na cum Adulpho rege Romanorū affinitatē iungendo, gerebat, pertinatius & acerrime in Bohemos & rebelles grassādo, plures ex Bohemis referebat triūphos. Superueniēte autē ingenti Thartaro℞ agmine, anno domini 1293 & circa Sandomiriā magnam multitudinem hominū utriusq; sexus captiuante & abducente, uires ducis Wladislai Loketkonis, circa oram Sādomirieñ plurimum debilitatæ sunt.

Thartarorum incursio. 1293

CAPVT LXV.

1289

Dux Oppolieñ ad Bohem⁹ desciuit.

Anno domini 1289. Kazimirus Oppolieñ & Bithomieñ dux, filius ducis Wladislai Oppolieñ, nō bello uictus, nec aliqua necessitate prostratus. Prolapiæ nobilissimæ quam a regibus Polonorū ducebat, oblitus, dominio & ditioni Venceslai ducis Bohemiæ nōdū in regem euecti & coronati, temerarie se subiecit, & Vasallum se Bohemorum effecit. Eodem āno 1289 octaua Maii, Msczugius dux Pomeraniæ, agens in suo castro Swyecze, monasterium ordinis prædicatorū, in Tshczow alias in Dersow, in honorem gloriosissimæ uirginis Mariæ fundauit. Concedens fratribus in toto suo principatu licētiam ligna recipiendi, & lapides scindendi. In Istula quoq; & qbusuis aqs circū circa Tshczow piscandi, & Naulum per Istulam eundo non soluēdi. Anno quo supra. Exercitus Lithuanorum in numero octo milium armatorū, in terram Sambieñ descēdens, flammis, spoliis, & cœdibus eam uastauit. Et spoliis onustus in propria rediit. Cruciferi decernere cū hostibus non audentes, quinquaginta duntaxat Lithuanos interceperunt. Anno domini 1290. Msczugius dux Pomeraniæ, Przemislao secūdo duci maioris Poloniæ, de ducatu Pomeraniæ cessit, & eum successorem designauit. Iubēdo milites iuramentum fidelitatis & homagii sibi præstare. Hic Msczugius caruit prole, lubrice eñ & incontinēter uixit. Et pro cōcubina monialem Sulkam nomine de cenobio Stolpiczē sibi tenuit. Anno eodē Andreas germanus Ladislai regis hungariæ, metu præfati Ladislai regis fugit, & in Poloniam uenit, a Premislao maioris Poloniæ, ac Graccouiæ duce recollectus. De cuius prouisione accepit Chroberz, p mansione & introitibus. Accepit & quosdam Hungaros aduenas, in necem ipsius a germano suo rege Ladislao corruptos. Qui fugientes se propter fidelitatem & assistentiam, Andreæ a Ladislao rege pulsos, benigne suscepti, cum eo permāserunt, uisoq; tempore oportuno, in flumine Nida qui Chroberz circumfluit. Ducē Andream submerserūt, & de regno Poloniæ propere excesserunt. Funus aūt Andreæ de flumine extractum, Primū in Corczin

1289 Monasterium in Tshczow fundatur.

Lithuanorum incursio.

Andreas Ladislai Hūgariæ regis german⁹ interemptus.

in monasterio

in monasterio minorū. Postea ordinatione Kunegundis materteræ eius Boleslai pudici relictæ in Cenobio Sandeceñ professæ, ductū est, decimaoctaua die Nouembris, in prædictū monasterium Sandeceñ, & illic sepultum. Anno autē sequenti scilicet 1291. Frater eius Ladislaus rex Hungariæ, a Cumanis in tabernaculo quiescēs, nona die Iulii occisus est. Et Andreas alter de Venetiis, ex prosapia regū Hūgariæ, in regem substitutus & coronatus est. Anno domini 1291. Cruciferi de Prussia, duce fratre Bertoldo de Brunhauim, Cōmendatore Konigsbergeñ usi, castrum Koleyn in Lithuania conquirunt, & exurunt, multisq; Lithuanis peremptis, & septingentis captis, in Prussiæ oram reuertuntur. Inuasionē autē Cruciferorum Lithuani in terras suas prohibituri, castrū Mingedin extruere cœperunt. Cuius erectionem Cōmendator Konigsbergeñ Bertoldus auersurus, nouo comparato exercitu, illuc pergit. Sed multitudine Lithuanorū, quæ edificantes obseruabat, deterritus, in alia loca diuertens, castrū Lithuanicum Mederabe conquisiuit. Vbi omnes catholicorū captiuos soluit, Barbaros obtruncauit, aut captiuitati reseruauit. Vixq; Bertoldus Cōmendator Konigsbergeñ ex Lithuania redierat. Et magister Prussiæ Memer, continuo cum forti exercitu Lithuaniā aggressus, duos districtus Pastonow & Gerszow in cinerem redegit, & cū multa præda captiuorū & pecorū reuersus est. Egit & terciam, magistro reuerso, Henricus Cōmendator de Balga in Lithuanos expeditionē, & mille quingētis ac uiginti militibus assūptis, duos districtꝰ, Onkaim, & Menegedin igne & cœdibus uastauit. Post paucos deinde dies, Vithenen Lithuanoꝝ dux, terrā Cuyauiæ hostiliter ingressus, cœdibꝰ & spoliis circa oppidum Brzescze patratis, hominum & rerū prædam non paruam secū abduxit. Et licet Wladislaꝰ Loktek, & Kazimirus Cuyauiæ & Lanciciæ duces cum militibus suis, Magister quoq; Prussiæ Mēhardus, tempestiue eos fuissent insequuti. Re tamē nulla memorabili ædita, omnes abiere retrorsum. Mire deuotionis & sanctitatis beata fœmina & uirgo Kunegundis, Belæ regis Hungariæ filia, & Boleslai pudici Graccouieñ & Sandomirieñ ducis relicta, quū tredecim annos suæ professionis in Cenobio Sandeceñ peregit, & uno fere anno graui ægritudine uexaretur, deuotissime uigesima quarta mēsis Iulii, āno domini 1292 mortua est, & in monasterio Sandeceñ sepulta, horam mortis suæ dudū ante nutu diuino præsciens. Cristānus Canonicus Vislicieñ, uir deuotus in oratione positus, eam in cœlum niueo candore progredientem, uidit, agminibus angelicis canentibus, Regnum mundi &c. quod quum admiraretur, dictum est illi. Beatam Kunegūdim, in illa hora ab ergastulo corporis solutam. Ab anno autē suprascripto in quo mortua est, ad annum domini millesimum tricentesimum uigesimum nonum, octuaginta mortui, meritis ipsius, uitæ pristinæ sunt restituti. Sexaginta cœci illuminati, quindecim captiui a uinculis soluti. Septingenti autē homines utriusq; sexus a uariis egritudinibus curati. Et tñ principes & prælati illius ætatis Canonisationē eius prochdolor nō procurauerūt. Anno eodem Mēhardus magister Prussiæ, cū exercitu ad fines Lithuaniæ perueniēs, celerrime die noctuq; ad Konigsbergk reuersus, cōiurationem ad eum perlatam oppræssit, & ingens periculum euasit, quoniam per

Andreas Ladislai regis Hūgariæ germanus submergitur.

1291

Ladislaꝰ a Cumanis occidit.

Cruciferi 1291

Castrum Mingedin extruendum

Lithuanorum clades.

kunegūdis moritur.

1292

Miraculis claret.

Menhardus mgr Prussie

Conradus Stange

Castrum Mingede Lith: expugnatur.

niam per Lithuanos a fronte, & per Prutenos proprios qui ad gentilitatis errorem relabi statuerant, a tergo inuadi debebat. Anno domini 1293. Conradus Stage Comendator de Ragneta, circa festum sancti Iacobi, castrū Mingede in Lithuania expugnauit & compræhēdit. Et magnam multitudinem Lithuanorū occidit, alios uero cœpit. Quorum uestigia sequutus Vithenen, Lithuaniæ dux, cum multitudine Lithuanorū & Ruthenorum, Prutenicam oram octuaginta diebus uastauit. A Cruciferis aūt inuasus, & uictus, uix cū paucis fugit. Anno domini 1294. Vithenen Lithuaniæ dux cum mille octingētis equitibus, per siluas & nemora silenti agmine in terram Lācicień post festum Pēthecostes ingressus. Primum in ecclesiam Collegiatam Lancicień impetum fecit, & frequentiam populi quæ illuc cōfluxerat, trucidauit, alios captiuauit. Prælatos, Canonicos & sacerdotes in seruitutē accepit, uestes sacrās & uasa diripuit. Et qui supra ecclesiam confugerāt, & se uiriliter defendebāt, domibus ecclesiā circumstantibus accensis, suffocauit. Ad rura deinde & uicos discurrendo, præda plurima ex hominibus & pecore accepta, citato cursu redibat. Quem Kazimirus Lancicień dux, cum suis militibus in uilla Zuchow, prope oppidum Szochaczow, supra fluuium Bsura sita, secundum alios in uilla Troyanow consequens, hostili multitudine minime pensata, in Barbaros irruēs, inter cōfertissimos hostes audacissime pugnās nobilem effudit animā, multis captiuis feruente prælio fuga elapsis, multis ex bello fugiētibus in flumine Bsura submersis. Peracta pugna cuilibet Barbaro uiginti christiani Poloni in sorte cesserūt. Ex tunc aūt Wladislaus Loktek Cuyauień dux, germanus Kazimiri terram Lancicień cœpit, quoniā Kazimirus dux Lancicień aliquem superstitē de lumbis suis non reliquit. Eodē anno duodecimo kalendas Nouembris. Conradus Mazouiæ dux, & dominus Czirneń filius Semouiti in Iasdow a Lithuanis occisi, mortu9 est, In monasterio Canonicorū regulariū in Czirwiensko, & in eodem monasterio sepultus. Hic construxit & dotauit monasteriū in Blonye. In fine hyemis eiusdem anni domini 1294. Menhardus Prussiæ magister, binos districtus Lithuanorum, Pastow & Gerschow uastauit. Duobusq; castris conquisitis & exustis, dum tercii expugnatio difficilior uideretur, remissis captiuis Lithuanorum in castra Prussiæ, ad castrum Viszen Boleslai ducis Mazouiæ diuertit & illud conquirens exussit. Pro eo quia in ipso Lithuani comorantes, frequentius ex illo terras Poloniæ & Prussiæ infestabant. Ideo nec Boleslaus dux Mazouiæ obsessis succurrere curauit. Eodem tēpore Ludouicus Commendator de Ragneta Lithuanorum castrum Kymel conquisiuit & succendit.

1294

Lithuani Poloniam vastant.

Suchowe

kazimirus Lācicensis bello moritur.

Monasterium in Blonye.

1294

Lithuanorum districtus duo capti.

CAPVT I.

Przemislaus secundus.

CVm Proceres & Prælati regni Poloniæ, præclaras suorum regum imagines, tũ res a se pace belloq; gestas, tum deniq; scissionẽ, & in plures ducatus regni distractionẽ contemplati sunt. Deo propiciante par uisũ est, cunctis unũ sibi ex multis Poloniæ deligere principibus, & in regem cõstituere, qui in unum corpus distracta regni colligeret, salutem & pacem subditorum procuraret, & a singulis coleretur atq; ueneraretur. Anno itaq; saluatoris 1295, die Solis uigesima sexta mensis Iunii, in festo Ioannis & Pauli martyrum: Principẽ præclarissimũ, moribus & institutis Heroicũ, Przemislaum secundum maioris Poloniæ & Pomeraniæ ducem (iam siquidẽ post mortem Mszczugii, & ipsius in monasterio Oliua sepulturã, Pomeraniæ receperat plenam & pacificam possessionẽ) in regem. Consortem uero suã Richzam in reginam poloniæ, inunxit, & diademate regio, quod diligenti studio uirorum ecclesiasticorũ in illum diem custoditũ, cõseruatumq; erat, coronauit, Reuerẽdissimus pater Iacobus Swinka de familia porcaria, Gneznen Archiepiscopus, in ecclesia Gneznen Metropolitana, Assistentibus Ioanne Gerbitz Posnanien, Ioãne Romka Wratisla: Goslao Plocen, Conrado Lubucen, Episcopis, Palatinis & Baronibus, ac plebis multitudine copiosa. Cœpitq; rex Przemislaus cogitare, & cũ suis satrapis curare, quomodo molle corpus regni Poloniæ coalesceret, & in uirile robur perueniret, utq; maiestas regia reluceret, in sigillo litteris capitalibus in girũ circũcirca aquilam, hunc textum in una parte inscribi iussit. Reddidit ipse solus uictricia signa polonis. In altera autem parte sedebat in throno regio, imago regalis, tenens in manu dextra sceptrum: In sinistra uero pomum cruce signatum tenebat, cum titulo litteris capitalibus inscripto. Sigillum Przemislai Polonorũ regis & Pomeraniæ ducis. Verũ ipsius in regale soliũ sublimatio, inuisa ac molesta, & ad rescindendũ parata fuit ducibus poloniæ, qui fremebant regali gloria Przemislaum se anteire. Finitimis uero tyrannis & nationibus terribilis & suspecta esse cœpit. Præcipue Marchionibus Brandenburgen, alias de Sgorzelecz, in necem itaq; Premislai, Otho longus, & alter Otho ac Ioãnes Marchiones Brandenburgen conspirarunt, & rege in carnispriuio absq; custodia in Rogoszno solaciis dedito, per noctium tenebras & siluarum abdita, feria quarta cinerum sexto idus Februarii, quæ fuit dies sanctæ Dorotheæ, præfati Marchiones uenerunt, & nullis nunciis aut litteris diffidẽtes, in Przemislaum & suos milites uariis hospiciis disiũctos, ac hesterna crapula grauatos & soporatos, insiluerunt. Rex autẽ Przemislaus suos animãdo, in hostes insiliit, & multos sternendo, alios uero uulnerãdo, ad extremum multitudine sagittarum & iaculorum obrutus dimicãs cecidit.

Przemislaus in regem vnctus.

Przemislaus a Marchionibus necatur.

1295 Mszczugy mors Sigillum regium Szorzeletz Otto longus: Otto et Johannes Marchiones brandenburgen

cidit. Quem rapientes in iumentū imponebāt, satagentes uiuum abducere, sed præ debilitate moribundus in terram defluebat. Nec spes erat eum uno die uiuere, pugionibus ergo confossum crudelissima morte extinxerunt & abierunt. Corpus eius exanime ex Rogoszno, in Posnaniam ductū, in eccle/sia cathedrali Posnanieñ in sepulcro patrum suorū regum Poloniæ, debita cum magnificentia sepultum est. Vixit autē Przemislaus ānis trigintaocto mensibus tribus, diebus uero uigintiquattuor. Regnauit uero mēsibus septē diebus undecim. Ecce qui Lukerdam consortem suam, ut nonnulli estimant occidi procurauit, crudeliter occisus est. Asserūt quidam, q̄ adiutores & par ticipes occisionis regis Przemislai, fuerunt Barones & nobiles de armis Na lancz, & Zarabi, & pro signo adducunt, q̄ ob eam causam nobiles prædi/ctarum familiarum, usq; ad tempora Kazimiri secūdi, prohibiti fuerunt in/ter uiros equestris ordinis numerari & assumi, rubeoq; colore prohibiti fue/runt uti & uestiri, quod tandem rege Kazimiro secundo cū ducibus Russiæ pugnante, sublatum & abolitum erat. Et quis rex Przemislaus reliquisset fi liam Octennem Richszam nomine tanq̄ heredem, tamē periculorum ingēs moles ne regnum pessundaretur, coegit Prælatos & Barones regni poloniæ & ducatus Pomeraniæ, in conuentione generali pro festo sancti Adalberti Posnaniæ anno domini 1296 congregatos, matura deliberatione & consilio Wladislaum Loktek cognomento, ducem Cuyauiæ, Kazimiri ducis Cuya/uieñ filiū, cuius auus erat, Conradus Mazouiæ & Cuyauiæ princeps. & Cō radus frater erat Lestkonis albi, sextum a Boleslao Poloniæ rege sancti Sta nislai interfectore, consanguineitatis ducentē gradum. Inter fratres suos Le/stkonē nigrum Graccouieñ Sandomirieñ, & Siradieñ Zemomisl, Kazimi/rū & Semouitum, Lanciciæ, Cuyauiæ, & Dobrzñieñ, duces, tercio natum, In regē poloniæ, eligere & assumere, quia princeps magnæ prudētiæ, & sin gularis animositatis esset, tū q̄ illi post mortem germani sui Lestkonis nigri Gracco: Sandomirieñ, & Siradieñ, & ratione consortis suæ Heduigis filiæ olim Boleslai pii Kalissieñ & Posnani: ducis dictorum Posnanieñ ac Kalissi/eñ, ducatuum iusta & legittima debebatur successio. Hic quoq; unus crede/batur, qui distractum regnū Poloniæ, ad unius corporis reduceret compagi/nem. Auctoritate igitur electionis omnes ducatus, castra & ciuitates in ipsi/us obedientiam & ditionē concesserunt, præter quædam castra Graccouieñ & Sandomi: districtuum, quæ Veceslaus Bohemiæ rex occupauerat. Et ra tione illorum non solum Bohemiæ, regem, & Gracco: & Sandomirieñ du/cem, ac Morauiæ Marchionem se titulabat. Ob quorum districtuum inasse quutionem diademate regio Wladislaus Loktek distulit coronari. Nec se re gem, sed ducem & heredem Poloniæ scribebat, Præfectosq; Bohemos, & q partes Venceslai Bohemiæ regis sectabantur, Polonos continuis inuasioni/bus per se & gentes suas lacessebat. Slesiæq; principes de eius in regem po/loniæ electione iocantes & deridentes inuasit. Et illic maiorem partem æsta tis anni dñi 1297 consūpsit. Oras tunc Slesiæ igne & spoliis, magis tñ duca tum Wratis: Henrici mortui uastauit, iniuriam ulciscens, quam sibi Henri/cus Wratisla: dux, Graccouiēsem ducatum & ciuitatem occupando irroga uerat. Inde

Wladislaus Lo ketek censetur reassumendus:

Distulit coro/nationem ducē non regem se appellando.

uerat, Inde in maiorem Poloniã ueniens, cum exercitu quieuit. Milites autẽ sui, spolio & rapto uiuere soliti, externis deficiẽtibus, in proprios manus cõuerterunt. Pauperes & locupletes opprimentes, & bona ecclesiastica diripientes, Saxones, & uicini hostes in Pomerania grassati, spolijs & prædijs eã ad uastitatem fere redegerant. Sed & ipse Wladislaus Loktek, in uicia militum prolapsus, uirginum & ingenuarũ matronarũ pudicitiã uiolenter prostituebat. Nec reformationem promissam, hortatus per Pontifices & Magnificos exequi curauit. Quapropter Andreas Episcopus Posnanieñ ecclesiæ suæ, clero[que], & populi suæ diocesis iniurias amplius non tollerãs. Diocesim suam Posnanieñ in qua dux Wladislaus cũ suis cõmorabatur, generali supposuit interdicto. Quæ res Wladislaum Loktek in penitudinem & satisfactionẽ induxit. Vnde per certas ecclesiasticas & sæculares personas reconciliari ecclesiæ, & Andreæ Episcopo Posnanieñ, ecclesiasticũ[que] tolli interdictũ obtinuit, & pro hyemis tempore in oras Graccorum transiuit. Quo discedente, Prælati & Barones contra ipsum frementes, quum maioribus trãsgressionibus & tyrannide præsumebatur usurus.

Wladislai uicia

Venceslaus. 2 rex bohemie et CAPVT II. polonie

Nno domini. M. tricentesimo circa Posnaniam facta conuentione electionẽ de Wladislao Loktek nondũ coronato, tanq̃ perniciosam, abrogarunt. Et Venceslaum regẽ Bohemiæ, qui se Graccorum & Sandomirieñ ducem gerebat, in regem poloniæ elegerunt. Qui per solennes nũcios ad Pragam missos, rogatus est, ut regnũ susciperet. Et Richsszam quæ & Elizabeth, filiam olim Przemislai regis poloniæ unicam heredem desponsaret. Iam etenim Gutta coniunx eius regina Bohemiæ, Rudolphi regis Romanorũ filia, & Alberti ducis Austriæ soror, uita fũcta obierat. Is Venceslaus electioni de se factæ consentiens, per Kalisz in apparatu regio Gneznã uenit, & per Iacobũ Swinkam Archiepiscopũ Gnezneñ, in ecclesia Gnezneñ, assistẽtibus sibi Voyslao Wladislauieñ, Andrea Posnanieñ, Ioanne Romka Wratisl. Episcopis, Palatinorũ[que] Baronum, & nobiliũ multitudine copiosa in regem Poloniæ inunctus & coronatus est. Exinde in Posnaniã diuertens, uirginem excellentis formæ Richszam, quæ & Elizabeth, unicã regni Poloniæ heredem, in facie ecclesiæ in uxorẽ accepit, & matrimonium consumauit. Nupcijs[que] more regio celebratis, omnium terrarũ Poloniæ & Pomeraniæ plenam adeptus est possessionẽ. Collecto[que] notabili Polonorũ exercitu, ducem Wladislaum Loktek omnibus ca-

1300

Loketek repulso Venceslaus Bohemus suffectus est. Cerdaz

Venceslaus coronatus in regem.

stris & præsidiis, quæ pro ipso tenebatur priuauit. Sed & de ducatu Cuya/uiæ atq; Laciciæ patrimonio eius ipsum exuit, & exutum de regno Poloniæ expulit. Et ut solidius regnum ipsius permaneret, Barones Bohemorũ loca/uit, Hinkonem de Duba in capitaneum regni poloniæ. Quo destituto Nico laum Oppauiæ ducem Capitaneum regni poloniæ in terris Graccouiensi/bus adiecit. Friczonẽ uero Slesitam genere, in terris maioris poloniæ & Po/meraniæ. Thassam de Vissemburg in terris Cuyauiæ. Sicq; rex Vẽceslaus ordinato regno poloniæ, quod sibi de cætero uidere nõ contigit, cũm Ri/chsza alias Elizabeth noua sponsa in Bohemiã transiuit. Dux uero Wladis laus Loketek ab eo tempore, quo rex Venceslaus in regem poloniæ corona tus est, nũq̃ in uno loco permãsit, sed per inuia & abdita uagus discurrebat, & in siluis densis aut paludibus inaccessibilibus pernoctabat, rarissime sub tecto quiescens, Bohemos simul & Polonos perhorrescens & suspectos ha/bẽs. Et ne in manus eorũ quãdoq;, præsertim in manus Vlrici de Boskouicz Bohemi, Gracco: & Sandomirieñ Capitanei, cui singularis captiuatio eius fuit commissa, incideret, in Hungariã perrexit. Ex inde autẽ Romã in priua/to habitu, q̃m eo tempore Iubileus sub Bonifacio octauo uiguit, adiit. Re/uertensq;, & suarum erumnarũ uicissitudines deplorãs, ad Amadeũ Hũnga riæ palatinum supplex & calamitosus aduenit. Qui eũ hospicio recolligens benigne prosequutus est, fouit, & tractauit, liberalem se in eũ & munificum gerens. Anno uero domini. M. tricentesimo primo. Andrea Hungariæ rege Budæ mortuo, quidam Prælatorũ & procerum elegerunt ad coronam Hun gariæ Karolum Marcelli regis Siciliæ in Hungaria præsentẽ, alii uero Ven ceslaum regem Bohemiæ & Poloniæ. Et hi Pragam ingressi, regem Vences laum de acceptanda corona Hungariæ sollicitarũt. Qui senectuti suæ indul gens, filium eius unicũ Venceslaum nomine, ex Gutta priore uxore genitũ annum duodecimũ agentem, insigni militum robore stipatum cum eis misit. Et coronatus est in alba regali. Verum quũ rixæ & discidia quottidie inter Hungaros cresceret. Pluresq; ad Karolum propter uenustatẽ morum defice rẽt, & Venceslaum desidẽ atq; superbũ perosi relinquerẽt. Pater ipsius Ven ceslaus rex Bohemiæ & Poloniæ, numeroso comparato exercitu, Hungariã ingressus, filium suum de faucibus mortis eripuit, & certa loca in Pannonia diripiendo, in Bohemiã reduxit. Rege autẽ Venceslao & filio suo bello hun garico implicato, Wladislaus Loketek, Amadei hospitis sui fretus suffragi is, in poloniã peruenit. Et castrũ ecclesiæ Gracco: Pelczis ka oppido Vislici eñ imminens occupauit, & ex inde præsidium Bohemorũ de Vislicza distur bauit & expulit. Castrum quoq; & oppidũ Lelow, in suam deditionem & tri butum redegit. Tempore autẽ quo Albertus Romanorũ rex, cum filio suo Rudolpho Morauiã & Bohemiam hostiliter depopulatus est, usq; ad mon tes Cuthnos, ubi in diebus præfati Venceslai primum fodinæ argenti reper/tæ sũt, rex Venceslaus in egritudinẽ aduersam Prage incidit, morboq; gras/sante, nono kalendas Iulii anno domini 1305 ut aiunt ex ptisi, Prage mortu/us est. Et in monasterio Aulæ regiæ Cistercieñ ordinis, quod ipse uiuens ere/xerat & dotauerat, magnifice sepultus. Anno coronationis regni Bohemiæ sexto

Regno ordinato in Bohemiam migrat.

Loketek fugit in Hungariã.

Andreas rex Hungariæ moritur.

Venceslaus iunior in regem Hũgariæ coronatur.

Venceslai regis mors.

sexto, Poloniæ uero quinto, in solium eius filius ipsius unicus Venceslaus successit coronatus.

CAPVT III.

T Wladislaus Loktek audita morte Venceslai secundi, cum exercitu plus agrestium q̃ militariũ in terram Sandomirieñ contẽdit, & eam sine resistentia cœpit. Sic & Graccouieñ in obedientiam & regimen eius, iam eñ illos Bohemorũ facietas & fastidium oppleuerat, cõcesserunt, in urbemq; Gracco: prima Septembris admissus, castrum Graccouię: quod per Bohemos tenebatur, Bohemis nequicq̃ resistentibus accepit. Rex itaq; Bohemiæ Venceslaus tercius, qui se regẽ Bohemiæ & Poloniæ titulabat, q̃q̃ de regno poloniæ non foret inuestitus, auditis continuis quærelis ab his, qui de castris Poloniæ turpiter eiecti fuerunt, expeditionẽ in poloniam parauit, sed fatum ineuitabile quod incidit, insanas eius mentes illusit. Nam dum in Olomuncz in domo Decani Olomuceñ cõsisteret, propter aeris cauma in camisia dumtaxat uelatus, in meridie sopori deditus, a quodam milite, tercia die Augusti confossus & obtrũcatus est, custodibus regiis minime sentientibus, & quis auctor necis extiterit, ignorantibus. Miles tamen quidã Conradus de Potenstein natione Duringus, ꝙ a quibusdam de domo Decani Olomuceñ currere, & gladiũ cruore aspersum ferre, uisus est, correptus repentina rabie, causa non digesta nec audita, trucidatus est. Cadauerq; suũ canibus proiectum est, asseruerunt nonnulli Albertũ Romanorũ regẽ, tres milites Sueuos ad curiã regis Venceslai misisse, & huiusmodi necẽ procurasse. Asseruerũt & alii quosdam Bohemos ipsum propter facinora eius occidisse occulte. Vno autẽ anno plus minusue parumper regnauit. In quo soboles masculina regũ Bohemiæ prorsus extincta est. Et Bohemia ab externis & alienigenis principib9 in hodiernum diem subiecta regitur. Anno domini 1295. Premislaus Rathiborieñ dux, in uigilia natalicii sancti Stanislai moritur. Et in die festo sancti Stanislai, in monasterio sanctimonialiũ ordinis prædicatorũ in Rathibor, quod ipse uiuens fundauerat & dotauerat, sepelitur, q̃uis fratres sui & Barones, in aliũ diẽ sepeliendum asseruari uoluissent. Is ut fertur deuotissimus in beatũ Stanislaum episcopum Gracco:. Cui in extremis laboranti apparuit, monẽs ipsum ut se ad festum eius celebrandum, & cereum altum, excedentem staturã eius, prout quottãnis consueuerat, a castro in monasterium deferret. Et illo interrogante, quomodo id faciã quũ sim ualitudinarius. Sanctus dei respõdit. Ego te inquit adiuuabo, & mortuus in profesto eius creditur apud altissimũ adiutus. Anno quo supra Boleslao Mazouiæ duce castrũ suũ Viszna, per magistrum Cruciferorum destructũ restaurãti. Expeditionẽ cõtra eum Menhardi magistri Prussiæ prædicti, deficientes a fide Prutenorũ Zambieñ & Noctageñ, ac occisionẽ per eos fratꝝ Cruciferoꝝ in Barthenstein & aliis locis auertit. Cõmendator eñ Konigsbergeñ obmisso duce Boleslao, in Prussiam reuersus, sediciosos oppræssit atq; puniuit. In Lithuaniam deinde traducto exercitu, quãdam munitionẽ exussit, & castrum Kymel occisis multis Lithuanis conquisiuit. Anno domini 1296. Præposituram sancti Andreæ Santhoceñ, habentem

1306

Venceslai tercij interfectio truculenta. Omio [?] Conradus de Poten stein Duringus interfector regis

Regnũ Bohemiæ ab aliis gubernatur. 1295

Przemislaus Ratiboriensis dux moritur.

Sancti Stanislai miraculum

Castrum kymel captum. 1296

bentem iuriſditionē in ſingulis eccleſiis, clero & populo, infra fluuios Odrā, Iuam, Drawam, Vartham, & Notheſz. Ad ordinariam diſpoſitionē Epiſcopi Poſnanien̄ pertinentem, Marchiones Brandenburgen̄ abſtraxerunt, Capitulo eccleſiæ Soldinen̄ attribuendo. Pro qua rehabēda, Andreas Szimonouicz, & Domācus Poſnanien̄ Antiſtites, in cōſiſtorio apoſtolico litigarūt. Sed Ioannes Lodza in Epiſcopatū ſuccedens, rem multis fatigis prope finē uictoriæ perductam proſequi deſtitit, quod in negligentiā eius & iacturā eccleſiæ Poſnanien̄ ceſſit. Similis, & maior iactura eodem anno in eccleſia metropolitana Gneznen̄ accidit. Nam magiſter & Cruciferi ſanctæ Mariæ de Pruſſia, Culmen̄ eccleſiam ſub Gneznen̄ ditione pluſꝗ tricentis annis conſiſtentem auulſerūt, & eccleſiæ Rigen̄, eiuſq; Archiepiſcopo in Liuonia, adulterino more ſubiecerunt. Eam iniuriam Iacobus Swinka Archiepiſcopus Gneznen̄ moleſtius ferēs, Epiſcopo Culmen̄ litem auctoritate reſcripti apoſtolici nil proficiēdo mouit. Tenor reſcripti apoſtolici ſic incipit. Bonifacius Epiſcopus ſeruus ſeruorū dei, Dilectis filiis Decano & Prepoſito, ac Scolaſtico eccleſiæ Wladiſlauien̄, ſalutem & apoſtolicam bene: Sua nobis uenerabilis frater noſter Iacobus Archiepiſco: Gneznen̄ petitione mōſtrauit &c. Anno prædicto 1296, decimoſeptimo kalendas Nouēbris. Ioannes Gerbiſz epiſcopus Poſnanien̄, de eccleſia parrochiali in Gluſſin ſuæ dioceſis fundauit eccleſiam collegiatā, Prepoſitum & tres Canonicos in eam inſtituendo, & certas decimas, redditus, & prouentus eiſdem aſſignando. Anno præfato 1296. Vithenē dux Lithuaæ, ingreſſ9 terrā Culmen̄ & diſtrictum Golubien̄ ſpoliis & cœdib9 ea afflixit. Deinde in Liuoniā ſuas duxit copias. Siffridus autē Cōmendator de Balga, & alius Cōmendator de Konigſbergk Lithuaniam ingreſſi, caſtrum Garthin obſederūt, quo dimiſſo & comperto, ꝙ dux Lithuaniæ Liuonia non uaſtata rediret, ꝗ celerrime mille pſonas ſecum ferētes, in propria redierunt. Eodem anno Henricus dux Wratiſ: & Legnicen̄: filius Boleſlai, intelligens ſe tormētis tranſactæ captiuitatis debilitatum ac cōfractum, propeq; moriturum. Accerſito germano ſuo Boleſlao Sweidnicen̄, curam & tutelam filiorum ſuorum ei commendauit. Qui tutoriā ſubire detrectabat, niſi ſibi de caſtro Sobotha ꝑpetuo cœderet. Henrico aūt duce uehementius excandeſcente, & maledicente, ꝙ non contētus prioribus, reſidua auferre conaretur. Dux Boleſlaus Sweidnicen̄ diſcedebat. A ſtātes autē duci Henrico perſuaſerūt, ut de caſtro Sobotha etiā ratione tutoriæ cœderet, ne ex orphanitate plura filii ammittere cogerentur. Quo reuocato & caſtrum Sobotha ei reſignando filios, nobiles, atq; Vaſallos, ei in tutoriam tradidit. Et dux Henricus poſt triduum octauo uidelicet kalendas Marcii mortuus eſt. Ac in monaſterio monialium ſanctæ Claræ ſepultus, tres filios, Boleſlaum, Henricum, & Wladiſlaum relinquens. Et quinq; filias, Heduigim, quæ Marchioni Brandenburgen̄ deſponſata fuit, quo mortuo, relligionem ſanctæ Claræ Wratiſ: intrauit. Annam in uirginitate mortuā. Helenam & Elizabeth ordinem ſanctæ Claræ in Gnezna profeſſas, & Eufemiam alias Offkam Othoni Marchioni Carinthiæ deſponſatam.

Eccleſie Gneznen̄ iactura.

Culmen̄ eccleſie alienatio.

1296 Henricus dux Wratislavien et Legnicen moritur

Henricus dux wratiſlauienſis mortuus.

Proles relicta.

Hedwigis

Nno domini 1297. Boleslaus Sweidniceñ, moleste ferẽs germanum suum Hẽricum Wratis: & Legniceñ ducem captiuitatem passum, & notabili portione ducatus Wratis: exutũ fuisse, contra Conradum Glogouieñ bellum cœpit, interpositisq; tractatibus pacis, duo oppida illum restituere compulit, uidelicet Boleslaw, quod pro se & filiis suis, & in districtu eius castrum Cliczdorff erexit. Et Haynow quod pueris ducis Henrici Wratis: fratris sui reseruauit. In cuius liminib9 castrum Kroczonow construxit. Idem Boleslaus castra & ciuitates Bregam, Nyẽpcz, Grotkow muris cinxit. Duciq; Bohemiæ Vẽceslao uastationẽ ei minitãti, cum exercitu occurrit & decernere paratus fuit. Ad ciuitatẽ quoq; Wratislauieñ tanq̃ puerorum tutor, nõ admissus, obsidione eam strinxit, & supplicibus ignoscere, ac ciuitatẽ Wratis: ingredi noluit, donec altitudo murorum ciuitatis quattuor cubitis fuit detruncata. Eodem ãno, quarto nonas Iunii, dominico die in festo Penthecostes. Venceslaus Bohemiæ dux, se in regem & Gutham coniugem suam in reginam, in ecclesia Prageñ per Archiepiscopum Maydẽburgeñ coronari procurauit, & post triduum Gutha noua regina, sed uetus cõiunx mortua est. Anno domini 12[illegible] Venceslaus rex Bohemiæ, & dux Gracco: atq; Sandomirieñ. Graccouiã ex integro muro cinxit, deducẽdo muros, a conuentu sancti Francisci iuxta domos Canonicorum in castrũ Graccoui: Et ex altera parte depost ecclesiam sancti Andreæ usq; ad Stradomya. Item castrum Graccoui: ãterius muris arcuatis, & turribus altis obduxit & cinxit. Sub regimine huius Venceslai regis Bohemiæ, grossi Bohemicales & denarii argentei in Poloniam inducti sunt. Prius siquidem argento nigro, & pelliculis capitũ aut extremitatũ asperiolorum fœnerabanur, & mercantias poloni exercebant. Anno domini 1298. Conradus dux Glogouieñ, gradu diaconatus spe consequendæ ecclesiæ Bambergeñ insignitus, a nõnullis suis militibus uenenatus, mortuus est. Et in ecclesia Glogouieñ collegiata, quam cũ Thoma Episcopo Wratis: cõmuniter fundauerat, sepult9, reliquit ex Salomea filia Wladislai Othonis ducis maioris Poloniæ, duos filios superstites, Henricum Glogouieñ, & Conradũ Stinauieñ, qui & Krokeleñ dux, ob gibbositatem corporis appellatus est, postea in Prepositum Wratis: promotus. Tercius filius Przemislaus Sprotauieñ dux, in bello ãte Sieuyor occiderat. Reliqt & tres filias, Annam, Eufemiã, & Heduigim. Eodẽ anno, 16. kalendas Marcii, monasterium minorũ in Radzeyow Wladislauieñ diocesis, Wladislaus Loketek, Poloniæ & Pomeraniæ dux fundauit. Anno præfato Lithuani oppidũ Strasburg nouæ fundationis in terra Chelmeñ uastauerunt, & uasa sacra contaminarunt. Quos Conradus de Szak cõmendator, cum militibus Culmensibus, in nemoribus consequutus, prostrauit, & omnem prædã hominum, pecoꝝ, & aliarum rerũ reduxit. Anno domini 1299. Vastantibus terram Prussiæ sexingentis Lithuanis, Cõmendator de Brandenburg cum multitudine suorũ, apud Noctageñ regionem eos expectabat, Lithuanisq; illuc uenire tardantibus, gẽtes Crucifericæ ad propria dilapse sunt. Et Lithuani interim superuenientes, Noctageñ districtum prædabãtur. Ducentos & quinquaginta captiuando, alios uero

Castrum kroczonow: Brega, Nyempcz, Grotkaw muro cinguntur.

wencesla9 dux Bohemiæ in regẽ coronatus.

Prima argenteæ monetæ inductio Polo:

Conrad9 Glogouieñ intoxicatus.

Noctageñ districtus a Lithuanis vastatus.

occidendo. Eodem anno Ioannes Querin Archiepiscopus Rigeñ, per magistrum Liuoniæ & fratres Cruciferos domus Theutonicorũ sanctæ Mariæ, captiuatus est, quia subiciendam aut penitus delendam ciuitatẽ Rigeñ, ipsis fratribus consentire noluit, quod aliis duobus Archiepis: ãtecessoribus suis, Ioãni Vochta, & Alberto, terribili mẽte intulerant. Superioribus quoq; annis, Fridericũ de Hazeldappe episcopum Dabatzeñ a suo episcopatu proiectum excluserãt. Anno domini 1300. Principes Russiæ scientes digladiationes & discidia in regno Poloniæ, inter Venceslaum regem Bohemiæ & poloniæ, ac inter Wladislaum Loketek exclusum, uigere, Cũ robore suo terrã Sandomirieñ repente & torrenter percurrentes, plurimis damnis illatis, predã ex hominibus & pecorib9 agẽtes, in suã regionẽ redierũt. Eodẽ ãno absũpto Lodouico de Szippen magistro Prussiæ, Elwigus de Goltbach natione Duringus substitutus est, qui parũ uiuens, Conradum de Szak habuit successorem. Itẽ Lithuani spolia ex Prussia ducentes, in redeundo a Cõmendatore de Brãdenburgk, in angustiis siluarũ quas præterire non poterant, occisi sunt, tribus duntaxat ex illa cohorte euadentibus. Item Draycolitus prodito castro Onkaym in Lithuania Cruciferis, cum omnibus Lithuanis qui in illo erant fidem Christi suscepit. Anno domini 1301. Stella crinita quæ Cometes dicitur tempore autumni in signo Scorpiõis apparuit, uirgam seu radios, aliquando ad orientem, aliquãdo in meridiem mittendo, durauitq; per unum mensem. Eodem anno Boleslaus dux Sweidniceñ, filius Boleslai Legniceñ ducis mortuus est. Et in monasterio Griszow ordinis Cisterцieñ quod fundauit & dotauit, sepultus. Hic primus exactiones principatibus suis, & nepotum suorũ imposuit. Nobiliumq; seruicia, & numerũ armatorũ ad bellum expediendorũ per respectũ ad bona hereditaria descripsit. Hic reliquit tres filios Bernhardum Sweidnicensem, Hẽricum Iauoriensem, & Boleslaũ Sambicensem, alias Monsterbergensem.

Ioannes Querin captiuatus. Russię principes Sandomiriam irruunt. Elwigus Goltbach magister Prussię. Conradus de Szak ma: pru: Victoria Cruciferorum. Cometes. Boleslaⁿ Sweidniceñ moritᷣ. Seruicium bellicum primum institutum.

CAPVT V.

Anno supra expræsso. Exercitus Lithuanorũ, ad sex milia estimatus, terram Dobrzineñ uastauit, quẽ poloni persequuti sunt, tamen predam in abdita siluarũ conditam nõ excusserũt. Idem exercitus Lithuanorum auiditate maioris predæ stimulatus, terrã Culmeñ depredare cœpit, quem fratres Cruciferi inuadentes fuderunt, & septuaginta occisis, alios fugauerunt, uirginesq; & matronas Dobrzineñ eripientes, soluerunt. Ruthenis castrum & terram Lublineñ aliquot ãnis occupantibus, Proceres & nobiles terrarũ Gracco: & Sandomi: ãno dñi 1302 cõgregato exercitu, ad Lublin peruenerũt. Quibus Rutheni cum robore Lithuanorũ & Thartarorum occurrentes conflixerũt. Iustoq; dei iudicio, Rutheni numero & multitudine superiores, uicti succubuerunt, & in fugã uersi sũt. Qui autẽ in castrum Lublineñ sese receperant, obsessi tabe & fame consumpti, castrum & seipsos Polonis tradiderunt. Anno domini 1303 Ciuitatẽ nouam Sandecz Venceslaus rex Bohemiæ & poloniæ erexit, inter duos fluuios, in confiniis Hungariæ sitam, in loco uillæ Kamyenycza, ad episcopatum Gracco: pertinentis, loco cuius castrũ & ciuitatem Biecz per cambiũ, Ioãni Muscata

Poloni in Ruthenis victores. Noua Sãdecz erigitur.

Muſcatā epiſcopo Gracco: donauit, iure patronatus ſancti Adalberti eccleſiæ martyris, & ſanctæ Margarethæ tanq̃ filiæ epiſcopo Gracco: reſeruato Eodem anno Venceſlaus rex Poloniæ & Bohemiæ, illuſtriſſimam conſortē ſuam Richſzam, quæ & Elizabeth Przemiſlai regis Poloniæ filiā. De ſpeciali cōſenſu Maguntineñ & Gnezneñ Archiepiſcoporū, in eccleſia Prageñ per Henricum de Virbna Wratiſ: epiſcopum coronari & inungi in reginam procurauit. Anno quo ſupra. Cōradus dux Stinauieñ, qui & Korkerleñ, ob gibboſitatem appellatus eſt, Prepoſitus Wratiſ: in Archiepiſcopū Salczburgeñ electus, poſſeſſionē eiuſdem accepturus, dum ad Viennam ueniens, Salczburgam uinum tantummodo, & nō ceruiſiā triticeā habere cognouiſſet. Ex Vienna in ſuum ducatū Stinauieñ, iam a fratre ſuo Henrico occupatum, reuerſus eſt. Quem quum armis repeteret, a duce Henrico captus, in Glogouiāq; deportatus, in turrim proiectus eſt. Vaſallorūq; & nobiliū ſuorum cura, de ergaſtulo noctis tempore ereptus, ducatum ſuū plene repetens anno ſequenti, quinto idus Octobris mortuus. In Lubenſi monaſterio ſepultus, & uniuerſus Glogouieñ ducatus ad Henricum deuolutus eſt. Potuiſſet iſte Conradus, ſi fuiſſet rationis compos, ex frumento cuius copia ubiq; reperitur, ceruiſiam ſibi ordinare, & decus pontificale non contemnere. Sub anno domini 1304. Leſtko Michalouieñ & Gnyewkouieñ dux, filius Zemomiſl ducis Cuyauiæ Wladiſlai Loketek nepos germanus, ſectatus ptes Karoli Marcelli in Hungaria, captiuitatē apud Venceſlaum regē Bohemiæ & Poloniæ incidit. Pro liberatione igitur ſua ducatū Michalouieñ, reclamantibus fratribus Premiſl ao & Kazimiro, obligauit. Conrado Szak, magiſtro Pruſſiæ in centum & octuaginta marcis Thoruneñ, ſub hac cōditione, q̃ infra biennū reddito mutuo haberet, poteſtatē terrā ſuam eliberandi, alias lapſo biennio & pecunia non ſoluta, apud magiſtrū & ordinem eius remaneret ducatus, amplius non redimendus. Quāuis autē ante decurſum prædictorū annorū, dux Leſtko & fratres eius Michalouieñ, per Ioannem de Plomikow palatinum Wladiſlauieñ integrā mutuate pecuniæ magiſtro & ordini obtuliſſent ſolutionem. Nullatenus tamen mutuū recipere, & terram Michalouieñ reddere uoluit. Nam carior erat ꝓuincia Michalo: q̃ pecuniæ. Chirographus magiſtri Pruſſiæ, de hac obligatione ſic incipit. Vniuerſis præſentium litteris inſpecturis. Nos frater Cōradus Szalkus magiſter domus Theutonicorū per Pruſſiā, notum eſſe uolumus &c. Eodem āno Vernerus Comes de Hohenberg, Adolphus cum germano ſuo de Vinthimel, & Theodricus Elner, pluresq; alii Rineñ milites, in Pruſſiam: Cruciferis contra Lithuanos auxiliaturi aduenerunt. Magiſter autē Pruſſiæ Conradus Szak exercitu bipartito Lithuaniā hyemis tēpore ingreſſus, illam circa territorium Garthin cædibus & flammis uaſtauit, ſpoliaq; in hominibus & pecoribus ſecum retulit Deinde ſub tempore quadrageſimæ, Cōmēdator de Konigſberk in amplio ri gentium turma, uenit in Onkaym, ubi Lithuanus uocatus Swirtil, iuxta clandeſtinā pollicitationē Cruciferis factam, caſtrū præfatū, cuius erat Burgrabius Cruciferis apperuit. Qui illud nocte ingreſſi, omnes paſſim matres & fœminas, ſenes & paruulos interimerunt. Caſtrū flammis tradiderunt, &

Richſza Venceſlai conſors in reginam coronata.

Conrad⁹ Steynauieñ mortuus.

Cōrad⁹ Szak Pruſſię magiſter cū cōplicibus Lithuaniā vaſtat.

discurrẽdo in uicinas regiones, congesta præda, eam in Prussiã deduxerũt. Anno prædicto scilicet 1304 Lithuanorũ exercitus terram Lancicieñ, in die sancto Penthecostes furtiue ingressus, eam cœdibus & spoliis deuastauit. Ciuitatem quoq; Lancicieñ sine resistentia capiẽs, succendit. Cui reuertenti & præda grauato, Kazimirus Dobrzineñ dux, Wladislai Loktek germanus, occurrẽs, durum certamen in uilla Troyanow commisit. Et licet fugiẽtibus Lithuanis, Polonis cessisset uictoria, omnisq; præda fuisset erepta, tamẽ dux Kazimirus in ala quæ debilitari cœperat fortiter pugnans, multitudine telorum & lancearum confossus, generosum spiritum fudit.

1304

Kazimiri generosus interitus

CAPVT VI.

Wladisla: Loktek.

Enceslao rege utroq; patre & filio mortis debitum soluente Poloni bipartiti, quidam, ut maioris poloniæ nobiles Posnanieñ & Kalissieñ, exacerbati contra Wladislaũ Loktek, sibi in principem Henricum ducem Glogouieñ, Cõradi ducis Glogoui: filium elegerũt. Eo q; ex Salomea sorore germana Premislai regis poloniæ esset natus, qui q̃diu uixit, heredem & dominũ Poloniæ ducemq; Slesiæ Posnanieñ & Kalissieñ se titulabat. Reliqui uero poloni, ut Gracco: Sandomirieñ, Siradieñ, Lancicieñ, Cuyauieñ, Dobrzineñ, & Pomerani, Wladislao Loktek regnũ innouauerunt. Non enim pro ea tempestate, uir in armis melior, & regnum poloniæ adunaturus reperiri credebatur. Qui anno Christi 1306 collecto exercitu ex omnibus suis terris, Henricum ducem Glogouiẽ: inuasit, & longum æstatis tempus depopulando, ipsius dominia consumpsit. Henrico prædicto duce nullam opponente resistentiam. Peracta expeditione dux Wladislaus Loktek, in terram Pomeraniæ descendit, & publica negocia tractãdo, uniuerso tempore hyemis in ea permansit. Quumq; discessisset, Petrus Swancza, Cãcellarius Pomeraniæ, Swancze Gedaneñ palatini filius, dolens se negligẽtius tractari, dolensq; se a solutione pecuniarũ, quas in tuenda Pomerania expendisse asserebat repulsum iri, nouare res cœpit, Marchionibusq; Brandenburgẽsibus adherẽs, tradere illis Pomeraniam, quum esset administrator eius, & nouem castrorum possessor spopondit. Wladislaus autẽ Loktek, hac nouitate ad se perlata, celerrime in frequẽti exercitu Pomeraniam ueniẽs, præfatum Petrũ Cancellarium compræhendens, in castro Graccoui: captiuitati inclusit. Duobusq; germanis dicti Petri Cancellarii, Nicolao & Ioãne cum aliis Baronibus pro liberatione ipsius laborantibus, & loco fratris captiuitatem subeuntibus, Petrum Cancellarium a uinculis liberauerunt. Sed captiuitatem corruptis custodibus euadentes, & in Pomeraniam ouanter peruenientes, cum Petro Cancellario mox in rebellionẽ uersi, Voldemarũ & Ioannem nepotem eius Marchiones Brãdenburgẽ: in Pomeraniã exercitualiter induxerunt, &

Dissensio electionis:

1306

Petrus Szwancza Cancellarius Pomeraniæ captus:

Liberat⁹ rebellauit.

Woldemarus Marchio Johannes nepos filius Ottonis fr et germani Wal[illegible] ... qui ambo [illegible] anno domini 1306

xerunt, & certa municipia expugnarunt. Ad Gedanũ quoq; applicantes, & ipsam uallantes, ciuibus Gedaneñ, quorũ maior pars ex Almanis erat, assentientibus, in obedientiã Marchionũ uenerũt, castrũq; expugnare conati sunt. Bogusza aũt iudex Pomeraniæ, & Capitane9 Gedaneñ, comisso castro fidelibus Baronibus, cum uno Barone præstantis conditionis, Niemyerza uocato, ad Wladislaũ Loketek in Sandomiria agẽtem, celeriori quo potuit cursu pṽenit. Et facta narratione de castri impugnatione, ciuitatis Gedaneñ amissione, & cæteris ex ordine anxietatibus, Wladislaum Loketek celerrime auxilium ferre (quũ esset uir ad singula agẽda, animo & manu impiger) pmittentẽ. Bogussius & Niemyerza salubriori eum consilio usurum deducebãt, ut magistrum Prussiæ & ordinem Cruciferorũ, tanq̃ suos elemosinarios & pluribus beneficiis obligatos, pro suffragio ac repulsa hostiũ, postularet, quod acceptatũ est, & ordinatio huius negocii Bogusze ad plenum cõmissa. Is magistrum Prussiæ Henricũ de Ploczko, natione Saxonem conueniẽs, & pluribus beneficiis per Conradum ducem Mazouiæ, auum ducis Wladislai Loketek, ordini Cruciferorũ impensis cõmemorans, suffragium per gentes & uictualia obtinuit. Nõ ipsi9 ducis Wladislai, sed propriis magister Prussiæ consulturus profectibus, quẽadmodum processu temporis liquidissime apparuit. Ex composito ergo unã partem castri Gedaneñ, gẽtes magistri tutate sunt. Alteram Bogusza cum Pomeranis defensabãt, & coniunctim Brãdenburgeñ a castro repellebãt, quãdoq; trucidabant, & crebrius in eorũ castra incursus faciebant. Intantum ut Marchiones Brandenburgẽs omni spe acquisitionis castri destituti, ad propria remearũt. Post quorũ excessum ciuitas Gedaneñ, p Polonos & Cruciferos expugnata est. Et milites præsidii, a Marchionibus constituti, plurimi occisi, quorũ corpora Budgerus Abbas de Oliua, ad monasterium suũ deducta, in cimiterio sancti Iacobi ante claustrum sepeliuit. Ciues quoq; Gedaneñ defectiõis auctores, capite sunt cœsi. Dux autẽ Wladislaus, Petrum Swanczam & fratres eius castris Treczel & Sbassin, ac duobus oppidis Babimost & Sbassin exuit, ducali fisco applicãdo. Gẽtes autem Henrici magistri Prussiæ, adhoc studiose directe, cum Bogusza Iudice Pomeraniæ in castro Gedaneñ, ad lites & controuersias superbe factæ, intantum creuerunt & uersæ sunt, ut præfatum Boguszam, & Barones Pomeraniæ principales in captiuitatẽ conicerẽt. Bogusza autẽ suæ & suorum libertati cõsulturus, facto fœdere cũ magistro & ordine, ut castrũ Gedaneñ ad requisitionẽ Wladislai Loketek pure resignarẽt & restituerẽt. Habita expensarũ de media castri custodia, plena solutione. Excessit de altera castri medietate, magis tamen eiectus abiit, q̃ libere cessit.

Brandeburgeñ Marchio a Gedano repulsus

CAPVT VII.

Qvo comperto Wladislaus Loketek, magna cœpit cum suis consiliariis anxietate torqueri. Intelligens Cruciferorũ fidem dolis uelatam in perfidiam uersam fore, uehementiq; tunc primũ cœpit pœnitudine urgeri, q̃ Marchionũ Brandenburgẽ impetus, nõ suis repulisset armis, requirensq; magistrũ Prussiæ per nũcios. In Kray, alias Kroyouicze uilla, pؓpe Radziejow in terra Cuyauieñ, psonaliter dux Wladislaus &

Conuentus ob concordiam in Cuyauia celebratus.

Applicavit ad Gedanum

Elemosinarii

dislaus & magister cum aliquot Cōmendatoribus, conuenerūt, Vbi in præsentia Gerwardi Episcopi Wladislauieñ, & Baronum poloniæ dux Wladislaus quærimoniā electionis militum suorum de castro Gedaneñ lōga oratione disseruit. Petēs & requirens eam rescindi, & castrum Gedaneñ restitui, iniquum & acerbum nimis contestans. Si ex auxiliatoribus hostes, ex elemosinariis persequutores, ex amicis & sociis infestos suos, & suarum terrarū impugnatores debeat experiri. Magister autē Prussiæ Henricus, uerbis competentibus usus, exclusionē Boguszę & militum Pomeraniæ, ut sedicio rixanti um euitaretur, egisse, respōdit, offerēs se de castro Gedaneñ excedere, dum impensæ ei refunderentur. Et quum dux Wladislaus, quotta esset huiusmodi impensarum de uno anno quātitas requireret. Magister Hēricus latens uirus euomuit, centum inquit milia marcarum latorum grossorū, sine quorū solutione castrū Gedaneñ, nullo colore, nullaq; diminutione taxe resignare uellet, re itaq; infecta & animis irritatis discessum est. Magister ergo & Cruciferi ualido exercitu ex partib9 Almaniæ coadunato, in die sancti Dominici, & est dies nundinarū, quādo frequentior concursus populi adesse consueuit, anno domini 1310 ciuitatem Gdanensem obsidione cinxit. Et post aliquot dies quibusdam ciuibus Gedanensibus, tempore noctis per tradimentum portam ciuitatis aperientibus, hostes ciuitatem compræhenderunt, & omnes quos inuenerunt, nobiles & plebeios uario genere mortis occiderunt. Et quod his crudelius est, puberes & impuberes infantes & lactātes, more barbarico extinxerunt, ut fama tātæ crudelitatis diffusa, cæteræ ciuitates metu perculsæ sine resistentia occuparentur. Exinde ad castrū Tsczow, Karolus de Luczemburgk magister Prussiæ exercitum promouit. Ad quem nō longe statiua tenentem, Kazimirus dux Michalouieñ & Gnyewkouieñ, e castro Tsczow descendens, cum Vincentio Decano Gnezneñ, & aliis Baronibus processit, præcatus humiliter, etiā genu flexo, ut arma deponeret, & terram Pomeraniæ non uastaret, suæ, germaniq; sui ducis Przemislai a Wladislao Loketek gubernationi cōmissæ. Sed nō est exauditus, in tabernaculo em̄ cū magistro Prussiæ prædicto duce Kazimiro prandente, exercit9 Crucifericus Tsczow obsedit. Vixq; dux Kazimirus obtinuit, ut saluis personis & rebus e Tsczow excederet. Eoq; abscedente, & ad germanum suum ducem Przemislaum in castrū Swyecze tendente, Magister Prussiæ castrum Tsczow incinerauit. Et uersus Swyecze procedens, quæq; obuia aut diripuit, aut igne conflagrauit, Choynicza Nowæ & alios ignobiles uicos. Ad castrū tandem Swiecze perueniēs, quod bini fratres principes, Przemislaus & Kazimirus Gnyewkouiē: Pro duce Wladislao Loktek tenebāt q̄tuor ualidis tormētis bellicis castri structuras humiles interdiu & nocte ualidissime quatiendo cōcutiebāt. Duobusq; patibulis cōtra faciem castri erectis, Przemislao & Kazimiro ducibus, aliisq; castri defensoribus denunciabat, nisi castrū dederent, castro expugnato, patibulo suspenderentur. Et ut maiori percellerentur terrore, singulis dieb9 duos tres ue aut plures hoīes agrestes in rure captos suspendebāt. Ziffridus quoq;, quē Cōmendatorē oppidi Gnyew uocabant, polonis infestissimus, mane e castris exiens, & funibus equo cui insidebat alligatis, deuouebat

1310 Gedanū obsessum & dolo captum.

Tsczow captum.

Swyecze obsessum.

Duobus patibulis

Ziffrid9 Polonis infestus.

gatis, deuouebat se ea die non pransurũ, donec omnes cordas in suspendẽdis polonis cosumeret, quod & faciebat. Cumq; una dierũ ad focũ staret corpus calefaciẽs, & sua flagicia efferret, subito a demone correptus, iugulatus est, & tandem in ignem proiectus, ut qui alios suspensione iugulabat, ipse iugulatus, in igne, non in terra, incendio absumeretur. Sed cõtinuemus narrationem de Magistro Prussiæ. Qui uidẽs oppugnationem castri Swiecze ultra spem protrahi, ad dolos animũ conuertit, & quẽdam ex militibus castri Andream Cedrouicz, de armis Griffonũ auro corrupit. Qui sub intempeste noctis silentio, omnia instrumenta bellica fregit & præcidit. Ad magistrũq; fugiẽs, quod præstitit ministeriũ patefecit. Castrẽses ergo solis oppositus corporibus repugnabãt, Et ne in periculum extremũ inciderẽt, cũ Magistro & Cruciferis paciscuntur, ut dominũ suũ Wladislaũ Loktek, pro subsidio requirerent, quod si infra mẽsem non prouenirct, saluis omnibus rebus & personis excederent. Cumq; nullum subsidium & repulsam cernerent (Andreas cũ Castellanus Rospergeñ iussus ad Swiecze cũ gentibus suis accedere, retrorsum etiam non uiso hoste abiit) Castrum Swiecza post decẽ hebdomadas, ex quo obsideri cœpit, Magistro & ordini deditum est. Et ambo duces germani, Przemislaus & Kazimirus, Bogumil Capitaneus castri. Otho Lexik inter Barones præcipuus, aliaq; multitudo Baronũ Pomeraniæ, fortunã suã increpantes, & fraudem Andreæ Cedrouicz detestantes, cũ rebus omnibus excesserunt. Sic tota Pomerania, a regno poloniæ abstracta, & a Cruciferis per iniuriã usq; in annũ dñi millesimũ quadringente: sexage: sextum tẽta est Donec Kazimiro rege tercio Poloniæ, assistẽtibus ei militibus & ciuibus Pomeraniæ, quindecim annis assidue ordinẽ bello præmẽte, regno Poloniæ reunita est. Eodem anno 1310. Henricus maioris Poloniæ & Glogouiæ dux, ad comprimendũ seditionem maiorum polonum, misit Ianussium Comitem Beberszcin cum forti exercitu, qui quum castrũ Kloczko obsidere cœpisset, Dobrogostius de Szamotuli cognominatus paruus, de domo Nalancz, filius olim Thomislai palatini Posnanieñ, congregato notabili exercitu ex polonis, præfatum Ianussium Berbeszeyn conflixit, & omnibus spoliis priuauit. Et idem Hẽricus maioris Poloniæ & Glogouiæ dux, quinto idus Decẽbris; anni præfati 1310 Glogouiæ mortuus, & in monasterio Lubẽsi sepultus est. Hic in administranda iusticia nimis seuerus fuit, Polonis infestus, mores & conditiones illorũ plurimum fastidiebat, furum, prædonum, & maleficorum maximus persequutor. Propter quod sub regimine suo terra maioris poloniæ securitate & pace abundabat. Mechildim filiã Alberti ducis Brunswicieñ acceperat in uxorem, & ex ea quattuor filios, Henricum cui Zegan: Conradum cui Olsna, Ioãnem cui Stinauia & Gora, & Przemislaũ cui Glogouia in diuisione cessit, reliquit. Prælati ergo & Barones maioris poloniæ, morte ducis Henrici audita, Cõuentione generali Gneznæ facta, duci Wladislao Loktek adheserunt, principatum filiorũ Henrici in toto abrogantes. Quidam tamẽ ciuis Posnanieñ, Przemek nomine, dẽcreto dominorũ cõtrauenẽdo, ciuitatem Posnanieñ ducibus Glogouieñ tradidit, & ecclesiam maiorem Posnanieñ præsidio militum incastellauit, quoq; domus prælatorũ &

Canonicorum

Mors ziffridi turpissima.

Castrum Swyecze occupatũ

Pomerania recuperata.

1310 Henric⁹ poloniæ & Glogouiæ dux mortuus.

Dominio terrarum Bemensis glogouiensis

Canonicorum exussit. Et Nicolaum Archidiaconū Posnanieñ dictum Szamotula interfecit. Præsidio autē huiusmodi per milites poloniæ depulso, in pœnam Przemkonis ciuis Posnanieñ sācitum est, ꝙ nemo ex filiis ciuiū Posnanieñ ad dignitates & præbendas ecclesiarū Cathedralium regni poloniæ promoueretur. Et de Henrico hactenus.

CAPVT VIII.

1311

Decernitur cōuentus in Brzescze super terram Pomeraniæ.

Agister deinde Prussiæ Karolus & ordo eius, Pomerania dolo & armis expugnata, per nuncios & litteras præcatus est, anno domini 1311, ut secum Wladislaus Loketek in loco competenti conueniret, super terra Pomeraniæ & eius occupatione tractaturus. Et conuenientibus duce Wladislao cum Magistro & ordine in Brzesćze oppido Cuyauieñ, cœpit Magister Karolus supplicare duci Wladislao & Baronibus poloniæ, ut terram Pomeraniæ, circa eum & ordinem consistere sinerent. Vtq; refusione in auro & argento accepta per patentes litteras se in perpetuum terram Pomeraniæ uendidisse profiterentur. Ad hæc offerebat se magister & ordo constructurū cenobiū cuiuscūq; ordinis, cum dote sufficiēti, ꝓ q̄draginta ꝑsonis, ꝓ salute ducis & suoꝝ progenitorū, Castrūq; Nyeszow, cum uillis Orlow & Murzinow restituturum. Et in qualibet necessitate regni poloniæ in q̄draginta lanceis, expensis suis & dānis ꝑpetuo seruiturū. Hæc supplicatio & oblatio ducē Wladislaū in bilem & indignationem mouit, ꝙ pro terra Pomeraniæ, quædā indigna & leuia offerrentur. Datoq; responso, ꝙ nulla oblatione ad uendendum Pomeraniā peruinceretur, tristis & furibundus discessit. Magister aūt Prussiæ Karolus, uidens se in petitione sua spretum, ad Voldemarum Brandenburgeñ Marchionē & nepotem eius Ioannē nuncios misit, ut sibi terram Pomeraniæ pro decem marcarū milibus latorū grossorū uenderet, inscriberet & resignaret. Non ueritus ab eo terram Pomeraniæ petere, quem non longo tempore suis & polonoꝝ armis fugauerat. Voldemarus autē Brandenburgeñ pecuniā oblatam pro lucro insperato, per Pleczkonē de Lessow, & Luthkonē de Voel in Slupsk ut autē alii asserunt in Nowa Kalisſ accipiens, litteras fantasticas de re non sui iuris (ꝙ uidelicet uendiderit terram Pomeraniæ, pro decem milibus marcarum latorum grossorum) tradidit, quarū tenor sic incipit. In nomine domini amen. Quoniā iuxta uerbum uiri sapientis generatio præterit, & generatio aduenit. Nihil stabile, nihilq; permanēs est sub sole, sed uanitati atq; mutabilitati subiacent uniuersa, & ne cum labentibus annis, rerū magnifice gestarum & perutiliter, labatur & aboleatur memoria: Munificentias & libertates, præsertim in pias causas & loca relligiosa collatas, scriptura conuenit perpetuari. Nos igitur Voldemarus dei gratia Brandenburgeñ & Lusacieñ Marchio, tutorq; illustris Ioannis Brandenburgeñ Marchionis. Ad uniuersorum noticiam, præsentium & futurorum cupimus deuenire. Finis earundem. Actū & Datū in curia Breden. Anno domini 1311. in uigilia beati Iacobi apostoli, quæ uenditio quātæ fuit ualoris, uel ab imperitis facile cognoscitur. Sequenti anno uidelicet āno Christi 1312. Albertus aduocatus Graccouiensis, cum magistratibus Graccouieñ, moleste ferens ꝙ oneribus exactionibusq;

Magistri oblatę conditiōes ꝑ wladislaum reiciuntur.

Pomerania falso vendita.

Venditionis litteræ.

Lra voldemari Marchionis

1312

omnibusq; grauibus pro administrãdis bellis quibus impetebatur Wladislaus Loktek Gracco: præmebat, furumq; & prædonũ flagicia nõ coherceret, cum Boleslao Opolien. duce de Cracouien ciuitate illi dedenda componit. Qui Opolien. congesto exercitu apertas ciuitatis portas ingreditur, arce loci eiusdem in fide Regia manente. Ad cuius presidia & ciuitatis recuperationẽ Vladislaus assurgit, obsidioneq; urbẽ premendam decreuit. Sed legatis mediantibus, Boleslaus Alberto aduocato, & ceteris qui se nouerãt, ciuibus parũ fidens motus cõminationibus Cubitalinis adhortationibusq; legatorũ eius, presertim uero prospiciens Kazimirũ Cubitalis filiũ uerum atq; iustũ eius successorem, causas aduentus sui coram legatis in Aduocatũ retorquet sic sub cõditionibus regreditur Opoliã, Aduocato & ceteris factiõis auctoribus secũ receptis. Vladislaus hoste per condiciões uicto, Cracouiã uictor ingreditur. Amplissimas aduocaciæ possessiões, & suppellectilem ciuiũ sceleris consciorũ confiscat, plures uero obtruncat, nonnullos aliis pœnis uitæ damnat. Ex domo uero Aduocati, arcẽ erigit, & in ualua sancti Nicolai turrim extollit in quibus presidia locat, sic feliciter regnat. Sic quoq; ius eligẽdorum Cosulum quondam in cõmunitate perhenne in Palatinũ loci mittit. aliquid tamen restrictionis & limitationis, per priuilegium regis Sigismundi moderni patiens, ut cum consensu aliquorum de consulatu seniorũ, & ex his qui ius publicum dicunt, quos Scabinos appellant, & non ex se Palatinus Gracco: electionẽ consulum prosequeretur. Ne passim inualidi reip: ad magistratum eueherentur. Villam optimã Lanthkouitze, non longe a flumine Srenyawa sitam, per uxorem Gnyeuomiri, & filium eius monasterio Miechouien in primordio fundationis donatam, non interueniẽte aliquo demerito. Nisi quia Albertus aduocatus Gracco: a Præposito Miechouien germano suo, donatiõe eius ad tẽpus utebatur, uiolenti & iniusto brachio a monasterio Miechouien abstulit, & suo fisco ducali appropriauit. Ioãnem Muscatam Episcopum Gracco: insimulatum licet falso, eo q Slesita esset, tradimẽti prædicti conscium fuisse, odio & intentatione captiuitatis persequutus est. Nec eum ad possessionem castri & districtus Biecz, ab Hungaris iã resignati, admisit. Interceptum enĩ fuit olim castrum Biecz per Hungaros, regẽte illud Abbate Thinicen, & eius possessio per regẽ Vencessaum, pro loco ciuitatis nouæ Sandecz Episcopo Gracco: inscripta. Accessit tandem pax in regno Poloniæ domesticis & externis sedatis bellis, uerum fames omni bello atrotior, regiones Poloniæ & Bohemiæ inuasit. Et dietim augmentata, tribus annis durauit, & plures mortales absumpsit, parentes filios, & filii parentes pro excludenda fame occiderũt. Nonnulli cadauera in patibulum actorũ rapuerunt, ut rugientẽ implerẽt uẽtrẽ. Lupi in obuios quosq; etiã tensas balistas portantes, insiluerunt, & peruictos edacissime deuorarũt.

Aduocati Craco: in Wladisla. Loktek resistentia.

Wladislaus aduocaciam cõfiscat.

Palatio electio ingratus data.

Ioannes Muscata Episcop. Gracc: captius.

Fames ualida.

polonie et bohemie fames

Wladislaus Loketek coronari cupit.

Nterim maiori polonia in unam Monarchiā & dominiū Wladislai Loktek per mortem Hērici Slesiæ & Glogouiæ ducis redeūte. Cœpit dux Wladisla⁹ Loktek de coronatione sua, simul & recuperatione terræ Pomeraniæ cogitare. Ad quæ cōsequenda, Gerwardum Wladislauieñ Pontificem, uirum singularis prudentiæ, & patriæ feruentissimū amatorem. Ad summum Pontificem Ioannem uigesimū secundum, in Auinione tunc sedem tenentem, āno domini 1316 misit, Cū instructionibus & litteris tā a duce Wladislao, q̄ a Prælatis regni poloniæ, ad summum pontificem & Cardinales datis. Quo cognito Magister Prussiæ, & ordo Cruciferorū, nuncios in Auinionem qui propositiones & quærelas regni Poloniæ sinistris responsis eliderent, miserunt. Alios quoq; nuncios ad Ioannem Bohemiæ regem transmiserūt, donis & precibus eum sollicitantes, ut Wladislaum Loktek suum & illorum hostem, in regē erigi non pateretur. Quum ipsū ius regni poloniæ iustius ratione suæ cōsortis Elizabeth filiæ Venceslai regis Bohemiæ & poloniæ cōtingeret. Quemadmodū ex instigatione Bohemorum, regem poloniæ idem Ioannes rex, nulla possessione in Polonia habita, se titulabat. Summus igitur pontifex Ioannes 22. ex Gerwardi Episcopi Wladislauieñ & aliorum multorū instructione, graue odiū in Crucifericū ordinem concepit, & causam super occupatione terræ Pomeraniæ Ianislao Archiepiscopo Gnezneñ, Damaratho Episcopo Posnanieñ & fratri Nicolao de Mogilno, per rescriptum cōmisit audiendam, & fine debito decidendam. Super iure uero & titulo regni poloniæ, Ioanne rege Bohemorum impediēte, qui cū Philippo Francoꝝ rege, affinitatem illo tempore iunxerat, filiā eius suo filio Vēceslao, qui mutato nomine, Karolus nomen sortitus est iungendo, decretū nō dedit. Prelatis tn̄ & Baronibus regni poloniæ, subtilibus celaturis quid agendū esset scripsit. Super quo Gerwardus Episcopus Wladislauieñ schemate largiori & expresso, Apostolicā habēs exploratam uoluntatem, Prelatos & Barones cōmonefecit, quatinus sine aliqua cunctatione coronationē regiā prosequerētur. Anno itaq; domini. M. tricentesi: uigesimo, die dominico sanctorū Fabiani & Sebastiani, dux Wladislaus Loketek in regem, Heduigis uero consors sua, ducis Boleslai Kalissieñ filia in reginam Poloniæ, in ecclesia Gracco: per Ianislaum Gnezneñ Archiepiscopum, assistentibus sibi Ioanne Muscata Gracco: Damaratho Posnanieñ Episcopis. Et Thiniceñ, Mogilneñ, Andrzeouieñ, Breszeñ, Abbatibus infulatis: Et multitudine proceꝝ & nobilium copiosa, inūcti, & coronati sunt, diadematibus regiis ex Gnezna cum pomo & sceptro in Graccouiā translatis. Ab eoq; tempore Gracco: ecclesia iure coronandi Poloniæ reges primum dotata & priuilegiata est, perpetuis temporibus eo fruitura. Communiq; edicto sancitum est, ut in castro Gracco: uelut arce firmissima, corona aliaq; deponantur, & obseruentur regalia, quæ in Gneznensi rure hostilem inuasionē nequicq̄ prohibere ualente, tute seruari nō poterant. Peractis coronationis solenniis, Wladislaus rex poloniæ rebusp: præsertim de uiarū pacificatione, furum exterminio, & Pomeraniæ recuperatione. De cui⁹ amissione uehementer angebatur, prouidebat, & iuxta cōmissionē Apostolicam Archiepiscopo

1316

Johannes rex Bohemie

Cruciferi coronationē impedire conantur.

[illegible]

1320

Wladisla: Loketek coronatur vna cū cōiuge

Gracco: ecclesia, regum poloniæ coronandi locus.

cam Archiepiscopo Gneznen̄, Episcopo Posnanien̄, & Abbati Mogilnen̄, rescriptum exhiberi iussit. In procuratores huiusce causæ Philippū Cancellarium, Sbigneū Vicecancellariū regni poloniæ, & Ioannē Canonicum Ruden̄, capellanos suos constituens, quæ integro āno cum obseruatione terminorū essentialium, testiumq; notabiliū inductione, usq; ad sentenciæ diffinitiue prolationem, pro reddēda terra Pomeraniæ, pro solutione triginta miliū marcarum monetæ polonicalis, ratione fructuum perceptorū, & pro soluendis centū quinquginta marcis grossorum latorum Pragen̄ ratione expensarū, perfecta & deducta est. Primus aūt terminus in Brzescze, alii uero translata sede iudicum in Iuniwladislauia continuabantur. Pro Magistro Friderico & ordine Cruciferorum citatis per Ziffridum de Papow presbiterū, mandatū sufficiens ad causam producentem, contra iurisditionem iudicum exceptum est & appellatum a grauamine in primo & ultimo termino, tamen iudices apostolici, processus exequutoriales cū censurarū fulminatione tradiderunt. Interdicto etiā ecclesiastico, in terras, & loca, in quibus Magister & Comendatores demorarentur adiecto. Et licet uigore appellationis a sentencia diffinitiua, multis uariisq; fatigis, apud sedem Apostolicam etiam promotionibus principum pro absolutione Cruciferi desudassent. Nullatenus tamen regiis procuratoribus impedientibus, donec in totum parerent rei iudicate, eam impetrare potuerūt. Præterea perpendens rex Wladislaus, terras regni poloniæ clandestinis & furtiuis Lithuanorū inuasionibus desertatas, crebra de liberatione ac consiliis, cum prelatis & suis Baronibus habitis. A Gedimino Lithuanorum supremo principe, missis procis, filiam in coniugium filio suo Kazimiro, anno domini 1325 accepit. Et quum Lithuania aurum & argentum non haberet, omnium captiuorū annis superioribus ex polonia abductorū, cuiuscūq; sexus, status, & conditionis fuerunt, restitutionē pro dotalibus accepit. Sponsa ad Graccouiā perueniens, a Nankero Episcopo Graccouiensi de fide instructa, in uigilia sanctorum Petri & Pauli apostolorū, in ecclesia Graccouiensi baptisata est, & Anna nominatā, Kazimiroq; filio regis sedecimū ānum attingēti, solenniter desponsata. Pax quoq; per huiusmodi affinitatem inter polonos & Lithuanos composita est. Et hi qui ex Lithuanica captiuitate relaxati redierant, terram colere adorsi, non ueteres solum, sed & nouas uillas in cruda radice locatas, habitabiles, arabiles, & frugiferas fecerūt. Deinceps reuocatis pluribus iniuriis rex poloniæ Wladislaus quib9 regnum Poloniæ per Marchiōes Brādenburgen̄ superiori tēpore, in interfectione regis Przemislai, in uastatione Pomeraniæ, & eiusdem iniusta uenditione, lacessitū fuit cum copiis suarum gētium, & auxiliis Lithuanorum, Ruthenorum, atq; Valachorū, anno domini 1326 Marchiā Brandenburgen̄ & Voldemarum eius Marchionē, tempore æstatis, post festum sancti Ioannis Baptistæ inuasit, & citra & ultra Odram, a Brādenburgk usq; ad Frākfordiam quāto latius potuit, depopulationē, per predas, exustionesq;, expugnationi castrorum & urbium nō intēdens extēdit. Vniuersaq; Marchia prædata, & omni genere spoliorū ditatus, absq; aliqua resistentia Brādenburgensiū, cum uniuerso exercitu sanus & incolumis in poloniam rediit. Multa fœda ea expeditione in Ec-

Actio sup terra Pomeraniæ.

Filia Gedimini kazimiro desponsata. 1325

Optima dos

1326

Wladislaus Pomeraniā ingreditur & uincit.

 clesias dei

clesias dei, & matronas, a Barbaris cum polonis militantibus, Wladislao rege poloniæ nequicq̃ inhibente, cõmissa sunt. Cętum quadraginta uillæ, & totidem ecclesiæ, igne consumptę, duo monasteria Griseoꝝ, & duo monialium exusta sunt. Impuberes & senes cœsi, & plusq̃ sex milia animarũ in miserabilem captiuitatem abducta sunt. Quædam sanctimonialis ne stupraretur a Barbaro, spopondit se instructurã illũ, quo pacto nunq̃ ferro uiolaretur, experimentũ primũ, ceruicẽ eius fortiter feriendo, sumpturus. Id dũ Barbarus exequitur, uirgine occisa, ludificatus, magis pudicitiam illi curæ fuisse q̃ uitã didicit. Quidã miles polonus Andreas ex Mazouia, iniurias suas & suæ gẽtis a Dauid Lithuano Capitaneo i Garthin illatas ultũ iri estuãs. In Lithuanicum exercitum iam tunc a rege poloniæ destitutum uenit. Et præfatũ Dauid, in omniũ conspectu obtrũcans, persequentium illum manus Lithuanorum effugit. Sequenti anno scilicet 1327. Princeps Lithuanorũ collecto exercitu, secretis & inuiis itineribus, nona die Marcii Marchiam ingressus, Et circa Frankfordiam supra Odram statiua ponẽs, residuitates & relliquias uniuersæ terræ, more barbarico abradẽs, incolas trucidando, aut captiuãdo, nemine aduersãte, festina fuga cũ rapta preda in Lithuaniã reuersus est.

Religiosa calliditas.

Lithuani Marchiam depopulati.

CAPVT X.

DEinde perpendens Wladislaus rex Poloniæ Magistrũ & ordinẽ Cruciferorum de Prussia obstinatos, & censuras apostolicas cõtemnẽtes, patrimoniumq; suum, terrã Pomeraniæ, occupatũ, muris fortissimis cingentes, anno domini 1328 cum propriis gẽtibus, & auxiliis Karoli Hungariæ regis generi sui, aliorumq; auxiliatorum in grandi numero terram Chelmeñ ingressus, eam uastauit, uillas omnes & curias exurendo. Vrbes tamen & castra non expugnando, nullamq; resistẽtiam passus, cum omni preda & uniuersis illic quesitis, in Poloniam, postea in Graccouiam sanus rediit. In ducem autẽ Mazouiæ, Vankonẽ alias Venceslaum, q̄ Cruciferos clandestine & publice gentibus suis & uictualibus in eo bello iuuerat, misit exercitum, & omnem ducatum ipsius spoliis & igne uastauit. Et Vanko dux Mazouiæ cum Cruciferis & gentibus suis uicissitudinaria ultione, terram Cuyauiæ grassabat. Militibus autẽ poloniæ accurrẽtibus, duro certamine commisso, acies Crucifera & Mazouica fracta est. Vankone aũt duce Mazouiæ fuga sibi consulente, Cõmendator Thoruneñ cum omnibus suis occisus est. Ioannes tandẽ rex Bohemiæ, & Comes de Luczemburgk, multis largitionibus & promissis Cruciferorũ euocatus, cũ exercitu suo & Vernero de Orzela magistro Prussiæ, ordineq; Cruciferorum terram Dobrzineñ in quadragesima anno domini 1329 ingressus, castꝝ Dobrzineñ machinarum protectionibus contriuit. Et per deditionem Pauli de Spiczmir dicti Ogon, palatini Lancicieñ, qui in illo erat Capitaneus, defensionẽ castri ãplius tueri non ualentis, castrum Dobrzineñ accepit. Exinde totam terram Dobrzineñ in Magistri possessionem redigendo. Kerstrãnus autem Crucifer, qui castrum Dobrzineñ tenebat, cũ multitudine exercitus ecclesiam Cathedralem & ciuitatem Wladislauieñ cum domibus Canonicoꝝ & uillis proximis spoliauit, & igne supposito, cum relliquiis sanctorum &

Vanko dux Mazouię suspectus molestatur.

Victoria Polonorum.

Rex Bohemiæ cum ordine.

Vernerus magister Prussię.

Castrum Dobrzineñ capit.

ornatu earum

ornatu earum consumpsit. Mathiaeq; Episcopo Wladislauiensi, Canoni-cis, clericis, laicis, & ciuibus, sub poena capitis, ne quouismodo edificare praesumerent inhibuit. Districtum insuper Czechoczin, ad mensam Episcopi pertinentem occupans. Nulli alteri nisi Magistro & ordini oblationes ac tributa persolui mandauit. Post haec Ioãnes Bohemiae rex, cum Vernero Magistro Prussiae ciuitatem Plocensem obsedit, Mazouiamq; spoliis & incendiis affecit, Sed duce Mazouiae obedientiam ei prestante, obsidio soluta est. Magister autẽ & ordo, sciens uenditionẽ & inscriptionem Voldemari Marchionis Brandenburgensis super terra Pomeraniae factam, esse inanem & nihil iuris habentem, sacra auri oblatione porrecta, a Ioanne rege Bohe. inscriptionem & resignationem eius obtinuit. Ioannes enim rex Bohemiae (apud posteros merito ridendus, q aliena iniuste uenderet. Et nostris diebus deus iudex aequitate perspecta eam immutauit) litteras resignationis & inscriptionis dedit tales. Nos Ioannes dei gratia Bohemiae & Poloniae rex, ac Luczemburgensis Comes, & Elizabeth per eandem gratiam eorum regnorum regina, ac Comitissa Luczemburgeñ, cõthoralis sua. Ad uniuersorum noticiam, tam presentium q̃ futurorum, uolumus tenore praesentium in perpetuum peruenire. Quod quũ inter singula pietatis opera, quibus ad aeterni regis peruenitur solium &c. Finis. Datum & actũ Thoruniae, anno domini 1329, dominica Inuocauit. Presentibus spectabilibus & nobilibus uiris fidelibus nostris &c. Ex assistentia itaq; & instigatione Ioannis Bohemiae regis, Vernerus Magister Prussiae, conducto numeroso exercitu in aestate anni sequentis, castra Nakel & Vissegrod intercepit, & ea exussit. Castrum autẽ Radzieyow, praesidium regium adhibito igne consumpsit. Ne Magister eo potiretur, ad castrũ quoq; Raczansz Episcopi Wladis: applicãs, crebra machinarũ proiectione ipsum confregit. Cumq; puteum aquae, ex quo multitudo defendentium cum coniugibus & pignoribus reficiebãtur, ademisset castrũ conquisiuit, multis thesauris hominum & spoliis potitus, multos nobiles & plebeios illic captiuando, quos Mathias Episcopus Wladisla: compassus eorũ calamitatibus, quadringentis marcis polonicalibus a Magistro redemit, & in pristinam libertatem restituit, tandem quintadecima Septembris castrum Gnyewkouieñ, per eosdem Cruciferos conquisitũ, flammis cõsumptum est. Mathias etiam Presul Wladisla: siue id pusillanimitate, siue alio affectu aegit, habito conuentu cum Vernero Magistro Prussiae, in Thorun in die sancti Bartholomei, absq; consilio regis ac Metropolitani, & sui Capituli, omnes decimas terrae Pomeraniae manipulares, in sex tantummodo grossos cõmutauit. Obligando se primum metropoliticã, deinde apostolicam confirmationẽ infra unũ annum, super hoc expedire. Diuertẽtibus tandem Cruciferis in Prussiam, Wladislaus rex Poloniae, qui toto illo tempore cum magna diligentia exercitum comparabat, cum suis gentibus, cum auxilio Hungarorum, a Karolo rege Hungariae misso: Cui Vilhelmus dux Austriae preerat. Cum exercitu Lithuanorũ & Samagittarũ, cui princeps Gedimin personaliter praeerat, terram Culmẽsem ingressus, singula quaeq; passim uastauit & exussit. Ad fluuiũ autẽ Drwancza perueniẽs, aliquot diebus illic cõsistere

Ioãnis Bohe. regis inscriptio.

Nakel & Vissegrod castra exusta.

Raczansz captum.

Castrũ Gnyewkouieñ exustũ.

Wladislaus rex restitit.

illic consistere coactus est. Magister em̃ Prussiæ cũ Magistro Liuoniæ, ripas fluminis per aliquot miliaria, trũcis Oxigonis & cõpaginibus lignorũ præcluserant, proiectione machinarum transitum regis prohibentes. Rex uero ab uno agresti, uado fluminis monstrato & cognito, relictis aliquot militib9 armatorum in siluis occultatis, q̃primum hostes secederent fluuium superare, fumoq; signum præstare iussit. Ipse autẽ cũ exercitu retrorsum uersus Brodniczam iter per tria miliaria conficiebat. Et quum omnis exercitus Cruciferricus ad Brodniczam diuertisset, Milites regii ex statione prodeũtes, fluuiũ Drwancza absq; impedimento superarunt, & signũ fumo ostẽderunt. Quo rex uiso, concito gradu ad hesterna statiua reflexo itinere perueniens, circa molendinum Lubicz fluuium facile superauit, & acies ordinauit. Cruciferi autẽ, preter opinionem suam, exercitum regium, suo multo superiorẽ uidentes, dissoluto campestri exercitu, in munitiones se receperunt. Rex autẽ desyderio pugnæ fraudatus, latius uastationem iussit extendi, prædas coactas in poloniam aliquotiens mittendo. Dumq; ad ulteriora exercitum ꝓmoueret, Caduceatores a Magistro & Cruciferis circa Grudzancz aduenientes, pacẽ cum rege ad festum sanctæ trinitatis, sequentis anni composuerunt. Ea condicione, ut super occupatione terræ Pomeraniæ, & damnis inde sequutis, Karolus rex Hungariæ, pro parte Wladislai regis Poloniæ, & Ioannes rex Bohe: ꝓ pte Cruciferorũ induciis durantibus, iustum pronunciarent decretum, & potestatem cõpellendi utramq; partẽ ad sue sentẽciæ obseruationem haberent. Verum Cruciferis Ioannem regem Bohe: ad concordiam non adducentibus, pacis cõditio neglecta, & bellum periculosissimum denuo ortũ est. Wladislao etem̃ rege Poloniæ ãno domini 1331 in die sanctæ Trinitatis q̃ fuit quartadecima mensis Iunii, agente conuentum omnium suarũ terrarũ generalem in oppido Chaczini, abrogato & destituto Vincentio, de Pomorzani palatino Posnanień, de familia Nalancz, a Capitaneatu maioris Poloniæ: Filium suum ducem Kazimirum uiginti & unum annum natũ prefecit, ut eo administrante longinqora regni, ipse rex Wladislaus quietior Graccouiæ consisteret.

Pacis pactum neglectum.

1331

Vincencius Palatinus de Capitaneatu deponitur.

CAPVT XI.

Ad Magistrũ Prussiç defecit.

Incentius autem de Pomorzani, ademptũ sibi maioris poloniæ capitaneatum dolens, ad Magistrum Prussiæ Luther ũ, spe nouandarũ rerum transiuit, & pluribus promissionibus, ut inuaderet maiorem Poloniam eum pellexit & induxit. Magister autẽ & ordo oportunitatem benegerendi belli non negligens, cum potenti exercitu, cui Theodricum de Aldemborg Marsalcum, & Othonem de Luterberg præfecit, Vincentium palatinum in Poloniam transmisit. Qui pertransiẽs Brzescze & Iuniwladislauiã, occultis itineribus perueniẽs. Slupczam oppidum episcopi Posnanień cœpit & incendit. Exinde ad Pisdri, ubi Kazimirus filius regis cõmorabatur, propere aduenit. Sed duce Kazimiro præmonito, & cum suis militibus in loca siluestria tempestiue se recipiẽte, spesq; hostiles fallente, Cruciferi furore repleti, in oppidanos Pisdrenses debachati sunt, & succenso oppido cum ecclesiis, omnem oram citra & ultra Vartham, spoliis & incendiis

is & incendiis complentes. In Thorun ad Magistrũ Prussiæ, cum preda Vincentio palatino Posnanieñ comitãte, reuersi sunt. Luderus aũt de Brunswig magister Prussiæ, cõmendato Vincentio de Szamotuli palatino Posnanieñ, q; fidem promissam sincere custodiret: multo maiorẽ exercitum ex Almania conductum, tum ex propriis gentibus, & magistri Liuoniæ militibus copiosa multitudine refertum. Cum comendatoribus singulaꝝ terrarum ad uastãdum uniuersum regnũ poloniæ, ducente Vincentio palatino Posnanieñ trãsmisit. Qui terra Cuyauiæ absq; uastatione pertransita, in ciuitatem Lancicieñ peruenientes, ipsam in girum succenderunt. Castro Lancicieñ per milites regios strennue defenso, uillis autẽ & oppidis omnibus in girum discurrendo succensis. Exinde in Kalisz ducente Vincentio palatino iter uerterunt, & castro cõquisito, ab oppido cum strage eorũ repulsi sunt. Illicq; statiua quinq; diebus, Ioannem regem Bohe: expectantes, qui se in auxilium eorũ cum exercitu uenturum spoponderat, tenuerũt, Sed rege Bohemiæ non aduenieñte moto exercitu, Zneynam, Gneznã, Nakel, Pobiedziska, Sroda, Kostrzin Kleczow, & uillas in girum exusserunt. De ecclesia Gnezneñ haud secus q̃ Barbari uasa sacra & ornamenta diripuerunt, corpus tamen sancti Adalberti non reperiẽtes. A Gnezna eorum exercitũ dirigente Vincẽtio palatino, ad Vnyeow mouerunt, & castra Vnyeouieñ atq; Siradieñ, cum oppidis eorum Item Varthaim, Staw, Szadek, igne demoliti sunt. In monasterio Siradieñ, Nicolaus Prior ordinis predicatorũ prouolutis genibus, Hermannum Commendatorẽ Elbingeñ præcatus est. Cuius noticiam bonam, quũ esset in conuentu Elbingeñ, contraxerat, ut a spolio & incendio monasterii eorum abstineret, qui superbe respondens in uulgari Prutenico, se non intelligere ait, cum aliis in monasterium irruit, & calices, cruces, ornamenta fortunas diuersorum hominum illic cum bonis suis causa conseruationis fugientium abstulerunt, Monachos cappis, hoĩes uero utriusq; sexus induuiis, usq; ad extremam denudationẽ exuẽtes. Et quum per oppidũ Konin uersus Prussiam redirẽt, tria milia equestriũ, ad lacũ Niszamill miserunt. Illic eñ nobiles & agrestes cũ pecoribus cõgregati, iuxta præfatũ lacũ aggerẽ & fossata, septẽ miliaribus in longũ, á Zuola & Kampa uillis usq; ad oppidũ Glustino extruxerunt, & sese abdiderũt, certioresq; facti de hostiũ aduentu, Wladislao regi poloniæ, qui haud longe distabat, pro subsidio supplicarunt. Qui illis Marsalcum cũ aliquot centenis suoꝝ aulicorum transmisit, quibuscũ aduenientes, hostes tanta cœde cõflixerunt, ut pauci admodũ mortẽ euaderẽt, quod ossa occisorum in eodem loco monstrãt. Wladislaus autẽ rex poloniæ q̃uis stridores bellicos refugeret, & in ætate pene decrepita deficeret, tamen iusta ira uiuacitatem subministrante. In altero Cruciferoꝝ ingressu, exercitu ex suis dumtaxat terris collecto, in discrimen uniuersæ dimicationis non uenit, quum hostiles copias, multo supiores cerneret, ex abditis tamen & insidiosis locis, data oportunitate, crebra strage ipsas afficiebat. Anxiusq; & dolens de sui regni uastatione quũ uires deficerent, ad dolos se conuertit. Nunciosq; secreto ad Vincentium palatinum Posnanieñ misit, ut patriam hosti ꝑditam, post tot fauillas & cineres cõmiseratus releuaret. Habiturus perpe-

Luderus de Brunswig magister Prussiæ.

Vincenci⁹ dux Prutenorum factus.

Grande sacrilegium.

Wladislaus suis auxilia mittit.

tuam impunitatē si scelus scelere cōpensaret. Vincēti⁹ ergo palatinus ad om nia pro salute patriæ sufferēda sese obtulit. Et nocte tanq̄ exploratū iret, ad secreta colloquia regis uenit, Primumq; obtenta uenia de male perpetratis, hostilem exercitum magnum numero fore docuit, onere uero sarcinarum ac spoliorū, & sibiipsi grauem & ad fugam magis q̄ ad pugnam procliuem, & ut fidelior cognosceretur, ad inuadendum hostem a fronte pollicetur, regressoq; Vincētio palatino ad Cruciferos, rex in magnos ausus erectus, filio suo duce Kazimiro ad tutiora loca cum Gregorio Nekanda (miles hic de genere bipennium erat) secedere iusso, aciebus ordinatis, uigesima septima Septembris, quæ est dies translationis sancti Stanislai patroni Polonorum, in uillagio Plowcze, quod alio nomine Blewo dicitur, prope oppidū Radzieyow sito, sole oriente, ad pugnam paratum se ostendit. Cruciferisq; tantā turbationem iniecit, ut abiectis cathenis ferreis, tumultuarie acies constituerent, & obuiam regi p̄cederēt. Wladislaus uero rex, ut interim nebula resolueretur, quæ adeo densa erat, ut uir uirum uix cerneret. Milites adhortatus est, ut ferotiore quo possent animo pugnarēt, & pœnas debitas ex hoste exigerent. Iubensq; signa canere, primam cohortem ex curiēsibus & ueteranis, in medios hostes induxit. Vincentiusq; de Szamotuli palatinus Posnanieñ, ad purgandum suæ infidelitatis infamiam, inspectāte rege & uniuerso exercitu, in hostes cum suis armigeris irruit. Sic & cæteri exercitus polonorū in præliū gradum promouebāt. Donec Cruciferi fugientes terga darent, plenamq; uictoriam rege Wladislao se consequutū fuisse autumante. Nouus exercitus quem magnus Cōmendator & Ruffer de Plawen ducebāt, superuenit. Prælium ex integro resumptū est, obstinatius autē utrisq; pugnantibus, Cōmendator magnus Otho de Brunsdorff (qui quasi certam in suis manibus teneret uictoriam, mandauerat suis ne quempiā polonum seruarent uiuum) Hermannus in Elbing, Albertus in Gedano Cōmendatores, & plurimi alii occisi sunt. Cruciferisq; in fugam conuersis, maxima cœdes fugiētium ædita est, rege Wladislao magna uoce hortante, ut fugientes cœdere milites non desisterent. Durauit hæc pugna ad horam diei nonam cū in ortu solis incepisset In ea quadraginta milia hostium cœsa feruntur. Polonis (suffragiis ut creditur sancti Stanislai, cui illa dies fuit dicata) nō admodū cruenta uictoria, insignioribus paucis occisis cessit. Inter quos hi præcipui fuerūt. Zegotha de Morauicza uexillifer Gracco: Cristinus de Ostrow uexillifer Sandomirieñ, filius Prandothæ Castellani Gracco: & Iacobus de Szumsko Castellanus Zarnouieñ. Castris hostium exercitus Polonicus potitus uehemēter ditatus est. Captiui insigniores in Graccouiam cum signis perducti sunt.

Vincencius dolum machinat.

Insignis cōflictus vtrimq;.

Polonorum victoria.

CAPVT XII.

Ostero die rex in certaminis locum descendens, & suorum cœsa cadauera recognoscens. Vnum ex suis militibus, Florianum Szari dictum multis spiculis confossum, inter mortuos supino corpore iacentem, utraq; manu uentrem & intestina attrectantem, offendit. Quem diligentius intuitus ad comitantes, q̄ acerba, inquit, est huius nostri militis pœna, tū ille resumpto spiritu, acerbior est respondit, si quis

Nota

si quis durum uicinum, in una uilla consistentem, qualem ego sum expertus, tulerit. Tu rex, bono animo inquit esto, si incolumis euaseris, scito te liberalitate mea duri uicini societate cariturum. Sublatus inde & curatus regia largitione in fœliciorem gradum euectus est. Et stirpi suæ, quæ tres lanceas pro insigni defert ab euentu rei: Nouum insigne lelita, abrogato uetusto Kostrogy indidit, acerui ossium humanorum in uilla Plowcze, magnitudinem cladis testantur. Quæ Mathias Episcopus Wladislauiensis erecto illic oratorio contexit. Nec profecerunt hostibus longæ cathenæ, quibus per balthreos connexi, ut fertur, dimicabant, quin iusta polonorum ira dissoluerentur, & prostrati in Polowcze cernuntur. Ioannes rex Bohemiæ tunc Wratislauiæ commorans, audita strage Prutenorum, ueritus ne rex poloniæ quicquam durius de recuperãdis terris, & de euertendo ordine Cruciferorũ nouaret, celeritate nimia cum copiis undecunq; contractis, ciuitatem Posnanien obsidiõe cinxit. Qua nouitate rex Wladislaus accepta, Prussia in quã uastãdam processerat obmissa, uersus Posnaniam diuertit. Quem rex Bohemiæ & copias eius, suis multo fortiores pertimescens, citato cursu in Wratislauiam redit, De suis quingentos milites ammittens, & machinas relinquens, contentus a uertisse Prussiæ uastationem quam intendebat. Hæc facta sunt anno præexpresso 1331. Anno uero sequenti 1332. Cruciferi ne eorũ potentia diminuta uideretur, missis in inferiorẽ Almaniam & Bohemiam nũciis, nouos milites cõduxerunt, & totam terram Cuyauiæ & Dobrzinen, castris expugnatis occupauerunt. Oppidumq; Brzescze demolientes, in alio loco aptiori, arcem & ciuitatem muris coctilibus cõmunierũt. Wladislaus autẽ rex poloniæ, ad recuperandum terras occupatas, cũ propriis gentibus & auxiliaribus, a Karolo rege Hungariæ illi missis, circa festum assumptionis Mariæ, habens secum filiũ suum ducem Kazimirum per terras Mazouiæ descendit, & terrã Chelmen uastauit, ac exussit. Magistroq; & ordine per legatos pacem petẽte, & occupata reddere promittente, induciæ pacis ad festum sanctæ trinitatis alterius ãni datæ sunt. Exinde rex cum uniuersis copiis, ad maiorẽ poloniam remeans, Duces qui ad Ioannem regẽ Bohemiæ defecerant, terrasq; regni sui inuasionibus lacessebãt, expugnauit, & munitiones eorũ succendit ad castrũq; & oppidum Kosczan, quod pro rege Bohemiæ tenebatur, ueniens, illud obsidione cinxit. Bohemis autẽ & Slesitis qui castrum tuebãtur, obsidentes polonos irridentibus. Dux Kazimirus filius regis cohortatus milites suos ad impugnandum castrũ, iniussu patris processit, quo uiso uniuersus exercitus mira celeritate accurrẽs, castrum per uiolentia conscensis mœnibus recepit, oppidumq; capto castro, absq; mora in potestatẽ regis insperato uenit. Kazimirus tãdem parẽtando mortem suorũ, in expugnatione castri occisorum, hostes qui castrum defendebant, omnes gladio percuti iussit. Hoc ultimũ bellum Wladislai regis fuit, post quod Graccouiam remeando languescere cœpit, & in grabatũ decidens, deficiẽtibus uiribus, fratre Helia ordinis prædicatorũ doctrina perspicuo uocato, confessione facta, singulari auctoritate Apostolica pro mortis articulo ei cõcessa absolutus est, sacramentoq; eucharistiæ procuratus. Commendato filio suo Kazimiro Baronibus, in

Familia Ielitarum.

1331 Ioãnes rex Bohemię Posnaniam obsedit.

Fuga eius.

1331

Brzescze translatum.

Ordo Cuyauiam vastat. Rex vltionem parat.

kazimirus castrum korscza capit.

1333 Wladislaus Graccouiæ mortuus.

bus, in castro Gracco: secũda die Marcii, quæ in dominicam Reminiscere cadebat, uel ut aliæ historiæ tradunt, quarto idus Marcii, & est dies sancti Gregorii, ãno dñi 1333 in domino obdormiuit, in maiori ecclesia Graccouieñ, in parte sinistra chori uersus sacrariũ, ante aram sancti Wladislai regis, quam ipse erexerat, dotaueratq;, sepultus. Sepulchrũ eius alba petra, per sculpturas & testudinem adornatum est. Fuit autẽ iste rex Wladislaus, fortis manu, animo ferox, & usq; ad decrepitam ætatem robustus. Habitu uero corporis exiguus, & iccirco Loktek quasi cubitalis ob breuiorẽ staturam cognominatus. Regnauit autem post coronationem duodecim annis, mense uno, diebus sedecim, tempore regiminis sui, ante coronationem non computato.

Loktek

CAPVT XIII.

1306 Lithuani Poloniã deprędati.

ANno domini 1306. Audientes Lithuani gentiles, scissiones in regno Poloniæ, per nemora & inuia in terras maioris Poloniæ irruperunt. Et oppida Kalisz & Stauissino, uillasq; in uiciniis eorũ depredati sũt, senes & impuberes trucidarũt, pluraq; milia permisti sexus, absq; ulla resistentia, in seruitutem abduxerunt. Eodem tempore Henricus de Pleczko genere Saxo, eo anno in Magistrum Prussiæ assumptus, misso exercitu in Lithuaniam, castrũ Garthin, forti præsidio Lithuanorum munitum, tempore nebulæ apertũ reperiens, omnes Lithuanos aut trucidauit, aut captiuauit, spoliatoq; castro & incẽso ad ꝓpria regressus est. Cõmendator autẽ de Konigsbergk, castrum Garthin nõ fuisse locatum molestẽ ferẽs, cum eodem exercitu illuc perrexit, sed præoccupatum a Lithuanis offendẽs, nouis irrogatis spoliis discessit. Multis deinde militibus peregrinis Prussiam aduenientibus nouũ bellum Lithuanis illatũ est, & districtu Karszowin spoliis & igne uastato, in Prussiam redierunt. Anno quo supra 1306 Ciuitate Graccouieñ prope ecclesiam parrochialẽ omnium sanctorũ ardente. Carbo ignitus flatu uenti supra tectum ecclesiæ Cathedralis laminibus plũbeis coopertũ ꝓiect9, octaua die Mai, tectũ consũpsit, & muros cũ parietibus ecclesiæ debilitauit. Vniuerso castro Gracco: cũ turribus & domibus ex lignis fabrefactis totaliter exusto. Graccouia uero huiuscemodi iacturã incendii, in pluribus domibus & in hospitali perpessa est. Anno domini 1307 in die sancti Galli. Lithuani terras Siradiæ & Kalissieñ subito irrumpentes plurimã rapientes predã, cædeq; & igne plurima loca uastãtes, concito gressu in Lithuaniã redierunt. Eodem anno Henrico duce Bauariæ cum suis gentibus adueniente, Theodricus de Aldemburg magister Prussiæ, facta expeditione in Lithuanos. In uicinio castri Lithuanorũ Vyelunya appellati, duo castra noua erexit. Nomen uni imponens Fridburg, id est mõs pacificus. Alteri Beyer, id est Bauariæ. In eisq; freqũeti præsidio uictualibus & machinis ducis Henrici Bauariæ derelictis, ut castrũ Vyelunya in deditionẽ cogeretur discessit. Gediminus autem supræmus dux Lithuaniæ imminens periculum depulsurus, noua castra forti exercitu circũdedit, & cum uiginti duobus diebus ad eorũ conquisitionẽ intẽderet, quidam Crucifer sagittandi peritus, ob id sagittariorũ magister uocatus, præfatum ducem Gediminũ ignea sagitta per dorsum trãsfixit, q illico animã exalauit. Cuius morte sequuta exercit9

Henricus de Pleczko magister Prussię. Castrum Garthin deprædatum.

Cruciferorum in Lithuanos uictoria.

1306 Ignis Gracco:

1307 Lithuanorum incursio.

Theodricus de Aldemburgk.

Fridburg, Beyer castra erecta

Dux Lithuanię sagitta ignea interẽptus

Lithuanorum

Lithuanorum obsidionē soluit. Magister uero Prussiæ Theodricus eodē anno, misso Henrico Prussiæ Marsalco cū exercitu, districtum Lithuaniæ Viedulki cœdibus & flammis uastauit, & plures captiuos in Prussiam induxit. Sequenti autē anno Olgerth Lithuanorū dux, necem Gedimini patris sui & patriæ uastationem ulturus, in forti exercitu Prussiam ingressus, eā cœdib9 & ignibus uastauit, depopulatione latius extensa, prædā hominū & pecorū in Lithuaniam ducebat. Quem Henricus Prussiæ Marsalcus quartadecima die Augusti, apud nemus quod Galebonke nominatur cōsequutus, quis hosti impar uidebatur, conflixit, & utrisq; acriter pugnantibus tāta cœdes edita est, ut utraq; ps pro uicta discesserat. Maior tamē clades in Lithuanis uidebatur, qui mille ducentos & uiginti ex suis perdiderunt. Captiuosq; & pecus relinquere coacti sunt. Anno domini 1310 pridie kalendas Maii, in oppido Kowale terræ Cuyauieñ, natus est Kazimirus filius Wladislai Loketek, & Heduigis consortis eius, qui regnum Poloniæ prudentia, fabrica murorū, & legibus decorauit & adornauit. Eo anno maxime tempestates & aqrum inūdationes in Italia, Almania, Bohemia & Polonia fuerūt. Sol quoq; ultima Ianuarii eclipsim passus est. Ex his magna sterilitas subsequuta, qualem nemo meminerat, nec a prædecessoribus audierat. Deficiēteq; pane, herbas homines manducarunt. Eodem anno Boleslaus dux Wratislauieñ, filius Henrici quinti, ulturus iniurias patris, terram Henrici filii Conradi Glogouieñ uastauit, factoq; conflictu, Henricus Glogouieñ succubuit. Et Boleslaus dux Wratis: in superbiā elatus, multa bona procaciter consumpsit, ut postea ære alieno uiueret. Inter filios autē huius Henrici Glogoui: Przemislaus quum esset uegetioris ingenii, nunq̄ Ioanni regi Bohemiæ subici uoluit. Hic ueneno a propriis uasallis intoxicat9 interiit, & apud monasterium Lubense sepultus quiescit. Et quia nullam prolē reliquerat, Hērico Zeganeñ & Ioanni Stinauieñ fratribus eius Glogouia cessit in commune, Conrado p Stinauiā contērato. Sed postea Ioannes Stinauieñ, mediam partem Glogouiæ, Ioanni regi Bohemiæ uendidit, qui rex exercitualiter in Glogouiam ueniens, alteram partem Glogouiæ in suam redegit ditionē. Et ob hoc grauamen, Henricus Zeganeñ mortuus est in monasterio Lubeñ sepultus. Filius autē eius unicus, eiusdem nominis Henricus, adeo Ioānem regem Bohemiæ & filiū eius in regno successorē Karolum inuasionibus turbauerat, ut Karolus rex Bohemiæ, alteram partē Glogouiæ quæ fuit patris eius, ipsi restitueret, suam ditionē tamen & subiectionem ex cōposito profitenti. Anno Christi 1311. Victenen supræmus dux Lithuaniæ, cū omnibus suis copiis terras Prussiæ sub carnispriuio ingressus, per cœdes & flāmas, magnam partē terræ in fauillam & desolationem redegit. In Lithuaniamq; cum quingentis captiuis reuersus, diis suis libamina obtulit. Commendator interim de Konigsbergk, uno agmine, & quinq; alii Commendatores altero agmine, diuersoq; itinere Lithuaniam furentes ingressi, singula quæ occurrebant, aut captiuarunt, aut occiderunt. Et Lithuanorū ducem Victenen epulantē perturbauerunt, in Prussiamq; magno cum captiuorum numero regressi sunt. Eam uastationē dux Victenē ultur9, quattuor milibus ex cæteris delectis, in uigilia

Magister Prussię Lithuaniā uastat.

Olgerth lithuanorum dux

1310

kazimirus filius Loketek natus in kowale.

Aquarum inundaciones

Eclipsis.

Fames.

1310

Boleslaus dux wratisl. filius Henrici quinti

De duce Zeganen

Henricus zeganeñ mortuus.

Glogouia empta

Henricus sextus dux Saganen

1311

Victenen Lithuanię dux Prussiam uastat.

Cōmendator konigsbergeñ Lithuaniam reg greditur.

Ramispalmarz in Prussiam intrans, cuncta ferro & igne usq; ad Brunsberg uastauit. Ecclesias uasis & clenodiis spoliauit, & eas incendit. Diuinissimum eucharistiæ sacramentū, in terram cū ignominia proiectum, ore conspuit, & pedibus conculcauit. In Lithuaniaq; magnam captiuorū multitudinem pellens, dum in limitibus in una siluarū captiuos inter suos diuisurus staret & coram uirginibus (quæ absq; uiris & cæteris mulieribus mille quadringēta numerū explebāt) sacramentum eucharistiæ ex terris Prussiæ in sacrario allatum, prophana manu exertum, ante pedes uirginū proiciens, spurcicissimo ore conspuēs, & pedibus conculcans. Interrogabat, ubi esset deus earū, qui ei resistere non ualeret, neq; suis cultoribus auxiliari. Non autem diuina maiestas blasphemiam tulit. Altera siqdem die in diluculo, quæ fuit dies Martis, octauo idus Aprilis, Henricus de Ploczk magister Prussiæ, cū octuaginta fratribus Cruciferis, & forti aliarum gentium exercitu, ducem & exercitum Lithuanicū in eisdem statiuis consequutū, conflixit, & ad extremū uicit, singulos uictos in patibulum agens, aut undis suffocans. Ex tanto autē Lithuanorū exercitu, nemo præter ducē, & duos eius comites, qui & ipse in capite uulneratus aufugit. In memoriam tam famosi triumphi, Cruciferi in domū reuersi, monasterium sanctimonialiū in Thorun fabricarunt & dotarunt. Alteram expeditionem Commendator de Brandenburg in Lithuanos ægit, & uastato districtu Pōgrodne, citato agmine discessit. Terciam expeditionem eo anno magister Henricus de Ploczk ægit in Lithuanos, & secunda Iulii Lithuaniā ingressus, districtum Salsemken ferro & igne uastauit. Etiā tria castra illic conquirēs incendit, multisq; militibus Lithuanorū occisis, sexingentos in captiuitatem duxit. Anno domini 1312 Hērico de Ploczk, de officio magisterii cedente, Henricus de Trir, qui & Karolus appellatus est, successit. Eo anno due expeditiones in Lithuaniam actæ sunt. Vna per magistrū contra castrum Bisen itinere terrestri. Altera per Vernerū Cōmendatorē de Ragneta, nauali classe per fluuiū Memel, cōtra castrū Mergist, ābe parum profect9, præter paucos captiuos attulere. Terciam expeditionē ægit Henricus Marsalcus, cum ingenti sui exercitus pernicie. Nam castro Bisen incōquisito, in tres districtus, uidelicet Miedniki, Crinuiczin, & Trzituiczany descendit. In quibus nusq̄ uictualia reperiens, fame indies inualescente, p spacium centū & amplius miliarium rediens, multos de suis inedia consumptos ammisit. Miserat & dux Lithuaniæ suū præfectum Surminum, uirum callidum cum classe centū nauium, cōtra castrū Tristmemel, qui naues Cruciferorū in flumine Memel reperiens, incēdit, tandem a Cruciferis uictus, trecentis quadraginta de suis ammissis, cum reliquis eadem classe in Lithuaniā refugit. Anno dñi 1313. Boleslaus dux Mazouiæ, filius Semouiti filii Cōradi Mazouiæ, frater patruelis ducis Wladislai Loktek, in Vissegrod octauo kalendas Maii mortuus est, in ecclesia Plocen̄ sepultus. Hic seuissimus persequutor furū & malefactorum fuit. Hic tres filios superstites, Semouitum Troydenum ex prima coniuge Lithuana multū honesta, & Venceslaum seu Vankonē ex altera cōiuge Bohema, & unicam filiam ex eadem Bohema reliquit. Anno domini 1314. Magister Prussiæ Karolus, & ordo Cruciferorū,

a quolibet

Vitenen Prussiam repetit.

Dehonestatio sacramenti Eucharistiæ.

Cruciferorū de Lithuanis uictoria.

Omnes victi suspensi et suffocati

Cōmendator Brādenburgen̄ secundam expedicionē in Lithuanos pergit.

1312

Hēricus de Treuiri magister Prussiæ.

1313

Boleslaus dux Mazouiæ moritur.

1314

a quolibet manso culto in Pomerania, & terris occupatis de quibus decima manipularis reddebatur, duos scotos usuales colonis soluere iussit. Sua uero & omnium Cōmendatorū atq; terrigenarū prædia, a solutione cuiuslibet decimæ penitus libera esse decreuit. Propter hoc Episcopus Wladislauieñ, in cuius diocesi fere tota Pomerania cōsistit, cū assistētia Archiepiscopi Gneznen̄, & Episcopi Posnanieñ, monasteriorū quoq; & aliorū beneficiatorum, Magistrū & ordinem, ac uillarū rusticos censuris ecclesiasticis percelluit, & loca eorum interdicto supposuit. Verum Magister & ordo appellationibus ad sedem apostolicam se tuebātur, & rigorem censuraꝝ eludebant. Eodem anno circa Natalē domini. Cometes cum longa coma circa polum apparuit durauitq; usq; ad finem mensis Februarii. Et paulopost, alter Cometes in parte orientali apparuit, qui sicut quantitate minor erat priore, ita & minor duratione. Tres etiam lunæ simul eo anno apparuerunt

1314 Cometes duorum mensium. Tres lunę.

CAPVT XIIII.

ANno dn̄i 1315. Hēricus & Wladislaus filii ducis Hērici quinti Wratislauieñ, ānos pubertatis trangressi, fratrem suum seniorē Boleslaum magna importunitate ad partiendū patrimonium coegerunt. Ne ipsius prodigalitate partes hereditatis illorū cōsumeret, & Boleslaus qdem Bregā accepit, aspirans ad pecunias a fratrib9 addendas. Henricus uero Wratislauiā sorte accipiens, quadraginta octo milia marcarū Boleslao exsoluit. Wladislaus autē iunior fratrū Legniczā sortitus, in subdiaconi gradum promotus, in triginta duobus milibus marcarū quæ non potuit pro additamento soluere, Legniceñ ciuitatem Boleslao Bregeñ fratri suo obligauit. Sed idem dux Wladislaus ægestate ductus, contra Boleslaum ducem Bregeñ bellare cœpit, ut sibi de Legniceñ: ducatu cœderet, quem sæpius fusum & fugatum tandē compræhendit, & in Legnicē: castro in carcere dimidio āno alligauit, quo reconciliātibus amicis, ut singulis annis quingentas marcas quibus statum suum ducere possit, dux Boleslaus sibi daret, dimisso, ꝑpter graues molestias frenesim incidit, & delirās cuidā militi qui castrū Hornsberg in montibus habebat, se adiunxit, & prædas in Bregeñ ac Legniceñ ducatibus agere cœpit. Dūq; in uillas Iankow, & Virbin in terra Bregeñ impetum fecisset, a rusticis qui pro sua securitate centū armatos conduxerant, cum uiginti complicibus captus est, & Boleslao Bregeñ duci præsentatus, in uincula trusus, in castro Legnicē: integro anno detinebatur, ubi tantam frenesim incidit, ut singulos sibi ministrantes conaretur occidere. Mitigata tandem frenesi, a uinculis dimissus, nunq̄ stabilem tenuit gradum, sed in modum delirantis ambulabat. Anno quo supra 1315 Samagittæ numeroso exercitu Ragnetam cinxerunt, & quū longum tēpus in obsidendo castro non expugnato consumpserunt, conculcatis segetibus, & omnibus in circuitū uastatis atq; exustis, in Samagittiam reuersi sunt. Vitenen autē dux Lithuaniæ ceptum Samagitticū continuās, cum frequenti exercitu castrū Tristmemel obsidione uallauit, proiectioneq; machinarū decemseptem diebus expugnabat. Ducentos milites ab Henrico magistro Prussiæ missos, ad obsessos ingredi contendentes, ad unum omnes contriuit. Magi-

1315 Patrimonij inter fratres diuisio.

Wladislaus natu minor, freneticus.

Ragneta a Samagittis cincta.

strumq; Prussiæ cũ sex milibus armatorũ uenientem, quum ab exploratoribus cognouit, in Lithuaniã se recepit. Quem magister Henricus non ualens consequi, terras hostiles nihilominus intrauit, & plures ex Lithuanis aut occidit, aut captiuauit. Eodem anno Henricus de Ploczk Saxo genere, & Marsalcus Prussiæ, cum proprio milite Lithuaniã ingressus. Districtum Pastow uastauit & exussit, & quingẽtis Lithuanis captis, Prussiam reuersus. Plures milites ex Rheno in Konigsbergk gratia exercende militiæ offendens, alteram illico expeditionẽ in Lithuanos ægit. Castroq; Bisen conquisito, octuaginta Lithuanis, qui illic reperti erant, necatis, districtum Medniceñ cõtinua uastatione in fauillã redegit. Magister deinde Prussiæ Henricus cum maioribus copiis Lithuaniã repetens, exercitu quadrifariã diuiso, & populatione latius extensa, plures districtus Lithuanorũ ad eã diem intactos, deuastauit, & magnũ captiuorũ ordinem ex Lithuania duxit. Frugibus autẽ ad maturitatem pertingentibus, iterũ Marsalcus in Lithuaniã ingressus, & duobus castris Ingedin & Pistin expugnatis & exustis, sata omnia conculcauit, aut exussit. Eam molestiam Dauid Præfectus castri Lithuanorũ Garthin ulturus, cum octingẽtis armatis Prussiam inuadẽs, districtum Vunsdorff deuastauit. Quem Comendator de Capyow dum rediret consequutus, certamine inito, captiuos liberauit, & quinquagintaquinq; occisis, cæteros in fugam uertit. Ab exordio institutionis denarii sancti Petri pro lampadibus, de qualibet domo & familia tres tantummodo obuli usuales, & auenæ cribrũ soluebatur. Hac autẽ prisca consuetudine anno domini 1318 per collectores apostolicos abrogata, sancitum est ut de quolibet capite rusticani hominis, unum obulũ usualem annuatim soluãt, quod usq; in hanc nostrã ætatem cõtinuatur. Anno domini 1319 Boleslaus Bregeñ & Legniceñ dux, Conrado filio ducis Hẽrici Glogouieñ cui Olszna obtigerat, propter Hẽrici quinti patris sui captiuitatem & depactationem bellũ mouit. Olim per auum eius Conradũ Glogouieñ factam, & aliquot certaminibus superatũ, ad tantã ægestatẽ ipsum ducem Cõradum redegit, ut unũ tantũmodo equum, & pallium lineum quo amiciebatur possideret. Ictoq; fœdere, ex sentẽcia Baronum cõmunium, Cõradus Oleszneñ, Namislauiã, Beroltow, Cruczbork, Piczczen, & Cunczestad duci Boleslao Bregeñ restituere coactus est. Volauiam uero & Lubeus compassus ægestati Conradi Oleszneñ ei dimisit. Accessione autẽ tot bonorum Boleslaus sumptus prodigos iterũ facere cœpit, intantũ ut debitis uariis inuolutus, oppidum Nyempcz cum suo districtu, duci Bernardo Sweidniceñ, Item Haynouiã & aureũ montẽ creditoribus ciuib9 Wratis: obligaret.

Districtus Pastow uastatur.

Cruciferorum uictoria

Ingedin & Pistin castra expugnata.

1318 Institutio denarij sancti Petri immutatur.

Mutatio denarii S. petri

1319 Boleslaus Bregen. dux

Restitutio Boleslao Bregeñ facta.

Conradus dux Olesnen.

CAPVT XV.

ANno domini 1320 Wladislaus Loketek rex poloniæ, filiam suam Elizabeth nomine, die dominica infra octauas Petri & Pauli apostolorũ, Karolo regi Hungariæ matrimonialiter copulauit. Hæc fœlicius duabus morte absumptis coniugibus regi Karolo nupsit & cõmansit, filiosq; insignes ei genuit. Eodem anno 1320 Nankerus nobilis de domo Oxa, ex prouincia Oppolieñ ortus, in Episcopũ Gracouiẽ electus, ecclesiã Gracco: ueterẽ, angustũ situm habentẽ, & humilibus

1320 Elizabeth regi Hungariæ nupta.

structuris

structuris edificatam, recentiq; incendio deformatã, deiecit, & nouam opere sumptuoso ex alba & quadrata petra iniciauit, latitudinẽ atq; lõgitudinem eius quãtum spacia loci patiebantur extendens, quæ & qualis in hanc diem cernitur & permanet, hinc factum est ut multa insignia sepulchra Principũ & Pontificum, noua edificatione superueniente, obruta perierint. In edificatione autẽ tam sumptuosam ecclesiæ Cathedralis Gracco: Nankerus Episcopus Gracco: duas partes, Capitulares uero terciam, & clerus totius diocesis Gracco: subuentionẽ caritatiuam contulit. Cuiuslibet etiam beneficii & parrochialis ecclesiæ decollatione, siue spirituali, siue regia & laicali, uacantis, primi anni fructus pro fabrica ecclesiæ exigebãtur & reddebãtur. Eodẽ anno Henricus de Ploczk Marsalcus Prussiæ, habens secum quadraginta fratres ordinis cum exercitu bene instructo, Lithuaniã ingrediẽs, districtum Medniceñ q̃ latius potuit uastauit. Interim Lithuani & Samagittæ, nihil ea uastatione deterriti, angustias unius saltus, quem Cruciferi in redeundo trãsituri erãt, occupant, & maioribus arboribus circumquaq; succisis, insidias parant, dumq; Marsalcus Prussiæ & exercitus eius insidiarum ignarus saltum esset ingressus, a Lithuanis circumuentus, imprimis ipse, deinde alii ad unũ omnes aut deleti, aut capti sunt. Lithuani pro uictoria & spoliis hostiũ, diis thura litãtes, unum ex Cruciferis uocatum Gerardum Rudde de Samlenth, cũ equo & armis in pira extructa incenderunt, & conflagrarũt. Anno quo supra, in festo exaltationis sanctæ Crucis, Lithuani terram Dobrzineñ quæ tunc a relicta ducis Semouiti tenebatur, improuise uastauerũt & oppido Dobrzineñ exusto, cum captiuis utriusq; sexus, ueloci fuga regressi sunt. Ioãnes rex Bohemiæ, & Comes de Luczemburgk, sciens duces Slesiæ uiros simplices, calliditate sua eos ad se trahere cœpit. Primum itaq; anno domini 1322 Boleslaum ducem Zambiceñ alias Monsterbergeñ, Bernardi ducis Sweidnicẽ: germanum, amplissimis promissionibus inescatũ, induxit, q᷑ castrũ & oppidum Cloczko pro tenui pecunia ei uẽdidit & resignauit. In quo homines & præda & rapinis uiuentes locauit, ut cæteros duces Slesiæ spoliis uexarẽt & discordiarum semen iacerent. Wratislauiensis insuper ciuitatis ambiens possessionem, Boleslaum Bregeñ & Legni: ducem, profusis donationibus contra germanum eius Henricum sextum ducem Wratisla: subordinauit, qui dum bellis præmeretur, quum esset princeps pacificus, ad Wladislaum Loktek regem poloniæ seconuertit, & Wratislauieñ ciuitatem sibi cum ducatu perpetuo resignauit. Wladislaus autẽ rex appræhensa possessione ciuitatis & ducatus Wratis: aliquãto tẽpore ipsam gubernãs, compassus paupertati ducis Henrici, Wratislauiã sibi restituit. Quo audito Ioãnes rex Bohemiæ exhilaratus, callidis blandiciis & iam non bello, sed liberalitate & astucia. Ad resignandum sibi ducatum & ciuitatem Wratislauiensem ducem Henricũ induxit, receptoq; oppido Cloczko in administrationẽ solũ ad tempora uitæ Wratislauiam perpetuo resignauit, cum graui iactura regni poloniæ, de cuius corpore ducatus Wratisla: erat, & cum iniuria fratrũ Boleslai Bregeñ & Wladislai Legniceñ ducum, filiarumq; eius trium nubilium Offcze, Grithe, & Elizabeth, ad quos & ad quas spectabat successio hereditaria

Ecclesia Graccouieñ extruit.

Marsalc⁹ Prussię Lithuaniã vastaturus ingreditur.

Ordinis milites victi.

Varię altercationes p̄ ducatu wratislauieñ.

Wratislauia ad Bohemos cessit.

Ioh. rex Bohe. 1322
Cloczko vendita
Nota
Vide hic qualiter Ciuitas Wratislauiensis ad manus bohemie Regis Johannis venit

hereditaria. Ab eo ergo tempore ducum Wratislaæ cessauit successio, ciuitate Wratislauiensi obedientiam regis Bohemiæ profitēte. Tandem Wladislao duce Legniceñ ducatum suum Legniceñ, quē Boleslao Bregeñ in triginta duobus milibus marcarum obligauerat, uenalem exhibente, Ioannes rex Bohemiæ solita uafricia usus, cominatus est auferre ducatū Legniceñ Boleslao, nisi in suam & regni Bohemiæ ditionem concederet, qua denunciatione Boleslaus Bregeñ territus, se & sua Ioanni regi Bohemiæ subiecit. Eodē anno domini 1321. Bernardus dux Sweidniceñ cum sua gente. Item dominus de Sueuia, Item duo Comites de Rheno, Item aliorum christianorꝝ exercitꝰ Cruciferis de Prussia illum dirigentibus, in terras Samagittiæ & Lithuaniæ descendens, tres districtus Varken, Russigē, & Klogen uastauit, & castrum Pisten conquisiuit. Barbarisq; prædictorum districtuum, callide obedientiā promittentibus, a cœde & captiuitate temperatū est. Sub idem tēpus Lithuaniæ dux, in Liuonia uastato episcopatu Darbatensi, & aliis districtibus, quinq; milia captiuorū & multitudinem spoliorum in Lithuaniam deduxit. Eam uastationem christianorū exercitus uindicaturus, iam instante hyeme in Lithuaniam expeditionē ægit, nullo tamen opere memorabili, asperitate hyemis præmente, ædito, in Prussiam remeauit. Dauid uero Capitaneus castri Lithuanorū Garthin frigore non torpens, cū frequentibus copiis, districtum Reuel in Liuonia uastauit, ecclesias incendit, sacra uasa recepit, sacerdotes aut occidit, aut cœpit. Et quinq; milia captiuorū cum ingenti præda in Lithuaniā intulit. Deinde sub eadem hyeme Lithuani & Samagittæ ciuitatem Memel, & tria castra in eius uicinio expuguauerunt, & cōquisierunt. multisq; christianis illic aut cœsis aut captis, tam ciuitatem q̄ castra exusserunt. Post hæc districtum Vilow adeuntes, strage magna ædita, Commendatorem de Capyow, cum suo exercitu occiderunt. Et in multitudine captiuorum atq; spoliorū Lithuaniam reuersi sunt. Mazouiæ etiam ducatum uastauit. Dauid Capitaneus Lithuanorum de Garthin, & pluribus uillagiis ac ecclesiis spoliatis & incensis, plures agrestes in Lithuaniā captiuos duxit. Sub eo tēpore Karolus magister Prussiæ mortuus est, & pro eo Vernerus de Orzele substitutus est

Boleslaus Bregensis subiecit se Iohanni regi

1322 exercitus in prussiam

Dauid Capitaneus Rewel uastat.

karolus magister Prussię mortuus. Vernerꝰ de Orzele magister Prussię.

CAPVT XVI.

Anno domini 1323 Lithuani clandestinis itineribus subito insiliētes, oppidū Dobrzineñ ipsum deprædati sunt, & conflagrarūt In terramq; Dobrzineñ senes & impuberes occidēdo, festine cū captiuis ad nouem milia estimatis, in Lithuaniam redierunt. Ea ꝓpter Wladislaus Dobrzineñ dux, & Wladislai Loktek regis Poloniæ germanus nepos, personaliter ad eundem regē Wladislaum Graccouiā ueniēs terram Dobrzineñ cum suis municipiis ei perpetuo resignauit, quia ad ipsius defensionē & incursionem, tam a Cruciferis q̄ Lithuanis factam & futurā intendere non potuit. Præcibusq; porrectis pro se & sua genitrice Anastasia relicta olim Semouiti ducis Dobrzineñ, terrā Lanciceñ obtinuit, terra Dobrzineñ gleba & introitibus multo superiorem, dumtaxat ad tempora uitæ, quia orbus & sine prole fuit. Anno domini 1324 Dauid Capitaneus in Garthin, iussu

1323

Lithuanorum excursio.

1324

thin, iussu Gedimini ducis Lithuaniæ oppidū Poltowsko episcopi Plocen̄, & centum triginta uillas in circuitu, in die sanctæ Elizabeth inuadens, cœdibus, flammis, & spoliis uastauit, & triginta ecclesias parrochiales igne deleuit, ac quattuor milia animarū in captiuitatem duxit. Alius quoq; exercitus Lithuanorum in Liuoniā descendēs, in aliquot locis eam uastauit, & prædā cum captiuis reduxit. Sequenti autē anno uidelicet 1325 Anna filia Gedimini principis Lithuanorum in coniugem duci Kazimiro filio Wladislai regis Poloniæ, cum omnium captiuorū ex regionibus Polonorum per Lithuanos receptorū redditione pro dotalibus, adducta est. Et pax desiderabilis, ex hac affinitate inter Polonos & Lithuanos sequuta est. Anno præexpresso 1325 Iussu Wladislai regis Poloniæ, milites Gracco: & Sādomirien̄ Mazouiam hostiliter depopulati sunt, & ciuitate Plocen̄ conquisita, flammis ipsam exusserunt. Venceslaus em̄ alias Vanyek dux Mazouiæ, conditionis suæ oblitus, hostilitatem infestam cum Cruciferis Prussiæ regno Poloniæ inferebat. Anno domini 1327. Principes Slesiæ, Oppolien̄, Tessnen̄, Glogouien̄, Zeganen̄, Olesznicen̄, Stinauien̄, & Falkembergen̄, suæ illustrissimæ conditionis ex regibus Poloniæ tracte obliti. Obliti libertatis, qua in illam diem perfuncti sunt, ad Ioannem regem Bohemiæ infestum hostem regis Wladislai Poloniæ, defecerunt, iugo & feudo Bohemico sese supponētes. Causa nō alia extitit, nisi liuor & acerba inuidia, q Wladislaus Loktek sibi imposuerit regni Poloniæ diadema, ipsis inconsultis, unde illum non Poloniæ, sed Gracouien̄ regem uocitabant, & a suis subditis uocitari mandabant. In quorum ignominiā, quia absq; legittima causa a regno secesserūt, factū est laudum in regno Poloniæ, q nullus illorum principum, q̄diu alienum iugū non excusserit, in regem, gubernatorem, aut Capitaneū in Polonia assumatur. Hinc factū est, sathana zizania superseminante, q principes & nobiles Slesiæ, adeo Polonos exosos & contemptos habere cœperunt, ut in casibus & infortunis eorum, detractionibus & morsibus magnopere piclitentur. Ex hoc egritudinē suā declarātes, quæ uterum suum a quo excidit, corrodit. Licet Polonia pietatis maternæ ubera, in eorum necessitatibus nō auertit, sed solatur & reficit. Hinc etiā factum est, ut aquilam cādidam uniuersale signum principū Poloniæ, duces Slesiæ, hi quidem in nigram, alii in glaucam, nōnulli in camporum uariationem & colorū permixtionē permutarunt. Ne quidcōmune cum regno poloniæ habere uiderentur. Census tamen & denarius sancti Petri, qui ex uniuersa Slesia summo Pōtifici præstatur. Sic & ecclesiæ Cathedralis Wratislauien̄ per Boleslaum primū regem Poloniæ & patrem suum Myeszkonē fundatio & dotatio. Cæteraq; insignia clamant & demonstrant Slesiam & Wratislauiā regni Poloniæ prouinciam fuisse. Propiciatione diuina ad corpus & unitatem regni Poloniæ postea reuersuram. Anno domini 1330 æstas nimium calida erat, ex nimioq; feruore solis, ultra solitum cursū in polonia segetes in debitam maturitatem ante festum sancti Ioannis baptistæ perducte erant, & undis desiccatis, flumina suos alueos deseruerant. Anno eodem. Ciuitatem Rigen̄ cum omni dominio ad Rigen̄ ecclesiam pertinentem, expugnauerunt & occupauerūt, fratres Theutonici sanctæ Mariæ

Poltowsko oppidum uastatur.

1325

Pax cum Lithuanis.

1325

Principes Slesiæ ad Bohemiæ regem deficiūt

1327

Nota Johs Lutzenburger rex Bohemie

Quare Slesia a regno Polonie defecerunt

Uniuersale signum principum Slesie

denarius S. Petri

Estas calida.

1330

fratres Theutonici

de nigra cruce, In Archiepiscopum Rigeñ fundatorē suum usi officio. Quo Cruciferi de Prussia in reges & principes Poloniæ in occupanda Pomerania & aliis terris usi sunt. Anno quo supra sedecimo kalendas Iunii, Venceslaus alias Vonyek filius iunior Boleslai ducis Mazouiæ crudelis & seuer9 in milites & subiectos, in Vissegrod mortuus est, & in ecclesia Ploceñ sepultus, reliquit unicum filiū Boleslaum ex filia Gedimini ducis Lithuaniæ. Anno prefato die decimanona Octobris, Vernerus de Orzela magister Prussiæ multis uulneribus, in castro Mariemburg, ab uno fratre Crucifero Ioāne de Gīndorff confossus occubuit, in locum eius Lutherus de Brunsuigk successit. Anno prædicto postulante rege Wladislao Loktek a summo Pontifice pessagium cruce signatorū & aliquot milia florenorū, contra Barbaros, Thartaros, ac Lithuanos, accepit ratiōes & excusationes summi Pontificis, & nō ea quæ postulauit, tamen ne nuncii regii uacui redirent, gratiam anni Iubilei cōcessit, ea cōditione, ut quilibet illam meriturus, duos aureos in capsam imponeret. Agebatur itaq; Graccouiæ annus Iubileus, pro festo sancti Stanislai in Maiio tribus diebus, & in autumno festi eiusdē sancti Stanislai aliis tribus diebus, magna multitudine ex uniuerso regno Poloniæ, sed & ex Hūgaria atq; Slesia concurrente. Exinde non mediocris summa auri collecta fuit. Anno domini 1332 in festo natalis sancti Ioannis baptistæ. Vincētius de Pomorzani palatinus Posnanieñ, cuius ductu & proditione Polonia fere perierat, q̄uis regio ædicto in patria tutus consisteret, tamen eorum qui uastati & incommodis confecti erant conspiratione, telis confossus & obtritus, teterrimæ proditionis pœnas soluit.

Wenceslaus filius Boleslai Mazouiæ ducis moritur.

Verneri mors. 1330

Lutherus magister Prussiæ.

Vincencius de Pomorzani mortuus.

Kazimirus secundus

CAPVT XVII.

AD surrogandum nouum regē in locum regis Wladislai nuper absūpti. Prælati & Barones Poloniæ conuentu omnium terrarū apud Gracco: agētes unanimi uoto ac uocatiōe ducem Kazimirū, filiū præfati regis Wladislai in regem Poloniæ elegerunt. Diemq; sācti Marci pro coronatione eius designarūt, regina autē Heduigis regis Wladislai relicta, & ducis Kazimiri mater, quæstionem iniecit. Ne ipsa uiuente, Anna consors Kazimiri in reginam coronaret, affirmāsq; q unius regni una regina diamate sit insigniēda. Expugnata tandem

ta tandem præcibus ducis Kazimiri, quē tenerrime diligebat, in coronationē Annæ coniugis Kazimiri consensit. Ipsa autē in cenobium sanctimonialium monasterii in antiqua Sandecz se recepit, & professa regulam sancti Fracisci, ieiuniis, orationibus reliquū ætatis suæ expleuit. Anno itaq; domini 1333 in festo sancti Marci, quod in diem dominicū cadebat. Dux Kazimirus in regem, Anna uero cōsors ipsius in reginā Poloniæ, in ecclesia cathedrali Gracouieñ, per Ianislaum Archiepiscopū Gnezneñ, assistētibus ei Ioanne Graccoꝛ Ioāne Posnanieñ, Mathia Wladislauieñ, Stephano Lubuceñ, Episcopis & Baronum ac nobiliū Poloniæ magna copia, inuncti & coronati sunt. Adiūctusq; est regi Kazimiro in gubernatorē (quoniā nondū ad maturā ætatē peruenerat) Iaszko de Melstein Castellanus Graccoꝛ uir industrius, & in tempꝛ magni zeli. Cœpit autē rex Kazimirus post coronationē, pacē regno ordinare, & bellum cum Cruciferis de Prussia, p ulteriores inducias ad festū Ioānis baptistæ anni sequentis suspendit. Cœpit & prædonum atq; furū frequentiam exterminare, & publicas stratas purgare. Multosq; nobiles & uulgares furtis ac rapinis uiuere consuetos, neminem reueritus, suspendere, mutilare, partire, aut exilio damnare iussit. Anno uero domini 1335 ex compromisso occasione terrarū regni Poloniæ, per Cruciferos occupatarum, Karolus rex Hungariæ, pro parte regis Kazimiri, & Ioannes rex Bohemiæ pro Cruciferis, in die sanctæ Elizabeth in Hungaria, in castro Vissegrad conuenerunt. Rex etiam Poloniæ Kazimirus ad sollicitandū in sua causa. A magistro & ordine Cruciferorū, Henricus Ruthenus Prouincialis Culmeñ, Marquardus de Spanebergk Thoruneñ, & Conradus de Brunestein Swieczeñ, Cōmendatores, aduenerunt. Habita autē deliberatione regum arbitrantiū, terras Cuyauiæ & Dobrzineñ regi poloniæ Kazimiro adiudicarunt. Terrā autē Pomeraniæ, quæ feratior est predictis, Magistro & ordini Cruciferorū appropriarunt, quod rex Poloniæ Kazimirus, præuaricando paternū mandatū, quo moriturus interminando præcepit. Ne unq̄ super patrimonio suo terra Pomeraniæ cum Cruciferis pacisceretur, amaro corde, ne recrudescente bello ampliora perderet suscepit. Castro nihilominus Nyeszkow, quis de sorte terræ Cuyauiæ esset, circa Magistrum & ordinem manēte, ut facultas utriusq; ripæ fluminis Istulæ apud eos remaneret. Sentencia regum Hungariæ & Bohemiæ sic incipit. In nomine domini amen. Nos Karolus & Ioānes dei gratia, Hūgariæ & Boheꝛ reges, ꝑpetuæ memoriæ tenore presentiū notum facimus quibus expedit uniuersis. Cum magnificus princeps dominus Kazimirus eadem rex Poloniæ ex una, & relligiosi uiri generales preceptores & fratres uniuersi ordinis Cruciferorū de domo Theutonica parte ab altera, super terris & districtibus Culmeñ, Dobrzineñ, Cuyauiæ, Pomeraniæ & Thoruneñ &c. Finis. Actum & datum in Vissegrad in Hungaria, presentibus &c. Anno domini 1335 dominica proxima post festum sanctæ Elizabeth. Legitur in chronica Hungarorū, q̄ rex poloniæ eo tempore homagiatius & subiugalis regi Boheꝛ fuisset, q̄ qa nusq̄ alibi uel apud Boheꝛ uel Polonos reperitur, errori historici ascribendum est. Post sentenciam pronunciatam, requirente rege Kazimiro Magistrū & ordinem Cruciferorū, super re-

[Margin: 1333 | kazimirus coronatus. | Pacem regno afferre nititur. | 1335 Nota Conventio in Vissegrad [illegible] | Sentencia Hungariæ & Bohemiæ regum. | 1335]

signatione terrarum Cuyauieñ & Dobrzineñ, non aliter decisioni arbitrali sese parituros responderunt. Nisi rex cum Prelatis, Baronibus, nobilibus, ac ciuibus regni poloniæ, per patentes litteras terris Pomeraniæ, Chelmeñ, & Michalouieñ, corporali etiam prestito iuramento, renuncient & se obligent. Quo responso in deliberationẽ & conuentum omnium Prelatorũ ac Baronum uniuersi regni poloniæ perducto. Noluerunt ullo pacto in ipsas condiciones consentire, sed si bellum inferretur repellere consultabãt, & sedi apostolice quæstum iri, eiusq; suffragium implorari. Ad quod opus prosequendum Ioannes Grothonis de Slupcza Gracco: Episcopus, uir prestãtis ingenii & experientiæ, in Auinionem ad sedem apostolicam missus est. Summus uero Pontifex Benedictus duodecimus, regni poloniæ querela audita, & ueritate comperta, Sedis apostolice nuncios uidelicet Galhardum de carceribus, Tituleñ Prepositum, Coloceñ diocesis, & Petrum Geruasii Canonicũ Aniceñ, in Poloniam cum cõmissionibus & largis prerogatiuis misit. Qui apostolici nuncii tribunali in Varszouia posito, Theodricũ de Aldembergk, Magistrũ Prussiæ & ordinem Cruciferorũ, ad quartã Februarii diẽ, per Nicolaũ Prepositum sanctæ Crucis Oppolieñ. diocesis Wratislauieñ, per ædictũ citauerunt. Et quarta die Februarii, magistro Bartholdo, Alberti de Rathibor sindico Kazimiri regis Poloniæ, petitionem regis inscripto Iudicibus offerente Magister Iacobus, Plebanus de Arnoldi uilla, Culmeñ diocesis, pro pte Magistri & Cruciferorũ, appellationẽ a iurisditione iudicum interponens, eãq; relinquens discessit. Iudices autẽ datis resutatoriis pronunciauerunt se iudices cõpetentes, & causam fere per unũ ãnum cum dimidio cõtinuantes. Anno Christi 1339, quintadecima Septembris, in ecclesia sancti Ioannis baptistæ Varszouiæ, regi Kazimiro terras Pomeraniæ, Culmeñ, Michalouieñ, Cuyauieñ, & Dobrzineñ adiudicauerunt. Copia sentenciæ sic incipit. In nomine dñi amẽ. Nouerint uniuersi, q; nos Galhardus de Carceribus, Prepositus Tituleñ, Coloceñ diocesis, & Petr9 Geruasii Canonicus Aniceñ ecclesiæ, Apostolicæ sedis nũcii & exequutores ac iudices. In causa q̃ uertit &c.

Episcop9 Graccouieñ ad sedẽ apostolicam.

Legati in Poloniam.

1339

Sentencia legatorũ Sedis apostolice.

CAPVT XVIII.

1339

Anno 1339 rex Kazimirus facto generali conuentu omnium terrarum regni, in Graccouia pro festo sãcti Stanislai in Maio, eo q; filium successorem non haberet, Ludouicũ Karoli regis Hungariæ filium, & nepotem suum ex sorore germana regnaturum post se nominauit. Quum eñ militum auxilia pro subsidio regni poloniæ a Karolo rege Hũgariæ, rex Kazimirus postularet. Interrogauit quid præmii pro talibus beneficiis rex Karolus habiturus esset. Kazimirus rex poloniæ, Lodouicum filium eius tanq̃ nepotem suum post se regnaturum renũciauit. Ob hoc Karolus rex Hungariæ filios suos, Andreã in Sicilia, Stephanũ in Hungaria, & Lodouicũ in Polonia regnare in aĩo destinauit, quod sic euenerat sed aliis morte præoccupatis, Lodouic9 in Hũgaria & Polonia regnauit. Anna autẽ regina consorte sua, & filia Gedimini principis Lithuaniæ, eiusdẽ anni decimaoctaua mẽsis Iunii in castro Graccouii: mortua atq; sepulta, & unicam filiam Elizabeth relinquente. Kazimirus rex cum certis Episcopis

Lodouic9 Hũgariæ designatur in regẽ Poloniæ.

& magnificis

et magnificis personaliter septima mensis Iulii in Vissegrod Hungariæ perueniens, præfatum Lodouicum regem poloniæ se absumpto, sub certis fœderibus ac conditionibus successurum oretenus designauit. Et nõ duces Mazouiæ nec Oppolieñ. Anno uero domini 1340. Boleslao filio Troideni ducis Mazouiæ (qui Leopolieñ ducatũ, & cæteras terras Russiæ iure propinquitatis ex morte ducis Leopoliẽ: & Wladimiriẽ: nactus fuerat) nono kalẽdas Aprilis, alias in die anunciationis Mariæ, ueneno per Ruthenos extincto, quoniã sectã eorum immutare conabatur, rex Kazimirus contractis copiis, concito cursu post octauas Paschæ, Leopolim obsedit, & per deditionẽ accepit. Clenodiaq; magni ualoris illic reperiẽs, scilicet duas cruces aureas, notabili portione ligni dominici insignes, duo diademata, uniones, & lapides preciosos habẽtia, tunicam, & sellam auro & gemmis superba, in suum redegit ærarium, tandem Wladimiriã, tam arcem q̃ oppidum in suam ditionẽ redegit. Castrisq; Leopolieñ & Wladimirieñ ligneis exustis, ne ad rebellionẽ spectarẽt, in Graccouiam rediit, & thesauro deposito ac spoliis, cum maiori potentia & exercitu ex omnibus terris contracto, in Russiam reuersus, terras Przemislieñ, Halicieñ, Luceñ, Wladimirieñ, Sanoceñ, Lubaczow, Trebowla, Custan, aliaq; castra & ciuitates Russiæ, per uim aut ultro se dedẽtibus sub una expeditione, unaq; æstate accepit. Nec ab illo tempore a regis & regni Poloniæ obedientia Russia desciuit. Missisq; nunciis rex Kazimirus, ad Henricũ Hassiæ Lantgrauiũ, filiã eius Adleydã uirginẽ in coniugem, anno Christi 1341 pro festo sancti Michaelis accepit. Henricus autẽ Hassiæ Lãtgrauius, qui sua præsentia personali Adleydam in Graccouiam adduxerat, duo milia marcarũ tantũmõ grossorũ Pragensiũ pro dote se daturũ inscripsit. Breuiq; rex Kazimirus Adleydam a facie sua, habens eam despectam relegauit. Et in curia regia oppidi Zarnouicz tanq̃ uiduam eam abunde in omnibus necessariis prouidebat. Ipse uero concubinis secundam pestiferam cõsuetudinem, aut incantationem utebatur. Propterea Henricus Lantgrauius Hassiæ, precibus suæ filiæ uictus, anno domini 1356, decimoctauo kalendas Octobris, Adleydam reginam cum omni suppellectili ad eam pertinẽte, ex curia Zarnouieñ, per regem Kazimirum latere cocto murata, accepit, & in Hassiam rege Kazimiro & suis Capitaneis non prohibẽtibus deduxit. Vbi predicta regina non post longum tẽpus diem obiit extremum. Magistro autem Prussiæ & ordine Cruciferorũ censuras ecclesiasticas per Galhardũ, & Petrum iudices Apostolicos, usq; ad sentenciam interdicti inclusiue latas nõ curantibus, & sola appellatione illudentibus, rex Kazimirus cum Magistro & ordine in Iuniwladislauia in die Mariæ Magdalenæ, anno domini 1343 p utramq; partem prestito iuramento, exceptis Episcopis Poloniæ qui iurare noluerunt, sub iniquis conditionibus pacem composuit, cessitq; de iure proprietate & titulo terrarum Pomeraniæ, Culmeñ & Michalouieñ, & de sigillo Maiestatis illum eradere se obligauit. Et terras Cuyauieñ, & Dobrzineñ, cum plenaria possessione accepit. Et pace cum Magistro cõfecta, eadẽ æstate contra ducem Henricum Zeganeñ, & fratres eius expeditionẽ cum plurimo apparatu ægit, Primumq; oppidũ Wschowa obsidione cingens, demolitis ruptisq;

1340
Boleslaus ueneno a Ruthenis extinctus.

kazimirus Leopoli obsedit.

Expedicio kazimiri in Russiam.

Russiæ ultima dedicio.

1341
kazimirus Adleydam Lantgrauij Thoringiæ duxit vxorem.

Adleyda regina moritur.
1356

1343

Pax cũ ordine.

litis ruptisq; muris conquisiuit, & ipsam cum territorio regno Poloniæ restituit, prerogatiuam cudendi monetam eidem non abrogando. Deinde in ducatum Zeganeñ copias producens, castrum & oppidum Stinauiam in polonico Stzyinawa appellatū, satis munitū expugnauit, & muros solo æquauit. Insuper populationem in agros & uicos latius extendens, ad ciuitatē & castrum Zeganeñ exercitum promouit. Seroq; dux Zeganeñ Henricus temeritatem suam perpendens, pacem per caduceatores petiuit, rex autē humiliatione hostiū pacem fecit, & eam litteris confirmauit. Sequenti antē anno imperator Thartarorū secretis nunciis Daszkonis, quem rex Kazimirus capitaneum Przemislieñ fecerat, & Danielis de Ostrow inuitatus, ualidum exercitū ad uastādum Russiam & Poloniā, & ad rescindēdum imperium regis Kazimiri misit. Rex autē raptim collectis copiis, in una fluminis Istulæ ripa, alteram Thartaris tenētibus, ne hostis fluuium superaret locauit. Aliquot igitur diebus hinc inde proiectiones ex arcubus & balistis facientes discesserunt Thartari, unico Alberto Czeleyo de Wrzaui & Sepnicza, palatino Sandomirieñ de domo Habdangk Thartarico telo percusso occumbēte Predasq; agentes, ad castrū Lublin uenerunt, quod tunc ligneū erat, non tamen expugnare ipsum ualuerunt. Ioannes cœcus rex Bohemiæ senio confectus, etiam duodecima mensis Iulii, anno domini 1 3 4 5 in Czirzin āte Graccouiā uenit, & post duos dies repulsus. Alia historia habet post octo dies, a Graccouia uersus Bohemiā cum paucis discedens, reliquū exercitum suum bifarie diuisit, unūq; uersus Lelow, alterum uersus Ilkusz uastatum ire Poloniam misit, quos milites regis Kazimiri, qui uersus Lelow in uilla Biala, & q uersus Ilkusz in uilla Pogonya consequentes, disiecerunt & prostrauerunt. Pluresq; ex eis captiuantes, inter quos erat Hinek de Damb, Zaiecz, Ptaczek, Aliszo de Strambergk & cæteros uinctos regi Kazimiro presentarunt Causa aūt ingressionis Ioānis regis Bohe: uersus Graccouiā, ablatio territorii Wschowa, & incineratio ducatus Zeganeñ fuit. Bohemi autē referūt nō discessisse regem eorum Ioānem cœcū, nisi manu tacta porta ciuitatis Graccouieñ secundum compactata.

Stinauia expugnatur.

Thartarorum incursio.

Ioanni ceci Bohemię regis expedicio in poloniam.

1345

Causa ingressionis regis Bohemie [illegible]

CAPVT XIX.

Ostea sāctiones pragmaticas, seu iura regni municipialia, quæ in hāc diem Poloni colunt & obseruant, cōfecta & ordinata rex Kazimirus in conuentione generali, apud Visliczam oppidum Sandomi: ꝑ dominica Letare tenta, anno domini 1 3 4 7 pronunciauit, publicauit, & teneri precepit, quantū autē sint uiciata, quantumue in certis passibus legi diuinæ & humanæ contraueniāt, rectores polonorū ratione & intellectui uigentes, uideant, iudicent, & corrigāt. Anno item domini 1 3 4 9. Comparato numeroso exercitu rex Kazimirus, terras Russiæ, castra & ciuitates, quæ nondum suo imperio parebāt, expugnauit, & subiugauit. Luczko, Brzescze, Chelm, & eorum uicinia in suam ditionē redegit. Hisq; secūdis successibus elatus, ad incōtinentiæ impacientiæq; pestes diuertit. Et regina Adleyda cōsorte sua, moribus honesta, spreta cōcubinarū āplexibus publice utebatur, quarum greges in Opoczno, in Czchow, in Crzeczow & alius locis

kazimirus iura dedit.

1347

1349

kazimir⁹ Russiā expugnat & imperio subiugat.

aliis locis quasi quasdam turpitudinis officinas locauerat. Pontificumq; & Baronum suorum monita negligebat. Summi ergo Pontificis Clementis sexti pape, seuero processu, suggestione ecclesiæ polonicæ Presulum, monitus est, ut omnibus concubinis relictis, in thoro continentiaq; coniugali permaneret. Sed & uillas Episcopales, Zloteñ potestatis prope Sadomiriam, uiolando libertates ecclesiasticas per Ottonem de Pilcza, Palatinum & Capitaneum Sandomirieñ: de domo bipennium, tributis & laboribus seruire cogebat. Quam iniuriam Bodzantha Episcopus Graccouien: rescindēs, primū Ottam de Pilcza, deinde regem Kazimirū censuris ecclesiasticis percelluit. Ad quas exequendas Martinus Bariczka Vicarius ecclesiæ Graccouieñ: per Bodzantham Episcopum Gracco: missus erat. Tametsi rex Kazimirus iratus manus tunc a Bariczka contineret, expost tamen satellitum suorū suggestione inflammatus, prefatum Martinum Bariczka in die sanctæ Luciæ comprehendi, & sequenti nocte in flumine Istula per Cochanum familiarē suum suffocari mandauit. Post hoc deo puniente omnis prosperitas a rege Kazimiro & populo suo abscessit, & stirpem eius uindex iustus de regno poloniæ eiecit. Lithuani etem in terram Lukouieñ & Radomieñ, postea quoq; in Sandomirieñ: impetum fecerunt, & eas affligentes, raptam predam hominum & pecorū abduxerunt. Deinde uidentes sibi impune Poloniæ uastationem prouenisse, Lithuani cum Ruthenis & Thartaris āno Christi 1351 omnes uillas in circuitu Leopoli, spoliarunt, ac incendiis consumpserunt. Et q̄tuor terras notabiles uidelicet Belzeñ, Wladimirieñ, Chelmeñ, & Bresteñ, a regno poloniæ abstraxerūt. Ob hoc rex Kazimirus habēs auxiliū & copias Lodouici regis Hūgariæ, grādem in Lithuanos ægit expeditionē, & Wladimirieñ: terram, castrūq; conquirēs, etiā Keystutonem ducem Lithuaniæ in quodam particulari certamine, cæsis Lithuanis, cœpit. Qui cum omnibus fratribus Lithuaniæ ducib9 & suis terris fidem se Christi suscepturum iureiurando promittens, a regibus comiter & honeste detētus est, sed reges deludens, nocte effugit. Fraterq; eius senior Olgerdus dux Lithuaniæ sequēti anno promissionibus Thartaros euocauit, qui magna multitudine glomerati, terram Podoliæ regno poloniæ subiectam, uaria cœde & spoliis uastauerūt. Fuit autē Olgerdus pater & genitor Iagellonis, q factus rex Poloniæ, Wladislaus secundus fuit nuncupatus. Insuper Lubardus dux Lithuaniæ secrete ad ciuitatem Haliciēsem, quæ per Kazimirum tenebatur, septima die Iulii, anno domini 1353 perueniēs, induciis, inter regem Kazimirum & Lithuanos iureiurando firmatis, inique uiolatis, eam impugnauit, & magna multitudine ciuium atq; mercatorum occisa, ciuitatē succendens, cum spoliis ueloci fuga in Lithuaniam rediit. Predaq; in tuguriis deposita, cū maioribus copiis uersus Zauichost, nona die Septembris uenit, & uillas atq; rura in quatuor miliaribus a singulis partibus consistentes, spoliis, cœde, & igne uastauit. Et anteq̄ milites Polonorum arma sumerent, raptam predam in latibula Lithuanorum deduxit. Hæc mala propter scelera regis Kazimiri estimātur prouenisse, maxime propter culpā in christos domini Bodzātham Episcopum Gracco: & Martinum Bariczkam patratā, ad quam delendam āno

præcedenti

Delictum kazimiri.

Lithuanorum incursio in Poloniam.

keystut dux Lithuaniæ.

Olgerd9 Lithuaniæ dux pater Iagellonis.

præcedenti scilicet 1352 Albricum Cancellarium Dobrzineñ, & Plebanum Bochneñ, rex Kazimirus ad Clemẽtem sextũ in Auinionẽ misit, simulq; ne Wratisla: ecclesia a suo Gnezneñ metropolitano alienaretur. Karolus eñi Romanorũ & Bohemiæ rex, missis solennibus nũciis ad papam, Prageñ Archiepiscopo eam subici deposcebat, Suscepitq;, sustulit, ac deuote rex Kazimirus omnes conditiones pœnitentiæ iniunctas peregit. Primum eñi ius libertatis uniuersis uillis ecclesiæ Graccouie: reddidit. Ecclesiamq; Vislicieñ quadra & pollita petra sumptuoso opere, priori ecclesia humiles muros habente, demolita. Item ecclesiam sanctæ Mariæ Sandomirie: Item Stobnice: Szidlouieñ, in Zagoscz, & in Gargow ecclesias, in satisfactionem sceleris, & supplementũ pœnitentiæ pulchris muris formauit. Obtinuit etiã prefatus Albricus a summo Pontifice, ut per decimam quadriennalem uniuersus poloniæ clerus, contra subitos Lithuanorũ insultus subueniret. Obtinuit etiam ne ecclesia Wratis: a corpe Gnezneñ metropolitico scinderetur. Deducendo in consistorio Apostolico euidentibus probationibus a regibus & ducibus poloniæ eam fundatam & dotatam prout superius dictum est. Sub eo quoq; tempore Kazimirus rex Poloniæ certo priuilegio, ecclesiæ & dioecesi Gracco: concesso, omnes colonos & rusticos ad ducendum manipularem decimam, ad loca per dominos decimarũ electa, perpetuo esse astrictos decreuit. Considerãs quoq; rex Kazimirus perniciosas in Maydenburg ex regno poloniæ appellationes, fortunas atq; substãtias subditorum deuorantes. Ius supremum theutonicale in castro Gracco: anno domini 1356 constituit, aduocatum per solum regem eligendum. Septem uero Scabinos ex certis ciuitatibus Gracco: urbi uicinis, per procuratorem generalem Gracco: legẽdos cõmisit, & prouocationes ad Maydenburg peramplius fieri per patentes litteras prohibuit, quarũ tenor sic incipit. In nomine domini amen. Quoniã humana conditio &c. Et quia eo anno 1356 regina Adleyda (per Henricũ Hassiæ Lantgrauium genitorem ipsius ex Zarnouiecz in Hassiam reducta) rebus humanis excesserat. Ideo anno sequẽti uidelicet 1357 rex Kazimirus terciam uxorem Heduigim uirginem, Henrici Glogouiensis ducis filiam, moribus & forma spectabilem sibi matrimonio collocauit.

Pœnitencia kazimiri.

Ius Theutonicum in castro Graccouieñ institutum.

Appellatiões in Maydeburg prohibite.

CAPVT XX.

PRæterea orta contẽtione de principatu & successione in locum Stephani Moldauie Voyeuode, inter duos fratres Stephanum & Petrũ prefati Voyeuode filios. Petrus minor natu eo q; liberalioris esset ingenii, fauore maioris partis Valachorũ & subsidio Hungarorum, Stephanũ maiorem natu expulit. Is ad Kazimirũ regem poloniæ confugiens, se per illum in principatum restitui petiuit. Rex autem Kazimirus anno domini 1359 post diem apostolorũ Petri & Pauli cũ eo exercitum militum ex terris Gracco: Sandomirie: Lublineñ, & Russiæ misit. Hi post aliquot fœlices particulares triũphos, siluã uastam, Plonini, a solitudine (eo q; profectum nõ ferat) dictam, in terra Sepeniceñ sitã, ingressi, arboribus succisis & subserratis ordinatiõe Petri minoris natu obruti sunt. Valachi siquidẽ arbores succisas impellentes, alia in aliã cadente, atq; uiciniorẽ

Poloni a Valachis cœsi.

præcipitante

præcipitāte, uiros, equos, armaq; sine bello attriuerūt & deuicerūt. Pluribꝰ exanimatis aliis in manibus pedibus ue aut alia pte corpis mutilatis. Cætera multitudo inopinato casu perculsa, in deditionem & captiuationē uenit. Ea clade Kazimiro nunciata, illico misit, qui omnes captiuos milites & uulgares redimerent, & facili ære redimerunt. Captus fuit in ea clade Sbigneꝰ de Olesznicza de domo Dębno, Sbignei Cardinalis & Episcopi Graccouiē auus, qui in diem mortis propter tibiarum uiolationem claudicauit. Nauogius de Tanczin, filius Andreæ de Tanczin palatini Gracco: quum inter tumultus manus Valachorꝝ effugisset, ex loco cladis Romam adiit, & se presbiterum ordinari disposuit. Et post in patriā reuersus, in decanum Graccouiē fuit promotus. Ea quoq; clade undecim signa capta fuere, regia seu terrestria tria Gracco: Sandomirieñ, & Leopolieñ. Militaria nouem uidelicet Bipennium, quod prefatus Nauogius erexerat. Alterum de Leliua. Tercium Vulpium, quartum Rauitarū, quintum Griffonū, sextum Srenieuitarū, septimum Habdankonū, octauum Volukossarꝝ, nonum Streparum, tandem caristia & atroci fame in regno Poloniæ & uiciniis eius exorta. Anno domini 1362 rex Kazimirus horrea sua in singulis terris regni sui frugibus abundantia aperiri, & moderato precio uendi iussit. Proprii autē homines pecunias ad emendum non habentes, rerum cōmutatione aut labore, prestitum frumentum merebātur. Castrorum & ciuitatum fabricas & muros, piscinarum & fossatorum aggeres & alueos, tum aquæ ductus & edificiorū uariorū structuras extendendo. Ex quibus illud memorabile fossatū, quod a Graccouia uersus Bochnyā tendit, & flumine Istula in id immisso, ligna per id & sal traduci destinabat, adhuc eminet & apparet. Anno autē domini 1363 bella parantes, Karolum imperatorem Romanorū & regem Bohemorū Lodouicū Hungariæ, Kazimirū Poloniæ, & Sigismundum Daciæ, reges. Eo q; imperator Karolus coram nunciis Lodouici regis Hūgariæ dixerat eius matrem parum pudicam. Vrbanus papa quintus, per relligiosum fratrē Ioānem ordinis minorum, prudentia ac eloquentia pollentem composuit. Is namq; pro stabiliēda inter reges pace psuasit & induxit, ut illustrē uirginem Elizabeth Boguslai ducis Stolpeñ filiā, Kazimiri uero regis Poloni: ex filia Elizabeth neptem, ac Lodouici regis Hungariæ consobrinā, ex amitali sorore susceptā Karolo regi Romanorum & Bohemorum, cui tres coniuges Blanka, & Anna, atq; Mecellina breui discesserant, in uxorē despōsarent. Ad quod apostolicus nūcius (ita enī per Karolum imperatorē rogatus erāt) pro carnispriuii diebus nuptias constituit. Ad futuram itaq; nuptiarum solennitatem, auus uirginis Kazimirus rex Poloniæ, uicinos reges & principes uidelicet Lodouicum Hungariæ nepotem suum Sigismūdum Daciæ & Petrum Cipri reges Othonem Bauariæ, Semouitum Mazouiæ, Boleslaum Sweidniceñ, filium sororis suæ, Wladislaum Oppolieñ, & cæteros principes corrogauit ac inuitauit. Rex Cipri per mare in Valachiam uectus, tandem in terras Russiæ Sigismūdus uero rex Daciæ in Stolpeñ ducatū mari adueniēs, cū duce Stolpeñ affine suo & uirgine Elizabeth, sumptibus regis Kazimiri. Lodouicꝰ autem rex Hungariæ per Sandecz in Graccouiā aduenerunt. Tandem Karo/

Clades Polonorum.

Fames ualidâ.

Liberalitas regis. 1362

1363

Pax Herouū suscepta.

Coniuges Karoli Imperatoris

Nuptię in signes Graccouię

Hospites.
Imperator.
Rex Hungarię
Rex Dacię.
Rex Cipri.

rolo regi Bohemiæ & imperatori, quattuor reges, Hungariæ, Poloniæ, Daciæ, Cipri, cum principibus & multitudine copiosa ad unū miliare egredientes, accurrerunt, ipsum cum omni honore benigne excipientes. Dumq; urbi appropinquaret, uirgo Elizabeth cum patre duce Stolpensi in regio apparatu multis comitata uirginibus, Karolum futurum maritum excepit. Processiões deinde omnium ecclesiarum & statuum Gracco: ciuitatis subsequute, exceptione sua diem in uesperum prorogarunt. Regibus omnibus speciales thalami & habitationes purpuris & cortinis, auro, gemmis, & ostro, superbe in castro Gracco: decoratæ. Cæterisq; principibus & Baronibus honesta hospicia, omnib9 necessariis ad usum, uoluptatemq; hominum plenæ distributa, singulis nō solum uictualia largissima, sed etiā quæ cuiusq; postulasset priuata necessitas, in abundantia ultro largita sunt, & ultra necessaria omnium rerum in hospicia importata. In circo ciuitatis Gracco: in certis locis, dolia, uasaq; plena uino, & alia grano auenæ locata fuere. Ex quibus singuli hospites & inuitati pro libidine hauriebant. Tercia die aduentus Karoli imperatoris in Graccouiam, uirgo Elizabeth ducis Boguslai filia, in ecclesia maiori Gracco: præsentibus regibus, Iaroslao Archiepiscopo Gnezneñ uerba dicente, Karolo imperatori desponsata, & in matrimonium tradita est Cui Kazimirus rex Poloniæ centum milia florenorū in dotem dedit. Instaurati sunt postea chorearum, hastarum, & plausuum ludi, reges principesq; rex Kazimirus delicatis cibis, opipare tractās, reficiebat, & post singula fercula omnibus diebus singulis regibus & hospitibus magni præcii munera misit. Vierzinek cōsul Gracco: genere nobilis, & natiōe Reneñ de domo & armis Lyagoda, omnium officiorum in curia regis gubernator. Introituūq; & pecuniarum regalium receptor ac dispēsator, quinq; regibus & uniuersis principibus, in domum suam ad prandium inuitatis. Impetratā a regibus licentia, ut iuxta proprium arbitrium, loca regibus distribueret. Kazimirū regem poloniæ primum, secundum Karolum Romanorū & Bohemiæ regem, tercium Hungariæ, quartum Cipri, & ultimum Daciæ, reges locauit, ratione reddita, ꝙ nulli magis q̄ domino suo Kazimiro pro immēsis beneficiis, ad fauēdum amplissimum honorē obligaretur, quos cibariis delicatis reficiēs etiam unicuiq; excellentia munera inter prandendum obtulit. Verum Kazimiro regi poloniæ, aliis regibus inspectantibus quæ obtulit, tanta fuisse perhibentur, ut summam centum milium florenorū excederent. Diebus conuiuii (qui usq; in uigesimum diem differebātur) peractis. Firmata inter reges & principes amicitia, & icto perpetuæ pacis fœdere, sacramenti iuramento firmato, missis inter se muneribus, in regna principatus & dominia sua, Kazimiro per præfectos & prouisores suos, usq; quo proprias regiones contingerent necessaria administrante, disgressi sunt

Virzineck theutonici magnificencia & liberalitas.

CAPVT XXI.

kazimiri in Lithuania bellum. 1366

Einde rex Kazimir9 ualido exercitu ēx uniuerso regno Poloniæ generali expeditione contracto, anno domini 1366 post festum Ioannis baptistæ, terras per Lithuanos quindecim annis occupatas, recupauit, Bresteñ, Luceñ, Chelmeñ, & Belseñ. Sed dux Georgius

Georgius qui Belsen terram occupabat, eam blandiciis, non hostem, sed feudalem se asseuerando, ementitus & sub fraude obtinuit. Et eidē rex Kazimirus terram Chelmē: cum castro in administrationem dedit. Portionem uero terræ Wladimirien Alexādro duci Lithuaniæ, filio Keystutonis, & Olgerdi nepoti uiro expertæ sinceræq; fidei, in gubernationē commisit, & in Poloniā exercitum reduxit. Dum autē altera die post festum Natiuitatis Mariæ anno domini 1370 ceruum fugientem circa Przedborz uenando, auidius sequeretur collisus, adeo uehementer concussus, in tibia sinistra uulneratus, & febre correptus est, ut nō nisi in curru ueheretur, sed cura medicorum a febre liberatus, in Sādomiriam transiuit, & spretis medicorum, præsertim magistri Henrici de Colonia uiri conscientiosissimi consiliis, inordinate utendo fructibus, crapula, & balneo, in grauem recidiuam (iuxta quod præfatus Henricus medicus prænunciauerat) incidit. Sentiesq; morbum inualescere, uersus Graccouiam processit, dum quoq; in Ossek perueniret, magistri Mathei alterius medici assensu, cæteris medicis improbātibus, medonem bibēs, in fortiores febres deuenit. Cumq; penultima Octobris in Graccouiā adductus, ualidius ab ægritudine premeretur, medicis lōgam uitam dilatatis sermonibus portendentibus, rex se debiliorem intelligens, tercia die Nouembris accersitis in cubiculum Floriano Episcopo Gracco: & Wladislao duce Oppolien nepote suo, ex Elizabeth filia sororis suæ, per Lodouicum Hungariæ regem ad uisitandum regem Kazimirum misso, testamentū condidit. Duabus filiabus suis uirginibus Annæ & Heduigi, ex Heduigi filia Henrici Glogouien susceptis, omnia ornamenta lectorum, cortinas, & uelamenta de bisso, purpura, gemmis, margaritis, & lapidibus preciosis. Item omnes scutellas ex puro auro fabricatas. Item omnium uasorū iocaliū & clenodiorum de argento medietatem, reliquam uero medietatem Heduigi consorti suæ. Itē nepoti ex filia Elizabeth primi matrimonii Kazimiro filio Boguslai ducis Stetinen, Siradien, Lancicien, & Dobrzinen ducatus, & quattuor castra Cruschiciā, Bidgostiā, Balathow, & Valcz. Item ecclesiæ Gracco: crucem magnā aureā, pluribus gēmis & lapidibus ornatā, q̄ decē milibus florenorum pensabatur. Item ecclesiæ Gneznen delatorium sacramenti uulgo monstrantiam dictū argenteū, deauratū, reliquis sanctorum refertū, & bibliā decorā. Itē brachiū sancti Cosme in reseruaculo argenteo deaurato, ecclesiæ Posnanie: Item Sbigneo Przedborio & Paccossio filiis, Sbignei de Brzeze, oppidum regium Wlodzislaw cum aliquot uillis. Item duobus filiis suis naturalibus, Niemyerze quem ex iudea susceperat, & Ioāni Bogucze, uillas Cuthaw, Iurznicz, & Drugnia, & alias uillas. Item Ioāni Zaclika castrum Miedzigorze in terra Sandomirien, Iaszkoni Zarowski Podgaye, Paulo Zlodzey Nyeklay, Et pluribus aliis aulicis & seruitoribus uilllas, aduocatias, pecunias dedit & legauit. Exequutorē huiusmodi testamenti Ioannem de Strzelcze, Szuchiuilk cognominatum, Grzimalitam Decanum Gracco: & Cancellarium regni Poloniæ cōstituens. His itaq; cōpositis, sacramētis eucharistiæ & sacræ unctionis perceptis. In palacio inferiori amplo castri Graccoui: ad meridiē sito, feria tertia proxima ante festum sācti Leonardi, quæ fuit qnta Nouembris, anno

Egritudo kazimiri.

Testamentum pro sua prole

kazimiri mors.

bris, āno ætatis suæ sexagesimo completo, circa ortū solis, spiritum deo reddidit, tercia autē die mortis suæ quæ fuit septima Nouembris, a tribus Pontificibus Iaroslao Gneznē, Floriano Gracco: & Petro Lubucē, a Wladislao duce Oppoliē, & Baronum ac popularium frequēti numero, in latere dextro prope maius altare in ecclesia Gracco: sepultus. Sepulchrū successiu temporis tabulis imaginibusq; marmoreis postea extructum ornatumq; est. At Semouitus Mazouiæ dux, morte Kazimiri audita, castra illico Ploczko, Rawa, Gostinin, Vissegrad, & Szochaczow accepit, & ea sibi appropriauit. Fuit autē rex Kazimirus, crassus & medius corpore, fronte uenerabilis, crine plurimo & crispo, barba promissa, uoce aliquātulum balba, sed sonora. In comessatiōes & uenerē, cæterasq; uoluptates præceps, in patriā clemens, in subditos modestus, in mulieres intemperatus. Regnauit annis quadraginta, hic ex omnibus regibus & principibus, quos unq̄ Polonia habuit, regnum Poloniæ magnificauit, templorum, castrorū, ciuitatum, & curiatū uaria structura. Castrum Gracco: palaciis, turribus, tectis, & picturis ornauit. Item ciuitatem Kazimiriam, Graccouiæ iunctam erexit, muro cinxit, & de suo nomine Kazimiriā uocauit. Item Vieliczkam, Skauinam, Ilkuss, Bādzin, Lelow, Sandomiriā, Visliczam, Opoczno, Szidlow, Radom, Vauelnicza, Lublin, Stauissin, Caliss, Pisdri, Vielun, Konin, Lanciciā, Piotrkow, Ploczko, Iuniwlodz, Leopolim, Sanok, Crosnam, Czchow muris cinxit. Itē castra & curias Posnaniē, Kalissiē, Sādomiriē: Lublinē: Leopoliē altius & inferius, Pisdreñ, Vieluneñ, Siradiē: Lanciciē: Plocē, quod murum habuit ipse aliū addidit. In Kolo, Nyepolomicze, Szidlow, Bolesczauicz, Ostrzessow, Przemisliē Lanczkoronā, Lelow, Bandzin, Ocecz, Crzepicze, Czorsten, Szeczechow, Solecz, Zauichost, nouæ ciuitatis dictū Korcin, Konin, Nakel, Vielen, Miedzirzecz, Cruswicza, Zlothoria, Przedecz, Bidgostia Lubaczow, Trebowla, Halicz, Custan, Opoczno, Przisow, Rauense, Vissegrad, Przedborz, Brzesnicza. Item sacras ædes & templa, duas ecclesias in castro Gracco: uidelicet sancti Michaelis & sancti Georgii, Item hospitale in Stradomya. Item Sandomiriē: & Visliciē collegiatas. In Stobnicza, Szidlow, Lapszicze, Kargow, Niepolomicze, Solecz, Opoczno, Korczin, sancti Stanislai in rupella. Item testudinem ecclesiæ Graccoui: Cathedralis stellis deauratis decorauit, & chorum eius plumbo texit, In eadē cathedrali sacellū assūptionis beatæ Mariæ, & alid' apd' prædicatores cōstruxit & exornauit. Item monasteria in Piotrkow, Lancicia, Noua ciuitate Korczin & alia construxit, picturis tectisq; decorauit. Ac eisdem ecclesiis & monasteriis, calices, cruces, & libros, iuxta magnificētiam regiam donauit. Item in circo Gracco: palacium cum officinis ad uendendum pannos & mercantias, uulgariter pannicidiū nūcupatū. Et hortū ferarum uulgo ferale alias terithrophium appellatum hodie demolitum, cuius ruinas & portiones cum altissimis arboribus ante ingressum adolescentiæ meæ præueni & perspexi, nunc indiciis eorum non apparentibus, cōdidit ac muro extruxit. Et quicquid polonia in castris, ciuitatibus, ecclesiis, curiis, muratum continet, id pro maiori parte ab ipso Kazimiro, & suis sumptibus est perfectum. Et licet ipse incontinens fuerit

Benegesta eius memoratu digna.

Extructiones Ciuitatum, castrorum, templorum, hospitalium.

Emporium.

Ferale.

tinens fuerit. Clericos tamen bonæ conuersationis & castos plurimū dilexit. Eisq; prælaturas ac beneficia ecclesiarū, de infima plebe existentibus, ultra nobiles & seruitores suos conferebat. Omnes peculiari cura spirituales adhortando, ut circa suas ecclesias residentiam faceret personalem. Colonis & subditis agrestibus, a nobilibus & militaribus ne fierent oppræssiones & iniuriæ, summe prouidebat. Fures & prædones etiam quātumcūq; fuissent nobiles, suspendi, decollari, uel alia nece interimere iubebat, humanas minitationes non metuens. Calumniatores uero si quospiam reperit, ferro ignito in facie aduri mandauit. Exempto quādoq; maiori nummo, homini uillano de suo heroa querenti monuit, ut ignili comparato & silice in campo reperto, si aliter non daretur, incēdio se ultum iret, tradidit. Eaq; licentia multorum militariū, substātias suorū subiectorū per iniuriā expilantiū, refrenauit.

Canonica Prælatorū electio.

CAPVT XXII.

Nno domini 1355 ingens multitudo locustarum per turmas & turmas diuisa, in Poloniam spicis luxuriantibus uenit. In ea frequentia & spissitudine, ut radios solis obumbraret, & tanta altitudine, ut ungulas equorum excederet. Abraserunt ubicumq; descenderunt suo morsu, frumenta, herbas & gramina. Post locustas, ualidissimus uentus, uniuersum poloniæ regnū concutiens, domus & arbores euertēs, incepit & superuenit, uigesimanona Septembris, & pluribus diebus durauit. Eodem anno tredecima mensis Iulii. Boleslaus dux Bregeñ, monasterium ordinis fratrum minorum in oppido suo Brega fūdauit, quod Nankerus Episcopus Wratisla: auctoritate Ioannis papæ uigesimi secundi, in anno sequenti uigesimanona mensis Iulii confirmauit. Eodem anno mortuo Luthero de Brūswigk magistro Prussiæ, Theodricus de Aldemburgk Marsalcus, Saxo genere, a captiuitate polonica liberat9, in Magistrum successit. Anno domini 1336. Przemislaus Rathiborieñ & Oppauieñ dux, monasteriū sanctimonialium ordinis prædicatorum in ecclesia sanctispiritus in Rathibor fundauit, deditq; illi pro dote uillas ducales, molendina, & plures libertates. Processu autem tēporis Eufemia alias Offka princeps Mazouiæ pro eodē monasterio oppidum Iauorow cum septem uillis coemit, quod & quas Nicolaus dux Rathiborieñ filius Ianussii uiolenter occupauit, & sibi appropriauit. Filiiq; sui Venceslaus & Ianussius haud secus q̄ hereditaria spretis apostolicis censuris inter se diuiserunt. Boleslaus Bregeñ & Legniceñ dux prodige uiuendo fere omnia consumpsit, ut decætero unde se aleret nō haberet. Mortua interim sua consorte Margaretha, filia Venceslai regis Bohemiæ, aliam de Graecouia Katherinam anno domini 1336 superduxit. Doteq; per eam allata, Bregam & Olauiam redemit, & in Brega suū domicilium cōstituit, terram autē Legniceñ uariis pecuniarum summis grauatā, filiis suis Vēceslao & Lodouico dedit, ut sibi quantum scirēt consulerent. Qui suffragio a militaribus & agrestibus petito & obtēto, Legniceñ terram a creditoribus liberauerunt. Nonnullis creditoribus conditionem eorū miserantibus, suarū pecuniarum portionē remittentibus. Anno quo supra tricesimosexto supra mille tricentos, sedecimo kalendas Nouembris duces Lithuaniæ, filii Gedimini,

1355

Locustę in Polonia.

Boleslaus dux Bregeñ et Legnizensis

Monasterium Bregeñ erigit.

Theodricus de Aldemburgk magister Pruss: Monasterium in Ratibor fundatur.

1336

Nicolaus dux Rathiborien

Boleslaus Bregen et Legnizen dux

mini,

mini, Olgerth, Keystut, Koributh, Patrikyg, Lubardus, Szuriwil, Butha Mazouiam ingressi (quis affinitatem & pacem cum ducibus Mazouiæ iu/xerant & firmauerant) eam hostiliter prædati sunt, & exusserunt. Et plusq̃ mille ducentos christianos & pecora in Lithuaniã abduxerunt. Eodem anno adueniente exercitu ex Almania in Prussiam, in quo erant Margrabius Brãdenburgeñ, Comes de Namẽ, & Comes de Hennebergk, in terras Lithuanorum ingressi sunt, & castrũ Pullen oppugnauerũt, in quod Lithuani ad quattuor milia hominum, cũ coniugibus, pignoribus, & fortunis confluxerãt. Et q̃q̃ Lithuani probe restitissent, tamen castrũ ex frequenti proiectione machinarũ dirutũ & expugnatũ iri uidentes, in castri medio rogo extructo, omnes fortunas suas & substantias incenderunt. Coniugibusq; & paruulis trucidatis, iugulum præfecto castri omnes præbuerũt, ne uiui in hostium manus uenirent. Et christiani castrum irrumpentes, paucos ex tanto numero superstites reperierunt, & hos aut necarunt aut captiuarunt. Castro incenso & funditus demolito, regioneq; in circuitu uastata, in Prussiam redierunt. Anno domini 1337. Ioannes rex Bohemiæ, castrum Mielicz sibi dari mandauit quod Nankerus Episcopus Wratis: tanq̃ uir Heroicus denegauit. Ob hoc Ioãnes rex Bohemiæ misso exercitu, castrũ Mielicz obsidione cinxit, & quũ eius expugnatio difficilior uideretur, uafricie solita usus, ad Hẽricũ de Virbna Archidiaconũ & Canonicũ Wratisla: administratorem castri, familiares & notos cum lagenis uini meri, sciens eum ad potationes uinorũ auidum & inclinatum, misit. Quũq; inebriatum tum blandiciis, tum terroribus, de resignatione castri requirerent, Hẽricus Archidiaconus uir pauidus nulla eum necessitate stringente, castrum Mielicz resignauit, & de ipso excessit. Nankerus ergo per litteras, ablatum castrum restitui ecclesiæ apud Ioãnem regem laborauit. Quo abnuente totam diocesim Wratisla: interdicto supposuit. At ubi Ioannes rex Bohemiæ Wratislauiam aduenisset, plures super castri Mielicz restitutione interponebãtur tractatus, quos dum uideret Nankerus in irritum cedere. Cum quattuor tantummodo Prælatis & Canonicis, cæteris metu se subtrahẽtibus, uidelicet Apeczkone Scolastico, qui postea in Luburceñ Episcopum fuit promotus, Othone de Donyn, Cunczkone de Szalkow, & Petro de Bitkow, in monasterio minorũ sancti Iacobi regem in parua stubella refectorio proxima se continentem, gestans in collo stolam, & in pectore crucem, intrepide accessit. Inquiẽs, moneo te domine rex primo, itẽ secundo, item tercio & peremptorie, ut castrum Mielicz a te uiolenter occupatum, mihi & ecclesiæ meæ Wratisla: reddas. Denegãte autẽ rege restitutionem, tum Nankerus cruce in manu cum ligno dominico accepta. Auctoritate inquit omnipotentis dei, te uelut ecclesiasticorum bonorũ inuasorẽ excõmunico, excõmunicatumq; denũcio, in nomine patris & filii & spiritussancti amen. Ioannes rex in furorem uersus, q̃ temerarius est inquit iste Pop, id est sacerdos, querit sui interfectorem. At ego a sanguine suo me continebo. Egredientem a conspectu regis Episcopum, Consules Wratislauiẽses carpebant, q aliis uiis neglectis regem excõmunicauerit. At ille ego uos consiliarios & adiutores suos, eadẽ auctoritate dei omnipotentis qua & regẽ uestrũ

excommunico

Lithuania uastata.

Cruciferorum uictoria.

1337

Castrum Mielicz obsidione cingitur.

Ioh(ann)es rex bohemie ex(communicatus) a Nankero ep(iscop)o Wratislauiensi

Nancker⁹ Episcopus Castrũ repetit.

Excõmunicat ep(iscopus) Wratislauien(ses)

excommunico, & excommunicatos decerno. Sed neq; rex uester glorietur se fore regem, quũ magis regulus q̃ rex sit extimãdus. His uerbis rex, durius q̃ censuris se lesum existimãs, nuncios ad Episcopũ Nankerũ misit, utqua ex causa regem Bohemiæ putaret regulum, non regẽ appellandum edissereret. Quibus Episcopus, qui in suo regno Metropolitano caret, & in coronatione sua, præce & præcio aliarum nationũ Archiepiscopos cõducit, regulus est, & inter omnes Catholicos reges minimus. Sugillatio huiusmodi Ioãnem regem Bohemiæ adeo mouit irritauitq;, ut ex Prageñ ecclesia metropolitanã creari temporis processu procurauit. Post triduum discedens Nankerus in Nissam cum omni clero sæculari & regulari, quem rex quia appellationi a se factæ non adherebat eiciendum mandauit, Et omnes ecclesias obserari iussit. Rege autem mandante, & ciuibus Wratislauien: ecclesiis per uiolẽtiã patefactis, celebrare diuina præsbiteri uagi & discoli cœperũt, populo autẽ cõmuni fastidiente ecclesias ingredi, compellebatur a lictoribus & recusantibus uestes detrahebãtur. Post alias tandem maiores censuras, tam in regem Ioãnem q̃ consiliarios eius & ciues Wratisla: latas, rex furore plenus, bona temporalia Episcopi, ac omnium ecclesiarũ & monasteriorũ ducibus Slesiæ occupare iussit, sed omnibus aliis iussionem detestantibus. Boleslaus Bregensis dux, inopiæ suæ succursurus, oppida, uillas, decimas & introitus omnium ecclesiarum in suo ducatu Bregeñ inuasit & diripuit. Pro quo ipse & terra sua, quod longo tempore pertulit, supposita interdicto fuit. Sũmus Pontifex Benedictus duodecimus etiã confirmauit & aggrauauit sentẽcias Nankeri Episcopi. Nec prius respondit se Ioanni regi requirẽti & petenti absolutionem impẽsurum, donec de castro Mielicz cœderet, & bonorum ecclesiæ plenam faceret restitutionẽ. Sed rege aliquot annis cum ciuibus Wratislauieñ anathema tollerante, ecclesiã Wratisla: direptionẽ ecclesiasticorum introituum pertulit.

Ecclesia Prageñ Metropolitana facta.

Bona Episcopi occupata.

CAPVT XXIII.

Anno quo supra in festo sanctæ Heduigis. Lithuani furtiuis itineribus Mazouiã ingressi, Polthowsk & Czechanow oppida cũ uiciniis eorum uastauerunt. Et plures mortales in Lithuaniã abducebãt, quos milites Mazouiæ insequentes, prædam & captiuos excusserũt, & Lithuani fugierunt, pluribus ex eis in flumine Narew, presertim qui sarcinas non abiecerant, suffocatis. Anno Christi 1337. Thartari cum Ruthenis castrũ Lublin, duodecim diebus obsidẽtes impugnabãt. Sed principe Thartarorum sagitta ex castro missa, occiso, statim cũ magno clamore recesserũt. Anno domini 1339. Monasterium fratrũ minorum sub titulo sancti Stanislai Kazimirus rex Poloniæ in suo regio oppido Kalisz fundauit, & muro coctili erexit. Eodem anno Theodricus de Aldemburgk magister Prussiæ habens in suo comitatu Comitẽ, Palatinum Rheni, & forte exercitum ex Almanis congregatum, Lithuaniam hyeme ingressus, castrũ Vielunya cinxit. Verum quum omnes suos conatus in irritum recidere uideret, in Prussiam redire coactus est. Et in æstate cum multis forensibus Lithuaniã ingrediẽs, eam uastauit, & multos captiuos duxit. Tres quoq; aggeres & totidem alueos

Ingressus Lithuanorum in Mazouiam.

Castrum Lublin impugnat.

Monasterium in kalisz fundatur.

Lithuania uastatur.

tidem alueos seu aquæ ductus, quibus Barbarorũ clandestina in terras Prussiæ arceretur inuasio disposuit. Anno domini 1340 die uigesimaquinta Marcii. In antiqua Wladislauia in monte, nouus chorus per Mathiã episcopum Wladislauieñ iactus & inciatus est. Cui processu tẽporis & corpus superaddidit pulchro opere. Anno quo supra octaua die Septẽbris. Lithuani cũ suis ducibus in magna multitudine terras Mazouiæ uastarunt, nulloq; resistentiam opponente, captiuos abduxerunt. Eodem anno relicta Wladislai Loktek, Heduigis & genitrix Kazimiri secundi in Sandeceñ monasterio tumulatur, Kazimiro rege iusta funeri magnifico sumptu persoluente. Anno domini 1341 decima mensis Aprilis, quæ in parasceue cadebat, mortuus est in oppido Nissa Nankerus Episcopus Wratisla: plenus bonis operibus, & in ecclesia Wratis: sepultus. In morte eius quædam relligiosa fœmina suauissimũ audiuit cantum. Cui reuelatum est, animam Nãkeri Episcopi Wratislauieñ ab ãgelis in cœlum deferri, fertur sub ordinatione Ioãnis regis & Comitis de Luczembergk ueneno propinato mortem uiolentã incidisse. Fertur quoq; hic Episcopus miræ deuotionis ac magnæ abstinentiæ fuisse. Et missas quotquot legi poterant, in ecclesia in qua aderat audiuisse, & ad quamlibet earũ speciale oblationẽ obtulisse. Fertur etiã singulis ãnis, certam sũmã pecuniæ uicariis ecclesiæ Gracco: pro annua strena (uulgo colũbatione) de Wratisla: misisse. Eodẽ anno qndecima mensis Iunii, Theodricus de Aldẽburg Magister Prussiæ in Thorun, in præsentia Karoli Marchionis Morauiæ filii Ioannis regis Bohemiæ mortuus est. Cui Lutherus Commendator maior alias Ludolfus Konigk natiõe Saxo successit. Anno domini 1342 decimoseptimo kalendas Augusti, alias feria tercia post Margarethæ. Karolo rege Hũgariæ in castro Vissegrod rebus humanis exempto, & in alba regali condito. Lodouicus filius eius, ætatis agens ãnum decimumseptimũ, in regem Hungariæ, dominico die ante festũ sancti Iacobi, alias duodecimo kalendas Augusti per Chanadinum Archiepiscopum Strigonieñ, assistentibus ei Wladislao Quinq; ecclesieñ, Nicolao Agrieñ, Mieczlauo Vespimeñ, Colomãno Iaurieñ, Petro Sermieñ, Vito Nitrieñ, & Laurentio Bosneñ, Episcopis, & Baronum ac nobiliũ multitudine copiosa coronatus est. Eodem anno Przeczlaus de Pogorzelecz successor Nãkeri in episcopatu Wratisla: per Benedictũ papam 12. confirmatus & cõsecratus, ex curia Romana reuersus in Nissam uenit, ubi ad illum Karolo Marchione Morauiæ, filio Ioannis de Luczemburgk regis Bohemiæ ueniente, reconciliationẽ cum eo æquis cõditionibus super interdicto composuit. Eoq; ex Nissa in Wratislauiã diuertente & Karolo Marchione eũ cõcomitante, consules ac iurati Wratisla: pedibus nudati ac capitibus, palliis quoq; & cingulis ammotis, ex prætorio usq; ad monasterium sancti Adalberti uenerunt, & prostrati, culpaq; simpliciter recognita, ueniã suppliciter deposcebãt, p plures execrationes astringẽtes se nunq̃ simili rebellione ecclesiam Wratisla: molestaturos, unde & interdictũ sustulit. Verum digna plaga, indignam expulsionẽ Episcopi ac cleri & eodem Ioãnis inquisitoris Wratis: ultura, repente superuenit. Casuali eñ igne octaua die Maii alias in octaua sancti Stanislai in Wratislauia exorto, tota

1341 Nankerus Episcopus Nisse mortuus.

Mors Theodrici de Aldenburgk. Ludolfus konig mag: Prus: karolus rex Hungarię mortuus.

Ludouicus in Regem coronatus.

wratislauia cõflagrata. 1342

ciuitas conflagrata est. Visusq; est tempore incendii a quadã relligiosa fœmina, apud sanctum Mauricium extra muros Wratisla: inclusa, angelus contra ciuitatem exertũ gestãs gladium, & ardentibus carbonibus ciuitatem feriens & incendens. Eodem anno Lithuani in numeroso exercitu Prussiam ingressi, fere uniuersam spoliis, cœdibusq; & captiuitatibus implerũnt. Magistro Luthero in expeditione contra nouam Marchiã, quã sibi gestiebat subiicere occupato, & suis defensionẽ non ferente, Qui reuersus tanta cõsternatione de suorum cœde & captiuitate ãgustiatus est, ut sensu ammisso, delirus & amens fieret. In cuius locum Henricus Dusemer suffectus est. Anno domini 1343 in festo sancti Mathiæ quod in carnispriuium cadebat, nuptiæ per Kazimirũ regẽ Poloniæ in ciuitate Posnanieñ cum magna solennitate celebratæ sunt. Boguslao duci Stetineñ filiã suam uirginem Elizabeth, ex Anna prima cõiuge, Gedimini ducis Lithuaniæ filia, desponsando. Eidẽ uiginti milia marcarum latorũ grossorum Prageñ, & supellectilẽ in uasis aureis & argenteis, equis & uestibus pro dotalibus assignando. Et uicissim contra quoscuq; hostes & signanter contra fratres Cruciferos de Prussia, quadringentis galeis armatorum regi & regno poloniæ personali auxilio Boguslaum & germanos eius Baruin & Varcislaum obligando. Eodem anno Lodouicus Hungariæ, Ioannes Luczemburgeñ Bohemiæ reges, Karolus filius eius Marchio Morauiæ. Item Comes de Halles, & alii q̃plures illustres uiri, in Prussiam cũ eorũ potentiis aduenerunt. Atq; cũ Magistro Prussiæ in Lithuaniã descẽderunt. Lithuani autẽ interim quo eo℞ terra uastabatur, cum omni potentia in terrã Zambieñsem & in Liuoniã perrexerũt, & eas grassabant. Magistro Liuoniæ absente et Samagittas oppugnante, Quæ uarietas adeo reges afflixit, ut Magistrũ conuiciarentur tanq̃ huius pessimi euentus auctorem. Anno domini 1344. Hacten⁹ ecclesiam Prageñ Episcopalem & suffraganeam Maguntineñ Archiepiscopo, in Archiepiscopalem & metropoliticã Luthomislieñ uero quæ Abbacialis seu conuentualis sancti Benedicti fuerat, exclusis monachis in Cathedralem Ioãnes cœcus Bohemiæ rex Philippo Frãciæ rege enixius factum adiuuante, per Clementem papam sextum, ultima die Aprilis in Auinione permutari procurauit. Et Arnestum Prageñ tunc Episcopũ Archiepiscopali & pallii honore insigniri, Olomunceñq; in suffraganeam adiici obtinuit. Sed Wratisla: quam successu temporis Karolus Romanorũ & Bohemiæ rex, Prageñ Archiepiscopo subiici deposcebat. Impediente uero Kazimiro rege Poloniæ, tanq̃ a regibus Poloniæ fundatam & dotatam obtinere non potuit.

Lithuani Prussiam uastant.

Henricus Dusemer magister Prussię.

Nuptię Boguslai ducis Stetinensis.

Vicissitudo spoliorum.

CAPVT XXIIII.

Anno domini 1345. Hẽricus Dusemer magister Prussiæ, habẽs in suo comitatu milites Hungariæ & Bohemiæ, item Marchionem Holandiæ, kalendis Marciis expeditionem in Lithuanos ægit, sed parum proficiens, tũ quia Lithuani in castris & nemoribus delitescebãt, tum quia lubricitas terræ ex resolutione & glaciebus acciderat, in Prussiã redire coactus est. Anno domini 1346 Ioannes Lodza Episcopus Posnanieñ uita excessit mortali, in ecclesia Posnanieñ sepultus. Is cõ

Ioannes Lodza Episcop⁹ Posnanieñ mortuus.

posuit

posuit antiphonam Lux clarescit in uia. Sequentiã de assumptione quæ inci pit, Salue salutis ianua. Item sequentiam de sancto Adalberto, in laudem sa cri Præsulis, Item sequentiã de sancto Petro, Tu es petrus, Item sequentiam de sancto Paulo, hæ sequentiæ in ecclesia Posnanieñ decantantur. Eodẽ an no Ioannes cœcus Bohemiæ rex, Philippo Francorũ regi affini suo. Contra Eduardum Anglorũ regem Franciæ regnum oppugnantẽ, forti congesto ex ercitu auxilia ferens, in hostes densiores inductus & insiliens, occisus est, Phi lippo rege Franciæ cum filio & rege Nauarre terga uertentibus. Relatusq; Ioannes rex Bohemiæ in Luczẽburgk in ecclesia maiori sepultus est. Et Ka rolus filius eius in regem Bohemiæ est suffectus. Eodem anno in hyeme Hẽ ricus Dusemer magister Prussiæ Lithuaniam ingressus, cum agmine ad qua draginta milia estimato, eam crudeliter uastauit. Olgerdus autẽ Lithuaniæ dux, habẽs secum copias Smolnensiũ, Polocensium, & Ruthenorum, in die Purificatiõis cũ magistro & exercitu eius cõflixit. Et maxima cæde utrimq; ædita, Lithuani & Rutheni succubuerunt. Duo de uiginti milia Lithuanorũ & Ruthenorum cœsa referuntut. Magister & Cruciferi spoliis potiti, in pro pria reuersi, in signũ obtẽtæ uictoriæ monasterium uirginũ in Konigsbergk dotarunt. Estate uero adueniente, nouo instaurato exercitu, alteram in Lith/ uanos Henricus Dusemer expeditionẽ ægit, & castrum Vielunya obsidione cingens & conquirẽs conflagrauit. Populatisq; uicis & uillis incensis, spolia fetens & captiuos, in Prussiam redit. Olgerdus uero dux Lithuaniæ, ualido cõgregato exercitu, in terram Zambieñ ex improuiso irruit, & aliquot mi/ lia christianorũ promiscui sexus captiua abduxit. Quidam nequã & fameli/ ci latrunculi, sub octauis corporis Christi, anno domini 1347 de ecclesia par rochiali omniũ sanctorũ in Graccouia delatoriũ diuinissimi sacramẽti (uul go monstrantiã) furati sũt. Compertoq; q; esset ærea, illam in paludem Mo the arbustis plenam, ab ecclesia sancti Laurencii nunc in Kazmiria extan/ tẽ proiecerunt, tunc aũt ecclesia parrochiali in uilla Bauol, ad proprietatẽ Capituli Gracco: pertinente nec longe distãtem. Et quum plures mortales luminaria die noctuq; in palude relucentia uiderent, ad Pontificem Gracco: eiusq; uenerabile Capitulum, ac deinde ad regẽ Kazimirũ, rem tanq̃ prodigi osam pertulere. Qui processionibus totius urbis ordinatis, triduano prius ie iunio indicto & exacto. Cum hymnis & uexillis paludem adeũtes, delatori/ um cum sacramento diuinissimo acceperunt, & illud ad ecclesiam omnium sanctorũ unde erat ablatũ retulerunt. Excellentissimus autẽ rex Kazimirus in loco inuentionis tam ineffabilis sacramẽti, q̃uis cenoso & paludinoso, ec/ clesiam in honorem & titulum corporis Christi se fundaturũ uouit. Nec mo ra ãno altero nobilẽ chorum & sacrarium cocto latere iniciauit & consuma uit. Parrochia quam ex antiquo ecclesia sancti Laurencii habebat ei adiun/ cta, calicibusq; ac apparatib9, crucib9, cæterisq; clenodiis munificẽtia regia adornauit. Et titulum corporis Christi, quo ecclesia sancti Frãcisci a prime/ ua sui fundatione illustrata fuerat, fratribus minoribus præcio præcibusq; contentatis, ut solidior sua fundatio permaneret, abrogari & extingui procu rauit. Villa quoq; Bauol in suam ditionẽ & proprietatem traducta. Oppi/

dum de suo

[Margin: 1346 — Ioannes rex Bohemiæ mor/ tuus. — Karolus suffectus in regem Bohemiæ — Lithuania ua/ stata. — Cruciferorum uictoria. — 1347 — Corpus Christi Cracouie — Fundatio Eccle siæ corpis Chri sti in kazimi ria.]

dum de suo nomine Kazimiria nuncupatũ, processu temporis muris cõmuniuit. Amplius monasterium insigne, in decus sanctaꝝ Margarhæ & Catharinæ, in quo sunt fratres heremitæ ordinis sancti Augustini constituit. Chorũ ecclesiæ eiusdem monasterii magnifico & liberali sumptu usq; ad integrum cum sacrario muro coctili & excelso locauit. Et profũdato annulos quos ferebat, in iactu fundationis & primi lapidis posuit. Expost autẽ deuotio fidelium corpus ecclesiæ cum sacellis adiecit. Anno domini 1348 Henricus Dusemer, uno lustro in magisterio Prussiæ exacto, mortu9 est. Et in die Epiphaniarũ Venrich de Kniprode, Cõmendator generalis in magistrũ substituitur Qui in Lithuaniã cum exercitu copioso ingressus, districtum Pastrim cœde, spoliis, ac flamma uastauit, & cum captiuis ac spoliis in Prussiã rediit. Cui9 uestigia Lithuaniæ dux Olgerdus, cum fratribus Keystut, Patrikyg, & aliis sequut9, exercitu catholico disperso, in Prussiam irrupit. Et crudeli cœde in christianos, nullo ferente subsidium, debachatus, spoliis onustus, & septingẽtos homines ducens, in Lithuaniã reuersus est. Nec multopost, dux de Smolensko cum nouis Ruthenorũ & Lithuanoꝝ copiis Prussiam circa Labiow ingressus, singula in circuitu igne, ferro, & uastitate compleuit. Cõmendator autẽ de Labiow, copiis suis longe imparibus cum ipso conflixit, & uictoria Cruciferis cessit. Lithuani autẽ & Rutheni cum suo duce in fugam acti, dum flumen ad quod pugnabatur more tumultuario superare contenderunt, plures illic ab undis q̃ ab hostibus suffocati sunt. Sed & ipse Smolnensis dux in eodẽ flumine submersus, celebriorem uictoriam apud christianos effecit.

Ecclesia. S. Catherinę.

Henricus Dusemer mortu9. 1348

Venrich de kniprode magister Prussię.

Lithuania vastatur.

Prussia vastatr.

Labiow

Cruciferorum victoria.

Smolnensis dux submersus

CAPVT XXV.

Anno domini 1349 Venrich magister Prussiæ cum quadraginta milibus armatorũ, qui de Francia & Anglia uenerant, Lithuaniam ingressus, omnem sexũ passim occidẽs uastauit. Et dum spoliis onustus rediret, dux Lithuanicus Keystut, uigesimaquarta Ianuarii pugnam cũ eo conseruit. In qua de Lithuanis & Ruthenis decemocto milia ceciderunt. De Cruciferis Gerardus de Stegin Cõmendator Gedaneñ. Item Cõmendator Gobiensis, item sex fratres de ordine, quinquaginta milites & plures alii equestris & pedestris ordinis pugnatores. Eiusdem anni æstate Kazmirus rex monasterium Mogila a suo fundatore Iwone de Konske, Episcopo Gracco: inconsumatũ consumauit. Murum meridiem uersus consumãs, tectum superimponens, & testudines a turri usq; in occidentẽ, & transuersales perficiens. Hic annus pestifer apud Polonos erat. Anno domini 1353 Kazimirus rex Poloniæ, propter furtiuas incursiones Lithuanorũ, ciuitatẽ Ploceñ coctili muro & castrũ altero superaddito eo anno muro muniuit. Eodem anno Olgerd, Keystut, & Patrikyg duces Lithuaniæ, congesto exercitu, cladem circa Labiow acceptam ulturi, terram Prussiæ circa Resil ingredientes feritate barbarica seuiẽdo, singula uastauerunt, populationeq; latius extensa, multis trucidatis mortalibus & plurimis captis, nullam resistentiam passi, Lithuaniam redierunt. Anno quo supra uigesima die mensis Iunii, uirginem Elizabeth filiam Stephani regis Bosnæ, quem Husupusban uocabant, summo Pontifice permittente, Lodouicus rex Hungariæ, matri-

Cruciferorum victoria.

Monasterium Mogila consũmatum est.

Pestis. 1353

Prussia vastat.

monialiter

monialiter accepit. Genuerat siquidē præfatā Ludouici nuptam, Elizabeth filia Kazimiri ducis Gniewkouieñ, soror patruelis germana Elizabeth antiquioris reginæ Hungariæ, Karoli relictæ, unde Lodouicū regem quarta cōsanguineitatis linea contingebat. Eodem anno sabbato in uigilia Penthecostes, subito immensis frigoribus coortis, nix ualida duorū cubitorum insperate decidit & descendit, usq; in diem sextam sine resolutione durans, pauentibus agricolis frumentorū destructionē sexta die niuosus imber resolutus, terram rore suauissimo rigauit & fœcūdauit. Anno domini 1354 Lithuaniæ duces Olgerd, Keystut, Patrikyg, & Skirgello, in Prussiam circa Vartemberk ingressi, tectis & uicis incensis, senibus & impuberibus necatis. Vinricho de Kniprode magistro Prussiæ, cum multitudine Barbarorū, decernere non audente, in Lithuaniā cū captiuis & pecoribus reuersi sunt. Anno domini 1355 in die Ioannis apostoli & euangelistæ, tercio die post natiuitatis Christi, dux Mazouiæ Semouitus, homagium & obligationem feudi in oppido Kalissz personaliter præstitit. Cū Nicolao Episcopo Ploceñ & omnibus Baronibus Mazouiæ, regi Kazimiro regalibus uestito & diademate ornato. Litteræ homagii habentur in thesauro Gracco: quæ incipiūt. Nos Semouitus dei gratia dux Mazouiæ &c. Eodē anno in uigilia purificationis Mariæ, Vinricus de Kniprode magister Prussiæ, districtum Miedniki & uniuersam Samagitiam depopulatus est & deuastauit. Incēsisq; uillis & tectis, ac impuberibus & senibus cœsis, cum multitudine captiuorum, & spoliis Ragnetam rediit, ubi castrū Ragnetha fortuito igne cōflagrauit. Et magister Vinricus equo prolapsus in dextra manu contractus est. Anno domini 1356 In uigilia sanctæ Agnetis Lithuanorum duces Olgerd, Keystut, & Patrikyg in magno & forti exercitu terram Prussiæ ingressi, pluribus diebus tam in lōgum q̄ in latum eam cœdibus & spoliis depopulati sunt. Adeo ut fere uniuersam Prussiam hostiliter peruagasse crediti sunt. Magistro & Cruciferis in aciem non prodeuntibus, & cum plurimis & pene innumerabilibus tam captiuis q̄ spoliis in Lithuaniam rediere. Anno domini 1357 turrim & mansiunculas rex Kazimirus in uillagio Lobzow iuxta Graccouiā ad occidentē construxit. In ea ut fertur cum omnium rerū abundantia tenuit Bohemā quandam nobilē Rokiczianā nomine, forma pulchra & præstāti. Ex Praga in quā sæpe descendere cōsueuerat adductam, quam, per desponsationē Abbatis Thiniceñ pontificalibus induti, mulier Episcopum Gracco: existimans, in suos amplexus transire pellexerat, & ardēti amore dilexit. Relatione tādem unius sui cubicularii edoct⁹, quod & oculis propriis postea comperit, quia in capite calua & scabiosa foret, eam illico repudiauit. Et Iudaici generis fœminā Hester nomine propter formæ elegantiam in concubinam asciuit. Ex qua duos filios Nyemyerzam & Pelkam suscepit. Et Pelka quidē immatura morte obiit Niemyerza uero postea in obsequiis Wladislai regis Poloniæ, Lithuani obuersatus, orta contentione propter Podwodorū exactionem, in Coprziwnicza occisus est. Filiæ autē ex eadē iudea Hester suscepte, in ritum Iudaicū ut asseritur transierunt, quoniā cum matre permanserant. Eodem āno Almanorū principes & milites de Franconia, Sueuia, & Anglia cōtra Lithuanos gentiles

Marginalia: 1353 Nix in vigilia Penthecostes. — 1354 Prussia vastat. — 1355 Semouit⁹ Mazouię dux kazimiro prebet homagium. — Ragnetha conflagrata — 1356 Prussia vastatur. — Rex kazimirus — 1357 Lobzow castrum erigitur. — Hester

gentiles laturi auxilium aduenerunt. Et Vinricus magister Prussiæ expeditioné suis contra Lithuaniã indicens Ziffridum de Dauelth Prussiæ Marsalcum cõstituit ductorem. Qui, Barbaris Lithuanis dimicationis copiã non facientibus, in agrestes, tecta & rura omne genus seuiciæ iussit depromi. Cum captiuorũ & spoliorũ magno numero, nullam resistentiã expertus, Prussiã rediens. Anno domini 1358 rex Kazimirus Maczkoné Borkouicz Palatinũ Posnanieñ captiuatũ, in castro Holstein fame extinxit, Et castra eius ac fratris ipsius Koszmin, Czacz, & uniuersa quæ habebãt, abstulit. Causa erat, quia furũ & latronum in illis oris fuerat conseruator. Eiusdem anni feria tercia infra octauas apostolorũ Petri & Pauli, Kazimirus rex Poloniæ, monasterium uel potius cellam fratrũ Canonicorũ regularium sancti Augustini, in uilla Manka medio miliari a Siradieñ oppido fundatam, de consensu Cõradi Abbatis sanctæ Mariæ Wratisla: in arena, sub cuius obedientia consistebat, Ad ecclesiã parrochialem sancti Nicolai in Kalisz trãstulit. quæ tũc per fugã sui rectoris immediati Martini uacabat, præfatus em̃ plebanus parum modeste iniuriam suæ cocæ, quã nonnulli adolescẽtes filii ciuitatis in dolium aqua sordida plenum, iocãdo proiecerãt, uindicans, Vnũ ex illis gladio transfossum occidit, & ex Kalisz fugerat. Tulit autẽ rex Kazimirus a præfato monasterio quattuor uillas, uidelicet Mankam, Polkowo, Vanglowo, & Luboradzice, & eas mẽsæ regiæ applicuit. In quarum recõpensam monasterio Kalissieñ, uillam bonam Kuchari cum prædio. Item duas uineas circa Kalisz contulit. Huius quoq; monasterii sic translati primus Prepositus frater Mathias fuit. Priuilegiũ & mandatũ Bodzãthæ episcopi Gracco: ad instãtiã regis Kazimiri de decimis & colũbatione ut præsbiteri cito post messem, sine aliq̃ tẽpo℞ ꝓrogatione decimarent, strenãq; (uulgo eolandã) quæ datur reciperent, non extorquerent neq; extraherent. Habetur in ecclesia Graccouieñ de data anno domini 1359. Cuius inicium est: In nomine domini amen. Nouerint uniuersi præsentium noticiam habituri &c.

1358 Maczko Borkouicz fame ex tinctus.

plebanus [illegible] in dolium aquę

CAPVT XXVI.

Anno domini 1360 Vinricus de Kniprode magister Prussiæ, aduentu Marchionis Brãdenburgeñ animatus, in Lithuanos expeditioné ægit, & exercitui Schindekop Marsalcum Prussiæ præficiens, terras Lithuaniæ uastauit, spoliaq; & captiuos in Prussiam reduxit. Alteram expeditioné hyeme instãte in Lithuanos resumpsit, & terciam eadem hyeme peregit. Quibus quidem tribus expeditionibus Lithuaniam adeo uehementer afflixit, ut pro maiori parte desertam reliquerit. Expeditio tercia reliquis duabus, ducis Keystut captiuitate uisa insignior. Qui datis pluribus catholicorũ captiuis apud Prussiam captis, eodem anno a captiuitate solutus fuit. Anno domini 1361. Quidam lector ordinis predicatorũ in Graccouia, frater Paulus nomine, coram clero & populo in maiori ecclesia Gracco: beatam Mariam uirginem non absq; originali peccato fuisse, in Polonico declamans & prædicans, cecidit & expirauit. Eodem ãno uniuersitatem Prageñ Karolus Romanorũ & Bohemiæ rex instituit & dotauit, quam Innocentius papa sextus ad instãtiam eiusdem Karoli regis con firmauit,

Triplex expedicio in Lithuanos.

Subita mors in contaminatorem cõceptionis beatę virginis.

1361

Vniuersitas Prageñ erigitur

firmauit, hæc uix quinquaginta annis durauit. Cū heresi infecta extermina ri cœpit, tamen reliquiæ suppositorū, heretica peste deprauatorū, præfatæ uniuersitatis exigue numero in hāc diē Pragæ cernūt & suspsunt. Anno prædicto 1361 Kazimirus rex Poloniæ, in uilla Bawol alias in oppido Kazimirieñ, secus murū & ecclesiā sancti Laurencii, domos, cameras, lectoria, lapideo muro pro habitatione & lectionibus Doctorū atq; Magistrorum nouæ uniuersitatis, pro decore regni Poloniæ erigende, edificauit. Missisq; notabilibus nunciis in Auinionem ad Vrbanū papam quintum, huiusmodi fundationem a sede apostolica admitti obtinuit. Iacobus enī secundus, Swinka cognominatus Archiepiscopus Gnezneñ, per litteras apostolicas Cōmissari⁹ & exequutor designatus, præfatum studiū Kazimirieñ seu Graccoꝛ confirmauit. Quod tamen morte Kazimiri interueniēte, non fuit sortitum effectū nec ipsa fundatio atq; dotatio progressum habuit. Priuilegiū Vrbani papæ sic incipit. Vrbanus episcopus seruus seruorum dei Charissimo in Christo filio Kazimiro regi Poloniæ illustri, salutem & apostolicam benedictionē. Decet regiam celsitudinem &c. ut in dicta ciuitate huiusmodi studium existeret generale. Illudq; perpetuis temporib⁹ inibi uigeret, tam in iuris Canonici & Ciuilis, q̄ alia quacūq; licita, præterq̄ in theologica facultate. Et q; legentes & studentes ibidem omnibus priuilegiis gaudeāt &c. Datū Auinione kalendis Septembris, Pontificatus nostri anno secūdo. Priuilegium autē regis Kazimiri de libertatibus studii Graccoꝛ postea concessum, sic incipit. In nomine domini amen. Ea quæ ex regalis magnificentiæ beneplacito &c. Actum Graccouiæ in die Penthecostes anno domini 1364. Consulum uero Graccoꝛ qui ad uota regis Kazimiri omnes libertates per regem cōcessas, se custodire & obseruare submiserūt, priuilegium sic incipit. In nomine domini amen. Expedit reipublicæ perpetuo &c. Actum Graccoꝛ in die Penthecostes, sub anno domini 1364. Prædicta priuilegia habentur in maiori Collegio artistarum uniuersitatis Graccoꝛ Item rex Kazimirus per eosdem oratores in Auinionem missos, ecclesiā metropolitanam in ciuitate Leopolieñ, per Vrbanū quintum octauo idus Aprilis, ad dotationē sufficientem erigi & fundari obtinuit, quod & factum est. Præfatus enim Archiepiscopus Gnezneñ Iacobus Swinka litteris sibi præsentatis, personaliter Leopolim transiit, & ex parrochiali ecclesia Leopolieñ, inspectāte Kazimiro rege & uniuersa eius militia Archiepiscopatum erexit. Primumq; Archiepiscopū dictæ sedis Cristinum uirum nobilem instituit & consecrauit. Anno quo supra 1361 uigesimaquinta die mensis Iulii Wratislauia est conflagrata, & iudei expulsi sunt. Eodem anno domini 1361. Vinricus magister Prussiæ, præficiēs suo exercitui Henricum Cramfelt generalem Cōmendatorem in ducem, ad uastandum terras Russiæ misit. Sed propositum suum assiduus imbriū descensus impediuit. Ne ergo frustra arma induisset, in Lithuaniam descendit, & eam uastare cœpit. Lithuanorū autē principes Olgerd, Keystut, & Patrikyg clandestine cū copiis suis aduenientes, Prutenicum exercitum nihil aduersi suspicantem inuaserunt, duroq; marte cōmisso, Cruciferis uictoria cessit, eo quidem gratior quo insperatior. Auxit autē triumphi gratitudinem Keystuthi ducis captiuitas, qui

Marginalia:

1362

Kazimiri fundatio uniuersitatis in Kazimiria.

Studiū Graccouiense confirmatum.

Priuilegia pro uniuersitate Graccouieñ.

1364

Ecclesia metropolitana Leopoli fundatur.

1361

Wratislauia cōflagrata. et Iudei ejecti

uitas, qui ab Henrico de Eckersberg Crucifero equo deiectus, uiuus in manus hostiles uenerat. Alter uero ducum Lithuaniæ Patrikyg, ex equo & ipse a Côrado de Hoberk præcipitatus, a suis defensus, periculum euaserat. Cruciferorũ uero exercitus cum uictoria & spoliis in propria rediit. Dux autem Keystut in castrũ Mariemburk delatus, illic in testudine forti uinctus, catenatus & côclusus, molestias captiuitatis biduo tantũmodo perferens, unius Lithuani Neophiti, apud Mariemburk demorãtis adiutus suffragio euasit. pallio siquidem albo cum cruce nigra se amiciẽs, omnes Cruciferos & ciues equo uectus fefellit. In siluam deinde densiorẽ & uastiorem perueniẽs, equo relicto in palude, diebus aliquot, persequutores euasurus, latuit. Noctibus tandem pedestri itinere gradum promouens, dum se uersus Lithuaniam ire credidit, in Mazouiã peruenit, ubi a filia germana Anna alias Danuta principe, consorte Ianussii Mazouiæ ducis cognitus, & ab ea cum magno gaudio exceptus. In Lithuaniam datis equis & armigeris deductus, magno solatio tam fratribus q̃ genti fuit. Congesto autẽ exercitu, captiuitatem suam ulturus, in Prussiã irrupit, & castrũ sancti Ioannis primum oppugnans conquisiuit & incendit. Ab inde ad castrũ Danczik uenit, & id quoq; conquirens, & Cômendatorem Ioãnem Collin cum multis aliis capiens, exussit. Applicauit post hæc ad castꝝ Eckersberg, & conquisitum incendit, multisq; spoliis oneratus redibat. Quem duo Commẽdatores de Rostemberg & Barthenstein cum exercitu persequuti conflixerunt, spoliaq; & captiuos excusserũt. Dux ipse Keystut, equo a Vernero de Vindeken deiectus, pedibus audacissime pugnans, deiectoris sui equo interfecto, per Cômendatorem de Nieszowa uulneratus, a Commendatore de Barthẽstein capitur, sed parũ prouide asseruatus. Iterũ Cruciferos fallens, de quo apud eos magni morsus habebãtur, captiuitatem euadens, & in Lithuaniã peruenit.

Cruciferorum uictoria.

keystuth capt⁹

keystuth vinculis exutus.

keystuth iterũ captus.

CAPVT XXVII.

Anno domini 1362 Vinricus de Kniprode magister Prussiæ, congesto numeroso exercitu ex domesticis & peregrinis primo Veris tempore castrum Kowno obsidione cinxit. Duces antẽ Lithuaniæ Olgerd, Keystut, & Patrikyg, obsidionem huiusmodi repulsuri, cum suis copiis aduenientes, feria quinta ante dominicam Reminiscere cum magistro Prussiæ certamine inito, uicti refugerũt. Quibus fugatis magister Vinricus strictiori obsidione castꝝ Kowno coartauit, machinarũq; crebra contusione & telorum ignitorũ proiectione debilitauit, tandẽ sabato in uigilia Paschæ, muro suffosso & castro accenso, ipsum cœpit, tamen murus suffossus ruens, plures mortalium de Cruciferorũ exercitu oppræssit, & in castro succenso magna multitudo Lithuanorũ ab incẽdio periit. Tria milia Lithuanoꝝ in ea obsidione cœsa & mortua referuntur, Voydath Keystuthi filius, cum trigintasex potioribus captiuitati reseruatus fuit. Dies resurrectionis dominice celebratus est, & missa per Bartholomeum Sambiẽsem Episcopum expleta fuit. Subsequenti uero die murorũ parietibus dirutis, & omnibus fossatis solo æquatis, ad castum Pisten exercitum Magister applicauit, quod a Lithuanis desertum reperiens, incendit. Et ad castrum Vielunya ueniens

1362

Castrum kowno obsessum expugnatur.

lunya ueniens, quartā die per impugnationē illud conquisiuit, euersoꝗ fun/
ditus castro Vielunya, cum multitudine captiuorum & spoliorū in Mariem
burgk rediit. Anno præfato undecima die Marcii & post, pluribꝰ diebꝰ ap
paruit Cometes in fine Aquarii prope Venerem. Caudam in piscibus uersus
orientem in locum Mercurii retorquens. Durauit ad quinꝗ hebdomadas.

Apparicio Cometes.

Vinricus magister Prussiæ, adueniente Comite Bauariæ Volffgango, anno
domini 1363 in die Agnetis motis castris, Lithuaniā grauissime in multis lo/
cis, præsertim in districtibus Parnrey, Eroglem, Labima, cœdibus, flammis,
& spoliis afflixit. Cui magister de Liuonia cum altero exercitu, in duo agmi/
na, quorū alterum magister, alterū Marsalcus regebat, dispartito, in auxiliū
aduenit, iunctisꝗ potentiis simul. In uniuersam Lithuaniæ regionē, Lithua/
nis decernere non audentibus grassabatur. Et multis captiuis onusti, in Prus
siam alter, alter in Liuoniā, nulla hostilitate lacessiti, redierūt. Resumpsit &
alterā in Lithuanos Marsalcus Prussiæ Hemyk Schindekop expeditionem
Et a castro Garthin per ducem Lithuanorū Patrikyg, qui illud probe tueba
tur repulsus, spoliato districtu Garthin, Prussiam cū captiuis remeauit. An
no domini 1364. Kazimirus rex Poloniæ, in terra & diocesi Gracco: nouum
oppidum Crzepicze iuxta fluuium Isthwartā fundauit. Castrūꝗ forte in lo
co palustri ac limoso ex muro coctili, non longe ab oppido fabricauit. Cuius
quidē oppidi ecclesiam parrochialem Iaroslaus Gneznē Archiepiscopus
de domo Bogoria, interpellationibus regiis acquiescens (hoc em̄ Bodzātha
Episcopus Gracco: petitus facere noluit) duas decimas manipulares mensæ
suæ in uillis regiis Zayanczki, & in Crzepicze in dotem contulit. Et Kazi
miro rege Poloniæ consentiente, limites diocesum confundens, præfati oppi
di iurisditionē occupauit, quum Isthwarta fluuiꝰ utriusꝗ diocesis limes per
petuus erat. Mathias episcopus Wladisla: dum annos duos & quadraginta
pontificatus sui exegisset, senio confectus, Episcopatū Wladislauiē nepoti
suo Sbilutho de Golancza, Præposito Wladislauiē: anno domini 1364 resi
gnauit. Is Mathias Episcopus ecclesiam in loco ciuitatis, quoniam prima ec
clesia ante castrū sita angusta, parum celebris habebatur, a fundamentis ad
consumationem. Item castrū Wladislauiē. Item castrū Raczansz. Item ec/
clesiā sancti Vitalis in Wladislauia, pulchro opere & muro coctili cōstruxit
& muro cinxit. Eodem anno principes Lithuaniæ castrū Kowno demolitū,
lignis & roboribus reficiebāt. Et pontem maximū in flumine Niemyen pro
tuendo castro constituerāt. Quam edificationē Cōmendator de Ragneta cū
exercitu ueniens, Lithuanis castrū reficientibus diffugiētibus, exussit & fun
ditus euertit. Interim Vinricus magister Prussiæ, cum maiori exercitu ad ca
strū Pistow aduenit, quod uacuum Lithuanis fugientibus reperiens, incēdit
Deinde ad castrū Vielunya admoto exercitu, inter pugnandum congesta li/
gnorū strue & incensa, ualidissimo uento adiuuante incendium, castrū Vielu
nya conquisiuit, multis Lithuanis in eo flamma pereuntibus, Capitaneus ca
stri Gastawdus captus, inter ducentium manus ad tabernaculum Marsalci,
ab Almanis occisus est. Cruciferorū autē exercitu ad propria redeunte. Dux
Lithuaniæ Keystut, clandestinis itineribus cū exercitu ingressus, omnē regi/
onem circa

Lithuania per Vinricum grassata:

Oppidū Crzepicze extructū

Castrum kowno dirutum reedificatur.

onem circa Iurgembork uastauit, & multa præda capta, in Lithuaniá reuersus est. Cómendatore de Iurgembork, paucos quosdam ex Lithuanis, qui tardius agmē sequebantur in deserto captiuante. Deinde Marsalco Prussiæ Samagitiá uastante, Keystut dux Lithuaniæ occurrens, extremum sui exercitus inuasit & prostrauit, prædaq; recuperata & strage aliquāta ædita, Marsalcum cū reliqua parte in fugam ægit. Hyems huius ãni. M. tricētesimi sexagesimi quarti intensione frigoris in Polonia animalia domestica, & siluestria, aues, & frugiferas arbores occauerat.

CAPVT XXVIII.

Nno domini 1365 Zemomislao duce Gnyewkouieñ, fratre germano Wladislai Loktek obeūte. Ducatus suus Gnyewkouieñ inter tres filios quos reliquerat Przemislaum, Lestkonē, & Kazimirum in hunc modum partitus est. Przemislao siquidē cessit Bidgoría, Lestkoni Iuniwladislauia, & Kazimiro Gnyewkow. Verū Przemislao & Lestkone non relinquentibus heredes, quum solus Kazimirus natu minor, in sortes fratrum successisset, & plures filios ac filias procreasset, fere singulis morte absumptis, unicus tantummodo suus filius Wladislaus a cādida cesarie albus cognominatus, & unica filia Elizabeth, superstites relicti sūt. Et filiam quidem Elizabeth præfati Kazimiri ducis, quum formæ præcellentis esset, Elizabeth regina Hungariæ, consors Karoli regis Hūgariæ, uelut cósobrinam tercio affinitatis gradu sibi iunctam, in regiá assumēs Eam regi Boszne Stephano Hisubus ban desponsauit. A qua pulcherrima filia Elizabeth ædita. A Lodouico rege Hungariæ & Poloniæ in cóiugium acceptata est, prima uxore eius filia Karoli regis Bohemiæ & Romanorum obeūte. Ex qua Lodouicus rex duas filias Mariam & Heduigim susceperat Wladislaus uero albus inconstantia laborans, & uaria fortuna iactatus, ad ultimū monachus factus est. Primum in Cistercio, postea alteram professionē faciens in Dwione ciuitate Burgundiæ, annis quattuordecim pro monacho & professo illic mansit. Anno præfato Iaroslaus de Bogoria Gneznen̄ Ecclesiæ Archiepiscastro Vnyeiow ad flumen Varta coctili muro psecto, Ecclesiam collegiatá sāctæ Mariæ in oppido Vnyeiow simili muro fundauit & cósumauit. Duosq; Prælatos uidelicet Præpositum & Archidiaconū Item quinq; Canonicos, septem quoq; Vicarios in ea creās, dotem sufficientem cuilibet adunxit. In eodem etiá oppido Vnyeiow monasterium & ecclesiam sub titulo sancti Nicolai, ordinis sancti Benedicti, subiciens illud Thinicen̄ monasterio, Cracco: diocesis edificauit. Cui in dote cōtulit, uillam Byeldrzikow cum omni iure supra fluuium Notesz sitam, ubi Ownya fluuius sibi commiscetur. Anno quo supra Keystut dux Lithuaniæ, copiis Lithuanorum & Samagittarum collectis, per siluarū inuia & latebras Prussiá ingressus, castrū Angerbork per uim expugnauit, uastataq; uicina regione, in Lithuaniá prædam duxit. Sequutus illum Aduocatus Samen̄, & aliqui ex Commendatoribus dum prædam raptam excutere nequiuerunt, districtum Eroglen uastarunt, spoliaq; in Prussiam retulerūt. Deinde quattuor duces Lithuaniæ uidelicet Olgerd, Keystut, Patrikyg, & Alexander, magnis potentiis

Zemomislaus Gnyewkouien̄ mortuus.

Ducatus diuisio.

Proles kazimiri.

Proles Lodouici regis.

Monachus fit Wladislaus

Ecclesia in Vnyeiow fundata.

prussia ingressa

Castrum Angerborgk expugnatum.

collectis, quadripartito agmine Prussiam ingressi sunt, eamque crudeli & barbarica uastatione afflixerunt. Expugnatoque castro Ragnetha, & aliis multis quoque uicis incensis, illic diis suis patrio ritu, uictimas de pecorū sanguine immolarunt. Nulla tandem resistentia reperta, octingētos captiuos ex christianis, Itē septuaginta equos maiores quos spadones uocāt referentes, Lithuaniam remearunt. Præterea magister Prussiæ Vinricus, barbaricam uastationē ulturus, proprio milite contentus, Lithuaniā in multis locis prædatus est, & multis damnis patratis, Lithuanis in siluis & munitionibus se continētibus, ducens non paruum numerū captiuorum, in Prussiā rediit. Sub eo tēpore Szuriuil & Buthaw germani Olgerdi & Keystuthi ducum, cū nonnullis Lithuanorum Boyariis & nobilibus Prussiam uenientes, fidem christianā baptismo apud Konigsbergk suscepto, professi sunt. Magister autē Prussiæ Vinricus alteram expeditionē in Lithuanos agens, aliquot eorū munitiōes cœpit ac incendit, & cum præda in Prussiam regressus est. Quo regrediente Lithuani per itinera occulta, Prussiam circa Nordembork ingressi, maxima damna hominibus incautius se gerentibus intulerunt, & cœde multa ædita, cum spoliis & captiuis euaserunt. Keystuth quoque Lithuaniæ dux, etiam expeditionem contra Prussiam resumens, castrum sancti Ioānis impugnauit & cōquisiuit, ac spoliatū incendit, necatisque plurimis fidelibus, cæteros ligatos in Lithuaniam traxit. Anno domini 1362 Vinricus magister Prussiæ, peregrinorū & forensium militum motus aduentu, binam eo anno in Lithuanos expeditionē ægit. Et magna uastatione facta, captiuatis pluribus Lithuanōrum, in Prussiā rediit. Quem dux Lithuaniæ Keystuth insequutus, tam secreto & silenti agmine Prussiam ingressus est, ut parū abfuit, quin castrū Insterbork interciperet, & Cōmendatorem prādio se reficientem captiuaret. Egre itaque & castrum defensum, & Cōmēdator saluatus est. Omnibus tamē equis & rebus quæ ad Cōmendatorē pertinebāt receptis, duobus districtibus spoliatis & incensis, cum præda pecorū & captiuorum, in Lithuaniā euasit. Propter quod magister Prussiæ Vinricus terciam in Lithuanos expeditionē mouit, & longius progressus uastauit singula. Ac supra fluuium Memen castrū & pontem edificauit, clandestinas Lithuanorū irruptiones restricturus. Eam edificationem Keystuth impedire bina uice conatus est, sed abinde fugatus & repulsus est. Eodem anno Bodzantha de Iankowo nobilis de domo Rosarū Episcopus Graccouiēsis uisu perdito, obiit, hic oppido Bodzanczin, situm & nomen indidit. Anno domini 1367 Bithomień ciues furore acti, Plebanum & Prædicatorem submerserunt. Et ex hoc uenæ argenti & plumbi cessauerūt. Eodem āno ex propriis militibus Prussiæ magister Vinricus cōparato exercitu, & tradito Hērico Schindekop Marsalco generali, in terras Lithuaniæ misit. Qui nullam resistentiam reperiens,førociter & gradu concito quinque districtus uastauit, usque ad Kowno grassatus. Octingētosque captiuos & plures equorū & pecorum greges abduxit. Anno domini 1368 Lithuani cū duce Keystuth ad Poltowsko castrum & oppidum Episcopi Plocen̄ insperate peruenerunt. Et oppido quia munitum non fuerat illico potiti, Castrū, quum crebris lignorū pinnatorum struibus defenderetur, menibus in propinquo appositis.

Prussia uastat.

Lithuania uastatur.

1363

Lithuania uastatur.

Prussia uastat.

Bodzantha Episcopus Graccouien̄ mortuus.

Lithuania uastatur.

positis incenderunt. Ex quo incendio serpente flamma castrũ & homines in eo conclusi cõburebãtur. In uicinas deinde uillas populatione extensa, cum multa præda celeri cursu diffugerunt. Anno dñi 1369. Lodouicus dux Bregeñ ad honorem sancti Ioannis baptistæ & sanctæ Heduigis, Collegiatã ecclesiam & certum Canonicorũ numerum in Brega instituit. Impetrato a sede apostolica priuilegio, ut Decanus illius, solẽnibus diebus mitra utatur Põtificali & baculo. Item fundauit Mansionarios qui horas beatæ uirgini psallerent. Reliquit duos filios Venceslaum & Henricũ. Venceslao autẽ immatura morte obeunte, Henricus solus paternam sortem possedit. Eodem ãno Vinricus magister Prussiæ in Lithuaniam lapides, cementum, & lateres, castrum constructurus secum uehens. Ad fluuiũq; Niemyen perueniens, multam materiam pro erigendo muro a Lithuanis reperiens, castrum a fundamentis nomen ei Gotisuerder. i. insula dei imponens iniciauit, & infra tẽpus semestre consumauit, præsidioq; militum forti ei imposito, pro die Petheco stes terram Lithuaniæ circum circa depopulatam exussit. Lithuanorum autẽ duces Olgerd & Keysluth super extructione castri furore & indignatione pleni, magistro Prussiæ discedente, contra castrum Gotisuerder aduenerunt Et quinq; heddomadis illud assidue nocte & interdiu expugnando conquisierunt. Maioriq; parte præsidii trucidata, cæteros in uincula coniecerunt. Deinde Henricus Marsalcus Prussiæ in magno exercitu Lithuaniã intrauit. Et castrum Beyery circumdedit, ac uehementi impetu expugnatum conquisiuit. Requisitus autẽ per nuncios ducis Keysluthi, ut castrum exquisitum, anteq̃ in eum grassetur, redderet. In indignationẽ uersus, & castrum cũ noningentis Lithuanis simul conflagrauit, cæteros uincit. Dux Keysluth mansuetiori usus animo, colloquium petiuit, ubi captiuorũ permutatio hinc inde sequuta est. Sed tunc dux Keysluth cõminatus est Prussiã se pro ãno futuro aduenturũ. Ea cõminatione Vinricus magister Prussiæ motus, duplicem itẽ rum eo anno in hyeme, in Lithuanos expeditionẽ per Marsalcum Henricũ Schindekop ægit. Et in utraq; feroci cœde & flamma in Lithuanos debachatus est. Anno domini 1370. Cõminationes suas cõtra Cruciferos de Prussia, ãno superiore prolatas Keysluth Lithuaniæ dux impleturus, Thartarorum, Ruthenorum, & cæterorũ Barbarorum quæsitis præsidiis, ingenti equtatu peditatuq;, una cum Olgerdo germano suo aduenit. Et districtum Sãbieñ bipartito exercitu uastauit, & incendit. Deinde ad castrũ Ortelsbergk duxit exercitum, & illud conquirens incendit. Ab inde uersus Rudow alias Rowdin castra metatus est, ubi Prussiæ magister Vinricus cũ omnibus potentiis etiam ultra peregrinos milites, ciues, & agrestes armãdo aduenit. Et Barbaros in dominica Exurge quare obdormis, inuasit. Et atroci pugna cõmissa, Henrico Schindekop Marsalco Prussiæ, & uiginti fratribus de ordine. Centumq; armigeris de parte Cruciferorum, mille uero Barbaris, cadentibus. Duces Lithuaniæ dato signo receptui, pro uictis abierũt, & proximis siluis se commiserũt. Aduenit post hæc Lupoldus Austriæ dux, ordini in auxilium. Cuius suffragio Magister & ordo freti, in Samagittiã quadripartito agmine descendens, fere uniuersam Samagittiam incendiis subiecit. Cœsisq;

Ecclesia Collegiata Bregeñ instituta.

Gotisuerder castrũ erectum.

Lithuania uastatur.

Prussia uastat.

Cruciferorum uictoria.

Lodouicus dux Bregeñ 1369

1370

x 4 senibus

ſenibus & impuberibus, puberes in magno numero captiuos Pruſſiam reduxit. Quem abeunte dux Lithuaniæ Keyſtuth ſequutus, caſtrum & diſtrictũ Gogelanken inuaſit & expugnauit. Et multis utriuſq; ſexus hominibus cæſis aut captis, propere in Lithuaniam refugit. Commendator uero de Iuſterbork Vigandus de Beldersheim eo diſcedente, in Lithuaniã ingreſſus, uillas nondũ uaſtatas inuaſit. Et multis captiuis atq; ſpoliis potitus, in Iuſterbork regreſſus eſt.

Lodouicus

keyſtuth cum Lithuaniæ ducibus caſtrũ wladimirienſe obſidet.

CAPVT XXIX.

Vdita morte Kazimiri regis Poloniæ, dux Lithuaniæ Keyſtuth cũ Lubardo cæteriſq; Lithuaniæ ducibus, caſtrũ Wladimirieñ obſidione ſtrinxerunt. Petraſſius uero Turſ ki lancicita, Capitaneus caſtri, comminationibus eorũ territus, ſaluis rebus ipſius quas ſecum eduxit, caſtrum utrũq; Lithuanis tradidit. Illi autẽ caſtro ligneo contenti, caſtrum nobile muratũ iam prope perfectũ, quod impenſis præfati regis Kazimiri tricenti homines, & multa iuga boũ atq; equorũ integro bienio cõſũmauerãt, euerterũt, Et uſq; ad fundamenta in perpetuã ruinam redegerũt. Amplius per terram Lublineñ Olgerth & Keyſtuth duces Lithuaniæ ingredientes, terram Sandomirieñ uaſtauerunt, & prædam citato agmine abegerunt Inter alias prædas lignum Crucis uiuificũ, ex Caluo monte receptum abducebant. Et quũ eſſent in finibus Poloniæ, currus in quo uehebatur lignũ crucis, repente ſubſtitit, nec ullo modo moueri potuit. Flamẽ autẽ Lithuanicus dixit, currum moueri non poſſe, niſi crux in locum ſuum redderetur. Moxq; in Caluum montẽ per unum nobilem captiuũ, Polonum, Karabolam dictũ ob id libertate donatum, remiſſa eſt. Inſuper Haſſo miles de Huchtenhayn, filius Haſſonis de Vedel, Capitaneus Othonis Marchiõis Brandenburgeñ filii Lodouici olim regis Romanorũ, caſtrũ Santhok cũ paucis & fere agreſtibus obſidione cinxit, & per deditionẽ accepit. Lodouicus autẽ rex Hungariæ, per oratores Polonorum, Florianũ Epiſcopum Graccoṽ & Ianuſſium regni Poloniæ Cancellariũ, ut regnum Poloniæ ſuſciperet, ſollicitatus. Impugnantibus aliquibus Hungarorũ conſiliariis recuſauit, ad extremum tamen petitione uictus, ſuſcepit. Cui Sandecz adueniente, multitudo Prælatorũ & Baronum

Miraculum.

Otto Marchio Brandenburgeñ

Lodouicus regnum Poloniæ ſuſcipit.

Baronum Poloniæ occurrit, & Graccouiam perduxit. Processiones autẽ ecclesiarum & omnes ordines ciuitatis Lodouico ad montẽ Lassotinum obuiã exiuerunt. Et uexillo urbis Graccoui. in quo arma ciuitatis cum clauibus picta erant, præcedente, omnium artificum cũ eorũ picturis uexilla subsequebatur. Quibus ordinatim regi oblatis, ipse cum maxima pompa Graccouiam ingressus, & castrum ascendit. Altera autẽ die perquirente Ianussio Szuchiuilk Decano Graccouieñ, & Cãcellario regni Poloniæ, An testamẽtum regis Kazimiri, rite & ex integro exequẽdum foret. Lodouicus rex legittime & integro exequendũ respondit. Reiecta tandem ad cõsiliarios huiuscemodi percunctatione. Decreuerunt Prælati & Barones Poloniæ, omnes donationes regis Kazimiri robur habere, præter donata duci Kazimiro Stetineñ, & Niemyerza ac Ioanni filiis naturalibus regis Kazimiri. Kazimiro eñi duci Stetineñ, propter unitatem regni, terras Siradieñ, Lancicieñ cum earũ castris detrahendas censuerunt, & in solo ducatu Dobrzineñ & castris ac oppidis Bidgostieñ, Velathow, & Valcz contentari debere. Sic & Niemyerze, atq; Ioanni filiis naturalibus regis Kazimiri in toto donata rescissa sunt. Cæteræ uero omnes donationes secundũ testamentum effectum sortite sunt. Iniecta tãdem per Iaroslaum Archiepiscopum Gnezneñ & Barones maioris Poloniæ difficultate, ut in Gnezna coronaretur. Floriano præsule & Baronibus Graccouiensibus refellentibus, Lodouicus rex secundũ reges immediate sese antecedentes, Auum & Auũculum uidelicet Wladislaũ Loketkonẽ, & Kazimirũ secundũ, coronatus est in ecclesia Graccoũ dominica post Martini, quæ fuit decimaseptima mensis Nouembris, per præfatum Iaroslaum Gnezneñ Archiepiscopũ, assistentibus ei Floriano Graccoũ & Petro Lubuceñ episcopis. Præsentibus & inspectãtibus Elizabeth Hungariæ regina antiquiore, genitrice regis cum Heduigi regina Kazimiri regis Poloniæ relicta Et duabus filiabus regis Kazimiri Anna & Heduigi, præsentibus Kazimiro Stetineñ & Dobrzineñ, ac Wladislao Oppolieñ ducibus. In ipsis autem primiciis regni, mox Wladislao Oppolieñ duci terram Vieluneñ cũ uniuersis castris. Item castris & oppidis Holstein, Crzepicze, Bobolicze in terra Graccouieñ Item castro & oppido Brzesnicza in terra Siradieñ, Prælatis & Baronibus Poloniæ improbãtibus, rex Lodouicus contulit. Et feudum tam a duce Stetineñ Kazimiro, q̃ a duce Wladislao duce Oppolieñ accepit. Exequiis deinde regis Kazimiri in eam diem obmissis, die Martis decimanona Nouembris, per regẽ Lodouicum & officiales regis Kazimiri per ecclesias solitas, cum cerimoniis ac oblationibus pompose celebratis ac peractis, rex Lodouicus in maiorem Poloniã processit, & in ecclesia Gnezneñ solium & thronum regium præparatum, conscendere negauit. Ne ad sui ludibriũ uerteretur, sed cito euoluens se de Gnezna in Posnaniam transiuit, postea Graccouiã redeunte. Elizabeth regina genitrice suã instante, Heduigis regina Kazimiri regis relicta portionẽ suam accepit, quæ solum ad tricentas triginta tres marcas & dimidiam argenti, & mille marcas latorũ grossorum tendebatur. Ad paternamq; domũ reuersa, Ruperto ducis Legniceñ Venceslai filio nupsit. Filiæ uero regiæ, Anna & Heduigis cum omni thesauro, auro argento, unionibus

Kazimiri testamentum confirmat.

Lodouicus coronatus.

to, unionibus, cortinis, & suppellectili a patre eis largita, per Elizabeth reginam in Hungariã translatæ sunt. Vbi a Lodouico rege locato iudicio, quasi non de legittimo thoro natæ forent, abiudicatum est illis ius, successio, & hereditas regni Poloniæ. Ne potentes maritos sortitæ, nouarent res pro regno Poloniæ consequendo. Ha scelus abhominabile propter regnũ quod & tede socios habere nolunt, filiæ regis Kazimiri, nedũ regno spoliatæ, sed & tanq̃ de thoro spurcissimo ac illegittimo inhonestatæ & infames redditæ sunt. Desponsatæ tandem fuerunt, maior natu Anna Comiti Ciliæ Vilhelmo. Altera Heduigis Romero duci. Rex insuper Lodouicus genitrice sua ut fertur Elizabeth instigante. Ne alius rex a Polonis substitueretur, coronam regni poloniæ materialem, sceptrum, pomum, gladium, & cætera insignia regia in Hungariam accepit.

Scelus abhominabile

CAPVT XXX.

1373

Egressio e monasterio

Nno autem domini 1373 pcepta Kazimiri regis Poloniæ morte Wladislaus alb⁹ dux Gniewkouieñ, ut erat præceps & instabilis de relligione ex Diuione Burgundiæ monasterio sancti Benigni, ubi prope quattuordecim annis moratus est, excessit. Et spe dispensationis apud papam in Auinione frustratus, Lodouicũ Hũgaræ & Poloniæ regem in Buda adiit, instãdo ut regis promotione dispensationẽ cõsequeretur, sed uix assiduis obsecrationibus reginæ Hungariæ Elizabeth iunioris Wladislai albi neptis, rex Lodouicus expugnatus (minus siquidẽ grate ducem Wladislaum albũ intuebatur) secum oratores suos in Auinionem ad Gregorium papam undecimũ misit, ut dispensatus ducatũ phas illi esset repetere, repulsam autẽ passus, in Poloniam diuertit. Et die Veneris in crastino natiuitatis Mariæ, tria castra Wladislauieñ, Gniewkouieñ, & Zlothorieñ, uno eodem die sine armis inuasit & conquisiuit. Altera autẽ die, & erat sabbati, castrũ Sarleñ oppugnauit, & in crastino die dominico per deditionẽ accepit. Sãdiuogius autem de Subino, Capitaneus maioris Poloniæ, ueloci nuncio in Hungariã misso, regi Lodouico castrorũ occupationem significauit exercituq; maioris Poloniæ propere collecto, Wladislauiam uallauit, regiis autẽ litteris aduenientibus. Dux Wladislaus albus, metu regis a nobilibus desertatus, castra singula quæ occupauerat, Sãdiuogio de Subino Capitaneo maioris Poloniæ resignauit. Et gratiam regis quæsiturus in Hungariã perrexit, ubi nullam gratiam consequutus. Castra Zlothoriã & Gniewkow anno domini 1375 per quosdam exploratores intercepit, & assiduis oppugnationibus ac captiuitatibus maiorẽ Poloniam molestauit. Sandiuogio autem de Subino inuasiones prohibere nequeunte Iaszko Kmitha, de domo Sreniuitarum, Capitaneus Siradieñ cum gentibus Siradiẽsibus uersus Zlothoriam processit. Currusq; sui ab exercitu semoti, per gentes Wladislai albi capti sũt, Iaszko uero cum Barthossio de Vissemburk. Capitaneo Bresteñ potentiis coniunctis, prope Gniewkow ducem Wladislaum albũ cõflixerunt & fugarũt, & gẽtes eius strage deletæ aut captæ, cæteræ dispsæ sunt. Ipso duce uix per nauem in alteram partem Istulæ euadente. In sequenti autẽ ãno præfatũ Wladislaum albũ Gniewkouieñ ducem, Sandiuogius de Subino, Capitaneus

Wladislaus Albus monasterium egreditur

Vna die tria castra occupat.

1375

Iaszko kmitha.

Sandiuogius de Subino.

Capitaneus maioris Poloniæ, dux Kazimirus Stetineñ & Dobrzineñ, Barthossius de Vissēburk Capitaneus Cuyauiæ, & Barthossius de Szokolow in castro Zlothoria obsederunt, castriq; proditionē quodam Hankone Bresteñ molendinatore pollicente, dux Wladislaus albus præsciens ex cruciatu & candelarū incendio Hankoni inflicto, subordinauit generū Hankonis molendinatoris, ut milites Sandiuogii castrū quasi per traditionē accepturi ingrederētur. Et quum nocte uigintisex ingressi fuerunt per demissionē cratis supra portam comprehensi ac interfecti fuerūt. Eiectoq; Hankone molendinatore cum genero ipsius extra portam castri, iussu ducis Wladislai albi conflagrati & incensi sunt. A mane autē incipiendo per totam diem castrum ab uniuerso exercitu obpugnatū est, ubi Kazimirus dux Stetineñ & Dobrzineñ iactu lapidis uehementer lesus, in breui uita functus est, uidelicet āno Christi 1377 in mense Ianuario. Hic dux Kazimirus fuit prodigus & instabilis, corpore debilis, sed uehemens & animosus, in curiis plurium regum enutritus. Facta autem compositione inter ducem Wladislaum albū & obsidentes, deditoq; castro, & omnibus captiuis manumissis. In expensis Barthossii de Vissemburk, & Barthossii de Sokolow ad regem Lodouicū in Hungariā dux Wladislaus deductus, post plures tractatus regi Lodouico ducatu Gniewkouieñ pro decem milibus florenorū uendito, & Abbacia insigni in Hungaria ordinis Cisterciensis, in qua uitam degeret, accepta, reconciliatus illic constitit, habitationē deinde Pannonioꝝ pertesus, relicta Abbacia, in Diuione monasterium transiit, ibi moriendum salubrius ratus. Eodem anno 1376 Elizabeth regina Hūgariæ antiquior regnū Poloniæ, quod anno præcedenti filio suo regi Lodouico resignauerat, denuo regendum cum importuna instantia extorquendo reassumpsit. Et ingredieti per Sandecz Poloniā, occurrentes nobiles Sandomirieñ & Gracco: retulerunt ei in Bochnya totam potentiam Lithuanorū parasse arma contra Poloniā. Quæ respondit non eos debere curare, quoniā filius suus rex Lodouicus tam longā ualidamq; haberet manum, ut Lithuani, & omnes in circuitu nationes tremerēt ad ipsius nominationem. Duces autē Lithuanorū Keystuth, Iagello, Vithowdus, quem Vitoldum uulgariter appellāt ex Troki, ex Vilno, & Grodno. Item Lubardus ex Luczko, & Georgi⁹ ex Belsz, per uastas solitudines terræ Lublineñ silenti & citato agmine usq; ad fluuium Szan, secūda die Nouembris peruenerunt, uniuersamq; orā inter Istulam & Szan, usq; ad Tarnow uastauerūt Homines utriusq; sexus in seruitutem abduxerūt, sacerdotes, impuberes, & senes trucidarunt, ecclesiasq; exusserunt. Quorū concursus Petrassius filius Cztani, germani Ianussii Archiepiscopi Gnezneñ, arrepta coniuge & infante nouiter ædito, nondum baptisato, de uilla Baranow, per medios hostes in equo exiliēs, uix per fluuiū Istulæ euasit. Relicta domini Michaelis de Tarnow Castellani Vislicieñ eodem die, cum grandi apparatu ad reginalem maiestatē Graccouiam ibat, sentiens Lithuanorū aduentum, relictis curribus, equis, & omni apparatu, per famulos citissime in nauigium Istulæ inducta, uix manus Lithuanorum euasit. Elizabeth uero regina Hūgariæ, molestias ex uastatione Lithuanorum lenitura. Coreas dominica in crastino sancti Nicolai, quis

Proditionis merces.

1377

kazimirus iactu lapidis lesus tandē mortuus.

1376

Lodouici aduentus in Poloniam.

Polonia a Lithuanis vastata.

Elizabeth regina Hungariæ.

colai, quis octuagenaria foret, instaurãdo aspiciebat, uiditq; ex castro Graccouieñ Hungaros cum familia Przedbory de Brzeze propter fœnũ contendere (plerosq; nam currus in forum Gracco: cum blado & fœno uenientes, Hungari ex animi maliuolentia occupabant. Ad quorũ repræssionẽ præfatus Przedborius miles de Brzeze, ne suis curribus rapinam intulissent, familiam iuxta domũ suam ad portam Bochnensem quæ in Kazimiriã ducit, posuit) missoq; Iaszkone Kmitha de domo Srenieuitarũ, Capitaneo Gracco: ut litem dirimeret, illico equo uectus superuenit, seditionẽq; molitus iussu reginæ extinguere. Ab uno Hũgaro, cuius sors ignota erat, telo Hungarico in collum percussus, ex equo defluens expirauit. Cui⁹ morte uulgata, fratres, cognati, & familiares sui in magna multitudine cõcurrerunt, in furiãq; uersi, uniuersos Hungaros, parentando morti sui affinis, nemini parcendo occiderũt. Quidam miles Slauus Michael Pogan, de uestibulo, seu de cellario sui hospicii extractus, miserabiliter occisus est. Duo adolescentes ingenui Hungari, a Przedborio ad cuius domũ cõfugerãt, cameræ potiore inclusi, Przedborio in castrum discedente, fracto ostio, argenteis cingulis & uestibus nudatos, familiares Przedborii perimerunt, & peremptorũ corpora intra muros proiecerunt. Centum sexaginta Hũgari eo die cœsi sunt. In sacello ambitus ecclesiæ sancti Frãcisci sepulti, quod ex bonis Hungarorum dotatum, ab eo die sacellum Hungarorum nuncupationem accepit.

Iaszko kmitha interẽptus

Hungari cœsi 160 numero.

CAPVT XXXI.

Regina post paucos dies e Graccouia in Hungariam tristis rediẽs filio suo regnum Poloniæ iterũ gubernandũ resignauit. Lodouicus autẽ Hungariæ & Poloniæ rex, uastationem terræ Sãdomirieñ ulturus in Lithuanis, anno sequenti per alpes Sanoceñ cũ copiis Hungarorum uersus Sãdomiriã uenit, & confluentibus ad illum Baronibus Poloniæ, uidens copias ualidas, Gracco: & Sãdomirieñ milites sub ducatu Sandiuogii de Subino, tunc Gracco: Capitanei, ad expugnãdum castrũ Chelmeñ transmisit. Ipse uero cũ residuis uersus Belsz perrexit. Et Graccouieñ quidem ac Sandomirieñ exercitus, expugnato infra octo dies castro Chelmeñ, insup & aliis castris uidelicet Grabowiecz, Hrodlo, Seuolosz expugnatis, ad regem Lodouicum in obsidione castri Belsz cõmorantis peruenerunt. Vbi Keystuth dux Lithuaniæ, sub saluo conductu introductus, pacem his conditionibus composuit. Vt captiuis quos Lithuani cœperãt restitutis, Georgius dux castrũ Belsz regi daret, & gratiæ illius se deuoueret. Deditione itaq; castri facta, Lodouicus rex duci Georgio, castrum Belsz obligauit. Aliudq; castrum Lubaczow adiecit, & centum marcas ãnui census in Bochnya ad tempora uitæ inscripsit, ut regi regnoq; Poloniæ fideliter inseruiret. Orta autẽ inter Hungaros & Polonos contẽtione, Petrus Zaffraniecz miles de Luczicze, in facie uulnerat⁹ fuit, & ne res in grandem procederet seditionẽ, rex Lodouicus Petro Zaffraniecz castrũ regium Piesczkoua, skala, ppetua donatione dedit, crescentem seditionẽ extinxit. Et quia Wladislao duci Opolieñ rex Lodouicus plures districtus & castra in terris Russiæ ppetua largitione donauerat, Ideo ut eorum accessio ad regnum Hungariæ facilior fo-

Seditio Hũgarorum & Polonorum.

ret, ducatum

ret, ducatum Dobrzinẽsem cum castris & oppidis Bidgostia, Wlathow, & Valcz, ex morte Kazimiri ducis Stetineñ deuoluti. Item ducatum Gniewkouieñ decem milibus florenorũ, a duce Wladislao albo comparatũ, illi perpetuo donauit. Districtus uero castra, oppida, & uillas Russiæ, Hungaris (Polonis nequicq̃ improbãtibus) partitus est. Horrentibus autẽ Polonicã auram, rege Lodouico & regina Elizabeth antiquiore, rex Lodouicus Wladislao duci Oppolieñ regnum Poloniæ gubernandum cõmisit. Anno tandẽ domini 1381. Elizabeth regina Hungariæ, regis Karoli relicta, filia Wladislai Loktek, & soror Kazimiri Poloniæ, genitrix uero Lodouici Hũgariæ & Poloniæ regum, uigesimanona Decembris in ætate grandeua, in castro Budeñ mortua. Et in monasterio in insula Budensi sepulta, rex Lodouicus in medio quadragesimæ uocatis Prælatis, & Baronibus Poloniæ in Budam. Gubernatores regni Poloniæ, Zauissium episcopum Gracco: Dobeslaum de Curoswanki patrem eius Castellanum Gracco: & Sandiuogiũ de Subiño Palatinum Kalissieñ, & Capitaneũ Gracco: constituit, qui regnum Poloniæ pertranseuntes, largas expensas fecerunt, bona pauperum diminuentes. Iudicia & terminos proclamarunt, & causas non audierunt, nec ullam iusticiam administrarunt. Sentiensq; rex Lodouicus uiribus se destitui, anno domini 1382. filiam suam natu maiorẽ Mariam, Sigismundo Marchioni Brandenburgeñ quartumdecimũ ætatis ãnum agẽti, filio Karoli olim imperatoris Romanorum & regis Bohemorũ ex Elizabeth Boguslai ducis Stolpeñ progenito, copulauit, uocatisq; pro die sancti Iacobi Polonis ad Solium alias Swolen, oppidum & castrum Hungariæ prope Cremniciam, Prælatos & Barones Poloniæ ad suscipiendum in regem Poloniæ Sigismundum Marchionẽ præfatum Brandenburgeñ, & præstandum ei homagium per iuramentũ fidelitatis, compulit. Missoq; Sigismundo ad suscipiendum regni Poloniæ possessionem, plerasq; in regno Poloniæ insolentias amputare & exterminare præcepit. Qui castrum & oppidum Koszmin. Item duo fortalicia Nabisziczc, & Koszminiecz, breui expugnauit. Castrũ uero Nodolanow, Barthossio pacta secum inita nõ seruante, circũsedit. Sed quũ illius expugnatio difficilior censeretur, copias Polonicas & Hungaricas in Mazouiã traducens, ducatũ tantummodo Semouiti, præstare Lodouico ut poloniæ regi homagium detractanti. Ianussius enĩ alter dux Mazouiæ, dudum in ditionẽ regiam cẽcesserat, uastare spoliis & incendiis cœperat. Interim uero Lodouicus rex Hungariæ & Poloniæ apud oppidũ Hungariæ Tirnaua tredecima Septembris fatis interceptus est, ad Albamq; regalem relatus, in sacello ab eo dotato, sepultus. Quum apud Polonos annis duodecim, apud Hungaros uero annis quadraginta regnasset. Cuius excessu Sigismundus Marchio per festinũ nuncium sibi denunciato, de agro Mazouico excessit, uersusq; Posnaniã perrexit. Et a Posnaniensibus ciuibus congruo honore susceptus, fidelitatis iuramenta exegit. Temporibus istius regis Lodouici, nulla stabilitas, nullaue iusticia in regno Poloniæ fuit, bona pauperũ rapiebãtur, negociatores ac uiatores deprædabantur. Prælati ac nobiles cum eorum rebus, equis, & suppellectili de regno captiuati educebãtur. Exactiones sæpenumero, cõtra pa

y cta & promissa

Wladisla⁹ dux Oppolieñ regni Poloniæ gubernator.

1381

Mors Elizabet

1382

Sigismundus Marchio Brandenburgeñ.

Lodouicus rex Hũgariæ & Poloniæ mortuus.

cta & promissa regis, tem pore coronationis facta, exigebantur. Sed præla/tis resistentibus raro soluebantur. Iniuriam passi pro complemento iustitiæ in Hungariam currebãt, quos rex ad reginam genitricem suam, & uiceuersa regina ad filium regem Lodouicum remittebat. Litteris apportatis, quæ ex Cancellaria regis graui pecunia redimebantur. Capitanei minime parebant propriis dumtaxat commodis incumbendo.

CAPVT XXXII.

POst mortẽ regis castra Russiæ Crzemienyecz, Oleszko, Hrodlo, Lopatin, Snyatin, duci Lubardo tunc castrum Luczko obti/nenti, Hũgarorum milites quibus Lodouicus rex castra commi/serat, prodiderunt & uendiderũt. Et regina Hũgariæ Elizabeth plerosq; eorũ in carceres coniecit, alios capite mulctauit. Eodem anno apud Radomske oppidum, pro die sanctæ Katharinæ conuentu habito, regnicolæ Poloniæ alteri ex filiabus regis Lodouici præstare homagium concluse/rũt. Prudentem principem personalem residentiam facturũ eidẽ iungẽdum & Sigismundum abiciendũ, clandestina decoctione includendo, scripto & sigillorum appensione roborarunt. Bodzantha Archiepiscopo Gnezneñ, & Damaratho Castellano Posnanieñ ac Capitaneo maioris Poloniæ contra/uenientibus, sancti Nicolai uero lucescente die magnus Visliciæ conuentus haberi cœptus est. Cui Sigismundus Marchio interfuit. Duo etiã Episcopi Stephanus Agrieñ, & Ioannes Cenadieñ, totidemq; Barones ab Elibabeth Hungariæ regina uenerunt, præcati sunt, ne cui alteri, sed nec Sigismundo Marchioni, fidem & subiectionem præstarẽt, donec per reginã de utraq; filia certior ordinatio fieret. Quapropter conclusio apud Radomske habita ratificata est. Cui Archiepiscopus Gnezneñ Bodzãtha, & Capitaneus ma/ioris Poloniæ Damarathus, assẽtire coacti sunt. Ex Vislicieñ dieta Sigismũdus Marchio Graccouiã uenire desiderauit, sed Dobeslao de Curoswanki, Castellano Graccou: dissuadente, non est admissus. Sed in Niepolomicze exinde in Bochnya & in nouam Sandecz deductus, & sumptu Polonico pro/curatus, in Hungariam rediit. Deinde Elizabeth regina Hungariæ fatigata & sæpenumero adhortata est per proceres Poloniæ, ut unam ex filiabus su/is ad Poloniam regnaturam mitteret, quos in conuẽtione Siradieñ ante pe/nultima Februarii, 1383 celebrata per Nicolaum Vesperimeñ Episcopum, & duos Barones Hungariæ patentibus litteris a iuramẽtis & fide, qua filiæ Mariæ & Sigismundo Marchioni sponso eius se deuinxerãt absoluit. Et al/teram filiam natu minorem Heduigim pro festo Paschæ in Poloniam mittere promisit. Post hoc uigesimaoctaua die Marcii predicti anni in conuentio/ne Siradieñ, Semouitus dux Mazouiæ, rex Poloniæ decernebatur, tamẽ totum negocium dilatũ & suspensum est ad Heduigis filiæ regis Lodouici aduentũ. Quare prefatus Semouit9 dux Mazouiæ, uolens decretum de se factum exequutioni demandare, personam suam occultãdo cum Bodzantha Archiepiscopo Gnezneñ in Graccouiam processit, sed aduentu suo publicato, septima Marcii Graccouiam ingredi non est permissus. Declinauit ergo cũ Bodzãtha Archiepiscopo Gnezneñ in curiã sancti Floriani extra muros Graccouieñ

Conuentus in Radomszke

Graccouieñ, quam idẽ Bodzantha Archiepiscoꝛ existens Prepositus sancti Floriani muris insigniuerat & construxerat. Ibiq; latitare non ualens, a cõsu libus Graccouiẽsibus & quibusdam nobilibus legationem accepit, ꝙ nisi ab scederet, uariis modis eũ uexaturi, propter imminens ciuitati periculũ. Qui quum circa curiam sancti Floriani, in nocte festi Pẽthecostes custodiam ad/hiberet, tandem die sequenti sole oriente Graccouiam reliquit, & per Prosso uicze in Nouam ciuitatem Corczin perrexit, ubi quindecim diebus immora ratus, Heduigim filiã regis oppetiebatur & expectabat, uolens eam suasu & suggestione plurium, si sponte nõ daretur, rapere, & per eam regnum Po loniæ obtinere. Prelati autẽ & proceres Poloniæ ad excipiendam & inducen dam Heduigim filiam regis Lodouici in nouam Sandecz, pro festo Penthe/costes iuerant, quos regina ad se in Cassouiã trahens & uocans promissa im mutauit & conclusit, pro festo Martini proxime futuro Heduigim filiam re giam in Graccouiã missuram. Semouitus ergo spe sua frustratus, Conuenti onem generalem apud Siradiam pro die sancti Viti omnibus Polonis indi/xit. Illi autẽ pleriq; singuli, Semouiti ducis ædicta & comminationes asper/nati sunt. Solus Bodzantha Archiepiscopus Gnezneñ, cum nonnullis ma/ioris poloniæ iuuenibus militibus Siradiam aduenieiis. In monasterio fra/trum predicatoꝝ Semouitum ducem Mazouiæ, regem poloniæ, eũ in altũ cum aliis leuando, pronunciauit. Propter quod exercitus Hungarorum duo decim milia armatorum, duce Sigismundo Marchione Brandenburgeñ, ha bente in suo comitatu Demetrium Archiepiscopum Strigonieñ, post festũ sancti Iacobi per nouam Sandecz aduenieñs, & per terram Radomieñ, au/cto exercitu Graccouiensibus & Sandomirieñ militibus, Mazouiã intrauit Et singula quæ ad Semouitum ducem pertinebãt, uastauit & crudeliter incẽ dit. Deinde uigesimaquinta Septembris Brzescze ciuitatem Cuyauiæ obsi dione cinxit, quoniã ipsa duci Semouito parebat, & sub undecim diebus qui bus obsidio continuabatur, Cuiauieñ terra perinde ac hostilis a Polonico & hungarico exercitu uastata est. Donec Wladislaꝰ dux Oppolieñ, Vieluneñ & Dobrzineñ mediatorem se ponens, inducias pacis in festum paschæ dura turas inter Sigismundũ Marchionem, & Semouitũ Mazouiæ ducem ordi/nauit, Damaratho etiã de Pirzchno Castellano Posnanieñ, in fauorẽ Sigis/mundi Marchionis & Elizabeth reginæ hungariæ, Saxonibus & Pomera/nis conductis Cuyauieñ terram, sub diebus quibus a Sigismundo Marchio/ne Mazouiã uastabatur, spoliorum ingeminatione ex oppido Zneineñ ob/terente. Wladislaus dux Oppolieñ apud Iuniwladislauiã cõmorans, gentes eius, qa in terra sua prædas agebãt, magna strage cũ excussione predæ quã abigebant, obruit. Elizabeth autẽ regina Hungariæ, pacta quæ cum pro/ceribus Poloniæ in Cassouia pepigerat temerante, anno domini 1384. Mis/sus Sandiuogius de Subino Kalissieñ palatinus, & Graccouieñ Capitaneus apud Iadram eam reperiens, hortatus est ut filiã regiam Heduigim in Polo/niam mitteret. Vidẽsq; suas & Polonorum spes in irritum recidere, & se a re gina detineri, nec abire permittẽte, donec Graccouiam hungaris resignaret irritatus & ipse equis permutatis, prout antea ordinauerat, ex Iadra euolãs

Spes Semouiti de Hduigi consequenda.

Semouitus rex pronunciatus.

Sigismundus Marchio huic resistit.

Oppolieñ dux mediator horum.

in una die naturali, quod uix credibile dictu est, sexaginta miliaria confecit Graccouiamq; defatigatus, omnes nuncios præuolans, peruenit. Et conuentu uno in Lelow, altero secunda Marcii in Radomske constituto, leui nuncio Przeczlao Vanuelski, reginæ apud Budam mandata proceres Polonorum miserunt, rogaret inprimis, ut filiam Heduigim mitteret pro festo sancti Stanislai, abstineretq; ludibriis, quibus tantopere usa est Polonos afficere, Polonos decætero nec legatos mittere, nec missionem Heduigis expectare. Mouit tam aspera legatio Elizabeth reginam, propter hoc Sigismundū Marchionem Brādenburgeñ generum suū ad regendū regnum poloniæ misit, quoad filia Heduigis adolesceret. Quod quū apud Graccou: percrebruisset, irritati iusto exercitu collecto in Sandecz processerunt, missisq; ad Sigismundum Marchionem, qui iā apud Lobowla hospitabatur, nunciis, monuerunt, ne regnum eis inuitis introeat. Illum nec pro rege, neq; pro gubernatore ullo pacto se accepturos, quin etiam ingressum illi non secus atq; hosti armis interdicturos. Qui hac denunciatione territus, gradum repræssit. At regina promissiones suas impletura, Heduigim filiā cum magno Baronū præcipue Demetrii tituli sanctorum q̄ttuor Coronatoꝝ Præsbiteri Cardinalis, ac Archiepiscopi Strigonieñ, & Ioannis Cenadieñ Episcopi, comitatu, ferētem secum in auro, argento, in uasis, pannis, clenodiis, gemmis, & cortinis, insignem & regiā suppellectilem, pro festo sancti Michaelis transmisit. Ad quam excipiendam Prælati & Barones Poloniæ certatim occurrentes, cum ingenti alacritate Graccouiam, omnium ecclesiaꝝ processionibus, omniūq; statuum ordinibus, obuiā illi effusis, perduxerunt. Et die Solis quindecima Octobris, ipsam in Graccou: ecclesia, quo die apud Polonos sanctæ Heduigis agitur celebritas, per Bodzantham Gnezneñ Archiepiscopum, Ioānem Graccou: Ioānem Wladislauieñ, Dobrogostium Posnanieñ, Episcopos, sub præsētia Strigonieñ Cardinalis & Baronum atq; militarium utriusq; regni Polonici & Hungarici copiosa frequentia, in reginam Poloniæ inungi, consecrari, & diademate reginali coronari procurarunt, tributa ei plena facultate regnum Poloniæ administrandi, donec quispiam principum in regem Poloniæ coronandus ipsi adiungeretur.

Graccouiensium minę.

Heduigis, filia Elizabeth mittitur.

CAPVT XXXIII.

Nno domini 1370 Keystuth dux Lithuaniæ, cum tumultuario exercitu Prussiam subintrans, districtum Stisten uastauit & exussit. Celerrime se de Prussia cū captiuis recipiēdo. Quam uastationem Vinricus magister Prussiæ ulciscens, in Lithuaniā intrauit, & exercitu in quattuor partes partito, captiuos plurimos in Prussiā deduxit. Quo redeunte Elner Cōmendator de Balga, partes Russiæ ingrediēs castrum Dreuik impugnauit, quod quum conquirere nequiret, spoliata regione in Prussiam cum captiuis rediit. Deinde concurrētibus multis forēsibus terciam expeditionē Cōmendator de Iusterbork ægit, qui castrum Dirseme expugnatum incēdit, & multos Lithuanos aut occidit aut captiuauit. In anno autem sequenti scilicet 1371 Keystuth dux Lithuaniæ uicissim in Prussiam cum exercitu ueniens, districtum Stisten uastauit, & multis christianorū occisis

1370

Lithuanorum & Ruthenorū clades.

1371

occisis, spolia in Lithuaniã duxit, ꝓpter quod Vinricus Magister Prussiæ, Lithuaniã & Samagittiam uastauit & succẽdit, ac cum spoliis rediit. Postea alterum exercitum frater Elner Commendator de Balga in Russiam duxit Castrumq; Dreuik expugnare non ualens, spolia tantũmodo cœpit, & onustus in Prussiam rediit. Egit & terciam expeditionẽ in Lithuanos Cõmendator de Iusterbork, & expugnato atq; incẽso castro Dirseme, multos ex Lithuanis aut cœpit aut necauit. Anno domini 1371 die quindecima Aprilis in dominica Iudica, fulmen uerticem dextræ turris ecclesiæ Posnaniensis percussit, & extremitatem angularem abrumpẽdo, exiguo testudinis foramine in sacellum regium penetrãs, imagines Przemislai regis Poloniæ & suæ cõsortis Richszæ nomine in parietibus sacelli sculptas fregit & decussit. Eo anno & sequenti grãdis pestis, depredationes, & spolia in maiori polonia fuere. Anno domini 1372 Lodouicus Hungariæ & Poloniæ rex, filiam suam natu maiorem Mariam, Sigismundo filio Karoli imperatoris ac regis Bohemiæ, Marchioni Brandenburgeñ desponsauit. Eodem ãno bina a Prutenis in Lithuanos expeditio facta est, quarum unã frater Vigandus de Belderstein, alteram Commendator de Iusterbork administrauit, nihil memorabile in utraq; gestum est. Anno domini 1373 Elner Cõmendator de Balga Russiæ bellum intulit. Et terram Volniska uastans, usq; ad Kamienyecz prædatus est. Cõgestisq; captiuis & pecoribus Balgã rediit. Quadragesimali uero tpe Keystuth Lithuaniæ dux, omnes custodes Cruciferorũ fallens, per deserta & nemora Prussiã ingressus, circa uillam Biberstein hostilitate facta, plures aut occidit aut cœpit, ab exploratorib9 uero certior factus de Cruciferorũ exercitu, in siluas & deserta illic refugit, relictis insidiis in locis oportunis, si Cruciferi fugientem insequerentur. Cõmendator igitur de Brãdenburk qui ducebat exercitum, insidias incidere ueritus, persequi Keystuth destitit. Anno domini 1374 Commendator de Iusterbork cum equestri & pedestri agmine Lithuaniam ingressus, districtum Veygow uastauit, & cũ captiuis spolisq; Iusterbork regressus. Consurrexerunt post hoc omnes Cõmendatores & terras Dirsinigen & Veygow, duce Gothfrido de Thilia Marsalco Prussiæ ferro & igne uastarunt, septingentosq; captiuos in Prussiam deduxerũt. Anno domini 1375 Lodouicus hungariæ & poloniæ rex, Heduigim filiam natu minorem Vilhelmo, Lupoldi ducis Austriæ filio, qui in aula soceri nutriebatur, desponsauit. Et eodẽ ãno præfatus rex Lodouicus ad Gregoriũ papam undecimũ, missis nũciis in Auinionẽ, Halicieñ oppidũ archiepiscopali, Przemislieñ uero Chelmeñ & Wladimirieñ episcopali honore insigniri obtinuit ad metropoliticam Halicieñ ecclesiam Iacobus polonus fuit consecratus, & sedi suæ ecclesia græci ritus fuit assignata. Ad Przemislieñ uero Henricus frater minorum natione Almanus, genere nobilis, primus Episcopus fuit cõsecratus. Eodem anno Ioannes Posnanieñ episcopus de domo Doliwa, idropisi in Sbicouo mortuus est, & Posnaniã relatus, in die Cathedræ. s. Petri añ altare beatæ Mariæ sepultus est, hic oppidum Dolszko fundauit, multasq; uillas circa Crobya & Bugk erexit & locauit. Anno quo supra. Gemina expeditione in Lithuanos Cruciferi usi. Maior exercitus in quo erant omnes

Pestis.

1372

Filia Lodouici Maria Sigismundo imperatori desponsata.

Filia Lodouici Heduigis Vilhelmo desponsata.

Ioannes Episcopus Posnanieñ mortuus.

Comẽdatores, in Lithuaniã, Cõmẽdator uero de Ragnetha cũ rariori agmi ne in Russiam diuertunt. Vterq; autẽ exercitus cœdi & uastationi intentus, spoliis refertus rediit. Interim Lithuaniæ duces Olgerd9, Keystuth, & Swerderko cum propriis & auxiliaribus gentibus Prussiam triphari diuisi intrauerũt. Olgerd districtum Velow, Keystuth Caplanken, Swerderko Iusterbork, igne, cœdibus & spoliis uastarunt. Occisisq; noningentis christianis & castro Iusterbork expugnato & exusto, magnum numerũ spoliorũ, nullam resistentiam experti, retulerunt. Secunda die Iulii Berardus Cõmendator de Ragnetha, p unã partẽ, frater uero Theodric9 p alterã Lithuaniã, ingressi, cœdibus & spoliis per aliquot dies, nullam resistẽtiam experti, uacabãt. Cõpræhensisq; cẽtum quinquaginta captiuis, Prussiam regressi sunt. Anno domini septuagesimo sexto supra mille ducentos. Przeczlaus de Pogorzala Episcopus Wratislauieñ, quum annis trigintaquinq; ecclesiæ Wratis: utiliter præsedisset, in medio quadragesimæ mortu9 est. Et in ecclesia Wratislauieñ in sacello Mansionariorum sepultus. Hic a Boleslao Legniceñ & Bregẽ: duce, castrum & ciuitatem Grotkow cum suo districtu in sortem Wratisla: ecclesiæ coemit. Hic Mansionarios in ecclesia Wratisla: & Cõuentum duodecim pauperũ laicorum, singulis diebus stipem & annuũ amictũ sumẽtium, in Nissa fundauit & dotauit. Hic ecclesiam Wratisla: murorum edificiis, piscinarũ structuris, uillarum emptionibus & locationibus, uasis aureis, & argenteis, ornamentisq; uariæ suppellectilis, adeo extulit, adornauit & magnificauit, ut uulgari fama aureus Episcopat9 appellaretur. Prælati autem & Canonici ecclesiæ Wratislauieñ Polonis uiris idoneis de suo gremio contemptis, in die electionis Theodricum Bohemũ Decanum Wratis: qui uiciose in Decanatũ intrauerat, in Episcopum elegerunt. Cui Gregorius undecimus in Auinione permanens respondit, non prius de ecclesia Wratisla: prouidere, donec ex Auinione Romam trãsmigraret. Interim uero ad Wratisla: ecclesiam fratrem Nicolaum ordinis prædicatorũ episcopum Mayoriensem misit, ut fructus & redditus ecclesiæ Wratisla: tanq eius procurator perciperet, & omnia per Przeczlaum derelicta, cameræ Apostolicæ ad plenum reddi mandaret & procuraret. Qui ueniens Wratislauiã publicato mãdato apostolico, in hunc modum cum Capitulo Wratisla: conuenit. Vt singulis annis quo Wratis: ecclesiam uacare contigerit, octo milia florenorum apostolicæ redderent cameræ, Pro derelictis uero Przeczlai Episcopi triginta milia. Pro collecta & contributione biennali ecclesiæ polonicæ imposita, pro sorte ecclesiam Wratisla: contingente, duo milia, & pro expensa ac fatiga in pecunia huiusmodi Romam ferenda, unum mille, reddere tenerentur. Eo igitur pacto Capitulum Wratisla: nũcio apostolico Nicolao Episcopo Mayorieñ triginta tria milia florenorum, sub uno tempore & die persoluit. Et papa Gregorius a tempore uacationis fructus percipiens, Wratislauiensem sedem uacare permisit.

Prutenorũ & Lithuanorum uastatio mutua.

1276

Przeczlai wratislauieñ Episcopi mors.

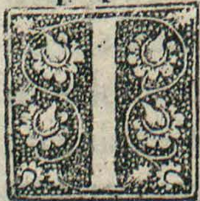
Grotkaw oppidum adductum episcopatui Vratisl.

Aureus episcopus

Electio alteri9

Accipe nunc papa fraudes et potius auaritiam.

Nota

CAPVT XXXIIII.

Iaroslaus de Skotniki, qui excœcatus fuerat, & de Archiepiscopatu Gnezneñ cesserat, plenus dierum, quia centenarius, in Kalisz ueniens

lisij ueniens, in Archiepiscopali domo anno domini 1376 die sedecima Septẽbris mortuus est, & uigesima eiusdem mensis in ecclesia Gneznen̄ in sacello ab eo fundato & dotato sepultus. Hic oppidum Kamien in metis Pomeraniæ situm fundauit, & Zneinam instaurauit, hic ad ornãdum patriam & ecclesiam Gneznen̄ castra Louicz, Opathow, Vnieyow, Kamien. Item ecclesias in Gnezna, Curzelow, Oppathow, Kalisz sanctæ Mariæ. Item Curias in Gnezna, in Lancicia, in Vielun, in Kalisz, in Graccouia extra muros Graccouię: sub castro, muro construxit. Curiam tamen sub castro Gracco: desertam Ioannes Albertus rex poloniæ, tempore quo Thurci, Thartari, & Valachi in diebus nostris, Russiam usq; ad Kanczugam anno domini 1498 uastarunt, deiicere præcepit, ne ipsius occupatione castro Gracco: immineret periculum. Is Iaroslaus Archiepiscopus districtum Louicen̄ pene desertum, utpote qui non nisi duas marcas in censibus habebat reperiens, locatum & populatum octingentas marcas fundentẽ, de suo censu annuo ultra censum frumentorum reliquit. Anno præfato in sinodo Vnieyouien̄ contributionẽ biennalem a singulis polonicæ ecclesiæ Diocesibus modestam quantitatem de qualibet marca uidelicet taxe papalis, duos grossos, Nicolaus episcopus Mayorien̄ nuncius apostolicus dari consensit. Eodem anno sciens Vinricus magister Prussiæ Lithuanos in regni poloniæ inuasione occupatos, in Samagittiam proprium dumtaxat militem traduxit, ubi nullo prohibente districtus sex uidelicet Miedniki, Eroglen, Arusten, Rosgein, Gessow & Pastow cœde & flammis uastauit. Castrum post hoc Kowno pugnare adorsus, dum in eius expugnatione pleriq; notabiles milites de ordine cecidissent, castro inexpugnato relicto, Marsalcum cum decem milibus armatorū misit, qui uniuersam regionem ad Niemien fluuium sitam, demolitus est, & cum multitudine captiuorum Prussiam remeauit. Anno præexpresso instãte Karolo imperatore Romanorum, & rege Bohemorū, magnis conatibus & muneribus Venceslaus filius eius sedecimū ætatis agens annum, electus est in die Barnabæ apostoli in Frankfordia in regem Romanorum, coronatus Aquisgrani in octaua apostolorum Petri & Pauli. Anno domini 1377 Dolis magis q̄ uiribus Keysthuth Lithuaniæ dux, copias suas per Mazouiæ terras in Prussiã traduxit, & omnem orã circa Dzoldow & Nidbork uigesimanona Septẽbris graui cœde, & igne, cum multorū hominum captiuatione uastauit. Circa festū uero sancti Iacobi filius Keysthuthi, adolescens manu & animo promptus, nomine Vitowdus, primam expeditionem in Prussiam ægit. Et circa Taynow & Iusterbork populationem & conflagrationem peragens, spoliis onustus, illesus ad patrẽ redit. Magister itaq; Prussiæ Vinricus cum frequẽti militum suorum armatura, primum in Russiæ oram descendit, & circa castrum Byelyagi aliquot diebus statiua tenuit, deinde in Kamienyecz applicuit. Ab inde uero in terras Lithuanorum & Samagittarū descendit. Quas quum ferociter peruastasset, cum spoliis & captiuis Prussiã redeunti, Lithuani insidias, silua uasta, qua iturus erat, in plerisq; locis succisa, tetenderūt. Prutenicum exercitum, iniquitate loci uehementer adiuti, in primario congressu uiginti milites qui ordinum ductores extiterãt, strauerunt. Cæteri sil-

Iaroslaus de Skotniki mortuus.

Vinricus magister Prussię Samagittiam ingressus.

Keysthuth cum filio Prussiam uastant.

Vinricus repugnat.

uarum latebris tecti, manus Barbaricas effugerunt. Fecerunt post hæc duo Lithuanorũ principes Olgerd & Keystuth in terris Prussiæ, habentes forte exercitũ triipharie diuisum, irruptionẽ. Et terra circa Iusterbork & Velow exusta & in solitudinem redacta, in terrã Salow, quam Canonici de Konigsbergk obtinent, aduenientes, eam funditus cœdibus, spoliis, & flãmis euerterũt, & per Iusterbork cum cœtu magno captiuorum Lithuaniã reuersi sunt Commendator deinde de Ragnetha uno agmine, & Cõmendator de Belga altero. Item frater Kune de Hattẽstein tercio, seorsum in Lithuaniã ingressi, quilibet populatione latius q̃ poterat extensa, multa spolia atq; incendia p/egerunt, & Prussiam uinctos deduxerunt. Congessit post hæc omnia, Magister Vinricus exercitum copiosum, cum quo Lithuaniã ingressus, duo castra in eius confiniis erexit atq; ędificauit, uidelicet Bartemburk & Demrin. Interim uero quo perficiebatur opus, Gothfridum de Linda Marsalcũ, cum expeditioni milite Lithuaniã misit. Qui plures captiuos cum spoliis incolumis reduxit. Sed neq; ea expeditione magister Prussiæ Vinricus contentus, aduenientibus in sui subsidium Australibus, in Samagittiã transiuit. Et duabus regionib⁹ uidelicet Kalthaneuen & Veduke per dies decem uastatis, spoliatis & incensis, spolia in Prussiam in quadrigis reduxit. Anno domini 1378 Marsalcus Prussiæ Gothfridus de Linda, habens in suo comitatu duodecim milia pugnatorũ, Lithuaniam ingressus, usq; ad castrũ Troki aduenit. Troceñ autem districtu uastato, etiam Vilneñ simili subiecit clade. Cuius potentiã Keystuth plurimum perhorrescens, colloquium petiuit, & tractatibus mutuis factis, rogatus a Keystutho, Marsalcus a cœde temperauit, & partis tã tummodo contentus, in Prussiã exercitum reduxit. Incontinẽti uero Cõmendator de Ragnetha frater Kune de Hattẽstein cum nouo exercitu in die sancti Ioannis baptistæ Samagittiam & Lithuaniam ingressus, districtus Przeuan, Labyow, Aruisch, Pasterin, Eroglen, & Pernarey, cœdib⁹, spoliis, & flãmis uastauit, ac cum multitudine spoliorum in Ragnetham redit. Præterea cum noua militia, quæ ex Almania aduenerat, Gothfridus de Linda Marsalcus Prussiæ terciam in Lithuanos expeditionẽ ægit, habens in suo comitatu omnes Cõmẽdatores & quintis statiuis ad Vilno peruenit, omnia igni & ferro subiciẽdo. Dux aũt Keystuth, qui tunc in Vilno agebat, induciis in unum diem obtentis, ab exustione ciuitatis Vilneñ abstinere petebat, quod etsi sibi fuerit per Gothfridum Marsalcum promissum, media tamen ciuitatis pars igne conflagrata, altera ægre defensa est, induciis cessantibus, castri Vilneñ expugnatio est tentata, quam quum Marsalcus prouenire nõ posse animaduerteret, obsidione soluta, Prussiam remeabat. Interim uero Vitowdus Keystuthi filius, cum quingentis Lithuanis, Prutenicũ exercitũ antecedens, commeatus quos Cruciferi in solitudine pro reditu reliquerãt, occupauit, recepit & distraxit. Quapropter exercitus Prutenicus illic ueniens, & uictualia occupata offendẽs, sex diebus atrocem famẽ perpeti coactus est. Eiusdem anni penultima Nouembris Karolus Romanorum imperator, & Bohemiæ rex, quum annis uno & triginta imperasset, mortuus est, apud Pragam & in maiori Prageñ ecclesia sepultus.

Lithuanorum exercitus trifariẹ diuisus.

Bartemburgk & Demrin castra eriguntur.

1378

Districtⁿ Lithuanici uastant.

Vilneñ Ciuitas exusta.

karoli Romanorum imperatoris mors.

1378 In vigilia Andree apostoli

Nno domini 1380. Florianus Graccouien̄ Episcopus, dum tredecim an̄os in Episcopatu exegisset, sexta Februarii mortuꝰ est In ecclesia Graccouie in sacello sancti Thomæ per eum dotato sub tabula ærea sepultus. Hic in oppido Bodzanczin castrum muro erexit, & oppida Bodzáczin & Ilsza muro & turribus cinxit. Item ecclesiam in Dobrauoda & alterā in Vangleszin uilla patrimonii sui muro cōstruxit. Huic Zauissiꝰ de Curozuanki Archidiaconꝰ Gracco: nobilis de domo Rosæ successit. Anno domini 1381 decimaseptima mensis Iunii. Semouitus filius Troideni, totiꝰ Mazouiæ dux, in castro Plocen̄ mortuus, & in ecclesia eiusdem tumulatus. Reliquit tres filios, duos ex prima uxore, filia Nicolai ducis Oppauiæ, uidelicet Ianussiū & Semouitum. Tercium Henricū ex altera cōiuge filia Wladislai ducis Zambien̄, uenustissima corpore, quā de adulterio suspectam habens suffocari præcepit. Et dum ex lineamētis & phisonomia filium Henricum præfatum sibi similem comperit, de morte suffocatæ matris perpetuo doluit. Itē reliquit duas filias, quarū unam Wladislao Opolien̄, Vielunen̄, & Dobrzinen̄ duci. Alterā Kazimiro Stetinen̄, quo absumpto, Henrico Lodouici filio Bregen̄ ducibus in coniuges tradidit Is Semouitus onerosus & grauis omnibus, præsertim suis subditis fuit. Ducatum Mazouiæ in duos tantummō filios partitus est. Ianussio Varszouiē: Semouito uero Plocen̄ ducatū consignando. Henrico reassumpto, de Lancicien̄ præpositura prouidit. Anno quo supra die octaua mensis Augusti, monasterium Carthusiēsium in diocesi Wladislauiē: inter duos lacus, quattuor miliaribus a ciuitate Gedanen̄ distans, per Ioannem Ruscinki militē natione polonum, pro insigni nobilitatis, leonem cum capite sturionis deferentē, fundatū est. Qui ꝓ dote præfato monasterio, tres uillas suas hereditarias, Kolplen, Czaple, & Gdinya prope fluuium Radunya in terra Pomeraniæ consistentes donauit. Ad incolendūq; fratres Carthusien̄ ex monasterio Pragen̄ uocauit. Et extunc locus ille paradisus Mariæ uocari cœpit. Eodē anno noua molestia ad molestiam uacantiæ sedis Pontificis accessit, ecclesiæ Wratislauien̄. Ceruisia siquidē Sweidnicen̄ Henrico Decano Wratislauii: ad celebritatem instantis natiuitatis Christi, a Ruperto Legnicen̄ duce & germano missa, mandato consulum Wratisla: ablata est, & uector captus ac incarceratus est, quia contra constitutionē consulum Wratislauien̄ ceruisiam extra neam adduxerat. Propter quod Venceslaus Lubucen̄ Episcopus, & Wratislauiē: sede uacante administrator, Wratislauiēsem ciuitatē interdicto supposuit. Venceslaus autē rex Bohemiæ litē inter clerum & populum Wratislauiē: sedaturus uigesimaseptima Iunii, & est quarta dies post Ioānis baptistæ Wratislauiā aduenit. Et diuina ob reuerentiam sui resumi peciit. Clero autē abnuente, ut scelus prophanationis nō incurreret, rex Venceslaus iratus, oppida & uillas ecclesiæ & monasteriorū spoliare iussit. Et tam ingens gregū pecudūq; numerus Wratislauiā inductus est, ut tricente oues ꝓ tribus marcis usualibus, bos uero pro fertone uenderētur, & propter emptorū penuriā maior pars ad Bohemiā pulsa est. Iussit deinde Abbatem sanctæ Mariæ in arena, penultima die Iunii, quæ est dies Petri & Pauli apostolorū captiuare, & plusq;

Florianus episcopus Graccouien̄ mortuus 1380

Zauissius eius successor. 1381

Semouiti mors.

Monasterium Carthusianorum.

1381 Ob Cereuisiam Sweidnicen Decollatus

Aduentus Wenceslai regis [illegible]

Saeuicia Wencesslai regis Bohemię in clerum wratislauiēsem

& plusq octo diebus in prætorio Wratilla: captiuitatẽ ptulit. Frater uero Marcus Abbas sancti Vincentii extra muros Wratislat: se altera die insulatum coram rege diuinã celebraturũ ficte promisit. Nocte autẽ sequenti cum singulis fratribus suis, ad monasteriũ Strzelneñ in regno poloniæ fugit. Se uitum est præterea in curias Episcopi, Canonicorũ, Monasteriorum & Vicariorũ, de ablatis thesauris, clenodiis, & argentariis rege forte cum militibus diuidente atq; accipiente, oppidis insuper & uillis ecclesiæ, sibi obediẽtiam & tributa præstare iussit. Eodem ãno uigesima Decembris Nicolaus Strosberk, Præpositus Gnezneñ Collector fructuũ sedis apostolicæ in regno poloniæ, a Thoma Episcopo Lucerino nuncio apostolico, camerã apostolicam primum in mille quingentis florenis quos restituere cogebatur. Deinde suspitione aucta ex quittationibus & registris succollectorũ, coram se per compulsoriã productis, in duodecim milibus florenorum decepisse conuictus, capitur, & Wratislauiæ ppetuis carceribus deputatus est. Anno domini 1382. Ianuarii duodecima Zauissius de domo Rosarum, Episcopus Graccouit: in uillagio ecclesiæ Gracco: Dobrauoda, ppe Vislicza æger fact9, uel ut alii tradunt, dum aceruum per scalam ad corrumpendũ uirginẽ rusticanam ascenderet, cum scala deiectus, collisus mortuus est. Et in ecclesia Graccouieñ in sacello corpis Christi tumulatus. Patre eius Dobeslao Castellano Graccouieñ & germano eius Creslao Castellano Sandomirieñ pompam funeris more uulgi, equis purpuratis & curribus, superbe adornantibus. Vnde nocte sequenti strepitus uelut equorũ p ecclesiã discurrentiũ, & uociferatio demonũ dicentiũ. Poiedzmi na hops, quod sonat equitemus meretricatum, a sanctuariis ecclesiæ audita est. Hic anno pontificatus sui secũdo, collegium Mãsionariorum septẽ personarũ, qui officium beatæ Mariæ in sacello post chorum ecclesiæ Gracco: cantarent. Duodecim decimas & unum hortum in nigra uilla, mensæ Episcopalis donando, fundauit. Hic in Chodow uilla sui patrimonii prope oppidum Michow ecclesiã parrochialem fundauit. Largiens ei pro dote in uilla Poramba, & alibi decimas manipulares. Hic a rege Lodouico pro domo Episcopali, quæ nunc granariũ regium dicitur in castro Graccouiẽ: obtinuit, & uillam Pystrzecz cum allodio dicto Crussicze, & domũ ligneam cum turri lapidea in castro Gracco: recepit. In locũ eius Ioãnes Radlicza medicinæ Doctor, Canonicus Graccouieñ, & regni poloniæ Cancellarius successit, affectuosissimis præcibus apud Capitulum Gracco: per regem Lodouicũ promotus. Hic Ioãnes Episcopus ex maiori polonia de uilla Raducze prope Kalisz fuit, de nobilibus parentibus, qui galeã seu nauem alias Korab p insigni deferebãt. Is post studia liberalia, dedit operã medicinæ, & in monte Pessulano pluribus annis cõmoratus, doctor factus, Lodouico regi Hũgariæ & Poloniæ, a rege Franciæ expertum medicũ petenti, missus, Facile pro doctrina artis suæ fauorem regis Lodouici & Baronum Poloniæ fuit consequutus.

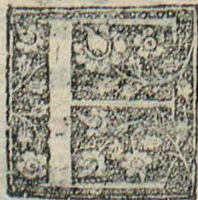
Præpositus Gneznensis capitur.

Zauissius de domo rosarum 1382

zauissius Graccouieñ Episcopus moritur.

Ioannes Radlicza successor.

CAPVT XXXVI.

Odem anno Semouitus Mazouiæ & Ploceñ dux, audita morte Ioãnis Szuchiuilk Archiepiscopi Gnezneñ, castrum Archiepiscopale

episcopale Louicz feria secũda paschæ obsedit & expugnabat, requisitusq; per nũcium Suffraganeum Gnezneñ, qua ex causa obsidionẽ intulisset. Respondit q; propter hostem suũ præcipuũ Derslaum Castellanum Gnezneñ qui se gubernatorem castri Louicz gereret, propter hoc accelerata electiõe Archiepiscopali, sedecima die Aprilis Dobrogostius de Nouidwor decretorum Doctor Decanus Gracco: & Cantor Gnezneñ, de familia Nalancz electus, suo & Capituli Gnezneñ nomine Bronislaum Cãcellariũ, Boguslaum Canonicũ Gnezneñ, Sãdiuogiũ de Kazimirz, Ioannem de Czarnkow iudicem Posnanieñ ac Castellanum Nacleñ, & Oszeponem de Grodzisko ad ducem Semouitũ destinauit. Quibus petentibus obsidionẽ solui, destitutionemq; de gubernatoria Louicen Derslai Castellani Gnezneñ pollicentibus, Semouitus dux grauib9 damnis irrogatis de agro & obsidione Louiceñ abscessit. Anno præfato Vrbanus papa sextus Wratisla: ecclesiæ septẽnalem uacationẽ respiciens, Venceslaum Lubuceñ Episcopũ, filium Boleslai ducis Legniceñ, ad postulationẽ nunciorum Capituli Wratisla: de ecclesia Wratisla: prouidit. In Lubuceñ ecclesiam Adam de Kretlicz, Canonicũ Lubucẽ: substituens. Hanc prouisionẽ perosus Venceslaus rex Bohemiæ multipliciter impediebat, tandem sub iniquis cõditionibus huiusmodi discordia sic sedata est, ut omnia damna ecclesiæ Wratisla: per regem Venceslaũ irrogata & quinq; milia marcarũ Karolo patri suo per Capitulum Wratis: mutuata remissa forent, & ut ad placandum regẽ, noua pecunia adduceretur. Id unicũ pro sui doloris lenimine Wratislaui: ecclesia solamen retulit. Vt consulares Wratisla: denuo creandi, ex prætorii loco, creatione celebrata, proprios lares non introirent. Nisi primũ ecclesia Wratis: adita corporale iuramentum de defendendis & manutenendis iuribus ac libertatibus ecclesiæ in manibus Canonicorũ præstarent. Eodem ãno octauo kalendas Iulii Vinricus de Kniprode magister Prussiæ, dum unũ & triginta annos in magisterio exegisset, mortuus est. Cui Cõradus Czolner de Cottestein successit. Anno quo supra octuagesimosecundo, supra mille tricentos, nona die Augusti. Wladislaus Oppolieñ & tunc Vieluneñ & Dobrzineñ dux, monasterium fratrũ heremitarũ sancti Pauli primi heremitæ in Czanstochowa fundauit. Et in eo imaginem beatæ Mariæ ut fertur de pictura sancti Lucæ, quã de Russia per eum olim gubernata, apportauerat, quæ in hodiernũ diem ibidem permanet, collocauit. Huic monasterio præfatus dux uillas antiquã Czãstochow, & Krouodrza cum fabrica ferraria, molendino & prædio perpetuo donauit. Item decimas frumẽtales in uillis Gayãczicze, Dworzisz ouicze, Dupicze, Kruplin, & antiqua Brzesnicza. Item decimas frumentorũ & braseorum, de molendinis constructis & construẽdis, oppidorũ Czanstochowa & Zari. Item decimas mellis, uillarum Przemikouicze, Przeuodzissouicze, Bobrowniki, Nadalicze, Koszanczin, Bis kupicze, in districtu Holstineñ, Bobrowniki & Kamien in districtu Vieluneñ. Libertãdo bona monasterii prædicti ab omnib9 oneribus, tributis, exactionibus ordinariis & extraordinariis. Anno domini præexpresso 1382 Iagello magnus dux Lithuaniæ, una cum matre p Keystuthũ ducem Lithuaniæ & patruũ captiuatus est. Pro cõpletiori autẽ cognitione

1382 Prouisio Episcoparus wratislauieñ.

Mors Vinrici de kniprode. Cõrad9 Czolner Magister Prussię. 1382

Monasterium Czansthochowieñ fundatur.

1382 Jagello

cognitione originis præfatorũ Lithuaniæ principum. Animaduertẽdum est digressiue, ꝙ Gedimino (qui dominatione rapta, iusto principe apud quem stabulatus officio fungebatur occiso, imperiũ in Lithuanis exercuit) erãt septem filii, quibus pater dum adhuc uiueret, terras a Ruthenis abstractas diuisit. Montiuido siquidem natu maiori Kernow & Slonim cõsignauit. Narimuntho Piensk, Olgerdo Kreuam, cui dux Russiæ de Vitewsko unica quã reliquerat filia, in matrimonium tradita, ducatus sui successionẽ tradiderat, Iawnuthe Vilnã caput gentis. Keystutho Troki, Koriatho Nouogrod, Septimus & ultimus Lubardus, sortem inter fratres non accepit, matrimoniũ filiæ unicæ ducis Wladimirieñ sortitus, cum qua illi ducatus Leopolieñ & Wladimirieñ obueniebãt. Inter prædictos autẽ septẽ germanos duces, Olgerd & Keystuth uegetiora soruti ingenia, etiam strictiori se complexi sunt charitate. Indignumq; rati parere Iawnuthe, deicere illum ex Vilna & ducatu magno, diemq; quo destinata exequantur, constituunt. Serius aũt Olgerdo ex Vitewsko, propter itineris longitudinẽ ueniente, Keystuth die qua inter eos conuenerant, cum gentibus armatis Vilnam occupat, parumq; abfuit quin & Iawnutham ducem occupasset, qui sub tumultus tempore, de Vilna exiliens, in siluasq; & montes transmigrãs, pedibus præ frigore rigescentibus, a psequutorib9 captus, Vilnã relatus est. Misit itaq; Keystuth, in fratris sui Olgerdi ducis occursũ, nunciũ, significãs se ducẽ Iawnuthã & Vilnã cœpisse, Olgerdum Vilnam celerius uenire cogens. Quo ueniẽte, quis eoꝝ præsideret in ducatu magno, aliquanto tẽpore, uno alteri deferẽte honorem imperii, certamen habitum est, tandem ea conclusio capta est. Vt aliquibus districtibus inter se partitis, duci Iawnuthe, quẽ eiecerant, Zaslaw cum suis pertinentiis consignaretur. Olgerdus Vilnã & magnum ducatũ possidẽs in omnes fratres exerceret imperium. Si alicuius terrarũ obueniret occupatio, ex æquo inter Olgerdum & Keystuthum partiretur, & unus alterius fide in iuramento interposito, non necem aut dominia ambiret, sed pro posse commoda & profectus procuraret. Amplius erant Olgerdo duodecim filii ex eadẽ matre Ruthena, ducis Twereñ filia suscepti, scilicet Iagello, Skirgello, Switrigello, Borzisƶh, Koributh, Vigunth, Korigal, Narimunt, Lãgwin Lubarth, Andreas, Buthaw, omnes adolescentes spectabiles, quos genitrix eorum, ad mores formabat græcos, ritum græcum illis instilians. Dux præterea Keystuth hos filios ex una coniuge generauit, uidelicet Vithowdũ, Patrikyg, Thotuil, Sigisdũ, Voydath, & Vithowdus mores patrios, formãq; & indolem singillatius expræsserat. Eodemq; Iagellonis apd' Olgerdũ sors & conditio, qui cæteris neglectis adamabãt & iunxerãt inter se societatem, & ex assiduo contubernio, germanitatis se prosequebãtur amore. Absumitur interim Olgerdus anno uidelicet domini 1381. Et Keystutho seruante fidem Iagello patri in ducatu magno successit. Quem Keystuth patruus suus, eadem, qua patrem suũ Olgerdum solitus erat, subiectione & reuerentia coluit, eius solium & consilia frequentando. Sed puritati fidei suæ, teterrimo genere premii responsum est. Erat quidam uir apud Olgerdũ Voydilo uocitatus, sortis rusticanæ, Primum pistrine, deinde cubicularii, postremum pincernæ munus

Gediminí proles.

Partício dominij in ꝓlem.

Contentio exorta.

Olgerdí proles duodenaria

keystuthi ꝓles

næ munus agens, qui ad hoc puenerat, ut maior inter omnes suos haberetur. Nec Iagellonis minor fauor erga illum erat, sic ut sororem suam germanam Mariā, duce Keysthutho non cōsulto, Voydiloni coniunxerat. Voydilo cōtra se Keysthuthi prudentiam & potentiam habens suspectam, apud Iagellonē uehementissime odiosum & suspectū effecit. Voydilonis quoq; persuasione cum Magistro & ordine Cruciferorū de Prussia Iagello cōtra Keysthuthum patruum suū clandestinum inscripsit fœdus. De quo Keysthuth per Sūdstein Osterodeñ Cōmendatorem ex affinitate secum iuncta, filiā em̄ Keysthuthi Ianussio duci Mazouiæ desponsatam de sacro fonte leuauerat, auisatus, uocato Vithowdo in quanto sint periculo edixit. Mittenteq; Iagellone Lithuanicum & Ruthenicum exercitum contra Polocenses, germanum suū Skirgellonem detractantes suscipere, & Magistro Liuoniæ cum suo exercitu auxilium personale ferente. Keysthuth silenti agmine ad Vilnam ueniēs, & Iagellonem ducem & castrum Vilneñ, ut a principio propositum est compræhēdit. Singulisq; in suam ditionem redactis, dum & inscriptionū fœdera, quib9 Iagello cum Magistro & ordine Cruciferorū contra se obligauerat, deprǽhendisset, Vitowdo filio per celerem nuncium in Vilnam ex Grodno uocato. Inscriptiones cum hostibus ictas, deprǽhensas monstrauit. Sortem suā paternam Vitewsko & Crewa Iagelloni reddendo, magnum ducatū Lithuaniæ ei abstulit. Misit & Keysthuth ad exercitum Lithuanicū Poloceñ obsidentem & eius iussioni est paritū, solutaq; est obsidio. Voydiloneq; ducis Iagellonis genero in patibulum acto, dux Keysthuth expeditionē cōtra Szeuierski Nouogrodek, & ducem eius Koributh indixit, suæ ditioni parere detractantem. Et quis dux Iagello auxilium cum gētibus Keysthutho promiserit, uiolato tamen promisso, conceptos dolos nectēs, Hanulonē & ciues Vilneñ primores promissis pellexit, qui castrum Vilneñ obsederunt, ueniēteq; Iagellone castrum ei Vilneñ traditum est. Duxit deinde Iagello copias contra Troki, in cuius subsidium Marsalcus cū exercitu Prutenico ueniebat. Vitowdus itaq; obsessionē a Lithuanico & Prutenico exercitu timens, de Troki cum matre in Grodno fugit, & patri Keysthutho quæ fierent intimauit. Troceñ autē paucis diebus obsidione tollerata se dederunt. Keysthuth igitur obmissa obsidione Nouogrodek, ad Samagittiam transiens, exercitum collegit, ueniēsq; ad flumen Vilia, & iunctis copiis Vithowdi, obsedit Troki. Iagello uero certitudinem subsidii Prutenorum sentiens, & Prutenos ac Liuoneñ ad prope cognoscēs, uersus Troki processit, utroq; exercitu ad pugnam instructo. Iagello caduceatores ad Vithowdum, ut esset inter Iagellonem & patrem suum Keysthuthum pacis arbiter, misit. Et duce Skirgellone fidem faciente, Vithowdus ad ducem Iagellonem utroq; exercitu inducias agente, aduenit. Placuit autē ducem Keysthuthum ad tractatum pacis acciri, suadēte Vithowdo & duce Skirgal securitatem promittente, dux Keysthuth in exercitū Iagellonis aduenit. Vbi circūdante illos in coronæ modum, Iagellonis & Prutenico exercitu, se in laqueum incidisse deprǽhenderunt. Astruente autē Iagellone duce, neq; loci, neq; tēporis, qualitati de pace tractanda conuenire, redeundūq; Vilnam, & illic de pace agendum, ab utroq; exercitu quasi signo dato discessum est.

Insidiæ fraternæ

Iagello & Vilneñ castrum capitur.

Troceñ obsessi & victi.

sum est. Verum quum ad Vilnam uentum esset, duce Vithowdo sub custodia Vilnæ reseruato, dux Keystuth ferreis cathenis uinctus, Creuamq; deductus, ad fundum turris obscuræ & sordidæ proiectus est uinculatus, quinta deniq; nocte a Proxa Iagellonis ducis pincerna. Item fratre suo Bilgeny. Itē Mostew, Getkone, Crewlanin, Cuczuk, Kiszicza qui Zibinthe focum & lucernas accendentis gerebat officium. Cæterisq; quibus a Iagellone imperatum erat, uiolato iure gētium, iugulatus est. Et funus suum a Skirgellone in Vilnam relatum, ritu ueteri additis armis, equis, uestimentis, canibus potioribus crematum est. Ducem insuper Vithowdum cum sua coiuge Anna, Iagello in Creuam sub honesta, arcta tamē obseruandum custodia transmisit, ubi consorti suæ principi Annæ, cum duabus fœminis ad maritū ingrediēdi pro nocte, & egrediendi de mane, concessa fuit potestas. Cōsilio uxorino Vithowdus unius fœminæ induto habitu, habitationē cū principe coiuge sua egreditur, relicta altera fœmina in cubili, quæ Vithowdum repræsentaret. Et de nocte sequenti, per funem ex castro se demittens, ad Ianussium Mazouiæ ducem primum uenit. A quo recollectus, & secundū aliquos baptismate lotus, Conradiq; nomen sortitus, possessione insuper aliquarū uillarum donatus, consistere illic, ne a duce Iagellone opprimeretur, parū ausus, in Prussiam Magistro Prussiæ Conrado eum colligente transiit.

Keystuth captus Vilnę.

Mors keystuth

CAPVT XXXVII.

Nno domini 1383 In maiori polonia detestabile bellum ciuile inter Damarathum de Pirzchno, genere Grzimalitā, Capitaneū maioris poloniæ, & militares ac nobiles eiusdem maioris Poloniæ ortum est. Barones siquidem Damarathum pro Capitaneo habere nolentes, duce Vincētio de Campa Palatino Posnanieñ, Barthossio de Koszmin & Mazouitarum gente adiuti, dominico die infra octauas Epiphaniarū dñi, oppidum & castrū Pisdri expugnauerunt. Deinde ad Kalisz uigesima Ianuarii uenientes, ciuitatē illico acceperunt, castrum uero resistēs obsederunt. Interim Damarathus Capitaneus cum suis ex castris & fortaliciis Myedzirzecz, Vielē, Sbansżino, Myedzichost, Kepilow, Grzimala de Olesznyza Costrzineñ, Andreas de Sweradowo Camienensis Castellani, Virzbantha de Smogulecz, & Theodricus de Margonino, fratres sui & cōsanguinei, ex castro Nakel, quod in eorum ditionē Damarathus cōmendauerat. Item reliq̄ præsidia ex castro Labissino, Alberti Palatini Cuyauieñ, & fortalicio Pakoscz Hectoris olim iudicis Cuyauiēsis, assiduis & crudelibus spoliis, omnem terram circa Gneznā, Cloczko, Swanow, Zneinam, Kiskowo, Wronki, Szamotuli, Buk, & Grodziszko consistentem, nulli parcēdo cōditioni immaniter uastabant. Aduocatisq; p Damarathū Saxonibus, Pomeranis, & Kassubitis in sui auxilium, uastato oppido Wronki & uillis in circuitu eius, oppidum Szamotuli diripuit. Sandiuogius autē Swidua Naclensis Castellanus, quem nobiles cum certis copiis de Kalisz ad Posnaniam custodiendam destinarant. Bartholomeum de Odolanow. Item Castellanū Sremeñ, & plures alios per nuncios secretos Posnaniam aduocauit, quibus sabatto ante dominicam Reminiscere cum tricentis lanceis Posnaniā uenientibus, eadem

Bellum intestinum Damarathi & nobiliū.

Insignis uastatio maioris polonię.

tibus, eadem nocte cum ipsis citato agmine ad Damarathi castra peruenit. Illucescéteq; dominico die Reminiscere, quæ fuit quindecima die Februarii in castris Damarathi trepidatū est, & hostibus subito irruentibus, uix media pte exercitu Damarathi tumultuarie armata, de castris exiliit, & cū exercitu Sandiuogii dimicauit, sed inermes in fugā facile uersi sunt, quos Sandiuogio Swidwa ad plura miliaria persequēte. Virzbantha de Smogulecz partium Damarathi cum centum lanceis equitū, & quingentis peditū ueniens, gentēs Sandiuogii per agros palantes, & profligatos capiētes, atq; spolia legentes, inuasit & prostrauit. Pauloq; ante uictores, uictor debellauit, & ex gente Damarathi uinctos ac captos dissoluit, & arma eorum atq; spolia abstulit. Sandiuogius Swidwa a persequutione fugientiū reuersus, conspecta cominus inimicorum multitudine, mente consternatus, equo uectus diffugit, & cum paucis ad fortalicium Derszkonis Grochale Castellani Santhoceñ nomine Ostrorog uix euasit. Cætera autē sui exercitus multitudo a Damaratho & Virzbantho, tam equis q̄ armis exuta, capta est. Quumq; fortalicium & Swiduam subito expugnare non ualuerunt, nocte oppidum Oborniki ingredientes, plurimas cōmiserunt rapinas. Tandem legati reginæ fœdera pacis, inter Damarathum Capitaneum ac Nobiles, a dominica Iudica, usq; ad festum Ioannis baptistæ confecerunt. Et tamen Damarathus cum Grzimala, & Virzbātha ac societate sua, multa oppida, uillas, nobiles, & plebeios, spoliis & inuasionibus affecerunt. Sed & bona Archiepiscopi Gnezneñ & Canonicorum circa Gneznam & Zneinam spoliarunt. Et Zneinam sibi dandam ex confictis persuaserunt, ac eā possidebant, quā Bodzātha Archiepiscopus cum magistro & ciuibus Zneineñ re secreto cōmunicata, & portis sibi apertis, cum notabili numero gentiū ingressus nona Octobris, Saxonibus ac Pomeranis eiectis, recepit. Ammoto autē Damaratho a Capitaneatu maioris Poloniæ, & peregrino de Vanglessin filiastro olim Floriani Episcopi Gracco: surrogato, non fuerunt sedate lites & spolia, tam per Capitaneum peregrinum, q̄ alios nobiles se inuicem captiuantes. Eodem anno sed tempore præcedenti oppidum Brzescze cum terra Cuyauiæ & castro Cruswicza, per Petrum Malocham Capitaneum Cuyauiæ & alios proditores Semouito duci Mazouiæ fuit traditum. Attentauitq; præfatus dux cum suis complicibus & Barthossio de Odolanow expugnationem Kalissz & oppida atq; uillas spoliauit, & regnare in Polonia concupiuit. Et ideo exercitus Hungaricus cum minoribus Polonis, ducatum ipsius & terram Cuyauieñ ut est præmissum in altum afflixerunt. Quia principibus Lithuaniæ inter se ut præmissū est altercantibus, duces Mazouiæ castrū Drohiczin intercœperant & tenebāt. Anno igitur præfato 1383 Iagello dux Lithuaniæ, castrum expugnaturus aduenit. Szassin aūt Marsalcus ducis Mazouiæ successor castri, quum absens intellexisset periculum imminere obsessis, per media castra hostium cum triginta lāceis & sexaginta balistariis intrepidus ad castrum uelociter peruenit. A suis illico cognitus intromissus, uirilem hostibus defensionē opposuit. Interim tamen a Ruthenis in castro consistentibus præcio corruptis, in aliquot locis castrum incēsum est, qui in stationes hosti/

Interuentu Reginę pax inter Damarathum & Nobiles facta.

Oppidū Brzescze Castrum Cruszwijcza prodita.

Castrum Drohiczin intercęptum.

um per funes se demittentes effugerunt. Quapropter Szaszinus strenuissi/me decertans, ad extremum se principi Iagelloni dedere coactus est. Cæteri uero plurimi igne ac gladio consumpti sunt. Eandem sorte eodem anno Cruciferorum de Prussia exercitus in Lithuania pertulit. Nam quũ Magister Prussiæ Conradus Czolner, castrum Troki obsidione assidua & machinarum frequenti proiectione pro maiori parte confractum conquisisset, & forti militũ atque uictualium præsidio imposito abscessisset, Iagello magnus dux Lithuaniæ illico castrum anteq ruinæ illius refici possent, noua obsidione uallauit, omnibusque conatibus ad illius conquisitionem insistens, Cruciferos & Almanos ut cum rebus uniuersis abscedere liceret pactos, quæsitum paulo ãte castrum, reddere coegit. Anno præfato in terris Gracco: Sandomirień, in Slesia, Bohemia, Pomerania, atque Italia atrox pestilentia seuiebat.

Castrum Troky obsessum.

Pestis ualida.

Wladislaus Iagello.

CAPVT XXXVIII.

Exploratũ habens Iagello dux magnus Lithuaniæ, uirginẽ Heduigim ex Hũgaria adductam, regnũ Poloniæ administrare & possidere. Ad procandum eam suo connubio, quum specie foret uenustissima, ãno dñi 1375 binos fratres suos Skirgellonem & Borzish misit. Hanulonemque Capitaneum Vilneń eis adiungendo. Qui ad reginam Heduigim & consilium introducti, nomine Iagellonis muneribus magnæ extimationis reginæ oblatis, per uerba ducis Skirgellonis, despõsationem præfatæ uirginis postulauerãt. Si inquiunt, dominũ nostrum Iagellonem magnum ducem Lithuaniæ in sponsum accipere dignaberis, spõdit se fidem Catholicam Romanã cum omnibus fratribus suis Lithuanorũ ducibus, cum proceribus & uniuersa Lithuania atque Samagittia suscepturum. Omnes & singulos captiuos ex Polonia sublatos dimittere, terras suas Lithuaniæ, Samagittiæ, atque non nullas Russiæ armis quæsitas, regno Poloniæ perpetuo unire promittit. Offert se terras Pomeraniæ, Culmẽ: Slesiæ, & alias quascũque a regno Poloniæ alienatas, recupare. Offert & omnes auitos thesauros in Poloniã inducere, & pro cõmodis regni Poloniæ cõuertere. Ea legatio reginæ Heduigi parumper grata, Prælatis uero & Baronibus poloniæ accepta fuit. Ad arbitrium tamẽ reginæ Hungariæ Elizabeth reiecta est, Iussi sunt itaque nuncii Hungariam ire, adiunctis

Proci Iagellonis ducis Lithuaniæ ad Heduigim Poloniæ reginam.

Legatio in Hũgariam.

adiunctis eis tribus Baronibus poloniæ, uidelicet Wlodkone de Ogrodzenyecz subpincerna Gracco: Nicolao de, N, Castellano Zauichostẽn, & Cristino de Ostrow possessore Kazimirien. Hi regina in Buda offẽsa pro respõso retulerunt. Contentã fore reginam Elizabeth, ut Prælati & Barones Poloniæ pro republica fidei christianæ & regni Poloniæ quæ meliora sunt amplectãtur. Extemplo igitur nuncii scilicet Wlodko de Ogrodzenyecz subpincerna Gracco: Cristin⁹ de Ostrow possessor Kazimirien, Petrus Zaffranyecz de Luczicze, Hinczka de Roskouicze ad Lithuaniam, ut Iagellonẽ ducem Lithuaniæ de implendis oblatis conditionibus denuo obligatum in Graccouiã adducerent, decreti & missi sunt. Quod persentiẽs dux Austriæ Gwilhelmus, cui Lodouicus Hungariæ & Poloniæ rex, filiam suam Heduigim minorẽnẽ, dandã in cõiugẽ deuouerat, Cũ comitatu, clenodiis & thesauris Graccouiã uenit, longoq; tempore mãsionem in ea, congratulante regina Heduigi, fixit. Quumq; successu tẽporis ingressus in arcem, qui antea illi patuit, prohiberetur, Heduigis regina ad cenobium sancti Frãcisci cum suis uirginibus e castro frequenter descendebat, & in refectorio cum Gwilhelmo duce Austriæ choreas & equidem parce & honestissime ducebat. Explorata tandem eorum uoluntate Nobiles & Barones Poloniæ, quibus talis copulatio summe displicebat, Gwilhelmum ad arcem & thalamũ reginæ ad copulandum perduxerunt, & anteq̃ carnali cõmertio potiretur, sequestratũ cum iniuria & dedecore excluserunt. Regina autẽ Heduigis exclusionem eius moleste ferens, ad illum in ciuitatẽ descẽsum parabat. Inuenta autẽ porta castri, mãdato Baronũ clausa, accepta securi manu ꝓpria seracula uiolare nitebatur, sed præcibus Demetrii de Goray expugnata, cœptum obmisit. Gwilhelmus autem se uiolari timens, clam ex Graccouia in Austriam cum paucis refugit. Anno autẽ domini 1386 Iagello magnus dux Lithuaniæ, cũ fratribus suis, atq; grãdi comitatu, cum quadrigis & plurima suppellectili, die Martis duodecima Februarii, Graccouiam ingressus, ad arcemq; perductus, reginã Heduigim adiit & inuitauit. Altero uero die illi munera magnæ estimationis per Vitowdum, Borzish, & Switrigellonẽ obtulit, iam eñ Vitowdus alias Vitoldus Iagelloni reconciliatus ex Prussia redierat. Deinde multiplici sollicitudine Prelatorum & Baronum Poloniæ, regina Heduigis expugnata est, ut priori fœdere cũ Gwilhelmo abiecto, Iagelloni duci Lithuaniæ nuberet. Præterea die Iouis quartadecima Februarii, quæ fuit sancti Valentini, Iagello cum fratribus suis, in articulis fidei Catholicæ edocti, in ecclesia Gracco: per Bodzantham Archiepiscopũ Gneznẽ baptisati sunt Et duci Iagelloni nomen Wladislaus, Viguntho Alexãder, Corigalloni Kazimirus, Switrigelloni Boleslaus, nomina imposita sunt. Rursus eadem die in eadẽ ecclesia Gracco: sacramẽtum matrimonii, cum uirgine uenusta regina Heduigi, per ministerium præfati Bodzanthæ Archiepiscopi Gneznẽ contraxit, terrasq; Lithuaniæ, Samagitiæ, & Russiæ regno Poloniæ perpetuo inscripsit ac incorporauit. Et populum earum ad fidem Orthodoxã reducturum, & baptisaturum iureiurando se adscripsit. Deinceps die Solis uidelicet decimaseptima Februarii, quæ fuit dominica Quinquagesimæ, nouo

Regressus legatorum cum respõso ad Iagellonem missó.

Dux Austriæ competitor.

Recessus eius.

Iagellonis aduentus. 1386

Iagello cũ fratribus baptisatus.

Lithuania & Samagittia poloniæ regno inscripta.

diademate, quũ uetus & priscũ Lodouicus Hũgariæ & Poloniæ rex in Hungariam transtulisset, per Bodzantham Gnezneñ Archiepiscopum. Assistẽtibus ei Ioanne Gracco: & Dobrogostio Posnanieñ Episcopis, in regem Poloniæ in ecclesia Graccouii: unctus, & coronatus est. Qui ex gente Lithuanorum primus diadema regni Poloniæ assequutus est. Dum hæc fierent Cõradus Czolner Magister Prussiæ (qui per ducem Iagellonem ad baptisma, & nuptias fuit inuitatus, spreta uocatione) Lithuaniam ingressus, eã uastauit, castrũq; Lithuanicum Lubomlya expugnauit. Poloceñ uero ab obedientia Iagellonis desciuerunt, & dux Andreas per Prutenos in possessionẽ eorum surrogatus. Quo cognito rex Wladislaus Skirgellonem & Vitowdum fratres, adiunctis eis polonis in Lithuaniam direxit. Qui castrũ Lubomlya expugnauerũt ac recuperarũt. Et Poloceñ, defectionis auctoribus gladio percussis, in gratiam receperunt. Tandem circa mediũ quadragesimæ, rex Wladislaus ex Graccouia cum noua sponsa regina Heduigi, in maiorem Poloniam ad rescindendum & componendum dissensiones Baronum, processit. Et dum in Gnezna largas expensas, uulgo stationẽ, rustici nõ dedissent. Iussit more Lithuanorum gregẽ & pecudes recipere, Spirituales uero Gnezneñ ecclesiæ, de quorum uillis depulsa fuerunt pecora, interdictũ promulgarũt, Quod sentiens regina Heduigis, ad regẽ cucurrit, & eum corripiendo instruxit, subiectorum bona non esse rapienda. Qui pecora nõdum uiolata respõdit, & ea rusticis recipienda concessit. At illa, boues quidem tollent, lachrymas uero eorum quis resartiet & soluet, tantæ etenim commiserationis riuulus, in benignissima regina apparuit.

Iagello primus ex Lithuanorũ gente rex Poloniæ.

Nouus rex maiorẽ ingressus Poloniam.

CAPVT XXXIX.

PRæterea rex Wladislaus gentem Lithuanicã ab idolatria reuocaturus, anno domini 1387 in Lithuaniã perrexit. Assumptisq; secum Bodzantha Archiepiscopo Gnezneñ, & pluribus uiris ecclesiasticis atq; relligiosis. Item assumpsit secũ reginam Heduigim, Semouitum & Ioannẽ Mazouiæ, Cõradum Olesznniceñ, duces, Bartholomeum de Vissemburk palatinum Posnanieñ, Cristinum de Kozeglowi Sandeceñ, Nicolaũ de Ossolni Vislicieñ, Castellanos, Zaclikam de Miedzigorze Cãcellariũ, Nicolaũ de Moskorzow Vicecãcellariũ regni Poloniæ, Wlotkonẽ de Carbimouicze pincernã, Spitkonẽ de Tarnow Succamerarium, & Tomkonẽ subpincernam Graccouii: pluresq; alios. Pro ampliori autem cognitione animaduertendum est, q̃ uetustioribus referentibus. Quidam Itali deserentes Italiã, terras Lithuaniæ ingressi sunt, & nomen patriæ Italia, genti uero Itali indiderunt, quæ per posteros terra Litalia, & gens, Litali. l litera preposita, nuncupari cœpit. Rutheni autẽ & Poloni eorum uicini maiorem immutationẽ facientes, usq; in hodiernã diem, terram Lithuaniam, gentem uero Lithuanos appellant. Hi primum condiderunt oppidum Vilno, eleuationis poli 57 graduum. Et ex nomine ducis Vilii quo cum illas regiones ingressi fuerant, Vilno uocarunt. Fluminibus quoq; circa ipsum fluentibus Vilia & Vilna, ex eiusdem ducis nomine indiderunt nomina. Samagittiam autẽ de suo sermone sic nominarunt, quod lingua eorum, terra inferior sonat.

Lithuaniam ingressus.

Origo Litwanorum

Vilno ab Italis condita.

or sonat. Aliqui aũt historiæ ignari, a lituo quod est cornũ & uenatorũ tuba
Eo ꝙ regio illa plures uenationes exerceat, Lithuaniã appellare uoluerunt,
quod ad effectum, nõ ad historiæ originem spectat. Hæc gens Lithuanorũ,
annis superioribus adeo obscura, contempta, & uilis apud Ruthenos fuit,
ut Principes Kiouien̄ ab ea sola perizomata & subera, ob ægestatem & soli
sterilitatem, in signum tantummodo subiectionis exigerent. Donec Vithenẽ
dux Lithuanorum rebellionẽ primũ contra Ruthenos indicens, & seipsum
ducem inter populares constituens, astu Russiæ principes aggressus, confli
xit, sensimq; adeo creuit uiribus, ut iugo principibus Russiæ iniecto, etiã in
tributa eos redigeret sibi pendenda, quæ per plures ætates Ruthenis ipse
penderat. Colebant autẽ ab origine Lithuani numina, Ignem, Siluas, Aspi-
des & serpẽtes. Ignem qui per sacerdotem lingua eorum Zincz nũcupatũ,
subiectis lignis adorabatur. Siluas autem & lucos sacrosanctos & habitacu
la deorum putabãt. Aspides uero atq; serpẽtes in singulis domibus uelut
deos penates nutriebant & uenerabantur. Rex itaq; Wladislaus, ignem, sa
crum putatum in ciuitate Vilnen̄, barbaris inspectãtibus extingui, templum
& aram in quibus fiebat hostiarum immolatio, destrui. Siluas uero succidi,
& confringi, serpentes quoq; necari præcepit, Barbaris flentibus deorum su
orum falsorum exterminium. Aduersus tamen regem nec mussitare audenti
bus, mirantibus quoq;, ꝙ Poloni sacrorum uiolatores, ignis, siluarum & ser-
pentium, intacti, illesiq; a diis eorum, secus q̃ ipsimet quotiens uiolabãt, fue
runt. Exterminatis itaq; idolis, gens Lithuanorum per aliquot dies de articu
lis fidei, & oratione dominica per sacerdotes polonos, magis tamen per re-
gem Wladislaum, qui linguam gentis nouerat, edocebatur, & sacra baptis-
matis unda renascebatur. Largiente pio rege Wladislao singulis ex popula
rium numero, post susceptũ baptisma, ex panno de Polonia adducto, nouas
uestes, qua prouida liberalitate effecit, ut natio illa rudis & pãnosa, lineis in
eam diem contenta, fama huiusmodi liberalitatis uulgata, pro consequẽdis
laneis, cateruatim ad suscipiendum baptisma, ex omni regione accurrebat.
Et quoniã unũquemq; credentium baptisare singillatim imensus labor uide
batur, mandãte rege, multitudo in turmas & cuneos sequestrabatur, & uniuer
sis, cuiuslibet turmarum benedicta aqua sufficienter conspersis, cuilibet tur
mæ, & uniuersis qui ea constiterant, nomen usitatum Petrus, secũde Paulus
terciæ Ioãnes &c. fœminis per turmas diuisis, Katherinã, Margarethã &c.
iuxta turmarũ numerũ imponebatur. Militaribus tamen specialis impende
batur baptismus. Fundauit insuper rex Wladislaus in Vilna ecclesiam ca-
thedralem sub titulo sancti Stanislai patroni Polonorũ. Principalemq; arã
in loco ubi ignis (qui falso perpetuus credebatur) constituit. Vt error genti-
lis cunctis patentior fieret, etiã in prædicta ecclesia Vilnen̄, Episcopum, uiꝝ
spectatæ uirtutis Andream Vazilo, natione Polonũ, genere nobilem, de do
mo accipitrũ, professione fratrem ordinis minorum, olim Elizabeth reginæ
Hũgariæ confessorem & prædicatorẽ insignẽ, Episcopũ Cerethen̄ constitu
it. Huic ut statũ pontificalẽ inter Neophitas posset ducere honestũ, ecclesiã
parrochialẽ i Clodawa Gneznen̄ diocesis eo ꝙ notabiles haberet introitus,

Lithuania unde dicta sit.

Lithuanorum idola.

Idola Lithuaniæ per regem deleta.

Fidei Christianæ susceptio.

Copia baptisatorum.

Fundatio Ecclesiæ Vilnen̄ & Episcopatus.

adiunxit. Constituit & quattuor prelatos, octoq; prebendarios, in prædicta Vilneñ ecclesia, sufficientem dotem, uillas, prædia, lacus, & possessiones eis largiendo. Fundauit præterea septẽ parrochiales ecclesias, uidelicet in Volkomaria, Miszohola, Nyemczam, Myedniki, Crewa, Obolcze & Hayna. Item prebendam sancti Martini in castro Vilneñ altiori, & his bona dotalia assignauit & inscripsit. Terram quoq; Lithuaniæ germano suo Skirgelloni, tanq̃ supremo duci Lithuaniæ regendam commisit. Cuius ferocitatem dux Vitowdus fugiens ad Ianussiũ ducem Mazouiæ primum, deinde ad Semouitum Mazouiæ ducem cõcessit, a quibus parũ benigne tractatus, ad Conradum Czolner Magistrum Prussiæ transiit. Tãdem a rege Wladislao spe nanciscendi magnum ducatũ Lithuaniæ certificatus, tria castra Cruciferorũ uidelicet Iurgemburk, Mergemburk, & Nauandz comprehendit & conflagrauit. Fratribus & administratoribus ordinis occisis, & in fossata proiectis Quumq; in Lithuania consistens, spes suas differri uideret, castrum Vilneñ astu intercipere molitus est. Ordinatis siquidẽ pluribus uehiculis, armatos inclusit, carnesq; ferarũ desuper posuit, & in castrum Vilneñ misit, fingẽs se nuptias sorori celebraturum. Fraude autẽ detecta, metuẽs sibi Vitowdus cũ uxore & amicis in Prussiam refugit, & nouo fœdere cum Cruciferis icto, biẽnio illic mãsit, ac Lithuaniam cũ Prutenis sæpius afflixit. Cui rex Wladislaus resistens, ãno domini 1390 castra eiusdem ducis Vitowdi Brzescze Grodno, & paruum Kamienyecz expugnauit, ex quibus in regiones Lithuanorũ incursiones fiebant.

Dux Vitowd⁹ a Wladislao reuocatus.

Vitowdi astucia.

CAPVT XL.

Lithuanica itaq; expeditione rege Wladislao occupato, Heduigis regina Poloniæ, cõgregato altero exercitu ex militibus Poloniæ, Przemisl, Iaroslaw, Grodek, Halicz, Leopolim ciuitatẽ, & castrũ in monte, Trebowla, & cæteras munitiones, expugnatione aut deditione conquisiuit. Vitowdus uero suorũ castrorum expugnationẽ ulturus, triplici agmine Lithuaniã aduenit. Vnum Conradus Vokerod Magister Prussiæ rexit, in quo erant Almani, Anglici, & Francigene. Aliud Magister Liuoniæ. Tercium dux Vitowdus, oppidoq; & castro Troki succenso, castra Vilnensia graui obsidione afflixerunt, & toto obsidionis tẽpore, quod a festo Ioãnis baptistæ usq; ad feriam sextam post Michaelis durauit, pro uictoria operam nauarunt. Poloni uicissim castrum Vilneñ incunctãter defenderunt. Dux Korigal alias Kazimirus germanus regis Wladislai, ex castro succẽso fugiẽs, ab hostibus captus euestigio decollatus est. Dux Narimũth arces regias tuendo, in duello captus, & in prato in arbore Vlmi, uulgo Wyasz per pedes inter machinas Prutenicas suspensus, a Vitowdo crudelius q̃ conueniebat sagittis proiectus, necatusq; est. Sequẽti anno primo æstatis tẽpore Vitowdus cum Magistro Prussiæ ad castra Vilnẽsia regressi neutiquã profecerunt, nam Iaszko de Olesnicza Capitaneus Lithuanicus, castra tuendo plurimos uulnerabat & occidebat. Discesserunt ergo & castra Volkomiriã & Nouogrodek a duce Skirgellone supra fluuium Vilia constructa, expugnarunt & conquisierũt. Tẽpore quoq; hyemis Lithuaniã reuersi, supra fluuium

Vitowdi repugnatio.

Korigal occis⁹.

Narimunth captus.

fluuiū Niemyen in circuitu castri Kowno, tria castra de lignis erexerunt. Nomen uni castro Kowno uiciniori Nauwerder, quod noua insula sonat, alteri Ritteruerder, quod insula militum sonat. Tercio Metemburk, quod castrū metarū interpretatur, frequentibus incursionibus ex eis oram Lithuanicam inuadendo. Misit ergo rex Wladislaus ad Alexandrum Vitowdum in Prussiam Hēricum filium Semouiti senioris mortui, & germanum Semouiti uiuentis ducis Mazouiæ. Et reconciliatione inter regē Wladislaum, ac ducem Vitowdum ordinata, germanam Vitowdi Ringalam nomine, in ordine sub diaconatus constitutus, & in Episcopum Plocen̄ electus, atq; per Bonifaciū nonum confirmatus, in uxorem præfatus Henricus dux Mazouiæ accepit, & nuptias de more celebrauit. Post paucosq; dies ueneno toxicatus interiit. Inter duces Mazouiæ in ecclesia Plocen̄ tumulatus. Vitowdus autē regi recōciliatus, tria castra Ritteruerder, Nauwerder & Metemburk spoliauit & succendit, occurrentesq; Prutenos prostrauit. Et in Lithuaniam ueniens, ānno domini 1392 in magnum ducem totius Lithuaniæ per regem Wladislaum, ammoto Iaszkone de Olesnicza Capitaneo, prefectus est, sub hac conditione. Vt prefatas terras Lithuaniæ p rege, & regno Poloniæ fideliter teneret & regnum Poloniæ in prosperis & aduersis nunq̄ desereret. Cruciferi autem de Prussia Vitowdi discessum, & trium castrorū demolitionem ulciscentes, in Lithuaniam descenderūt, & castra Schurasz, Barthen & Stramel conquisierunt, captiuorūq; tria milia utriusq; sexus Prussiam deduxerunt. Intronisato quoq; Alexandro Vitowdo in ducatū Lithuaniæ, Suitrigello qui & Boleslaus, a facie eius in Prussiam fugit. Dux uero Skirgello alter frater manu & lingua promptior, contra Vitowdum seditionem intentauit. Quo cognito rex Wladislaus anno domini 1393 cum Heduigi regina celeriter in Lithuaniam perrexit, & ad uinculum charitatis binos fratres reduxit, utq; ingentē & concitum spiritum dux Skirgello mitesceret, supra ducatum Kiouien̄ rex Wladislaus ei Starodub, Starotroki & Crzemyenyecz in possessionem adiecit, precipiens ut Alexandro Vitowdo in singulis pareret. Boleslaus autem Suitrigello cum Conrado de Iunigen Magistro Prussiæ, cum Almanis, & Frācigenis, anno domini 1394 castra Vilnensia bimestri tempore obsedit Vitowdo eis resistere non sufficienti solum ex insidiis eos lacessente & impetente. In hyeme Vernerus Tetingar Marsalcus, altera uice Vlricus de Iunigen Aduocatus Sambien̄, & Magistri germanus, in Lithuaniā descenderūt, & predas abegerunt. Dux quoq; Vitowdus in Prussiam descendit, & circa Iusterbork omnē regionem igne & cœde uastauit. Dehinc Conradus de Kobork Cōmendator in Balga terram Drohicen̄ spoliauit. Sub ea autē tempestate dux Skirgello (ut fertur) toxico mortu9 est. Intulit deinde rex Wladislaus, anno domini 1396 duci Wladislao Opposlien̄ bellum, super quo integro anno decoquebat, & consilia secreto captabat. Et cum regnicolis expugnauit, alia uero p præfectos aut deditionem recepit, castra & ciuitates, Holstein, Crzepicze, Vielun, Bobolicze, Brzesnicza, Ostrzessow, & Grabow, quæ omnia infra septem dies recuperauit. Castrū aūt Bolesczauicz septem ānis obsessum, siti, fameq; maceratū, per Eufemiā alias Offkam Wladislai Oppolien̄

Castra Nauwerder, Ritterwerder Metemburgk erecta.

Henrici ducis Mazouię mors.

Tria castra succensa.

Fratrum cōcordia.

1394

Mors Skirgelli.

Wladislao Oppolien̄ bellum illatum.

Opolien relictam deditū est. Cristinus quoq; de Ostrow Castellanus Sandomirien ex mandato regis, terram Dobrzinen occupabat, & quom obsideret castrū Bobrowniki, Corādus de Iunigen Magister Prussiæ cum exercitu copioso aduenit, & eum ab obsidione fugauit. Huic igitur Corado magistro Prussiæ, Wladislaus dux Oppolien, p Polonos exacerbatus, in quadraginta milibus florenorū castra Dobrzin, Bobrowniki, Rippini, Zlotoria, & Lipno obligauit, ueritus ne uelut cætera sibi eriperent. Præterea idē dux Wladislaꝰ Oppolien, mercatores Graccouien in medio quadragesimæ ex Wratisl: redeūtes, spoliauit, & nobiles quos captiuabat, pecuniis mulctabat. Ob hoc Wladislaus rex Poloniæ, terram ipsius uastauit, & castra Strzelcze, & Lublinyecz expugnauit. Dumq; ciuitatē & castrū Oppolien obsideret, Corādus Olesznicen, & Bernardus Nemedlimyen alias Falkenbergen duces Slesiæ regi supplicauerunt, & inter eos concordiam fecerunt, rex itaq; omnium spoliorum satisfactione percœpta, obsidionem soluit.

Mercatores spoliati

CAPVT XLI.

Sequenti uero anno recōciliatum Boleslaum Switrigello germanum suum in Polonia & non Lithuania (ne seditiones, ut consueuerat, concitaret) locauit. Tunc pacificata Lithuania, Alexāder Vitowdus Lithuaniæ dux anno domini 1397 cum notabili exercitu in Thartaros expeditionē ægit, & transito flumine Tanais, quem Thartari Don appellant, repertaq; Thartarorum multitudine, in ipsam irruit, & plura milia Thartarorū cum uxoribus, paruulis, & pecoribus cœpit, & usq; in Lithuaniā deduxit, quoꝝ mediā ptem regi Wladislao in Poloniam misit, & hi fidem Christi professi, unus populus cum Polonis effecti sūt. Reliquā ueromediā ptem in Lithuaniā locauit, & hi in secta Machometi, usq; in hāc diem permanent. Thartari tamen Lithuanici, & Abram modernus iudex & scriba eorū, nō per captiuationē nec debellationē se Lithuaniam intrauisse asserūt, sed quom bella dux Vitowdus cōtra Cruciferos agitaret, eos in subsidium uocauit, & sponte uenientes, in Lithuania locauit, uillas & libertates oportunas eis donando. Alteram dehinc expeditionē contra Thartaros Vitowdus magnus dux Lithuaniæ duxit, Wladislao rege, & Heduigi regina Poloniæ improbante & dissuadente. Et dum superatis fluminibus, in planiciem diffuse porrectā, circa fluuium Vorszkla, quartadecima die Augusti, uidelicet feria tercia post Laurētii peruenisset. Apparuit acies Thartarica maxima, cuius numerus ad liquidum estimari non potuit. In cuius comparatione exercitus ducis Lithuaniæ uidebatur pusillus. Concussus igitur timore exercitus Catholicus, Spitkone de Melstein Palatino Gracco: consulente duce quoq; Lithuaniæ approbante, de pace tractādum persuasit. Neq; Ediga dux exercitus a Cæsare Thartarorū Themerlin constitutus, pacem aspernabatur. Verum conditiones ab eo proposite, parū honeste uidebantur, quibusdam autē Polonis, Almanis, Lithuanis, & Ruthenis conflictum optantibꝰ, infestissimis signis cōcursum est. Abundante tandē multitudine Thartarica, Christianorū res deteriori loco esse cœpit. Vitowdus hortantibus militibus ad custodiā sui corporis cōstitutis, Sādiuogio de Ostrorog, & Dobrogostio de Szamotuli, equos mutando effugit. Exercitus uero suus a multitudine Thartarica

Vitowdi in Thartaros expedicio.

1391

Magna Thartarorum strages.

Secunda expedicio Vitowdi in Thartaros.

Christianorū clades.

dine Thartarica fusus atq; uict9 est. Occisi sunt in eo bello ex Polonis Spitko de Melstein Palati: Gracco: Szocha Palati: Plocē: Pylik palatinus Varszauieñ, Vocassius alias Varsius de Michalow, Ioānes Glouacz, dominus Bogussius & plures alii. Iste Temerlanes in thartarico Temir Kuthu uocatur, quod sonat fœlix ferrum, in cuius conspectu terra siluit. Quamuis hoc Thartari tribuant principi ab ipso misso, Aksak themir, quem latini scriptores Temerlanē appellant, Aksak .i. claudus uel claudicās Themir. Sub idē tempus anno uidelicet 1399 duodecima Iulii Heduigis regina Poloniæ in castro Graccoui: mortua est. Enixa fuit siquidem duodecima Iunii filiam binomiā Elizabeth Bonifaciam uocatā, quæ in triduo obiit. Regina uero Heduigis ex partu egrotare cœpit, & deuotissime sacramentis percœptis, duodecima Iulii hora meridiei defuncta est. In ecclesia Graccouieñ: in sinistra parte chori ante sacrariū, per regem Wladislaum quartadecima Augusti sepulta Epitaphio apposito, Sidus Polonorū iacet hic Heduigis eorum. Regina nobilis generosa &c. Vide appensum ad eius sarcophagum. Hæc fuit facie & moribus uenustissima. Hæc in diebus quadragesimæ & aduētus domini, corpus aspo ieiunio, & cilicio domabat. Hæc in ægenos profusissima, hæc sua instantia & cura regē Wladislaum, ad cōficiendum collegium psalteristarū in ecclesia Graccouieñ induxit, psalmos cantantium. Et ad instaurandū atq; complendum generale gymnasium per Kazimirum secundū olim regem poloniæ incœptū. Hæc duo altaria in ecclesia Gracco: unum sub titulo uisitationis sanctæ Mariæ, aliud sub titulo sanctæ Annæ erexit. Hæc monasterium uisitationis Mariæ in arena extra muros Graccouienses sua uigilia & inductione sui coniugis fundauit. Hæc monasterium fratrum Slauorum, sub titulo passionis & crucis Christi de post Cleparz erigere cœperat. Hæc pecunias, uestes, clenodia & uniuersam suppellectilem regiam in fundationem uniuersitatis studii Graccouiensis, & in releuamen miserabilium personarum exequutoribus testamenti uidelicet Petro Vissh Episcopo Graccouiensi & Iaszkoni de Thanczin Castellano Graccouieñ commendauit. Hæc plures adolescentes ingenuosos in gymnasiis tenuit & aluit. Legebat autem consuete testamentum uetus & nouum, Vitaspatrum, homelias quattuor doctorum, Libros sermonum, & passionalia sanctorum, libros meditationū & orationum sācti Bernardi, & sancti Ambrosii, libros reuelationū sanctæ Brigittæ, & q̄plures alios de latino in Polonicum translatos. Post mortem autē reginæ Heduigis, nulla prole extante, rex Wladislaus eiectionē metuens, totus ad regressum in Lithuaniā spectabat. Prælati autē & Barones regni Poloniæ, regem fluctuantem, aliam heredem regni Poloniæ, Annam Comitis Ciliæ Vilhelmi filiam superesse docuerunt, quā illi Anna Kazimiri secundi Poloniæ regis filia pepererat. Ad quam procandū, extemplo ad Ciliam Ioannem alias Iwan de Obichow Castellanum Sremeñ de domo Vyenyaua, Hinczka de Rogow de domo Dzalosza, & Ioānem de Ostrowcze de domo bipennium misit. Quam sedecima Iulii anno domini 1400 Graccouiam adduxerunt. Et quoniā præfata uirgo nullam linguam præter alēmanicam nouerat, ordinatione regis prope octo mensibus polonico idiomate Graccouiæ imbuebatur

Vitowdus uictus.

Heduigis regina Poloniæ mortua.

Commēdatio suæ vitæ.

Pia opera eius

Fundatio monasterij in Arena.

Wladislaus pro alia cōiuge procos misit.

uiæ imbuebatur, quod postq̃ intelligere didicisset, regio thoro coniuncta est, quis rex Wladislaus moliebatur rescindere & eam abicere, eo q̄ parũ præstantis formæ sibi appareret. Inde & in procos prouocabat. Coronatio aũt eius ad annum domini 1402 dilata erat, & prædicto anno in dominica quinquagesimæ in reginã Poloniæ Graccouiæ coronata & inuncta fuit. Amplius ãno supraexpresso uidelicet 1400 Wladislaus rex Poloniæ, ad honorem omnipotentis dei & gentis Polonicæ ac Lithuanicæ profectum, studium generale in ciuitate Graccouieñ feria secunda post Iacobi apostoli, de cõsensu Bonifacii papæ noni erexit. Cuius fundationẽ Heduigis regina dum uiueret maxima instantia procurabat. Accersitisq; Doctoribus & magistris Polonici, Bohemici & Almanici idiomatis ex uniuersitate Prageñ, assignauit eis cẽsus in exactionib9, theloneis, & aliis introitib9, assignauit & prelaturas atq; prebendas omnes collationis regiæ. S. Floriani in Cleparz, sola prepositura sibi reseruata. Assignauit & lapideam Akersdorff in platea sanctæ Annæ, p̄ Artistarum & Theologorum. Domum uero Sãdiuogii de Subino Palatini Posnanieñ in platea Castreñ pro Canonistarũ & Medicorũ collegiis, quarũ utraq; pecuniis Heduigis reginæ, in huiusmodi opus derelictis, per exequutores extructa est. Confirmatoq; prefato gymnasio Graccouieñ generali, p̄ Ioannem papam 23. & expost per Martinum quintũ, in uariis scientiis & suppositis uehementer crescere & florere, ac uiros doctos & industrios producere, in regni Poloniæ dilatationẽ, diffusionem, & gloriã immortalem, cœpit. Cuius etsi plura numerentur, extentq; opera decora, nullum tamẽ æque magnificum ac necessariũ pro confutandis opprimendisq; heresibus, erroribus & uiciis, pro serendis uirtutibus, pro defendenda iusticia, & p̄ illustranda ueritate, cernitur ac inuenitur. Sobrietatẽ em̃, sapientiam, iusticiam, & uirtutẽ docet, quibus nihil utilius est hominibus in uita. Quod studiũ etsi per Kazimirũ secundum regem Poloniæ orditum, priuilegiisq; Vrbani papæ quarti regis Kazimiri præfati & ciuitatis Graccouieñ munitum & dotatũ, Collegiumq; in Kazimiria muro erectum fuit, ut præfatum est. Nõ tamen fuit cõsumatũ in hanc diem, unde in hac die feria secunda post Iacobi apostoli, prima lectio in Iure Canonico per reuerendissimũ dominum Petrũ Viszh utriusq; iuris Doctorem, ac Episcopum Gracco: & Cancellarium uniuersitatis nouæ, fœliciter incœpta est. Data autẽ, & institutio eius, in die Mariæ Magdalenæ præcesserat.

1402

1400

Erectio uniuersitatis studij Graccouieñ.

Doctores Graccouiã accersiti.

CAPVT XLII.

Nno deinceps domini 1403 Cõradus de Iunigen Magister Prussiæ, habens in suo comitatu Boleslaum Switrigel cum notabili exercitu terras Lithuaniæ circa festũ sanctæ Dorotheæ spoliis & igne uastauit, & in terras suas circa Ragnetham rediit. Quo egresso, repẽte nouus exercitus Magistri Liuoniæ ingressus est, & multis dãnis atq; spoliis illatis, cum pluribus captiuatis in Liuoniã excessit. Propter quod Wladislaus rex Poloniæ missis nunciis, ex Prussia Switrigellonem reuocauit, & ei terrã Podoliæ, Item terram Zidaczouieñ, Itẽ districtus Stry, Szidlow, Stobniczam, Drughyam, Vscze, Item mille quadringentas marcas annui

1403

Conradus de Iunigen Lithuaniam uastat

tas annui census in Zuppis regijs assignauit. Ea tamen largitionis magnitudo leuem Switrigelli animum, stabilire non potuit, quin ad Cruciferos perfugeret & Lithuaniam perturbaret. Itaq; ad pacem conficiendam, anno domini 1404 pro festo Penthecostes dieta generalis in Raczansz celebrata est sub præsentia Wladislai regis Poloniæ, Vitowdi magni ducis Lithuaniæ, Conradi de Iunigen Magistri Prussiæ cũ suis Commendatoribus. Et pax sub his tunc conditionibus confecta, ut Wladislaus & Vitowdus de terra Samagittiæ Magistro & ordini Cruciferorũ excederent, & q; Wladislaus terram Dobrzineñ quadraginta milibus florenorũ redimeret. Itẽ q; relegatos hinc inde nõ fouerent, & q; captiuos soluerẽt ac manumitterent. Præterea sequenti anno dux Lithuaniæ Vitowdus, alterum conuentũ cũ Magistro & ordine Cruciferorũ celebrans, pacem necessariam, magis q̃ honestã composuit, de terraq; Samagittiæ cœdere, & armis Samagittas in ditionem Magistri & ordinis, impellere, Wladislao rege nequicq̃ abnuente consensit, terramq; præfatam Samagittiæ per litteras publicas geminato idiomate, Latino scilicet & Almanico scriptas, Magistro & ordini Prussiæ, donatione perpetua, etiã a rege poloniæ Wladislao prochdolor confirmandas donauit & inscripsit. Anno autem domini 1406 Vitowdus magnus dux Lithuaniæ prima expeditione in Moskouiam contra generum suum Vasilonem, seu Basiliũ ducem Moskouiæ, cui filiam suam Anastasiam desponsatam locauerat mota, eam prædis & spolijs uastauit. Altera deinde expeditione anno domini 1408 contra eũdem ducem Vasilonem, cum auxilio mille lancearum a rege Poloniæ, & Magistro Prussiæ Vlrico de Iunigen uno uexillo expeditarum gentium, habito in Moskouiam irrupit, & eam uastabat. Quo cognito Switrigal uir instabilis, castra sua Branskо & Starodub exussit, & ad Basilium ducem Moskouiæ fugiens, in contumeliam Vitowdi, exercitum ipsius die noctuq; pro Moskouitis lacessijt & turbauit. Tandem restitutis possessiõibus, quas dux Moskouiæ usurpauerat, pax sub æquis conditionibus firmata fuit. Verũ frumenta a rege Poloniæ Wladislao per Istulam duci Alexandro Vitowdo usq; in Ragnetham missa, per magistrum Prussiæ Vlricum de Iunigen, allegantem q; Barbaris arma contra christianos mitterentur, recepta sunt. Propter quod rex Wladislaus per suos oratores, restitutionem eorum postulauit, & in bellum aspirare cœpit. Vitowdus uero dux Lithuaniæ, Samagittiam ordini Cruciferorum donatam abstulit & recepit. Vlricus quoq; Magister Prussiæ, bello moto, castrum & oppidum Dobrzin, Item Ripin, & Lipno, anno domini 1409 in uigilia assumptionis Mariæ expugnauit. Et Iacobum de Plonini, nobilem de domo Prussi, Capitaneũ Dobrzineñ capite truncauit. Deinde castra Bobrowniki, Zlatoria, & Bidgoscza expugnauit & accepit. Wladislaus ergo rex Poloniæ uocata totius regni expeditiõe in octaua Natiuitatis Mariæ, in Volborz, ad quam Vitowdus minime uenire potuit, Bidgostiam obsidiõe cinxit, & in octo diebus expugnauit. Oratoribusq; a Vencеslao Romanorũ & Bohemiæ rege, uidelicet duce Conrado antiquo Olesznіczeñ, & Ienkone Wratislauieñ ac Swidnicieñ Capitaneo, aduenientibus. Pax cum Magistro Prussiæ, usq; ad festum Ioannis baptistæ inclusiue, composita est, & Venceslaus rex

Vitowdus contra Moskũ Vasilonem.

Commeatus Vitowdo surreptus.

Venceslaus Romanorum rex partiũ sedator.

1404 1405 1406 1408 Switrigell 1409

laus rex Romanorum, dominica Iudica inter regem & magistrum iuste arbitraturum se obtulit, qua dominica ueniente, suasu Iodoci Marchionis Morauiæ sententiam protulit, q terra Dobrzinensis in manus suas traderetur. Cuius possessione infra unum annum tenta deliberaret & decerneret, ad quem eius dominium pertineret. Item q regnum Poloniæ peramplius ex Lithuania & partibus orientis nunq sibi regē eligeret, sed ex partibus occidētis. Ex qua sententia, liquidissima apparuit iniquitas, quoniam super re iuridico processu non deducta, sententiam tulit.

Iodocus Marchio Morauiæ

CAPVT XLIII.

Ladislaus autē rex non expectato arbitramento, iudicioq Venceslai Romanorum & Bohemiæ regis, pro die sancti Andreæ precedentis anni, cum duce Vitowdo in Brzesczie Ruthenica conuentum tenuit, & illic progressum belli futuri contra Cruciferos gerendi secretissime cum eo confecit. Imperatorisq Thartarorū Zauolhensium auxiliū cum sua multitudine & coprjs, ibidem præsentis, persuasionibus & promissis obtinuit. Hunc imperatorem Thartarorū toto tempore hyemis, & usq prope festū Ioannis baptistæ cum gente & uxoribus Alexander Vitowdus in suis terris tenuit & aluit. Dominica uero Misericordia domini anno Christi 1410 rex Wladislaus cum duce Lithuaniæ Vitowdo in nouam Sandecz ueniens, eum ad Sigismundū regem Hungariæ in Kesmark misit, ut sinceriter inducias pacis, ad sedecim annos cōfectas, quorum adhuc quattuor restabant, obseruaret. Rex autem Sigismundus respondit, huiusmodi inducias non esse licite seruandas, si Cruciferi in Prussia bello impeterentur. Et secreto Vitowdum magnū ducem Lithuaniæ, ad defectionem & noui diadematis assumptionem pellicere conabatur. Interim rex Wladislaus in noua Sandecz commorans, anno præfato 1410 monasteriū seu hospitale sanctispiritus ordinis Premonstraten cum Abate infulato fundauit, pro dote uillam suam Dambrowka, insuper uiginti marcas annui census in Zupis Vielliczen ei assignando. Die aūt Lunæ, in crastino sanctorum Petri & Pauli, per eū cōstituta rex Wladislaus ad Istulam supra monasteriū Cziruensko uenit, ad locū ubi pōs ex nauibus apud Cozmice applicatus fuerat, & ipse & totus exercitus Polonorum cum quadrigis & machinis ordine composito transiit. Eodem quoq die magnus dux Lithuaniæ Alexander Vitowdus cum imperatore Thartarorū, & gentibus suis aduenit, & feria quarta nona Iulij in terras hostiles intrauerūt. Illicq primum signa militaria, rex & dux Lithuaniæ, ducesq Masouiæ Semouitus & Ianussius, atq Barones omnium terrarū extenderunt, & patrium carmen Bogarodzicza Poloni uociferare cœperunt. Illo die Lithuani & Thartari quandam ecclesiam spoliarunt, & sacramentū diuinissimū ex sacrario eiecerūt, quo facto Poloni uehementi dolore tacti, ad regem contra Barbaricas crudelitates clamauerunt. Quūq ex commisso regis duo Lithuani magis culpabiles oblati fuissent, iussu magni ducis Lithuaniæ, more illius gentis seipsos in patibulū ægerūt ac suspenderūt. Et de cætero nemo in ecclesias manus rapaces intulit. Et quia fluuius Drwancza, quo peruentū erat, altis tignis in utraq ripa cū exercitu hostili machinis bellicis & sagittis

Thartarorum Imperator in auxilium accersitus.

1410

Monasteriū in noua Sandex fundatum.

1410

Lithuanorum & Thartarorū facinus.

sagittis munitus erat, rex cum exercitu ad ortum fluuii feria sexta ante Margarethæ undecima Iulii retrocessit. Et die dominico sanctæ Margarethæ tredecima Iulii ipse rex & uniuersus exercitꝰ in uilla Vissoka prope Dzoldow uiatico corporis Christi procuratus est. In feriã autẽ terciam diuisionis apostolorum de nocte ualidus uentus, fulgura & pluuia exercitum molestarunt. In castris uero Cruciferorũ etiam tentoria disiecerunt, ut carmen Claudiani futuræ cladis presagum uerissime adaptaretur hoc. O nimiũ dilecte deo, cui militat æther. Et coiurati ueniũt ad classica uenti. Motis castris mane a Dãbrowno spacio duorum miliarium, uniuersus exercitus regius inter arbusta uillarum Thanenbrik & Grimuald uenit, & in loco editiori extensis tentorii telis, iniuriã aeris repellentibus, rex missã audire accelerabat. Venerũtq; nũcii alius post aliũ, hostilem adesse exercitũ nũciãdo. Rex aũt repẽtino hostiũ aduẽtu nihil motus, duas missas p Bartholomeũ plebanũ in Clobuczko, & Iaroslaum Prepositũ Kalissieñ sacellanos suos lectas, deuotissime audiuit. Et flexis genibus in oratione procumbẽs, deum præcabatur, ut sibi fœlix pugna & uictoria proueniret. Interim dux magnus Lithuaniæ suũ exercitum, Zindramus uero de Maszkouicze macherophorus seu gladifer Graccoñ Polonicũ exercitũ in ordines & signa, mira celeritate ordinauerũt. Quinquaginta signa seu uexilla insignibus militibus referta Polonica, Lithuanica uero quadrãginta erant. Prutenicus autẽ exercitus & milite & robore inferior, quinquaginta unũ uexillum habuit. Alexander aũt Vitowdus moræ & tarditatis impatiens, ad regem per frequẽtes nũcios, tandẽ per seipsum ingenti uociferatione instabat, ut neglectis orationibus consurgẽns, in bellum properaret, qui non, nisi compleméto orationis ad integrum perfecto, abduci potuit. Tandem armatus, equum ascendit, & ad uidendũ hostilem exercitum, in editiorem collem, unde utrũq; exercitum perspexit & contemplatus est, processit, & ad suos rediens, eos breuiter admonuit. Mutatoq; canterio, equum forte ascẽdit, subrussi coloris seu taxei alias Czissaui, tenuem in fronte habẽtem caluiciem, galeaq; accepta, singulos præsbiteros & notarios ad currus ire iussit. Sub hoc tẽpore Magister Crucifericus Vlricus de Iunigen duos caduceatores, quoꝝ unus regis Romanoꝝ aquilã nigrã in aureo cãpo alter ducis Stetineñ rubeum Griffonẽ in albo campo deferebat, misit, duos enses nudos in manibus deferentes. Qui aliquali reuerẽtia regi facta, Theutonico idiomate Ioãne Manszik interpræ tãte dixerunt. Illustrissime rex, Magister Prussiæ Vlricus, tibi & fratri tuo Vitowdo duos gladios in suffragiũ pugnæ misit, quatinꝰ minus cunctãter, & magis audaci q̃ præ te fers animo cum eo cõgrediaris. Siq; arctũ campum habere existimas, ad certamẽ te alliciendo, de planicie campi quantum uoles tibi cœdit, en superbum nuncium Et in eo pũcto retrocessionẽ Prutenicus exercitus haud exiguam fecit. Rex autẽ Wladislaus acceptatis gladiis, qui in hanc diẽ in thesauro castri Graccouieñ seruantur, nõ in bilem sed lachrymas resolutus, ait. Quamuis inquit sufficientes gladios habeam, pro maiori tamen suffragio etiam hos duos gladios accipio. Cãpi uero electionẽ propiciationi diuinæ cõmitto. Sic fatus, signa canere iussit, & uniuersus exercitus Bogarodzicza uociferãdo cecinit.

Tempestatum incrudescentia

Thanenbrigk Grymwalt

Caduceator

Proteruitas nuncij.

Duo gladij Vladislao & Vitowdo missi.

Efert Aeneas de Piculominibus Poeta, postea Cardinalis & papa, & alii seqces. Primũ cõgressum Lithuanos & Thartaros inermes fecisse. Et his superatis, Polonos rigido ferro armatos successisse. Nostri uero tũ ãtiquiores milites, tum scriptores, simul iunctos processisse narrãt. Polonosq; leuum cornu, Lithuanos uero & Thartaros dextrũ tenuisse, Verũ exercitus Lithuanicus ducis Vitoldi iussu prior a parte sua ad congressum uenit. Tantusq; fragor & sonitus aciebus cõgressis, quasi moles immẽsa ruinam pateretur, æditus est. Vtrisq; sibi quadã connexione coherentibus, & quasi ad unius horæ ancipiti prælio dimicantibus, Donec acies Lithuanica impetũ hostilem ferre nõ ualens, pedem referre cœpit, Cruciferisq; eam prementibus, in fugã, duce magno Lithuaniæ nequicq̃ fugam clamore & uerbere sistẽte, coacta est uerti. Nec prius nisi Lithuaniã perueniens, fugam stabiliuit, & regem Wladislaũ cœsum, cœsumq; magnũ ducem Lithuaniæ, & eorũ exercitum usq; ad internitionẽ nunciauit. Milites tamen Ruthenorũ Smolnensium, ad tria propria consistẽtes signa, pertinaciter pugnarunt, & insignem laudem reportarunt. Fugerat & uexillum sancti Georgii, sub quo Bohemi & Morau mercenarii militabãt, quod Ioãnes Zarnowski Bohemus regebat, & ideo postea honore priuat9, infamis permãsit. Duro itaq; certamine, & q̃si nouo fugatis Lithuanis, Polonis & Cruciferis pugnantibus, grandis iactura in acie Crucíferica facta est. Successerunt interim sedecim agmina hostium, sub totidem signis nondum belli fortunã expertis, locata. Ex quibus miles quidam Almanus genere, Dipoldus Kikerzicz appellatus de Deeber de Lusacia, cingulo aureo, alba Diploide in polonico Iakla uocata, & armis per totum uestitus, in equo ruffo exiliens usq; ad regem decurrebat. Quem rex dum hasta uibrata excipere niteretur, a Sbigneo de Olesznicza regio notario, postea Episcopo & Cardinali Graccouieñ inermi, regis ictum præueniente, sua manu de equo deiecit, quem supinum rex Wladislaus hasta feriendo reliquit, attamen illico a militibus, regem obseruantibus, occisus, a pedestribus uero armis exutus est. Agmen uero Cruciferorum sub sedecim signis constitutum, ducente uno Crucifero, albo insidenti equo, exercitumq; clamans conuertit in dextram partem in qua uexillum maius regium constiterat, & aciebus irruẽtibus, aliquamdiu durum conficiebatur certamẽ. Ad extremumq; tamen multitudine Polonorũ undiq; eos circũdante, obtriti sunt, fereq; singuli sub sedecim signis cœsi aut capti. In eo agmine Magister Prussiæ [struck out] (Conrad.) & Cõmendatores ceciderunt cætera multitudo quæ potuit euadere fugam iniit. Tunc capti sunt duo duces, Kazimirus Stetineñ, per Skarbkonẽ de Gori, & Conradus albus Olesniceñ, per Ioannem Bohemum de Zalcz, qui Cruciferorum partem adiuuerant. Captus est & Georgius Kerczdorff cum quadraginta commilitonibus Capti sunt & diuersarũ nationum milites, currus Prutenici oppugnati & dirupti sũt, reperteq; sũt aliquæ quadrigæ cathenis & uinculis onustæ, ad uinciendum Polonos paratæ. In aliis rẽpte sunt faces de pino, sepo & pice, oblitæ, sic & tela, sepo, & pice pfusa, cum quibus debellatos Polonos persequerentur. Vasa uini, iussu regis scissa fractaq; sunt, ne exercitus fatigatus bibẽs languidus &

Margin notes: Prutenorum et Polonorũ grãdis conflictus. — Ruthenorum palma. — Polonorũ bellicositas. — Conflictus mutuus. — Strages Prutenorum. — Conradus Albus (handwritten)

languidus & inutilis redderetur: Tunc persequutio fugientium ad plura miliaria est extensa. In eo cōflictu quinquaginta milia hostium occisa sunt. Aeneas uero Siluius, & historiæ Almanorum, quadraginta milia supputant. Polonis quoq; non incruenta uictoria cessit, duodecim tamen insignioribus dumtaxat cœsis. In crastino diuisiōis apostolorū quæ fuit feria quarta sedecima Iulii, missæ & Te deum laudamus decantabantur. Cadauera illustrium sepeliebantur, & captiui presentabantur atq; inscribebātur. Seorsum Cruciferi, seorsum Culmenses, Liuonitæ, Bohemi, & Morau, seorsum Slesitæ, Bauari, Misznenses, Rinenses, Sueui, Australes, Frisones, Vestfali, Lusacenses, Pomerani, Kassubitæ, Saxones, Francones. Bohemi tamen & Slesitæ numero excedebant, milites noua sponsione obligati dimittebantur. Duces uero exercituū & Cruciferi custodiæ tradebantur. Postea rex Wladislaus feria sexta in die Iacobi apostoli, uigesima quinta Iulii castrum Mariemburk uallauit. Et quia Vitowdus dux Lithuaniæ obtenta licētia regis ab obsidione Mariemburgeñ, feria quinta infra octauas Natiuitatis Mariæ discessit, ducesq; Semouitus & Ianussius paulopost cum gentibus suis discesserunt. Ideo rex Wladislaus, soluta obsidione, die Veneris āte Mathei decima nona Septembris a Mariemburk etiam discessit. Cruciferi autē numerosum exercitum congesserunt, Grzimala antiquior subiudex castri Graccouieñ q pugnæ aderat, decem milium fuisse referebat, inter quos multi aulici Sigismundi regis Hungariæ erant. Principalis autem Capitaneus eorū Michael Kochmaister, nouæ Marchiæ aduocatus fuit. Die itaq; Veneris sancti Gereonis acies regis Wladislai, ad sex milia pugnatorum ex aulicis & ex reliquis stipendiariorū, iunctis nobilibus maioris Poloniæ conflata, eis circa Coronow occurrit, & cum maximo clamore concurrerūt, fortissime æquo marte diutine decertantes, lassatiq; de utroq; exercitu acclamarunt, ut pugnādi parumper obseruarentur induciæ, quibus utrimq; acceptatis, disgresse acies respirarunt, pausarunt, & sudores absterserunt. Deinde sublatis induciis, acies itidem congressæ sunt, eadem in utrisq; animositate permanente, & multis hinc inde mortalib9 cadētibus, lassitudineq; accedente, uice altera ab utroq; exercitu, resumēdas esse inducias acceleratum est. Quibus concessis & acceptatis, strennuissimi milites, noua requie potiti, uulnera ligauerūt, captiuos commutarūt, equos hinc inde intercœptos uicissim restituerūt, uina ad sitim repellendam inter se miserunt. Post hoc tercio, fortius quo poterant decertarūt. Interimq; miles regis Poloniæ Ioānes Nashion de Ostrowcze de domo bipennium, hostilem primipilariū ex equo strauit, & uexillo adempto, sellæ suæ contorquens apposuit, Illicoq; hostilis exercitus ammisso signo, pauore perculsus, deteriori loco esse cœpit, & in fugam spectabat. In quos Poloni inuecti, graui cœde eos āgustiabāt, & singulis manipulis hostilibus dispersis plena uictoria potiti sunt. Vix autē ātea ullū certamē tam clarū fuit, in quod ueterani exercitati, & sūmo conatu ꝓ uictoria adnitētes milites, cōuenissent

Castrum Mariemburgk uallatum.

Triplex congressus cum temporis interpolatione.

Victoria Polonorum.

CAPVT XLV.

SVb idem tempus Stiborius de Stiborzicze Polonus sed palatinus Transsiluanus, cum duodecim uexillis gentium Sigismundi regis

mundi regis Hungariæ, oppidum ueteris Sandecz, cum suburbiis nouæ Sādecz, & aliquot uillis exustis, citato agmine regrediebatur. Quem nobiles illorū districtuum, ad tuēdum fines regni per regem relicti, præcipiti cursu insequētes, prope Bardeyow alias Bartpham cōsequuti sunt. Factaq; pugna acerrima, hostilis exercitus numero superior, cōflictus & debellatus est, Stiboriusq; in Bardeyow refugit. Is ergo ānus notabilis & uictoriosus Polonis fuit. Sequenti uero anno scilicet 1411 pax perpetua inter regem Wladislaū magnumq; ducem Lithuaniæ Vitowdum ex una, & Henricum Magistrum Prussiæ ex altera partibus, sub conditionibus parū regno Poloniæ utilibus, est conclusa. Prima conditio fuit, ut rex Poloniæ omnia castra in terris Prussiæ iure belli quæsita, Magistro & ordini restituat. Altera ut omnes captiui Magistri & ordinis, in quibuscūq; conflictibus capti relaxentur. Item q̄ Magister & ordo regi Wladislao & suo regno pro tribus terminis, festo uidelicet Ioannis baptistæ, festo sancti Michaelis, & festo sancti Martini anni currentis, centum milia sexagenarum latorū grossorum Pragensium exsolueret Item q̄ terra Samagittarum ducatui Lithuaniæ relinqueretur. Post mortē Wladislai, & Alexandri Vitowdi, ad Magistrum Prussiæ & ordinem Cruciferorū reuersura. Eodem anno in die Katharinæ ex Niepolomicze rex Wladislaus pedester ad limina sanctorū Craccouiam uenit. Precedentibus eum uexillis Cruciferorū, quæ in ecclesia maiori Craccouieñ in signum uictoriæ deposuit. In anno domini 1412 Hungariā iniit, & ex Buda in regnum suū reuersus, die dominico ante Laurencii Craccouiam ingressus, coronam materialem regni Poloniæ, gladium, pomū, & sceptrum, per regem Sigismundum sibi reddita, attulit, quæ omnia Elizabeth regina Hungariæ, germana Kazimiri Poloniæ, & mater Lodouici Hungariæ & Poloniæ regum, in Hungariā detulerat. Attulit & relliqarū delatoriū argenteū, deauratū, cū inclusis uariis ossibus sanctorū per regem Sigismundū ei datum, anulo regis Lodouici olim signatū. Et quū esset in Russia, ueniētes ad eum in die sanctæ Heduigis Sigismundi Romanorum & Hungariæ regis legati, Ioānes Strigonieñ Archiepiscopus, & Michael Kochmeister, nouæ Marchiæ Aduocat9, precati sunt, ut ad prosequutionem imperialis fastigii, Sigismundo quadraginta milia latorū grossorum Pragensiū mutuaret, quæ iuxta cōdemnationem iudiciariam, pro pœna damnis & interesse (quia in constitutis diebus summā capitalem centum milia sexagenarum soluere neglexerat) Magister & ordo Prussiæ regi Poloniæ dare tenebatur, offerentes in sūma predicta terræ Scepusieñ obligationem. Rex autē Wladislaus cum suo cōsilio, prefata quadraginta milia sexagenarū latorum grossorum mutuauit, & terram Scepusieñ, octo scilicet oppida seu uillagia, ac duo castra sub forma Riczolt in pignus accepit, ut si uno anno mutuum nō solueretur, sequenti anno duplaretur, tercio triplaretur, & sic in immēsum cresceret fœnus. Michaeliq; Kochmeister demandauit, ut prefatam pecuniā manibus regis Sigismūdi consignaret. Et Magistrum ac ordinem Cruciferorū Prussiæ, specialibus litteris regis Wladislai de eisdē absolueret. Anno dñi 1415 Lithuania denuo Poloniæ incorporata & ascripta est. Et sicut fidē Orthodoxā christianā ex Polonis prius

assumpsit

1411 Henricus magister prussie

Vladislai regis triumphus.

1412

Coronationis insignia Craccouiam reportata.

1413

Lithuaniæ cū regno Poloniæ vnio.

assumpsit, ità & signa nobilitatis eo anno percœpit. Ordinatione siquidē regis Wladislai ducisq; Vitowdi, prò maiori adherentia prouinciarum, clenodia nobilitatis Polonorū, Lithuanis distributa & cōsignata sunt, pro ut latius in litteris desuper confectis sic incipientibus patet. In nomine domini amē. Ad perpetuam rei memoriam, debitores sumus spiritualis alimoniæ salutaria illis pocula administrare, quibus presidentes temporaliū commodorū prestitimus suffragia &c. Eo quoq; anno Samagittia fidē Christi & baptisma, opera regis Wladislai suscepit. Ad cognoscendum autē naturam prouinciæ & gentis illius, animaduerte ꝙ regio Samagittiā est Septemtrionalis & gelida Lithuaniæ Liuoniæ & Prussiæ contermina, siluis, collibus, & fluminibus circūsepta. In hos districtus distincta, scilicet Iragola, Miedniki, Chrosze, Roszena, Vidulki, Vielunya, Kolthini, Czethra. Gētes regionis proceræ & altæ staturæ, agrestes & inculte, parco & modesto uictu uiuentes, sitim aqua sedare solite, raro ceruisia aut medone. Auri, argēti, æris, ferri, uini in illa tēpestate expertes & ignaræ. Apud quos licitum erat, uni uiro plures habere uxores, & patre mortuo nouercam, fratreq; glorem in uxorē accipere. Nullus illic stubarum aut edeficiorū nobilium, sed tantummō tugurii, usus, uentrem distensum & porrectū, extrema uero habens coartata. Ex ligno & culmo structura, largius ab imo sensim operis incremento, edificiū in arctius cogitur, in carine maxime similitudinē elaborata. In cacumine fenestra uno superne lumen reddens, subter quā focus, & cibos parabiles coquēs, & frigus quo regio pro maiori anni parte prædita est repellens. In ea domo, se, uxores, pignora, seruos, ancillas, pecus, armentum, frumentū, & omnem suppellectilem, condunt, gens ad diuinationes & auguria procliuis. Precipuum numen Samagitticū erat ignis, quem sacrosanctum & perpetuū putabāt, qui in montis altissimi iugo, super fluuium Nieuyasza sito, assidua lignorū appositione a sacrorum sacerdote alebatur. Accedēs itaq; Wladislaus turrim in qua consistebat, incendit, & ignem disiecit & extinxit. Succidit deinde per milites suos Polonos siluas, quas non secus ꝗ sanctas & deorū suorum habitacula, Samagittæ iuxta illud poeticum, habitarūt dii quoq; siluas, uenerabantur. In eam caliginem mentis prolapsi, ꝙ & siluæ prefatæ & aues, fereq; in illis consistentes sanctæ forent, & quicquid in illas ingrederetur, ut sanctū censeri deberet, uiolanti quoq; nemus, feras uel alites, manus aut pedes, demonum arte curuabātur. Maxima itaq; Barbaros tenebat admiratio, ꝙ Polonorū milites, nemus ritu eorū sanctum, excidentes, nulla lesio, qualem ipsi in se, frequētius experti erant, sequeretur. Habebāt preterea in siluis præfatis focos, in familias & domos distinctos. In quibus omnibus charorum & familiarium cadauera, cum equis, sellis, & uestimentis potioribus incendebāt Locabant etiam ad focos huiusmodi, ex subere facta sedilia, in quibus escas ex farre, in casei modum preparatas, deponebāt, medonemq; focis infundebant, ea credulitate illusi, ꝙ mortuorum suorū animæ, quorū illic combusta fuerant corpora, nocte uenirēt, escaq; se reficerent. Insuper prima Octobris die, maxima per Samagittas in siluis præfatis celebritas agebatur, ex omni regione uniuersus utriusq; sexus, populus illuc conueniens, cibos & potus,

Samagittiæ descriptio.

Gentis conditio.

Ignis numen Samagittarū.

Superstitio idolatriæ Samagittarum.

Celebritas Samagittarum

quilibet iuxta suæ conditionis qualitatem deferebat, quibus aliquot diebus epulati, diis suis falsis, præcipue deo, lingua eorū appellato Perkuno, id est Tonitru, ad focos quisq; suos libamina offerebat.

Idolum Samagittarum

CAPVT XLVI.

REx itaq; Wladislaus, primum eos orationē dominicam, deinde simbolum docuit, quoniā nullus sacerdotum linguam Samagitticā nouerat, & undis baptismatis ablui iussit. Vnus autē ex maioribus Samagittarū pro omnibus respondit. Ex quo inquit serenissime rex, dii nostri ueluti inermes & languidi a deo Polonoꝝ deleti sunt deos nostros & sacra eorum deserimus, & deo tuo atq; Polonorū fortiori adheremus. Sicq; baptisati sunt. Rex autē in Miedniki Cathedralem ecclesiā sub honore & titulo sanctorum martyrū Alexandri, Theodori, Euancii. In alijs autē locis ecclesias parrochiales fundauit, & illis dotem sufficientē consignauit & inscripsit. Medniceñ ecclesiæ successu tēporis, primus Episcopus Mathias origine Almanus, in Vilno tamē natus, eo q; linguam Lithuanicā & Samagitticam norat, præfectus & consecratus est. Cōtigit autē in prima plantatione, dum Samagittæ per Magistrū Nicolaum Vanzik, fratrem ordinis predicatorū, regium predicatorem, per interpraetē instruerentur, de fide, creatione mundi, & lapsu primi hominis Adæ, unus Samagittarū sufferre sermonē predicantis non ualens, in hæc uerba prorupit. Mentitur, inquit, illustrissime rex sacerdos iste. Asserit mundum creatum fore, quom sit homo non longeuæ ætatis. Sunt etem inter nos plures, annorū numero seniores eo centenarium numerum supergressi, qui creationem nullam recordantur, sed solem & lunā, cæteraq; sydera, semper eisdem motibus luxisse referūt. Rex autē Wladislaus eum silere iubēs, magistrū Vanzik, creationem mundi nō asseruisse in diebus suis incepisse, sed longe ante declarauit. Puta ante sex milia annorū & paulopost ordinatione diuina prouenisse. Præterea anno domini 1414 rex Wladislaus cum duce Vitowdo, iterum Prussiam in numeroso exercitu, qualem & quantum antea nunq̄ habuit, ingressus est, pluribusq; castris conquisitis, quom in obsidione Brodniceñ esset, uenit nuncius Apostolicus Ioannis papæ 23. Ioannes Episcopus Lansaneñ, & obtinuit, q; rex bello per inducias ad biennium suspenso, decisionē suæ causæ per Conciliū generale Constanceñ iā tunc indictum expectaret. Eo siquidē anno Concilium Cōstanceñ in kalendis Nouembris inciatum fuit, & quattuor ānis durauit. In quo scisma Ecclesiæ trium summorū Pontificum, simul papatū gerentium extinctum est. Et Ioannes Husz, Hieronymusq; discipulus eius, tanq̄ hereticí damnati & cōbusti sūt. Dum aūt mortua fuisset Anna regina Poloniæ, in die sancti Benedicti āno domini 1416 rex Wladislaus die dominico in die sācti Sigismundi eo anno, cum tercia uxore Elizabeth Granowska ex familia Ottonis de Pilcza, in ecclesia parrochiali in Szanok, per Ioannē Rzeszowski Archiepiscopū Leopolieñ per uerba de præsenti matrimonium cōtraxit. Quom fœmina ætate marcida, ptisi cōsumpta, iam trium uirorum scilicet Villonis & Ioannis filii Laczek de Morauia, tercii Vincencii Granowski, cōnubia experta, in die Elizabeth eiusdem anni coronata, quod omnibus Polonis displicuit.

Conuersio Samagittarum.

Episcopatꝰ in Miedniki fundata.

1414 Vladislaus, Vitowdus Prutenis bella mouent.

Concilium Constanciense [illegible]

Incineratio Ioannis Husz & Hieronymi discipuli.

1416

Desponsatio [illegible] Regine

nis displicuit. Displicuit & importunitas ipsius qua apud regem Wladislaum obtinuerat, ut Ioãnes de Pilcza filius eius, ex Vincentio Granowski susceptus, in Cõmitem crearetur, & quosdam nobiles circa Iaroslaw subiectos ac infeudatos acciperet, quæ creatio per magnificos regni, præcipue tamen per Albertum Iastrzabiecz Episcopum Craccouieñ & Cancellariũ regni Poloniæ, infecta & abrogata fuit. Ipsa aũt Elizabeth regina Craccouiæ dominico die ante Ascensionẽ domini ãno 1419 defũcta est, quæ nouitas mortis, totã Poloniam exhilarauit, sepulta in sacello Mansionariorũ in ecclesia Craccouieñ. Sollicitarunt tandẽ plures regem Wladislaum de despõsanda Eufemia alias Offka filia Venceslai regis Bohemiæ mortui, quorum conatus Alexãder Vitowdus magnus dux Lithuaniæ dissoluit, & neptem suam uirginem principem Szoncam, filiã Andreæ filii Iwonis ducis Kiouieñ, nullam secum deferentem dotem, in matrimonium accipiendã induxit. Hanc ãno domini 1422 in diebus carnispriuii in Nouogrodek, tercio & quarto affinitatis gradu illum contingentẽ, fonte baptismatis, Græci eñ ritus erat, perprius lotam, & pro Szonca mutato nomine, Sophia appellatam, in quartã uxorem accepit. Mathia Episcopo Vilneñ, inter dispares ætate, Wladislaum decrepitũ, & Sophiã uirẽtem ac forma uenustam, uerba pronunciante, & matrimoniũ conferẽte. Sollicitabãt interim Bohemi, & requirebãt Wladislaum, ut regnum Bohemiæ susciperet, quibus post plures requisitiones respondit in Niepolomicze, de regno Poloniæ contentari, regnum autẽ Bohemiæ ab ecclesia propter heresim damnatum, nequaq̃ suscepturũ. Post cuius responsum Alexãder Vitowdus Lithuaniæ dux, in regem Bohemiæ postulatus, post conductum paschæ ãno domini 1422 Sigismundũ Koributh Lithuaniæ ducem, nepotem regium germanũ, rege Wladislao consentiẽte & approbãte, ad acceptandum regnum Bohemiæ nomine Vitowdi, cum frequẽti & ualido exercitu, impensis Alexandri Vitowdi expeditam, misit. Quo ꝓgrediente, Sigismundus Romanorũ & Hungariæ rex, conquisitione castri & ciuitatis Ostrog in Morauia occupatus, singulos apparatus bellicos concremauit, & obsidionem soluit, ne in ipsum irruisset pertimescens. Ille uero dux Sigismundus Koributh per Morauiã transiens, oppidum munitũ Vinczow, quia ipsum nõ suscipiebat, expugnauit, & militibus in predam dedit. In Bohemiã contendens, Pragam aduenit, & a plerisq; nobilibus Bohemiæ a Pragensibus uero ciuibus uniuersis possessionẽ ciuitatis & castri utriusq;, cum clauibus ei assignantibus exceptus est. Tunc Sigismundus rex Hũgariæ & Romanoꝝ, in Wladislaum regẽ Poloniæ, & Vitowdum ducem Lithuaniæ cõmotꝰ fremuit. Et pacẽ perpetuã, quam rex Wladislaus cum duce Vitowdo & copiis suis Prussiã in æstate eiusdem ãni depopulati, in die trãslationis sancti Stanislai circa lacum Melno cum Cruciferis confecerant, disturbauit, & eam tenere Magistro & Cruciferis prohibuit. Donec anno domini 1423 Cõcordia inter reges Hũgariæ & Poloniæ Sigismundũ & Wladislaum stabilita ac innouata est in Kesmark in hunc modum, ut rex Wladislaus ducem Sigismũdum Koributh ex Bohemia & per nũcios & litteras reuocaret, & ut Magister ac ordo Cruciferorũ de Prussia, pacem perpetuam apud Melno

Mors Elizabeth. 1419

Wladislaus Szonkam virginem matrimonio copulat. 1422 Sophia

Bohemorum requisitio.

1422

Sigismundus koributh Bohemiam missus

Vinczow expugnatum.

Susceptio koributh.

1423 Concordia rege Vngarie et Polonie

apud Melno firmatam impleret, signanter in castri Nyeszoua demolitione. Post quam concordiam, rex Wladislaus solennitatem coronationis reginæ Sophiæ, pro dominica Esto mihi in ãno Christi 1424 indixit. Ad quam peragendam, Sigismundum Romanorũ & Hungariæ regẽ, & Ericum Daciæ regem, multosq; principes inuitauit. Exceperat reges ex Mislimicze, per Vieliczkam in Graccouiam procedẽtes. uenit & Branda tituli sancti Clementis præsbiter, Cardinalis Placentinus, in solennitatem coronationis, a Martino papa quinto missus. Item dux Sigismundus Koributh ex Bohemia reuocatus, in quingentorũ equorũ numero, reges & reginam Hungariæ excepit. Aderat & Lodouicus Bauariæ dux, frater germanus reginæ Franciæ, qui etsi inuitatus non fuerit, sola fama pellectus aduenerat. Item duces Mazouiæ Item Bernardus Oppolieñ, Boleslaus Tessneñ, Ianussius Rathiborieñ, Kazimirus Osswancimieñ, Venceslaus Oppauieñ, Conradus niger, & Conradus albus Koslenses, Venceslaus Zeganeñ. Item Lithuaniæ & Russiæ principes. Item duo Cõmendatores Elbingeñ & Toruneñ nomine Magistri Prussiæ Pauli de Ruszdorff. Ex spiritualibus uero Branda Cardinalis, Albertus Archiepiscopus Gnezneñ, Ioannes Archiepiscopus Leopolieñ, Sbigneus Graccouieñ, Andreas Posnanieñ, Ioannes de Valdow Lubuceñ, Episcopi, Ioannes de Cesarinis Auditor cameræ apostolicæ. Prandebãt in stuba Laskouiecz, ad unã tabulam discumbentes, Sigismundo in medio sedente Wladislao rege dextrum, Erico Daciæ sinistrum latus ambiẽte. Proximus Wladislao regi Brãda Cardinalis, deinde cæteri Pontifices. Leua principibus sæcularibus cesserat. Quindecim diebus reges apud Graccouiam commorati & firmata inter se amicitia disgressi sunt.

Sophia regina coronata. 1424 *Hospites coronationis plurimi & celebres*

Ordo Conuiuarum.

CAPVT XLVII.

Dux autẽ Sigismundus Koributh Bohemorũ uanis promissionibus illectus, eodem anno Bohemiam rediit. Wladislai regis Poloniæ & consiliariorũ spreta prohibitione, sperans se Bohemiæ regnum facili negocio obtenturũ. Rex uero Wladislaus Bohemiã progressus cum duce Koributh, confiscatione bonorũ si extabant, si minus, ꝑpetuo exilio dãnauit. Ad finem anni puta ultima Octobris, die Martis in uigilia omnium sanctorũ Graccouiæ primogenitus filius ex Sophia regina nat⁹ est, dominica Esto mihi ãni domini 1425. quæ fuit decimaseptima Februarii, ꝑ Albertum Iastrzambiecz Archiepis: Sbigneũ Graccoũ & Andream Posnanieñ, Episcopos baptisatus, eiq; paternum nomen Wladislaus adaptatum est. Aderant baptismalibus Martini papæ quinti, & Sigismũdi Romanorũ ac Hungariæ regis, multorumq; aliorũ Regum & Principum Oratores & nuncii. Secundus filius Wladislai regis, anno Christi 1426 die sextadecima mensis Maii in ortu solis natus est, baptisatus secunda Iunii & Kazimirus nominatus. Is secunda die Marcii ãno domini 1427 mortuus est Graccouiæ ante altare sancti Erasmi sepultus. Tercium filium regina Sophia prefato anno conceperat grauida proficiscendo. Cuius fœcunditatem Vitowdus magnus dux Lithuaniæ ꝑ inuidiam suspectã habẽs, conuentũ cũ rege Wladislao pro die Exaltationis sanctæ Crucis in oppido Hrodlo ægit et propter

Sigismundi koributh in Bohemiã reditus

Vladislai ex Sophia primo genitus. 1425 Wladislaus

Secundo genitus. 1426

Mors eiusdem 1427 Kazimirus

Et propter Regiam iam susceptã prolem timẽs futurũ esse, quod dominiorũ lithuaniæ etiam sucessio a se & posteris suis, in Regiam sucessionem transferretur, & ita ipse omnino excluderetur. Quare miris modis querebat primũ occulte etiã a Sigismundo Romanorũ & Hungarorum Rege, quibus modis posset Lithuaniam sibi perpetuo ascire & ex eodem Ducatu, Regnum etiã facere, eundem etiã Sigismundũ Regem cum Vladislao Poloniæ Rege in dissensionẽ inducere, maximis etiã bellis Regem poloniæ implicare ut tanto facilius, ipse interim Lithuania potiretur, idq; primũ sub speciæ boni occulte, deinde dum aliquantulũ res firmasset, apud Sigismundum Romanorũ & Hungarorum Regem. Eo uentũ est quod Sigismundus Romanorũ & Hungariæ Rex. Vladislaum Poloniæ Regem cũ Vitowdo Duce Lithuaniæ ad conuentionem postulauit, eam cõuentionem, utrinq; ex omniũ usu & commodo reipublice christianæ docens, plura bona se expediturũ promittens. Annuit Rex Vladislaus amore pacis. Vitowdus item nõ inuitus huic sententiæ accessit, quod antea sibi non nihil rerum gerendarum constaret, & quod conceptæ inuidiæ propter Regiam prolem, iam effectum præstare speraret certo sibi persuadens quod Sigismundi opera uoluntatis suæ desiderium obtineret, quo obtento facile ipse in Lithuania solus principatum obtineret, harum rerum Vladislaus & consiliarij ignari, in conuentionem annuerunt. Anno igitur domini 1429 in Luczka pro festo Epiphaniæ, conuentionem Sigismundus rex Hungarorum & Romanorum. Wladislaus rex Poloniæ, & Vitowdus dux Lithuaniæ, cum principibus eorũ tenuerunt. Proponebatq; rex Sigismundus, gentem Valachiæ cum eorũ Voieuodis exterminandam, quia nemini fida foret, & furto ac spolijs uiueret. Rex uero Wladislaus respondebat, non esse æquum, Valachos regno Poloniæ subiectos exterminandos fore, qui si aliqui furto uiuerent, id tamẽ in omnes nõ posse retorqueri. Interim ut nuper secrete conuentum erat Sigismundus rex Romanorum & Hungarorũ. Vitowdo magno duci Lithuaniæ quasi ex se ipso suggerebat, ut quom esset princeps immensæ famæ, se in regem, Lithuaniam uero in nouum regnũ creari permitteret. Facilem dux Vitowdus huic persuasioni dabat consensum, eo q princeps alti pectoris foret, & honoris regij auidissimus, & plurimum Wladislai proles eum angeret, similiter ipse prius hoc quesierat. Poloni inficiendo negociũ, ueneno regis Sigismundi restiterunt, & mox discesserunt, regiq; Wladislao extemplo locum linquendum consuluerunt, qui nocte sequenti discessit. Sigismũdo rege in Luczka cum duce Vitowdo quinq; diebus manente. Sollicitarunt itaq; Poloni apud Martinum papam quintũ, ne coronatio ducis Vitowdi admitteretur, qui ad instantiam eorum, bullam regi Romanorũ Sigismundo unã, alterã duci Vitowdo de nõ creando eũ in regẽ misit. Misit & tertiã bullam regi Wladislao & Vitowdo, ut contra Bohemos arma sumerent & eos exterminarẽt. Ioannes ergo Czarnkowski Succamerarius Posnanieñ. de mandato regis, Baptistã Czigalla utriusq; iuris doctorem, Militem Italicum Ianuensem, & Sigismundũ Roth almanum Slesitam litteras ferentes & nuncios coronas apportantes precedentes captiuauit. In quibus litteris quia legebatur processus coronationis Vitowdi in regem, & Iulianæ

Conuentus in Luczka. 1429

Decretum contra Valachos.

Vitowdus Lithuaniæ rex fieri cupit.

Poloni adiutorio papæ resistunt.

gem, & Iulianæ suæ consortis in reginam, & liga perpetua regnorum Hungariæ, Bohemiæ cum Lithuania, Cruciferis de Prussia & Liuonia. Legebatur & nunciorũ regis Sigismundi cum coronis transitus per Saxoniam Prussiam uersus. Ideo Barones maioris Poloniæ, Sandiuogius de Osterok palatinus & Capitaneus Posnaniensis, Dobrogostius de Szamotuli Castellanus Posnaniensis, Iarandus de Brudzewo palatinus Wladislauiensis, clara patriæ sydera, uelut ex composito nullo mandante arma sumpserunt, & exercitu ualido stationes in solitudine, in loco qui Turzagora uocatur, posuerunt. Quo intellecto nuncij cum coronis, qui iam ex Nuremberga in Frankfordiam supra Odram, & usq; in Kossem peruenerant duobus mensibus immorati, pauore nimio consternati, ad Sigismundum regem regressi sunt. His auditis dux Vitowdus, antrace inter scapulas nato correptus ex melancolia, feria sexta in uigilia Simonis & Iudæ, quæ fuit uigesima septima Octobris, anno domini 1430 dum iam terris aurora illucesceret, in præsentia regis Wladislai spiritum deo tradidit. Profecto nullus in illa ætate princeps Vitowdo comparandus fuit, quia liberalitate & factiuitate nullus eo præstantior erat.

Mors Vitowdi 1430

Vitowdi laus.

CAPVT XLVIII.

Mortuo Vitowdo, rex Wladislaus non requisitis consiliarijs magnum ducatum Lithuaniæ, germano suo Suitrigello contulit, & ipsum annulo sibi misso de eodem inuestiuit. Hominem ebriosum, inconstantem, ac uehementem. Nondum autem mors Vitowdi diuulgata erat, quom Paulus Episcopus Kamyeniceñ & Barones Podoliæ omnes poloni uidelicet Hriczko Kierdeouicz, Theodricus, Michael, & musilo germani de Buczacz, Crussina de Galow, cognito obitu ducis Vitowdi, de castro Kamyeniecz ad consilium suum Doygerth palatinum Vilneñ, & Capitaneũ castri Kamyeniecz ignarũ mortis Vitowdi euocauerũt. Et quum essent robore & numero hominum plures, eum comprehenderũt, & prædictum castrum Kamyeniecz & alia castra Podoliæ in suam potestatem redegerunt. Ab illoq; tempore Podolia regno Poloniæ reunita est. Dux ergo Switrigello de tali nouitate fremendo, regem Wladislaũ non uenerabatur, sed improperijs afficiebat. Tu inquit rex cũ duce Vitowdo me captiuabas & ligabas annis nouem. Ecce aduenit tempus, in quo tibi par reddere possum, & nisi mihi Podoliam & Kamyeniecz reddideris, uincula non euades. Sic contumelijs regem afficiebat. Barones uero & aulicos eius Polonos, carceribus & morte omnes perdere machinabatur. In Polonia ergo & longe distantibus regionibus, regẽ Wladislaũ per fratrem in Lithuania captiuatũ detineri percrebruit. Quod recens factum usq; ad summũ Pontificem Martinũ quintũ peruenit, qui litteras ad Suitrigal super emancipatione, & fratris dimissione misit. Poloni aũt in arma consurrexerũt, & bella Suitrigelloni pararũt, nisi rex dimissus, in Poloniam redijsset. Dum hæc in Lithuania fierent, ad summouẽdum materiam litis, rex Wladislaus terram Podoliæ cũ castro Kamyeniecz Suitrigelloni restituit. Et misit Zaclikam, Tarlo de Sczekarzouice militem

Switrigello in ducatũ Lithuaniæ inuestitus.

Podolia regno reunita

Switrigello Wladislao aduersatur.

Litteræ papales

zouicze militē de armis Topor, ad Michaelem Buczaczki, districte impe/ rās, ut castrum Kamyeniecz cum terra Podoliæ in manus ducis Michaelis Baba (Ruthenus hic erat) pro duce Suitrigal resignaret. Andreas autē de Tanczin, & Nicolaus Drzeuiczki, qui sigillum regium ferebat, litteras ad Buczaczki & consules Kamyeniceñ scripserunt, & in ceram includētes, pu/ ero Zaclicze dederunt. Adiicientes mandata uerbalia, quatinus ne errarēt, in cera lumen quærerent. Buczaczki itaq; litteris repertis & lectis, q̄ rex ni hil ex arbitrio, sed captiuitate strictus, fecerit, tā Tarlonem q̄ ducem Baba/ in uincula coniecit, nec castra resignauit. Ob hoc dux Suitrigal contra Po/ doliam processit, & rex Wladislaus cum toto exercitu Podoliæ, anno domi/ ni 1431 pro festo Margarethæ cōtra eum ad Luczko perrexit, & aliquæ cō gressiones ac interfectiones fuerunt. Castrum tamen Luczko non expugna/ tum fuit, sed concordia ad festum purificationis interposita, discessum fuit. Sub eo tēpore Alexander Voieuoda Valachiæ, qui homagialis regis puta/ batur, castra & terras Podoliæ uastauit. Sed illico Theodricus, Michael, & Musilo fratres de Buczacz cum Russiæ & Podoliæ terrigenis, ex Luczko p regem transmissi, exercitum Voieuode sparsum prostrauerunt, prædam eri puerunt, & fugientes persequuti sunt. Magister quoq; Prussiæ Paulus de Ruszdorff cum Cōmendatoribus, rege Wladislao circa Luczko occupato, rupta pace circa lacum Melno cōclusa, insurrexit, & terras Cuyauiæ & Do brzineñ post festum assumptionis Mariæ crudeliter uastauit, uigintiquattu or oppida, & uillas plusq̄ mille exurēs. Liuoniæ tamē exercitus, Prutenicis in auxilium ueniens, totus per agrestes Polonos fuit contritus, quos Ioannes Iarogniewski, Barthossius Vissemburk, & Dobrogostius Colinski, milites feroces & strēnui, duxere. Post cōflictū quattuor uexilla in signum rei bel/ licæ Graccouiam relata sunt, & aliis in Cathedrali ecclesia apposita. Anno autē domini 1432 circa purificationem Mariæ, Cometes exiguæ quātitatis in septemtrionē caudam facis suæ porrigens, apparuit, ex quo, omnes duci Suitrigal mortem aut expulsionem iudicabāt. Nec eos fefellit opinio. Nam dux Sigismundus Starodubski rege Wladislao consentiente & ordinante, cum principib9 & Boyariis Lithuaniæ, Boleslaum Suitrigal de Lithuania expulit. Et quom prædictus Sigismundus in magnum ducem Lithuaniæ in stitueretur, denuo incorporatio Lithuaniæ ad Poloniam cū iuramento ducis & Lithuanorū introducta est. Eodem anno Noua Marchia per maiores Po lonos, & p Bohemos quos Czapko ducebat, uastata est. Et quom in Pome/ raniā descendissent, Graccouieñ aduenerunt, & cū eis iuncti, Nicolao de Mi chalow Castellano Graccouieñ dirigente, totam Pomeraniā uastauerūt, in/ tātum, ut solum quattuordecim uillæ in tota Pomerania intactæ remanerēt Rex autem Wladislaus de Polonia non exiuerat, quia oculi eius præ sene/ ctute caligauerant, intantum ut corpus Christi tempore eleuationis non ui/ deret. Ideo sacerdos ad eū conuersus, corpus Christi oculis ut uideret appro ximabat. Et quū esset idem rex Wladislaus in Przissow āno dñi 1433 uenit ad eum in die sanctæ Heduigis nuncius Magistri Cristanni de Praga astro/ nomi magni nominis, quidā sacerdos secta heresis Bohemicæ infectus, refe

Bellum fraternum. 1431

Alexāder Voieuoda Valachiæ.

paulus Ruszdordff magister Prussiæ.

Cometes. 1432

Expulsio Switrigal.

Marchia uastata. Czapko

Pomerania quoq; vastata

1433

Astronomus Pragen̄ Vladislao ꝓgnosticans Cometes.

rens q̄ ipso anno plures coniūctiōes planetarum, & eclipsis sub terra fieret, uarietates & mortes Principum significantes. Monuitq; ut & ipse domui suæ disponeret. Apparuit & tunc Cometes notabilis & lucidus, a uespera ad auroram rutilans, quasi tribus mensibus apparēs, singulorum presumptione regis Wladislai mortem portendens. Vnde prefatus rex minus præcauens frigus, feria sexta post sancti Adalberti, anno Christi 1434 audiendo cantū Philomenæ in siluas processit, & illic ad mediam noctē permansit, frigoreq; irrumpente lesus est, & uiribus destitui cœpit. Et quom in Grodek peruenisset, sabato in uigilia Penthecostes ad tabulam residens, presentibus Stephani Voieuode Moldauiæ nunciis, inter prādendum febribus correptus, quas decemseptem diebus patiens, sacramenta confessionis, eucharistiæ, & extremæ unctionis deuotissime percœpit, & testamento confecto, feria secunda q̄ fuit ultima Maii, hora noctis tercia, in dn̄o obdormiuit. Feria sexta in die sā ctorū Marci & Marcellini, quæ fuit decimaoctaua mensis Iunii, in sepulchro marmoreo dudum pro illo preparato, uersus dextrā partē in ecclesia Gracouien̄ satis pompose sepultus. Additū est & Epitaphiū per Magistrū Gregorium de Szanok, qui expost fuit Archiepiscopus Leopolien̄, æditum, huiuscemodi. Hāc tibi nimbiferam quondam pie sceptriger odam· Gratior illibuit, pingitur ista tibi &c. quod longa serie in tabula appēsum legitur. Hic Iagello dum fuisset dux Lithuaniæ, pluribus incursionibus, subitis quidē & lupinis cū fratribus suis, quos .11. habuisse memoratur, finitimos & signāter regnum poloniæ affligebat. Miseratione tamen diuina illum respiciente, ad fidem conuersus Wladislaus in baptismo nominatus. Cōsortem nobilissimā Heduigim Lodouici regis Hūgariæ & Poloniæ filiam sortitus est. Qua mortua tres alias uidelicet Annā, Elizabeth, & Sophiā supduxit. Venator ab infātia sua, usq; ad diem mortis, uir staturæ mediocris, faciei oblonge, auribus grossis, uoce tubali & cita, oculis nigris & paruis, nunq̄ stabilibus, sed continue in suo orbe cursum quendam & uolubilitatem habentibus. Corporis nitidi & gracilis, ceruice longa, laboris, & frigoris, æstus, uentorum, fumi pacientissimus. Tam incessu q̄ in uestibus humilis. Sabellinis, mardurinisq; contemptis, pellibus agnellinis utebatur. Commessationi longe intentus, sopore & quiete ut sæpe usq; ad meridiem uacans, in administrandis bellis remissus & tardus, omnem sollicitudinem in alios deferebat. Balneorum fomentis alternatis diebus crebrius utebatur. Ad effundendū sauguinem humanū continētissime se gessit, ut etiā sæpe nocentissimis parceret. Clemētiæ in subditos, & uictos singularis, per singulas hebdomadas diem Veneris mira abstinentia in pane & aqua ieiunabat. Homo semper sobrius, nec uinum, nec siceram aliquando gustās, poma & odorē eorum magna nausea execrabatur. In moribus grauis & singularis, in orationib9 & poplitū flectionibus prolixus in pretereundis ecclesiis multum deuotus, in promisso & concluso constans & fidelis. Tam sua q̄ Baronum decreta, abrogare aut uariare, nisi necessitate aut utilitate magna præueniente, passus nō est. Pauperum, orphanorum, & uiduarum causas, etsi per se expedire & audire nō poterat. Aliis tamē bonis uiris expediendas cōmitebat. Certarū superstitionū, quas cum asserunt,

1434

Vladislai mors alias Iagellonis.

Jagello

Delibatio uitæ eius.

Corporis lineamenta.

ex bona causa continuasse, & quas illum mater sua, ritu Græcorum fœmina asserebatur instruxisse, sectator, ut si prius sinistrum inopinate calceum accepisset, infaustum ei diem ominabatur, quasdam etiā girationes in uno pede uersando, anteq̄ de habitaculo progrederetur interdum faciebat. Sub eleuatione diuinissimi sacramenti, qcqd iuxta se inueniebat, puluerē, stramen, aut festucas, digitis cōminuebat, & proiciēdo, expuebat. Super quo, dum a Presulibus prouinciæ Polonicalis redargueretur, excandescēns in bilem prosilijt & non ominatione, incātationeue prout putabāt uti respondit. Verum stramen, aut alia minuta atterendo, & in puluerem redigendo, seipsum in cōspectu diuino puluerem, & abiectissimum estimatū iri, docebat. In reddēdo mutuo gratus & uerax, prodigus magis q̄ largus. Singula quæ habere poterat immo & regni sui āplissima dominia, militib9 suis erogabat, multoplura largiens, q̄ sibi reseruans, paruam in largiendo ad merita & conditionē hominū considerationē habendo. Vniuersitatis Graccouieñ & Psalteristarū in ecclesia Graccouieñ cum Heduigi regina. Item monasterium sanctæ Brigittæ in Lublin. Et sanctispiritus Premōstrateñ ordinis in Sandecz. Item sanctæ Mariæ in arena ante Graccouiam ordinis Carmelitarum, Itē ecclesiæ parrochialis corporis Christi in Kazimiria, in conditionē Canonicorꝝ regularium permutator, & fundator. Castrorꝝ & ciuitatū suarū, aliorūq; edificiorū parꝝ diligens prouisor, ut pleraq; in dieb9 suis prolabi & ruinari permitteret. In Lithuaniam patriam suam, consanguineosq; & fratres adeo charitate affectio neq; procliuus, ut regnum suum Poloniæ bellis periculisq; plurimis miscere nō horruerit, omnes thesauros & prouētus regios, aut pro defendenda Lithuania, aut pro locupletanda, effundens. Gentem aūt Lithuanicam & Samagitticam, opera sua ad fidem Catholicam conuertit, ut merito gentium illarum conuersor & apostolus appellari possit. Cordis erat simplicis, sed magnifici, intellectus tenuis, sed uafri. Ecclesiarum Vilneñ & Medniceñ seu Samagittieñ in Lithuania, Chelmeñ, Kiouieñ, in Russia, fundator & dotator. In uenerem, non permissam modo, sed etiā prohibitam procliuus. In relligionem Catholicam piissimus, in pauperes munificus. Pro suis meritis, signanter pro fidei Orthodoxæ dilatatione, gaudiis cœlestibus ꝑpetuo fruiturus.

Superstitiones eius a matre exortę.

Pia opera eius

Ecclesiarū fundator.

CAPVT XLIX.

Nno domini 1387 dominica Ramispalmarū. Sigismundus Brādenburgeñ Marchio, in regē Hungariæ, in Alba regali per Dionisium Archiepiscopum Strigonieñ, in presentia Mariæ reginæ Hungariæ filiæ Lodouici cōiugis suæ, matre eius Elizabeth regina Hungariæ, ꝑ Ioannē Horwath Banū Croaciæ, aqs añ hoc suffocata coronatus est. Anno domini 1389 Conradus Czolner Magister Prussiæ obiit. Et pro eo Cōradus Vallerode suffectus est. Anno domini 1390 feria quinta post festum sancti Iacobi apostoli, rex Wladislaus cum sua consorte regina Heduigi, monasterium Slauorum ordinis sancti Benedicti ex Praga sumptorū, tituli sanctæ Crucis, extra muros Graccouieñ, in oppido Cleparz fūdauerunt, Chorumq; ecclesiæ cum sacrario perficiendo ut cernitur. Corporis ecclesiæ fundamenta solum iecerūt, quæ sub terra delitescunt. Et domum

1387 Marchio Brādenburgeñ in Hūgarię regē coronatur.

1389 Mors Conradi Czolner Cōradus Vallerode Magister Prussię. 1390

Fūdatio ecclesię s. Crucis in klepardia.

ligneam cum horto pro monachis, dotemq; uiginti marcarum de theloneo Graccouieñ assignarunt, ut uoce sonora, tam horas Canonicas, q̃ missas in idiomate Slauonico celebrarent & expleret. Heduigi autẽ regina defuncta, ulterior prouisio & fabrica sunt intermissa. Verum in diebus puericiæ meæ presbiter Slauus, missas idiomate Slauonico continuabat. Successit tãdem sermo latinus, reiecto Slauonico, primum Nicolao Lithwos Archidiacono Lublineñ, deinde Alberto dispensatore regio, hanc ipsam ecclesiã concessio/ne regum usurpantibus. Donec a rege Alexandro, Prelati & Prebẽdarii san/cti Floriani in Cleparz, per medium doctoris Ioannis de Osswanczim Cano/nici Graccouieñ, collationẽ prefatæ ecclesiæ pro se perpetuam obtinuerũt.

1393 Fratrũ Theutonicorum ex Bohemia expulsio.

Anno domini 1393 Venceslaus Romanorũ & Bohemiæ rex de uniuerso re/gno Bohemiæ, fratres Theutonicos ordinis sanctæ Mariæ cum nigra cruce eiecit, eos inutiles fore asserens, bonaq;, castra, & ciuitates ipsis abstulit. Eo/dem anno Cõradus de Vallerod Magister Prussiæ mortuus est. Et Cõradus

Conradus de Iunigen magister Prussiæ.

de Iunigen pro eo concorditer electus. Anno quo supra duodecima mensis Februarii, Elizabeth Romanorum imperatrix, Karoli imperatoris relicta, filia ducis Stolpeñ, & Sigismundi regis Hungariæ genitrix e uita excessit, in ecclesia Prageñ sepulta. Anno prefato 1393 uigesima quarta Februarii, rex Wladislaus fundationẽ monasterii sancti Nicolai, ordinis sancti Pauli, extra muros Vieluneñ innouauit. Et uillam regiã Dersniki in terra Vieluneñ, de/cimasq; frumentorum in uillis Trumbaczow, Ianussowa, Szithi, Niuiszka Item duas urnas mellis in uilla regia Sokolniki eidẽ donauit. Idem rex Wla/dislaus & eodem anno die uigesimasecũda Februarii, erectionem monaste/rii Czanstochouieñ denuo fundauit. Et dotem incertã rescindens, quam illi Wladislaus dux Oppolieñ in brasceis & decimis consignauerat, nouam dota/tionem cõtulit. Anno prelibato 1393 Castri Graccouieñ humilem murum & mœnia, in altum cocto muro rex Wladislaus erexit. Burgrabiisq; singu/lis castrensibus, ad salarium quinquaginta marcarum, per Kazimirũ secun/dum consignatũ, decem marcas ex Zuppis adiecit. Eo tamẽ pacto ut quili/bet eorum, unum equum & sagittarium pro omni tempore Graccouiæ ad quamlibet necessitatem teneret, in defensionem oræ Graccouiẽ: Capitaneo aut Vicecapitaneo Graccouieñ, ad repellendum hostilia illum adiuturus.

Mors Elisabeths Imperatricis 1393

Innouatio Czanstochouieñ monasterij.

1393

1395 Monasterium in Arena fundatum.

Anno domini 1395. Ecclesiæ & monasterii sanctæ Mariæ in arena extra muros Graccouieñ, Wladislaus rex & Heduigis regina Poloniæ, in honorẽ uisitationis Mariæ festi nouiter instituti, regio sumptu inicia fecerũt. Et eam cum cenobio ordini fratrum Carmelitarũ, quem Albertus Patriarcha Hie/rosolimitanus, anno domini 1204 in monte Carmeli instituerat, consignaue/rũt. Eodẽ anno die Lunæ. 17. mensis Maii. Maria regina Hungariæ, consors regis Sigismundi, & germana Heduigis reginæ Poloniæ, Budæ mortua est. Anno quo supra nonagesimoquinto supra mille tricentos. Collegium psal/teristarum in ecclesia Graccouieñ de sedecim presbiteris manualibus, ad cantan/dum psalmos Dauidicos, cessante cantu ordinario, Wladislaus rex Poloniæ cum Heduigi sua consorte instituit & fundauit. Cuilibet decemocto mar/cas ex Zuppis donatione perpetua largiendo. Collationẽ uero & omnimo/dam ipsorum

1204 Ordo Carmelitarum

Marie reginę interitus. Mors regine Hungarie

Psalterij in arce fundatio.

dam ipsorum dispositionē Episcopo & Capitulo Craccouień concedendo & transfundendo. Anno domini 1397 die decima Decembris, Heduigis regina Poloniæ pro neophitis Lithuanorum & fidei Orthodoxæ in terris Lithuaniæ plantatione, domum muratam in antiqua Praga coemit. Cuius posticus in fossam uersus nouam Pragam tendit. Et certis uillis pro notabili summa cō paratis, de speciali consensu Venceslai regis Bohemiæ, censum perpetuū du centarū sexagenarum latorū grossorum Pragēsium, pro prefatis Lithuanis instituit. Et Collegium reginæ uocatur, quod in hanc diem, sed inmanib9 he reticorū perseuerat. Quidam autē historiæ ignari, Elizabeth reginam Hungariæ tale Collegium posuisse putant, quod propter obliterationem euenit. Sigismundus rex Hungariæ eodem anno nulla inuitatione uocatus, in Craccouiā uenit, & amplissima humanitate a Wladislao rege Poloniæ, & Heduigi regina exceptus, plures dies in leticia & splēdida abūdantia deduxit, hastiludiis publicis p Wladislaum institutis ipse interfuit. Donisq; regiis acceptis & consimili liberalitate remissis, Hungariā letus rediit. Anno dñi 1399 sacramētū diuinissimæ eucharistiæ in pratis ciuitatis Posnanień est repertū quod mulier quædam, die Veneris quindecima Augusti, in monasterio fratrum predicatorum, post procurationē ex ore sumens, iudeis uendere uoluit Ob cuius rei deuotionē Wladislaus rex poloniæ in eodē loco prati, ecclesiā corporis Christi iniciando, chorū de latere cocto in altum extruxit. Et cenobium fratrum Carmelitarū, apud prefatam ecclesiā fundauit. Dans eidem in dotem sustentationēq; molendinum regium. Corpus uero ecclesiæ expost de beneficiis christifidelium adiectum & completum est. Anno domini 1400 Petrus Viszh Episcopus Craccouień, ad petitionem magnifici Ioannis Palatini Sandomirień, in oppido eiusdem magnifici Ioannis Tarnow, ex ecclesia parrochiali beatissimæ Mariæ uirginis, Collegiatam erexit. De prouentibus ecclesiæ tres prelatos creando. Prepositum cui curam animarū & Vicariorū commisit. Custodem & Cantorē, Item duos Canonicatus & prebendas, quorū uni prouentus prebendæ in castro Tarnow. Alteri prouentus altaris sancti Bartholomei attribuēdo, erexit. Et collationē tam dignitatum, q̄ prebendarū, prefato Ioanni Tarnowski, Palatino Sandomirień, & posteritati suæ, sexus dumtaxat masculini reseruauit. Item quinq; Vicarios horas Canonicas cantaturos, per Prelatos & Canonicos soluendos instituit. Processu autē temporis sub pontificatu Alberti Iastrzembiecz, ad petitionē Ioānis de Tarnow Palatini Craccouień, filii predicti Ioannis palatini Sandomirień, alii duo Canonicatus prebendati in eadē Tarnouień ecclesia fuere instituti. Eodem anno in principio quadragesimæ Cometes apparuit. Et in æstate commisso conflictu Temerlanes Thartarorū imperator, uictum Pesaitē, seu Bayzetum imperatorem Thurcorū captiuauit. Hungari quoq; in sequēti āno scilicet 1401 Sigismūdum regē suū in die sancti Vitalis captiuauerūt

Sigismundus rex Hungariæ Craccouiæ hospes.

Ecclesia Collegiata in Tharnow fundata.

Thartarorum Imperator captus.

CAPVT L.

Anno domini 1401 Magister Liuoniæ Lithuaniam hostiliter ingressus, eam multipharie uastauit. Vitowdo, quia inferiorem se sensit, resistentiā non faciente, sed Liuonitis discedentibus, clam eos insequutus,

Liuonia vastata. 1403 Smolensko expugnatum.

eos insequutus, Liuoniā ferro & igne uastauit, oppidumq; munitum Dwina cœpit & castrum expugnauit. Anno domini 1403 Coadunato exercitu Vitowdus, terram Smolnēsem, quam decem ānis bellis turbauit, & assidue uastauit, possedit. Castrumq; Smolenszko obsidione uallando, cum suorū dispendio cœpit. Vaszilo autē dux Smolneñ, ammisso ducatu suo, in Hungariam fugit, et annis pluribus in obsequiis Sigismundi regis Hungariæ uersatus, in cuiusdam castri conquisitione interiit. Eodem āno Cometes inter oriētem & septemtrionem, in fine Marcii, & principio Aprilis in uespera apparuit, caudamq; in Septemtrionem porrexit. Anno quo supra tredecima Nouembris Albertus Iastrzembiecz, Episcopus Posnanieñ, collegium Mansionariorum, pro decantandis horis beatæ Mariæ, in ecclesia Posnanieñ fundauit. Conferens pro dote eidē aliquot altarium Posnanieñ ecclesiæ introitus. Item duas decimas mensæ Episcopalis, circa Kalisz & Odolanow, in uillis Glogowa, Bandeszino, Crapa, Sczuri, utrumq; Galanski, Iankow &c. Ordinans ut Vicarii Posnanieñ huiusmodi mansionarias habeāt, & tercia pars eorum horas, missas, & officia māsionariorum expleāt. Anno domini 1404 Conuentio inter Wladislaum Poloniæ, & Venceslaum Bohemiæ, reges, in Wratislauia pro festo sancti Iacobi celebrata, & fœdus perpetuum inter reges & regna sancitum, utq; pro qualibet necessitate, regi Bohemiæ quadraginta lanceis rex Poloniæ auxilium præstaret cōpromissum est. Anno domini 1406 die Mercurii quinta mensis Ianuarii, Ianussius dux Mazouiæ, & dominus Czirneñ, de consensu Alberti Iastrzembiecz Episcopi Posnanieñ in ecclesia parrochiali sancti Ioannis in Varszouia, Collegiatam ecclesiam fundauit, & tres prebendas de sacello sanctorū Petri & Pauli castri Czirszko in illam trāstulit. Item de ecclesia parrochiali Tharczin fundauit prepositurā, de ecclesia in Varka Custodiam, de ecclesia Varszouieñ Decanatum. Item septem alias prebendas Canonicales super uillis, censibus & decimis manipularibus fundauit, quas & quos, prefatus dux Ioānes cuilibet deputāuit prebendarum. Item quattuordecim Vicarios perpetuos, horas in eadem ecclesia Varszouieñ expleturos, fundauit. Anno domini 1407 feria tercia Paschæ, quæ erat uigesimaseptima dies Marcii. Contionante & predicante ad populum in ecclesia sanctæ Barbaræ Graccouiæ. Magistro Budek Canonico Visliciēñ & exponente, q̄ nocte precedenti iudei infantem christianum necauerunt, & abhominabilia in sanguine eius peregerūt. Item q̄ in sacerdotem ad egrotū sacramentū deferentem lapides iniecerūt. Vniuersus populus quasi signo dato, in iudeos irruebat, & pluribus interfectis, spolia ex eis retulerūt. Clemēs autē de Moskorzow, Castellanus Visliciēñ, & Capitaneus Graccouieñ, & Nicolaus Lithwos procurator generalis cum militibus armatis accurrentes, seditionem & spolia restrinxerunt. Factaq; tranquillitate, & militibus pro custodia iudeorum relictis, discesserunt. Maximo deinde omniū consensu ex uniuersa ciuitate concursum, & spoliatio, direptioq; atq; strages iudeorū, quā nemo inhibere poterat, ex integro instaurata est, & domus iudeorū incensæ. Et dū nemo restringeret, aliquot plateæ circū Collegium artistarū, ubi pro tunc iudei commorati sunt, sed & ædes sanctæ Annæ conflagrate

Vasilo Smolneñ interiit. Cometes

1404 Conuentus regum in Wratislauia

1406 Collegiata ecclesia in Varsouia.

1407

Graccouianus tumultus in scœlestes Iudeos. 1407

næ conflagrate sunt. Collegium uero artistarū, maximo conatū a studētibus uix defensum est. Aliqui autē iudeorum discrimē mortis euitaturi, in turrim supra ianuam sanctæ Annæ uicinam, se receperunt. Et quum usq; prope crepusculum uespertinum se defenderent, igne adhibito succensi, se ultro dederunt. Durauit autē huiuscemodi strages ab hora sexta diei usq; ad crepusculum, sub qua plures iudei fuerunt cœsi, nonnulli uero cum pueris baptisati. Anno quo supra duodecima Octobris. Iacobus de Cobilani, miles de domo Grzimalitarum, a Wladislao rege Poloniæ quasi stupri cum regina Anna reus captiuatus, cōpedib⁹ in castro Leopolieñ superiori inclusus est. Et Andreas Tanczinski de domo bipennium, similiter insimulatus in castro Gracouieñ, Nicola⁹ uero Chrzanstowski de domo Strzegomia eodem probro insimulatus, exulauit. Circa hæc tempora heresis Viclephistarum in regno Bohemiæ & urbe Pragensi inicium cœpit, per Ioannem Husz suscitata, in Anglia olim per Ioannem Vicleph seminata. Ioānes siquidē Husz de prebēda Prageñ per quosdā impetrātes spoliatus, quū esset ingenio acer & lingua facūdus, dialecticis & peregrinis q̄stionibus multū oblectatus, adepta doctrina Viclephistarꝝ turbauit Magistros Theutonicos, q̄bus admodū infestus erat cupiēs eos studiū Pragē relinq̄re, quod quū nō succederet. A Vēceslao rege Bohemiæ impetratū est, ut Theutonicis exclusis, gymnasiū Prageñ ꝑ Bohemos regeret. Qua ignominia Magistri & scolares Theutonici cōmoti, Praga relicta, apud Lipsko ciuitatem Misznæ uniuersale studium erexerunt. Tunc Ioannes Husz scientia magnus, lingua promptus & potēs propter uitam mundam & exemplarem, actusq; claros, ex predicatione apud scolares uulgusq; facile dilectus, heresis uirus plantauit. Venceslao rege dissimulante, & Sophia regina Bohemiæ de Bauaria eam nutriēte. Aduenit tandem alia noua pestis. Petrus namq; Dresnensis in Pragam e patria Miszna pulsus uenit. Ex cuius suggestione Iacobellus etiā patria Miszneñ populum publice cōmonere cœpit, ut cōmunionem calicis non negligerent. Cui heretici consensere, haud modica gestientes leticia, q̄ articulum inuenissent, in euangelica ueritate fundatum, per quē Romanæ sedis ignorantia & negligentia, ut putabāt, redargui possit. Vidēs Sbinco alias Sbigneus Pragensis Archiepiscopus Vencesslao rege inertia torpente, hereticos impune multiplicari, & in regno Bohemiæ debachari. Ad Sigismundū regem Romanorum & Hungariæ se contulit, obsecrans, ut Pragam personaliter ueniret, & heresim fratris negligentia inductā extingueret, quo pollicēte & differente, Sbinco apud Posonium in Hungaria expectans, mortuus est. Eiq; Albicus natione Bohemus, Sigismundo propter peritiam medicinæ charus, suffectus est, qui suæ auaritiæ consulens, fomentum surgentis heresis neglexit, quæ intantum processit, ut heretici spiritualium bona occuparent. Differente igitur Sigismūdo rege Hūgariæ aduentū, Albicus sedē Archiepiscopalem refutauit. Et Cōrado de Vestphalia pro eo in Archiepiscopū electo in præfatam heresim lapso, grex fere uniuersus, pastore errante, scandalisatus, in precipitium actus est. In aliam quoq; fœdam insaniam, quæ Picardorū heresis appellatur Bohemia postea, circa ānum domini 1420 incidit. Nā

Sectę Ioannis Husz origo & fomes.

Exordium ruinæ Pragensis uniuersitatis.

Petrus Dresnēsis heresis multiplicator.

Archiepiscopi resistentia.

1401 regina suspecta

heresis Viclephistarum

1401

Sbinco pragensis archiepiscopus

Posonium

1420 picardorum heresis exorta

Ecce picardorum insana origo.

Adamitæ.

Picardus quidam ex Gallia Belgica in Bohemiã penetrans, & plebem sibi conciliãs, nudos utrosq, mares scilicet & fœminas incedere psuasit, Adamitasq uocauit. Se uero quãdoq filium dei, quãdoq Adam asseruit, nonnũq Otecz id est patrem uocari iussit. Prodigia & miracula fecit, & præstigiis q busdam plebem decepit, auesq & bestias iussu ipsius obedientes, aduocatas cœpit, & cõnubia suis pmiscua (allegãdo scripturã, Crescite & multiplicamini) permisit. Atq cũ his insulam Amne Liszmicio cinctam incolens, uicinos agrestes cœdib⁹ & spoliis lacessiit. In quos Ziszka, q̃uis sceleratus & Hussita hereticus, tamen scelus spurcissimum abhorrens, exercitũ duxit, insulaq expugnata, Adamitas omes gladio & igne deleuit. Duobus tm reseruatis, ex quibus superstitionẽ gentis cognosceret, & hi dum mactarentur & incenderentur, ridentes cantantesq occisionẽ & incendia pertulere. Fuit & alia in Bohemia hereticorũ factio Orebitarum appellata, quæ territorium Gretense uicinasq fidelium gentes magnis affecit cladibus. Verum his temporibus binæ dumtaxat supersunt in Bohemia sectæ hereticæ, Hussitarũ, & cõmunionis calicis, seu sub utraq specie, pro una. Et fratrum seu Valdensium pro altera computatæ.

Orebitæ.

Hereticorum sectæ

CAPVT LI.

1411

Interdictũ ob captiuitatẽ ducis Oppolieñ.

Nno autẽ domini 1411 die sexta Decembris. Ioannes Cropidlo Episcopus Wladislauieñ & dux Oppolieñ in pretorio Wratislauieñ captus est. Ob quod Venceslaus Episcopus Wratislauieñ, ciuitatem Wratislauieñ interdicto ecclesiastico subiecit. Anno præfato 1411 Ioannes papa 23. ad instantiam Wladislai regis poloniæ ex Halicz in Leopolim metropoliticam dignitatem transtulit. Anno domini 1412 Arnestus dux Austriæ Graccouiam ueniens, in coniugem Cimbarcam filiã Semouiti ducis Mazouiæ, neptem regis Wladislai, ex sorore germana, accepit, de qua Fridericus tercius Imperator Romanorum natus est, qui pluribus annis imperauit. Eodem ãno Petrus Viszh Episcopus Graccouien, allegante aduersam eius ualetudinem, Alberto Iastrzembiecz per potentiã regis Wladislai, obtinẽte consensum Ioannis papæ uigesimi tercii, in Episcopũ Posnaniẽ: translatus est, & econtra Albertus Iastrzembiecz Episcopus Posnanieñ, in Episcopum Graccouieñ oblatus est. Et depost cito Petrus Viszh in Czanszim predio episcopatus Posnanieñ mortuus est. Anno domini 1415 Henricus de Plawen Magister Prussiæ per Cõmendatores captus, depositus, & incarceratus est. Et pro eo Michael Kochmeister, nouæ Marchiæ Aduocatus, surrogatus. Anno domini 1415 Alexãder Moldauiæ Voieuoda, cum sua consorte, & militum multitudine, ad regẽ Wladislaum pro festo Penthecostes in Sniathin uenit. Et cum omnibus suis Boyariis terræ Valachiæ solenne fidelitatis homagium regi in maiestate sedenti, præstitit. Sub eodem tpe, nuncii Patriarchæ & Imperatoris Græcorũ, cũ litteris & bullis blũbeis ad regem uenerant, petentes, ut eis a Thurcis multipharie lacessitis & oppressis, frumenti tantummõ largitione subuenire dignaretur. Rex autẽ petitam quãtitatem frumẽti in portu suo regio Kaczubrzeow recipiẽdam consignauit. Anno quo supra, feria sexta post corporis Christi, hora terciarum

1412 Arnestus dux austrie

Petrus Viszh Episcop⁹ mortuus. 1415

Michael kochmeister Magister Prussię.

Valachorum homagium 1415

Imperatoris Gręcorum & Patriarchæ legatio.

ra terciarum, adeo notabilis eclipsis solis fuit, ut alites subita caligine deterri tæ, in terram deciderent. Et sydera non secus q̃ nocte collucerent. Eodem an no Ioannes Husz, in Concilio Constancieñ, ut hereticus dãnatus, a brachio sæculari igne crematus est, & cineres sui in lacum, qui Cõstantiam preterflu it, proiecti sunt. Tanta tamen caligo Bohemorum animos obduxit, ut suum Natalē, sexta die Iulii, perinde atq; sancti ac martyris ueneranda celebritate in hanc diem colunt. Anno domini 1416 feria quarta proxima post festū san ctæ Katharinæ, Ioãnes Rathiborieñ & Oppavieñ dux, in ecclesia. S. Mariæ in Rathibor, de consensu Venceslai Episcopi Wratislavieñ, ecclesiam Col legiatam fundauit, de duobus Prelatis uidelicet Preposito & Decano, & de duodecim Canonicis totidemq; uicariis. Eodem anno Nicolaus Archiepis copus Gnezneñ, a Concilio Constancieñ Primatem se Polonicæ ecclesiæ de clarari per speciale priuilegium obtinuit, Ab eoq; tẽpore ipse & sui successo res Archiepiscopum & primatem ecclesiæ Gnezneñ sese inscribunt. Anno dñi 1418. Dux magnus Lithuaniæ Vitowdus, suspitione duct9, ducē Boles laū Switrigal captiuauit & in castro Crzemyenyecz detinuit. Switrigal aūt cõspiratione cum Ruthenis facta, in nocte Parasceue dñi solutus, Cõrado polono castri Prefecto obtruncato, ad Sigismūdum Romanorū & Hunga riæ regem fugit. Postea interuētu Wladislai regis poloniæ germani sui, per Vitowdum admissus & susceptus, Bransk, & Nouogrodek, Szeuiorski in possessionē usq; ad obitum ducis Vitowdi tenuit. Sub eodem anno, mortuo Zoldan Zeledin Thartarorum imperatore, qui Wladislaum regem polo niæ & Vitowdum magnum ducem Lithuaniæ in Prutenicis expeditionibus iuuerat, Keremberden filius eius in paternum solium euectus, Alexãdro Vi towdo hostilia intentauit. Contra quem Vitowdus alium principem Thar tarorum Bethsubulan, quē moderni Thartari Tachtamisz Czar appellant in imperatorē a pud Vilnã Trabea, de purpura aurea uestitū creauit & con stituit, & gentes suas Thartaricas gẽtibus illius adiungens. Ad dimicandū contra Keremberden transmisit, qui in pugna atroci a Keremberden uictus, capite truncatus est. Non post multos dies & ipse Keremberden a germano suo Ieremferden occisus. Is autē ducem Vitowdum non secus q̃ suus genitor coluit. Et fere singulas expeditiones cum Alexandro Vitowdo obibat. An no domini 1419 Venceslaus rex Bohemiæ, paralisi correptus, assidue decē octo diebus fratrem & principes in auxilium uocans, die Mercurii sedecima mensis Augusti, quom annis quinquagintaquinq; regnasset, e uita excessit, nocte tumulatus, omni pompa funebrali omissa, ꝑpter Viclephistarū me tū. Ioannes Ziszka bellis exercitatus, Hussitarūq; ueneno infectus, coadu natis sibi quadraginta milibus pugnatorum hereticorū, arcem Vissegradeñ inuasit, Pilsznamq; ciuitatem Bohemiæ oppugnauit. A qua repulsus, locū tutum & munitum non habens, ad Liszmicium amnem sub hoc tempore cõ sedit & ciuitatem construxit. Imperando suis, ut quisq; prout tẽtoria fixerat domos sibi edificaret, nomenq; ciuitati Thabor imposuit. Cuius maiorē par tem fluuius Luszmicius abluit, reliquum torrens non modicus ambit. Anno domini 1420 Sigismundus Romanorū & Hungariæ rex, cum forti exercitu de Wratislauia

Insignis Eclipsis solis.

Iohãnis Husz combustio. In die precopi anno domini 1415

1416 Ecclesia Collegiata in Ratibor

Gnezneñ primas.

1418

Switrigal captus.

Mutuus conflictus princi pū Thartarorum.

1419

Vēceslai regis Bohemiæ interitus.

Ziska Vyssegrad Castrum occupat.

Thabor ciuitas erigitur.

1420 Sigismundus romanorum et hungarie rex

de Wratislauia circa festum Ioãnis baptistæ egressus, Pragam obsedit. Pragensibus portas die noctuq; non claudentibus, sed continuis ac secundis eruptionib9 obsidẽtes molestãtibus. Quod uidẽs rex Sigismũdus, dimissa Praga, in castrum sancti Venceslai se recepit, & coronationem atq; inunctionem in regem Bohemiæ, dominica in die sancti Iacobi a Conrado Vestphalo Pragẽ Archiepiscopo percepit. Obsidioneq;, quam sex hebdomadis cõtinuauit, soluta, & corona materiali regni Bohemiæ, lancea dñi, & clauo, alisq; relliquiis & thesauris receptis, in Hungariam nulla memorabili re in rebelles Bohemos peracta, migrauit. Anno domini 1422 Nicola9 Gneznẽ Archiepiscopus, Mãsionariã Gneznæ pro decem personis, ad explendum officiũ de assumptione beatæ Mariæ uirginis, instituit. Decimas suæ mensæ ꝓ dote in uillis Czeslauicze, Borowo, Zorawa, Lippini, Luthowo, Visznie wa, & Maldratas in Mirczew assignando. Iste Nicolaus Archiepiscopus ecclesiam Collegiatã sanctæ Mariæ in Ruda, in ecclesiam sancti Michaelis in Vielun transtulit. Anno domini 1423 domũ & ordinem Carthusiensium in nemore prope Legniczã, Lodouicus Bregẽ & Legniceẽ dux in die sanctorum Felicis & Adaucti fundauit.

Praga absq; periculo obsessa.

Sigismundus coronatur in regem Bohemie

Relliquiæ ex Bohemia Hũgariam delatę

Mansionaria Gneznẽ instituta.

1423 Legnitz

Cartusiani apud Legnicz a Lodouico fundati.

CAPVT LII.

Anno domini 1425 penultima mensis Iunii. Clauus unus crucifixionis domini nostri Iesu, Wladislao regi, & Sophiæ reginæ, per Latinum Cardinalem de Vrsinis, Episcopum Hostiẽ missus est. Omnium processionũ urbis Graccouieẽ debito honore exceptus, & ecclesiæ Graccouieẽ perpetuo donatus. Item eodem anno pestis in Polonia uiguit. Anno domini 1428. Electores imperii cum magno exercitu Hẽrico Cardinali Angliæ, Episcopo Vinthonieẽ cum mille Anglicorum arcubus illis auxilium ꝑsonale ferente, in Bohemiã intrauerunt. Erat exercitus ingens ualde, ad euertendum Bohemiã satis uirium habere creditus Contra quem Procopius Bohemus, & Biedrzich sortis obscuræ & ignotæ præsbiter, Orobitarum ductor, collecto exercitu, processerũt. Ad quorum aspectum dumtaxat aduenientium, omnis ille Almanorũ & Anglicorum numerosus exercitus, fugam ꝓ prelio circa Taczow iniit, castra omni opulentia referta predandã hosti relinquens. Veniebãt & Slesiæ principes electoribus in subsidium. Cognitaq; Almanorũ fuga, quisq; sibi consulens, præcipiti festinatione domum reuertebatur. Verum Bohemi pulsis Almanis & Anglicis, Slesiam ingressi, ipsam crudeli cœde & incendio, nemine resistente, depopulati sunt, & ciuitates uastauerunt, Glogouiã maiorem, Czygenhalsz, Veydnã, Falkenberk, Paczkow, Camyencz, Henrichow, Opol, Bregam, Frankenstein, Kanthi, Nouũforum, Heynow, & suburbia Wratislauiæ, monasteria diruendo. Anno quo supra. Sigismundus Hungariæ & Romanorũ rex, castrum Golubiecz expugnabat. Venienteq; imperatore Thurcorum Omarath, alias Calapino, Sigismundus obsidione soluta, in Transsiluaniã superato Danubio trãsiit, minorẽ partem sui exercitus, propter paucitatem nauium deserẽs. Inter quos Zauissza niger de Garbow, Capitaneus Scepusieẽ erat. Cui, quom rex Sigismũdus scapham misisset, eam renuuit, nolens deserere

Clauus domini Graccouiã donatus.

1428

Electores imperij Bohemiam ingressi.

Bohemorũ resistentia.

Slesia a Bohemis vastata.

1428

Castrum Golubiecz inuasum.

deserere suos comites, & obuiam Thurcis processit. Illicoq; a Thurcis circũ fusus comprehensus est. Et galea deposita, imperatori Thurcorũ præsentandus ducebatur. Duobusq; Thurcis super eo contendẽtibus, inter ducendum caput eius amputatũ est. Huius Epitaphium Adam Swinka nobilis de domo Porcariorũ, notarius regius & Canonicus Graccouieñ dictauit, quod in ecclesia sancti Francisci Gracco: & alibi appensum cernitur hoc. Arma tua fulgent sed non hic ossa quiescunt. Diuæ memoriæ miles o Zauisza niger. Eodem anno circa festum natiuitatis Mariæ, Semouitus, Kazimirus, & Boleslaus duces Mazouiæ, cum omnib⁹ suis Vasallis, fidelitatis homagium regi Wladislao in ornamentis regiis, in thalamo castri Sandomirieñ iuxta turrim sedenti, præstiterunt. Anno domini 1430 Wladislaus rex Poloniæ relaxauit & abrogauit stationes in regno Poloniæ quomodocũq; introductas, p priuilegium de data in Iedlna quod incipit. Wladislaus dei gratia rex Poloniæ. Necnon terrarum Graccouiæ Sãdomiriæ &c. significamus tenore presentium quibus expedit uniuersis. Quomodo libramine ueræ rationis pensañ. Intemeratæ fidei & insuperabilis uirtutis constantiã &c. Anno domini 1431 Iuliano Cardinali tituli sancti angeli de latere precedẽte, Electores imperii in multitudine magna tam equestrium q̃ pedestrium, exercitu ualido congesto, Bohemiam ingressi sũt. Bohemi etiam exercitum eorum tenuem Sigismũdo Koributh, & Procopio sacerdote ducentibus, contra eos processerunt. Vixq; uiginti milibus stadiorum aberant, quãdo ingens pauor, cuius causa non suberat, Almanorũ animos adeo concussit, ut ex denũciatione aduenientium hostiũ. Primũ Marchione Brandenburgeñ fugiente, omnes terrore concussi, in fugam uersi sunt. Castris, curribus omni genere diuiciarũ & epularum plenis relictis, & per Bohemos captis. Capta fuit & crux legationis, ac uestes Cardinalis, & ludibrio a Bohemis habitæ sunt. Eodem ãno sabbato in die conceptionis Mariæ, Heduigis uirgo filia regis Wladislai ex Anna regina, Kazimiri regis nepte progenita, Friderico Marchioni Brãdenburgeñ despõsata, mortua est. In sepulchro matris suæ reginæ Annæ sepulta. Causam mortis suæ nonnulli reginæ Sophiæ nouercæ suæ assignabant, quasi eam ueneno e uita sustulisset. Anno domini 1432 Baldwin⁹ de Noris regni Cipri Marsalcus, cum ducentis equitibus, ac duobus filiis suis adolescẽtibus, & Petro de Bnin a Iano rege Cipri, Hierusalẽ, & Armeniæ, missus ad regem Wladislaum in Visliczam uenit. Petebat, ut rex Wladislaus Iano regi Cipri ducenta aureorum milia mutuaret, ad excutiendum tributum quod Zoldano pendebat, quinquaginta milia florenorum in anno. Postulabatq; ut filiã suam Heduigim, quam uiuere estimabat, filio Iani regis Cipri unico in coniugem desponsaret. Horum occasio Petrus de Bnin miles, natione Polonus, celebris & factiuus fuit, qui in Cipro incolatum suũ figens, talia regi Cipri persuaserat. Eodem anno, duodecim signa seu uexilla, deuicto duce Fetkone, per regium exercitũ aliis in castro Graccouieñ addita sunt. Anno domini 1433 in æstate, Alexander Voieuoda Moldauiæ morte absumptus est, duos filios e diuersis matribus genitos, Heliam & Stephanum alias Steczkonem relinquens. Helias maior natu per patrem dum uiueret ad

Voieuodatum

Zauissza niger captus.

Mortuusq;

Duces Mazouiæ homagiũ præbent.

1430

Praga obsessa 1431 Iulianus Cardinalis

1431

Fridericus Marchio Brandenburgen

Heduigis filia mortua.

Legatus a rege Cipri. 1432

1433

Alexander Moldauiæ Palatin⁹ mortu⁹

Voieuodatum & dominium Valachiæ designatus & sublimatus, Steczkonem fratrem eiecit, & matrem ipsius aquis suffocauit. Steczko uero faciem fratris fugiens, quom montanos sibi conciliaret, & a Cæsare Thurcorū subsidium obtineret, Heliam expulit, qui in Poloniā ueniens. Primum possessionibus dotatus, expost de fuga quam inierat per nobilem Cola reportatus, in custodiam castri Siradień in fauorem Stephani fratris eius est traditus. Anno prefato ad fastigium imperiale Sigismūdus Hungariæ & Bohemiæ rex per Eugenium papam quartū fuit coronatus. Et e Roma ueniens conciliū Basilień, ne Eugenium papam quartū deponeret, impediebat. In Bohemia Thaborithe & orphani a nobilitate fusi sunt, maxima strage utrimq; ædita. Procopius ubi suos ex ordinibus dilapsos, in fugā spectare uidisset, hostilem impetum aliquāto sustinuit. Sed multitudine equitatus circumuentus, telo iaculatus transfossus est. Procopius minor in eodem globo pugnans occisus est. Ioānes Czapko Thaboritarū ductor in Coloniam fugit, Halisz & Menhardus publico edicto iusserunt, ut omnes heretici qui stipendia mereri uellent, in horrea proxima agrestibus exclusis, se reciperēt. Intrauerantq; Thaboritarum & orphanorū pleraq; milia, & illico clausis horreis, & igne adhibito uniuersum illud nephariorum hominum & cœdibus madētium agmen conflagratione interiit.

Sigismūdi coronatio. Imperator 1433

Procopij interitus. Thaborite Procopius Joannes Czapko

CAPVT LIII.

Wladislaus. Jagello

Nno quo Wladislaus Iagello e uita excessit 1434. Indicta est dies coronationis alterius Wladislai filii ei9 natu maioris, ad festū sancti Iacobi apostoli. Et grandis multitudo Prelatorū, Principum, Baronum, & Cōmunitatum in Graccouiā aduenit. Dux autē magnus Lithuaniæ Sigismundus quom esset ualetudinarius, nuncios cum plena autoritate nomine suo & Lithuaniæ misit. Idem Voieuoda Moldauiæ Stephan9, ducesq; Mazouiæ Semouitus, Kazimirus, & Boleslaus fecerunt. Spithko autē de Melstein, Abrahā de Sbanszin Iudex Posnanień, & Ioannes Strasz de Koszczelniki, difficultatem iniitiendo, mouerunt quæstionē. An liceret puerum in regem coronari. Et consiliarii rationabiliter coronandum responderūt, deducentes & confirmantes hoc ex libro decretorum regis Kazimiri, ecclesiæ

Vladislai Iagellonis filij coronatio. 1434

Graccouień

Graccouieñ donato. Sicq; tractando, usq; post meridiem tempus protraxe
runt. Et post meridiem missa incepta, Albertus Iastrzembiecz Archiepisco
pus Gnezneñ, Wladislaum primogenitũ (quom omnibus lineamentis cor
poris ad figuram patris accederet) in regem unxit & coronauit. Anno aũt se
quenti cõuentione in Siradia facta, ut Stephanus Palatinus Moldauiæ in
fide & obedientia contineretur conclusum est. Nullatenus Heliam dimitten
dum, uerum conuentione soluta, Helias ex castro Siradiensi, quod per Petrũ
Zaffraniecz palatinum Graccouiẽ tenebatur, clandestine, ut ferunt, euasit
& in Valachiam diuertens, bellis & cœdibus eam impleuit. Donec anno do
mini 1436 rege Wladislao instãte, diuisio terræ Valachiæ inter fratres He
liam & Stephanum facta est. Et Helias partem Valachiæ cum Szoczawa
& theloneis, Stephanus uero alteram cũ Albo castro & portu maris posse
dit. Venitq; Helias in festo sancti Michaelis in Leopolim, & homagium re
gi Wladislao præstitit, obligãs se ducentos currus de piscibus Husonum,
quadringentos boues pro coquina regis, & quadringẽtas purpuras, centũq;
equos singulis annis pro tributo soluturum. Rex uero Wladislaus castrum
Halicz eidẽ in possessionem, ut illic thesauros suos reconderet, consignauit.

Territoriũ Valachiæ diuisum. *Heliæ homagium.*

Tãdem Sigismundo Imperatore ex Praga egresso, & in Znoima ãno domi
ni 1437, die septima Decẽbris mortuo, & in Varadino sepulto. Bohemi in
ter eligendum bifarie diuisi, quidam Albertum Hũgariæ regẽ. Alii uero Ka
zimirũ germanum Wladislai regis Poloniæ tredecim annos natum sibi in re
gẽ elegerunt, & per notabiles nuncios suis electis, electionem intimarunt, in
stãtissime rogitantes ut acceptarent, & cum subsidio exercituali aduenirent.
Rex ergo Albertus rectiori qua potuit uia properauit. Et Pragam (illa eñ
partes suas sequebatur) sabato ãte Iacobi apostoli ingressus. In crastino die
dominico per Philibertum Episcopum Constãtieñ, qui legationis officio no
mine concilii Basilieñ in Bohemia fungebatur, coronatus est. Bini uero Pala
tini Poloniæ, Sandiuogius de Ostrorog Posnanieñ, & Ioannes de Tanczin
Sandomirieñ, cum exercitu notabili per regem Wladislaum ad prosequen
dum electionem germani sui missi. Bohemiam quottidie affligebãt, & rebel
les ad obedientiam Kazimiri coartabãt. Rex ergo Albertus electoribus ac
principibus Almaniæ & Hungariæ inuitatis & conuenientibus cum trigin
ta milibus armatorum, ad exercitum Polonorum ex quattuordecim milibus
conflatũ, circa Thabor (Thaborithæ eñ Kazimirũ sequebantur) peruenit
Et utriq; curribus & fossatis muniti, non longe distãtes stabant, & particula
ria certamina quottidie intentabant. Ciuitas tamen Thabor, a dorso castris
Polonorum iuncta, magno erat adiumento. Quomq; utriq; exercitui anno
na defecisset, Poloni in ciuitatem Thabor se receperunt. Albertus uero exer
citu dimisso, Pragam descendit. Wladislaus autẽ rex Poloniæ, litteris suorũ
Palatinorum de fortitudine regis Alberti certificatus, cum exercitu per Sle
siam processit. Et quom prope Opauiã esset, uenit ad eum Ioannes de Thã
czin Palatinus cum pluribus Polonis & Bohemis. Nuncians exercitus abin
uicem discessisse, quare ad regnum Poloniæ per Rathibor, Slesiam igne &
spoliis uastando, diuertit & rediit. Anno autẽ sequenti scilicet 1439 dieta ge
neralí pro

Sigismundus Imperator mortuus. *Electio regis Bohemiæ.* *Alberti coronatio.* *Wladislai exercitus.* *Bohemorũ pugna circa Thabor.*

neralii pro pace inter Albertū Romanorū, & Wladislaum Poloniæ, eiusq; germanum Kazimirum, reges, pro die Epiphaniæ in ciuitate Wratislauie: constituta. Eugenius papa quartus Ioannem Episcopum Segineñ, Conciliū uero Basilieñ Alfonsum Episcopum Burgeñ de regno Hispaniæ transmiserunt. Vbi quom opera legatorum pax perpetua firmari non potuit, fœdus in aliquot annos confectū fuit. Sub eodem āno Imperator Thurcorū Amurates, castrū Smiderow in Rascia, supra Danubium uigintiquinq; turribus munitum obsidebat. Ad quem repellendum Albertus Romanorū & Hungariæ rex, precibus & lachrymis Stephani Rasciæ dispoti uictus, cum exercitu processit. Auditaq; castri fortissimi per pacta receptione, domum redibat, & peponibus nimium delectatus, dissinteriā cōtraxit. Ex qua in uigilia Simonis & Iudæ e uita decessit, in Alba regali sepultus. Prelati ergo & Barones regni Hungariæ, quom Elizabeth regina eorum estimante se filiā parituram. Ad Wladislaum regem Poloniæ, legatos Ioannem Segniceñ Episcopum, Mathkonē de Taloncz Slauoniæ & Dalmaciæ Banum, Emericū de Machaly magistrū Curiæ, Ioannem de Peren maiorem, & Ladislaum de Paloncz, miserunt, quibus anno domini 1440 in die septuagesimæ Graccouiam uenientibus. Kazimirus germanus Wladislai regis cum pluribus Prelatis & Baronibus in obuium exiuit. Hi in dominica Reminiscere in ecclesia Graccouieñ missa solenniter celebrata, regem Wladislaum in regem Hungariæ secundum electionem de eo factā postularunt, qua acceptata, Te deū laudamus decantarunt. Omnibusq; preparatis, de Sandecz feria quinta ante Adalberti in Hungariā exiuit, & sabbato in uigilia Trinitatis, superato in nauibus Danubio, Budam per portam, quæ ducit ad Eczelburk, intrauit. Elizabeth aūt regina Hungariæ, quū filiū Ladislaum peperisset, infantulum die dominico Penthecostes in Alba Regali, per Dionisium Cardinalem Archiepiscopū Strigonieñ, in presentia Mathiæ Vesperimeñ, & Benedicti Iaurieñ Episcoporū. Vlrici Comitis Giliæ, Stephani de Rosgon &c. coronari procurauit. Moxq; infantem Ladislaum, cū corona regni Hūgariæ clandestine ablata, in Austriam deducendo, Friderico tercio regi Romanorū, tanq̄ consanguineo nutriendum & conseruandū tradidit. Baronibus uero Hungariæ ad regem Wladislaum in Budam confluentibus. Aduenerunt etiam sub treuga pacis Dionisius Strigonieñ Cardinalis & Archiepiscop9 cum Ladislao de Gara Bano Machouieñ, qui in castro Budeñ cōclusi, nec dimissi sunt Donec prefatus Ladislaus de Gara, castrum Vissegradeñ & coronam regni Hūgariæ, quæ suæ custodiæ deputata habebatur, regi Wladislao restitueret, quo, quom pergeret, obligatus cū aliis, coronam nō repperit, quoniam per reginam occulte fuit sublata. Alia itaq; corona relliquiarum capitis sancti Stephani regis Hūgariæ olim preparata, Wladislaum die dominico sancti Alexii in regem Hungariæ in Alba regali coronarunt, & fomes multorum bellorum inter regem Wladislaum ac reginam Elizabeth & sequaces eorum concitabatur.

Amurates Imperator Turcae

Castrum Smiderow obsessū

Alberti mors.

1439

kazimirus in Hungariæ regem postulat9

1440

Coronatio Ladislai regis Hungariae

Elizabeth filius infans coronatus

Cum corona Austriā duct9

CAPVT LIIII.

DIscedente regē Wladislao de Polonia. Kazimirū germanū eius de Graccouia

1440

de Graccouia feria. 6. añ Penthecostes exeuntes, duces Mazouiæ Kazimir⁹ & Boleslaus, Ioannes de Czizow Castellanus & Capitaneus Graccouieñ, Dobeslaus de Olesznicza Palatinus Sandomirieñ, & cæteri milites electi, habentes in comitatu plusq̃ duo milia lancearum, in Vilnam Lithuaniæ deduxerunt. Et quom Lithuani Kazimirum in magnum ducem Lithuaniæ (iã em Sigismundus magnus dux Lithuaniæ, per ducem Iwan Czartorziczki Ruthenum genere interfectus occubuerat) postularet, Poloni tanq̃ rei incõmissæ, & eis per regẽ Wladislaum prohibitæ non adquiescebant. Mane autem Lithuani sumentes Kazimirum, Polonis interim dormitantibus, in magnum ducem Lithuaniæ eum sublimauerũt, & uoce sonora publicantes, Te deum laudamus cum pulsu campanarũ decantauerunt. Lithuanisq̃, ut linguam & mores eorum disceret adiunxerunt. Sed redeamus unde digressi sumus ad Hungaros. Exercitus Hungarorum & Polonorũ Vlricum Comitẽ Ciliæ, omnium seditionũ & bellorum seminatorẽ in castro Iaurino obsedit, qui clam de castro fugiens, ad Elizabeth reginam Posonium uersus properabat, sed eum milites regis Wladislai insequentes, in siluis densissimis latitantem in die Geruasii & Prothasii comprehenderũt, & captiuũ in Budam deduxerũt. Ladislaum etiam de Gara, cum ipsius sodalibus bellum regi Wladislao intentantibus, conflixerunt & confregerunt. Nicolaus Fristaczki alias de Vlak, & Ioãnes de Huniad, ubi Andream Bothos hominem seuerum & Erricum filium Palatini Thamasii occiderunt, & castra hostium circa oppidum Batta diripuerunt. Ob hoc utrumq̃, tã Nicolaũ de Vlak, q̃ Ioannem de Huniad Palatinum Transsiluanieñ rex Wladislaus creauit. Insuper Ioannem Huniad propter dexteritatem, animositateq̃ ipsius, contra Thurcas Capitaneum ordinauit. Et castra omnia in confinib⁹ Thurcorum sibi in possessionẽ & administrationẽ assignauit. Regina uero Elizabeth, Ioannem Iskra Bohemum de Brandis, in Kassouia, Bartpha, Cremnicia, Leutscha, in castro ueteris Zolii, & fere in tota altiori parte Hungariæ in Capitaneũ præfecit. Qui stipẽdiariis accersitis, fideles & regi Wladislao obediẽtes ab ipso auertebat. Ciuitatẽ Aperiasz abstraxit, castrũ Szarisz fraude intercepit, & castrũ Kyszik fũditus euertit, deinde oppidũ Kesmark sub polonis occupauit. Nicolaum Czaika de Iauor, & Petrum Komorowski in Podolino possessores, qui scalis appositis, oppidum Aperiasz ascenderãt, spoliarant, & incenderant, ac regrediebãtur, cum suo exercitu celeriter consequutos, captiuauit. Alios uero cum preda dilapsos perturbauit, & castra eorum obsedit, quorum unum postea ex pulueribus pixidarum conflagratũ est. Alterũ uero Brzosowicza traditum est. Telephus insuper ciuitatem Agriensem regi Wladislao parentem inuadens prædatus est, & Polonos ac hungaros captiuauit. Sed Poloni & hungari collecti, Telephum persequentes prostrauerunt, gentesq̃ eius occiderunt, ipsummet uero cũ aliquot Bohemis & Australibus, Simoni Episcopo Agrieñ tradiderunt. At Wladislaus hungariæ & Poloniæ rex, castra & ciuitates quæ Australes in confiniis hungariæ occupauerant, expugnauit & conquisiuit. Iulianus de Cæsarinis Cardinalis sancti angeli, ad cõponendum præfata mala, ab Eugenio papa quarto in hungariam

Vladislaus in Lithuaniã conductus.

kazimirus clandestine sublimatur.

1440

Vlricus Comes vallatus in castro Iaurino.

Vlricus capt⁹

1440

Iohannes de Huniad creatus in Capitaneus 1440

Ioannes Iskra Capitaneus creatus.

Molitio Ioannis Iszkrę.

Iulian⁹ de Cęsarinis Cardinalis.

Elizabeth reginæ mors.

gariam missus. Pluribus uicibus de Buda in Iaurinum & econtra discurrens & conditiones unionis cõportans, pacem inter regẽ Wladislaum & reginã Elizabeth cõposuit, quam subitus mœror consequutus est. Elizabeth em̃ regina dolore matricis & dissinteria tercia die extincta, in alba regali, in sepulchro Alberti mariti sui tumulata est. Tunc rex Wladislaus, castra, ciuitates thelonea, in polonia obligans & arendans, singulis quæ cõtra Thurcas necessaria uidebantur cõparatis. Anno domini 1443 in die Mariæ Magdalenæ, cum magna militũ caterua, cum Iuliano Cardinali legato, & cruce signatis e Buda egressus. Ad Albam Nandor contendit, & circa Salsum lapidem Danubio superato, terras hostium ingressus, oppidum Sophia expugnans, conquisiuit. Sic & alia castra, ciuitatesq; in Rascia per Thurcas occupata, comprehendit. Et quom ab exploratoribus thurcorũ exercitum in propinquo fore didicisset, plura milia pugnatorũ cum Ioanne Huniad misit, qui ex improuiso eos inuasit & prostrauit. Ex eoq; prelio quattuor milia captiuorum, & signa militaria nouem comprehensa reduxit. Pertransierat rex Wladislaus totam Romaniã, ad Macedoniãq; peruenerat, quom Thurcorũ Cæsar magnum exercitum cum affine suo Palatino Nathuliæ trãsmisit. Vt alpes & strictissimos meatus Romaniã & Macedoniam disterminãtes, tueretur, & regem Wladislaum, ne montes transiret, prohiberet. Verũ Bassa cernens Thurcas superiores & plures fore, exercitum regiũ aliquotiens inuasit sed adeo magna clade fusus est, ut & ipse Palatinꝰ Nathuliæ dux exercitus aliiq; Thurci principales caperẽtur. Reliqui uero ad mõtes fugierunt, quos rex Wladislaus usq; ad radices montiũ insequens in uigilia natiuitatis Christi, tota die a mane usq; ad uesperã, durum sibi & suo exercitui a densissimis sagittis & iactis superne iaculis, Thurcorum certamen sustinuit, tresq; sagittas rex exceperat, tamen armis protegentibus innocuas. Ex aduerso autem machinarũ ictibus certos thurcorũ globos prosternebat. Sed inædia premẽte, lesioneq; plurium a sagittis thurcorũ crescente, a clausuris montium discessit. Et Thurcas insequentes, illico conuersus, magna strage cõfregit, ut de cætero nullus suum exercitum auderet lacessere. Narrat historicus Hungarorũ, Ioãnem de Huniad, & non regem Wladislaum hunc triumphũ in ordine sextum, & alios priores quinq; conflictus uictoriosos cũ gentibus regiis peregisse, tandem post quinq; menses cum ingenti præda exercitũ ad castra regia reduxisse, & uexilla uictoriæ regi obtulisse. Sicq; rex & Ioãnes de Huniad promouendo gressum, ad Albam Nandor, deinde per Hungariam Budam nudis pedibus cũ signis hostium captis, clero & populo obuiã processionaliter egresso gloriosos intrauisse. Et signa hostium in ecclesia uirginis Mariæ ciuitatis Budeñ futura pro memoria appendisse, sed iã uetustate cõsumpta defluxerunt. Sed tu Philippum Calimachum lege.

Vladislai expeditio in Thurcas.

Multiplices casus hominum

Opinio triumphi.

CAPVT LV.

Auxilium Catholicorũ Principum.

Cumq; reges & Principes Catholici regem Budam aduenisse cõperissent. Vniuersi, legatos aut litteras disertissimas ad eum miserunt, & in alteram contra Thurcas expeditionẽ animauerunt pollicentes se auxilia terra mariq; ei prebituros. Polonorum uero nuncii

ro nūncii aduenientes, ut paternum regnum reuideret, præcati sunt, quoniā eo absente, Thartari Poloniam uastassent, & Slesitæ furtis ac spoliis eā attriuissent. Et adiunxerunt, ut una expeditione contra thurcos contentus, alteram nō obiret. Superuenerūt & Amuratis Thurcorū Imperatoris legati, rege Wladislao cum Iuliano Cardinali, & nobilibus Hungariæ, in Segedino agente, pacem temporalem aut perpetuā cum eo & regno hungariæ firmare postulantes, & conditiones adiungentes. Vt omnibus castris in Rascia conquisitis, uidelicet Golubiecz, Zarnow, Smiderow, Crussouiecz, Kouin, Seuerin, Srebrnik, Ostrwicza, Nouobardo, Szurin, Kosznik, Koperhan, Procopia, Laskouiecz, Zelenigrod, & toti Rasciæ atq; pti Albaniæ, quas Dispotus tenebat, Thurcus ppetuo cœdat, Bassa Nathuliæ, duoq; filii Dispoti ex captiuitate soluātur. Bulgaria tota sub thurco permanente. Hæc legati thurcorum. Qua legatione in consilium reiecta, pax in decennium sub conditionibus appositis composita est, & iuramentū parte ab utraq; præstitum est, quod utinam nunq̄ depositū fuisset. Superuenientibus autē litteris a Francisco tituli sancti Clementis Cardinali, classis apostolicæ Capitaneo. Item a prefectis galearum ducis Burgūdiæ, Venetorū & Ianuensiū, forti exercitu strictum mare, ne Thurci ex Nathulia in Romaniā traicerēt, sufficienter prouidisse. Imperatoreq; Constātinopolitano Ioanne Paleologi maximā spem uictoriæ promittente. Et Iuliano Cardinali autoritate apostolica iuramētum cassante atq; dissoluente. Rex Wladislaus cum nouo exercitu circa uigesimam Septembris, anni Christi 1444. A Segedino castris motis, iam tūc castra Smiderow, Golubiecz, & alias omnes in Rascia munitiones, Dispotiq; geminos filios thurcis conditionibus fœderū satisfacientibus, restituēbus immo restitutis, non per Rasciam, ut prius, sed per regnum Bulgariæ iuxta flumen Danubii transiit, obmissis ad latus dextrū uersus meridiem urbidus Philopoli & Andronopoli, donec quattuor de triginta diebus ad urbem Nicopolim peruenit. Humilis siquidē est ciuitas Nicopolis, & cuius præsentia famam diminuit, licet sit Metropolis in Bulgaria, ubi rege statiua tenēte Palatinus trāsalpinæ Valachiæ, qui & Dracula dicitur ad eum uenit. Et adorato rege, atq; paucitate exercitus ipsius cōspecta, regi persuasisse fertur ut in hungariam obmisso ceptæ expeditionis itinere rediret. Debilem nimis & paruum numero ac robore, regium exercitum asserēs (qui uix quindecim milia equitum continebat, Currus uero onusti uictualibus, auro, & suppellectilibus, ultra q̄ bis mille aderant) Quom Cæsar Thurcorū maioribus potentiis uenationes ferarum exercere consuesset. Sed superioris anni fortuna & maritimæ classis adiutoria hungaros animabāt. Interea Iulianus Cardinalis legatus, qui ipso in bello regi semper astitit, litteras a Francisco Cardinali Venetiarum, maritimæ classis apostolicæ Capitaneo, transitum thurcorū in magna multitudine, ex Asia in Europā, custodia nequicq̄ prohibente, trāsfretasse, nunciantes, accepit, & q; classis maritima apostolica prohibere nequiuerit, quin thurci furtim noctu in paruis cimbis, per inferiorē partē Phari Galiopolis traiecissent. Hæc tamen denunciatio neq; regem terruit, neq; animum suum a futuro periculo auertit, & descēsum cum exercitu a castello

Thurcus pacē postulat.

Legatio alia Conditionalis adiuncta.

Cassatio Iuramenti

Rex Vladislaus in Thurcū agit expeditionem. 1444

Nicopolis Bulgariæ Metropolis.

Dracula

Dracula precibus ānexis dissuadet.

Potētia Thurci.

Petrzecz iam exusto faciens, & ab ipsa Nicopoli usq; ad mare Galatū, qua Messembriā itur, intra montes penes lacū qui apud castellum Petrzecz cœpit originem transiuit, donec Varnam peruenit. Varneñ, Galateñ, & Szunieñ metuentes, sese in regis potestatem feria secūda, nona die Nouembris, dederunt. Eadem autē nocte qua Varnam & alia castella rex muniuit, conspecta sunt castra Thurcorum, quorū ignibus cœlum quoq; coruscabat. Mane autē facto feria tercia in uigilia sancti Martini, una dumtaxat hora post ortū solis, Thurcos aduentare, & pariter adesse totus ecce cōclamat exercitus Capiunt arma milites, bellorumq; auidi, cœlum & mare uocibus opplent, & tentoriis leuatis acies instruunt. Sed statim uexillis auro micantibus extēsis, impetuosus turbo cōsurgens, ea scidit & dilaniauit, ut altū per aerem uolarent, Thurci uero magno ordine magnisq; copiis, dextrum cornu aggressi sunt, cui Varadieñ Episcopus præfectus erat. Ibi primum pugna iniciu cœpit, Hungari primarū acierum & quattuor uexillorum, Varadieñ Episcopi Iuliani Legati, Franconis Bani, & Presulis Agrieñ, primum impetū thurcorum non sustinentes, statim uersus Galatā & montes uersus Romaniā fugierunt, quos thurci ferientes insequuti sunt. Valachi pari exemplo hinc inde dispersi. Restitit autē ex quattuor uexillis, uexillum sācti Ladislai. Ad quod defendendum Iulianus legatus, & Franco Banus uix cū equitibus ducentis accurrerunt, rex uero Wladislaus ubi Hungaros a dextro cornu terga uertētes uidit, ubi plus aduertebat interponi discriminis, uelut alter Cæsar inuasit, & omnes quotquot offendit, aut morte afflixit, aut in errorem fugamq; cōuertit. Regis exemplum Palatinus Ioannes Capitaneus exercitus sequutus est, magnoq; in thurcos animo irruens, quattuor milibus passuum rex cū Palatino thurcos persequebatur.

[Marginal notes: Bellum ... S. Martini 1444 (handwritten) — Thartarorū & Hungarorum conflictus. — Hungarorum fuga. — Vladislai animositas. — Thurci cœsi & fugati.]

CAPVT LVI.

Reuersus postea Rex, postq̄ uexillum sancti Ladislai acriter expugnari uidit, pro liberatione accurrit. Cuius presentia thurci terrore consternati, partim cœsi, partim in fugam conuersi sunt Tria milia Thurcorum in illo dumtaxat loco corruisse uisa sunt Exigua tamen strages in Thurcis apparuit, propter nimiā eorum multitudinem, dum recentes & nouæ acies uictis & prostratis succederēt. Inuasit præterea rex, & quasdam copias Thartarorū electissimorū prostrauit. Fluxerat & consūpta iā fuit maxima pars diei, & campus cadaueribus scatens, utriq; hosti terrori fuit. Itaq; cuncto Thurcorū equitatu nutante, & ad fugam spectante, sola Cæsaris Amuratis castra innumerabilibus peditū Ianczaronum agminibus munita, suo in loco cum timore stabat. Rex ergo Wladislaus cū agmine pro custodia sui capitis deputato, in pedestres Iāczaros appellatos diuertit, nec sine damno ingenti ac lesione suorū militum & equorum. Nam Ianczarones in uno loco firmati, & longis scutis, ne lederentur in terram defixis, protecti. Adeo frequentes emittebāt sagittas, ut aer quasi grādine e cœlo cadente oppleretur. Dūq; terribilis esset, tū multitudine, tum sagittarum missione, pedestrium Iāczaronum acies, omnibus dissimulantibus, regio mādato, Polonorū milites in illam irruerunt, Deinde rex ipse, desertor suorū militum esse

[Marginal notes: Copiæ Thartarorum victę — Vladislai in Iāczaros irruptio. — Ianczaronum resistentia. — Polonorū milites decertant]

litum esse nolens, pugnæ mediæ se ingessit, & magnam stragem in pedestri il lo exercitu ægit. Adeo ut Ianczarones ipsi nutabūdi & deliberabundi pres/so gradu sisterent, sed multitudine Ioannes de Huniad territus, e prælio per fugam se subduxit, & regi Wladislao, frequētibus nunciis, ut pugna & acie obmissa secum una & locorum peritis, fuga se saluaret, intimauit. Rex uero animo feroci respondens, sibi & sanguini suo fugam competere negauit, nec honestatis esse regiæ & uincere uelle & fugere. Rex itaq; quē Poloni sui for tissimi nunq̄ deseruerūt, usq; ad crepusculum noctis cū hostibus dimicauit. Nocte autē superueniente, utraq; pars uictam se credens, abiit. Hungari au tem tanto terrore perculsi fuerūt, ut quæcūq; opaca & inuia loca, per arbo/res, per saxa, per densissima nemora, uelut in apertos & planos campos, te/nebrosa nocte cucurrerunt. Pleriq; de exercitu regio nocte tota, atq; die se/quenti pacifice steterunt, assidue reditum regis & totius exercitus expectan/tes, & in eadē estimatione ipsi quoq; Thurci uersabātur. Ausi em̄ nō fuerūt sequenti die, uel ut ferūt alii, tercia die, usq; iam uespere regios currus inua/dere, metuentes ne christiani milites ad currus reuersi fuissent. Iulianus Car/dinalis, ut Hungari referunt, inter castra & currus, cum aliis relligiosis occi/sus est. Nostri uero Poloni eū cum Ioāne de Huniad fugisse, atq; a consortio ipsius Ioānis distractū, dum in rara societate ad Danubiū peruenisset, a quodam Valacho, qui in parua cimba unū dumtaxat ipsum traiiciebat, cognito auro quod gestabat, & cuius pondere cimba demonstrabat molem, occisum esse, & corpus exanime, singulis uestimentis & auro spoliatum, in Danubiū proiectum fore, affirmant. In hac pugna octuaginta milia hominum cœsa sunt. De qua Hungari pro maiori parte salui reuersi sunt. Polonorum uero preter duos nullus euasit. Saluati em̄ sunt per fugam, Ioannes Rzeszowski de domo Polukoza, expost Episcopus Gracouiē: qui pugnæ propter uul/nerationem interesse non ualens, in curru regio decūbebat. Et Gregorius de Szanok, in Archiepiscopum Leopolieñ promotus, de domo Strepacz. Rex uero Wladislaus, postq̄ bellum nocte direptum est, nusq̄ apparuit. Nec est repertus, qui eum aut capi aut interimi uiderit. Sed omnibus testātibus uno ore, magnam stragem propria manu in Thurcis commisit. Fuit autē Wla/dislaus regum optimus, homo cōdecentis proceritatis, fusca facie, nigris cri nibus, in armis strennuus, in suos beniuolus, morū honestate preclarissimus, mente & animo compositus. Periit āno regni Poloniæ decimo, regni autem Hungariæ quarto, ætatis suæ uigesimoprimo, anno uero domini 1444. An/no domini 1435 Dux Switrigal consiliis Sigismundi imperatoris Romano/rum animatus, cum Prutenis, Ruthenis, Liuonitis, Thartaris, & duce Sigis/mundo Koributh ex Bohemia regresso, Sigismūdum magnum ducem Lith uaniæ inuasit, sed per Lithuanos & præsidia Polonorum, in tutelam ei per Polonos cum ductore exercituum Iacobo Kobilenski missorum cōtritus est Captusq; fuit in eo cōflictu dux Sigismūdus Koributh, & quidam Sigismū dus Roth, regni Poloniæ magnus psequutor atq; hostis. Et ambo aquis suf focati sunt. Anno domini 1436, In festo Penthecostes, Georgius Stosz cum nonnullis nobilibus Slesiæ, oppidum Klobuczko, & uillas circūuicinas spo

Ioannis de Huniad fuga

Constātia Polonorum.

Hungarorum fuga.

Super morte Iuliani Cardinalis opinio.

Wladislai interitus 1444

1444

1435

Sigismundus dux Lithuaniæ inuasus.

1436

liauit. Dumq; regrederetur per Laurẽtium Zaramba Capitaneum & omnes nobiles Vieluneñ psequutus, derelictis omnibus spoliis, fuga se & suos saluauit. Et oppidanis in Klobuczko spolia sunt restituta. Anno dñi 1437. Dux Switrigal, postq̃ omnia perdidisset, sero se recolligens, Graccouiã tredecima Augusti personaliter ueniẽs, regi & consiliariis, se in gratiam & protectionem recipi supplicauit. Sed duce magno Lithuaniæ Sigismũdo instante, cũ lachrymis Switrigal tanq̃ hostis reiectus est. Anno domini 1438 Derslaus de Rithwiani, cum pluribus equestribus & pedestribus uersus Hungariam iuit, sed eorum castrorum, quæ in Hungaria occupare destinauerat, spe frustratus. Ad oppidum Zathor feria tercia Carnispriuii applicuit, & prædictum oppidum scalis appositis nocte, oppidanis nihil tale suspicantibus, comprehẽdit. Et ex inde uniuersum ducatũ Oswanczimieñ ad homagia cõpulit. Verum dum circa medium quadragesimæ gentes suæ ex Tost, præda onustæ in terra Szeuieriéñ, circa uillam Voykouicze inebriatæ prosternerẽtur. Derslaus hoc casu debilitatus est, oppidum Zathor potestati regis tradidit, milleq; marcas a rege pro expeditione gẽtium primum recepit. Et oppidum quidẽ rex aliquãto tempore per suos præfectos tenuit, tãdem tamen illud duci Venceslao Ossuancimieñ sub hac conditione, ut castrũ Beruald, proprietatis regiæ, & dux ipse perpetuus regni Poloniæ feudalis, deinceps Vasallus fieret, restituit. Eodem anno Cæsar Thartarorũ Szadchmat, terras Podoliæ cum magno exercitu circa festum Penthecostes ingressus, Polonos accurrentes, & iniquitatem loci non suspicantes, in ipso congressu limosis & paludinosis locis sic cõstrictos, occidit. Et multa milia nobiliũ, Baronũ & militum occisa sũt. Ab eoq; tempore Thartari, facilitate uictoriæ crebris inuasionibus terras Russiæ lacessere cœperunt. Item eodẽ ãno Cæsar Thurcorum regnũ Hungariæ presertim transsiluaniam uastauit. Anno præfato 1438 In regno Poloniæ & ptibus uicinis, magna caristia frugum erat. Vna enim mensura siliginis, uno floreno pendebatur, quia Veris & æstatis tempore, ualidæ descendentes pluuiæ, ubertatem frugum extinxerunt. Nec minor pro eodem tempore prædictum regnum incommoditas, falsificatio uidelicet monetæ præmebat.

1437 Dux Switrigal gratiã petit.

1438

Zathor oppidum comprehensum.

1438 Cæsar Thartarorum Podoliam ingressus.

1438 Annonę caristia

Falsificatio monetæ

CAPVT LVII.

Nno domini 1439 Spithko de Melstein, collecto ex amicis & forensibus præcio conductis equestribus, de subditis uero omniũ uillarum suarũ pedestri exercitu, curribusq; more bellico ordinatis, ad conuentionẽ in nouam ciuitatem uenit. Et hospicium Wladislai Episcopi Wladislauieñ, & Nicolai Lassoczki Decani Graccouieñ, Ioãnis de Konyeczpole Cãcellarii, & Ioannis Glowacz de Olesznicza Marsalci predatus est, oppidũq; illico exiẽs. Rex aũt maturãdo sibi pugnã contra eum egressus, castra eius disiecit. Et ipso in multos impetũ faciente, pluribus lanceis & sagittis balistarum trãsfossus, equo prolapsus, expirauit Eodem anno Cometes inter occidentem & meridiẽ apparuit, caudam ad meridiẽ dirigens. Et sub eo tempore Eugenius papa quartus, cum concilio Basilieñ de præeminentia dissidebant, reuocatoq; concilio, Eugenius papa in ciuitatem

Spithko de Melstin prędatur.

1439

Occisio eius.

Cometes.

Concilium Basilien

uitatem

uitatem Florentinam, unionem ecclesiæ orientalis cum occidentali tractauit In quo aderant Patriarcha & Imperator Constantinopolitanus, & Prælati maiores Græciæ, classibus & expensis Eugenii papæ adducti. Sed qui in cõcilio Basilieñ permanserant, Eugeniũ papam excõmunicando, deposuerũt. Et Amadeum ducem Sabaudiæ, loco eius papam creauerũt, Felicem quintum appellatũ. Inter creandum autẽ Cardinales, uterq; Pontifex Eugenius & Felix Sbigneum Episcopum Graccouieñ Cardinalem creauit. Inter alios uero Eugenius papa, binos Cardinales Græcos creauit, Vissarionem episcopum Nicenum, & Isidorũ Metropolitanũ Kiouieñ de Russia. Anno domini 1440. Dux Iwan Czartorziczki Ruthenus de ritu græco, facta cõspiratione cũ quibusdã Ruthenis & Lithuanis, Sigismũdum magnum ducem Lithuaniæ, dominica Ramispalmarũ in castro Troki diuina audientem, multis uulneribus affectum, interfecit. Putabat (ut referũt) præfatus dux Sigismũdus ursam domesticam & mansuefactã, ostium habitaculi pede agitare. Cui aperiendo, Rutheni qui ostium nouerant, super ipsum irruerunt & occiderũt. Ac extra castrum corpus eius in uehiculo sine ductore emiserunt, & castrum cum thesauris occupauerũt. Barones uero Lithuaniæ corpus ducis in ecclesia Vilneñ in uno sepulchro cum duce Vitowdo sepelierũt. De hoc carmẽ lugubre usq; in ætatẽ meam Lithuani concinnebãt. Audaces Principes Russiæ occiderunt Sigismũdum ducem Lithuaniæ &c. Eodẽ anno in regno Poloniæ & partibus circũuicinis. Erat hyems ualida, mortalitas quadrupedum & caristia magna. Nobiles & rustici de stabulis antiqua stramina detrahebant, & utcũq; poterant, esuriem, boatum, & clamorem gregum atq; pecudum mitigabãt. Nonnulli homines ex herbis, foliis, radicibus, & ex uisco, panem facientes, uorabãt, qui postea æstate adueniente, peste infecti moriebãtur. Quoniã malæ frutices, herbæ, & tristia legumina pestem, præcipue post famem & caristiã, adducunt. Prout Galienus in principio de Euchimia & Cachochimia docet. Anno quo supra. Isidorus natione Græc9 Archiepiscopus Kiouieñ, Cardinalis nouiter creatus, & Eugenii papæ legatus in Russiam missus, uir maturus & prudens, ferens secum bullas apostolicas blumbeas, & Imperatoris Cõstantinopolitani aureas. Intrauit in Sãdecz feria sexta Parasceue. Vbi per Sbigneũ episcopũ Graccouieñ hospicio fuit receptus. Et ad celebrãdum diuina more suo Græco, tanq̃ Romanæ ecclesiæ reunitus, admissus, unio tamen illa ecclesiæ Latinæ & Græce breuiuscule durauit. Græcis & Ruthenis illam irridentibus & contemnẽtibus. Vnde dum præfatus Isidorus ad suos suffraganeos in Russiã & Mosquam uenisset, & illam unionem eis prædicaret, per principes Mosquæ captus, in carcere reclusus, & omnibus thesauris, quos iã notabiles conquisierat, spoliatus fuit. Expost tamen de huiusmodi captiuitate, fauente deo, per fugam saluatus erat. Anno præfato Alberto rege Hungariæ & Bohemiæ mortuo. Bohemi Albertum ducem Bauariæ regem Bohemiæ declarauerũt. Albertus Bauariæ dux, insigni modestia usus, & a Friderico Romanorũ rege admonitus, oblatum regnum spreuit. Bohemi a Bauaro repulsi, ad Fridericũ Romanorum regem miserunt. Petentes ut tutorio nomine Ladislai regnum susciperet, qui

oblationem

Eugenius papa deponitur

Amadeus dux Sabaudiæ papa creatus.

Iwan Czartorziczki Lithuaniæ ducis occisor.

1440

Sigismundi inopina mors.

1440

Intẽsio brumę caristiæ, ac pestis in Polonia

Isidori Archiepiscopi captiuitas.

1440

Albertus dux Bauarię regnũ Bohemiæ spreuit.

Meinhard⁹ & Ptaczko gubernatores eliguntur.

oblationem eorum perosus, eam reiecit. Gubernatores ergo eligere placuit, Ptaczko & Meinhardus designati. Meinhardus Catholicorũ tutor, Ptaczko heresis peste infectus, hereticorum fotor erat. Ptaczkone autẽ ui morbi absumpto, Meinhardi potestas sensim creuit. Id dum ægre Hussitarum pars ferret, ad Georgium de Posdzebrad se contulit, eumq; sibi ducem elegit. In Pragam inuadens, passim trucidauit resistentes. Meinhardus in eo tumultu captus, molestia carceris, siue ut alii astruebant, toxico, diem obiit. Ex illo itaq; tẽpore, non Praga solum, uerũ & uniuersa Bohemia Georgio paruit.

Georgius Hussitarũ pręses.

Meinhardi interitus.

1442

Barones Polonię Slesię vastatores.

Anno domini 1442 Barones maioris Poloniæ furtis & spoliis, per Slesiæ latrũculos lacessiti, exercitualiter Slesiã ingressi. Duobus fortaliciis Gorzow & Czeczerzin, ex quibus regno dãna inferebantur, expugnatis & demolitis plurimis dãnis Slesiæ illatis, in sua remearũt. Quidã tamen Zaiecz de Austria Capitaneus Wratislauieñ, Elizabeth reginæ per terram Vieluneñ predas agebat, nec quispiã eius conatus rescindebat. Thartari insuper eo ãno terras Podoliæ, & Russiæ usq; ad Leopolim uastabant, & homines utriusq; sexus abducebãt, Solo Vindica nobili administratore in Glinyani eis resistẽte, a multitudine Thartarorũ superueniente, uicto & interfecto. Anno domini 1443 quinta mensis Iunii. Motus terræ generalis in regnis Poloniæ, Hungariæ, & Bohemiæ, partibusq; uicinis adeo ualidus erat, ut turres, edificiaq; domorum corruerent. Maior tamẽ motus in Hungaria fuit, ubi & plura castra euersa sunt. In Kazimiria illo motu, testudo monasterii sanctæ Katharinæ decidit, quæ usq; ãno dñi 1505 denuo reedificata & locata est. Anno domini 1444 Sbigneus Cardinalis & Episcopus Graccouieñ, ecclesiæ Graccouieñ possessiones augere, & terminos regni Poloniæ dilatare cupiẽs, terrã Szeuierieñ a Venceslao duce Tessneñ pro sex milibus marcarum latorum grossorum emit. Eodem anno Boleslaus dux Oppolieñ heresi Hussitarum infectus. Negociatores Gracco: merces ad nundinas Wratislauieñ ꝑ festo Ioannis baptistæ uehẽtes, estimationis ad minus ducentorum milium aureorum. In oppido Cruczbork quiescentes spoliauit, captiuauit, ac impune consumpsit. Anno quo supra 1444 Lithuani cum duce suo Kazimiro cõtra Boleslaum ducem Mazouiæ pro terra Drohicieñ recuperanda, arma sumpserunt, Sed pax inter partes conclusa fuit, ut Boleslaus Mazouiæ dux receptis a Kazimiro duce Lithuaniæ sex milibus sexagenarum latorum grossorum Prageñ, tam iuri q̃ possessione terræ Drohicieñ, restitutis litteris cœderet, Districtumq; Vingrow suo ducatui appropriatum ꝑpetuo retineret.

Capitaneus Wratislauien

Thartari

Vindica Nobilis Thartaris restitit.

1443

Motus terræ in signis.

Testudo ecclesię S. katherinæ ex eodem ruinam passa.

1444

1444

Graccouieñ ꝑ ducem Oppolieñ spoliati

Altercatio ꝑ terra Drohicieñsi.

CAPVT LVIII

ETsi rumor & fama de casu regis Wladislai, circa lacũ Varneñ, in Poloniam peruenisset, tamẽ fides non adhibebatur, donec aliqui Poloni & equidem exigui, fuga saluati, rem gestam, redeuntes, plene publicarũt, tunc & credulitas, & ingens mœror regnicolis accessit. Alterum attamen regem non elegerunt, quoad Hungari Ladislaũ, Alberti regis posthumum, in regẽ Hungariæ coronarũt, tunc quoq; & Poloni facta conuẽtione, Anno domini 1445 una pro die sancti Adalberti in Siradia. Altera pro festo sancti Bartholomei in Piotrkow, Kazimirum

1445

magnum

kazimiri ducis Lithuaniæ in regem Poloniæ electio.

magnum ducem Lithuaniæ, in regem Poloniæ elegerunt, & legationem electionis ei miserunt. Qui suspitione fraternæ uitæ, persuasioneq; Lithuanorũ dissimulabat, & electionem non acceptauit. Anno itaq; domini 1446 facta conuentione pro dominica Letare in Piotrkow, Poloni in regẽ Poloniæ Boleslaũ ducem Mazouiæ elegerunt, nõ tamẽ postularunt. Quo audito Kazimirus dux, & domini Lithuani ãxii parti suæ timere cœperunt. Instaurato igitur conuentu pro festo Michaelis in Parczow Kazimirus electioni consensit, diemq; coronationis festum sancti Ioãnis baptistæ anni sequentis cõstituit & intimauit. Et ꝓ die coronationis assignato, anno domini. 1447, feria sexta post octauas corporis Christi Kazimirus Graccouiã post meridiem, magna cum solennitate intrauit, omnes processiones urbis & uniuersitas obuiam illi exiuerant. Ad ecclesiamq; maiorem perueniens, adoratis relliquiis sanctorum, quinquaginta aureos ꝓ offertorio posuit, & in aulam se recepit. Sequenti autem die, uidelicet festo sancti Ioannis baptistæ, Graccouiam dux Boleslaus, & dux Wladislaus Mazouiæ intrauerunt, uterq; in sua comitiua seorsum mille equos habuit. In crastino uero sancti Ioãnis baptistæ die dominico, præfatus dux Kazimirus in regem Poloniæ per Vincentium Archiepiscopum Gneznen̄. Astantibus ei Episcopis Poloniæ, inunctus & coronatus est. Et obtulit centũ aureos. Aderat huic coronationi Sophia regina Poloniæ mater ipsius, Boleslaus & Wladislaus Mazouiæ, Wladislaus & Boleslaus Tessnen̄, Venceslaus Rathiborien̄, & Venceslaus Oswancimien̄, duces. Item dux Boleslaus Switrigal cum aliquot principib9 Russiæ, scilicet Georgio Szemienouicz, Vasilone Ololkouicz, & Vasilone Crasni. Itẽ duo fratres Cruciferi de Prussia, Henricus de Plawen de Elbing, & Lodouicus de Mewe Cõmendatores, per Magistrũ Cõradum de Erlichshauszen missi. Itẽ plures Barones, Lithuaniæ, Bohemiæ, Morauiæ, & Slesiæ aderant. Anno sequenti puta 1448. post corporis Christi in conuentione Lublinen̄, Prælati, Principes, & Boyarii Lithuaniæ, a prelatis & dignitariis Poloniæ optabãt, ut inscriptiones, fœdera, & uniones terrarũ Lithuaniæ, Russiæ, & Samagittiæ, cum regno Poloniæ tollerentur, rogabant deinde & requirebãt, ut eis terra Podoliæ, Item castrum

Kazimirus.

1446

Electionem assumpsit.

1447

Aduentus eius in Graccouiã.

Coronatio.

Hospites

1448

Instantia petitionis Lithuaniæ Primatum.

castrũ Oleszko, & districtus Viethli, Lopacin, & Hrodlo redderetur. Super quo Proceres Poloniæ responderunt. Non licere eis inscriptiones predictas corrigere, uel ab eis aliquicpiam detrahere, quoniã casse ac uane uiciarentur & redderentur. Ita etem Wladislaus Iagello quattuor suscepit conditiones, & cõfirmauit. Primam ut fidem Catholicam cum omni gente sua acceptaret. Alteram ut omnes terras suæ ditionis regno Poloniæ appropriaret, & perpetuo incorporaret. Terciam ut omnes thesauros suos in regnum Poloniæ induceret. Quartã ut singulos captiuos Catholicos a captiuitate solueret. Is tandem uobis fonte baptismatis renatis, arma nobilitatis q̃ poloni deferũt uobis dedit, uos regno Poloniæ inuiscerãdo ac glutinando. Sed & multas inscriptiões diuersis temporibus habitas, duce magno Vitowdo, totoq; ducatu Lithuaniæ laudante, consentiente, & approbãte, dictauit, appropriauit, & rectificauit. Præterea terra Podoliæ, nunq̃ de proprietate ducatus Lithuaniæ fuit. Constat em̃ Kazimirum secundum regem poloniæ, eam sub Thartaris conquisisse, & pacifice tenuisse. Castraq; multa uidelicet Camyeniecz, Chaczen, Chzeczim, Bakotha, Braczlow, Miedziborze, & alia muro aut lignis cõstruxisse. Post Kazimirũ quoq; Lodouicus rex Poloniæ præfatam terrã tenuit. Quo sublato, Wladislaus Iagello in eius possessionẽ, ut rex poloniæ successit. Et illã iure suo regali Spithkoni de Melstein ꝑpter seruicia eius infeudauit. Deinde eandem eliberãdo, Vitowdo primũ, tãdem Switrigal fratri suo ad tempora uitæ suæ cõtulit. De quo poloni certissima munimenta & testimonia seruant. Liberalitas ergo regis Wladislai tẽporali concessione, nõ uos in usurpationẽ predictæ terræ trahat. Et nõ solum terræ Podoliæ, sed & predictorum districtuum, Oleszko, Lopacino, Viethli, & Hrodlo, quos Sigismundus magnus dux Lithuaniæ, per suas litteras patentes, publice non esse iuris aũt proprietatis ducatus Lithuaniæ, sed regni Poloniæ recognoscit. His auditis Boyarii Lithuaniæ conticuerunt. Veniẽte deinceps rege Kazimiro in Voinicz, nuncius aduenit, referẽs Palatinum Moldauiæ, Romanum filium Heliæ Palatini, a quibusdam suis Baronibus toxico propinato, feria tercia in die uisitationis Mariæ diem obiisse, quare rex celerius in terras Russiæ procedens. In Camyenyecz feria sexta in uigilia sãcti Laurencii uenit. Et Petrum Palatinum Moldauiæ super homagio requisiuit Eoq; ad regem Kazimirũ aduenire non audente. Et a Ioanne de Huniad gubernatore Hungariæ suffragia contra Kazimirum habẽte, rex ad ipsum cũ plenitudine potestatis, Ioannem Castellanum Craccouień, Petrum Odrouansz palatinum Leopolień, Ioannem de Konieczpole regni poloniæ Cãcellarium, & Ioannem de Pilcza misit, qui iuramentum fidelitatis ab eo, & omnibus suis nomine regis & regni poloniæ cœperãt, & nouas inscriptiones, ac fœdera firmauerunt. Et postea postulante Alexandro Moldauiæ Palatino, rex Kazimirus contra Bogdanum, qui se filium naturalem Alexandri olim Palatini Moldauiæ asserebat, exercitum ex terris Russiæ & Podoliæ misit, cuius curam & gubernationem, Ioãni Oleszki de Semno commisit. Qui Bogdanum ex Moldauia fugauit, & eiecit, & Ilichnoni alias Alexandro castra consignauit. Eo autem cum exercitu recedente, prefatus Bogdan qui in mon

tanis latitauit

Responsum ꝓcerũ Poloniæ legittimum

Inscriptiões ꝓ terra Lithuaniæ & Podoliæ corroborañ

Taciturnitas Boyariorum

Romanus Palatinus Moldauiæ mortuus.

kazimiri resistentia in Ioannẽ de Huniad.

tanis latitauit, Ilichnonem cum matre sua in Podoliam expulit. Contra quē iterum rex Kazimirus exercitum misit, & pace inter partes confecta, recedebat. Cui Bogdan die dominico ante festū natiuitatis Mariæ, sexta die Septēbris prelium intulit, quod a mane usq; ad occasum solis durauit. Et quis regio exercitu uictoria prouenerat, tamen ingens multitudo nobilium militum occisa iacuit, unde plus mœror q̄ leticia obtigerat. De numero autē occisorū, Petrus Odrouansz palatinus Leopolieñ in clara tumba, Nicolaus Porawa & Michael Buczaczki in Leopoli cum ingenti mœrore sepulti sunt. Ioānes quoq; Odrouansz Archiepiscop9 Leopolieñ, audita germani sui Petri palatini morte, graui dolore oppressus extinct9 est. Et in ecclesia Leopolieñ post duos menses, obtenta a sede apostolica absolutione, quoniā in sentenciis auctoritate apostolica latis obierat, tumulatus est.

Strages pleris utriusq;

CAPVT LIX.

ACcessit & alius mœror. Imperator thartarorū Szadachmath intelligens nobiles Russiæ & Podoliæ bello Valachico occupatos, ex impulso terras prefatas inuasit, & usq; ad Grodek & ad terminos terræ Belzeñ grassatus. Homines utriusq; sexus cum armentis & pecudibus in magna multitudine abduxit, & addita fuerat regnicolis afflictio & tribulatio. Item āno sequenti scilicet 1451 prefatum Bogdanum ebrium repertum, Petrus qui se palatinū Moldauiæ asserebat, custodiam ipsius fallens, capite trūcauit. Et Alexādro, cum quo fœdus inierat, hostem se professus est. Anno domini 1452 circa festum Ioannis baptistæ thartari Podoliam ingressi, multa damna intulerūt, urendo & occidendo. Castellumq; Row conquisierunt, & in eo Stogneum Rey, de domo Oxa, cum ipsius uxore captiuauerunt. Circa Bartholomei uero thartari cū Szadachmat imperatore eorum Russiam ingressi, usq; ad Leopolim grassati sunt, & aliquotiens se cum predis de terra exire finxerunt. Et subito redeuntes aliquos incautos occuparūt. Quomq; ad terras suas reuerterentur, quidā Barones Lithuaniæ, de quibus dicuntur fuisse Gastowdus & Moniuid nuncium Radwilonem Hostikouicz ad imperatorem thartarorū Szadachmat cum uariis muneribus miserunt, qui gratias pro uastatione terrarum Russiæ ageret, & ut maiores oppressiones regno poloniæ affatim inferret, rogitaret. Sed quū Radwil ad imperatorē Szadachmat in campestribus accederet. Illico Eczigeri imperator thartarorū Przecopeñ contra Szadachmat irruit, & acerrime ac diu pugnando eum contriuit & uicit, ut omnis exercitus illius ad Eczigeri transiret. Szadachmat aūt fugā saluatus, in Lithuaniam perfugit, & a rege Kazimiro illic presente, susceptus & necessariis prouisus est. Verū quū suspectus esset, & etiam ut Eczigeri in fide contineretur, mandato regis & dominorum Lithuaniæ captiuatus, cum omnibus suis in Kowno relegatus est. Vbi in misera senecta, & perpetua captiuitate uitam finiuit. Et pœnas attritionis Russiæ uelut & Bogdan Moldauieñ, damnabili morte soluit. Sed nihil ultionis molestiæue passi sunt inuasores & predatores, terram Vieluneñ spoliantes & exurentes. Nec ultum est in Boleslao duce Oppolieñ, q̄ plures stipendiarios Bohemos conducens, terram Szieuierieñ & Vieluneñ

Szadacchmat Thartarorum Imperator Podoliæ, Russiæ inuasor.

1451

Bogdan trūcatur.

1452

Stogneus Rey captus.

Radwilo Hostikouicz nuncius.

spoliabat rege Kazimiro in Lithuania immorante, & Poloniã non protegẽ/te. Anno autẽ domini 1453 Kazimirus Poloniæ, & Ladislaus Hungariæ reges, per suos oratores matrimonium, inter præfatum serenissimũ dominum Kazimirũ, & illustrissimam Elizabeth filiam Alberti olim Hũgariæ, Bohemiæ & Romanorum regis in ciuitate Wratislauieñ sanxerũt, & litteris firmauerũt. Super quo Ioannes de Capistrano in prætorio Wratislauieñ feria secunda post assumptionis Mariæ disertam fecit orationem. Cuius thema erat. Hæc dies quam fecit dominus exultemus & letemur in ea. Is Ioãnes de Capistrano, fere quadraginta annis uerbum dei in Italia predicando sparserat. Et de licẽtia Nicolai papæ quinti, de Italia egressus, ãno Christi 1451. in æstate ad Olomuncz peruenit, & in monasterio minorum stetit. Positaq; Cathedra in circulo Olomunceñ, quottidie diligentissime uerbum dei, per duos interpraetes prædicauit, unum Bohemum, alterum Almanũ, rationibus ut sæpe confutans, nõ esse de necessitate salutis, ut populus laicalis sub utraq; specie cõmunicaret, & sermones suos prodigiis ac stupendis curationibus infirmorũ confirmabat. Hũc Sbigneus Cardinalis & Episcopus Graccouieñ, tandem & rex Kazimirus per litteras rogauerũt, ut si a Bohemis cõtemneretur, ad Poloniam uenire non dedignaretur. Qui per Wratislauiam transiens, cum legatis sponsam, ut est premissum, regi Kazimiro ordinantibus, in poloniã progressus, Graccouiam die Martis in festo sancti Augustini applicuit & intrauit. Cui in obuium tota ciuitate effusa, ab omnibus ordinibus itum est, rex quoq; Kazimirus cum Sophia regina, Sbigneus Cardinalis & Episcop9 Graccouieñ, cum multitudine cleri & totius militiæ, in campũ ante Cleparz exeuntes, ipsũ exceperunt, & cũ magno honore ciuitatẽ introducẽtes, in domo Georgii Swarcz seu nigri in circulo hospitauerũt & locauerunt. Qui posito throno iuxta ecclesiã sancti Adalberti, quottidie lecta missa, uerbum dei in latino duabus horis predicauit. Aliis quoq; duabus horis ipsa predicatio in uulgari per aliquem sacerdotem Polonum resumebatur, populo audiente & sine tedio præstolante. Vbi uero frigora & niues aduenerunt, locato throno in ecclesia beatæ Mariæ uirginis in circulo prope sacrariũ, singulis diebus predicationes continuauit. Mansit autẽ in urbe Graccouieñ a die sancti Augustini, usq; ad quartamdecimã diem Maii. Sub quo tempore magnam multitudinem infirmorũ, cœcorum, claudorũ, & aliis languoribus oppressorum inspectante populo curauit. Sub eo centum personæ & amplius sacram relligionem sancti Francisci de obseruantia assumpserunt. Quibus Sbigneus Cardinalis & Episcopus Graccouieñ monasterium pro conuentu & obseruantia, in Stradomia in area germani sui Ioannis de Olesznicza Palatini Sandomirieñ erexit. Cõstructaq; ecclesia lignea, illam in die natiuitatis Mariæ, in honorẽ sancti Bernardini (omnibus processionibus totius urbis ipsum Cardinalẽ & fratres ducentibus) consecrauit. Et post biennium sumptibus eiusdem Cardinalis, coctili muro ecclesia edificata & adornata est. Habitationes monasterii fratres ex elemosinis contribuentium & propriis laboribus construxerunt, & in hanc diem construunt, amplificãt & decorant. Et quia illustrissima uirgo Elizabeth ex composito & pactis in Wratislauia

Marginalia: 1453 — Affinitas kazimiri Poloniæ & Ladislai Hũgariæ regum iuncta. — Ioannes Capistranus diuini Verbi interpres celebratissim9 — 1451 — Capistrani in Graccouiam aduentus. — 1453 — Pia opera eius — Erectio monasterii in Stradomia.

Wratislauiæ conditis, pro die purificationis Mariæ in Tessin constitui & adduci debuit. Rex Kazimirus pro tali die purificationis Mariæ anno domini 1454 ad excipiendũ nouã sponsã duo milia equestriũ transmisit, quos uirgo Elizabeth cũ Baronibus Australibus noningentorũ equorum numero, una hora ingressu suo in Tessin precessit. Exinde per Pisczinam, Oswanczim, in Skauinam uenit, ubi quom tribus diebus stetisset, domini Australes estimãtes uirginem Elizabeth a rege Kazimiro spretum iri, clamãtes accelerabãt, ut in Graccouiam progrederentur. Verum alia causa pausationis in Skauina fuit, q̃ suspicarentur, scilicet inexpeditio ornamentorum regi & suis militibus necessariorum. Sabato itaq; in die sanctæ Appoloniæ, rex Kazimirus in splẽdore suorum apparatuum cum Sophia genitrice sua in obuium egressus, nouam sponsam hylariter excepit, sed non fauit cœli dispositio. A mane siquidem ad uesperam largos fudit imbres, & suppellectilem nobilium uestimentorũ & cooperimẽta equorum de axameto cum puro auro, frena quoq; & sellas in ualore quadraginta milia ducatorum humectãdo corrupit. Processionesq; omnium ecclesiarum & omnium statuũ, officia sua explere non poterant, nec loca debita tenere pluuia inundante. Sequẽti autẽ die dominico sanctæ Scolasticæ, altercatiõe inter Barones facta, an Sbigneus Cardinalis & Episcopus Graccouieñ, uel Ioãnes Sprowski Archiepiscopus Gnezneñ desponsationem ac matrimonium conferret. Vocatus est Ioannes de Capistrano, ordinis minorum tãq̃ sedis apostolicæ legatus, qui cum magna humilitate prostratus, quom licentiam desponsandi a Cardinali obtinuisset, nõ rite despõsatiõe peragere potuit, quia ignarus idiomatis polonici & Theutonici erat, Cardinalis ergo Sbigneus, qui utramq; linguam nouerat, matrimonium confecit. Et Archiepiscopus Gnezneñ missam de sancto spiritu cũ festinatione, quoniã aduesperascebat, peregit. Præfatamq; Elizabeth in reginam inunxit & coronauit, & octo dies sequentes in choreis deducti sunt.

1454

Elizabeth ad uentus.

Kazimiri obuiam egressus.

Dies ingressus pluuiosa.

Dissensio sup desponsatione

Sbigneus Archiepiscopus Gnezneñ coronatur.

CAPVT LX.

SVb eo tempore scilicet feria quarta ante Cathedram sancti Petri, legati Prutenorum ad regem Kazimirũ aduenerũt, & procidentes rogauerunt, ut eos in subditos & protectiõe contra magistrum Lodouicum & Cruciferos Prussiæ susciperet. Præcedẽti etem anno Militares nobiles & ciues Prussiæ, dissensione inter eos ex una & Magistrum Lodouicũ, Cõmendatores, & Cruciferos ab altera, partibus suborta, ex omnibus castris & ciuitatibus Cruciferos eiecerunt, & in solo castro Mariemburk incluserunt. Et super hoc prodigia in cœlestibus, & apparitiones Cometarũ uisæ. Omnes itaq; Cõsiliarii regis (præter Sbigneũ Cardinalem & Episcopũ Graccouieñ, qui summopere dissuadebat) suscipiẽdos consulebant & approbabant Prutenos. Et accepto homagio, præstitisq; iuramentis remissum est eis prout postularũt, tributum Frintczol. Item oblatio annua dicta Porcus alias Narasz. Itẽ thelonea in terra & in mari & merces naufragio demersæ, eis in libertates sunt concessæ. Item Gedaneñ ciuitati census septingentarum marcarũ ex ciuitate proueniens, & omnia molendina ciuitatis cum insula & uillis in ea consistẽtibus (tredecim dumtaxat uillis

1454

Prutenorum legatio.

dissensio inter prutenos et Cruciferos

Pruteni homagium præstant

Census Gedanen

et duabus curiis, pro rege reseruatis) donata sunt. Ea tamen conditione ap-
posita, ut singulis annis ciuitas Gedanen̄ duo milia florenorum solueret, &
quattuor diebus regem & curiam ipsius omnibus necessariis procuraret. Et
in loco castri per eam demoliti, curiam regiā de lateribus coctis sumptu no-
tabili & magnifico edificaret. Rex ergo Kazimirus, ad tuendum sibi subie-
ctos nobiles & Prussiæ ciues, aduersus Magistrū & Cruciferos in Prussiam
exercitualiter intrauit, uituperabant autē Mathematici horam egressus. Et
quom oppidum Choynicza obsideret, feria quarta in crastino Lamperti, an-
no præfato 1454, circa horam uesperarum, exercitus hostium in tres cune-
os tantummō diuisus apparuit. Aciebusq; congressis, primi hostium occur-
rentes contriti & confracti sunt, una cum eoꝝ ducibus. Inter quos Baltasar
dux Zeganen̄ cæsus est, dux uero Bernardus Szumborski captus. Feruen-
te autē pugna, extremus regius exercitus, ex nouis & insuetis pugnatoribus
compositus, quodā subito terrore perculsus, terga uertit, & cæteros in igno-
miniosam fugam traxit. Rex autē pugnam restituere, & fugientes reuocare
cum magna diligentia tentabat, nec potuit, parumq; absuit, q̄ in manus ho-
stiū peruenisset, donec custodes ei adhibiti reluctantē abstraxerunt, & fugere
cum fugiētibus compulerunt. Cæsiq; sunt de exercitu regio, q̄plures. Capti
uero trecēti triginta. Rex interim anxius, nouo exercitu ex Polonia & stipē-
diariis ex Bohemia, Morauia, & Slesia cōparatis, ex uilla Oppoki prope
Thorun, ubi locus cōsignatus fuit, coueniētibus. Feria 5. post Katharinæ ca-
stra mouit, & abinde in Prussiā transitū & bellū cœptū continuauit. Pro cō
tentādis quoq; & soluēdis stipēdiariis Magistri Prussiæ, ut secundū cōpositi-
onē e castris cœderet. Ad requisitionē regis, ecclesiæ Gneznen̄, Wladislaui-
en̄, & Posnanien̄, calices, clenodia, cæteraq; ecclesiaꝝ uasa dederūt. Sola ec-
clesia Gracco: cū sua diocesi nō cōtribuit, q̄m Pōtifex eius Thomas Strzam
pinski, cū suo Capitulo talem cōclusionē abhorruit. Itaq; maiores Poloni,
Vlrico Cziruoncze & suis stipendiariis. 25. milia florenorū tradiderunt. Cui
p Gedanen̄. 40. milia aureorū iā fuerunt tradita. De residuo autem soluēdo
de resignatione castrorū, & relaxatione captiuorum, pactum protelādi ad fe
stū paschæ fecerūt. Et post festa paschæ, anno domini 1457, Czirwonka cū
aliis stipendiariis recepta solutione finali Lodouicum Magistꝝ Prussiæ (cul
pantem propter hoc ipsum suos stipendiarios) ex Mariemburk in Tsczow
eduxerunt, & castrum polonis tradiderūt, atq; discesserunt. Rex ergo Kazi
mirus in Gedano commorans, dum talia intellexisset, feria tercia Pentheco
stes, cum suis gentibus ex Gedano egressus, castrum Mariēburk, feria quar
ta Penthecostes, quæ fuit octaua Iunii, hora terciarū fœliciter intrauit. Sum
ma pro redemptione & resignatione castrorū, sex milibus stipendarioꝝ eq-
tum data, ad quadringinta septuaginta sex milia ascēderat. A gente autē re
ge Kazimiro bellū Prutenicū, & obsidiōe oppidi Laszin occupato, Girzik
Stosz de Olbrachczicze, Morauus seu Slesita, & Ioannes Swieborowski
Polonus, circa oppida Ilkuss & Slawkow spolia ægerunt, & octuaginta e-
quos, quibus in fodinis Ilkussiēsibus aqua pellebatur, acceperūt. Oppidoq;
Slawkow conflagrato, cum præda abierunt. Tādem in terra Vielunen̄ for-
talicium

Kazimirus cos tuendos egreditur.

Conflictus mutuus.

Fuga kazimiri.

Exercitum recuperat.

Ecclesiarū clenodia in stipendiarios exposita.

Castrum Mariemburgk a kazimiro adeptū

Ilkusz & Slawkow spoliata.

talicium Campno occupauerunt, quod per obsidionē uix liberatū est. Præterea quædā colluuies gētium, ex Bohemis, Polonis, & Slesitis in sui ductoris improperium Kawki, appellata, quorum ductores erāt Gracculus, uulgo Kawka & Swieborowski bini fratres, montem qui dicitur Zebracze prope Oswanczim incastellauerūt, & plurima damna regno, præcipue circa Oswanczim irrogauerūt, quoniā stipendium in Prussia ipsis non erat solutum. Ad quos frenandos, deposito Ioanne de Czizow, Castellano Graccouieñ a Capitaneatu Graccouieñ, quem decemseptē annis tenuit, Nicolaus Pienyazek de Vithouicze, aucto sibi salario, ut copiosam foueret familiā, Capitaneus Graccouieñ creatus est. Anno autē domini 1459 rege Kazimiro Lanciciæ cōmorāte. Venerunt ad eum feria sexta, in die sancti Bartholomei, consules & primores ciuitatis Wratislauieñ, q suo & Namislauieñ nomine rogarunt. Vt in suā possessionē & defensā eos suscipere dignaretur, tūc em̄ Ladislao rege Hungariæ & Bohemiæ extincto, Girzik alias Georgius de Posdzebrad Hussita, regnare in Bohemia cœperat. His autē responsum est, regem bello Prutenico sic implicatum fore, ut nullatenus eos suscipere posset. In anno autē domini 1460 mortuo Thoma Strampinski Episcopo Graccouieñ, duo per Capitulares diuisos in episcopatū Graccouien, Ioannes Luthkonis de Brzeze utriusq; iuris doctor, & Ioannes Episcopus Wladislauieñ, electi sunt. Iacobus quoq; de Senno, Prothonotarius apostolicus, ad præstādum obedientiam in Concilium Manthuanū, quod Pius papa secundus tenuit, missus, ante electionem Capitularium quindecim diebus, sibi eundem Episcopatum prouideri obtinuit. De quo rex Kazimirus male contentus, Iacobum de Senno, cū ei adherentibus proscripsit & relegauit. Et Graccouiā ueniens, Georgium Episcopum Laodicieñ & suffraganeum Graccouieñ, eo q Iacobo Szenenski munus cōsecrationis impendit, de Graccouia propelli iussit. Qui in Oppol secedens, in monasterio minorum sui ordinis moratus & illic uita functus est. Præterea ex statiuis apud Choynicza, rex Petrū Curowski Lublineñ, & Dobeslaum Kmitha Vomiceñ, Castellanos, ad obsidendum Iacobum de Senno in castro Piendziczow, & ad occupandū bona monitorio apostolico parentium, & ipsos e sedibus eorum exturbandū & eiiciendū misit. Nicolaus itaq; Pienyazek Succamerarius & Capitaneus Graccouieñ, bona præbendarū Pauli Decani, Ioannis Dlugosz senioris & iunioris, & cæterorum occupauit ac distraxit. Derslaumq; Crzizanowski Prepositū Vislicieñ, & Canonicum Gracco: ex æde sua Canonicali superpellicio & almucio indutum, ut per familiares suos dinosceretur, de Graccouia extra portam eduxit & expulit. Item Nicolaum Bogdan, Ioannis Dlugossii senioris, Ioānem Bialek, Iacobi Lelouieñ Canonicales Vicarios, & Martinum Rincza Mansionarium, in superpellicils ex medio circuitu ecclesiæ, idem Nicolaus Pienyazek Capitaneus extractos, extraq; portā ciuitatis, populo communi ingemiscente, eductos, expulit & relegauit.

Nicolaus Pienyazek Graccouieñ Capitaneus creatus. 1459

Vratislauieñ: & Namislauieñ ad kazimirū veniunt.

1460

Dissensiões super Episcopatu Graccouieñ

Nuncii Regii.

Derslaus Crzizanowski ignominiam passus.

CAPVT LXI.

Accidit & aliud malum sub idē tempus. Nā Andreas Tanczinski die Iouis sedecima Iulii, anno domini 1461, quendā Clemen

tem armificem alias Platnerza obiurgauit, & uiolenter uerberauit, quia ar/ma parum tempestiue illi expedisset. Qui uiolento clamore ædito, uniuer/sam plebem concitauit, mox cõsules ad reginam Elizabeth incastrum Grac couiense ascendentes, quærelas uiolationis contra Andream Tanczinski de posuerunt, quæ absente tunc rege utrosq; pacificos in alteram diem esse ius sit. Sed Cõsulibus ad prætoriũ redeuntibus, frequens armatorũ numerus ex omnibus ædibus iã aduenerat. Obseratis igit' portis ciuitatis, & cãpana ad sanctã Mariã in unã partẽ pulsata, uehemens seditio consulibus prohibere nõ ualentibus orta est. Quod uidens Andreas Tanczinski, q prius in domo Nicolai Kislingk inplatea fratrũ se cõcluserat, mœtu correptus, in monaste rium sancti Francisci cum Nicolao Szeczignowski, Spitkone de Melstein & Ioanne filio suo fugit, & in turrim ecclesiæ se recepit. Illicq; parum muni/mẽti sibi ratus, comitibus in ea remanentibus, in sacrarium cucurrit, & se oc culuit, sed illic ab irruente, rabida, & furiosa turba repertus, testa capitis ru/pta & cerebro effuso, occisus est, & de ecclesia usq; ad prætorium per plate/am fratrũ, per furiosam plebẽ, mortuus, tractus est. Illic quoq; in cadauer se uitum est, & iuxta prætorium cadauer biduo tentum, tercio demum die ad sancti Adalberti ecclesiam illatum, & quarto amicis redditum est, & tãdem in oppido Xansz sepultũ. Citati ergo Graccouieñ ciues anno domini 1462 petebãt feria tercia in uigilia Epiphaniarum, se coram Aduocato in urbe iu/re Maydenburgeñ secũdum priuilegia eorum iudicari, rege uero & consilio (q d ipsi Gtaccouieñ. in hoc casu iuris Maydeburgeñ. ordinẽ nõ seruassent) ad pœnam capitis eos damnante, uenerunt sabbato infra octauas Epiphani arũ ad prætoriũ, Nicolaus Skora de Gay Castellanus Kalissieñ, & Nicola/us Pienyazek Succamerarius & Capitaneus Graccouieñ a rege missi. Et re/perientes consules ac communitatem simul congregatos, quattuor ex consu libus uidelicet Conradum Lang, Stanislaum Lamither, Iaroslaum Szarley, Martinum Belze. Item ex cõmunitate Ioãnem Tessnar, Ioãnem Volwram pellificem, Albertum pictorem, Nicolaum Serliang calcarificem, & Nico/laũ magistrũ lictorũ, ad pœnã poposcerũt. Qui ut reliquũ corpus ciuitatis saluũ fieret omni culpa uacantes, dediti sunt, & altera die in castrũ deducti, in turris partẽ demissiorẽ trusi sunt. Vbi quinq; diebus cõmorati, sacra con fessione, sacroq; uiatico perfuncti, die Veneris quintadecima Ianuarii, per Pe trum de Vaszmunthow iudicem Sandomirieñ sentẽciati, sex tantummodo uidelicet Conradus Lang, Stanislaus Lemither, Iaroslaus Szarley, Alber/tus pictor, Nicolaus Szerlang, & Nicolaus magister lictorum, publico gla dio in castro Graccouieñ, sub turri quæ Thinczieñ intitulatur, decollati sũt & in ecclesia sanctæ Mariæ in medio ecclesiæ in uno tumulo, nõ sine uniuer sæ ciuitatis grãdi comploratu sepulti. Tres residui scilicet Martinus Belze, Ioannes Tessnar, & Ioannes Volwram, Ioanni Rapsczinski iuxta condemna tionem traditi sunt, & altera die in Rapstin deducti, in custodia habiti sunt. Nicolaus uero Creidlar tanq̃ mente alienatus, in Melstein se cõtulerat. Ac/cidit & tercia plaga in eadem ciuitate Graccouieñ. Nam die Martis, uigesi/maseptima Aprilis, anno domini 1462 ignis e monasterio sanctæ Trinitatis

(certis fratribus

Marginal notes:

Seditio Graccouiæ orta.

Andreæ Tanczinski interitus.

1462 (manuscript)

Decollati Conradus Lange, Stanisl. Lamither, Jaroslaus Szarley, Martinus Belze (manuscript)

Consules Graccouieñ pœnas pendunt.

1462 (manuscript)

(certis fratribus ut fertur alchimiā laborantibus) exiliēs, tectum ecclesiæ subita celeritate corripiens, late incendium diffudit, & monasteria & ecclesias sanctæ Trinitatis, & sancti Francisci consumpsit. Item plateas Castrensem, Fraternitatis, Columbarū, Argentariorum, Lixarum, Legati, Pistorū & Iudeorum. Et fuit plaga ingens, ducentis milibus florenorū uix restaurabilis. Propter hæc mala & ministrorum ecclesiæ persequutionem, testa beati Stanislai prodigiose, a Ioanne Archidiacone & administratore Graccouieñ in processione portata, sudauit, & dum abstersione siccaretur, sudare non destitit. Eodem āno 1462 die Martis, decimaoctaua Maii, rex Kazimirus, gentibus suis in sex agmina partitis, ex Wschowa in pulcherrimo apparatu, uersus Glogouiam egressus est. Et dum Glogouiæ appropinquaret, Georgius rex Bohemiæ, ad unum miliare ei occurrit, & in equis sese mutuo salutantes rex Poloniæ in arcem Glogouieñ, Bohemiæ uero in pretorium deducti sunt. Superatum se rex Bohemiæ Georgius a Kazimiro rege poloniæ, tam apparatu q̄ numero & robore gentium, plusq̄ triplicato numero asseruit & miratus est. Nouenis diebus consilio uacabant, & fœdus in mortem utriusq; regis duraturum sanxerunt. Et ne super castris Oswanczim, Volek, Zathor, Ziuiecz, & Szeuior regem Poloniæ Bohemus inquietaret, edixerunt. Circa festum autē Bartholomei eodem āno Borzny de Skrzin, ex Bithcza & Wlodek filius eius ex castro Lethawa, cum mille quingentis hominibus rapto uiuere solitis, in terra Oswanczimieñ Petram situ & natura firmissimā, quam fluuius Szola abluit occuparunt, & eam spolio oppido Zari incastellauerunt, & Bukouicz appellarunt. Exinde uniuersam terram Oswancimieñ spoliis & flammis uastabant. Hos feria quarta post Mathei, Nicolaus Pienyazek Capitaneus Graccouieñ obsedit, & grauissima fame præssos, ad deditionē feria quarta in uigilia Simonis & Iudæ apostolorū compulit. Petrus Donin de domo Agnorum, regii exercitus Capitaneus, simili & maiori fortuna usus, die Veneris, die decimaseptima Septēbris, prope oppidum Puczki, exercitum Prutenicum conflixit, cuius duces erant Fridericus Rewnecke & Caspar Nostwicz, acerrime pugnabāt, & fatigati obmissa pugna omnes quiescebant, superuenienteq; nouo, q̄uis pauco subsidio Polonis, bellum resumpserunt, temerarie plusq̄ strennue decertātes. In quo Friderico Rewnecka sauciato, hostilis acies in fugam uersa est, & in ore gladii persequuta. Extunc negocia belli regis Kazimiri in Prussia dictum meliora succedebant. In Mazouia uero mortuo Boleslao duce Ploceñ, iudicialiter rex Kazimirus in Piotrkow cōtra ducem Conradū processit, q̄ terrā feudalem regi Kazimiro debitam occupasset. Diffinitumq; fuit per iudicem Stanislaum de Ostrorog, uigesima Nouembris, ducatum Ploceñ regno pertinere, & ideo regem in possessionē ipsius mittendum decreuit. Et rex Kazimirus in die sancti Nicolai Rauam perueniens, a Grothone Czesznik, deinde in Gostinin progrediens, a Nicolao Kuczinski possessionem sibi traditam. A militaribus uero utriusq; districtus, fidelitatis iuramentum accepit.

Ignis ex Claustro sanctæ Trinitatis exortus

Prodigium.

Rex Kazimirus 1462 (manuscript)

Georgius Rex Bohemie (manuscript)

Kazimiri Poloniæ, Georgii Bohemiæ regum conuentus & pacta.

Conflictus Polonorū & Prutenorum.

Caspar Nostitz (manuscript)

Processus iudicialis Kazimiri in Conradū ducatū Ploceñ.

CAPVT LXII.

Nno autē domini 1466 oppido Choynicza in Prussia per obsidionem &

Choynicza in Prussia 1466 (manuscript)

dionem & emacerationē cōquisito. Facta est pax perpetua, die solis decima nona mensis Octobris. Et in priuilegio perpetui fœderis, Rudolphus sedis apostolicæ legat9, manu propria se subscripsit, & tres notarii publici. Sigil lis insuper regis Kazimiri, & Lodouici Magistri Prussiæ, Prælatorū quoq; & Consiliarioꝝ partis utriusq; roboratū est. Tūc recuperatæ sunt, & ad cor pus regni Poloniæ, terra Pomeraniæ, Chelmeñ, & Michalouieñ, redierūt. pro quibus recuperandis centū & quinquaginta ānis pugnatū est. Tunc etiā Culmeñ ecclesia metropoli & matrici suæ ecclesiæ Gnezneñ reunita est, q̄ per annos circiter ducentos, ab ecclesia Polonica abstracta, Liuonicæ Rigē si (in rerū natura dum Chelmeñ fundaretur nondum extāti, & per longa ter rarū marisq; spacia distanti) adiecta erat. Tunc quoq; bellum Prutenicum quattuordecim annis sub rege Kazimiro agitatum, finitum est. Et rex Kazi mirus ad pugnandum & euertendum Bohemos hereticos, per Rudolphum apostolicū legatum, Lauantinum Episcopum adhortatus est. Et anno sequē ti, Graccouiā feria tercia post Iacobi apostoli, quæ fuit uigesimaoctaua Iulii ueniēs, idem Rudolphus omnium processionū & uniuersitatis honore exce ptus, supplicauit. Vt rex Kazimirus unanimi electioni, de eo Iglauiæ p Ba rones Bohemiæ, de mādato summi Pontificis factæ, consentiendo, regnum Bohemiæ per se uel suum filium susciperet, sed propter fœdus quod cum re ge Girzik in Glogouia pepigerat, nō acquieuit. Aiunt Astrologi regi Kazi miro horoscopasse & ascendisse in suo natali principiū Capricorni, & ex na turali inimicitia Prutenos sub signo Canceri, quod est oppositū Capricorno locatos, expugnasse. Non autē talis inclinatio contra Bohemos Leoni subia centes fuit. In anno item domini 1470 Alexander uir insignis electus, confir matus Forlinieñ, & Orator apostolicus, Graccouiam uenit. Postulauit, ut Kazimirus rex Poloniæ, in Georgium regem Bohemiæ hereticum, & eccle siæ Romanæ rebellem, cōsurgeret. Item ut affinitatē & fœdus cum Mathia rege Hungariæ, per filiam quam antea per Prothasiū Episcopum Olomun ceñ in coniugem postulauit, iungeret. Et q̄ regē Mathiam in ecclesiam Ro manam optime meritum, a iure regni non rescinderet. Kazimirus uero nun ciis ad Imperatorē Romanorum Fridericū missis, obtinuit, ut primogenitus ipsius filius Wladislaus uiuente & consentiente eo, in regem Bohemiæ coro naretur. Et sequenti anno Georgio Posdzebraczki rege Bohemorū defun cto, eum in Pragam in regem Bohemiæ coronandū misit. Mortuus est autē Georgi9 rex Bohemiæ morbo enormi, & inflatura pedum grauatus, in Pra ga, in curia regia anno dñi 1471, die Veneris uigesimasecūda Marcii. Quē præceptor suus scelestus, & Bohemoꝝ seductor erroneus, Ioānes de Rockē czan, quindecim ante diebus fato & morte præcesserat. Cadauer aūt ipsius Girzikonis altero die exenterādo, epatis medietas corrupta, & in felle lapil lus ouo colūbino similis, & abdomen quātitatis palmæ, reperta sunt. Quod sequentibus diebus in ecclesia sancti Vēceslai, inter busta regum Bohemiæ debili pompa conditum est. Bohemi ergo reiectis cæteris competitoribus re gni, Wladislaum Kazimiri regis Poloniæ primogenitū, in regem Bohemiæ feria secūda post Vrbani, die Lunæ, quæ fuit uigesimaseptima Maii, hora

duodecima

Inscriptio pacis.

Bellum 150 annorum.

Bellum annorum 14. finitū.

Rudolphus legatus apostolicus.

Iglauia

1470

Orator apostolicus Graccouiam venit.

Rex Mathias Hungarie

Primogenitus kazimiri in regem Bohemię electus. 1471

Georgij mors.

Rockenzan Mortb

Electio wladislai regis bohemie 1471

duodecima, concorditer acclamarunt & elegerũt. Præter tres dominos uidelicet Ioãnem Rosembersſki, Sdenkonẽ Konopniczki, & Henricũ Hradeczki q parte regis Hungariæ ſequebãtur. Audito Mathias rex Hungariæ Bohemos eius parti non fauere, in furorem uerſus, cœde, igne, & graui crudelitate in Bohemos debachatus, arces & oppida eorũ diruit, & in deuictos deſeuit. Wladiſlaus autẽ in regem Bohemiæ electus, eodem anno die Iouis. 25. die Iulii, quæ eſt dies ſancti Iacobi apoſtoli, de Graccouia egreſſus, habẽs in exercitu ſeptem milia equitum, & duo milia peditum exercitatorũ militum per Skauinam & Oſwanczim, uſq; in Pragam peruenit, quã die Lunæ decimanona Auguſti attingens, ſummo honore omnium proceſſionũ & omniũ ordinum atq; ſtatuum exceptus eſt, & in regiam deductus. Die tãdem Iouis 21. Auguſti in eccleſia metropolitana Pragẽ, per Nicolaum Epiſcopũ Camienyecẽ, alias Podoliæ, aſſiſtẽtibus ſibi Paulo Laodiciẽ, & Vincẽtio Eneſienſi Epiſcopis, quindecimo gradu Libræ aſcendente, cũ ingenti leticia omnium coronatus & inunctus, ſacramento euchariſtiæ, ſub una tantummodo ſpecie deuotiſſime procuratus eſt. Auditis his, quæ in Bohemia facta fuerẽ Hungari, regem Poloniæ Kazimirum, frequentibus nunciis & promiſſis fatigarunt, ex quibus præcipui fuerunt Ioannes Archiepiſcopus Strigoniẽ, Ioãnes Epiſcopus Quinqzeccleſiẽ, & Rainoldus de Roſgon, ut eis ſecundo genitum filium ſuum Kazimirũ pro rege mitteret, quia Mathias rex eorum exterminium, per ſpolia, & improtectionẽ a Thurco eis ſtrueret. Rex itaq; ſecundogenitũ ſuum cum duodecim milibus equitũ & peditum, inter quos mille Thartari erant, in Hungariã miſit, qui uſq; ad Nitram peruenit & illic conſedit, & nemo ex Hungaris ad eum uenit, nec ſumptus in expeditionem, & bellum ſecũdum promiſſa præbuit, ſed fide uariata, Mathiæ regi in Buda cõmoranti ſubſidia ferebãt. Et quom donatiuũ deficeret, Almanicus exercitus, qui apud principem Kazimirum merebatur, diſceſſit, quẽ plures aulici regis Poloniæ, Kazimiro principe filio eius deſerto, in domos reuerſi ſũt. Poſtea opprobria & aliqui eorum carceres paſſi. Hoc cognito rex Mathias, cum nouo exercitu Kazimirum, in Nitra uallare appropinquãdo diſponebat, qui ex Nitra feria quinta in die ſancti Stephani Prothomartyris, nocte cum aulicis egreſſus, tam præcipiti curſu nullo perſequente in Ilawa caſtrum ſuarũ partium peruenit, ut ſexaginta quadrigas illum ſequẽtes, ab agreſtibus intercipi permiſerit. Paulo Iaſſenſki cum quattuor milibus armatorum pro defenſione Nitræ relicto, quam egregie contra regem Mathiam defendit. Et facto pacto uerſus Turzecz in comitatu quattuor milium armatorum diſceſſit. Hunc rex Mathias rupto pacto, inſequutus eſt, ſed cognito Pauli Iaſſenſki, & ſui exercitus animo obſtinato retrorſum abiit. Et quattuor loca incaſtellata ſcilicet Ilauiam, Turcz, Michalow, & Vbyena expugnauit, quintum uero præſidium in Stropkow, in obſidionẽ non peruenit. Inflatus ea fœlicitate Hũgariæ rex, plura figmẽta de ſuis tropheis, quaſi exercitũ principis Kazimiri, de quindecim milibus acie conflixiſſet, & pluribus clenodiis, & uaſis præcioſis ſpoliatum, de Pannonia turpiter eieciſſet, ſummo Pontifici & pluribus regibus & principib9 orbis, ad potentiã & gloriam ſuæ

Reſiſtentia electionis.

Vladiſlaus Graccouia egreſſus.

Vladiſlai exceptio & coronatio. in regem Bohemie

Nunciĩ Hungarorum.

Kazimirus [illegible]

Dolus Hungarorum in Vladiſlaum.

Mathias rex Hungariæ dolos kazimiro ſtruit.

Ficta uictoria

riam suæ uirtutis perscripsit. Ioannem Strigonieñ Archiepiscopū ex Wratislauia oriundum, Ioannē Quinqꝫecclesieñ, & alios afflixit. Armigeri qui apud Pannonias militauerant, in Poloniā reuertentes, dum stipendia illis tardius soluerētur, in bona ecclesiastica diocesis, præsertim Graccouieñ seue ac crude, deinde in quoslibet obuios grassari libere cœperunt, etiā in suburbiis Graccouieñ affuerūt, & apparuerunt. Duo Cometes præfatorū malorum causæ, unus in autumno præcedentis anni, ualde magnus & rubens, ante lucem auroræ oriens, caudam antrorsum & in occasum porrigens, uno mense uel circa durans. Ego in pueritia mea ad litterarum palestram cum pedagogo ante lucanum pergens, sæpius eum inspexi, artem astrorū nondum sciēs quam quom conquisiui. Cometem Mathucam aut militem de natura Martis, per finem signi uirginis, & per libram gradientem iudicaui. Alter Cometes in proximo scilicet in Ianuario, anno Christi 1472 apparuit, solem post occasum suum sequens, caudam uersus orientē post se satis longam trahens respectu tamen præcedentis multo minor fuit, qui duobus mensibus uel circa perdurauit. Sciocꝫ ꝙ talem Astronomi dominū Astone, de natura Mercurii & parum Saturni nuncupant, primo sub Aquario transiit, postea sub piscibus & Ariete, semper solem sequens. Subsequutus fuit ingens ardor calliditatis & siccitas quasi per tres æstates, litesqꝫ & bella in Hūgaria, in minori Polonia, Bohemia, Germania, Burgundia, & Francia emerserunt.

Duo Cometes notabiles.

1472

Duratio insignis.

CAPVT LXIII.

IN hoc anno Marcus, natione Venetus tituli sancti Marci præsbiter Cardinalis Patriarcha Aquilegieñ, ad Kazimirū Poloniæ regem, a Sixto papa quarto missus, Graccouiam die Saturni, quarta mensis Iulii aduenit. Kazimirus Poloniæ rex, obuiā illi personaliter Vieliczkam uersus, cum Kazimiro filio in comitatu insigni exiuit, Et a processionibus omnium ecclesiarum, ac uniuersitatis magno honore, a tribus tandem filiis regiis, Alberto, Alexandro, & Kazimiro pulchre coram perorantibus, exceptus fuit. Altera die splendido prandio refectus, & audientia illi die sequenti concessa, cōmemoratis perniciosis criminibus Thurci, pacem cum Hungariæ rege multipliciter persuasit, obsecrans regē, ut quæ armis quæsiturus erat, per conditiones pacis susciperet, & cum cæteris Catholicis regibus contra Thurcum in arma prodiret. Ex Graccouiaqꝫ transiens, in Nissam & postea in Oppauiam, Cardinalis Marcus pacem inter reges Poloniæ & Hungariæ cōponere nitebatur, nec efficere potuit. Concitauerunt ergo Poloni, & immiserunt in Hungariā belligeros pedites, qui nationis polonicæ fuerunt omnes, fratres appellati. Hos rex Mathias in duobus montibus, Modragora & Bukowiecz, quos in Hungaria incastellauerāt, expugnauit & contriuit. Et in principio sequētis anni 1474, misso Tarczithomasz cum sex milibus armatorū, oppidum Smigrod nocte intempesta, oppidanis nihil suspicantibus, clam conquisiuit, & arcem machinis expugnauit. Deinde oppida Iaszel, Brzostek, Colaczicze, Fristath, Dambrowdzal, Dublia, Pilsno, & uillas prope ducentas incendio conflagrauit. Et oppidū Crosno uallando, libere in prædis & cædibus grassabatur. Donec per constitutiones pacis

Legatus papæ ad kazimirū.

1474

Exercitus Polonorū a Mathia rege deuictus.

tutiones pacis a rege Hungariæ Mathia, tarde impetratas, gentes ipsius in Hungariã fuerũt reuocatæ. Conuersusq; contra Petrum Comorowski Polonum de nobilitate ciphorũ, sub eo munitiones & castra Rosemberk, Hradek, Zabnyecz, Vetus castrum & sancti Nicolai, & Likawa expugnauit. Castro uero Horawa in quo se concluserat, octo milibus florenorum redemptο, cum omni suppellectili in Poloniam ipsum abire permisit. At Kazimirus rex Poloniæ, in rege Mathia, suas & Wladislai regis Bohemiæ iniurias ultum iri uolens, die Veneris duodecima Augusti, anni præfati, ex noua ciuitate in Mstow processit, & exercitum polonorum, Lithuanis & Thartaris illum augentibus, ac sexaginta milia pugnatorũ estimatum, collectũ, in Slesiam uigesimasexta Septembris promouit, & duobus oppidis Cruczbork & Biczina conquisitis, cætera obmisit. Odraq; apud Chrapkouicze superato, statiua prope Olauiã tenuit, ubi pabulatores eius die Mercurii, duodecima Octobris in ortu solis, exercitus regis Mathiæ de Wratislauia, in quã se cõcluserat, emissus, iuxta uillam Swonouicze inuasit, & facile fudit. Quomq; tumultuarii milites & caterua Thartarorũ accurrisset, grãdis instaurata fuit pugna, regeq; Kazimiro uexillum maius cum aulicis & Lithuanis mittente, sub ducatu Pauli Iassenski, extemplo hostilis exercitus terrore nimio agitatus, terga uertit, fugientesq; passim cœsi & capti sunt. Numerus desideratorũ mille, captiuorum uero insignium sexaginta erat. De captiuis fuerunt, Vlricus Perstenski, Petrus Haugwicz, Paulus Karwath, & cæteri. Venit tãdem die Lunæ. 24. Octobris Wladislaus rex Bohemiæ, cum uiginti milibus quorũ maior pars erat peditum, per regem Kazimirum, adhuc statiua circa Olauiã tenentem, hilariter exceptus, & dudum exspectatus. Ipsius enĩ causa bellum gerebatur, exinde ad Wratislauiã coniunctis exercitibus itum est & ciuitas ex una parte, a longe tamen, est obsessa, sed non expugnata, quia absq; ordine omnia fiebant, populationeq; & pabulationẽ absq; duce agentes intercipiebãtur. Intãtum ut omnes turres & omnia ergascula Wratislauieñ captiuis polonorũ impleta fuerũt. Casualiq; exorto incendio, quod uẽtus augebat uehemens, multi mortales, equi plurimi, & currus cum uictualibus quingenti, tanto exercitu opem non ferente, absumpti sunt. Repertæq; fuerũt in semiustis quadrigis pixides diuinissimum sacramentũ eucharistiæ continentes, & intellectum est, conflagrationẽ ignis, plagam fuisse dei. Videns autẽ Mathias rex Hungariæ, utrumq; regem cum tot gentibus nihil agentem, timiditate quæ eum inuaserat, deposita, gentes suas in terras Vieluneñ & maioris poloniæ misit, quæ illas oras frequentibus incendiis, rege Poloniæ non obstante uastarunt. Irruerat & gentes ducis Nicolai Oppolieñ in oppidum Clobuczko, sed ab oppidanis magna clade deuicti sunt. Caspar Szak, & Melcher Leber cæteriq; homines ducis Kozuchouieñ, & terrigenæ Glogouieñ, oppidum Miedzirzecz, negligenter obseruatũ, nocte intempesta incenderũt & receperunt, arcem uero Sandiuogius Capitaneus, auro ut fertur illis tradidit. Qui omnem illam oram usq; ad ciuitatẽ Posnanieñ in spoliis & incendiis afflixerunt. Accidit deinde in exercitu Poloniæ & Bohemiæ regũ, caristia, fames, dissinteria, & æpidimie. Coactiq; sũt ambo reges

sufferentias

Petrus Comorowski.

Kazimiri ultio

Ingressus in Slesiam eiusdẽ

Conflictus.

Desiderati & captiui.

Captiuitas polonorum.

Ignis uehemẽtia Vratislauię

Mathiæ audẽtia.

Sinistra fortuna exercitus Polonorum.

sufferentias, quæ ab illis a rege Mathia Hungariæ expetebātur, concedere & certis habitis tractatibus fœdera in duos annos cū dimidio conclusa sunt cum maxima Polonorum & Bohemorū iactura, qui nulla re memorabili gesta, discesserunt. Rex autē Mathias Hungariæ, more suo litteras ad summū Pontificem, ad Imperatorē Romanorū, & alios Reges ac Principes scripsit, suam potentiam efferendo, & regum Poloniæ atq; Bohemiæ extenuando. Scripsit & Gabriel frater minorum Episcopus Agrieñ, postea Cardinalis, carmina inuectiua contra Polonos, quæ incipiunt. Bruma uenit, nix alba ruit, migrate Poloni. O fugite ad proprios algida turba lares &c. Cui ex aduerso Gregorius Archiepiscopus Leopolieñ pro Polonis rescripsit. Garrula lingua tace, nec sensu nec ratione, Vlla uales, uerba pudenda uomis &c.

Litteræ Mathiæ.

Carmina Inuectiua

CAPVT LXIIII.

1477

Nno autē domini 1477 instigante, ut ferebatur, rege Hungariæ Mathia, Cruciferi Prussiæ defectionem parabant, & Nicolaus Comorowski castra quædā incastellauit. Misso uero Petro Donin Castellano Siradieñ, cum sexingentis equitibus & quadringentis peditibus. Adiuncto ei Ioanne Biali, in Mariemburk Cruciferi cū quibus duces Mazouiæ pactū habuerunt a defectione cesserunt. Iacobo quoq; Dabienski Palatino Sandomirieñ & Capitaneo Graccouieñ aduersus Comorowski expedito, castra Barwald, Szefflari & Ziuiecz, per obsidionem sub septem septimanis conquisita sunt. Et castrum Barwald ualde spissum & forti muro munitum, iubente rege Kazimiro deiectum & solo equatum est. Ziuiecz uero incendio deletum, Szefflari Marco Ratoldi, eo quod pecunias a rege in eo haberet inscriptas, est restitutum. In anno quoq; sequenti bellum contra regem & regnum Martinus Treslar Magister Prussiæ, & Nicolaus Tungen occupator Varmieñ Episcopatus resumebāt, sed ex tempore deciderunt. In anno quoq; 1479 Nicolaus Tungen in Piotrkow ueniens, regi Kazimiro reconciliatus, iuramētum fidelitatis præstitit. Tandem & Martinus Treslar Magister Prussiæ, omni pertinacia deposita, die Saturni, nona Octobris eiusdem anni, iuramentum fidelitatis regi in arce nouæ ciuitatis, in præsentia oratorum regis Hungariæ, Stephani Comitis Scepusieñ, & Venceslai Beczkowski Bohemi, præstitit. Anno autē domini 1485, die Iouis, quindecima Septembris, quæ fuit in crastino exaltationis sāctæ Crucis. Stephanus Palatinus Valachiæ iuramētū fidelitatis cum suis Boyariis regi Kazimiro in Kolomya oppido Russiæ præstitit. Vbi nōnulli stipendiarii Bohemi, qui noctu exercitum præfati Stephani Palatini inuadentes deprædati fuerant, rege mandante, capite truncati sunt. Accepto q; exercitu mercede cōductorum a rege, Stephanus Palatinus Thurcas grassātes, de Valachia expulit, & duces exercitus remuneratos, una cū exercitu in Poloniā remisit. Et quia Thartari sæpenumero terras Russiæ & Lithuaniæ uastabāt, rex Kazimirus contra eos Ioannem Albertū terciogenitum expediuit, quo aduentante, Thartari ad sua se receperunt. In anno quoq; domini 1489 iterum contra eosdem missus, decima die mensis Iulii de Graccouia exiuit, & Thartaros circa scenosa loca compræhensos fudit, & reliquos dissipatos e terris Russiæ effugauit, ad

Castrum Barwald demolitum.

Martinus Treslar Magister Prussiae

1479

Homagia Kazimiro præstantur.

1485

1489

Ioannis Alberti in Thartaris uictoria.

uit, ad genitricemq; cum triumpho & gloria rediit. Mathia autẽ rege Hungariæ, in Vienna Austriæ morte absumpto. Anno domini 1490, die Lunæ, quinta mensis Aprilis, dominica siquidem Palmarũ quom letaretur ex peroratione legatorũ regis Franciæ, inter prandendum ficus afferre sibi iussit, quas quom ab aulicis consumptas didicisset, nimio furore & ira captus, in Apoplexiã incidit, qua oppræssus mugitus quosdam ædidit, insensibilis tamẽ iacuit. Donec in crastino post palmarũ spiritũ exalauit, tũc Ioannẽ Albertũ ab Orsag. i. cõmunitate nobiliũ in Rakosz electũ, rex Kazimirus in Hũgariam misit. Qui die solis 27. mensis Iunii, cum notabili exercitu summo mane diuinis officiis ex mandato festinanter peractis, de Graccouia egressus, per Sandecz & iuxta Cassouiã transiens, usq; ad Pest peruenit. Compertoq; ꝙ Wladislaus germanus eius senior natu, & rex Bohemiæ a põtificibus & potentibus regni Hũgariæ dudum uocatus, & dominica circa exaltationis sanctæ Crucis, quæ fuit decimanona mẽsis Septembris, in regem Hungariæ in alba regali fuisset coronatus, & Budæ residentiam tenens, oppidum Pest & loca uicina gentẽ armata aduersus Ioãnem Albertũ opplesset, a Pest retrocedens, Cassouiã obsedit. Castrumq; Szarisz & oppida Aperies, & Cibinium cum adiacẽtibus in deditionẽ accepit, sed & nouam ciuitatem seu Riuulum dominaꝝ, per quosdam suos armigeros expugnauit, quod Hungari perpendẽtes, & Cassouiensibus obsidione laborãtibus subuenire cupiẽtes. Pro concordia fratrum instabant, & eam circa carnispriuium in præsentia præfatorum principum & fratrum in campo iuxta Cassouiam confecerũt. Vt Wladislao Hungariam tanq̃ rege legittime coronato possidente, Ioannes Albertꝰ ducatum in Slesia maioris Glogouiæ cum Kozuchow, Wladizslaw & possessione oppidorũ olim ducis Zeganeñ acceptaret & teneret, quod & factum est. Sub eo tempore puta circa festum Epiphaniarum, sydus crinitum quod Cometẽ uocant, subtercia facie pisciũ apparitione emersit. Ab astrologis dominus Astone nominatum capite nõ magno, cauda uero prolixiore, sed tenui & paruæ lucis, de natura Mercurii, sequebaturq; solem post occasum, cauda post se ad orientem protensa. Tametsi concordia fratrum cõflata fuisset, & decreto firmato, Glogouia cum certis oppidis Slesiæ duci Ioanni Alberto assignata esset, simul & per Capitaneũ ipsius Ioãnem Polak, in usufructum & possessionẽ acceptata fuisset. Attamen Ioannes Albertus ꝑsuasus de Hungaria minime exiuit, quod Hungari moleste ferentes, Stephanum Comitem Scepusieñ, & regni Hungariæ Palatinum ac gubernatorem cum duodecim milibus armatorum aduersus eũm destinarũt, quo cum in kalendis Ianuarii alias prima Ianuarii ãni Christi 1492 circa occasum solis cõgrediens, Ioannes Albertus facile superatus est, quoniã dumtaxat bellatorũ duo milia hahebat. Nox tamen atra non parum adiumenti superatis & fugientibus præbuit. Dux quoq; Ioãnes Albertus a suis in tenebris derelictus in captiuitatẽ Hussaronum uenerat, quem ex loquela quidam aulici cognoscentes, singillatim ũnus post alterum cum clamore (ut putarentur plures) accurrentes eripuerunt, & in Aperies deduxerunt. Et sequentibus diebus ꝑ compositionẽ facta pace, Hungari uersus Budam, dux uero Albertus Graccouiam

Mathiæ regis obitus.

Successor sibi eligitur.

Dissensio ꝓpter regnum.

Apparitio Cometes.

Ioannis Alberti permanentia in Hungaria.

Stephanꝰ Comes Scepusieñ aduersus eum pugnat.

Ioannes Albertus superatus.

F

couiam diuertit, quem uenientem, Graccouienses honorifice suscipientes in arcem Graccouien̄ deduxerunt. Et illic usq; in diem mortis Kazimiri genitoris sui permansit. Kazimirus siquidem genitor ipsius & rex Poloniæ, post festa paschæ eodem āno 1492 sensim ex profluuio uentris in Lithuania ægrotare cœpit, & quom sui philosophi restringere aut noluerunt aut non potuerunt. Monachorū minorū de obseruantia, quos uulgariter Bernardinos nuncupāt, accepto consilio. Pane grossissimo ac nigerrimo Lithuanico in Grodno uentrē constrinxit. Et exhilaratus in suos medicos inuexit, q̄ religiosorū medicina pluris ualeret q̄ in arte medica doctorum. Cœpit tamen statim secūdum pedes tumere, quod quom nec fratres, nec philosophi curarent, Iacobum de Zalesze suum medicū percontādo requisiuit. An adhuc spes esset sanitatis, qui quom respondisset minime, tanq̄ fortis athleta imperterritus subiunxit, ergo moriēdum est, & medico addente, utiq;. Vadas ergo inquit, astanti, pro confessore & pro sacerdotibus, ut mihi salutaria præbeant sacramenta. Perceptis itaq; rite sacramentis, & testamēto facto, in priuatis & abditis locis centū milia aureorū ostendit, quos inter filios partiendo, Ioāni Alberto minimā sortem designauit, quoniā inquit in Hūgarico bello multa absorpsit, sicq; in pace mortuus est, in castro Grodnen̄, die Iouis, septima mensis Iunii proxima ante festum Penthecostes, ut eiusdem mensis principiū exicium mortis esset, cuius finis inicium regni & coronæ erat. Regnauit autē in Polonia quadragintaquinq; annis, absq; decemocto diebus. Nō computatis duobus ānis & medio, ab interitu germani sui Wladislai in Thracia, quibus regnum Poloniæ uacauit. Relatus autē & adductus Graccouiā, eadē die scilicet undecima die mēsis Iulii, quæ est dies trāslationis sancti Benedicti post meridiem, in dextra parte sacelli noui sanctæ Crucis, per reginam Elizabeth consortem eius constructi, sepulturam accepit. Cuius opera mausœolum est superpositum marmoreum, cum supereminentia lignorum rubefactorum. Erat autē maxima pompa tam in sepultura q̄ in exequiis, cohonestāte & funebria peragente regina Elizabeth, cum filiis, Prælatis, Pontificibus, & Baronibus regni. Aderant processiones totius urbis, & equites armati cū uexillis secundum numerū prouinciarū, quibus dum uiueret imperabat. Aderat & uniuersitas studii Graccouiē: clerici, & plebis multitudo copiosa. Fuit autem rex Kazimirus proceræ staturæ, secundū anteriorē capitis partē a uertice per totum caluus, faciei oblongæ & macræ, uocis blesæ, ab ineunte ætate usq; in finem uitæ semper uenator & auceps. Canes uenaticos plurimū diligens, quod ex uno exēplo cognosce. Dū Wladislaus dux Ribniceñ & Plezinen̄, fatuus agnominatus, donaria Wladislao regi Bohemiæ missa intercepisset, & parsum iri sibi præcaretur. Canes inquit uenaticos dumtaxat reddat, & cætera possideat donaria, tanq̄ canes maioris ualoris fuissēt rebus cæteris. Fuit homo semper sobrius, aquam bibens, uinum, siceram, ceruisiam, & pharmacū nunq̄ gustans, & odorem eorum execrans atq; fastidiens. In uenerem procliuus, balnea & fomentationes crebras amās. Commessationi & cōmestioni indulgens ac intentus, laboris, frigoris, fumi, uenti, æstus patientissimus. Postq̄ ex ducatu Lithuaniæ in regem Poloniæ assumptus esset, clerum perturbauit

1492
Kazimiri ęgritudines.
Kazimiri mors
Pompę funebralis descriptio.
Kazimiri statura, mores, & gesta.
Paciētia eius.

rum perturbauit, præcipue pro Episcopatu Graccouień contendentes. Deinceps uero ad tempora uitæ, eum multū ueneratus, ad prādia sæpenumero uocabat, ut quottannis Graccouiā ueniret, Prælatos, Canonicos, Doctores & Magistros aleret, & prandiis opp̄ipare instructis reficeret. A subditis suis pecunias corrogabat, petebat, & mutuabat, promissi memor & uerax. Mutuataq; persoluens, regios prouentus, castra & oppida arendans & inuadiās Edificia negligens, ita ut pleraq; castra sui dominii colapsa ruerēt, aut tectis denudata priuarentur. Coniugis suæ reginæ Elizabeth feruidus amator, & ab ea reciprocis adamatus amoribus, ut fœlix coniugium inter eos ore omnium diceretur. Prolem quoq; frequentē & numerosam, mares sex, fœminas septem procreauit. Ex quibus quattuor reges fuerunt. Wladislaus primogenitus rex Hungariæ Bohemiæq;. Ioannes Albertus, & Alexander. Item Sigismundus, reges Poloniæ successiue regnantes. Kazimirus autē secundo genitus, ptisi præfocatus, in Vilna tumulatus requiescit. Et ut fertur pro sāctitate uitæ miraculis coruscat. Vltimus filius Fridericus, Cardinalis tituli sanctæ Luciæ in septem soliis, Archiepiscopus & primas Gneznen̄, Episcopusq; Gracco: fuit. Septē aūt filiæ fuere. Heduigis maior natu Georgio duci Bauariæ desponsata. Sophia secunda filia Frederico Marchioni Brādenburgeñ. Anna quinta filia Boguslao duci Stolpeñ & Stetineñ. Barbara sexta filia Georgio duci Miszneñ. Vltima earum Elizabeth Legnicensi duci nupta. Elizabeth autem tercia inter filias immatura morte præuenta, in sepulchro Heduigis materteræ Graccouiæ tumulata quiescit. Similiter Elizabeth inter filias quarta in pueritia occumbens, in dextra parte chori sepulta est. Insuper rex Kazimirus cum Cruciferis fratribus Theutonicis in Prussia longum & periculosum gessit bellum, quos tandem post quattuordecimum annum superauit ac domuit. Et resurgentes iterū & iterum tanq̄ Hercules claua, Idram renascentem, & Antheum e terra surgentē occidit & silere coegit. Glorificet ergo deum Polonia, q̄ castra & ciuitates munitas, labore alienigenarum constructas, per regem Kazimirū regno Poloniæ contulit, ut custodiret legem domini & iustificatiōes eius requireret, quēadmodum in psalmo centesimo quarto dicitur. Dedit illis regiones gentium, & labores populorū possederūt, ut custodiāt iustificationes eius & legem eius requirant.

Proles kazimiri sex⁹ utriusq;

Kazimirus rex Polonie

Expressio potentiæ suę in Prutenos.

CAPVT LXV.

Anno domini 1447 Sbigneus Episcopus Graccouień ecclesiam Collegiatam in noua Sandecz cum aliquot Prælaturis & Præbendis fundauit. Eodem anno multa spolia & furta in regno poloniæ sub hyemem per raptores & fures de Slesia & Hungaria suborta fuerunt. Et non erat defensor, rege Kazimiro in Lithuania manente Anno domini 1448. Veniente ex Lublin a rege Kazimiro in Graccouiā Baptista Episcopo Camerineñ nuncio apostolico. Prælati & Capitulum Graccouień, Consulatusq; & ciues Graccouień in mille quingentis equis, splendide obuiam exeuntes, eum susceperunt. Vniuersitas aūt Graccouień nullam ei, etiam monita & rogata, reuerentiam facere uoluit, quoniā concilio Basiliensi, & non papæ electo, assistebat. Propter quod præfatus Episcopus Baptista contra

1447

Raptores in Poloniam.

1448

Baptista Episcopus Cameniteñ Craccouiceñ uniuersitatis hostis.

ptista cõtra uniuersitatẽ fremebat, & eam beneficiis priuare conabatur. Ac cum consensu regis de regno expellere, quem Sbigneus Cardinalis & Episcopus Graccouieñ persuasionibus suis abducebat & mitigabat. Et ut fertur ipso redeũte Romã, Nicolaus papa qntus, q arrogãter & minus prudenter egisset, eũ in cõspectũ suũ admittere noluit. Et exinde tabefactus, præ tristicia in breui uitã finiuit. Eodẽ ãno Ioãnes de Huniad gubernator regni Hungariæ numeroso & forti exercitu coadunato, Thurciã alias Græciam intrauit, & quom ad campũ Cossowo peruenisset. Imperator Thurcorũ cũ tricẽtis milibus equitũ, & sexaginta milibus peditum superuenit, ubi feria quinta ante Lucæ euangelistæ æquo marte pugnatũ est. Altero die Hungarorũ exercitus occidebatur, & a multitudine Thurcarũ concludebatur, ita q con fractus in nocte fugam iniit. Sabbato autẽ pauci ex Polonis & Bohemis in castris remanentes, a mane ad meridiem machinis & balistis se tutabantur tandẽ ad extremũ uicti, fere quindecim milia occisi sunt. Capti autẽ fuerunt duodecim milia. Ioannes autem de Huniad fugæ se cõmittens, solitarius in Rascia in quodam castro de mandato dispoti Rasciæ captus fuit. Et ad iuramenta ac promissa Prælatorũ & Baronum Hungariæ, dato filio eius in obsidem, dimissus erat, qui liberatus non solum castra promissa non reddidit, sed & quæ iuris Dispoti erãt expugnauit. Anno domini 1449. Felix papa quintus, olim Amadeus dux Sabaudiæ nũcupatus cessit, & publice papatum resignauit, & sublatum est scisma, quod fere decem annis durauit, uersu adagio teste. Lux fulsit mundo cessit fœlix Nicolao. Eodem anno Nicolaus papa quintus misit Capellum Sbigneo Episcopo Graccouieñ per Ioannẽ Dlugosz seniorem Canonicũ Graccouieñ. Felix Sbigneus Cardinalis qui trino capello redimit⁹ erat. Ab Eugenio quarto, & Felice quinto, Item a Nicolao quinto, quolibet eorũ ad sua suffragia ipsum Cardinalatu alliciẽte. Anno domini 1452 Dauid Imperatoris Thurcorũ fratris filius Mustapha nominati a rege Kazimiro optauit, ut ei per terras suas in Cõstantinopolim transire liceret, quoniã Omarath imperator Thurcorũ diẽ ultimũ obierat. Annuit Kazimirus suæ petitioni, & remuneratũ cũ cõductoribus remisit. Cassus tamen suus fuit labor, Thurci enĩ iam alium imperatorẽ elegerãt. Anno quo supra annum Iubileũ Nicolaus papa quintus, pro uniuerso regno Poloniæ, & magno ducatu Lithuaniæ ad intercessionẽ Sbignei Cardinalis Graccouieñ concesserat, q a mense Decembri ad finem Augusti durauit. Eodem anno grãdis pestis in terris maioris Poloniæ inualuerat. Anno præfato 1451 Iskra de Brandis cum quattuor milibus militum. Ioãnem de Huniad gubernatorem regni Hungariæ, sedecim milia ducentem, feria tercia in uigilia natiuitatis Mariæ, circa Luczencze fudit, quia inchoato prælio, magna pars exercitus gubernatoris fugere cœpit, quam gubernator a fuga cohibere non ualuit. Anno domini eodem feria quinta decima mensis Februarii, quæ fuit dies sanctæ Scolasticæ, dux Boleslaus Switrigal in castro Luczko mortuus est. Anno domini 1453 quoniã duces Ianussius Oszuanczimieñ, & Przemislaus Tosseceñ regionem Polonicã deprædabãtur. Ioannes Szekoczki Capitaneus, & Ioãnes Kuropatwa Succamerarius Lublineñ, pro Capitaneis electi cum

1448

Ioãnes de Huniad Thurciã ingressus.

Poloni & Bohemi victi.

1449

Felix papa 5

Scisma decem annorũ ruptũ.

1452

Dauid Constantinopolim petit.

Iubileus cum peste.

1451

Iskra victor in Ioãne Huniad

Switrigal obiit.

1453

eti cum gentibus præcio conductis contra eos missi, illico castrũ Oswáczim obsidione cinxerunt, & ipsum in potestaté regis & regni redegerunt, Et Ioánes de Czizow Castellanus & Capitaneus Graccouieñ in eo locatus est, donec Oswácimieñ dux pecunias pro stipendiariis expositas solueret, aut ipse cum terra sua feudum regi præstaret. Eodem ãno exercitus Thartarorũ Podoliam uastabat. Ioannes uero Lascz administrator in Zukouiecz, nobilis de domo Pomiany cum aliis administratoribus, uidens se hostibus imparẽ, in campo Krasnew, nocte omne illud robur Thartarorũ prostrauit. Deinde interdiu reliquos exercitus Thartarorũ (qui haud longe aberant) aggressus ducem Thartarorum, deo fauente occidit, & reliquũ agmen thartarorum in fugam cõuertit, preda de manibus ipsorum erepta. Anno præfato. 53. supra mille quadringẽtos Constãtinopolis Græcorũ metropolis, per Mahumeth imperatorẽ Thurcorũ, die. 29. Maii capta est. Post. 54. diem oppugnationis Imperator Græcorũ Constãtinus nomine, pugnans obtruncatus est, turba. populorum trucidata. Matronæ & uirgines ad libidinem raptæ. Saluatoris nostri simulachrũ in cruce pendẽtis derisum & cõtemptum præcedentibus qui dicerent. Hic est christianorũ deus, in castra delatum, sputo, luto, & sagittis iactatum est. Pera Ianuensium ciuitas, simile periculum uerita, missis nunciis deditionẽ fecit. Thurco autem mandante, turres & mœnia rupta, & solo æquata sunt. Cãpanæ sublatæ & in machinas resolutæ, & 16. milia aureorũ pro tributo imposita sunt. Eodem anno dux Ianussius Oszwancimieñ castrũ Oswanczim obsedit, qui cũ ignominia & iactura suorũ repulsus. Antiquum castrũ per patrem suũ ruinatum, Volek nuncupatũ reformauit. Et ex eo nõ solum terrã Oswanczimieñ, sed & confinia regni spoliauit. Barones itaq; regni, rege absente & in Lithuania cõmorante, Volek obsederũt, & pacem cõcluserũt. Et quia Polonis ducem Ianussiũ patrimonio suo uiolenter spoliari iniustũ uidebatur, ex pacto ei uiginti milia latorũ grossorum pro terra Oszwancimieñ dederãt, & de ea perpetuo cessit. Ladislaus rex Hũgariæ & dux Austriæ, Pragæ in regem Bohemiæ eodem anno scilicet 1453 dominico die qui fuit festum Simonis & Iudæ, per Dionisium Cardinalem & Archiepiscopum Strigonieñ coronatus est. Peracta autẽ coronatione, ut quisq; secundũ arbitrium sub una specie uel duplici cõmunicaret, concessit. Ipse tamen rogatus, hereticorum ecclesias nunq̃ intrauit.

> Ioannes dux Oswancimieñ victus.
> 1453
> Ioannes Lascz Thartarorũ victor.
> 1453
> Constãtinopolis captiuitas. et devastatio
> Christianorum deus
> Pera Ianueñ ciuitas capta.
> Castrũ Volek restauratum.
> Ladislaus rex hungarie et bohemie
> Ladislai regis Hungariæ coronatio. Prage 1453

CAPUT LXVI.

Anno domini 1455 feria tercia post palmarum, quæ erat prima dies Aprilis. Sbigneus Cardinalis & Episcopus Graccouieñ: Sãdomiriæ, dum passio domini in ecclesia Sãdomirieñ cantaretur mortuus est. Ex Sandomiria in Graccouiã delatus, feria quarta paschæ, quæ fuit nona Aprilis, in medio chori sub urna erea, per eũ dum uiueret ordinata, sepultus. Et tres capelli rubei super sepulchrum suspẽsi sunt quorũ iã nullus apparet, qm̃ a tribus sũmis Pontificibus Eugenio quarto. Felice. 5. & Nicolao quinto Cardinalis factus erat, quod perraro uni contigit. Exegerat annos uitæ. 66. in pontificatu Graccouieñ annos. 32. in Cardinalatu uero sedecim. Testamentum suum ecclesiis, monasteriis, studentibus,

> 1455
> Sbigneus Cardinalis Episcopus Graccouieñ mortuus.

aegenis & miserabilibus personis, & non suis propinquis distribui iussit. Anno praeexpresso feria secunda Penthecostes, quae fuit 26. Maii hora uesperarum, dum mechanici in campo aue sagittarent. Ignis de domo Thomae Drificis Consulis Graccouien. proxima aedi sancti Petri erupit, & Castrēsem & Canonicalem plateas, & quattuor aedes sacras scilicet sanctorum Petri, Andreae, Martini, & Mariae Magdalenae cum collegio Canonistarū cōsumpsit. Duae dūtaxat domus canonicales magistri Nicolai Spiczmeri Cātoris, & Ioānis Dlugosz Canonici Graccou: egre defensae fuerūt. Ab eo ergo tēpore sagitatio galli ad octauam in diē ferialem non festiuū, diem scilicet Lunae post trinitatis proximum translata est. Eodem anno interierant frumenta & sequuta fuit caritas annonae. Insuper praedicto āno 1455 tercia Octobris monasteria fratrum minorū de obseruantia in Posnania, Costen, Wschowa, & Cobilino per ciues fundata sunt. Anno domini 1456 Nicolaum de Thurza praesbiterum, gerentem se pro Scolastico Graccouien., & germanū eius patruelem de Gnoinik clericū, gerentē se pro Canonico Graccouien. (& uterq; eorū sub uiuis beneficia impetrauerat) eculei poena examinatos, & furtum quo ordine egerūt confessos. Consulatus Graccouien. intra muros Gracco: portae sancti Floriani proximos mucrone percussit. Et supposita fuit Graccouia interdicto, usq; quo Wladislaus primogenitus regis Kazimiri nascere tur. Natus autē erat feria secūda post dominicam Oculi, quae fuit prima mēsis Marcii, post horam terciā noctis, & in octaua paschae per Thomā Episcopum Graccouien. baptisatus. Is diu in Hungaria & Bohemia rex pacificus quē pax uelut umbra corpus sequebat, foeliciter regnauit. Anno praefato Crux auctoritate apostolica cōtra Thurcam praedicabatur. Imperator autē Thurcarū Albam regalem Rasciae, ad fluenta Sawi & Danubii sitam, obsedit, tredecimq; hebdomadis continua quassatione, turres, & muros solo prostrauit. Ioannes autē Capistranus cum octingentis cruce signatis de Buda per Danubium in nauibus demissus castrum introiuit. Ioannes uero Huniad cū gente armata per terrā aduenit, & fortissima pugna, sine ulla pausa tam in die q̄ in nocte fuit, donec uictoria ex alto catholicis data, Thurci cū suo imperatore in fugam uerterentur. Et christiani centum insignes machinas, sexaginta quattuor galeas & multitudinem captiuorū consequuti fuerūt. Gloriabatur itaq; pater Ioannes Capistranus, q cum bubulcis & ruralibus, pugnaces Thurcas deo iuuante contriuisset. Gloriabatur & Ioannes de Huniad gubernator regni Hungariae, q robore, militia, & perseuerātia eius Thurcos superatos, & imperatore eorum Mahumete uulnerato, ad extremum profligauit. Sed ambo eodem anno absumpti, gloriae finem imposuerunt. Nam Ioannes de Huniad in mense Augusti mortuus est, uir in armis & administratione bellorum celebris. Ioannes uero de Capistrano. 23. in Vlak oppido Hungariae Christo spiritum reddens. In ecclesia conuentuali .S. Mariae ordinis sancti Francisci eiusdem oppidi sepulturā accepit. Eodem anno post Viti Cometes ad septemtrionē quātitatis mediocris apparuit, tota nocte usq; ad ortū solis apparens. Duratio autē eius uno mense exacta est. Anno domini 1457 Ladislaus rex Hungariae assistentiam primorum consiliariorum

Magna incineratio Graccouiae.

Caristia annonae.

Interdictum Graccouiae.

Cruciferi contra Thurcum

Ioannes Capistranus cum suis cruce signatis.

Mahumetes uulneratus & profligatus.

Ioānes de Huniad mortuus atq; Capistranus.

Cometes.

orum Hungariæ nactus. Ladislaum filium gubernatoris, interfectore Vlrici Comitis Ciliæ capite trūcauit, & Mathiā germanū eius cū amicis & cōmensalibus in carceribus captiuatū obseruauit. Eodē āno die Mercurii. 21. Septēbris hora completorii, Elizabeth regina Poloniæ in Graccouia Heduigim filiam parturit. Anno quo supra Kazimiro rege Poloniæ conuentionē in Piotrkow agente. Nuncius est allatus Ladislaum regem Hungariæ & Bohemiæ ac ducem Austriæ, cui uirgo Magdalena regis Franciæ filia, fuit despōsata, in die Ceciliæ subito infirmatum, in die sancti Clementis diem obiisse. Ac in die beatæ Katharinæ in ecclesia Prageñ, in sepulchro protaui sui Karoli imperatoris esse sepultum. Et nouam sponsam ex medio itinere reuersā fuisse. Varii autē fuerunt rumores de morte eius. Vulgariori tamē & crassiori sermone, Georgius de Poszdzebrad de morte sua insimulabatur, & eo presumptuosius ꝙ se in regē Bohemiæ erexit. Insimulabatur & Ioanna Georgii Poszdzebrat ki uxor, ꝙ in pomo regi dato, ueneno interlito mortē procurarit. Interiit autē rex Ladislaus anno ætatis suæ decimonono.

Interfector Vlrici Comitis Ciliç

Ladislai regis Hungariæ & Bohemorū

CAPVT LXVII.

ANno domini 1458 die dominico. 22. Ianuarii, quæ fuit sācti Vincencii. Mathias Ioannis de Huniad olim gubernatoris Hungariæ filius, tredecimum agens annū. Apud Budam nondum ex captiuitate, qua per Georgiū de Poszdzebrad gubernatorē Bohemiæ detinebatur solutus. Et Michael Szuladin auunculus eius, qui cum quinq; milibus gētium aduenerat, in gubernatorem regni Hungariæ electus. Et pro liberatione electi regis quinquaginta milia aureorum congesta sunt. Apud Pragam uero in quattuor tēporibus cinerū, Georgius Poszdzebrad Gubernator Bohemiæ, in regem Bohemiæ, feria quinta āte dominicā Oculi, quæ fuit secunda dies Marcii electus est. Vir in administrādis rebus bellicis prouidus, sed erroribus Virlephistis plurimum deprauatus. Die autē dominico post sancti Georgii quæ fuit ultima Aprilis, per Augustinum Episcopum Iaurieñ, assistentibus sibi Vincentio Vacieñ Episcopo, & Prothasso electo Olomunceñ Girzik in regem. Ioanna uero consors eius in regina Bohemiæ coronati sunt. Eodem anno Hungari contra Nicolaū Comorowski, & Thelephum, uictoria potiti sunt. Ioannē autē Iskra, & Petrum Rathkouiecz, certis castris & munitionibus exuerūt. Die quoq; dominico Pethecostes circa Pothok oppidum hungariæ cum Thelepho cōgressi, omnes eius copias conflixerunt. Pressit etiā Georgius Bohemiæ rex Austriā bello, nec prius destitit, donec certa fierent pacta, per quæ illi Vlricus Eczinger de ueneratione Ladislai regis insimulatus, traderetur. Eodem anno feria quinta, in uigilia sancti Francisci, tercia Octobris in aurora. Elizabeth regina secundum filium progenuit, cui nomen Kazimirus imposuit. Anno domini 1459 Quidam Barones, quorum princeps Nicolaus Fristaczki erat, Mathia reiecto, Fridericum imperatorē, & Austriæ ducem, in regem assumpserūt. Qui electioni a paucis factæ consentiens, totam Hungariam bello ciuili inuoluit exercitibus utriusq; regis concurrentibus atrox bellum fuit. Ad extremū tamen Cæsarinis uictoria cessit. Tādem pace perpetua composita, sub his cō-

Mathias de huniad e captiuitate liberatus.

Girzik in regē Ioāna vxor in reginam Bohemię inuncti.

Nicolaus Comorowski & Telephus ab Hūgaris victi

Austria oppressa.

kazimirus.

Fridericus rex electus.

Fridericus & successores titulum regni Hũgariæ habent.

ditionibus, ut Cæsar Fridericus titulo regni Hungariæ, sibi & suis successoribus retento, coronam materialem regni hungariæ, per Elizabeth apud illum deposita, redderet. De administratione regni hungariæ, ad uitã dumtaxat Mathiæ cœderet, post mortem sibi successurus. Pro restitutione quoq; coronæ Mathias rex, Friderico octuaginta milia aureorum solueret. Dum pax sub his conditionibus completa est, rex Mathias a Cæsare in filiũ susceptus tum primum se coronari in regem, in alba regali huiusmodi corona obtinuit & procurauit. Anno domini 1460 die Iouis. 27. mensis Decembris in die Ioannis euangelistæ filius tercius Kazimiro, ex Elizabeth in Graccouia hora duodecima natus est. Cui nomen binonimũ Ioannes Albertus inditũ est. Anno domini 1461 die Mercurii, quinta mensis Augusti, apud Graccouiã Elizabeth regina quartum filiũ enixa est. Qui a Ioanne Pniowski Archidiacono & administratore Graccouieñ baptisatus, Alexander uocitatus est. Eodẽ anno Sophia Poloniæ regina, Wladislai regis Poloniæ relicta, ex nimia saci etate melonum febre acuta cõtracta, ad extremum paralisi tacta, omnibus sacramentis procurata, in castro Graccouieñ die Lunæ. 21. Septembris, hora uesperarum mortua est. Die uero Lunæ. 27. Septembris, apud maiorem ecclesiã Graccouieñ in sacello. s. Trinitatis, quod a fundamẽtis quadrata petra erexerat, & octenario numero ministrorũ, clenodiisq; & indumẽtis regiis splendide dotauerat, celebri apparatu funeris sepulta, uno & quadraginta exactis annis, ex quo regi Wladislao cõiugio coniuncta, in Poloniæ regnũ aduenerat. Carmine tali celebrata. Sãguine clara ducum Russiæ clarissima quondam. Laudibus ipsa meis gloria summi fui. Iuncta Polonorũ diuino fœdere regi. Contraxi populos in mea uota meos &c. Anno domini 1463, Mahumeth imperator Thurcorũ, accepto & expugnato regno Bosnæ. Cœpit regem Bosnæ in castro fortissimo Iaycze, & eum sagitis militũ necauit. Rex uero Hungariæ Mathias, aliquas arces & presidia Thurcarum expugnans Emericum Diak hominem magnæ factiuitatis regem Bosneñ prefecit. Arcemq; Iaycze, quam septem milia Thurcarũ egregie tutabãtur, longa obsidione macerans per deditionẽ cœpit. Sub tempore illo Poloni militares, regis Mathiæ pauci numero, quorũ Felix de Panyow genere Godzaba, & Ioãnes Albus de Sreczkow genere Doliua, ductores erãt, quattuor milia thurcarum noctis tempore inuasorũ profligarunt. Septingentos autẽ equestres Hungaros quorũ Sokolopeter ductor erat, quoniã deserẽtes socios suos prefatos Polonos, abscesserant, Mathias rex obiurgatos, capitibus eorum braccis impositis & uultibus uelatis, extra castra non nisi post triduum reuersuros, ut cæteris in exemplum forent, propulit. Anno domini 1464 Pius papa secundus generale pessagium cõtra Thurcam instituit. Ad quod plura hominum milia crucem apud Graccouiam assumentes. Feria tercia paschæ, q̃ in terciam Aprilis cadebat, in Iudeos & eorum domos ad uesperũ irruerunt, et confractis tam domibus q̃ sinagoga iudaica, uniuersas substantias eorum diripuerunt, trigintaq; homines de utroq; sexu trucidarũt. Cætera uero multitudo iudeorum in æde Ioannis de Tanczin ad portam se receperat. In crastino uero ampliori seditione gliscente, uix caterua iudeorum defensa, in arcem Graccouieñ

1460

Ioãnis Alberti natiuitas.

1461

Alexandri natiuitas.

Sophia Poloniæ regina mortua.

Epitaphiũ eius.

1463

Rex Bosnę a Mahumeto captus.

Polonorum milites Hungaris Prelati.

Pius papa 1464

Cruciferorum in Iudeos sęuitia.

In Iudeos

Graccouien̄ est deducta. Eiusdem āni sexta Maii, hora prima noctis regina Elizabeth filiam genuit, quæ die solis quartadecīma Iunii per Ioānem Episcopum Graccouien̄ baptisata, Sophia nomen accepit. Anno domini 1465. Wladum superioris Moldauiæ principem, Mathias rex Hungariæ quasi cū Thurca cōtra illum sentiret captiuauit. Radul autē germanus Wladi Mahumeti thurcarū imperatori adherens, tributarium se illi prestitit, & prefatam maiorem Moldauiā ab illo regendam sub tributo suscepit. Oppidūq; Kilia, quod Greci Likostomos appellant, exclusis hungaris occupauit. Veritus Stephanus Palatinus Valachiæ Thurci uicinitatem, & ipse in tributum Thurci concessit. Habita tandem cōspiratione cum ciuibus Kiliæ, porta una subserrata, Stephanus Kiliam sub noctis medio comprehendit. Duosq; arcis Capitaneos, qui forte ad nuptiarū solennitatem inuitati, delicatius epulati fuerāt, in oppido offendens. Vnum cœpit. Alterū uero in arcem effugientem, terrore & spe uitæ ac munerum q̄ offerebantur affectū corrupit, & arcem in potestatē Stephani tradidit. Maxima, his auditis thurcarū Cæsar frangebatur molestia & ira. Sed nuncium Stephani cum tributo & muneribus ad se missum captiuatum quem tenebat, honoratū remisit, & excusationes de interceptione Kiliæ ad satisfactionem accepit. Eodem anno die solis, nona Maii, in festum trinitatis cadente, sub missa maiori Elizabeth regina Poloniæ in castro Graccouien̄ filiam partu septimo effudit. Quæ altero die solis sedecima Maii baptisata, Elizabeth est uocata. Eodē quo orta fuerat die anno sequenti mortua, Graccouiæ in sepulchro Heduigis materteræ sepulta. Anno prefato die solis. 26. Maii, infra contionem ad populum, Clipeus ecclesiæ sancti Frācisci Graccouiensis inter chorum & corpus ecclesiæ consistens, decidit. Post quem turris altissima eiusdem monasterii a Boleslao pudico duce Graccouien̄, cum ambitu circa summitatē, magnifico sumptu edificata, quoniam & eidē clipeo adherebat, & per incendium debilitata fuerat solotenus decidens, corruit. Et columnas ac testudinem in corpore. In choro uero testudinē pro aliqua parte concussit. Neminē tamē ex hominibus lesit

Sophia filia. 6

1465

wladus capt.

kilia capta.

Elizabeth. 7.

Ruina partium ecclesiæ sancti Francisci.

CAPVT. LXVIII.

Nno domini 1466 Ioannes Rokiczan, Bohemicæ heresis uertex, & auriga dolosus, subita paralisi percussus, apud Pragā loquendi usum ammisit. Iustissimo dei iudicio, ut qui lingua sceleratissimam heresim extulit & predicauit, lingua languida puniretur. Eodem anno circa medium mensis Augusti. Eczigeri imperator Thartarorum Przecopensiū absumptus est. Qui sub omni tempore sui imperii pacem optimam cum regno Poloniæ & terris Russiæ custodiuit, & tenuit. Eodem anno pestis in regno Poloniæ uiguit. Anno preexpresso Georgium Poszdzebradski regem Bohemiæ tanq̄ hereticum 23 Decembris omni honore. Paulus papa secūdus Romæ priuauit, & omnes subditos regni Bohemiæ ab eius obedientia & iurisditione absoluit. Ipsumq; ac filios suos & posteros ad consequendas quaslibet dignitates & honores inabilitauit. Anno domini 1467 Rege & regina Poloniæ in uilla Kozmice in Radomiēsi districtu, supra Istulam propter pestem cōmorante, quintus filius sed octaua proles natus est

Paralisis Ioannis Rokiczan.

Inabilitatio Gyrsik cum p le.

les natus est, die Iouis, prima Ianuarii sub noctis medio in diem succedentem fonte baptismi a Ioanne Episcopo Graccouieñ, in eodem loco regeneratus, Sigismundi nomẽ sortitus. Post duos germanos reges Poloniæ uita functos, in Polonia his diebus regnans. Die Saturni quarta mensis Aprilis, ante conductum paschæ prefati anni. Lodouicus de Erlichauszen Prussiæ Magister uigesimus nonus, quindecim diebus infirmatus, apud Konigsberk mortuus est, & in ecclesia Zambieñ tumulatus, quom annos decemocto in Magistratu exegisset. Tribus de Palatinatu Moldauiæ uidelicet Stephano, Petro, & Berenden aliquot annis contẽdentibus, & se de prosapia Alexãdri Palatini descendere differentibus. Stephanus quoniã astu, factiuitate, & solertia prestabat, facile aliis duobus exclusis, apud Valachos principatũ obtinuit. Anno autẽ predicto 1467 Mathias rex Hungariæ contra eum ueniens, & Berẽden Valachiæ preficiens, ac Palatinum institueñs, per Palatinum Stephanũ in oppido Banya profligatus est, tribusq; uulneribus rex sauciatus, de loco certaminis in lectica elatus est, & multa milia Hungarorum occisa. Hæc est rei ueritas, q̃uis hungari regi Mathiæ blandientes, aliter factum retulerunt. Eo ãno Poloniam pestis & caristia turbauerat. Anno domini 1468 die Iouis. 27 Aprilis, post horam sedecimam. Elizabeth regina in castro Graccouieñ sextum filiũ, nonam uero prolem parturiit, qui Fridericus appellatus est. Hic Cardinalis tituli. s. Luciæ in septem soliis fuit. Eodem anno Victorinus filius Girzikonis regis Bohemiæ. Monasterium Pulger in Austria, eiectis monialibus incastellauit, De quo adueniente exercitu Friderici imperatoris, in Morauiam ad castrũ Spelberk, quod Brũnæ imminet, fugit. Mathias autẽ rex Hungariæ, bellum Bohemiæ & Morauiæ illaturus, exercitũ suum circa oppidum Austriæ Lauy, in loco paludinoso collocauit. Ad quẽ Georgius Podzebradski, rex Bohe: cum exercitu haud modico, pedite q̃ equite magis referto, aduenit. Et quattuor heddomadis aut amplius neuter exercitus quom esset ad prope, in dimicationem uenit, sed de pace tractatus fuere, re aũt infecta, & fame premente. Georgius Bohemus campum deserens, Bohemiam rediit. Filium tamen Victorinũ apud oppidum Morauiæ Trebiczow suæ ditionis reliquit. Mouit & illico Mathias Hungarus castra, & illa oppido Trebiczow applicuit. Pro cuius conquisitione suburbana incendit, ex quo incendio oppidum corrupit. Victorinus autem periculum incendii uitaturus. in monasteriũ ante muros oppidi, expulsis monachis, se recepit. Rex uero hungariæ Victorinũ in monasterio obsidere cœpit, fameq; premente, Henricus Girzikonis alter filius cũ nouo Bohemorũ exercitu superuenit. Ad quẽ Victorinus nocte diem Penthecostes antecedente, quæ fuit quinta Iunii, cũ mille tricẽtis peditibus egressus, & hostilem custodiã dirumpens, in castra Henrici deuenit, & magna sui spe hungarorum regem fefellit. Arx uero seu monasterium Trebiczow, illis discedentibus, regi hũgariæ eo pacto est dedita, ut liceret omnibus incolumibus media parte armorũ & equorũ relicta, discedere. Anno domini 1469 Thartari Pzrecopeñ Nardulab expulerũt, qui in Moskouiam fugiens exulauit, & fratrem eius Mengligeren substituerunt, quem egre illis Caphenses, apud quos hospitabatur, imperii Thartarici ingentem collisionem

Sigismũdus. 8 rex Poloniæ natus

Lodouicus de Erlichauszen magister Prussiæ mortuus.

1467 Mathias rex

Conflictus ob Valachiæ prefecturam.

Pestis et Caristia

Fridericus. 9

Victorinus filius Georgii regis Bohemiæ

Mathiæ exercitus.

Regressus Georgii.

Victorini secessus.

Trebiczow Mathiæ cœdit.

1469

collisionem ueriti, restituerunt. Presato anno Mathias rex hungariæ Bohemiam uersus montes Cuthne bello pressit. Ad quem Georgius Poszdzebradski cum quinq; milibus equitum, & decemocto milibus peditum superueniens, inducias pacis usq; in diem circūcisionis domini duraturas, solitarii inter se concluserunt. Rex itaq; Mathias primū in Olomunez intrauit. Deinde Wratislauiā die Veneris 26. Maii aduenit. Vbi cū magna pompa & gratitudine, ac processionū honore susceptus est. Et tercia die a ciuibus homagio accepto, sequentibus diebus fere omnes duces Slesiæ homagium prestiterunt. Exeunte autē inde rege Mathia, & oppidū Visztelie obsidente, Victorinus Girzikonis filius de accenso oppido erumpens, non sine suorū clade captiuatus est, & in Budam missus. Eodem anno Stephanus Palatinus Moldauiæ cum mille octingentis equitibus tantummō Transsiluaniā spoliauit. Et Petrum suū aduersarium, qui patrem eius occiderat, quē rex Mathias fouebat, intercepit & capite truncauit. Anno quo supra Mamak Imperator Thartarorum Vltrauolhanus, tripartito exercitu, duas turmas in terras Russiæ & Lithuaniæ, terciam in Valachiā misit. Hanc Valachi confluxerunt, & filium imperatoris Mamak uiuum captiuauerūt. Quem processu dierum Mamak minis recuperare posse ratus. Cētum legatis ad Stephanum Palatinum missis, superbe denunciat, ut filium eius libertati redderet. Stephanus autē ingentis uir spiritus, ea legatione irritatus, filium suum sub legatorum conspectu, in quattuor petias diuisit. Omnesq; legatos, uno dumtaxat excepto, cui naso abciso, & ad Mamak remisso, ut factum illi nunciaret, in palos subfixit. Eodem anno Hēricus de Plawen Magister nouus Prussiæ comiter a rege Kazimiro acceptus, ius subiectiōis die solis ultima Decēbris prestitit. Et ex dieta Piotrkouieñ reuersus, apud Thorun inter prandendum subito apoplexia percussus, e tabula in terrā prolapsus est, & organis loquendi cōclusis, die Martis secūda Ianuarii mortuus est, ac in Konigsberk reductus. Illic die Veneris quinta Ianuarii sepultus est. Post cuius mortē Hēricus de Richtemburk, magnus Cōmendator, ad locum tenendū Magisterii, donec uerus eligeretur Magister, suffectus est.

1469 — Mathias Bohemiā affligit — Mathias rex — Fœdus initum — Mathiæ aduentus in wratislauiam. Homagium capit. — Victorinus captus. — Thartarorū clades enormis in principe Mamak. — Hēricus de Plawen interitus — Henricus de Richteburk, magister Prussiæ.

CAPVT LXIX.

ANno domini 1470 die Veneris tredecima Iulii. Mahumet thurcarum imperator, Euboiam insulam Greciæ tunc a Venetis tentam, inuasit. Et Nigropontum ciuitatem illius insignem expugnando solo equauit. Vndecima uero Octobris exercitus Thurcarum satis debilis, per alpes & nemora Hungariam ingressus, usq; ad Zagrabiam libere grassatus, decem milia captiuorū utriusq; sexus in miserabilem captiuitatem deduxit. Quo malo inescatus geminata uice, circa festum natiuitatis Christi Pannonicam orā, nullo resistente, iterum uastauit. Anno domini 1471 ex castro Cloczko & cæteris locis presidiū Girzikonis Wratislauiā & uniuersam Slesiā, spoliis, incendiis, & cœdib⁹ afficiebat. Item duces Przemislaus Tessineñ, Venceslaus Rathiborieñ, & Ianussius Gliuiceñ ab una. Et Venceslaus Ribniceñ ab altera, partibus, mutuo & ciuili bello se consumebant. Item moneta noua & leuis grossorū in Wratislauia cudebatur. Eodem

1470 — Mahumetis Euboiæ inuasor. — Zagrabia — Exercit⁹ Thurcorum in Pannoniam. — 1471 — Intestina Slesitarum bella. — Moneta noua

Mors Stiborij Episcopi Plocensis.

tur. Eodem anno Stiborio Episcopo Plocen̄ mortuo, Capitulum Plocen̄ die electionis tripartitum, pro festo trinitatis, tres ad pontificatū, Stiboriū Archidiaconum Plocen̄, Andream Opporowski, & Kazimirū ducem Mazouiæ elegit. Sixtus tamē papa ternis litteris, Friderici imperatoris Romanorum, propria manu subscriptis permotus, Kazimiro duci Mazouiæ minoreni, quia decemocto annorum, de Plocen̄ ecclesia die Lunæ, sextadecima Decembris. Andreæ uero Opporowski de ecclesia Varmien̄, Nicolao Tūgen dudum ad illam promoto, in Camienen̄ translato, eadem die prouidit. Fuit autē Kazimirus dux & prouisus Plocen̄, ex patre Boleslao duce Mazouiæ matre autē Barbara principe Russiæ progenitus. Item iā anno expresso Isabek alias Isaac Satrapa imperatoris Thurcarum, Bosne regnum tunc detinens, cum quindecim milibus equitū, ex Bosna in Croaciā in Carniolam trāsgressus, inopinatam excursionē ingerens, & omnia ferro & igne uastans, tribus illic mensibus absq; omni repressione libere immoratus, uiginti milia hominum pecorum ritu, in perpetuā seruitutē detrudēda abegit. Nulla deniq; mora facta captiuis Catholicorū in arces & ciuitates ditionis suæ conductis per eandem uiam qua uenerat Carniolam reuersus, alia rursus uiginti milia hominū impune abduxit. Quem uero Fridericum imperatorē apud Ratisbonam agere conuentū sensisset, cum quindecim milibus equitū mirabili celeritate, per Croaciā in crastino Penthecostes circa occasum, ad portas & mœnia Laybaci uenit. Postridie uero copias partitus, partem unam per alpes, qui Carniolam a Stiria diuidunt, transmisit, & triginta milia hominū capta abduxit. Alteram per Sauum in Illiricū. Terciam per Transiluaniā ultra Danubium, cladibus omnia complens ægit. Anno domini 1472 die solis, tredecima mensis Maii in meridie, apud Graccouiā Elizabeth regina quintam filiā, decimam uero prolem, effudit. A Ioanne Episcopo Graccouien̄ Rrzesowski baptisata, Elizabeth nomen accepit. Eo anno Husźakassen imperator Persarū, qui ex homine obscuro, in uirū maximum frequentibus uictoriis clarus euaserat. Contra Mahumeth imperatorē thurcarū, & filium eius Baissetum uenit, & eos graui clade conflixit. At illi ignominiam absterfuri, maiori multitudine collecta, iterum contra Husźacassen cum quadringentis milibus equitum, & magna multitudine peditū uenerunt. Husźacassen autē auxilia Caramanni & Thartarorū Cæsaris consanguineorū suorum habēs, omnem thurcarū exercitum mirabili strage deleuit, & ciuitatem Trapesunde in Asia inuadēs, cum toto imperio Trapesunde cœpit. Exinde mirabili celeritate ciuitatem Sinapolim in Natulia expugnatā, obtinuit, & cōtra thurcas fœlicior indies factus. Nūcios etiā notabiles ad Kazimirū regē Poloniæ circa medium Iulii Graccouiā ingressos, fauores & subsidia contra Mahumet imperatorē thurcarum expetens, misit. Qui sibi denegati non fuerunt. Anno predicto 1472 In die decem miliū militum, quorum festū in diē Lunæ 22. Iunii cadebat. Ioannes Dlugosz senior Canonicus Graccouien̄, contenta to Ioanne de Szebnia plebano duabus prebendis Sando: & Kelcen̄. De ecclesia parrochiali in rupella conuentualem per Ioannem Rzesowski Episcopum Graccouien̄ creauit, & monasterium fratrū heremitarū, beati Pauli primi

Captiuitas christianorum a Thurco.

Diuisio exercitus Thurcorū.

1472

Elizabeth. 10 proles.

Husźacassen Persarum Imperator fortunatus in Thurcos.

Fundatio fratrū in Rupella

primi heremitæ fundari obtinuit. Vt horis diurnis & nocturnis laudes deo & beato Stanislao concinerentur. Contentato etiam Stanislao Bieczki altarista sanctæ Crucis eiusdem ecclesiæ per aliud beneficium. Et medietate census magistri montium in Zuppa Vieliciensi apud Spitkonem de Melstein coempto, perpetuo consensu regio accedente. Prouentus pro uictu fratrum præfati loci in Rupella idem Dlugosz adiecit. Eiusdē anni æstate thurcarū exercitus ex Bosna egressus, Illiricum & Slauoniam uastauit. In mense Septembri terras Patriarchatus Aquilegieñ, a Venetis occupatas, descendens, & usq; ad castellum sancti Danielis excursiones in foro Iulij faciens, citra duodecim milia hominum in seruitutem abægit. In mense deinde Nouembri, apud Goriciam & per totam Histriam, terribili clade in sexum utrunq; seuiendo, ferro & igne omnia, nullo principe resistentiā opponente, complebant

Thurcorum seuicia bellica.

Anno domini 1475 Mahumeth Cæsar thurcarū contra Huszacassen in Natulia omnes gentes suorū principatuum collegit. Preter senes, impuberes, & fœminas, pr elio tamē cōserto. uictoria Huszacassen prouenit. Et de exercitu thurcarū quinquaginta sex milia occidit, & centū quinquaginta sub bassas. Item thurcæ ex Bosna Corinthiam & Stiriam fere totā eo anno sunt depopulati. Eodem anno Ioanne Grusczinski Archiepiscopo Gnesneñ in domo Abbatis Thiniceñ in Graccouia die Veneris, octaua Octobris mortuo, rixa illico & contentio inter germanos eius, Bartholomeū Castellanū Calissien ex una, & Nicolaū Cosmider Pincernam Siradieñ ab altera, partibus, pro oppido Coszmin & uillis ad illud pertinentibus, exorta est, quæ Archiepiscopus uiuens grandi pecunia apud Hinczam de Rogow, pro Bartholomeo fratre coemerat. Et lis & occisio pluribus annis etiā inter filios eorū durauit. Anno predicto incendia crebra in regno Poloniæ fuerūt. Nam die Martis 26. mensis Iulij, Stradomia cū ecclesijs & monasterijs sanctæ Heduigis & sancti Bernardini arsit. Altera die apud sanctimoniales sancti Andreæ igne consurgente, monasterium cum ecclesia sancti Andreæ, platea Canonicalis, Item & platea Castreñ conflagrauit. Arserūt & oppida Vieliczka, Conin, Bels, Chelm, Lubowla. Item clara tumba alias Mogila cum omnibus officinis. Euenerunt talia incendia ex nimia siccitate, qua annus iste in omni Europa, & in uniuerso regno Poloniæ multū feruidus & siccus fuerat. Intantū ut flumina desiccarentur, pr opter Cometes precedentes in anno domini 1471 & anno 1472. Alij præsumebāt Mathiam regem Hungariæ immissis incensoribus Polonis huiusmodi incendia effecisse. Anno quo supra 75 supra millesimū quadringen. Celeberrimus ac egregius uir magister Ioannes de Canthi, prope Oswaczim oriundus, Professor & lector ordinarius sacræ theologiæ in Gymnasio Graccouieñ. 24. Decembris, in uigilia natiuitatis christi mortuus est. Et in ecclesia sanctæ Annæ sub ambone prefata uigilia sepultus. Qui eodem anno, signis & miraculis coruscare cæpit, & usq; in hanc diem uarios languores, diuersosq; morbos hominum & iumentorū diuina propiciatione, ad uota & inuocationem nominis sui releuat, ut ascriptione Decalogi sanctorū dignissimus inueniatur. Verū queādmodū cæteri beati in hoc regno Poloniæ, in factis & prodigijs mirabiles & gloriosi, sic & ipse Ioānes Cāthinus canonisari negligitur. Hic

Mahumeti cōtra Huszacassen conflictus. 1475

Crebra incendia Poloniæ.

Causa eorundem.

Doctoris Canthi interitus.

Opera pietatis eius.

tur. Hic operibus misericordiæ insudans, pannos, & calciamenta pauperibus quottannis ære suo comparando distribuebat. Nonnunq̃ diebus frigidioribus uiso paupere non calciato, se exuens de calceis inopi algido dabat, & ipse nudipes dimisso uersus terram pallio, ne incalciatus notaretur, domum redibat. Romam peregre proficiscens, a latronibus spoliatus, quom ab eis elongaretur se mentitũ fore clamare cæpit, dicendo non plures pecunias habere, quoniam in diploide aliquot reperiret insutos aureos, de quibus immemor fuit, redirent ergo & eos tollerent. Qui sinceritate ipsius cognita, prius ablata etiam reddiderunt. Interrogatus Romæ a polonis cortisanis, cur Romam accederet, ex quo causas non foueret, & beneficia non impetraret. Respondit peregrinationẽ & Romæ uisitationẽ esse purgatorium, & ut a uicijs purgaretur Romã frequentare. Quom pro ueritate in Conuocationibus Doctorum & magistrorum uerba fudisset. Ad cellam & cellas eorũ accedens, dicebat se diuina celebraturũ, & ideo si in aliquo uerbo quẽpiam cõmouisset, sibi parsum iri obsecrabat. Quandoq; in conuocatione probra & uerba iniuriosa audiens, in pariete dealbato suæ habitationis exterius, uersus ambitum, carbone lineas in alterutrũ finem scripsit. Conturbare caue. Non est placare suaue. Infamare caue. Nam reuocare graue. Et custodiebatur scriptura hæc ne deleretur, donec edificando, paries cũ cæteris habitationibus eiectus fuit. A die aũt mortis eius, usq; in annũ domini 1512 uarijs ægritudinibus oppressi, uoto facto curati sunt octuaginta tres homines. Febricitantes uero tredecim, paralitici quinq;. Vere mortui addicti sunt uitæ pristinæ sedecim. Fere aũt mortui & deplorati sex. Frenetici sex. Demoniacus unus liberatus. Iumẽta morientia facto pro eis uoto sanata duo. Laus tibi Christe, qui in nostro Doctore Canthino quottidie gloriaris. Epitaphiũ postea ad tumbã eius superadditum incipit. Carmine ne sileas mecũ mea tibia laudes. Gentis hiperboreæ cuius nũc gloria celsi. Crescat in immẽsum diuis poscentibus odas. Atq; tuos titulos extremo tempore cerne &c. Vide in ecclesia sanctæ Annæ.

Vitę integritas

CAPVT LXX.

Legatio ad Kazimirum regis Persarum.

Nno domini 1474 Katherinus Zeno Venetus, uir nobilis & industrius, ad Kazimirum regem Poloniæ, ab Huszacassen rege Persarum cum legatione & litteris in Caldaico scriptis uenit. Summa litterarum & legationis hæc erat. Vt Kazimirus contra Mahumeth Thurcam, hostem fidei christianæ a se aliquotiens uictũ, cũ cæteris Catholicis regibus, primo uere consurgat, certus existens, ipsum Huszacassen cũ decem centenis milibus pugnatorũ pro Thurcæ exterminatione uenturum. Eo anno circa Plsczinam Venceslaus dux Ribniceñ. & Henricus Podebradski bellum agebant. Mathias autem rex Hungariæ inde occasione sumpta, Plsczinam per Bielsk intercepit. Agebat & dux Zeganeñ. bellũ circa Wschowa. Item Aydor filius Eczigeri Thartari in terras Russiæ & Podoliæ circa festũ Ioannis baptistæ exercitũ thartarorũ pannosum quasi septẽ miliũ induxerat, & cũ præda discessit. Anno domini 1475 die Martis decima septima Ianuarij, Stephanus Palatinus Moldauiæ, exercitum Mahumeth Cæsaris Thurcorum, centum & uiginti milia pugnatorum habentem, cui &

Besserabi

Besserabi auxilia ferebant, Valachiã populantem, circa palum Rakouiecz & fluuiũ Berliad, proprio marte, quinq; tantũmodo milibus Siculorũ, quorum terram ab hũgariæ rege abstractam in suam ditionẽ redegerat, magna clade, sed non incruenta suorum uictoria mirabili dei potẽtia fudit. Vix quadraginta milia pugnatorum habens, in quibus maior pars agrestium erat. Nec in superbiam ex hac uictoria elatus, diebus quattuor continuis ieiuniũ in pane & aqua ægit. Per uniuersam quoq; terram suam bannum edixit, ne quis auderet sibi, sed soli deo uictoriam illam appropriare. Cum iudicio omnium uictoria illa ex uno eo stetit, omnem regionẽ Valachiæ, per quã thurcæ ituri erant, longe ante Stephanus Palatinus flammis exusserat, quæ res maximi adiumenti ad uictoriam fuit, Thurcis & equis eorũ macie consumptis. Omnes fere Thurcos captiuos, præter principaliores palis suffixit, cadauera interfectorum cremauit, unde ossium illorum extant aliquot acerui. Quattuor duces Thurcorũ principales, & trigintasex signa militaria, manubiasq; nobiles Kazimiro regi Poloniæ in Lithuaniã per primores suos Stephanus transmisit. Rex autẽ hungariæ Mathias scripsit Papæ, Cæsari, & aliis regibus sublimi iactantia, insignem Thurcarũ exercitũ per gentes suas quorum Stephanus Valachiæ Palatinus ductor erat, deleuisse, uanitate solita, alienos sibi titulos uendicãdo. Stephanus tamen palatinus, aliquos captiuos Sixto papæ misit, & scriptis suæ sanctitatis auxilia poposcit. Misit & Mathiæ regi hungariæ pares manubias. Nec his legationibus ad amicos Stephanus contentus. Ad ipsum quoq; infestissimum hostem suum Mahumeth Cæsarem Thurcorũ, insignem legatũ, dona non mediocria ferentẽ misit. Quæstus est se a quibusdam Thurcorũ latrũculis & exulibus temerarie & preter scientiam Cæsaris lacessitum esse. Illam omnẽ furum & exiliatorũ manum, in manu dei potenti confecisse. Petens ut relliquiæ huiusmodi latrũculorum, si quæ in dominia sua refugissent, sibi traderẽtur. Pari supplicio cũ cæteris pœnas meritas soluturæ. At Cæsar legatione huiusmodi exasperatus, legatos iure gentiũ uiolato, in ergastulis aliq̃diu tenuit. Postea omni substãtia spoliatos, pedites & pene nudos Valachiam remisit. O Stephanum uirum admirabilem & uictoriosum, qui sub nostra ætate tam magnificã uictoriam inter Principes mundi primus ex Thurca retulit. Iubileus hoc ãno Romæ celebris, sub Sixto papa quarto, a Paulo antecessore eius prius per uniuersum orbem christianum institutus, agebatur. Eodem anno Mathias rex hungariæ, Ianussium Gliuicẽ ducem captiuauit, Et Bitom, Swirkleniecz, Kosle, Olesznicza, & Volow recepit. Venceslaum etiam ducem Ribnicẽ, qui & fatuus appellatus est, fortalicio & oppido Pisczina, & tandem captiuitate diuturna molẽtauit. Anno quo supra duodecima mẽsis Februarii, Consentiente rege Hungariæ & Bohemiæ, Barones apud Pragam concluserunt, ut Wladislaus Bohemiæ rex uniuersam Bohemiã, cum utraq; Lusacia & duobus ducatibus Sweidnicẽ & Iaworiẽ. Mathias uero Hungariæ Morauiã cum residua Slesiæ parte habeant. Quod si Hungarus prior obiret, non suscepto pignore, ad regem Wladislaum uniuersa simpliciter deuolueretur. Si uero pignore suscepto obiret, ducenta milia florenorum darentur filiis

Stephanꝰ Voieuoda Moldauiæ uictor in Thurcis.

Thartarorum strages.

Laus Stephani.

Iubileus Romę.

Ianussius dux Gliuicẽ captus.

Pactũ Mathię Hungarię & Vladislai Bohemię regum.

1415 Nott

tur filiis suis, & de omnibus excedere tenerentur. Et eadē uicissitudo in rege Bohemiæ obseruetur. Stante Kazimiro rege Poloniæ in Lithuania. Isaac genere Græcus de Trapesunda, sed secta Mahumetus, insignis ab Huszacassen nūcius in duodecim equis uenit anno eodem, rogans, ut primo Vere cum cæteris regibus Catholicis contra Thurcū consurgere dignaretur. Hunc nūcium quom benigne tractasset, spe optima præditum, Graccouiā qua cupide uidere desiderabat, misit. In qua quū prope mense uno immoratus fuisset ad Mathiam Hungariæ regem in Brūnam, deinde ad summū Pontificem, & ad Venetos transiit, similem legationem apud illos obiturus. Anno prædicto die Veneris ultima Marcii, hora octaua noctis, in urbe Graccouieñ ignis a porta noua usq; ad portā. s. Nicolai omnes domos cōsumpsit.

Legatio ab Huszacassen.

Ignis notabilis.

CAPVT LXXI.

ANno præexpresso 1475 Exercitus Mahumeth Cæsaris Thurcorum ab Andronopoli soluens, ad Caffam insignem Ianuensiū ciuitatem, quæ se ab eius exicio per ānos tres & uiginti, ex quo Constantinopolis capta erat, muris fortissimis & altissimis munire nō cessauerat, manu nauali & terrestri perueniens. Ipsam sexta Iunii cū Thartarici exercitus auxilio obsidendo & impugnando, sexta die per fraudem primorū ciuium Italicorū aliis ignorantibus, cœpit. Et ciuitate potitus, cōtinuo traditores cum uxoribus, pignoribus, & omni familia in uincula cōiectos, ad classem suam deportauit. Vulgo autē pepercit, & in ciuitate illud degere permisit, media parte omnium substantiarū ablata. Quodam tamē processu temporis inde remouens, in perpetuā captiuitatem sustulit, & non nisi Thurcas illic locauit. Thartarorum etiā imperatorē Menglikeron, qui tunc casualiter apud Caffam cum duobus germanis agebat, cœpit. Et tam illos q̄ insigniores Caffensium in Constātinopolim captiuos duxit. Eodē anno horrenda Istulæ fuit inundatio, intantum ꝙ circa Graccouiā undæ operuerant Kazimiriā, Stradomiā, & suburbia, ecclesias & domos aquæ impleuerant, Pontem maiorem quo Kazimiria Graccouiæ iungitur, & omnes pōtes circa Kazimiriā, fregit euertit, & abduxit. Ex imbribus circa festū Iacobi in mēse Iulii causatæ. In mēse Aug: in terris Lancicieñ, Siradieñ, & Mazouiæ, locustæ ad longitudinem unius digiti humani, capita instar uespertilionum habentes apparuerunt. Quæ ex Pannoniis per Morauiā & Slesiam ꝓdiisse ferebātur. Longitudo cōgregationis earū trium miliarium, & latitudo unius, cum medio miliari fuerat. Volabāt ordinatis aciebus, & preliantium more cognatæ ille acies mutuo congrediebātur. Et una quasi duce surgente, cæteræ ordinibus suis subsequebātur. Loca frugum & arborū in qua cadebāt, deuorabant, nil preter terram & fimū sordidum relinquentes, densitatē earū uix sol penetrare potuit. Anno quo supra, in fine æstatis, Mathias rex Hungariæ, in ripa fluuii Sawe munitionē a Thurco erectam expugnauit & rediit. Thurci uero in magna multitudine ingressi, regnum Hungariæ, nemine resistentiam faciente, usq; ad Varadinum grassati, ciuitatē Varadieñ, sexta die Februarii, & uniuersam eius regionem uastarunt. Locustæ etiā eo anno Hungariam afflixerunt. Anno domini 1476 duodecima mensis Marcii, hora uesperarū

Caffa ab Mahumeti exercitu capta.

Captiuorum primores.

Aquarum inundatio.

Locustarum prodigium.

1475 Mathias rex

Thurcarum in Hungariam ingressus.

1476

hora uesperarũ, in castro Nyeszoua filiam quintam, prolem uero 11. Elizabeth regina parturiuit. Cui in baptismo Anna nomen per Vincentium Kelbassa Episcopum Culmeñ datũ est. Eodem anno post festum paschæ, Przemislaus dux Tessineñ, monasterium fratrũ minorum de obseruantia ãte portam Tessineñ septemtrionalem fundauit. Mahumeth thurcorũ Cæsar, contra Stephanum Palatinum Valachiæ fremens, contra illum hostiliter ueniebat. Sub idem quoqꝫ tẽpus Thartarorum numerosus exercitus, thurco latturus auxilia, in Valachiam intrauit, & eam prius q̃ thurcus cladibus & uastationibus affligere cœpit. Stephanus autẽ Palatinus omnibus frumentis & uictualibus, ne hosti in pabulum cederent, igne absumptis, in thartarorũ exercitũ intrepidus irruit, & magna clade illum contriuit, tãtoqꝫ ardore fugientes persequutus est, ut plures in fuga q̃ pugna occideret. Deinde in thurcum, Danubium nauibus superantem, irrupit, & plures occidit. In particularibus quoqꝫ congressibus, dum frumentatũ ex siluis ibant, inuadẽs, uictor & superior, singulos captiuos thurcorũ aut uiuos excoriabat, aut in palos suffigens occidebat. Donec Thurca illum in multitudine abundans, exercitu dispartito, a fronte & tergo circũdedit, & sic strennuissime cũ suis pugnãtem thurcus uicit, & non amplius q̃ ducẽtos de suis prostrauit. De Thurcis uero prope triginta milia cecidisse referuntur. Stephanus autẽ cũ suis ad futura se reseruans, quo sors ferebat fugit. Cæsar uero thurcorũ incendiis Valachiam conterens, & exinde sibi & suo exercitui famẽ generans, propter inediam ex Valachia abscessit. Mathias autẽ rex Hungariæ in suam laudem traducens, scriptis uulgauit, metu sui processus, thurcum fugisse. Quapropter & papa Sixtus quartus, & Ferdinandus Apuliæ rex, principesqꝫ & cõmunitates Italiæ collatione facta. Ducenta milia aureorũ ad conterendum thurcum illi transmiserunt. Qui ipsis uictoriam & perpetuũ thurci exterminium promittebat. Sed interim copiosus thurci exercitus, ex regno Bosnæ subito circa sedecimã Octobris adueniens, totã Carneolam, Corinthiã, partem Stiriæ, Salczburgeñ qꝫ & Bombergeñ Episcopatus, grauiter afflixit et usqꝫ ad montes Italiæ grassatus est. Multas Catholicorũ cateruas in captiuitatem perpetuam abducens. Insuper quinqꝫ propugnacula fortissima ex lignis in littore Histri, in parte inferiori castri Smiderow, per regem Mathiã fabricata expugnauit. Quibus papa Sixtus, Principes & cõmunitates Italiæ cognitis, tũ se primũ a Mathia rege Hungariæ circũuentos intellexerũt. Anno quo supra die Martis trigesima mensis Iulii, hora duodecima. Fratribus sub eleuatione Benedictus qui uenit, cãtantibus. Fulmen cũ terribili sonitu e cœlo ueniẽns, pinnaculum per modum turris supra ecclesiam sancti Francisci percussit & incendit. Ita ut totum tectũ eiusdem ecclesiæ exureretur, crucifixum in medio chori pendentem scidit & euertit. Lapides sinistri parietis detruncauit & abrasit. Vnum monachum occidit, & aliquot homines propinquos suo flatu, non tamen mortaliter, lesit. Eodem anno Mathias Pannoniorũ rex, pro Beatrice filia Ferdinandi regis Apuliæ, Rudolphũ Wratislauieñ, Ioãnem Varadieñ Episcopos. Itẽ Ioãnem ducem Oppolieñ, & cæteros in comitatu sexingentorũ equitum misit. Pro die Galli apud Budam diem

Anna. 11

Monasterium ad Tessen fundatum.

Mahumetus et Thartari Valachiã ingressi

Stephani bellicositas.

Thurci uictoria.

Falsa laus Mathiæ.

Thurci christianos clade affecerunt.

Fulminis ictus notabilis in ecclesia sancti Francisci.

1476 Mathias rex Vngarie

Beatrix filia regis ferdinandi regni Apulie

G3

Beatricis coronatio.

dam diem nuptiarũ constituens. Quæ adducta in Albam regalem, feria quinta in die sancti Lucæ euangelistæ coronata est. Et die dominica sequenti thoro regio iuncta est. Eodem anno rex Mathias Hungariæ Wladislaum Draculam Voieuodam Besserabiæ, annis prope duodecim in captiuitate tentũ, restituit, & in Besserabiã remisit, qui fraude serui sui, currendo in equis uelocibus decapitatus occubuit.

Dracula Besserabię Voieuoda occisus.

1477

CAPVT LXXII.

Przemislai Tessinensis interitus.

Nno domini 1477 Przemislaus Tessineñ dux, tristitia & mœrore (ut aiunt) confectus, quod Mathias Hungariæ rex, illum de dimittenda arce & ciuitate Tessineñ, aut de soluendis sumptibus in bellum Slesiticũ in eius liberationẽ impensis, graui molestatione requirebat. In arce Tessineñ undecima Marcii diem obiit. In monasterio fratrum prædicatorum in Tessin sepultus, unicã tantũmodo filiam Heduigim relinquens superstitẽ. Non tamen illam, sed nepotẽ suum germanum Kazimirum, filium Boleslai germani ducis Fristateñ, testamento omnium principatuum suum heredem reliquit. Heduigis uero postea Stephano Trecineñ Palatino & gubernatori Hungariæ, Comitique Scepusieñ nupsit. Eodem anno Wladislaus rex Bohemiæ, auxilia imperatori Friderico tercio laturus in Austriam uenit, certificatus per Cæsarem de regalibus quod primum ueniret illi consignandis. Gratissimeque fuit a Friderico ab uniuersitate & cunctis statibus ciuitatis Vieneñ exceptus. Altera autẽ die aduentus, feria scilicet tercia post Viti sub magna frequentia populi, in ecclesia sancti Stephani, Fridericus imperialibus indutus regalia regi Bohemiæ contulit. Et tradẽdo sibi uexilla Bohemica, ipsum de pincernatu imperiali inuestiuit. Omnibus autẽ pacatis, rege Wladislao ex Austria discedente. Mathias rex Hungariæ intrauit, in Austria & Stiria omnia perturbando, & usque ad Bauariam grassãdo. Factaque cõpositione, imperator ei regalia secundo cõtulit, quæ primo Wladislao contulerat & renunciauit de regno hungariæ & octuaginta milia florenorum soluere promisit, quæ tamen non adimpleuit. Anno præexpresso circa festum Michaelis Thurci cum triginta milibus armatorum, omnem regionem circa forum Iulii usque ad Kunianum, alias ad Kingilianũ depopulati sunt. Tria quoque milia stipẽdiariorum, quos Veneti circa angusta & clausuras alpium locauerant, facta impugnatione & conquisitione loci, trucidauerũt. Et multos captiuos uelut pecora abduxerunt. Anno domini 1478 quintadecima Iulii. Elizabeth regina in Sandomiria sextã filiã, prolem uero duodecimã, enixa est. Quæ a Ioanne Rzeszowski Episcopo Craccouieñ baptisata, Barbara nomẽ accepit. Eodem ãno circa festum sancti Laurencii, thurci omnem Chorinthiã ab oppido Malburgeta, usque ad Villacum & prope Grecz celeriter trãscurrẽdo, cœdibus & captiuitate omnia fœdarũt. Thartari quoque sub idem tempus Braczlaw spoliarunt & incenderunt. Anno domini 1479 in Iunio dieta Olomũceñ, inter Mathiã Hungariæ, & Wladislaum Bohemiæ reges agebatur. Conclusa fuit pax inter reges sub conditionibus priorũ fœderum, ut Wladislaus rex Bohemiæ uniuersam Bohemiã haberet. Mathias uniuersam Morauiã, Slesiam, & Lusaciam. Fouebatur tunc

Heduigis uxor Stephani Trecineñ

1477

Vladislai Bohemię regis Viennam aduentus.

Regis Mathie & uastatio in Austria et Stiria

Thurci cum triginta milia armatorum

Barbara 12.

1478

1479

Fœd⁹ Mathiæ Hungariæ & Vladislai Bohemię regum.

Wladislaus

Wladislaus rex, munificentia & expensis regis Mathiæ. Eodem anno circa festum Galli, Exercitus thurcorum maximus, quinq; Bassarum, in terrã Septemcastreñ circa ciuitatem Cibiniũ irrupit. Batherystwan autẽ cum suo exercitu coactus pugnam iniit, & multitudine thurcorum conterebatur. Interim duo Capitanei partis hungarorũ, Knezi pauel & Iaxi, frequentibus nũciis Batherystwan sollicitati, habẽtes secum omnes aulicos regios, & noningentos Rascianos, superuenerunt. Et dimissa fronte thũrcorũ, in latus studiose irruerunt, magnamq; stragem in thurcis facientes, in fugam eos conuerterunt. Ita ut nõ amplius pugna sed strages fuit. Anno prædicto Iwan quod sonat Ioães dux Mosquæ, uir singularis factiuitatis, ciuitatem amplissimã Nouogrod, a Kazimiro rege Poloniæ neglectam, in suam redegit ditionem. Omnibusq; ciuibus spoliatis, tercia tantũmodo parte cuilibet relicta (quod dictu apud posteros forsan erit parum credibile) tricentos currus, auro dumtaxat & argento, margaritis & lapidibus preciosis, usq; ad summũ refertos, ante se de spoliis Nouogrodensium ægit. De suppellectili uero nobilissima sine numero. Anno domini 1486, die Veneris. 29. Maii. Vir celebris conditione, ac insignis reputatione Ioães Dlugosz senior de Nyedzelno, Canonicus Graccouieñ, diem uitæ clausit extremum. Erat autẽ staturæ proceræ, faciei gracilioris & macræ, nasi longi & aquilini, ætatis grandeuioris & prouectæ, ut ipse de se scripsit. Sexaginta quoq; ãnorum, moribus probus, uirtutibusq; fulcitus, industria sagax, sermone eloquens. Inter alia historiarum maximus amator ac lector, & Chronicarũ scriptor. Huius Aeneas Siluius de Piculominibus, Poeta Laureatus, deinceps Cardinalis & papa creatus, Pius secundus uocatus, meminit, & in epistolis Sbigneo Cardinali tituli sanctæ Priscæ Episcopoq; Graccouieñ missis, magnifice extollit. Asserendo eum hominẽ doctissimũ, & in promptu habentẽ eloquentiã, multo sale cõditam. Quem præter nullus tã clare tã diserte tamq; prolixe, res Polonorũ in pace & bello intus & foris gestarum, quoadusq; uiueret scripsit. Vnde in hoc anno domini 1480 uita & Chronica ipsius finitur. Preterea scripsit diserto stilo legẽdam beatissimi Stanislai, Presulis Graccouieñ & patroni Polonorum gloriosi, uitamq; beatæ Kunegundis coniugis & perpetuo uirginis Boleslai pudici ducis, ac monarchæ Polonorum, in Sandeceñ Cenobio uita functæ & sepultæ. Scripsit & Geographiã, immo uerius Corographiã regni Poloniæ, urbes, castra, oppida, flumina, montes, atq; uillagia, cuius situs & dispositionis sint. Scripsit & libros inuentarios prouentuũ cathedralis ecclesiæ Graccouieñ, & cunctarũ ecclesiarum Collegiatarum Conuentualiũ & parrochialium diocesis Graccouieñ. Ad quem uel ad quos pertineãt, distinctius annotando. Item scripsit familias, arma, & clenodia nobilitatis Polonorum cum origine & causa eorum, & alia opera regno Poloniæ frugi & decorẽ æternũ paritura. Erudiebat preceptor constitutus, illustrissimos natos Kazimiri tercii regis Poloniæ, quibuscũ nõ paucis annis contritis, dum postulatus & electus fuisset in sedem Archiepiscopalem Leopolieñ, obiit anteq; consecraretur, anno, mense & die quibus supra. In ecclesia sancti Stanislai Kazimiriæ Graccouieñ de Rupella nominate, iuxta sepulchrũ beatissimi Stanislai tumulatus

Congressus Batherystwan cum Thurca.

En spolium ducis Moskouię.

Ioannis Dlugosz interitus

Vitæ & mortis eius descriptio

mulatus. Cuius ecclesiam prefatā in Rupella personis relligiosis Pauli primi heremitæ, & prouisionibus largis ac priuilegiis ante prouiderat ac dotauerat, Principibus filiis regiis, ipsius discipulis, cū cœtu uniuersitatis, prelatorum ac populorum funus eius sequentibus, & exequias cohonestantibus, quibus interfui & predicta omnia uidi. Eodem āno Thurci ciuitatē Rhodis obsederūt, & machinis partes murorū rumpentes, & uarios uariis modis occidentes, murum ascenderūt. Pluribusq; ex utraq; parte cadentibus, repulsi, illatis innumerabilibus damnis, discesserunt. Et in regnū Apuliæ traiciētes, multas clades fecerunt, oppidū Bestiam ad mōtem Garganum deleuerunt, & Hidruntū ciuitatem expugnantes, Archiepiscopū per medium secuerūt, & pene omnes in urbe occiderunt. Sequenti anno audita morte Mahumeti Cæsaris Thurcarū, Alfonso filio regis Apuliæ, & duce Calabriæ expugnāti & subsidia Mathiæ regis Hungariæ generi sui habenti, sese subdiderunt, qui in mancipia ipsos redegit.

Rhodis a thurca obsessa.

CAPVT LXXIIII.

Anno domini 1481 die tercia Maii. Mahumetes imperator thurcarum, qui triginta annis, multos populos atrocissimis bellis afflixerat, & suo imperio subiecerat, mortuus est, & in Constatinopoli sepultus. Fuitq; idē mēnsis mortis, qui adeptionis & expugnationis urbis Constātinopolis fuit. Eodem anno Baissetus, filius ipsius natu maior, in Cæsarem thurcarum electus, Zeliabum fratrem suū minorem imperare gestientem expulit. Qui in insulam Rhodis, causa salutis fugiens, captus est. Et in Franciam per Cruciferos relligionis sancti Ioannis de cruce alba missus, in captiuitate pluribus annis detinebatur. Donec ab Alexādro papa sexto acceptus fuit. Sed Karolo rege Franciæ in Apuliā per Romam cum magna potentia transeunte, & uim papæ inferente. Inter alia clenodia & obligationes a papa Alexandro extractas, acceptus erat. Et anteq; Apuliam rex attigerat, Zeliab9 in Campania extinctus quieuit. Anno dñi 1482 pestis seuissima ex Hungaria progressiue transiens, in minori Polonia uiguit. Ab octaua corporis Christi ad assumptionem beatæ Mariæ uirginis, hoc est a medio dierum Iunii usq; ad medium dierum Augusti perdurans. Moriebantur Graccouiæ singulis diebus quadraginta, interdū quinquaginta homines in parrochia sanctæ Mariæ in circulo. Ad sanctum Stephanū uero singulis quibusq; diebus triginta, interdum quadraginta, sic suo modo in cæteris parrochiis. Anno antē sequēti scilicet 1483 deuenit & inualuit pestis in maiori Polonia, Mazouia, & eorum uiciniis, multam frequentiā mortalium occidendo. Eodem anno Pater Simon ex oppido Lipnicza natus, frater minorum prædicator gloriosus & feruidus. Peste quindecimo kalendas Augusti, die Iouis, decimaoctaua Iulii, quæ fuit dies sancti Arnolphi mortuus est, in choro ecclesiæ sancti Bernardini in Stradomya p fratres tumulatus. Sed quum miraculis coruscaret, a fratribus honorifice in corpus ecclesiæ ad sinistram partem translatus & conditus est. Cuius Epitaphium unum est hoc.

1481

Mahumeti mors.

Expulsio fratris.

Pestis magnitudo Graccouiæ

1483

Simon de Lipnicza mortu9.

Lipnicius iacet hic Francisci ex ordine Simon
Diuino frater feruidus eloquio.

Cuius perpetua fruitur iam spiritus aura
Quod probus hic sancte uixerit atq; pius.
Quod decorare dei studuit genitricis honorem
Doctrinam factis atq; probare bonis.
Hunc miranda uides testantur signa beatum
Qui miseris meruit ferre salutis opem.
Hunc igitur studeas tibi conciliare patronum,
Vt uoti compos efficiare tui.

Anno domini 1483, die Iouis in crastino cinerũ, Dux Kazimirus secundogenitus Kazimiri tercii regis Poloniæ, ptisi suffocatus Vilnæ interiit, ubi & sepulturam accepit. Et post mortẽ prodigiis miraculorũ splendescere ferebatur. Anno domini 1484 Baissetus imperator Thurcarum, qui ut ferebatur ocio deditus, uoluptatibus immersus operã dabat, per suos excitatus & inductus, cum maxima potẽtia tempore Veris in Besserabiã uenit, & Kiliam & Bialagrod obsidendo expugnauit, & in hanc usq; diem possidet. Eo tempore magister Michael de Vielun Collegiatus maioris Collegii Graccouię cũ magistro Nicolao de Glogouia maiori prædicatore Theutonico, & Georgio de Lanczhuth præsbitero ad sanctã Mariã in circulo Graccoę uolentes per terram pedestres sanctã ciuitatem Hierusalem uisitare, quũ in Valachiã intrarent, Thurco exercitualiter appropinquãte, Kiliam ingressi, captiuati, & uenditi fuerunt. Biniq; eorum magister Nicolaus prædicator, & Georgius de Lanczhut in Constãtinopoli, per mercatores Venetos redempti, in Poloniã per Venetias & terras christianorũ redierunt. Magister uero Michael de Vielun ter uenditus & liberatus, de terra sancta cum uno cõuerso minorũ natione de Kaliss peregre rediens, quia caumata & aeris feruorẽ nõ uitauit. In Rhodis febribus acutissimis correptus, diẽ obiit extremum. Hic fuit in omni facultate doctissimus & promptus, Hebraicãq; linguam perfecte profitens & sciens. Eodem anno domini 1484 die Saturni quinta mensis Maii, quæ fuit uigilia Pẽthecostes. Cristophorus Saffranyecz de Pyeszkowa Skala, mercatores Graccouieñ ad nũdinas in Lublin trãseũtes, hos, Stanislaum Lanthman, Ioãnem Reichil, Ioãnem Nonert, Conradũ Enczizger, Swantoslaum & Bartholomeum Sinrich trucidauit. Qui in Graccouiã adducti, in choro ecclesiæ. s. Mariæ in circulo prope sacrariũ iuxta subsellia Vicarioꝝ maturã missã cantantiũ sepulti sunt. Ob hoc itaq; crimẽ & spolia quæ fecerat, primũ de regno bannitus, tandem per Pyeczik & Szus circumuẽtus, captiuatus est, & Graccouiã adductus, in testudine reclusus in arce Graccouieñ detinebatur. Donec sub nundinis post festũ sancti Michaelis mandato regis Kazimiri capite truncatus, in ecclesia sancti Bernardini sepultꝰ est. Anno domini 1485 Frater Michael ordinis. s. Mariæ de metro de pacientia beatorũ martyrũ ad sanctũ Marcum Graccouiæ quarta die mensis Maii uitam finiuit, in choro ad ualuas sacrarii septẽtrionem uersus sepultus. Fuit statura breuis de natura Gnawoꝝ, miraculis ut fertur gloriosus & clarus. Hic uerentibus fratribus & mœtu concussis, ne ignis non longe exortus, monasterium sancti Marci corriperet dixit. Non timendũ pro hac uice, sed dum

1483 Kazimiri secundogeniti mors
1484 Besserabia a Baissetto uastata.
Tres præstãtes peregrini Graccouiam exeũt.
1484 Cristophori Saffraniecz grassatio.
Interitus eius dem.
Fratris Michaelis mors. 1485

sed dum moriar, plaga per ignem grandis huic monasterio accidet, quod ita factum, post mortem ipsius uerificando superuenit, semper humilis, orãs & deuotus fuit. Eodem ãno domini 1485, die Mercurii, sedecima Marcii. Fuit eclipsis solis undecim punctorum, super quinto gradu arietis, in regno Poloniæ, ante occasum solis satis notabilis defectuositatis & diminutionis lucis. Hãc in Mirandula ciuitate Lombardiæ satis claritatis habentẽ inspexi, nec illic aliqua obscuratio, aut splendoris diminutio notabatur. Anno domini 1486, die 28 mẽsis Marcii, quæ fuit feria tercia paschæ. Maximilianus in Aquisgrano in regem Romanoꝝ, ꝑ Archiepiscopos Maguntineñ, Colonieñ & Treuerieñ, in presentia patris eius Friderici tercii imperatoris Romanorum, & multorũ principum, prout ãte conclusum in Frankfordia tẽpore electionis fuerat, coronatus est. Anno domini 1488 die solis, tredecima Aprilis quæ fuit dominica conductus paschæ illustrissimus Fridericus Kazimiri tercii regis poloniæ filius postremo natus. Per Capitulum Graccouieñ ad postulationẽ prefati serenissimi domini regis Kazimiri, in Præsulem Graccouieñ fuit electus. Et octaua die quæ fuit uigesima Aprilis, minores ordines de manu Reuerendissimi domini Vrielis de Gorka Antistitis Posnanieñ in Piotrkow in ecclesia predicatorũ suscepit. In crastino alias 21 Aprilis per Paulum de Glouina Decanum Graccouieñ cum eius collegis, nomine Capituli Graccouieñ postulat⁹, spiritualibus adiectus fuit. In his omnibus principio Leonis ascendente. Eodem anno die Mercurii sedecima mensis Iulii. Concordia inter Conradum & Ianussiũ germanos Mazouiæ duces, super bonis hereditariis, per Boleslaum & Kazimirũ fratres eorũ uita functos derelictis facta est. Anno domini 1490 die Lunæ qnta mensis Aprilis, Mathias rex Hũgariæ apoplexia (qua precedenti die oppressus erat) in castro Viẽne australis suffocatus & extinctus est. Et in Hungariã relatus, sepulturam in alba regali absq; pompa cõmunem accepit. Eodem anno die Mercurii, tredecima mensis Octobris Graccouiã in pulchro comitatu Ioannes Varadieñ idẽ & Olomunceñ episcopus aduenit, in circulo Graccouieñ apud Sebastianum hospicio exceptus, Kazimiro regi Poloniæ persuadebat, ut filiũ eius ducem Albertum tercio genitum ex Hũgaria reuocaret. Et Wladislaum primogenitum regem Bohemiæ in hungariam pacifice regnare annueret. Is rege Kazimiro dissentiente, die Lunæ, decimaoctaua mensis Octobris, quæ fuit Lucæ euangelistæ, inconsolatus e Graccouia per Slesiã & Morauiã in Hungariam recessit, postea in breui monachus factus. Anno domini 1491 Cometes dominus astone dictus, de natura Mercurii, circa festum epiphaniarum sub tercia facie piscium, solem post occasum sequens apparuit, Et circa carnispriuium resolutus disparuit. Eodem anno die Solis, octaua mensis Maii & fuit dies celebris sancti Stanislai Polonorũ patroni, & dominica rogationum. Accidit eclipsis solis nouem punctorũ super 26 gradu Thauri. Subsequutaq; fuit gregum & pecudum miranda contagio & infectio, presertim boum & suũ siue porcorum. Iacebant etẽ inualidata artubus & iuncturis, & surgere nõ poterant. Linguaq; eorũ abrasa, excoriata, & fere ulcerata, pabula contingere & masticare nõ ualebãt. Anno domini 1492 Mortuo & tumulato

Marginal notes: 1485 — Eclipsis solaris. 1486 — Maximiliani coronatio. Friderícus episcopus Graccouiensis. Mathiæ regis Hungariæ obitus. 1490 — Ioannes Episcopus Olomũceñ Graccouiã aduenit. 1491 — Cometes. Eclipsis solis. Pestis subsequutio. 1492

tumulato Kazimiro tertio rege Poloniæ, incendium de domo aciali Mikosz nuncupata, iuxta portam sutorū exiliit, & omnes domos iuxta ecclesiam sanctæ Annæ Graccouiæ, cum collegio artistarū maiori, & horalogio nouiter immutato, die solis 29 Iulij in nocte sequenti consumpsit & conflagrauit.

Collegij artistarum conflagratio.

CAPUT LXXIIII. Ioannes Albertus.

AD eligēdum nouū regem, posita conuentione pro festo assumptionis Mariæ in Piotrkow eodē anno domini 1492. Conuenere optimates & Satrape regni poloniæ, Prelati, Magnifici & Nobiles. Et quia Alexandrū quarto genitum, Lithuani mortuo Kazimiro tertio rege Poloniæ, statim asciuerūt & in magnum ducem ex sententia & uoce eiusdē regis uiuentis. Sed moribundi & tunc ab lithuanis istud optantis sibi præfecerunt. Et duobus super remanentibus alterū Poloni in regem cum quadam animorum infensione & controuersia eligere adnitebantur. Communitas nobiliū, familiaq; Rosarum & urbs Graccouieñ cū alijs ciuitatibus regni, Ioannem Albertū tanq̄ maiorem natu regnare uoluerunt. In contrarium Sbigneo de Olesznicza Archipresule Gnezneñ, ducibus Mazouiæ Conrado & Ianussio, Raphaele Iaroslawski Marsalco regni, & omnibus de armis bipenniū. Cæterisq; ei assistentibus adnitente, & Sigismundum minorem natu deligere & erigere seu sicut communitas cum sibi adherentibus rebatur electionē regina in eundem Ianussium ducem Mazouiæ, qui personaliter cum eodem Archiepiscopo campestraliter post uillam anteurbij Pyotrkouieñ per omne tempus electionis egit, transferre conante. Donec dux Ioannes Albertus hac campestrali statione Archiepiscopi & ducis Mazouiæ prouocatus, iuuamine genitricis suæ Elizabeth reginæ Poloniæ Ad Illustrissimum & Reuerendissimū dominum Fredericum electum & confirmatum Graccouieñ germanum suum in curia paterna atq; regia cum auctoritate presidentiæ, tanq̄ sub illa Archiepiscopi in campo statione usurpari simulata, ac ad alios prelatos & proceres in locis consuetis residentiarum anteurbij illius electionem representantes armato milite in Pyotrkow misso, electioni suæ renitentes, & spolia parti eius inferentes cōpescuit. Die itaq; Lunæ 17 mensis Augusti, luna applicante ad ascendens radicis eius. Ioannes Albertus in Pyotrkow rex poloniæ proclamatus & publicatus est.

Conuentus p rege eligendo.

Partes Ioānis Alberti.

Partes Sigismundi.

Ioãnes Albertus rex eligitur

et publicatus est, Ioãneq; de Tarnow filio Palatini Graccouieñ ad electũ ducẽ Albertũ uelocissime in Graccouiã aduolante, & electionẽ publicante. Te deũ laudamus in crastino electionis Graccouiæ (mirũ inmodũ omnibus gratulantibus & gaudentibus) ignes multis locantibus, uasa quoq; uini & ceruisiæ exponentibus decantatum est. Coronatio tandem eius in regem Poloniæ dominica in crastino Mauricij, quæ fuit 23 Septembris celebrata. Coronatus autem & inunctus est per Sbigneum Gnezneñ Archiepiscopum, debilem & hydropicum, assistentibus ei prędicto Frederico electo Graccouieñ confirmato, Petro Mosczynski Cuiauieñ, Vriele de Gorka Posnanieñ Episcopis, cæterisq; Pontificibus & prælatis, Regina quoq; Elizabeth genitrice ipsius inspectante, ac multitudine copiosa. Sbigneo Archiepiscopo Gnezneñ Marsalco regni Iarosslawski, alijsq; eius coronationem dedignantibus, de post breui mortuis. Et quom anno sequenti rex Ioannes Albertus in Polonia esset, insignes legati imperatoris Thurcarum pro treugis etiam ad uitam utriusq; & imperatoris & regis constituendis & dominij Venetorum ad eum uenerunt. Retentis autem secum in Posnania legatis Thurci de pactis induciarum tractantibus, Marcum Dandalum doctorem utriusq; iuris & principalem Oratorem cum collega ipsius Paulo Capello, & reliquis Venetis gratulatum iri de Venetijs missis de sublimatione Ioannis Alberti in regem Poloniæ Graccouiam ire iussit. Qui die Iouis secunda Maij Graccouiam ingressi, & in circulo apud Nikel Karle hospicio honorifice suscepti & optime tractati uotorumq; suorum compotes facti, die Lunæ, tredecima mensis Maij recesserunt. Anno autem domini 1494 die Iouis, decima septima mensis Aprilis, conuenerunt in Leuczouia germani, Wladislaus Hungariæ & Bohemiæ, Ioannesq; Albertus Poloniæ reges, dux Sigismundus & Fredericus Archiepiscopus Gnezneñ, Episcopusq; Graccouieñ & Cardinalis pronunciatus. Item Fredericus Marchio Brandenburgeñ regum sororius, cum magnificis & consiliarijs regnorum Hungariæ atq; Poloniæ, multisq; ac uarijs interpositis tractatibus super regnorum unione super bello in Thurcas Et uindicanda patrui truculenta nece, qui pro regni Hungariæ defensione ut suo iam ante loco dictũ est, cõtra immanissimũ Turcarũ imperatorem strenue pugnãdo interijt. & extirpatione Valachi. Irritatis & omnibus articulis fere conclusis reiectis, uacui ad propria discesserunt. Vacui tamẽ animi regij haud fuerant, quod in proposita capitis immediate sequentis expeditione declaratur, sed ut deliberationes regum Thurcã latuissent irritationes eius modi consulto erãt publicatæ. Anno præfato die Martis, tertia mensis Iunij, notabilis legatus imperatoris Thurcarum. 12. camelos habens, Graccouiam aduenit, in domo ducum Mazouiæ in acie circuli Graccouieñ hospicio exceptus. Preparabantq; & quasi singulis diebus thurci in circulo Graccouieñ sub pretorio fimum & pabula camelorum desiccabant. Astruebant tunc memores & seniores, eum fore annũ quadragesimũ, quem diuus Ioannes Capistranus prædicando Graccouiæ, pphetice dixerat. Veniet thurcus huc, & equos suos in circulo Graccouieñ locabit, si correctio morum & uitæ in uobis non aderit. Vtq; narrato res affirmabãt, tametsi de Thurcarũ imperatore nõ fuit uerificatũ, in nuncio tamen eius

Mox coronat. — Coronatio Alberti regis

Legati Venetorum.

Legati Thurcarum.

1494

Regum ac principum in Leuczouiam conuentus.

Legatus Thurci Graccouiam venit.

Capistrani vaticinium.

tamē eius sub conditione expressa uerissime impletum fuit. Terribile quoq; dictu, horribilis plaga eo tempore accidit. Nam die solis, 29 mensis Iunij, quæ fuit apostolorum Petri & Pauli, in nocte sequēti, maximus ignis a pistoribus circa nouam portam exortus, omnes structuras iuxta murū & in medijs plateis, preter circulū usq; ad plateam sutorū conflagrauit & consumpsit. Cecideruntq; portæ sancti Nicolai, sancti Floriani, Slawkouieñ. Ecclesia sancti Marci & clipei eius cum toto monasterio ceciderunt, turres ciuitatis in prædicto circuitu, & turris ecclesiæ sancti Stephani cū campanis & domo pastorali exustæ sunt. Iudei post sanctum Stephanū commorantes uehementer arserunt, & immisericorditer per stipendiarios, quorum magna copia illis diebus Graccouiæ aderat, direpti sunt. Nosq; in domo aciali Turzonis plateæ sancti Stephani arsimus. Hec cum uidissent thurci, omnia sua in camelos ac equos imposita ligarunt, parati de ciuitate egredi. Sic & Cardinalis Fridericus quæ sua fuere, in currus cuncta imponere iussit. Et si incendium Episcopali curiæ appropinquaret, e Graccouia excedere disposuerat. Continuata est hæc plaga incendij, a prima hora noctis usq; post ortum solis. Legati quoq; Thurcarum extūc quarta die, cum licentia Alberti regis, die Iouis tertia die mensis Iulij de Graccouia abscesserunt. Ad instantiam autem ciuium Graccouiensium, tanq̄ propter ipsos huiuscemodi plaga conflagratiōis euenisset. Rex Albertus iudeos de Graccouia in Kazimiriam sub murum, iuxta ecclesiam sancti Laurentij, ubi cellæ pro collegio & lectorijs per Kazimirum secundū regem Poloniæ extructæ fuerant, ubi in hanc diē morātur, transtulit.

Iudei Graccouia expulsi.

CAPVT LXXV.

ANno domini 1497 his calamitatibus, grandius malum successit, nam rex Albertus a Valacho magnanimæ suæ uoluntatis effectum prosecuturus perinde atq; Leuczouiæ sic uti supra scripseram cum fratribus constituit ulturus patrui per Turcas in Warna occisi interitum, castra Turci in Walachia occupata expugnaturus, bellum ingens atq; idem periculosum uersus eadem castra per Thurcas in Walachia occupata concepit. Quo uniuersam Poloniam, Russiam, Mazouiam, Ioannemq; de Tiffen Magistrum Prussiæ, reliquas terras, imprimis uero Illustrissimum principem dominum Alexandrum magnum ducem Lithuaniæ germanum suum, qui cum uniuersis magniducatus Lithuaniæ proceribus in auxilium fraternum per campos inferioris superiorisq; Podoliæ processit, & circa Braczlaw fraternum expectando auisamentum substitit, in arma concitauit, præterea mercenarium militem equestris, pedestrisq; ordinis, immodicum his iunxit, atq; instructum exercitum ad dies Iunij apud Leopolim recensuit. Quo reuiso ordinatoq;, die 26 Iunij, feria secunda post diui Ioannis baptistæ diē, cum toto exercitu, & Sigismundo fratre, a Leopoli soluit, iterq; in Valachiam non sine malo omine dirigens. Hæc inter prodigia infœlicis expeditionis numeranda, precessere, boues ducenti post exercitum pulsi, Leopolim uersus turbinis uehementis impetu dispersi sisti nō potuerūt, sed partim in ipso suburbio fossatis se immitentes, partim in campos & alia loca delapsi uix sed non integro numero fuere recollecti. Rege ipso fluuium, exiguo al

H ueo dilabentem,

Omina infoeli cis belli.

neo dilabentem, transeunte, dextralis equus candidissimus regiq; charus cor
ruit, & erat submersus. Praeterea quidam Sropski genere nobilis, alioqui pau
ci sensus, Leopoli iteratis uicibus, nostros succubituros non sine terrore excla
mabat. Fulmẽ itẽ castris dilapsum, nobilẽ unũ, et equos duodecim interemit,
Sacerdote apud regem diuina celebrante, hostia finibus manipularis a sini/
stra pendentis, quod rex ipse uidit, e sacro altaris ac ministerij loco detracta
seu casu quodam, seu improuidentia celebrantis excidit, in terramq; est pro/
lapsa, quae per ministrantem Capellanum, rege cũ ad miratione hostiam de/
monstrante, una & per ipsum celebrantem fuit recollecta. His terrorem incu
tientibus, nihilominus a sceleribus nihil temperatũ, exercitus permissis mu/
lieribus refertus, feruntur q; ipsi Primores & Duces, nocturna libidine non sa
ciati, clara luce publicis balneis, & tina, inter amplexus mulierum uoluptati
bus indulsisse. Quumq; in expeditione ipsa procederent quis post solutã Leu
czouieñ conuẽtionem Albertus rex per insignes suos oratores & magnae au

Legati īsignes in Valachiam missi.

ctoritatis ac prudentiae Consiliarios scilicet Creslaum de Curoswanky Deca
num Graccouieñ & regni Poloniae Cancellariũ, iam uero per ipsum regem
ad ecclesiam Wladislauieñ per mortem petri Moszinski de Bnyn uacantem
pronunctiatum eligendum, & per Podlowski de przytyk Castellanum Ra/
domieñ cum eodem Cancellario una legatos Stephanum alias Chari Bo/
gdan Woieuodam Walachiae de illarum secretarum ac earum cõtra Thur
cas fraternarum regiarum deliberationum Leuczouieñ, quae consulto tanq̃
irritatae fuere auisatum facit & hortatus est ad assistendum ipsi regi, & in suo
sanctissimo proposito auxilium ferendum, quod ipse Stephanus data fide &
manu repromisit, non tamẽ prius illud laturus ne per Thurcas praeuentus es
set, donec uideret regem uel apud castra Kyliani & Byalogrod uel in Danu/
bio cum exercitibus constitui, cuius tamen profectionem in terra sua impedi
re noller, quin etiam aeque permitteret commeatũ libere ministrari. Cumq;
Rex terras Russiae ingrederetur Creslaus Rozensis nuper nominatus iã ue/
ro Electus Wladislauieñ & regni Poloniae Cancellarius senator atq; zelator
regni uigilantissimus & rerum peritus, ut audiuit Stephanum Woieuodam
in perfidiam uersum, a uotis promissis discessisse, & Hungaros male conten/
tos esse de rege suo, qui eis inconsultis Leuczouiae fratri Alberto regi annuit,
in castra Thurci Valachiae occupata expeditionem faciendum, timore per/
culsus ne Stephanus per Hungaros zelo inuidiae concitatos, persuasus Thur
cas & Thartaros auisatos efficeret & in regem conuerteret, subito cucurrit
ex aedibus suis, & regem expeditionem cõtinuantem in Przemislieñ oppido
adijt, orat & obtestatus erat ut ab expeditione desisteret, sed eam ad loca so/
litudinũ per Thartaros uastari solita conuerteret munienda, quae Creslai ad/
hortatio per regem abiecta fuit ut cum despectu quodam eum a se rex licen
tiaret, ad aedesq; suas Episcopales redire iuberet, qui potius domi oraret,
aut quae suae Episcopalis sunt professionis ageret Rex uero, quod sibi innatũ
ac proprium est, armis & bello insisteret. Sicquoq; Albertus rex nõ ignorans
Woieuode illius dolos Mathiam de Loncza Episcopũ Camieneceñ ad Wo
ieuodam premissum exploratum dirigit an in proposito assistentiae perseue
raret, quod Woieuoda

raret, quod Woieuoda coram ipso oratore Episcopo confirmauit. Tamen cũ rex terre Valachiæ appropinquaret, Woieuoda per Thurcas Moldauos & Siculos atq; Transiluanos qui uotis fortasse quorundam dominorum Hungariæ quibus secrete Leuczouieñ deliberationes non erant credite, concitatus, sententiam mutauit, & nõ solum commeatum exercitui regio recusauit, uerum etiam pro uoluntate assistentium sibi Thurcarũ hostem se regi eius terram ingredienti nunctiauit, sollicitatusq; per frequentes regis nunctios ut ad se rediret, promissorumq; firmus esset obseruator, conuerti ad prima promissa noluit, quamobrem tela regia quæ rex non in eum sed in Turcas acuerat, in se conuertit, Et cum hæc insperata eueniret mutatio, nec minus populus regius uoluptati illius deditus fortunam & propiciationem non mereretur diuinam, timore non uulgari erant concussi poloni, ut plerumq; a paucis hostibus infidelibus & scismaticis aut fugarentur aut trucidarẽtur, secundum illud Deutronomi 32 & psalmi ultimi sabbati quomõ psequebatur unus Mille, & duo fugarũt decemmillia. Nõne ideo qa deus suus uendidit eos, & dñs conclusit illos. Ipseq; Stephanus Woieuoda nonnullos dira morte perimebat, ut tandem clamarẽt ad regem Poloni quo illos in domos redire permitteret. Nanq; absq; licentia regis iure regni Poloniæ uetante, sub amissione capitis & bonorum omnium mobilium, non liceret illis a rege & exercitu discedere, neq; facultas reditui patuit propter loca ubiq; per hostes occlusa, quæ rex terram Valachiæ ingrediendo non muniuit, fidei per Woieuodam promisse fidens, unde cũ rebus nullibi digno marte prosecutis neq; redire honestũ, neq; castra Thurci Walachis ipsis Turcis Moldauis, Besserabis, Siculis & Transsiluanis obstantibus accedere tutũ aut possibile esset. Nihilominus Albertus rex dolis Valachi impeditus ut aliquid egisse uideatur decreuit Castrũ Szoczaua (sedes ubi Woieuode esset) aggredieñ, quod exercitibus admotis oppugnabat, bombardisq; quaciendum mandauit. Interea Wladislai regis Hungariæ suorumq; de hungariæ regno Prelatorum ac Baronum nomine certi oratores Hungari ad exercitum regis sed tanq̃ in fauorem Voieuode ne desperatus se Thurcis dedat, missi, regem Albertum a prosecutione belli consilijs & rationibus inductis, q̃ se male crediderit Woieuode fidei, quam neq; Christo neq; hominibus seruaret, solantur, & mitem in Voieuodam eius animum reddunt. Interea rex Albertus ægro ac male se in corpore habere cepit, tantamq; pro Valachi dolis & occultis Hungarorũ maleuolentijs molestiam concepit, ut breui posthac uiueret & eam mortis futurę sed proxime occasionem sibi insumeret, Vnde etiã confestim euentus istos per celeres nũctios Magnoduci Lithuaniæ per Podoliam in auxilium regis uenturo notificat, hortaturq; fraterne, ut Magnus dux attentis his quæ regẽ permouent & presertim legatione ipsa hungarorum, ab ulteriori supersederet itione, qui tamen ut in sua uidebis historia locum Braczlauieñ muniuit. Rex aũt illa Hungarorũ suasione preualente fœdus cũ Voieuoda Stephano pepigit, ad reditũq; gentes conuertit. quæ cum redirent obstante regis ægritudine, quæ etiam Ducem Sigismundum eius germanum secum in exercitu agentem atq; optimates quosq; polonos & ipsos belli duces nimium in animis eorũ consternatos

Legati Hungariæ regis.

Fœdus cum Valacho.

H 2

mis eorum cõsternatos effecerat, omnia negligenter erant custodita, ibantq; maiores Poloni cum egrotante rege per siluam Bukouyna primi quos subsecuti minores, terrarũ scilicet Gracco. proceres tanq̃ armatiores postrema regis tutati. Prima Lucæ 26 Octobris quæ fuit feria quinta ante Simonis & Iudæ, a Thurcis & Valachis alijsq;, quorũ supra meminerim, per Woieuodam tanq̃ fidefragum ictum fœdus minime obseruantem clam sumministratis in eadem silua per suffragia nemoralium impedimentorum aggressi, percussi, fusiq; erant, inter quos plures de domo bipennium corruerunt, precipue Nicolaus Palatinus Russiæ, & Gabriel heres in Morauicze ambo de Thãczin qui perierũt, Ioannes Sbignei de eodem Thanczin Succamerarij Graccouień & Capitanei Marieburgeñ filius, qui Thurciam adductus erat postea per fugam liberatus. Interea etiam Cruciferorum de Prussia ab ordine & Ducũ Mazouiæ & terris illorum milites sub certo numero pro iure generalis expeditionis regni Poloniæ missi regios sequuntur sed nõ adeunt exercitus, quos cum presciret Voieuoda ueluti ultime sorti relictos, seorsum sczt ex eadem causa insecutorum exercituum profectos seu potius diuisos, per Thurcas procurat cladibus affici crudelibus, ex quibus qui nõ erant occisi Thurciam sunt abacti. Sic quoq; in nemore Bukouyna cũ hac minoris Poloniæ nobilissima gente infeliciter actum, quæ dum terga egrotantis domini, suis uita & sanguine tutaretur pro felici regis reditu, misere perijt, quorum uiuentes aut Thurciam aut Thartariam, aut in alias barbarorũ infideliumq; freti pontici Asiæ Scithiæq; regiones sunt deducti. Exercitus autem regius quem Dux Sigismũdus fraterne condolens ægritudini uehementer, ac maiores regni de maioribus Polonis constituerant regem maleualentẽ ductabat, licet ab ijsdem Voieuode fraudibus immunis non fuerit, quippe qui undiq; lacesseretur per Turcas & Valachos eorundem ductores, ac ueluti per canes ex foraminibus sic per istos ex lucis tenebrosis prosilientes. Tamẽ per dies plures nemoralibus & tanq̃ inuijs locis, ut magnis exercitibus cõmune est, iens, integer ab agro Valachico ad terras Russiæ regias fœliciter ac uictoriose redijt. Tantumq; ipsa expeditio lucri monumẽtiq; euiterni polonis & suo regi prebuit, ut communi laudo statuerint nunq̃ regibus suis permittendum expeditiones facere generales, sczt proceres regni nunq̃ generaliter ad arma mouendos contra infideles Turcas aut Thartaros nisi primum consulta apostolica sede, sed & alijs regnis & regibus Christianis ad expeditiõem ipsam accedentibus, Mæror quoq; summus hoc improspere expeditionis casu hoc regnum implet ꝓ communi fratrum regnicolarum casu, qui ab inconsulta & paucis communicata expeditione euenerat, procq; amissa existimatione quia Turcæ & Thartari nihil plus q̃ generalem Polonorum timuere expeditionem. Summa uero culparum omniũ reiciebatur in Philippum Callimachum Italum florentinum, qui cum Alberti regis in paterna educatione nutriti perceptor esset uir doctrinæ summæ, & humanarum non uulgaris professor litterarum cecu lus & uafer, eiusdem rex consilia senatorum omnium regni consilijs preposuit, quæ imitatus fraternas consultationes (Philippo animum regium in eam expeditionem contra omniũ consiliariorum uota dirigente) celebrauit, quæ talem habuere

Clades Polonorum.

Philippus Callimachus preceptor Alberti regis.

talem habuere exitum, ut breui Rex uitam cum morte & summam regni existimationem tanq̃ perpetuam gloriam infidelibus semper terribilem cũ summa publici status iactura permutaret. Insuper afflictis addita est afflictio. Nam sequenti anno in principio Maij, Turci, Thartari, & Valachi iuncti, Russiam irrumpentes, plurimam stragem in hominibus crudeliter fecerunt, iacebant passim in uijs & campis occisi. Omnia oppida sub montibus & in medio circa Leopolim & Przemisliam, usq; ad oppidum Canczugam incenderunt, uastarunt, & diruerunt. Et tempore modico commorati, cũ maxima præda salui discesserunt. Hæc nouitas quom die Mercurij sedecima Maij Graccouiam esset delata, nõ parum omnem statum terruit, etiã nõnullos fugæ accinxisset, nisi uel timor, uel spes a rege prohibuisset. Extũc Graccouieñ fossata uersus campestria & Cleparz expurgari cœperunt. Et iacto fundamento ad propugnaculum extruendũ ante portã sancti Floriani (quod proximis annis magnis impensis finierũt) oppidũ Cleparz in magna sui parte, quæ fluuio Rudawka superimminebat demoliti sunt, deiecerunt atq; diminuerunt, turres quoq; muri Graccouiẽsis uersus Cleparz, quas post exustionem muro in altũ erigere cœperant, complebant & edificarunt. Cœpit deinde rex Albertus querere modos resistendi hosti, auxiliaq; a Wladislao rege Hungariæ & Bohemiæ, germano suo atq; ab ipsis Hungaris expetere. Et ueniente legato eorum Episcopo Vesperimeñ Graccouiam, prima Iulij anno præfato 1498, concordiam inter Hungaros & Polonos ad opponendum communi marte se hostibus concluserunt, & Te deum laudamus, die Iouis, quæ fuit duodecima Iulij decantauerunt. Sed talis concordia, nil iuuamenti attulit, Thartari nanq; Russiam in fine Iulij inuadentes, longe lateq; grassati, cum præda ad propria remearunt. Contra quos rex Albertus, regnicolarum exercitu collecto, de Graccouia die Martis, septima mensis Augusti exiuit, sed cognita hostiũ fuga circa Sandomiriam uillis multis destructis, exercitum ad sua abire permisit. Post thartaros, Thurci circa diem sanctæ Catharinæ sub montana Russiæ eodem anno circa Sambor & Halicz deuastauerunt, neq; aliquo certamine lacessiti. Verum uel deo, uel eorum infortunio sic cogente, frigoribus aerisq; intemperie inedia atq; niuibus, supra q̃ quadraginta milia equorum hominumq; periere, reliqui tamen, quorum ultra uiginti milia dicuntur fuisse, salui post damna illata recesserũt. Sed per Valachos percussi erant. Alium itaq; modũ pacis nanciscẽdæ aggressi, quoniam absq; Valachis, exteras ac barbaras nationes ad inuadendum regnum excitãtibus pax non fieret, persuasi & uocati Graccouiæ conuenerunt Episcopus Varadieñ nomine Hungarorum, Oratores Stephani Palatini Valachiæ, Oratores Alexandri magni ducis & Lithuanorũ, & Poloni. Hi omnes post longas moras & consilia, anno domini 1499, die Veneris, decimanona Aprilis sibiinuicem mutuam assistentiam & auxilia contra thurcas & thartaros iurarunt. Episcopo autem Varadieñ de Graccouia. 22. Aprilis quæ fuit feria secunda ante Adalberti recedente, legati ducis Iwan Moskouiæ in crastino, & fuit dies sancti Adalberti aduenerunt. Et hi similiter de pace requisiti tractauerunt & promiserunt.

Thurcarum Thartarorũq; incursio.

Fœdus cum Hungaris. 1498

Thartarorum incursio.

Thurcorum inuasio.

Thurcarum incursio.

Pacis studium

CAPVT LXXVI.

1500

Oratores Baisseti imperatoris.

Cometes.

Nno autem domini 1500 die Martis, 25 Februarij quae fuit dies sancti Mathiae apostoli in anno bissextili. Oratores imperatoris thurcorum Baisseti Graccouiam aduenerunt, & anteq̄ inducias pacis cum rege Alberto firmarent, Kurzanoga habitaculum & specula regia castri Graccouiensis, in praesentia eorum die Veneris, decima Aprilis, & fuit feria sexta ante Ramispalmarum exusta est. Deinceps Cometes dominus astone, flagellum irae dei, feria quarta 20 Maij, in parte Septemtrionis sub signo Capricorni apparuit, & notatus est supra Lithuaniam, Russiam & minorem Poloniam girans. Et eo disparente in diebus Penthecostes, alias circa octauam diem Iunij, statim thartari regnum Poloniae intrauerūt, & circa Lublin, Thurobin, Belsz, Krasnystaw, & alia loca eis propinqua depopulando uastauerunt. Eodem tempore Iwan dux Moskouiae, altera uice Lithuaniam ingressus, circa Smolensko uastauit, & eam, non habito respectu pactorum foederū & affinitatis (quia ipse fuit socer & dux Alexander gener) attriuit. Rex Albertus aduersus thartaros die Veneris, decimanona Iunij, ante uigesimamprimam horam egrediens, nihil memorabile effecit. Et ad matrem die Mercurij, 22 Iulij in die Mariae Magdalenae redijt. Ad quem legatus Alexandri papae sexti Caspar Episcopus Calliēsis (homo callidus & facundus) aduenit. Et iubileum cum cruciata contra paganos, die dominica quae fuit 30 Augusti, Graccouiae de ecclesia sanctae Mariae in circulo processionatim in ecclesiam Cathedralem incedendo rege Alberto sequente, publicauit, Et mox thartari iterum irruerunt, & terribiliter Russiam, Lithuaniam Sandomiriam, & Lublineñ terras Vrzadow, Lanczhut, Lasensko, Crasnystaw, Zauichost, circa Oppatow, circa Lublin, in Brzesko Lithuaniae & uicinijs eorum subito insperatoq; cursu uastauerunt. Magnaq; praeda abacta, & nobilibus terrarum adeo celeriter ad arma consurgere non ualentibus, libere abscesserunt. Qui autem transitum thartarorum opposuerant & obsiderant, domini Petrus Myskowski palatinus Lancicieñ, & Capitaneus Leopolieñ, Nicolaus Kamienieczki palatinus Sandomirieñ & Capitaneus Graccouieñ, & caeteri nobiles, q̄uis non pauci fuissent, in thartaros non insiluerūt, quia thartari illos multitudine superarunt. Rex autem Albertus die Lunae, quartadecima mensis Septembris, & fuit exaltationis sanctae Crucis, contra eosdem thartaros de Graccouia circa horam quindecimam cum quibusdam cruce signatis exeundo, eadem sorte qua prius, nihil defense adducens redijt. Verum cruce signati, inter quos plures religiosi & monachi fuerunt, post discessum regis de Graccouia, Iudeos in Kazimiria per uiolentiam effracta porta Kazimiriae Glinyana, caeterisq; portis & hostijs hebreorū, die Mercurij, sedecima Septembris tumultuose spoliauerunt. Et ex eis de utroq; sexu prope uiginti occiderunt. Et Graccouiam clausis portis ingredi prohibiti, per uallum ad campestria iuxta Cleparz progredientes, legatis thurci in domo Pileczki supra murum hospitatis, manibus & armis tensis minitarunt, & die tertia regem uersus Russiam insequuti sunt. Anno domini 1501 rex Albertus in Marcio, ex conuentione Piotrkouieñ in Graccouiam diuertens, Heliā

Thartari Polonia depopulati

Moskus Lithuaniā uastauit.

Legatus summi Pontificis.

Thartarorum incursio.

Cruce signati Iudeos inuadunt.

Iudeorum exclusio.

1501

Valachū (ut fertur

Valachum(ut fertur heredem Valachiæ)propter uiolatas litteras suas,de consilio consiliariorum suorum in Czchow in præsentia nunctiorum Stephani Voieuodæ Valachiæ decollari iussit. Fuit autem Helias filius olim Petri competitoris Stephani in principatu Valachiæ. Post festa paschæ ãno præmisso 1501 die Martis uigesima Aprilis, quæ fuit feria tertia post conductũ paschæ,rex Albertus Graccouiam relinquens,in Prussiam perrexit & in oppido Thorun splendide extructo,apoplexia die Iouis, decimaseptima Iunij, & fuit octaua corporis Christi, & tertia dies post Viti, hora quartadecima occubuit.Hoc fato tantus rex immatura morte non sine suorum mœrore absumptus est. Cui magnanimitas,fides,dexteritas,consilium,prudentia, & in rebus gerendis,industria nunq̃ defuere,sed fortuna quæ non ex æquo sedes suas apud homines locauit plerunq; illius rebus contraria fuit, hincq; factum est, ut quum in omni reip.euentu sapienter citoq; consuleret, iniqua fortuna omne consilium euerteret.Alberti autem mors uti Sarmatis luctum,ita plerisq; exteris nationibus,quibus tanti regis in gerendis rebus industria suspecta esset,letitiã attulit,tanto maiorem,quo magis insperata mors omnia consilia interciperet,potuisset hic princeps, si fortunã cum cæteris animi dotibus habuisset, omnium maiorum uirtutem adæquare. Albertus quoq; prudentia & audatia nulli ducum secuudus fuit,ut etiam summis se periculis nõ subtraheret. Sed quũ ad maximas iam res aspiraret,iniquo fato sublatus est. Signa mortem eius portendentia,fuerat Cometes predictus Septem.Kurzanoga regia habitatio exusta,& globus turris prætorij Gracco.supremus uento abruptus,ac die Mercurij.20.Februarij,quæ fuit dies Fabiani & Sebastiani martyris in nocte sequenti deiectus.Præcedenti siquidem æstate hũc globum faber lignarius nouiter posuerat,& omniquaq; firmauerat, ut humana estimatione hunc cadere non fuit possibile,& postq̃ cecidit casum capitis regni & ciuitatis Graccouiensis signare.Exiueram ad eum de Graccouia tanq̃ medicus, post uesperas eiusdem octauæ corporis Christi, & die mortis suæ. Et circa tabernam in Prandnik,curru in limum & profundũ lutum deuexo, q̃uis octo equis Podwodorum seu conductorum extraheretur,incassum laborando,penitus extrahi non potuit. Equis ergo ad postrema currus aredatis & ligatis,nobis prius ad ripas exilientibus,uix & ægre retrorsum,Graccouiam uersus extractus est,quod fuit omen mali, & ad Graccouiam inconsolate redeundi. Et adhuc nobis in Piotrkow uenientibus, obtentoq; subuectigali & poduodis atq; discessum parantibus,oppidani insurrexerunt(quoniam regem Albertum uita functum intellexerant)& aulicos regis gladijs,fustibus, & lignis grosse sectis persequuti,occidere conabantur. Qui fuga sese saluarunt,& in hospicio apud Adam Scribam oppidi clauserunt. Tarde igitur egressi & molestias plures admodum & frustra passi,in Graccouiam reuersi sumus.Funus autem regis Alberti,post hoc Graccouiam die Lunæ uigesima sexta Iulij, quæ fuit dies sanctæ Annæ post meridiem adductum est, & hora uigesima,cum decentia & honore regio, in sacello sancti Ioannis euãgelistæ, ecclesiæ Cathedralis Craccouieñ ad dextram chori sitam,sepulturæ traditũ est. Cuius sacelli alteram partem, regina Elizabeth pariete facto diremit &

Heliæ Valachi occisio.

1501

Alberti regis obitus.

Signa mortem præcedentia.

Omen malum

Sepultura Alberti.

seclusit. Et tam sarcophagum q̃ ipsum sacellum, proprijs impensis, prout matrem decet, adornauit, duosq; lectores missarum pro anima defuncti in perpetuum fundauit. Post huiuscemodi quoq; sepulturam, Fridericus Cardinalis, Primas Gneznen̄ & Episcopus Graccouien̄, quosdam spirituales aulicos mancipauit, turbauit, & cum sua societate tanq̃ reos & thesaurorum ablatores, in carcere, reliquos in feraculis reclusit. Qui excusatione adhibita, liberati sunt. Fuit autem Ioannes Albertus rex Poloniæ proceræ staturæ, oculorũ rubicundorum & faciei, cum quadam morpheatione & exituris Robustus, ossosus, & audax, secundum pectus, manus, & pedes, pilosus, secundum caput paucis, raris & nigris crinibus respersus. Fuit prudentia atq; solertia præditus, lingua expeditus, sermone latino tanq̃ alter Rhetor (ultra Polonicum & Theutonicum) ornatissime & sufficienter imbutus. Historias legebat, & disputationes Doctorum amabat. In incessu maturus, & in incedendo (ut sæpe) cultro ad latus suum accincto progrediens, uoluptatibus & libidini tanq̃ homo martialis indulgebat. Et quom multa pertinentissime & prudenter, consultando atq; respondendo disserebat, in hoc defectuosus diminutus, & sine laude fuit, q; bene tractata & dicta non exequebatur, nec effectui demandabat. In obeundis bellis infortunatus, In edificando negligens ac nullus, & regnicolis ultimatim propter cladẽ Valachiæ per eos perpessam inuisus. Regnauit supra Polonos. 8. ãnis, octoq; mẽsibus & uigintiquatuor diebus. Vixit annis quadraginta uno, mensibus quinq; & uiginti uno diebus.

Staturę ac vitę suę descriptio.

Morum qualitas.

CAPVT LXXVII

ANno domini 1493 per omnes dies usuales Ianuarij, usq; ad medium Februarij, adeo calidi dies fuerunt, ut gemmæ & pullulationes in hoc regno Poloniæ turgerent & uiderentur. Puluis e terra uelut in æstate surgebat & spargebatur. Aues nidificabant & fœturam nouam educabant. Verum post medium quadragesimæ, intantum frigus duabus hebdomadis fuit intensum, q; omnia arefacta & destructa fuerunt. Eodem anno die Lunæ, 26 Augusti. Fridericus imperator Romanorum, postq; in imperio a sua coronatione, per Nicolaum quintũ regnauit fere quadraginta uno annis Vienne mortuus est, ibidem tumulatus. Huic crus & pedem chirurgici in senio resecuerũt & absciderũt, quia aliter in uita ipsum conseruare non potuerant, pauco tamen postea tempore superuixit. Eodem anno circa sedecimam Septembris, Thurci per Croaciam diffusi, ipsam uastauerunt, & prædam abegerunt. Anno quo supra 1493, die Veneris. 29. Septembris Fridericus Kazimiri tertij regis Poloniæ natus. Ad promotionem Wladislai Hungariæ & Bohemiæ, atq; Ioãnis Alberti Poloniæ regũ, Romæ per Alexandrũ Borgia papam sextũ Cardinalis pronunciatus est. In cuius honorem Te deum laudamus Graccouiæ uigesima quarta Octobris decantatum est. Attamen capellum summus Pontifex ei non misit, usq; anno domini 1495. Quem tali anno die Lunæ, uigesima Aprilis, quæ fuit feria secunda paschæ suscepit. Primam autem missam cecinit, anno domini 1493 in die natiuitatis christi in portico laterali hostij ad meridiem, quoniam propter iubileum per Alexandrum papam sextum, omnibus huiusmodi solennitatem diuinorum præsentijs suis

Temporis qualitas prę̃ter cõmunẽ cursum.

1493 Friderici Romanorũ imperatoris mors.

1493

Fridericus Kazimiri filius Cardinalis pnunciatus.

1493

præsentijs suis decorantibus a culpa & pœna concessum. In ecclesia Cathedrali Graccouien, & per omnes areas iuxta ecclesiam uix homines consistere propter præssuram potuerūt. Rege Alberto in porticu & circa populum compescente, dirigente & ammouente. Morbus Gallicus hoc anno domini 1493 sub oppositione duorū ponderosorū, Saturni & Iouis in partibus medijs inter meridiem & occidentem ubi est dominium Martis scilicet in Mauritania, Cæsarea, Hispania apparuit. Et anno sequenti in Italiam & Franciam uenit. Deinde pedetentim ad orientales processit regiones, apud nos in Graccouia prima mulier hoc morbo infecta, anno 1495, quæ ex peregrinatione de Roma redeundo, præfatum morbum secum Graccouiam attulit. Deinde ex Hungaria eodē anno 1495 & 1496 aduenæ tali morbo infecti adueniebant, & morbus per Graccouiam spargi ac multiplicari cæpit. Merito plaga dei uocitandus, quoniam præuaricatores & homines superflue uiuentes, in libidine, uino, acutis & grossis, deus uindex malorū, hoc morbo tanq̄ singulari plaga puniuit. Et ex aduerso homines sobrie uiuētes, perraro aut nunq̄ hoc morbo laborare comperti sunt. Vnde & moderamen huiusce male Franczose, potior cura inter alias reperitur. Et quum cælestium rimatores Mathematici & prognostici hunc morbum molestissimum a coniunctione Saturni & Iouis, que consequenter fuit in Cancro anno christi 1504 destituendum & finiendū prædixissent, tamen (predictionibus eorum haud uerificatis) usq; in hanc diem, anni 1521, post prædictam coniunctionem debachatur & seuit, q̄uis minus acute & paulo tollerabilius q̄ antea. Vocatur autem hæc labes pro uarietate regionum in quibus accidit uarijs nominibus. Nam Italici malam Franczosam aut morbum gallicum uocitant, quia rege Karolo cum Francis circa annum domini 1494 Italiam ingresso, hæc pernicies in Italia seuire cæpit, & nomen ab euentu eorum accepit. Parisius & in alijs ciuitatibus Galliarum, grossa uariola nūcupatur. In Hispania propinquiori & in Aragonia, morbus sancti Sementi, eo q; malum prædictum inuocatione sancti Sementi, qui in Britannia requiescit, curatur. Cuius sororium ac proximum in morbo gallico mortuum credunt, ultra Hispanias & in Granata morbus curialis (quia curiose ac crapulose uiuentes insequitur) appellatur. Ego uero sub deflorationibus, prout apud Galienum in decem tractatibus et Alsahaphati, prout apud Auicennam in 7 fen quarte, aut sub scabie fæda, hoc perniciosum malum locando curabam, & deo propiciante affatim prosperabar. Anno domini 1494, die Veneris, 27 mensis Iunij, domini Collegiati maioris Collegij artistarum, in platea sanctæ Annæ Graccouiæ, inuenerunt in muro lectorij Socratis thesaurum 2508 aureorum, & tantundem in annulis, unionibus, ac gemmis. Et fuit dies sancti Ladislai regis Hungariæ. Ob hoc præfatam diem sancti Ladislai illa domus festiuat & colit. Quomq; rex Albertus inuentum thesaurum cognouisset, aureos intitulatos Maria regina Hungariæ, a collegiatis redemit & eis monetam medientum largitus est. De quo collegiati bene contenti fuerunt. Fridericus uero Cardinalis ab eisdem gemmas & annulos præciosos tulit quos dilapidauit & distraxit. Et 50 duntaxat marcas monete requisitus pro eis tribuit. De quo male contenti omnes sunt & fuerunt. Anno predicto

die Mercurij

1493 Primordialis morbi Gallici origo atq; incru descencia.

1504

Varie eiusce nuncupatiões ex gentium diuersitate.

1494

1494 Inuētio thesauri in artistarum Collegio.

die Mercurij.22.mensis Octobris. Quædam mulier in nigra uilla ante Graccouiam, monstrum peperit, quod collum & aures leporis habuit, & loco stomachi unum intestinum, oreq; distento spirabat. In antea uero altera mulier in platea sancti spiritus Graccouiæ, puerum mortificatum & serpentem uiuū peperit, qui cauauit, exedit, atq; profunde dorsum infantis corrosit.

Monstri productio.

CAPVT LXXVIII.

IN hoc quoq; anno die Saturni, in uigilia Barholomei apostoli aulici & stipendiarij regiæ maiestatis, circa Visznyewiecz, per Thartaros non pauci, licet in hoc bello thartarico communiter ante uictores, nunc tamen quadam siderum fatorumq; inclementia profligati & occisi sunt. Inter quos Henrzych Kamyenieczki germanus Nicolai palatini & Capitanei Graccouieñ. Et Dzersek nepos Pauli de Glouina Decani Graccouieñ, occisi ceciderunt. Anno domini 1495 die Lunæ.23. Februarij. Ianussius dux Mazouiæ & germanus ducis Conradi, absq; uxore & prole mortuus est. Iccirco rex Albertus Mazouiam, tanq̃ terram feudalem repetiuit & obtinuit, cum ciuitatibus & castris Ploczko, & cæteris quæ ipsius ducis Ianussij fuerunt. Eodem anno post coniunctionem Iulij, diluuium Istulæ, supra, q̃ memoria hominum teneret maximum fuit, priora diluuia aquarum ubertate præcellens. Anno domini 1496 Philippus Callimachus Florentinus, Poeta laureatus, regi Alberto inseruiens, fluxu uentris resolutus, Graccouiæ in kalendis Nouembris quæ est dies Omnium sanctorum de mane occubuit, in ecclesia sactæ Trinitatis Graccouiæ, in sinistra parte introitus chori sub altari sepulturam percepit, tectusq; est urna ærea, erecta in altare, Epitaphio suprapositio. Hic tempore pauli papæ secundi, comprehenso Platina cum reliquis poetis, e Roma in Poloniam fugit. Scripsit carmina elegiaca de amore plura, Item uitam & successus Wladislai regis Poloniæ et Hungariæ in Thracia circa lacum Varneñ, per Thurcas profligati & perempti. Item de Attila, ortuq; & progressu Hungarorum. Item epistolium longum in fauorem & laudem regum Poloniæ ad Innocentium papam octauum nonnullaq; alia opuscula egregia &c. Epitaphiū suprapositum est tale. Hic iacet heu patria procul a regione sepultus. Progenitus Thusco sanguine Calimachus. Quem fatum uarijs aduersum erroribus ægit. Inuictū his tandem constituitq; locis. Illius ut postquam uirtutem regia sensit. Vidit florentem sarmatis ora uirum. Qui memor hospicij tam mitis contulit isti, Consilijs regno cōmoda multa suis. Quod sentit præsens & postera sentiet ætas. Cuius iudicium sanctius esse solet. Plura quoq; aggressum & quedam maiora parantem, Haud opportuno tempore mors rapuit. Anno domini 1497 post principium mēsis Aprilis. Thurci per Croaciam ingressi, Chorintiam & Stiriam deprædati sunt, Et captiuos secum abduxerunt. Et iterum eodem anno circa Ioannis Baptistæ clam ingredientes Thurci, prædam & captiuos quasi sex milia de eisdem Chorintia & Stiria abegerunt. Eodem anno circa festum Ioannis Baptistæ, Ioannes de Tieffen magister Cruciferorum Prussiæ regem Albertū secutus nō adito rege bellicā expeditionem contra infideles obeunte in Leopoli infirmatus, mortuus est. Et ad sepeliendum in Konigsbergk eductus, pugna infideliū

Tharrarorum victoria.

Mors Ianussij ducis Mazouiæ.

Diluuiū Istulæ

1496

Calimachus Poeta laureat⁹ Florentinus mortuus.

Scripta sua.

Epitaphium. Callimachi

1497

Thurci ingressus.

de Tieffen Ioannis magistri Prussiæ obitus.

Christum ... [illegible]

pugna infidelium non gustata neq; uisa. Cui per Cruciferorum uocationem, & Elizabeth reginæ Poloniæ ad regem Albertum promotioně, Fridericus dux Misznensis successit. Anno præfato die Lunæ. 26. mensis Iunij, quæ fuit Ioãnis & Pauli martyrũ, dux Nicolaus Oppolieñ Nissæ ante pretorium plexus & capite truncatus est, quoniam insiluerat primum contra ducem Henricum Gloceñ, deinde in Ioanně Roth Episcopum Wratislauieñ, tandem in Kazimirum ducem Tessineñ & Capitaneum Slesiæ, cum pugione intentione transfodendi eum acurrerat, & sese inter iurgandum & defendendum tenentes, de gradu in terram ceciderunt. Et quum ereptum pugionem dux Nicolaus Oppolieñ sensit, in ecclesiam fugit. De qua etiam præcepto Ioannis prænominati Episcopi Wratislauieñ extractus & reductus, per cõsules Nissenses iudicatus, gladio decapitatus est. Anno prætacto 1497 in æstate & autumno maxima pestis in minori Polonia, in districtu scilicet Graccouieñ & Sandomirieñ uiguit. A Graccouia incipiendo orientalem & septemtrionalě plagam uersus, quæ seuiendo plurimos rapuit & consumpsit mortales. In anno uero præcedẽti uidelicet 1496 in partibus occidentalibus a Graccouia & uersus Slesiam ad Hungariam eadem sorte præssit mortales pestis. In inicioq; hyemis Graccouiam uenit. Et paucis absumptis, intensum gelu superueniẽs & perdurans, pestem diremit, quinimo prohibuit. Ita q; sequenti anno puta 1497 prætermissa Graccouia in uno miliari scilicet a Mogila Crzeslauicze &c. reincepit, & satis acriter ut præmissum est afflixit & continuauit. Preterea eodem anno 1497 in Leopoli feria quinta in uigilia conceptiõis Mariæ, Ioannes Albertus Poloniæ rex ad uniuersitatem Gracco. singularem gerens affectum, cultum diuinum in ecclesia Przemislieñ adaugere uolens, iuspatronatus, Canonicatus, & præbende ecclesiæ Przemislieñ, qui de iure patronatus regis Poloniæ extitit, uniuersitati predictæ pure & donatiõe perpetua irreuocabili motuq; proprio donauit, quam donationě Alexander Poloniæ rex subsequutor approbauit. Et has donationem & approbationem, Mathias Drzeuiczki Episcopus Przemislieñ & regni Poloniæ Vicecancellarius auctoritate ordinaria confirmauit. Litteras desuper nouas dando & cõcedendo. Anno domini 1498 Magister Ioannes Vels de Posnania Licenciatus medicinæ olim præceptor & informator filiorum regis Kazimiri tertij ecclesiæ parrochialis sancti Stephani Graccouiæ rector, diem clausit extremum, die Martis, decimaseptima Aprilis, quæ fuit feria tertia paschæ. Hic coemptis aliquot areis extra urbem Gracco. ad occidentem, amplũ & spaciosum construxit cimiterium, ad sepulturam parrochianorum sancti Stephani, & aliorum quorumcunq; illic sepeliri uolẽtium. Ecclesiam quoq; in eodem cimiterio intra robora muratam, in titulum & uenerationem Petri & Pauli apostolorum erexit. Et lectorem missarum in eadem ordinauit. Et ut in nocte tempore necessitatis ingruentis confessiones in lingua Almanica & Polonica audiret instituit. Ante fores ecclesiæ prefatæ ad partem meridionalem, prout uiuens mandauerat, sepultus est. Anno predicto die Mercurij, tercia mensis Octobris, Illustrissimus dux Sigismũdus de Graccouia in Hũgariã exiuit, & germano suo maiori natu Budæ Wladislao rege Hũgariæ & Bohemiæ commansit.

Nicolai ducis Oppolieñ interitus. Nota 1497

1497 Pestis incrudescentia.

1496

1497 Vniuersitas Graccouieñ iure patronatus donata est.

1498

Cimiteriũ Petri & Pauli apostolorũ vna cum ecclesia erectum.

1498 Sigismundus.

Caput lxxix.

CAPVT LXXIX

Portentũ Graccouię genitum

1499

Nno domini 1499 die Mercurij, quinta mensis Iunij. Natus est uitulus in Kazimiria Graccouiæ inter iudeos, cum duobus capitibus, unum caput antrorsum ut solet naturaliter produci. Aliud in postremo in loco caudæ. Ipsa uero cauda in medio dorsi excreuit, pedes septem in latere dextro habuit, in sinistro nullum. Cætera membra completa fuere in suis locis ad modum duorum gemellorum, complicatorũ ante & post. Expositumq; fuit tentum & inspectum hoc monstrũ, aliquot diebus ante portam Glinyana alias glebeam. Eodẽ anno bella gerentibus summa potentia Thurcis cum Venetis in mari Egeo & Adriatico. Submissi octo milia Thurcorum per latera maris in Guriciam & Feriolam intrauerunt, & iuxta mare & fluuium Mincinum depopulati sunt. Precipue inter Teruisiũ & sanctũ Danielem, usq; ad montana occidentis, receptamq; prædam absq; ulla resistentia abduxerũt. Sed & peregrinos ad iubileum pergentes, aliquos interceperunt, nonnullos uero excruciatos occideruut. Nos quoq; ad iubileum Romam transeuntes, et in proximo existentes, continuimus nos in Villaco in fine dierum Octobris, donec Thurci abscesserunt. Anno domini 1500, Iubileus annus centesimus sub Alexandro papa sexto, toto anno Romæ durauit & peragebatur. Confluebatq; multitudo hominum pro capescendis indulgentijs ex toto orbe christianorum. Eo ipso anno supra solitum regni Poloniæ messis ante festum Ioannis Baptistæ fuit. Fuerunt namq; uer & æstas satis calida. Canicula autem a principio ad Iacobi pluuiosa ac frigida, et reliquũ tempus serenum & calidum fuit. Eodem anno Thurca insulam & ciuitatem Modon, duodecima mensis Augusti obsedit. Expugnauitq; & eam sub Venetis uigesimaquarta eiusdem mensis recepit. Muros demoliendo, omnes mares occidendo, mulieres uero & impuberes abducẽdo. Anno præexpressato, in mense Septembri, multi Moraui & Poloni in Lithuaniam aliarũq; nationũ homines militares in fraternitatem pro Lithuanis contra ducem Moskouiæ ibant ære & auro Alexandri ducis magni Lithuaniæ conducti, quibus miles & Baro Thezaurariusq; magniducatus Lithuaniæ nomine dicti magniducis stipem & litteras Posnaniæ dabat. Namq; gener contra socerum suum, de illatis iniurijs se uindicaturus præsertim q; circa illa tempora idem Moskus de ducatibus Lithuaniæ abstraxerat & sibi appropriauerat septuaginta miliaria in longitudine & tantundem in latitudine. Quomq; conuenissent supremum rectorem exercitus stipendariorum. Rex Ioannem Polak constituit, quia uero stipendarij negligenter cõueniebant, itaq; propter eorum morosum transitum hyeme tum præmente Rex soluendum precepit. Binum itaq; damnum Lithuanis exinde prouenit. Vnum ex hoste duce Iwan Moskouiæ. Alterum ex propriorum stipendariorum depopulatione, & de rapina suorũ de more ipsorum uiuentiũ. Anno prædicto 1500 Illustrissimus dux Sigismundus, Kazimiri tertij regis Poloniæ natus, ducatum Glogouieñ per germanos suos, per reges VVladislaum Hungariæ & Bohemiæ conferentem, per Ioannem Albertum cedentem atq; resignantem obtinuit. Et eodem anno Ioannes Thurzo coadiutor Vratislauiensis factus fuit. Anno domini 1501, die Saturni, nona Ianuarij,

Thurcarũ immanitas.

1500

Insignis Iubileus Romę.

Modon insula a Thurco vastata.

Polonorũ Morauorũ, Lithuanorum in Moskum concors egressus.

Detrimentum Vilneñ.

1500

Sigismundus ducatum Glogouię possidet

Johannes [illegible]

nona Ianuarij, nuncij imperatoris Thurcarum Baisseti de Graccouia discesserunt fere integro anno commorati, & per regem Albertum in Graccouia seruati. Post quorum discessum Oratores Szachmetczar imperatoris Thartarorū Zauolhensiū, tercia die quia undecima Ianuarij superuenerūt, & perpetuā amiciciā, ligam atq; societatem interpositis iuramētis concluserūt, rege Alberto cum suis optimatibus, sic & oratoribus ducis magni Lithuaniæ Alexandri præsentibus, super sacra euangelia deponentibus & iurantibus. Legatis uero Thartarorū Zauolhensium supra frameas iurantibus, ritu eorum & aquam abintionis gladiorum atq; framearum epotantibus, atq; uerba talia adijcientibus. Quicūq; pacta, ligam, & fraternitatem uiolauerit, aut contra eam uiolandam insurrexerit, uel aliquicpiam intentauerit, a frameis incidendus occidendusq; pereat, & tanq̄ aqua defluat atq; euanescat. Misit itaq; rex Albertus Cristopherū Teslik, & Alexander dux magnus Lithuaniæ alterū propriū nunciū, ambos thartarorū sermonē callentes et intelligētes. Qui in mēse Septēbri præfati anni 1501 rege Alberto iam defuncto atq; sepulto, Thartaros Zauolhenses cum imperatore eorum in terras Lithuaniæ prope Kijow induxerunt & locauerunt. Et statim Thartaros Przecopenses (contra hos siquidem adducti fuerunt) occurrentes, & castrametationem prohibentes strauerunt. Sicq; in hyemem plurimā rigidamq; perdurantes in campestribus commanserunt. Anno eodem 1501 Ioannes Roth Episcopus Wratislauień, episcopatum Friderico filio ducis Kazimiri Tessineñ maiori natu tamē minorenni resignauit. Ideo contra eum Capitulū Wratislauień quæstū iri in Budā Wladislao regi per relationem Doctoris Oswaldi Strawbinger, plebani ad sanctā Mariam Magdalenam, & Sigismundi Gussinger Canonicorum Wratislauień misit. Et rex Wladislaus factum non admisit, quinimo prohibuit, prima mēsis Septembris, anno millesimo quingētesimo primo.

Legatio imperatoris Thartarorū ob pacem

Alberti regis legatio rursus. 1501

Duplices thartari pugnam ineunt.

Iohannes roth

Vratislauiensis episcopatus resignatio. 1501

Alexander Rex

CAPVT LXXX.

DVm in conuentionibus particularibus, de substituendo altero rege Poloni tractarent, anteq̄ negotium generale diffiniretur, miserunt, Petro Kmitha de Visnycza regni Poloniæ Marschalco instigante, Petrum Miskowski Palatinū Lanciciēn, cū Nico-

Vladissla9 Hungariæ rex ad regnum Poloniæ postulatur.

cicieñ, cũ Nicolao Wroblowski Canonico Gracco. in Budam ad Wladislaũ Hungariæ & Bohemiæ regem, postulatum ire, ut regnum Poloniæ uacans tanq̃ prior natu acceptare dignaretur. Qui annuit ac suscepit, & ad amicos, litteras gratulatorias præsertim ad Maximilianũ Romanorũ, & ad Ludouicũ Franciæ reges scripsit, q̃ deus optimus maximus, ultra regna Hungariæ et Bohemiæ, ad soliũ paternũ ipsum euexisset. Post quod in conuentione uniuersali Piotrkouieñ, ubi ius mosq; est reges non priuatim in conuenticulis eligendos quæ errores & seditiones plerumq; gignunt ueluti ex illis instigante Marschalco summissis secutæ fuissent, quoniam iam tunc parũ abfuit quin iterum fraternum bellum fuisset excitatum pro regno hoc paterno ac fraterno ac pro magnoducatu Lithuaniæ, ad quod Alexander aspirabat, nisi per Elizabeth reginam genitricem suam fuisset prohibitus, ideoq; cum uniuersi regnicolæ ad quos pertinet deliberarent non solũ pro eligendo rege sed primum de modo utraq; dominia ista ab christifidelibus defendendi, & de eorũdem unionis integratione, sicut tempore aui patrui et patris modernorũ principũ scilicet præmortui Alberti & Alexandri inducta & firmata erant. Cuncti sane consultum putarunt, si ob hoc gentes uires & opes utriusq; dominij adunarentur. Quapropter Alexandro magnoduce Lithuaniæ istud per Albertum Tabor Episcopum Vilneñ, Ioannem Zabrzezinski Marschalcum magnũ ducatus illius, & Nicolaum Radiuil Pincernam Lithuaniæ suos consiliarios coram uniuerso cetu electionis proponente & Frederico eius germano Archiepiscopo Gnezneñ & Episcopo Gracco. Cardinali presidente, assistenteq; eidem in presidentia Creslao de Curosuanki Episcopo Wladislauieñ & regni Poloniæ Cancellario, Alexander magnus dux Lithuaniæ non unius aut certorum tantummodo eligentium uoto, sed communi omnium clamore rex erat declaratus unione & defensione omniũ commoditati, de Wladislao rege & quocunq; alio sperande preualente. Celerrimo itaq; ac uelocissimo nuncio super hoc rex Wladislaus certificatus, maxima cum festinatione dromedarios & cursores reuocatum ire & intercipere suas litteras regibus destinatas misit. Iussumq; est ut ante præsentationem exhibitionemq; litterarum nuncij præuenti reuocarentur. Et quom Poloni multas super hoc rationes electionis Alexandri, regi Wladislao scripserũt nõ moleste tulit, sed gratulabundus commendat uterq; dominio patrimoniorum suorũ prudenter prouisum sic esse. Factis ergo articulis in piotrkow cum predictis magniducis Lithuaniæ oratoribus Alberto Episcopo Vilneñ & Ioãne Zabrzesynski Marschalco Lithuaniæ super inuisceratione & perpetua unione ducatus Lithuaniæ cum regno Poloniæ, ut exutrisq; foret unum regnum & una gens, & in ipsis unus rex unumq; ius. Quod in antea in intronisatione ducum & regũ semper attentatum & repetitum fuit, uix autem custoditũ. Vt igitur deinceps inuiolabiliter custodiretur & sempiterne firmaretur. Ad acceptandum iuramenta ducis Lithuaniæ Alexandri, & dominorum Lithuaniæ, ex Polonia in Lithuaniam, Andreas Rosa archiepiscopus Leopolieñ, Ioannes Lubranski episcopus Posnanieñ, Andreas de Szamotuli palatinus Posnanieñ, Ioannes Szram Tharnowczik palatinus Lublineñ, & cæteri cum eis missi fuerunt. Suscepit autem dux

Pyotrkow locus eligendi reges.

Alexander in regem eligitur

Cautele circa electionem.

Legati ex Polonia in Lithuaniam.

autem dux Alexander cum suis Lithuanis omnia iuramenta, obligationes, & inscriptiones per Polonos inductas & requisitas. Et ex Lithuania procedens, per Radom, Islza Szidlow, Visliczam, & Proszouicze transiuit. In Islza uero episcopali Graccouień ecclesiæ, sigillum anulare ad officium Cancellariæ regni dedit, sub quo extunc negociorum publicorum expeditio fieret, donec sigilla non extarent ac donec die Lunæ uigesima Nouembris alias feria secunda in uigilia Andreæ, cum notabili apparatu Polonico & Lithuanico, in numero quattuordecim centorū militum Graccouiam ingressus, in regiam castri Graccouień est perductus. Ad quem die Martis, septima Decembris, Legati Szachmetczar imperatoris Thartarorum Zauolhensium uenerunt, illum in ciuitatibus & castris commorari dicentes. Ipsos uero Thartaros intensissimo frigore & inædia in campis sterilibus consumi, requirebantq; ut celerrime accingeret se, & cum eis pariter in hostes, secūdum prius conclusa, egrederetur. Et accepto responso, q̄ peracta coronatione, susceptoq; regno postulata prosequeretur & ad bellandum exiret, ad suos redierunt. Dux uero Alexander tercia dominica aduentus domini, quæ fuit duodecima mensis Decēbris, in regem Poloniæ, in ecclesia Cathedrali Graccouień hora decimaseptima, per Fridericum germanum suum, assistentibus ei Andrea Rosa Archiepiscopo Leopolień, Creslao Cuyauień & Cancellario regni, Ioanne Lubranski Posnanień, Vincentio Przerapski Plocen, Luca de Thorun Varmień Episcopis, & pluribus abbatibus infulatis. Præsentibus insuper & inspectantibus Elizabeth regina Poloniæ genitrice regis, Conrado Mazouiæ de regno Poloniæ. Item principe Mosaiczki, Michaele Glinski, Georgio Grodzinski de magnoducatu Lithuaniæ ducibus, & maxima copia plebis ac nunciorum, inunctus & coronatus est. Deinde prandijs Prælatos, Duces, Barones, & uniuersitatem Graccoui. refecit, hastiludijs & solatijs interpositis. Aduenerunt tandem ad regem Alexandrum Illustrissimus dux Sigismundus ex Hungaria frater eius die Saturni, decimaoctaua mensis Decembris, Ioannes Badua rius Orator Venetorū, ad commendandum sese Alexandro regi nouiter intronisato. Et Helena coniunx regis Alexandri, filia Iwan ducis Moskouiæ, quæ solenniter per Graccouiam in arcem regiam, die Veneris, quarta Februarij, in medio horæ uigesimæprimæ inducta est. Constitutoq; de consilio totius senatus regni Friderico Cardinali & germano in gubernatorē regni Poloniæ, rex Alexander in Lithuaniā die Martis, tercia Marij, hora tredecima, & fuit dies inuentiōis sanctæ Crucis exiuit. Quem Creslaus Cancellarius senectute, uti se excusabat, grauatus, Mathias autem de Drzeuicza præpositus Scarbimirień, & Vicecancellarius regni ægra corporis laborans ualetudine, non erant secuti, quamobrem senatu regni promouente, Ioannes de Lasko Canonicus Graccouień de Cancellario Curiæ episcopalis Creslai Episcopi Vladislauień in secretarium regium uices Cancellarij & Vicecancellarij absentium apud regem gesturus, creatus & institutus erat, sigillo anulari per regem manui suæ imposito, & iuramento corporali per eum in manibus præfati Friderici & aliorum prælatorum regni in presentia regis, quod senatores regni iurare consueuerunt, prestito. Et quom omnia pacata uiderentur. Thartari

Sigillum annulare Cancellariæ regni datū.

Alexandri aduentus.

Alexandri coronatio.

Sigismūdi aduentus.

Helena coniunx Alexandri

Alexandri in Lithuaniam reditus.

Ioannes de Lasko Secretarius creatus.

Thartarorum uastatio in Russia

Przecopeñ prope festum sancti Michaelis propter negligentiam præfectorum, crudeliter gladio, igne, & occisione Russiam & districtum Sandomiriæ uastauerunt. Exusserunt Rzessow, Jaroslaw, Radimno, Bels, Daunicza, Kunow, Lagow, & magnam Oppatow, quoniam hucusq; Cometes precedens girabat. Depellentesq; innumerabilem prædam, in aquis ultra q̃ mille homines tranatando Istulam suffocarunt. Fertur autem Thartaros numero triginta millium, sed ut eorum mos est in stadia diuidi per quattuor aut circiter millia diuisim sparsis fuisse, & usq; ad magnam Oppatow regni Poloniæ peruenisse. Dux insuper Moskouiæ Iwan eodem tempore per filium suum Demetrium, castrum Smolensko obsidebat, quod gentes regis Alexandri strennue defenderunt. Verum plurima negligebantur per præfatum Alexandrum & ægre defensa erant.

Smolenko castrū obsessum.

CAPVT LXXXI.

1503

ANno autem sequenti scilicet 1503 Friderico Cardinali longa ægritudine male franczosæ fatigato, & in Marcio defuncto, rex Alexander in Aprili circa dominicam Palmarum in Lithuania cum suis, duci Iwan Moskouiæ tenere inuiolabiliter pacem sex annis iurauit. Et econtra dux Moskouiæ pari uicissitudine custodire & seruare pacem duci magno Lithuaniæ Alexandro & ipsius Boyarijs iurauit. Rediensq; ex Lithuania rex Alexander conuocationem in Lublin, pro die apostolorum Simonis & Iudæ, pro metis & resistentia opponenda Stephano Palatino Valachiæ, qui districtum Pokucze sub mõtibus Hungariæ temere inuadens occupare nitebatur, atq; pro defensa a thartaris tenuit. In eadem conuentione Ioãnes de Lasko secretarius regis creatus & pronũciatus est Cancellarius regni Poloniæ. Stipendiarij autem ære communi conducti, & in Russia positi, pro defensa ab incursu Barbarorum, in Poloniam redeuntes, uillas spiritualium Episcopi Graccouieñ, Abbatis Andrzeiouieñ, Prepositi Miechouieñ & cæterorum expilarunt & uastauerunt. Nec contributio spiritualium liberabat, quoniam rector gregis aberat. Rege Alexandro in Prussiam de consilio consiliariorum tam Poloniæ q̃ Prussiæ terrarum secedente. Anno quoq; domini 1505 die Saturni, undecima mensis Ianuarij. Rex Alexander de Graccouia in Brzesczie Ruthenicum, ad tenendum conuentionem Lithuanorum & Ruthenorum exiuit, quam ibidem cum prælatis & Baronibus, alijsq; optimatibus illius ducatus celebrauit, personaliter sed seorsum uenĩetibus Alberto Tabor Episcopo Vilneñ, Ioanne Zabrzezinski palatino Troceñ, item duobus alijs æque magnificis scilicet Stanislao Zarnowiecz Capitaneo Samagittiæ, & Stanislao Kyska in Piotrouitz Capitaneo, exercituũ magniducatus Lithuaniæ Campiductore generali, sed ad consiliũ regis & magniducis uenire abstinentibus ob suspectas insidias uitæ eorum apud regem & magnũducem in castro ipso Brzesteñ, per Michaelem ducem Glinski sumministratas, quippe qui occulto pectore seditiosum quiddam pro imperio & gubernatione eiusdẽ ducatus gestare cõsueuerat, quod ipsi dñi contra eũ affirmarũt, suadebat mussitabatq; apud aures regias diu noctuq; ad istorũ dominorum sibi publice & priuatim resistentiũ uitæ, honoris, & officiorũ priuationẽ, actũq; fuisset de illis,

Pax facta inter Alexandrũ & ducẽ Moskouiæ.

Conuentio in Lublyn.

Conuentio in Brzesczije.

Michael Glinsky magnũducatũ Lithuaniæ affectat.

fuissent de illis, nisi tunc a summo uitæ honoris & officiorum periculo eui-cisset illos Ioannes de Lasko Cancellarius regni Ioãne de Oszwiancim Theologo Canonico Graccouieñ confessore regio sibi in hoc pietatis opere ingenue assistente, contra insultum regis & magniducis deliberationem, quam rex ad uota ducis Michaelis non diffidebatur pectori suo regio herentem ac cõtra Michaelis ipsius temeritatem proposita sibi strenue auctoritate regni Poloniæ, cuius Cancellarius esset, protestabatur, quia a rege discedere in regnum mallet q̃ isti errori sedicioso interesse. Quoquidem Cancellario instante temperatum erat ab exicioso illo processu, tantummodo Ioanni Zabrzezinski palatinatus Troceñ adimebatur, ad quem Nicolaus Radiuil non iure priuatiõis, sed cuiusdã maleuolentiæ, & eoipso Ioãne Zabrzezinski istud paruipendente suffectus erat, qui tamen Zabrzezinski cũ ipsis alijs hac donati erãt gratia, ut & in regno & in isto magnoducatu curarẽt interim Maiestatẽ regiã sibi efficere reconciliatã, quod dñi ipsi conscij innocentiæ & integritatis suæ existentes se facturos obtulerunt. Ibidem aduenit Szachmetczar imperator Thartarorum Zauolhensium, quem rex Alexander ad unum miliare in obuiũ illi pompose exeũdo, honorifice suscepit & tractauit. Is Szachmetczar in illa horride frigiditatis hyeme, qua regem Alexandrũ ad bellandum requisierat, ab imperatore Przecopeñ Mendligero, contra quẽ fuit adductus, profligatus (uxore Zauolhensis & maiori parte exercitus eius horrente frigus, miseriam, & defectum uictualium, imperatori Przecopeñ Mendligero adherente) solus ipse Szachmet Zauolhensis cum tricetis equis, ad Bialogrod Valachiæ fugit, ad Thurcam pro subsidio transiturus. Vt autem certa relatione didicit imperatorem thurcarum Baissetum commisisse Capitaneo Bialogrodensi, ut Szachmetczar detineretur ac incarceraretur, & in Bizantiũ ad Cesarẽ mitteretur uinctus, Szachmetczar celeriter de campis Bialogrod se arripiens, fugit & non substitit, donec prope Kiow peruenit & illic resedit. Hunc Capitaneus Kiouieñ circumdando, coegit in Vilnam Lithuaniæ trãsire. Quo longo tempore, mora & expectatione afflicto, fugere plu-ries ad Thartariam tentauit, tamen consequutus reducebatur & custodiebatur, donec regi Alexandro in Brzeszcie adduceretur. Cui rex q̃uis se hilarem exhibuerit, tamen nõnihil ægre tulit ꝙ secus fecerit q̃ debuerit fecisse, nihilominus fraterne eum prosecutus Poloniam secum illum ad conuentionem Radomieñ abduxit, ut liberius accusationem in eum transferret. Rex autem in Poloniam ad conuentionem Radomieñ transiens, præfatũ Cæsarem Zauolhensem secum adduxit. Et primum locato eo in Noua ciuitate Mazouiæ, accersiuit tandem ipsum, & in quadã uilla iuxta Radom posuit. Hic Szachmetczar personaliter in concilio regis Radomieñ constitutus, tum lamentabiliter, tum rationabiliter, tum etiam audacter regi Alexandro & eius consilio exposuit & imputauit, ꝙ propter eos & ligam eorũ tam exercitum q̃ omnia sua perdidisset. Agerent itaq; ꝙ libertate donaretur, & sua per eosdem ueluti confratres rehaberet. Aliter deus iustus iudex, coram quo cũ rege Alexandro æquo pede, certissime constitui asserebat, iudicabit causam nostram in condemnationem Alexandri uiolatoris iuramenti & promissorum. Hæc

Szachmetczar imperator Thartarorum [manuscript note]

Cęsarũ Thartaricorũ intestinum bellum.

Mandatum Thurci.

Conuentio Radomieñ.

Barbarus. Responsum tamē accepit nomine utriusq; domini prolatum, quia neq; deum neq; homines accusare debeat, sed solus ipse sibi & tam præmortuo Alberto regi q̄ regnāti Alexandro reus uel maxime fuerit, Inprimis quia initam cum ipsis regibus confœderationem non seruauerit, quippe cum in fide promissa cum gente sua tota permitteretur in campis magniducatus consistere, ipse fœderis immemor nonnihil hostiliter circa Kyouiam contra magnumducem attentare nō erubuit, et tandem, quod dictum est, gentem perdiderit, hostemq; regni & magniducatus sua gente auxerit, cū tamen prius princeps magnus dux hoc illi pacienter ferre, & ad propositam actionem bellicā eū seruare uoluit & hortatus ē, ut a Kiouieñ districtibus ac a uicinitate Thartarorū Thauricanorum uersus Starodub in fines Moskorum soluisset, secessissetq; procul ab eo loco unde periculum illi indubitanter imineret, ne incaute circumuentus gentem perderet suam, quod Cæsar faciundum respuit & tantos in gente familiaq; sua motus per quandam immodestiam excitaret, ut uxorē & multos ex suis ad defectionē impelleret, qui quod supradixeram dū conscius negare & se iustificare haud potuerat, peciit se nihilominus ad recuperationem suæ Thartariæ iuuandum, cūq; de modo recuperationis mutuo deliberaretur presumebat faciliter futurū, si eius frater permitteretur ad thartaros Nohayskie progredi, qui fratres Cæsares illorum Thartarorum sibi in auxilium educeret, qui ut non inconsolatus esset bene sperare & expectare iubetur, donec gentes ad bellandū ordinarentur. Ille inspecta multitudine hominum & isti inquit, cur non bellarent. Responsum est nō sicut in Thartariis christianos oēs passim bella obire, attamen ut gratus & acceptus apud Consiliarios utriusq; dominii esse uideretur tam Poloni q̄ Lithuani quorum tunc cum rege ex Lithuania in Radom non pauci uenerant, promiserūt Cæsarem cum gente armata Polonorum Lithuanorum & Thartarorum magnumducatum incolentium ad recuperandam suam Thartariam uersus Thauricanū Cæsarem expediēdum, a quo Thauricano credidit ipse Szachmetczar suos ad se redituros thartaros q̄primum pileum suum inspectare possent, quam in spem per Szachmetczar declaratam. Rex cum Consiliariis utriusq; dominii Kozack, Soltan germanum Czaris eiusdem expediuerūt & libertate donarunt ad thartarias Nohayskye ultra fluuiū Volham iturū, quo Cæsar Szachmetczar adeo exhilaratus erat, ut ibidem plurimum se letatum consolatūq; diceret, semperq; in fide absq; suspitione perfugii se mansurum promitteret, expectaturus absq; dolore & mœstitia reditum responsumq; fraternū, & ita optime in hac Radomieñ conuentione contentatū se professus erat. Germanus autē Cesaris Kozack Soltan ad fines Lithuaniæ deductus, trans Volham fauste peruenit, & ei cōmissa fideliter ordinauit. Interim rex Alexander contra grassatores, raptores, & deprædatores in conuentione Radomieñ agens, iussit quandam mulierē nobilem Russinowska nuncupatam, in ocreis & calcaribus (quoniam fur erat equestris, multos nobiles in illis locis spolians & domos diruens) suspēdere. Alios uero raptores de quibus erāt Ossuchowski & Missowski decollare iussit. Itē reconciliationē dominorū Lithuaniæ ut dictū, sine causa infamatorū cōsiliarii regni Poloniæ curabāt cū rege Alexandro componere

Cęsar Thartarorum fidefragus.

Alexāder grassatores intercepit.

dro componere. Cumq; causam criminationis exquireret, Dux Michael nomine regis obiciebat illis inobedientiam, quia rege mãdante q̄ Georgius Ilinytz castrolyda cessisset in personam Droszdza Rutheni, illi prohibuerũt castro cedendum. Sed qui Droszdzam factionis Michaelinæ cõscium clam asserent quia Michaelis consanguineus esset, cessionẽq; eiusmodi ex ea causa ad regiæ maiestatis in Lithuaniam ex regno aduentũ suspendendam putarunt, clam apud regem ibidem in Radom obtinuerunt ut ad uota & intercessiones consiliariorum Poloniæ rex promitteret, q̄ primum Lithuaniam rediret admittere illos in suam pristinã gratiam regiam, Consiliarij aũt Poloniæ de hac maiestatis regiæ benignitate erant contenti, nõ indignũ putantes rem in Lithuaniam reici tanq̄ propter auctoritatem illius reipublicæ, quia tanq̄ domesticum Lithuaniæ negocium esset. Igitur Lithuani post dominicam trinitatis discesserunt. In eadem conuentione Minores Poloni oblationem fertonum admiserunt, Maiores uero denegarũt. De hinc rex Alexander soluens habenas (consulentibus medicis quoniam paraliticus erat) ad Graccouiam transiens. Szachmetczar cum Lithuanis in magnumducatum Lithuaniæ mi sit in Troki honeste & libere ad suum usq; in Lithuaniam reditum seruandũ, quatinus rex secum Lithuaniæ fœliciter conueniens pro ipsius expeditione in Radom deliberata consuluisset. Interim tamen cũ Cæsar libertate in Troki frueretur octuaginta nũctij seu thartari de thartarijs Nohayskie sese a Cæsaribus, quorũ multi illis thartarijs imperare consueuerũt ad eundem Szachmetczar in Nohay ad Cæsares illos tanq̄ fratres & Cõmilitones reducendũ missos asserentes Vilnam ueniũt, permissi ad Cæsarem alloquendum libere ei conuersantur. Interim etiam dum unacum Cæsare omnibus necessarijs uictus & uestium per Lithuaniæ consiliarios prouiderentur. Szachmetczar cũ suis omnibus pro quibuscumq;, equos & iumenta ad insedendum habere potuit, ex Troky insalutatis consiliarijs Lithuaniæ clam fugæ se cõmittit, oblitus promissorum omnium pro ipso & per ipsum in Radom consultorum & iureiurando roboratorum, sed per Lithuanos insecutus comprehensus & in Troky reductus erat ad regis ex regno reditũ custodiendus, Sub id etiã tempus dũ rex in regno immoratur adueniũt Vilnam ad consiliarios Lithuaniæ Oratores Mendligeri Cæsaris Przecopeñ seu Thauricani cõmissa Cæsaris referunt, ut si saperent cæsarẽ Szachmetczar captiuarent, quemadmodũ patruo ipsius Mendligeri prisci & antiquiores Lithuanorum fecerũt, quod si facerent eis pacem & adiutoria sempiterna promitteret, quæ melius prestaret ipsis tanq̄ propinquitate & adiacentia loci iunctus, q̄ imperator Zauolhensis remotus. Crediderunt Lithuani uerbis Menligeri satis dolosis & nunq̄ uerificatis, Responderuntq; oratoribus eius optata, istic ad regiæ Maiestatis noticiam reicienda.

Contributio fertonum decreta.

CAPVT LXXXII.

Vnc ad regem redeamus. Ex Radom rex Alexander in Graccouiam diuertens dominica decem miliũ militum, quæ fuit dies uigesimasecunda Iunij, hora decimaoctaua eam intrauit. Et subsequuti sunt Oratores Bogdan Palatini Valachiæ, qui in Radom aduenerant

Reditus Alexandri de Radom.

Oratores Palatini Valachiæ.

Et Elizabeth uirginem ultimo natam, sororem regum in matrimonium suo principi postularunt, quod ut facilius assequeretur districtus, iunctos Russiæ Valachiæ Czessibieszi & Thieszmienicza, quos pater eius ui & armis occu pauerat, regi Alexandro reddidit. Sed uirgine penitus dissentiēte, & q̄ esset hō alterius ritus, ac monoculus obijciente, infecta re inconsolati abscesserūt. Reginaq; Poloniæ Elizabeth, regum & uirginis genitrice, penultima Augu sti moriente, spem coniugij protraxit & abstulit. Excusationemq; propter lu gubritatem opportune intulit. Tandem rex in kalendis Octobris e Gracco uia peramplius eam non uisurus, hora decimanona exiuit, & conuentionem in Lublin in mēse Ianuario anno domini 1506 celebrauit. In qua primū dissen sio suborta fuit sæcularium aduersus spirituales, ut scilicet iuxta regem spiri tuales non ambas partes eius cingentes, sed tantūmodo in dextra parte sede rent. Et q̄ spirituales ad bella irent, & maiores expeditiones (quia plura q̄ sæ culares possiderent) facerent & expedirent. Quibus sedatis & spiritualibus in suo ueteri præsidentiæ & libertatū iure cōseruatis, pro defensione regni no uam monetam mediorum grossorum cudere constituerunt. Et q̄ stipēdiarij conducerentur, in Russiāq; mitterentur, tunc rex ex Lublin, in Lithuaniā cir ca Gregorij perrexit. Initoq; Vilnæ consilio pro Szachmetczar & pro illis octoginta ad eum ex Nohay missis qui illum, ut rebatur, ad fugam sollicita rūt reuocauit Vilnam ex Troky Cæsar in tentorijsq; sub custodia cum Thar taris & suis & illis Nohayszczy, stetit, celebratoq; mature consilio de nō ob seruato iuramento & de insidijs magnoducatui circa Kyow structis accusa tus, tandem de unanimi Lithuanorum & Ruthenorum consilio per Michae lem Glynski cum aulicis Lithuanis aggressus, iussus est in Kowno deporta ri, seruandus ibi tamdiu quousq; Kozak Soltan auxilia illi ex Nohay adduce ret, reliqui diuisim in curijs & uicis designati ad id seruādi. Et Thartari Prze copēsi circa festa paschæ Russiam & Lithuaniam ingressi, tyrannide terribili usi, domos & aceruos cum frumentis exurebant, homines & pecora quæ ab ducere non ualebant, secabant, utq; certificatores referebant, super prædicta fere infinitum populum, quia centum milia abduxerant. Et quom uix quinq; milia Thartarorum fuerunt, cuiq; thartaro uigintiquinq; homines sorte ces serunt. Illisq; diebus erat quidam deceptor prope oppidū Ilkusz in uilla Ba lin, ab euentu ꝓpheta Balinski agnominatus. Is quom esset Polonus in Hun garia & Septemcastrēsi terris Empericam medicinam exercens, & ut sæpe plures occidens, in præfatam Balin perueniens, Græcum genere & lingua se asserebat & peritissimum medicum. Ad quem ex uniuerso regno, præci pue tamē ciues ex Graccouia plures cōfluebant, & in ædibus ipsius uillanis iacentes, remedijs ac incantationibus utebantur, fiducia & promissis pleni. Ex ditioribus non nisi centum aureos exigens, propter quod a certis medicis Centurio uel Centenarius, a mercede centum ducatorū nuncupabatur. Hūc itaq; ex fama multorum rex Alexander languidus & paraliticus resciens, ad sese curandum accersiit, qui nullatenus acquieuit nec ire uoluit, nisi prius tri centis aureis pro uia subarratus, & equis optimis cum curru & equitibus de ducentibus prouisus. Et fere totam Apotecam ex apotecario regio secum re recipiens, iuxta

Conuentus in Lublin.

Morsus in spirituales.

Dissensio Secularium in Spirituales

Medij grossi

Thartari Russiam Lithuaniamq; uastant.

Ficti medici de fraudatio.

Medicus Balinsky ad regē accersitus.

cipiens, iuxta Graccouiam per Cleparz (non enim in Graccouiam unq̄ descendebat) ad regem Alexandrū in Lithuaniā perrexit, in castro Vilneñ (cedentibus non tamem Emperico consentientibus, sed ad uotum & imperium Michaelis Glinski, secus facere non audentibus medicis regijs) ex stuba grandi facto balneo iussu Emperici, uapores ex coctione herbarum producens, regem ad sudandum desuper locabat. Ad bibendumq; uinum & malmaticum ei in balneo, & mox exeunti balneū porrigebat, quæ in paralisi apud omnes medicos suspectissima sunt. Et quom rex debilitatus, uiribusq; destitutus in pessundationem ac desperationem deductus erat. Mathias de Blonie regius phisicus Ioannem de Lasko Cancellariū sollicitat, curaret auctoritate sua & regni, regem de manu pseudomedici eruendum, alioqui rex subito cum sudoribus spiritum exalaret, qui Cancellarius dum contra Empericū inuehit Michael Glinski ne regis impediatur cura, eum defendit, quousq; conuocatis & persuasis per Cancellariū consiliarijs decernitur capiendus ad arbitriū fratris regij ducis Sigismundi, qui pro corrupta fratris regis uitæ sanitate faceret cū insano medico iudicium demeritum, captus pseudomedicus in carceres deicitur, Michael tamen Glynski de ipsius missione & fuga insimulatus, qui medicus clam de carcere quomodocumq; dimissus per Prussiam ad monasterium sanctimonialium in Swierzyniecz ante Graccouiam perueniens, uxorem suam filiam Balinski cum propheta prædicto commorare, ob infamationem & delusionem eius recusantem, requirebat ac repetebat. Et ea non rehabita, in Tessin se transtulit. Deinde in Rupellam Kazimiriæ sancti Stanislai, ad monasterium heremitarum sancti Pauli declinauit, & clam permansit. Quē Laurentius Miedzilesky, Notarius Cancellariæ regis, qui olim in cura eius fuit, reperiens, cū societate sua prophetam Balinski traxit, & in carceribus loci ordinarij, in curia episcopali conclusit. Inde ne moreretur dimissus euasit. Et postea interiecto longiusculo tempore, Alchimiam & Philosophiam denuo in Graccouia clandestine practicare cœpit. Quomq; in ambabus tam Alchimia q̄ Philosophia defecisset & notatus fuisset. Acceptis in mutuū ab aliquibus ciuibus pluribus ducatis, nocturno tempore fugit, nec usq̄ comparuit. Et quom tales seductores pluries apparuerunt, nostri tamen homines uanitatibus oblectati, usq; in hos dies cauti esse nolunt. Circa festum. s. Laurentij dum rex maleualens Vilnæ decumbit, Thartarorum uiginti quattuor aut sex millia nunctiantur non solum in Lithuaniam, sed directe uersus Vilnam progredi. Quorū transitu rex commotus tametsi languidus Consiliarios uocat consultat, & contra Thartaros expeditionem decernit. Cui cum Michael nomine procerū responderet, absq; rege nequaq̄ ituros. Mathias Blonye Phisicus regius obsecrat ne rex moueatur, quem præsagit hoc ipso solo æstiui temporis trāsitu, citius ad suum q̄ hostium interitum perducendum. Vicit tamen pertinax Michaelis responsio ut rex ipse animo q̄uis debili tamen audacter declararet se contra Thartaros iturum, peruenitq; in quadriga uectus ad castrum Lyda, cui appropinquabant Thartari, Helena Magna dux & coniunx, sequuta erat regem, quia uidit moribundum. Cumq; speculatores regem auisatum facerent de triginta milibus Thartarorum uersus

Prodigiosa eius medicina.

Medicus in carceres deijcitur.

Thartarorū in Lithuaniā subita irruptio.

Kloczko euntium in quibus Cezarelli eſſent aliquot. Rex nimium moleſtiæ
concepit ꝙ equo inſidere nequiret, exinde ſubito morbum incidit, a quo ſuf/
fragio medici excitatur, & Staniſlao Kyſka Campiductori generali exercitũ
committit, qui obuiam Thartaris iret. Cum Kyſka uniuerſi Barones & Mi/
chael miſſi. Ad cuſtodiam uero corporis regĳ Albertus Vilneñ Epiſcopus
Ioannes Zabrzezinski cum Ioanne de Lasko Cancellario deputati. Qui cũ
ſuper iſtis extremis mutuo deliberarent euentibus, communi conſenſu ſtatu/
unt Sigiſmundum ducem, regis fratrem, Glogouiæ agentem uocandũ. Sug/
gerunt etiam Michaeli ꝙ & ipſe litteras pro duce ipſo ſcribat, ut quantoci/
tius Lithuaniam aduenire acceleret, ſiue enim uiuet ſiue morietur rex, & ſimi
liter ſiue uincentur Thartari ſiue non, putarunt neceſſarium de hĳs ducem
tanq̃ futurum regis ſucceſſorem & heredem auiſandũ. Interim Kyſka quadã
egritudine incepit laborare adeo ut uix equum aſcenderet. Thartari autem
a Kloczko uerſus Lyda nunctiantur appropinquare, relictis ultra Kloczko
impedimẽtis & biſſaccis eorum in uno certo delecto ſecuriori loco & parte
ſuorum minus ualentium pro tutamento cum his remanente, numeratis circi
ter uiginti millibus delectorum pugnatorum Thartarorum. Interim etiam
medicus regius de Blonĳe Cancellariũ auiſatum facit, procuraret prouiden/
dam regis animæ ſalutem, ſic in exercitu Kyſka egrotatus ad exercitum diri
gendum Michaelem ſubſtituit, ſibiq; & Baronibus per eum prius ordinatos
exercitus commendat egreualens. In Lyda autem Cancellarius, inito cũ aſ/
ſeſſoribus regis cuſtodiæ conſilio, regem Euchariſtiæ ſacramento procurat,
conuocatis Helena magnaduce & his ipſis aſſeſſoribus, ac Cancellariæ Lith
uanæ Secretarĳs. Theſauros regis de ſcrinĳs curruum ac ab Helena magna/
duce recipi, & coram rege ſecerni ſuper eiſq; & ſepultura ultimam a rege ex/
quirit & conſcribit uoluntatem, quam ſigillatam ad aduentum fratris regĳ,
ducis Sigiſmundi unacũ ſupellectili regia, quæ in auro, argento, gemmis mo/
nilibus, anulis, & ueſtibus ad centum millia, aut circa eſtimabatur, procurat
ſeruandam. Et cum tanq̃ uolatiles frequentes ab exercitu regis nunctĳ adue
nirent nunctiantes ꝙ nec mora ſecuritati regiæ cõſulatur, quia temere Thar
tari ſe opponant, & uerſus Lydam pergere contendant. Corpus regium uix
ſpiritum retinens conſilio medici in feretra ponitur, & inter equos alterna/
tim per duos feretrum portantes ducturæ Nobilium polonorũ duorum Ni/
colai de Roſzoczycze, qui demum Caſtellanus Bĳechouieñ creatur, & Ioan
nis de Sobothka eiuſdem Cancellarĳ conſanguineorum committitur, qui au
rigarum uices geſſere, eorumq; ductu & aſſiſtentium cura, rex iam moritu/
rus, Helena coniuge comitante diu noctuq; Vilnam defertur. Cuius cuſto/
dĳs diurnis atq; nocturnis fratres minores adhibentur. Moxq; nunctĳ adue/
niunt uictos Thartaros nunctiant. Rex tametſi iam tunc uſu dictionis abute/
teretur, audita tamen relatione uictoriæ, eliquat lachrimas, oculos ad deum
leuat, & manu ægreualente tanq̃ gratulatus aſtantibus ueſtes grabatum re/
gis tegentes remouet, & aſtantibus manu leuatas donat, cuius munificentia et
liberalitas uniuerſos aſtantes religioſorum, & anilium conditionum ad con/
lachrymandum & eiulandũ concitat. Deinde mox rex deo ſpiritum reddit,
& patrimoniũ

Alexander in morbũ incidit

Sigismundus dux Glogonie

Dux Sigiſmũdus in Lithua/niam vocatur.

Alexander viatico ſalutis ꝓuidetur.

Alexãder deo ſpiritũ reddit.

et patrimonium magniducatus suo periculo inter agonizandum ab hostibus defensum successori reliquit integrum. Cuius corpus debita reuerentia conditum usq; ad Sigismundi ducis aduentum adseruatum est. Congressi autem cum Lithuanis erant Thartarorũ quindecim millia circa Kloczko per Lithuanos uictoriosissime fusa cesaq;,paucis de curia regis ex Vilna aduenietibus Polonis,quorum Sandiuogium de Czarnkow Baronem palatini Posnanieñ filium cum cæteris familiaribus Cancellarius ductorem præfecerat,qui licet certamine se non immiscuerant,quia tardiuscule uenerant,armis tamen fulgẽtes in monticulo prope lacum & paludem pugnæ per Thartaros uisi, nõ parum hostibus timoris,& Lithuanis animi præbuere,quippe ut illos inspectarent Thartari,qui tum pro palude cum Lithuanis certabant,putantes a Polonis quos per habitũ et equites nouerant,noua magnaq; Lithuanis præsidia aduentasse,fugæ se committebant,quos Lithuani insequentes strauerũt, ut ueluti in messe manipuli per aliquot millia iacerent corpora occisorum, quorũ Lithuani nonnullos uinctos,equorũ uero circiter duodecim millia ex ipso cõflictu retulerũt.Duo uero Cæsareoli seu filij Cæsaris,ad paludes & loca limosa fugiẽtes,noctis obscuritate saluati euaserũt,Præfata aũt uictoria nõ Campiductori Kyska aut duci Michaeli Glynsky,uel eorum,sed dei solius prouidentiæ & regis fœlicitati attribuebatur,qui dum cum morte et terreno hoste simul luctaret,deuicto hoste,per mortem uictor uictus erat. Sub eodẽ tempore puta die Saturni,octaua mensis Augusti.Stella crinita,nigra nuncupata de natura Saturni,circa polum supra septistellium apparuit.altera nocte inter prædictas septem stellas,quæ currus dicuntur,tandem sub eis alijs noctibus,continuo declinans per Cancrum,Leonem,& Virginem,usq; prope orisontem Septemtrionis inclinata,in uigilia assumptionis Mariæ disparuit.Et rex quoq; Alexander,quia Cometes ille per horoscopum eius transiit.Item quia globus igneus clarissimus eo tempe supra turrim prætorij Graccouieñ,in una noctium de superioribus uelocissime descendit,obitum principis loci significans,Obijt autẽ mortem Vilnæ,die Mercurij,quæ est decima nona Augusti,noctis sequentis hora quarta.Sepultus in ecclesia Vilneñ,in sacello iuxta germanum suum ducem Kazimirũ,die dominica,undecima mensis Octobris. Delegerat quidem & ipse sibi locum sepulturæ,& per legittimum testamenti tenorem inscripserat Graccouiæ in Cathedrali ecclesia,pro qua re Cancellarius adueniente Sigismundo duce concionabatur,publice obsecrando ducem & Consiliarios Lithuaniæ,q; ultimæ uoluntati regis nõ præiudicarent,sed eum permitterent cum regis funere ad regnum redire,tamen quia suspicio de Michaele uehemens erat,quod cum funus de Lituania educeretur,idq; sequerentur dux Sigismundus frater,& Barones summa daretur commoditas Michaeli Vilnam cum castris occupandi,Iccirco decreuerunt uoluntati ultimæ regis derogatum iri,& appositus est uicinus corpori beati Kazimiri germani præmortui. Et quo audentius decernũt uoluntati ultimæ derogandum,frater dux & Consiliarij Lithuaniæ,eo magis ipsi Cancellario regis promittunt honorificentia tumuli,& anniuersariorum fundatione memoriam regis testatam facere.Iste unicus rex Polonorum in Lithuania tumulatus quiescit.

Thartari a Lithuanis cesi.

Cometes notabilis.

Signa mortis Alexandri.

Alexander Vilnæ moritur & sepelitur.

latus quiescit. Fuit autē rex Alexander mediocris staturæ, faciei aliquantulū oblongæ, ossosus, neruosus, & uiribus corporis præditus, sed uiribus animæ diminutus. Nam inter omnes fratres suos, minus bene discernebat. Et in persuasionibus ac rationibus oppositis, quid sequendum, eligendumq́ foret, raro diiudicabat, unde sæpenumero taciturnitate, plura interrogata, propositaue absoluebat. In bellis fortunæ non omnino expers, primum quidem per expeditionem contra Moscos, Ductore suorum Lithuanorū fidelium existente Bohemo Czyernyn Moscos tunc uiribus & multitudine superantes cum paucis Lithuanis & stipendiarijs deuicit. Item in auxilium fraternum Alberti regis contra Thurcas per Valachiam expeditionem facientis, ueniens dum in campis Podoliæ cum Thartaris secum confligere declinantibus consisteret, castrum Braczlaw erexit & perennem suorum magnorum operū memoriam constituit, tam regno Poloniæ, q̄ magnoducatui Lithuaniæ, in eo ipso castro tutamen & singulare contra Thartaros propugnaculum. In ultimo uero mortis articulo, sicut supra scripseram, moriens hostes uictoriose profligauit. Sub principatu eius crebræ incursiones, sed non inultæ fuerūt. adeo tamen pius, liberalis, & æris, auriq́ cupidus erat, ut quicquid peteretur, libēs tribuebat, & non prius esset sollicitus nummorum habendorum, nisi prius se offerret indigens aut supplicans, cui subueniendum foret, aut ipsa necessitas urgeret. Curiam tenuit copiosam, dilectoribusq́ plura donabat. adeo liberaliter, ut eorum gratia nonnulla bona oppignoraret, & nonnunq̄ thezaurū exhauriret, q̄ pro status sui temporali prouisione exprouentibus regijs congerebat, Hastiludiorum milites & magistros q̄ plures, cantores quoq́ & fistulatores habuit. Et quia coniunx ipsius Helena de Moskouia scismatica, prolem ædiderat nullam. Igitur sicut dux Sigismundus de loco campestralium stationū, et de loco expeditionis contra Thartaros factæ ex Lyda de moribundo rege auisatus erat, sic eo uita functo, prælati & Barones Lithuaniæ pro ipso duce Sigismundo germano regis defuncti, festine in Glogouiam Slesiæ miserunt. (Erat enim dux Oppauiæ, maiorisq́ Glogouiæ, et Capitaneus supremus utriusq́ Slesiæ) Qui propere per Posnaniam & Mazouiam procedens, in Lithuaniam deuenit. Et prius per ducem Michaelem Glynsky, se de insimulata seditione, hoc ipso occursu purgantem cum fautoribus suis inuitatus & exceptus est. Demum per alios dominos Lithuanos salutatus, usq́ in Vilnam perductus est. Vbi reperto fratre mortuo rege Alexandro, substitit, & usq́ in diē sepulturæ permansit. Pro qua per eundem aduenientem ducē adoptata erant feretra præciose tecta triginta unum. Equi axaminro, adamasco, & cæteris præciosis tecti, triginta duo. Vexilla octo, & quattuor equites singillatim hastam gladium & uestes regis ferentes. Commendatus est ergo sepulturæ, die qua supra, quom explesset ætatis suæ annos quadraginta quinq́, & dies quattuordecim. Regni uero Poloniæ annis quattuor completis, mensibus octo & diebus octo. Magniducatus autem Lithuaniæ annis quattuordecim, & quasi duobus mensibus. Post prædicta eodē anno 1506, die Martis, uigesima Octobris, quæ fuit translationis sancti Adalberti. Illustrissimus dux Sigismundus in magnūducem Lithuaniæ, hora sedecima, cū solennitate magna, & subiectorum eius,

Descriptio morū Alexandri.

Sigismundus in Lithuaniam uocatur.

Aduentus eius ad funebralem pompam.

1506

Sigismundus in magnū ducem Lithuaniæ electus.

ctorum eius, etiam ducis Michaelis Glynsky iuramentis, sublimatus est.

CAPVT LXXXIII.

Nno domini 1502 in conuentione Korczyn, feria tertia infra octauas corporis Cristi. Alexander rex Poloniæ, de consensu expresso consiliariorum regni, ad petitionem Reuerendi patris domini Cresslai de Kurozuanki Episcopi Wladislauieñ, & regni Poloniæ Cancellarij, ac Ioañis de Lasko Decani Wladislauieñ facientes compensationem pro iure, quod Capitulum ecclesiæ Wladislauieñ ad præposituram sancti Michaelis in castro Graccouieñ, per dotationem de mensa episcopatus Wladislauieñ, & deinde per incorporationem apostolicam habuit, Capitulo Wladislauieñ facta. Iuspatronatus parrochialis in Gambin diocesis Posnanieñ, quæ de iurepatronatus regis Poloniæ existebat, donatione perpetua & irreuocabili, ecclesiæ Wladislauieñ donauit. Litteras desuper nouas sub sigillo suo decernendo. Quam donationem Ioannes Lubransky episcopus Posnanieñ, auctoritate ordinaria confirmando, eandẽ ecclesiam Capitulo Wladislauieñ incorporauit, confirmatione apostolica subsequuta. Eodem anno in mense Iulio Thurcas obsidentes castrum Iaicza, Hungari profligauerunt & repulerunt, uerum cum multis suis desideratis & occisis. Item eclipsis solis, decem punctorum super 16 gradu Libræ, eodem anno in kalendis Octobris fuit, ut Mathematici testati sunt abundantiæ boni significatiua, quoniam Venus principalis significatrix eius fuit. Anno quo supra quingentesimo secundo supra millesimum, Serenissimus Wladislaus Hungariæ & Bohemiæ rex accepit in coniugem uirginem Annam de regno Franciæ, quæ per Italiam & Venetias in Hungariam ante festum sancti Michaelis introducta. Coronata fuit ipso die sancti Michaelis, & fuit dies Iouis uigesimanona Septembris, in Alba regali. Deinde Budam adducta, nuptiæ more regio die Iouis, sexta Octobris cũ pluribus triumphis & solacijs celebrabantur. Eisdem temporibus ex commisso Hungarorũ, intrauerũt Thurciam Petrus Palatinus Transsiluanieñ, Ioza, & Ioannes alias Hanzlyg olim regis Mathiæ naturalis filius, et Bodon ciuitatem habentem emporium exusserunt, oppidaq; ac uillas uicinas, & sine offensa redierunt. Anno domini 1503, die Martis, quartadecima mensis Marcij, alias post dominicam Reminiscere, feria tertia in nocte sequenti. Illustrissimus ac Reuerendissimus dominus Fridericus Cardinalis præsbiter sanctæ Romanæ ecclesiæ in septem folijs, Primasq; Gnezneñ, & Episcopus Graccouieñ, in curia episcopali Graccouiæ, uitam temporalem morte consumauit & finiuit. Causa fuit resolutio uirtutum, ex pernicioso morbo gallico, cum inobseruatione regiminis. Bibit siquidem ultra modum & mensuram fortia potagia, & ut sæpe nocte, spreta philosophorum doctrina & obedientia. Extinctus est & Marianus Suffraganeus eius Graccouieñ, dominica Reminiscere post occasum solis. Signũ præbens mortis domini Cardinalis, ut sicut in uita, ita & in morte illi fideliter famularetur ac præcederet. Fuit Marianus genere Slauus de Hungaria religiosus ordinis sancti Dominici, Theologus acutus, lingua facundus, plura genera linguarum callens, & expedite pronuncians, Latinum, Slauonicum, Polonicum, Almanicum, & Hungaricum.

Iurispatronat⁹ permutatio.

Eclipsis solis.

1502

Anna ex Francia Wladislao regi Hungariæ nupta.

Mathie filius Johannes

1503

Frideric⁹ Cardinalis mortuus.

Mariani suffraganei sui obit⁹

Hungaricum. Traditus autem fuit sepulturæ dominus Fridericus Cardinalis, die Mercurij, quinta Aprilis, & fuit post dominicam Iudica, in scalis ante maius altare ecclesiæ Cathedralis Graccouieñ, sub crate tumulatus. Extant ac eminent secti lapides in præfatis scalis pro sempiterna memoria eleuati. Hic Fridericus Cardinalis fuit proceræ & altæ staturæ, secundũ collum procliuus & inclinatus. Hic cum matre sua Elizabeth regina Poloniæ, tabernaculum & inclusorium testæ sancti Stanislai patroni nostri gloriosi, de puro auro, unionibus, & lapidibus præciosis circumdatum ordinauit. Cuius ualor & summa præcij cum labore compensando atq; computãdo ad septem milia et medium millenarium aureorum se extendit. et hoc uulgariter mediusoctauus millenarius uocitatur. Hic in diebus suis clerum non patiebatur nec permittebat a nobilibus opprimi. Requiescat ergo in pace. Eodem mense Aprili, & eiusdem anni, die Mercurij post dominicam Iudica ante meridiem, & fuit quinta mensis Aprilis, in qua Fridericus Cardinalis erat tumulatus, Creslaus de Kurosuanky, Episcopus Wladislauieñ, ac regni Poloniæ Cancellarius diem clausit extremũ in conuentione Piotrkouieñ, sepulturamq; in sua ecclesia accepit. Anno præexpresso 1503, Mansionarij sanctæ Crucis in sacello Hierusalem, foris oppidum Sweidnicz in quartali cinerum instituti sunt. Anno præfato 1503 continuabatur cultura montanarum Thatri in cupro & argento, quam anno præterito inchoauerant post oppidum Nouisori tribus miliaribus. Et non fuit æqua sors factorum cum domino, quoniam rex Alexander plura milia aureorũ impendebat. Factores autem paucis redditibus datis, spe regem & promissis, non lucro implebant. Anno quo supra, die dominica, uigesimatercia Iulij, quæ fuit sancti Appollinaris martyris, nata est regi Hungariæ & Bohemiæ filia primogenita, hora medij horalogij septima, ascendente tertia facie uirginis. Quæ fonte baptismatis renata, nomine matris suæ Anna est nuncupata. Eodem anno die Saturni, uigesimaoctaua Octobris quæ fuit Simonis & Iudæ apostolorum. Conradus dux Mazouiæ & dominus Varszouiæ, finem rebus suis imponens mortuus est. Et rex Alexander iure deuolutionis & feudi, ducatum eius & Varszouiam possedit. Qui denuo magnis personis instigantibus Stanislao & Ioanni filiolis in feudũ locauit. Quẽadmodum idem rex Alexander, oppidum Sambor cũ districtu, quod rex Albertus legittime pro se & regno a domina Odrowazowa litteras sufficiẽtes nõ habẽte receperat, instãtibus pro ea qbusdã magnis uiris, & asserentibus nõ omnino iuste ademptũ liberaliter restituit.

Friderici Cardinalis statura.

Creslaus episcop9 Vladislauieñ mortuus.

1503

Mansionarij in Sweidnicz instituti.

1503

Anna Vladislai Hungariæ regis filia.

Conradus Mazouiæ dux mortuus.

CAPVT LXXXIIII.

1504

Iurispatronat9 impetratio.

ANno domini 1504 feria quinta ante dominicam Letare, in conuentione generali Piotrkouieñ Alexander rex Poloniæ, ad petitionem domini Mathiæ Drzeuiczky Prepositi Scarbimirieñ, & Vicecancellarij regni, Iuspatronatus ecclesiæ parrochialis in Brudzeuicze, diocesis Gnezneñ ad regem Poloniæ pertinens, eo respectu & ad illum effectum, ut mansionariæ in oppido Drzeuicza ex fructibus utriusq; ecclesiæ uidelicet in Drzeuicza & Brudzeuicze erigerentur, de consensu consiliariorum regis pure & libere donatione perpetua & irreuocabili donauit. Quam donationem Andreas Rosa Archiepiscopus Gnezneñ, auctoritate ordinaria confirmando, ac ecclesiam prædictam in Brudzeuicze parrochia-

lem, ecclesiæ in Drzeuicza parrochiali auctoritate ordinaria uniendo, annectendo, ac incorporando. Mansionarios ad decantandum, matutinũ, missas, uesperas, & horas de beata uirgine perpetuis temporibus erexit, litteras desuper nouas concedendo. Eodem anno in fine dierum Marcij & in Aprili diluuia fluminum propter exuberantes pluuias cum frigore fuerunt. Anno quo supra quingen. quarto supra mille. die Martis, secunda Iulij. Stephanus Valachiæ Palatinus, bellis, ætate & podagra attritus, fato absumptus in æternam clausit lumina noctem post ortum solis una hora. Hic fuit a natura præditus, fortuna, astutia, & pluribus uictorijs. Hic Mathiam regem Hungariæ in oppido Banye bello superatum, & tribus sagittis non letaliter in dorso uulneratum, de Moldauia eiecit. Hic Mahumetum imperatorem Thurcarum cum centum uiginti milibus in Valachia parua manu (mirabile dictu) fudit, & cũ ignominia expulit. Hic deniq; Ioannem Albertum regem Poloniæ post pacta, & firmatam secum pacem ad terras sui regni ex Valachia exercitus suos sub fide sibi data ducentem, usq; ad extrema suæ prouintiæ telis & armis persequutus est. Hic Thartaros Zauolhenses & Przecopeñ sæpenumero strauit, & fauste repulit. O uirum triumphalem & uictoriosum de omnibus regibus uicinis gloriose triumphantem. O fœlicem hominem, pleraq; omnia munera fortunæ pleno cornu tenẽtem. Quodq; alijs natura per partes donauit, quibusdam prudentiam cum astu, quibusdam heroicas uirtutes & iusticiam omnium uirtutum præclarissimam. Nonnullis uero de hostibus uictoriam, huic cũcta simul largita est & concessit, ut esset in omnibus, iustus, prouidus, astutus, & de omni impetitore, uir uictoriosus. Non immerito inter heroas in nostra ætate computandus. Successit ei in principatu Valachiæ Bogdan unicus filius, uno oculo orbus. Eodem anno die Iouis, uigesimasecũda mensis Augusti, Kazimiria Graccouieñ a circulo usq; ad muros ciuitatis partis meridionalis, præsente rege Alexandro & magnificis in castro Graccouieñ post meridiem usq; in noctem arsit, & totam partem meridionalem ciuitatis, & turres supra murum præcipue portam magnam uersus montem sancti Benedicti consumpsit. Anno quo supra in mense Septembri. Quinq; milia Bohemorum in Bauaria pro Falczgraff seu Palatino Rheni, contra Maximilianum regem Romanorum ad bellandum procedentia, per eundem Romanorum regem conflicta sunt, suntq; de eis occisi bismille & centum. Septingenti uero capti, cæteri uero dispersi. Item eodem anno in medio dierũ usualium Nouembris, Thurci in Croacia unum castrum uastauerunt, et mille personas abduxerunt, nouitas huiusce rei uenit in Budam in crastino sanctæ Elizabeth, me illic præsente & cõmorante. Præfato anno domini 1504 Ciues Wratislauieñ nomine Hawnoldi Capitanei Wratislauieñ, sacerdotem cum notarijs cõsistorij Wratislauieñ captiuauerũt, Causa fuit quia nocturno tempore aperuerant portulam ad suburbium & exiuerunt ad Summum ecclesiæ Cathedralis. Officialis itaq; interdictum in ciuitate Wratislaui. posuit, & concertatio ac controuersia inter Prælatos clerumq; longo tempore fuit. Duces aũt Slesiæ in consilio congregati, noluerunt locum dare spiritualibus consedendi in medio eorũ, nec protectionem, neq; amicam conuersationem eis exhibuerunt. Anno domini 1505, die Lunæ, decimanona mensis Maij, hora uigesimase

Stephani Valachiæ Palatini interitus.

Gesta eius celebria.

Kazimiriæ exustio.

1504 Nota

Bohemi a Maximiliano uicti. in Bavaria

Croatiæ uastatio.

1504

Notarij Vratislauieñ cum sacerdote capti. [handwritten marginal note, partly illegible]

Controuersia spiritualium et secularium prælatorum.

Grando notabilis. 1505

Eodem Anno 1504 In autumno fuit magnus ventus et eadem nocte mortui [illegible] ... Fridericus dux Legnicensis et Brigensis etc [handwritten note, partly illegible]

cunda. Grando magnæ quãtitatis, maioris q̃ oua columbarum, cum crepitu, fremitu, & sonitu maximo, cum horrendissimis tonitruis, terribilibusq; fulminibus descendit, & frondes ac tecta perfregit, turrimq; Lubranka nuncupatam in castro Graccouieñ fulmen percussit, cum abruptione tegularũ & muri eiusdem turris. Eodem anno ad finem dierum usualium Augusti, Thartari Przecopeñ Minsko ac loca ei uicina spoliarunt, & magnam prædam abegerunt. Anno præfato 1505 die Saturni, trigesima mensis Augusti. Elizabeth regina Poloniæ mater pluriũ regum, fato absumpta est. Sepulturæ demãdata, dominica in die Mathei apostoli & euãgelistæ, quæ fuit uigesimaprima mensis Septembris, in sarcophago proprio per eam dum uiueret constructo, in sinistra parte sacelli sanctæ Crucis ecclesiæ Cathedralis Graccouieñ. Præsentibus ac sepulturam decorantibus Alexandro rege Poloniæ, & magno duce Lithuaniæ. Item Sigismũdo Oppauieñ & maioris Glogouiæ duce, filijs eius. Item Andrea Rosa Gnezneñ Archiepiscopo, Ioanne Konarski Graccouieñ, Ioanne Lubranski Posnanieñ, ac Mathia Drzeuiczki Przemislieñ, episcopis. Hæc præclarissima Elizabeth, fuit ex Cæsareo regioq; sanguine progenita. Et quod mirabile dictu uidetur. Fuit filia regis, uxor regis, soror regis, mater regis, immo plurium regum, quod in multis seculis uix & perraro accidit. Nec ulla filiarum eius æqualem fœlicitatem usq; in hanc diem est assequuta. Et ut sententiam Plinij de fœlicitate fœminarum extendam. Ante retro, dextrorsum, sinistrorsum, in situ & sua positione regibus est circumsepta Fuit nanq; filia regis, quia nata Alberti ducis Austriæ, Hunga. Bohe. & Romanorũ regis, Fuit uxor Kazimiri tercij Poloniæ regis fœliciter eius coniugium sortita. Soror regis Ladislai Hunga. & Bohe. regis in Praga extincti. Mater regum, serenissimorum dominorum nostrorum, Wladislai Hunga. & Bohe. regis defuncti. Ioannis Alberti, & Alexandri. Item Sigismundi fœliciter regnantis, Poloniæ regum. O fœlicem Elizabeth tot regibus undiq; septam. O fœlicem Elizabeth copiosa prole refertam, quia, ut præmissum est, de Kazimiro tertio, marito ipsius, sex mares & septem puellas genuit. E quibus filijs, fuerunt quattuor reges coronati, & quintus Cardinalis præsbiter Romanæ ecclesiæ. Sextus uero ptisi suffocatus interijt, sed inter sanctos ubi prodigijs coruscat relatus. Hæc Elizabeth sacellum sanctæ Crucis de petra secta, ad dextram partem in introitu ecclesiæ Cathedralis Graccouieñ, proprijs impensis fabricauit. Et in ea octo præsbiteros & nonum clericum, officium de sancta Cruce, matutinum, missas, & omnes horas quottidie cantantes dotauit. Domumq; muratam ex opposito eiusdem sacelli pro præfatis præsbiteris ad commanendum emit & ordinauit. Hæc eadem Elizabeth Mansionarios octo in ecclesia sancti Michaelis Archangeli castri Graccouieñ instituit & stipendiauit. Domum pro eisdem ligneam, iuxta scolam sub turri comparando & relinquendo. Cuius Elizabeth amore filiali permotus Albertus rex sibi, & pro habitatione commodiori sua domũ ex opposito porticus meridionalis ecclesiæ Cathedralis, iuxta domum Vicariorum eiusdem ecclesiæ perpetuorum, a fundamentis erexit, edificauit, & compleuit. Et moriens, in manibus filiæ ultimo genitæ Elizabeth ad disponendum de ea testamentaliter reliquit. Preterea eadẽ regina Elizabeth cortinas pro ornamento parietũ

1505

Elizabeth regina mortua.

Exequiarum præsentes.

Proles sua.

Fundatio eius.

Pia eiusce opa

chori supra subsellia, ecclesiæ Cathedrali donauit. Et uexilla cũ crucibus argẽteis deauratis, eidẽ largita est. Alia quoq; pia opa fecit, præcipue linthea, casulas, & quæ suis elaborauit aut texuit ornamẽta manibus, ecclesijs tribuit. Et quia pietas ad omnia ualet. pietas illius ualuit ei & ualet ad obtinẽda bñficia diuina temporibus æuiternis.

CAPVT LXXXV

1505

Vratislauieñ erigere vniuersitatem machinati sunt.

Odem anno in estate. Ciues Wratislauieñ instigatione Hawnoldi Capitanei & Gregorij Notarij Wratisla. animati, Gymnasium generale omnium bonarum disciplinarum, quod uniuersitas Wratislauieñ diceretur, erigere conati sunt. Et super hoc Wladislai regis Hunga. & Bohe. consensum, auxilia, litteras erectionis. Iuris patronatus omnium prebendarum ecclesiæ Collegiatæ. s. Crucis de collatione regia, donationem, & litterarum promotorialium, tam regis q̃ reginæ Hunga. ac Episcopi Wratislauieñ, ad Iulium papam secundum, expeditionem obtinuerunt, & multo ære Budæ in Cancellaria regis soluerũt. Quibus cum litteris & promotionibus, tria milia aureorum Romam, pro expediendis bullis papæ & confirmatione destinarunt. Vniuersitas autem Graccoui. euigilans, ad sedem apostolicam, dominica post omnium sanctorum, quæ fuit secunda Nouembris, litteras Alexandri regis Poloniæ, cassatorias & rationes confutatorias per doctores conceptas, misit, quibus Iulius papa secũdus acquiescens, erectionem uniuersitatis Wratislauieñ inhibuit. Et quum putarent homines dormire, post duos annos Wratislauieñ iterum apud sedem apostolicam enixius ac occulte pro uniuersitatis erectione laborare cœperũt. Sed eadem qua prius difficultate perculsi, deciderũt atq; repulsam passi sũt.

Vniuersitas Graccouieñ restitit.

Vratislauieñ iterãt frustrati.

Anno quo supra. Estas nubiũ pluuiosa fuit, ab Aprili ad Septemtrionem inclusiue, fere quottidie pluens. Anno præexpresso in fine dierũ usualiũ mensis Nouembris. Iwan Vassilouicz, quod sonat Ioannes Basilij, dux Moskouiæ, finem rebus suis per mortem imposuit extremam. Hic fuit princeps frugi & utilis suis terris. Nam excussit iugum Thartarorum & sua prudentia ac factiuitate, quibus prius tributum soluit, soluere sibi subiugatos coegit, Terras Scithiæ Asiaticæ, longissime ad orientem & Septemtrionem porrectas, diuersarum nationum & linguarum, bellis compescuit, & sub iugum obedientiæ misit. Sed & Nouogrod ciuitatem maximam atq; opulentissimam tanq̃ per Kazimirum regem Poloniæ tercium, neglectam occupauit et sibi appropriauit, quæ tamen respublica fuit auctoritate & nomine communitatis suæ moderata ante istam occupationem, interdũ magnumducem Lithuaniæ interdum alios recognoscens. Vicinasq; gentes Sweciæ ac Liuoniæ armis idẽ Basilius Moscus lacessiuit. Ducatus autem Lithuaniæ septuaginta miliaria in longitudine, & tantundem in latitudine cum nonnullis castellis seu munitionibus ligneis occupauit & possedit. In Moskouia ebrietates & potagia inebriantia prohibuit & aboleuit. Reliquit quinq; filios, primum Vassil Iwanouicz quod sonat Basilius Ioannis. Alterum Iurgi Iwanouicz & sonat Georgius Ioannis. Tercium Demetrium. Quartum ducem Szemyen. Quintum ducem Andream. Assignauerat autem ille Iwan dux Moskouiæ successorem & heredem post se, Demetrium nepotem suũ, quem postea saniori usus consilio in carcerem detrusit & in carcere tenens, filium suum maiorem natu Va

Estas pluuiosa

Iwan Vasilouicz dux Moskouiæ mortuus.

Bellicositas eiusdem.

Sobrietatis auctor.
Proles sua.

ssil Iwanouicz in ducem Moskouiæ sublimauit, qui usq; in hanc diem in solio paterno residet atq; principatu. Anno eodem 1505 feria secunda in uigilia Mathiæ apostoli, in conuentione generali Lublineñ rex Poloniæ Alexander accipiens ex narratione Ioannis de Lasko Decani Wladisla. regni Poloniæ Cancellarij, q fructus, redditus, & prouentus Vicariorum ecclesiæ Cathedralis Wladislauieñ sint pauci & exiles, ut deuotius diligentiusq; in dicta ecclesia domino deo inseruirent, Iuspatronatus ecclesiæ parrochialis in Gostinyn diocesis Ploceñ, quæ de iurepatronatus regis Poloniæ extitit, de consilio & consensu consiliariorum regni, præfatis Vicarijs & Collegio ipsorum, pure, libere, ac donatione perpetua & irreuocabili contulit. Quam donationem Erasmus Czolek Episcopus Ploceñ auctoritate ordinaria confirmauit. Alij quoq; de regno Poloniæ uidentes fontes largitatis in concessione petitorum apertos, Abbaciam Thiniceñ, Prepostituram Miechouieñ, Item & Abbaciã Szuleouieñ cum cæteris beneficijs Cancellariæ & Vicecancellariæ regni. Item Archiepiscopatui Leopolieñ, & Episcopatibus Russiæ, annumerare & inuiscerare instantes, laborarunt. Verũenimuero quia monachi nõ ad regem, sed ad sanctam Romanam sedem prouocarunt & miserunt, pretermissis monasterijs, alia beneficia regiæ donationis acceptarunt. Ecclesiam quoq; parrochialem in Biala episcopatui Chelmeñ Russiæ, ecclesiam in Msczonow Posnanieñ, & altare in Nachelnicza Prepostituræ Lanciciæ iunxerunt, & perpetua regis donatione incorporauerũt. Anno domini 1506 dominica Letare, & fuit uigesimasecunda mensis Marcij Ioannes de familia Thurzonum, senior natu, munus consecrationis in Episcopum Wratislauieñ percepit. Ex Reuerendiss. patribus & dominis Stanislao Thurzone germano suo iuniori, Pontifice Olomunceñ, & Ioanne Pop, fratre ordinis minorũ de obseruantia, olim Episcopo Varadiensi & Olomunceñ. Deinde die Mercurij uigesimaquinta Marcij, quæ est anunciationis Mariæ, prefatus Ioannes Thurzo Wratisla. antistes, sic ut premissum est nouiter consecratus, primam missam in ecclesia sancti Ioannis Wratislauiensi Cathedrali, cum indulgentijs a sede apostolica omnibus presentibus confessis & contritis a culpa et pœna concessis, cecinit. Et magnus concursus principum atq; Baronum fuit, prandium quoq; pro eis oppipare & laute constructum exhibitum est. Hoc anno 1506 Lithuani pluribus incursionibus Thartarorum agitati & uexati, Vilnam ciuitatem eorum capitalem muro circumdare cœperunt. Non totam in toto ambitu, sed quantum uidebatur muro comprehenderunt & cinxerunt, reliquum pro suburbiis sine muro dimiserunt. Anno prefato die Mercurij quæ fuit calendarum Iulij, primus filius, sed proles secunda Serenissimo Wladislao Hungariæ et Bohemiæ regi, parum aute meridiem natus est. Qui in baptismo Lodouicus est nominatus. Anna uero regina Hungariæ genitrice huius Lodouici ex partu debilitata, dominica in die sanctæ Annæ, quæ fuit 26 Iulij hora uesperarum uita functa extincta est. Eodem anno die Saturni 15 mensis Augusti, quæ fuit assumptionis Mariæ uirginis, in nocte sequenti, oppidum Miechow cum conuentu, monasterio, & ecclesia insigni plumbo tecta, igne in toto conflagratũ perijt, plaga dei fuit ista. Anno quo supra, circa festum Michaelis Exercitus stipendiariorum Polonorum, quasi quattuor millium, sexingentos Valachos

Iuspatronatus ecclesiæ Gostineñ Vladisla. impetratum.

Largitas Alexandri.

1506

Ioannes Thurzo in Vratisla. uieñ Episcopũ consecratur.

Indulgẽtiæ primiciarũ suarũ.

1506

1506

Lodouici natiuitas.

Anna eius mater mortua.

Miechow oppidũ exustum.

Valachi pulsi.

de territorio Russiæ prope fluuium Nyestr per eos in antea occupato & possesso eiecit. Post aliquot autem hebdomadas, ingenui adolescentes, & bello uiuida uirtus, duo filij Strusz, ab exercitu Polonorum separati, cum suis quinquaginta equitibus, in multos Valachos gloriæ cupidi irruerunt, & a multitudine fusi atque prostrati sunt. Sczasny alias fœlix unus ex filijs Strusz in loco duelli occisus est. alter Georgius Struszouicz captus, corã Palatino Bogdano decapitatus est. Et post eum alij decollati sunt, isti, Iacobus Zamboreczki Stanislaus Strelenski, Girzik familiaris Strussonum, Stanislaus Drab, Derasinski, Mirek, Iacub familiaris Zamboreczki, Thomas familiaris Kozuchowski. In crastino huiusmodi conflictus Strussonum, exercitus Polonorũ Valachos prostrauit, & mortem Strussonum ultus est, qui uixissent utinam reip. strennue ualituri. Interfectus est eo prelio Capitaneus de Choczin. Copacz uero ductor exercitus Valachi fuga dilapsus, saluus euasit. Eodem anno die Martis tercia mensis Nouembris hora septima noctis præcedẽtis, Nicolaus senior natu dux Rathiborieñ, qui filiam Sbignei de Thanczin in uxorem matrimonialiter acceperat fato interceptus & mortuus est. Is ægritudine præsus, & iamiã moribundus Graccouiã ad medendũ ei adductus, sine profectu medicinarum uitã finiuit. Et reductus, sepulturã in Rathiboria accepit. Post quẽ germanus ipsius dux Ioannes sequutus eũ, breui mortuus est. Tercius Valẽtinus nomine, gibbo & struma uiciatus, tamẽ discretiõe & uirtute præstans, tanq̃ superstes, amborũ possessionẽ legittime percepit.

Filij Strusz bello extincti.

Strennui Poloni occisi.

Nicolaus dux Rathiborieñ. mortuus.

Ioãnes quoque frater eius.

Valentinus dux Rathiborien.

Index eorum quæinter imprimendum errata sunt. Libro primo.
Carta 7. uersu 12. lege tutorem pro tutatorẽ. Carta 18. ver. su 3. lege Cornelius fuscus pro furcus. Car. 18. ver. 43. le. Romanorũ pro Nomanorũ. ¶ Libro Scdo. Car. 22. ver. 26. lege lapidibus obrutis pro abrutis. Car. 28. ver. 6. lege prædicto pro pdicto. Car. 45. ver. 34. le. absũpsit pro assũpsit. ¶ Libro Tertio. Car. 58. ver. 24. le. Millesimo centesimo pro ducentesimo. Car. 69. ver. 15. lege palantes & oberrantes pro pellantes. Car. 75. ver. 13 le. M. centesimo 27 pro millesimo 20 centesimo septimo. Car. 137 ver. su. 27 le. cũ consorte sua pro cũ sorte. Car. 140 ver. 31 le. caput 42. pro 52. Car 189 ver. 2. le. funus ductũ est pro ducta est. ¶ Libro Quarto. Car. 193 ver. 16 caput pro capru. Car. 196. ver. 18 anno 1296 pro 2296. Car. 197. ver. 17 le. ãno 1298 pro 1208. Car. 216 ver. 7 le. explebãt pro explebebãt. Car. 243. ver. 28 le. ãno dñi 1362 pro 132 Car. 265. ver. 5 le. odiosum & suspectũ pro suspecto. Car. 267. ver. 28. le. Capitaneũ pro Capineũ. Car. 271 ver. 14 le. & habitaculã deorũ pro habitacula domorũ. Car. 275. ver. 4. le. iste Temerlanes in tartarico temir kutlu uocatur pro kutho. Carta 279 ver. 30 le. Conradus de Iuningen pro Vlricus. Car. 280 ver. 35 le. Conradus pro Vlricus. Car. 281 ver. 43 le. palatinus pro palatitinus. Car. 292 ver. 28. lege salariũ pro solariũ. Car. 327 ver. 18 lege Frederico Marchioni pro Ioanni.

Habes lector amice q̃ttuor hos libros Chronicorũ regni Poloniæ a dño Miechouieñ editos, de qbus supuacaneũ arbitror plura adscribere, quãdo illud in p̃liminari ep̃la fecerim. Hæc vero errata hisce ãnotare satis uisum est. Insunt autẽ eius gñis plura, q̃ tu uelim nõ in authorẽ retorq̃as. Nã id statim admittes, si in grãmatica talẽ uirũ deficere nõ posse credes, & magnã certe calcographorũ incuriã ppendes. Credita em̃ res fuit Correctori a principio diligenti in successu opis plus nimio incurabili. Quot igitur in gramatica errores ĩuenies p te explodere ualebis. In trãspositis uero sæpius lr̃is statim ipse facies iudiciũ. Præterea toto ope urbs regni p̃maria Graccouia p G litterã scripta est, hoc inprimis p̃ter authoris uoluntatẽ forte accidit, q cũ alijs m̃tis p C litterã Craccouiã scribi contendit. Verũ in hac re corrector mecũ nõ dissentiebat. Sunt. n. ex hijs q uetustiores lr̃as adsecuti, qbus hæc urbs a Gracco duce cõdita atque noĩata legitur, ac p abusum deĩde G in C mutata illis credit. Tuũ erit liberũ iudiciũ. utrã uis seq opinionẽ, idemque nobis erit G an C ponas, atque ut tibi placet legas. In Alberti Alexandrique regũ vita quædã cũ indice nõ concordant, quod biennio posteaq̃ opus absolutũ erat addita quædã sunt, quædam etiã reiecta senatus iussu accedente, illa tu quoque cognoscens emẽdabis. Hæc te admonere uolui, si qd superest qd tibi nõ satisfacit, tu corrigere & (boni consul.) tibi ipsi satisfacere digneris. Vale.

¶ Impressum Craccouiæ per Hieronymũ Vietorẽ, Kalendis Decẽbris Anno dñi. M.D.XXI.

